

שבוע פרשת בהר-בחוקותי

(2 - 8 May 10)

י"ח - כ"ד אייר ה'תש"ע

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתָם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרָצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּנוּיְכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, וְאִמְרַתְּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֵמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שְׂמֵחַ חֶלֶק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.

אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וַיְבָרֶךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגְדֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד כבדו מפני שאלו ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מְזֻמָּר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי כִּי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ אֹתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה: ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יָמִינוּ: ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקָח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְגֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשֹׁאֲלוֹ יִדְרָשׁוּ מִחֲרֹבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גִּזְעָה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לּוֹ מִשָּׁד חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוֹנֵן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכֹּר אֶנּוּ אֲבָתִיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָמַר אֶל־תִּפְחֹחַ: טו יִהְיוּ נְגִד־יְהוָה תְּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר אֶל־זָכָר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וּנְכָאָה לִכְבֹּב לְמוֹתָת: יז וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וּתְבוֹאָהּ וְלֹא־חִפֵּץ בְּבִרְכָּהּ וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה כְּמֹדוֹ וּתְבֹא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תְּמִיד יַחְגֹּרֶה: כ זֹאת אֶפְעֹלֶת שְׁטִנִּי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַעַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי לְמַעַן שִׁמְךָ בִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג כִּצְל־כְּנֻטוֹתָיו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פֶּאֶרְכָּה: כד בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ מִצּוֹם וְכִשְׁרִי כָחַשׁ מִשְׁמֵן: כה וְאֲנִי הֵייתִי חֲרָפָה לָהֶם יִרְאוּנִי יִנְעִוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יָדְךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלָל־הַפֹּה וְאַתָּה תִּבְרָךְ קָמוּ וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי כְלִמָּה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: ל אֹדְהָ יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבְתוֹד רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נִפְשׁוֹ:

קי

בו יסופר חזק ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר חזק אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולק על אברהם כשביל שהביר את בוראו בלדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מְזֻמָּר נָאֻם יְהוָה אֶל־אֲשִׁית אֵיבֹיךָ תָּדֵם לְרַגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָרְךָ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקִרְבִּי אֵיבֹיךָ: ג עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָם חִילְךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדְּתֶךָ: ד גִּשְׁפַּע יְהוָה וְלֹא יִנָּחֵם אֶתְּהִי־כֵהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרֵי מִלְכִּי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יָמִינְךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מְלָא גִּזְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחָל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

מפתח כללי

א)	סדר הנחת תפילין	ב
ב)	מזמורי תהלים ק"ט ק"י	ג
ג)	מאמר ד"ה אם בחוקותי תלכו (עם ביאור בדרך אפשר) ש"פ בהר-בחוקות, מבה"ח סיון, ה'תשט"ז	ה
ד)	משיחת ש"פ בהר בחוקותי, מבה"ח סיון, ה'תש"נ	יז
ה)	לקוטי שיחות פרשת בהר (בלה"ק) כרך יב	כו
ו)	ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כט
ז)	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת פרשת בהר-בחוקותי	ל
ח)	לוח "היום יום" לשבוע שבת פרשת בהר-בחוקותי	מג
ט)	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מה

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

י)	– ג' פרקים ליום לשבוע שבת פרשת בהר-בחוקותי	מח
יא)	– פרק אחד ליום לשבוע שבת פרשת בהר-בחוקותי	סט
יב)	– ספר המצוות לשבוע שבת פרשת בהר-בחוקותי	עז
יג)	מסכת סוטה עם ביאורים לימי ספירת העומר מדף לג עד דף לט	פו
יד)	נביאים וכתובים שמואל-א פרק יא, דברי הימים-ב פרק כט	קיד
טו)	מסכת סנהדרין עם ביאורים מדף עט עד דף פה	קטז

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טז)	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קמד
יז)	שולחן ערוך הלכות נטילת ידים - אדמו"ר הזקן	קמד
יח)	תורה אור – ד"ה ויקהל משה - אדמו"ר הזקן	קמה
יט)	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קמו
כ)	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קמח
כא)	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קמט
כב)	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קנ
כג)	ספר המאמרים ה"ש"ת - אדמו"ר מוהרי"צ	קנ
כד)	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קנא
כה)	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קנג
כו)	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קנה
כז)	ביאורים לפרקי אבות פרק ה משנה ה	קנו
כח)	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע שבת פרשת בהר-בחוקותי ע"פ חומש "תורה תמימה"	קנז
כט)	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קפב
ל)	לוח זמנים לשבוע שבת פרשת בהר-בחוקותי	קפג

47 ובעומק יותר, כמבואר בחסידות⁶ בפרוש בחקתי, שכללות
48 העבודה צריכה להיות (לא באופן דאמיתיות הכתיבה, אלא)
49 באופן דאמיתיות החקיקה (כפי שיבואר להלן בארוכה).

50 (ב) והענין בזה, דהנה, ההפרש בין אמיתיות הכתיבה
51 לאמיתיות החקיקה הוא⁷,

52 שאמיתיות הכתיבה הם
53 מדבר שחוץ לעצם, וכמו
54 בהכתיבה בדיו על
55 הקלף, שהאמיתיות באים
56 מהדיו שמחוץ להקלף,

57 ולכן גם כשכותבים
58 אותם על גבי הקלף
59 ונעשים מאחדים עם
60 הקלף, אין זה אחד
61 גמור, כי אם כמו ב'
62 דברים שנתאחדו שאין
63 זה אחד גמור. וזהו
64 שמצינו לדינא שכל אות
65 צריך להיות מקף גויל

66 [=קלף] מקל רוחותיו⁸
67 כשרותה של האות הכתובה,
68 תלויה בהיות האות מוקפת קלף,
69 וזאת משום שהדיו שממנו
70 עשויה האות הוא דבר נוסף על
71 הקלף, שמזה ראיה שאין
72 האות נעשה מאחד עם
73 הקלף שתחתיו, שהרי
74 אם היה מתאחד באחד
75 גמור עם הקלף שתחתיו,

1 אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו גו' ונתתי גשמיכם
2 בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריו¹. הנה
3 הפרוש הפשוט שתבת אם הוא לשון תנאי, דהיינו שפאשר
4 בחקתי תלכו גו' אזי ונתתי גשמיכם בעתם. אמנם במדרש

5 איתא [= מובא]² בפרוש
6 תבת אם שהוא לשון
7 בקשה, כמו שכתוב³ לו
8 עמי שומע לי הקב"ה

9 מתחנן לפני בני ישראל שישמרו
10 את המצוות, 'לו עמי' לשון
11 תחינה. והוא על דרך מה

12 שכתוב⁴ ראה נתתי
13 לפניך את החיים ואת
14 הטוב גו', ומסים ובחרת
15 בחיים, שישנה בחירה
16 חפשית, מכל מקום, יש
17 על זה בקשה מלמעלה
18 שיבחר בחיים, וכן הוא

19 גם במה שכתוב בפרשתנו
20 אם בחקתי תלכו, שזהו
21 בקשה מלמעלה שתהיה
22 ההליכה בחקתי וכו',
23 והרי הבקשה שמלמעלה
24 היא גם נתינת כח וסיוע
25 שיש בו ממש. והנה,

26 כללות הבקשה דבחקתי
27 תלכו ואת מצותי תשמרו
28 (שהו כללות עבודת
29 הבורא על ידי למוד
30 התורה וקיום המצות)

31 היא, שהעבודה תהיה
32 באופן דבחקתי דיקא,
33 היינו בדרך חקה חקתי
34 גזירה גזרתי⁵ בדרך קבלת

35 עול מלכות שמים ולמעלה
36 מטעם ודעת, שגם המצות
37 דמשפטים שהם מצות
38 שכליות שהשכל האנושי
39 מתייבם כמו מצות כיבוד אב
40 ואם, ויהיה קיומם לא מצד
41 ההגיון שבהם, כי אם בדרך

42 חקה חקתי גזירה גזרתי
43 כגון הלכות טומאה וטהרה אשר
44 הם בבחינת 'חוקים' שלמעלה מן
45 השכל ועל כן קיומם הוא רק
46 מפני שכך חקק וגזר ה'.

בס"ד. שבת פרשת בהר בחוקותי, מברכים החודש סיון, ה'תשט"ז

(הנחה בלתי מוגה)

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו גו' ונתתי
גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן

פריו¹. הנה הפירוש הפשוט שתיבת אם הוא לשון
תנאי, דהיינו שפאשר בחקתי תלכו גו' אזי ונתתי

גשמיכם בעתם. אמנם במדרש איתא² בפירוש תיבת
אם שהוא לשון בקשה, כמו שכתוב³ לו עמי שומע לי.

והוא על דרך מה שכתוב⁴ ראה נתתי לפניך את החיים
ואת הטוב גו', ומסים ובחרת בחיים, שישנה בחירה

חפשית, מכל מקום, יש על זה בקשה מלמעלה שיבחר
בחיים, וכן הוא גם במה שכתוב אם בחקתי תלכו,

שזהו בקשה מלמעלה שתהיה ההליכה בחקתי וכו',
והרי הבקשה שמלמעלה היא גם נתינת כח וסיוע שיש

בו ממש. והנה, כללות הבקשה דבחקתי תלכו ואת
מצותי תשמרו (שהו כללות עבודת הבורא על ידי

לימוד התורה וקיום המצוות) היא, שהעבודה תהיה
באופן דבחקתי דיקא, היינו בדרך חוקה חקתי גזירה

גזרתי⁵, שגם המצוות דמשפטים שהם מצות שכליות
שהשכל מתייבם, יהיה קיומם בדרך חוקה חקתי גזירה

גזרתי. ובעומק יותר, כמבואר בחסידות⁶ בפירוש בחקתי, שכללות העבודה
צריך להיות (לא באופן דאמיתיות הכתיבה, אלא) באופן דאמיתיות החקיקה.

(ב) והענין בזה, דהנה, ההפרש בין אמיתיות הכתיבה לאמיתיות החקיקה הוא⁷,

שאמיתיות הכתיבה הם מדבר שחוץ לעצם, וכמו בהכתיבה בדיו על
הקלף, שהאמיתיות באים מהדיו שמחוץ להקלף, ולכן גם כשכותבים אותם על

גבי הקלף ונעשים מיוחדים עם הקלף, אין זה יחוד גמור, כי אם כמו ב' דברים
שנתאחדו שאין זה יחוד גמור. וזהו שמצינו לדינא שכל אות צריך להיות מוקף

גויל מקל רוחותיו⁸, שמזה ראיה שאין האות נעשה מיוחד עם הקלף שתחתיו,
שהרי אם היה מתייחד ביחוד גמור עם הקלף שתחתיו, לא היה צריך להקלף

(1) בחקתי כו, ג"ד. (2) תו"כ עה"פ. (3) תהלים פא, יד. (4) נצבים ל, טו ואילך. (5) במדבר פ"ט, א.
תנחומא חוקת ח. (6) לקו"ת ריש פרשתנו (בחוקתי מה, ד). ובכ"מ. (7) לקו"ת שם. ר"פ חוקת (נו,
א). ובכ"מ. (8) מנחות לד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לא הִיָּה צָרִיף לְהַקְלֵף שְׂסָבִיבוֹ, כְּמוֹ שֶׁהַקְלָף שִׁתְּחַתִּיו אֵינוֹ
2 צָרִיף לְהַקְלֵף שְׂסָבִיבוֹ, וּמֵאַחֵר שֶׁהָאוֹת צָרִיף לְהַקְלֵף
3 שְׂסָבִיבוֹ, הָרִי זֶה הִוכַּחַה וְרָאִיָּה שֶׁהָאוֹת אֵינוֹ מֵאַחַד עִם
4 הַקְלָף שִׁתְּחַתִּיו בְּדִינֵי סֵת"ם מִכּוּבָא שֶׁאֵם נִוצֵר חוּר בְּקֻצָּה הָאוֹת, אוֹי אֵין
5 הָאוֹת מִקֶּפֶת קֶלֶף בְּשִׁלְמוֹת -)

6 שְׂסָבִיבוֹ, כְּמוֹ שֶׁהַקְלָף שִׁתְּחַתִּיו אֵינוֹ צָרִיף לְהַקְלֵף
7 שְׂסָבִיבוֹ, וּמֵאַחֵר שֶׁהָאוֹת צָרִיף לְהַקְלֵף שְׂסָבִיבוֹ, הָרִי זֶה
8 הִוכַּחַה וְרָאִיָּה שֶׁהָאוֹת אֵינוֹ מִיּוֹחַד עִם הַקְלָף שִׁתְּחַתִּיו.
9 אָמְנָם בְּאוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה, אֵין הָאוֹתִיּוֹת בְּאִים מִבְּחוּץ,
10 אֲלֹא הֵם בְּאִים מִהֶעֱצָם גּוּפָא, וְכְמוֹ בְּחֻקֵּי אוֹתִיּוֹת עַל
11 אֶבֶן טוֹב, שֶׁהָאוֹתִיּוֹת בְּאִים מִגּוּף הָאֶבֶן, וְהֵינּוּ, דְּעַם
12 הַיּוֹת שֶׁלֹּאֲחֵרִי חֻקֵּי אוֹתִיּוֹת אֵין הָאֶבֶן בְּפִשְׁטוּתוֹ,
13 אֲלֹא נִתְּוֶסֶף עָלָיו צִיּוֹר אוֹתִיּוֹת, מִכָּל מְקוֹם, הַצִּיּוֹר הַלְּזָה
14 הוּא מִהָאֶבֶן גּוּפָא, מִיְנִיָּה וּבִיָּה, דְּצִיּוֹר הָאוֹתִיּוֹת הוּא מֵה
15 שֶׁהֶעֱצָם נְצִטִּיר בָּזָה. וְכְמוֹ כֵּן יוֹבֵן בְּעִבּוּדָה, שֶׁאוֹתִיּוֹת
16 הַכְּתִיבָה הֵינּוּ שֶׁאֵינוֹ מִיּוֹחַד עִם הַעֲבֻדָה, וְאוֹתִיּוֹת
17 הַחֲקִיקָה הֵינּוּ שֶׁנַּעֲשֶׂה מִיּוֹחַד עִם הַעֲבֻדָה. דְּהֵנָּה,
18 כָּלִלוֹת הַעֲבֻדָה הִיא מֵה שֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עוֹבְדָת עִם
19 נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וּבָזָה יֵשׁ ב' אוֹפְנִים. אוֹפֵן הַעֲבֻדָה
20 דְּאוֹתִיּוֹת הַכְּתִיבָה, שֶׁאֵינוֹ מִיּוֹחַד עִם הַעֲבֻדָה, וְלִכֵּן
21 צָרִיף לְדַבֵּר הַמְּשֹׁמֵר כּו', דְּכִינֵן שֶׁאֵינוֹ מִיּוֹחַד עִם
22 הַעֲבֻדָה, הָרִי שִׁיף שִׁיָּהִיָּה בָּה שִׁנּוּי וְהַפְסֵק. וְאוֹפֵן
23 הַעֲבֻדָה דְּאוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה הוּא, כְּאֶשֶׁר עֲבֻדָתוֹ הִיא
24 בְּקוֹ הָאֶמְצָעִי, דְּקוֹ הָאֶמְצָעִי הוּא אֲמַת שֶׁאֵין בּוֹ שִׁנּוּי
25 וְהַפְסֵק. וּבְכָלִלוֹת הוּא הַהֶפְרָשׁ בֵּין הַעֲבֻדָה בְּכַחוֹת
26 הַגְּלוּיִים לְהַעֲבֻדָה דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא, דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים הֵם
27 מְצִיאוֹת לְעֶצְמָם חוּץ מִהֶנֶפֶשׁ, אֲלֹא שֶׁהֶנֶפֶשׁ מְתַלַּבֶּשֶׁת
28 בָּהֶם בְּכַדִּי לְקִיָּים רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל הַכַּחוֹת הֵם
29 מְצִיאוֹת לְעֶצְמָם, אָמְנָם הַעֲבֻדָה דְּרַעוּתָא דְּלִיבָא הִיא
30 בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין בָּאן שׁוּם מְצִיאוֹת חוּץ מִהֶנֶפֶשׁ. וְכְמוֹ כֵּן
31 יוֹבֵן הָעֵנֶן דְּאוֹתִיּוֹת הַכְּתִיבָה וְאוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה כְּפִי
32 שֶׁהוּא לְמַעְלָה, דְּאוֹתִיּוֹת הַכְּתִיבָה הֵם עַד עוֹלָם
33 הָאֲצִילוֹת שֶׁגַּם שֵׁם יֵשׁ עֵנֶן שֶׁל מְצִיאוֹת, דְּהֵגֵם שֶׁאִיהוּ
34 חֲסִיָּהִי וְגִרְמוּהִי חֲדָה, מִכָּל מְקוֹם, יֵשׁ שֵׁם מְצִיאוֹת דְּבַר
35 מֵה, אֲלֹא שֶׁהוּא מִיּוֹחַד. וְאוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה הֵם לְמַעְלָה
36 הַעֲבֻדָה, וְאוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה הֵנּוּ שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵאַחַד עִם
37 הַעֲבֻדָה. דְּהֵנָּה, כָּלִלוֹת הַעֲבֻדָה הִיא מֵה שֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
38 עוֹבְדָת עִם נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וּבָזָה יֵשׁ ב' אוֹפְנִים. אוֹפֵן

44 הַעֲבֻדָה דְּאוֹתִיּוֹת הַכְּתִיבָה, שֶׁאֵינוֹ מֵאַחַד עִם הַעֲבֻדָה, וְלִכֵּן
45 צָרִיף לְדַבֵּר הַמְּשֹׁמֵר כּו', דְּכִינֵן שֶׁאֵינוֹ מֵאַחַד עִם הַעֲבֻדָה,
46 הָרִי שִׁיף שִׁיָּהִיָּה בָּה שִׁנּוּי וְהַפְסֵק. וְלִכֵּן צָרִיף לְשִׁמּוּרָה מִפְּנֵי יִשְׁתּוּ
47 שְׁלִגְבֵי עֲבֻדָתוֹ הִיא כְּדַבֵּר נִסְפָּה. וְאוֹפֵן הַעֲבֻדָה דְּאוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה
48 הוּא, כְּאֶשֶׁר עֲבֻדָתוֹ הִיא
49 בְּקוֹ הָאֶמְצָעִי, דְּקוֹ
50 הָאֶמְצָעִי הוּא אֲמַת שֶׁאֵין
51 בּוֹ שִׁנּוּי וְהַפְסֵק. מִדָּתוֹ שֶׁל
52 יַעֲקֹב הִיא קוֹ הָאֶמְצָעִי, מִדָּת
53 הָאֶמֶת שֶׁעֲנִינָה הַתְּמִידָה וְיִצְיָבוֹת
54 בְּעִבּוּדָה לֹלָא שׁוּם תְּנָאִי.
55 וּבְכָלִלוֹת הוּא הַהֶפְרָשׁ
56 בֵּין הַעֲבֻדָה בְּכַחוֹת
57 הַגְּלוּיִים. הַכְּנָה וְהַשְׁגָּה אוֹ
58 הַרְגֵּשׁ הַנִּתְּנוּיִם לֹלָא הָרֶף
59 לְשִׁנּוּיִים, עֲלִיּוֹת וּמוֹרֶדוֹת
60 לְהַעֲבֻדָה דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא
61 [= רְצוֹן הַלֵּב. חֶשֶׁק עוֹ וּבִוְעֵר
62 בְּנִקְוֶרֶת הַלֵּב הַפְּנִימִית אֲשֶׁר הִיא
63 לְמַעַל מִטַּעַם וְדַעַת], דְּכַחוֹת
64 הַגְּלוּיִים הֵם מְצִיאוֹת
65 לְעֶצְמָם חוּץ מִהֶנֶפֶשׁ,
66 אֲלֹא שֶׁהֶנֶפֶשׁ מְתַלַּבֶּשֶׁת
67 בָּהֶם בְּכַדִּי לְקִיָּים רְצוֹנוֹ
68 יִתְבָּרַךְ, אֲבָל הַכַּחוֹת הֵם
69 מְצִיאוֹת לְעֶצְמָם, אָמְנָם
70 הַעֲבֻדָה דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא
71 הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין בָּאן
72 שׁוּם מְצִיאוֹת חוּץ
73 מִהֶנֶפֶשׁ. וְכְמוֹ כֵּן יוֹבֵן
74 הָעֵנֶן דְּאוֹתִיּוֹת הַכְּתִיבָה
75 וְאוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה כְּפִי
76 שֶׁהוּא לְמַעְלָה, דְּאוֹתִיּוֹת
77 הַכְּתִיבָה הֵם עַד עוֹלָם
78 הָאֲצִילוֹת שֶׁגַּם שֵׁם יֵשׁ
79 עֵנֶן שֶׁל מְצִיאוֹת שֶׁלֵּן
80 נִקְרָא עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, עוֹלָם לְשׁוֹן
81 הָעוֹלָם (בְּדֻקּוֹת), דְּהֵגֵם
82 שֶׁאִיהוּ וְחִיָּהִי וְגִרְמוּהִי
83 חֲדָה [= בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת נִרְגַּשׁ
84 שֶׁאֵין עוֹד מִלְּבָדּוֹ, הֵינּוּ שֶׁהַקְּבָ"ה (הוּא), הָאוֹרוֹת (חִיּוּהִי) וְהַכֹּלִים (גִּרְמוּהִי)
85 מֵאוֹחֲדִים בְּתַכְלִית⁹, מִכָּל מְקוֹם, יֵשׁ שֵׁם מְצִיאוֹת דְּבַר מֵה, אֲלֹא
86 שֶׁהוּא מֵאַחַד. וְאוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה הֵם לְמַעְלָה מֵאֲצִילוֹת,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ובכללות הוא בספירת הכתר, ששם אין שום מציאות, כי
2 אם איהו [= הוא, הקב"ה] בלבד, הוא לבדו. וזהו אם בחקתי
3 תלכו, דבכדי שתהיה המשכת בחינת אותיות החקיקה
4 שלמעלה, צריכה להיות גם אצל האדם העבודה בהאופן
5 דחקיקה, שעל ידי זה
6 תהיה גם ההמשכה
7 מלמעלה מהבחינה
8 דאותיות החקיקה, לפי
9 שהמשכה הוא מעין
10 העבודה. והינו דכיון
11 ששלמעלה רוצים לתן
12 בחינת אותיות החקיקה,
13 הגה על זה היא הפקשה
14 מלמעלה שתהיה
15 העבודה באופן דאותיות
16 החקיקה, שאז יכולה
17 להיות ההמשכה לפי
18 אופן העבודה. ביאר
19 ההפרש בין אותיות הכתיבה
20 לאותיות החקיקה בעבודת
21 האדם, שהוא על דרך ההפרש
22 בין העבודה בכוחות הגלויים
23 שהם מציאות לעצמם חוץ
24 מהנפש לבין העבודה דרעותא
25 דלכא שאין בה דבר חוץ
26 מהנפש. ועל ידי עבודה באופן
27 של אותיות החקיקה שהיא
28 העבודה דרעותא דלכא, ממשיך
29 מלמעלה בחינת אותיות החקיקה
30 מבחינת הכתר שלמעלה
31 מאצילות. בסעיף הבא ישאל,
32 אמנם בחי' אותיות החקיקה
33 דלמעלה הנמשכת על ידי
34 עבודתם של ישראל היא דרגא
35 נעלית ויש בה עליו רב, אך הרי
36 יש דרגא נעלית יותר, בחי'
37 פשיטות העצם הנמשכת על ידי
38 מסירות נפש דישאל (שהיא
39 למעלה מאותיות), אם כן מדוע
40 נדרש להמשיך מלמעלה דווקא
41 את בחי' האותיות החקיקה
42 שהיא דרגא נמוכה יותר.
43 אָמַנְם עֲדִין צָרִיךְ
44 לְהִבִּין, מֵהוּ הַצּוּרָה בְּעֵנֶן
45 הָאוֹתִיּוֹת, וְהָלֹא כָּלֹלוֹת
46 עֲנֵן הָאוֹתִיּוֹת, אֲפִלּוּ
- מאצילות, ובכללות הוא בספירת הכתר, ששם אין שום
מציאות, כי אם איהו בלבד, הוא לבדו. וזהו אם
בחקותי תלכו, דבכדי שתהיה המשכת בחינת אותיות
החקיקה שלמעלה, צריכה להיות גם העבודה בהאופן
דחקיקה, שעל ידי זה תהיה גם ההמשכה מלמעלה
הבחינה דאותיות החקיקה, לפי שהמשכה הוא מעין
העבודה. והינו דכיון ששלמעלה רוצים לתן בחינת
אותיות החקיקה, הגה על זה היא הפקשה מלמעלה
שתהיה העבודה בהאופן דאותיות החקיקה, שאז יכולה
להיות ההמשכה לפי אופן העבודה.
- אָמַנְם עֲדִין צָרִיךְ לְהִבִּין, מֵהוּ הַצּוּרָה בְּעֵנֶן
הָאוֹתִיּוֹת, וְהָלֹא כָּלֹלוֹת עֲנֵן הָאוֹתִיּוֹת,
אֲפִלּוּ אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה, אֵינּוּ תַּכְלִית הָעֵלּוּי, שֶׁהָרִי יֵשׁ
מִדְּרִיגוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה מֵעֵנֶן הָאוֹתִיּוֹת לְגִמְרִי. דְּהֵנָּה¹⁰, גַּם
אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה הֵם אֵיזָה מְצִיאוֹת, לֹא מִבְּעֵי אוֹתִיּוֹת
שְׁאֵינֶם חֲקוּקִים מֵעֵבֶר לְעֵבֶר שֶׁהֵם בּוֹדָאֵי אֵיזָה מְצִיאוֹת,
וְכִמּוֹ שְׁאֵנּוּ רוֹאִים שְׁבִמְקוֹם הַחֲקִיקָה אֵין הָאֶבֶן טוֹבָה'
מִבְּחִיק כָּל כָּךְ בְּפִשְׁטוּתוֹ כִּמּוֹ בְּשֹׁאֵר חֲלָקֵי הָאֶבֶן,
וְיִתְרָה מִזֶּה, שֶׁאֲפֹשֶׁר לְמַלְאָתָם בְּדִיּוֹ שְׁאֵז יִהְיֶה מְצִיאוֹת
דְּאוֹתִיּוֹת הַכְּתִיבָה, וְהֵינּוּ שְׁנוּסָף לְכַךְ שְׁאוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה
עֲצָמָם הֵם אֵיזָה מְצִיאוֹת, הֲרִי הֵם גַּם מְקוֹר לְאוֹתִיּוֹת
הַכְּתִיבָה. וְעוֹד זֹאת, שֶׁגַּם הָאוֹתִיּוֹת הַחֲקוּקוֹת מֵעֵבֶר
לְעֵבֶר הֵם גַּם בֵּן אֵיזָה מְצִיאוֹת שְׁנוּסָף עַל
עֲצָם הָאֶבֶן טוֹב. וְכִמּוֹ כֵּן יוֹכֵן גַּם לְמַעֲלָה, שֶׁגַּם
בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה (הַחֲקוּקוֹת מֵעֵבֶר לְעֵבֶר),
אֵף שְׁאֵינֶם בָּאִים מִדְּבַר זֶר, דְּבַר נִפְרָד, דְּבַר
שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ, אֲלֹא הֵם מְנִיָּה וְכִיָּה (הָאוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת
בִּאֲבֵן עֲצָמָה), מִכָּל מְקוֹם, הֲרִי הֵם אֵיזָה מְצִיאוֹת
וְאֵינֶם פְּשִׁיטוֹת הָעֲצָם שְׁלֹמֶעֱלָה מִכָּל צִוּר. וְכִמּוֹ
מוֹכֵן שֶׁהֵמְשִׁכָּה מִלְּמַעֲלָה מִבְּחִינַת
אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה אֵיזָה תַּכְלִית הָעֵלּוּי, אֲלֹא
תַּכְלִית הָעֵלּוּי הוּא הַמְּשַׁכֵּת פְּשִׁיטוֹת הָעֲצָם שְׁלֹמֶעֱלָה גַּם
מֵאוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה. וּמֵאַחֵר שֶׁהֵמְשִׁכָּה מִלְּמַעֲלָה הִיא

(10) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"ב ע' תרצ. המשך תרס"ו ע'
תפג. המשך תער"ב ח"ב ע' תק. סה"מ ה'ש"ת ע' 63. לקו"ש ח"ח
ע' 127 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

צָרִיף לְהִיּוֹת גַּם בַּעֲבוּרָה בִּנְפֶשׁ עֲבוּרָה נְעֻלֹת יוֹתֵר מֵאוֹתוֹת 1
הַחֲקִיקָה, הִנֵּנוּ, לֹא הַעֲבוּרָה דְרֻעוֹתָא דְלָבָא, שְׁהָרִי גַם 2
רְעוּתָא דְלָבָא הִיא אֵיזָה מְצִיאוֹת (וְלֹא פְשִׁיטוֹת הַנְּפֶשׁ עֲצָמָה), 3
וְגַם בָּאָה לְיָדֵי בְטוּי בַלְמוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְצוֹת, פִּי אִם 4

5 הַעֲבוּדָה שְׁמֵצָד פְּשִׁיטוֹת

6 הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה שֶׁהִיא 1
 7 הָעֲבוּדָה דְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ, 2
 8 שֶׁעַל יְדֵה הָיוּ מְמַשְׁכִּים 3
 9 אֶת פְּשִׁיטוֹת הָעֲצָם. וְאִם 4
 10 בֶּן אֵינוֹ מוֹבֵן מִהוּ הַצּוּרָה 5
 11 בְּעֵינֵי הָאוֹתוֹת דּוֹקָא. 6
 12 בְּסֵעִף זֶה נִתְבָּאֵר כִּי הִיּוֹת 7
 13 שֶׁהַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה הִיא לְפִי 8
 14 אוֹפֵן עֲבוּרַת הָאָדָם לְמִטָּה,

לְפִי אֹפֶן הָעֲבוּדָה (כִּנּוּל), הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם בְּעֲבוּדָה
בִּכְנֶשֶׁשׁ עֲבוּדָה נְעִלִית יוֹתֵר מְאוּתִיּוֹת הַחֲקִיקָה, הֵינּוּ, לֹא
הָעֲבוּדָה דִּרְעוּתָא דְלִיבָא, שֶׁהָיָה גַּם רְעוּתָא דְלִיבָא הִיא
אֵינָה מְצִיאוֹת (וְלֹא הִנָּפֶשׁ עֲצָמָה), וְגַם כָּאֵה לִידֵי בִיטוּי
בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמַּצּוֹת, כִּי אִם הָעֲבוּדָה שֶׁמֻצָּד
פְּשִׁיטוֹת הִנָּפֶשׁ עֲצָמָה שֶׁהִיא הָעֲבוּדָה דְּמַסִּירוֹת נֶפֶשׁ,
שֶׁעַל יָדָהּ הָיוּ מִמְּשִׁיכִים אֶת פְּשִׁיטוֹת הָעֲצָם. וְאִם כֵּן
אֵינּוּ מוֹכֵן מֵהוּ הַצּוּרֶךְ בְּעֵנֵן הָאוֹתִיּוֹת דְּקוּא.

לכאורה היתה צריכה להידרש
העבודה דמסירות נפש שלמעלה
מכל ציור (ולו ציור הדק ביותר
כאותיות החקיקה (העבודה
דרעוּתא דלבא) שהרי 'אותיות' -
הן דבר נוסף על פשיטות הנפש
עצמה). אם כך מפני מה
ממשיכים דרגא זו, על ידי
העבודה דרעוּתא דלבא שיש בה
איוה מציאות וגם מצטיירת
ותלויה דווקא בלימוד התורה
וקיום המצוות, בה בשעה
שאפשר להמשיך על ידי
העבודה דמסירות נפש את
פשיטות העצם הנעלית מכל
ציור.

(ד) וַיִּוְכַן בְּחֻקִּים כָּל־לוֹת עֲנָן הַשְּׁפָעָה, שָׁכַל הַשְּׁפָעָה
הַיָּא עַל יְדֵי אוֹתִיּוֹת דְּוָקָא, שְׁיֵשׁ ב' אוֹפְנִים¹¹,
הַשְּׁפָעָה שְׁמַצַּד הַבֵּיטוּל וְהַשְּׁפָלוּת, וְהַשְּׁפָעָה שְׁמַצַּד
הָרוּמָמוֹת וְהַתְנַשְּׁאוֹת. וְהַעֲנָן בְּזָה, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּזֹה־ר¹²
דְּאִית חֶסֶד וְאִית חֶסֶד, אִית חֶסֶד זוּטָא, חֶסֶד דְּאִבְרָהָם,
שֶׁהוּא חֶסֶד דו"א, וְאִית רַב חֶסֶד שֶׁהוּא חֶסֶד דְּאַרְיָה.
וְהַגָּה, חֶסֶד דו"א הוּא עֲנָן הַשְּׁפָעָה שְׁמַצַּד הַבֵּיטוּל
וְהַשְּׁפָלוּת, וְלִכְן נִקְרָא בְּשֵׁם חֶסֶד זוּטָא, לְהִיּוֹתוֹ חֶסֶד
שֶׁבָּא מִצַּד הַבֵּיטוּל. וְזֶהוּ גַם מָה שֶׁחֲדָשׁ הָאֲרִיז"ל
לְקֻרְתּוֹ בְּשֵׁם חֶסֶד דְּוָקָא, בְּפִדּוּעַ¹³ שְׁמִקּוּבָלִים
הָרָאוּשׁוּנִים הָיוּ קוֹרְאִים מִדַּת הַחֶסֶד בְּשֵׁם גְּדוּלָּה, כְּמוֹ
שֶׁפְּתוּב¹⁴ לָךְ הַיְוִי הַגְּדוּלָּה וְהַגְּבוּרָה, הַגְּדוּל הַגְּבוּר¹⁵,
וְהָאֲרִיז"ל הִזָּה קוֹרְאוֹ בְּשֵׁם חֶסֶד¹⁶, לְפִי שְׁאִין עֲנִינוֹ
הַשְּׁפָעָה שְׁמַצַּד הַגְּדוּלָּה וְהָרוּמָמוֹת, כִּי אִם מִצַּד הַבֵּיטוּל
וְהַשְּׁפָלוּת, וְכַנ"ל שְׁלִכְן נִקְרָא בְּשֵׁם חֶסֶד זוּטָא. וְהֵינּוּ,
שְׁאִי אֶפְשָׁר לֹאמַר שֶׁהַטַּעַם שֶׁנִּקְרָא זוּטָא הוּא מִצַּד
הַהַגְּבָלָה, שֶׁהָרִי הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת בְּהִיּוֹתָם בְּאַצִּילוֹת הֵם
בְּבָלֵי גְבוּל, וְהֵינּוּ שְׁמִדַּת הַחֶסֶד הִיא בְּלִי גְבוּל, וְכַדְאִיתָא
בְּשַׁעַר הַיַּחֲוִיד וְהָאֻמוֹנָה¹⁷ מִדַּת חֶסֶד וְהַתְּפִשְׁטוֹת הַחִיּוֹת

38 ב' אופנים¹¹, השפעה שמצד הבטול והשפלות, והשפעה
39 שמצד הרוממות וההתנשאות. והענין בזה, כמו שכתוב

בְּהֵיוֹתָן בְּאֲצִילוֹת הֵם פְּלִי גָבוּל,
גָבוּל, וְכֵדאִיתָא בְּשַׁעַר הַיְחִי

(11) בהבא לקמן – ראה המשך תער"ב ח"א ע' תפד ואילך. וראה גם ד"ה קטנתי תשכ"ג פ"ג ואילך. (12) ח"ג (אד"י) קלג, ב. לקו"ת שלח מט, ב. קרח נה, ד. פ' ראה לד, ב. שה"ש כח, ג. ל. ד. וראה שם עקב יז, ג. (13) לקו"ת עקב שם, סע"ד ואילך. אוה"ת וירא צ, א ואילך. ואתחנן ע' תכ. ח"ו ע' ב'רכו. עקב ע' תרכט. סה"מ תרכ"ז ע' קצח ואילך. תר"ל ע' קצט ואילך. המשך מים רבים תר"ל פמ"ו ואילך. סה"מ עטר"ת ע' קיז ואילך. (14) דברי הימים"א כט, יא. (15) עקב י, יז. (16) בזכרון אחדים: ומ"ש בפסוק הגדולה גו' קאי בבחי' החסד שלמעלה מאצילות (ראה מקומות שצויינו בהערה (13). (17) פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והתפשטות החיות בכל העולמות וברואים לאין קץ ותכלית
2 מהות חסד דאצילות הוא כוח ההשפעה וההתפשטות בלי גבולות, ואם כן
3 אי אפשר לומר שנקרא זוטא מצד ההגבלה. והגם שהבלי
4 גבול דאצילות הוא רק לגבי העולמות שלמטה ממנו בריאה
5 יצירה עשיה, אבל לגבי
6 הכתר שלמעלה מאצילות
7 הוא גבול, ואם כן הרי
8 היה אפשר לומר שנקרא
9 בשם חסד זוטא לפי
10 שהוא מגביל לגבי חסד
11 דאריה, הנה באמת אי
12 אפשר לומר כן, דמאחר
13 שבענינו על כל פנים הרי
14 הוא בלי גבול, לכן
15 נמשך על ידו גם הבלי
16 גבול שלמעלה
17 מאצילות. ועל דרך
18 המבואר¹⁸ בענין הציווי
19 לאהוב את ה' בכל לבבך ובכל
20 נפשך ובכל מאדך 'בכל
21 מאדך' - אהבה ללא גבול,
22 דעם היות שבאמת הרי
23 זה רק מאד שלך - שרק
24 אצלו נקראת אהבה זו בלי גבול,
25 ואילו לגבי אחר הרי זה
26 בהגבלה שיש אדם אחר שלפי
27 ערכו נדרש ממנו 'בלי גבול',
28 נעלה יותר, לפי שכלי שכלו
29 רחבים יותר, ועל כן נדרש ממנו
30 יותר, מכל מקום, הואיל
31 ובענינו הוא בלי גבול,
32 לכן נמשך בזה מאד
33 העליון שהוא בלי גבול
34 באמת. וכמו כן יובן
35 בענין ז"א דאצילות,
36 דמאחר שבענינו הוא
37 בלי גבול, לכן נמשך על
38 ידו בחינת האין סוף
39 שלמעלה מאצילות,
40 שזהו שז"א דאצילות
41 נקרא סוף עולמות האין
42 סוף¹⁹, הינו שבענינו של
- ז"א דאצילות הוא שעל ידו נמשך האין סוף שלמעלה
מאצילות בעולמות שלמטה מאצילות בריאה יצירה עשיה, דכיון
שבענינו על כל פנים הוא בלי גבול, לכן יש בו ונמשך על
ידו גם הבלי גבול שלמעלה מאצילות. ואם כן, אי אפשר
לומר שנקרא זוטא מצד
ההגבלה, שהרי נמצא בו
בחינת אין סוף שלמעלה
מאצילות, ובהכרח לומר
שמה שנקרא בשם חסד
זוטא, הרי זה לפי
שההשפעה שמצד חסד
דאצילות היא השפעה
שמצד הבטול והשפלות
(פנ"ל). וזהו ענין חסד
דאברהם, דכתיב ביה²⁰
ואנכי עפר ואפר הרגיש
בעצמו ביטול ושפלות דקדושה
כעפר ואפר ממש, שהיה
נחשב בעיני עצמו
כשרים, ולעצמו לא היה
צריך כלום, ולכן השפיע
ונתן את הכל לזולתו.
וכמו שאנו רואים על פי
רוב באיש הטוב, שהוא
בתכלית הבטול בנפשו,
ומצד הבטול שבנפשו
נעשה טבע בנפשו
להרבות טוב וחסד
להזלת לפי ערך רגש הקטנות
והשפלות שבאדם, כן גדלה
נכונותו להשפיע לכל אחד,
וכמאמר רז"ל²¹
שתלמידיו של אברהם
אבינו הם בעלי עין טובה
ורוח נמוכה [=ענוה יתרה].
וכן מצינו שאברהם אבינו אומר
'ואנכי עפר ואפר' (ר"ע
מברטנורא) ונפש שפלה.
ועל דרך זה יובן גם
בחסד דאצילות, שמצד
עוצם הבטול של
הספירות דאצילות,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְּלַפְנֵי כֶּסֶאָהּ הֵם מִשְׁתַּחֲוִים²² (השתחוואה היינו ביטול) נַעֲשֶׂה
2 בַּחֲנִינָה הַחֶסֶד וְהַשְׁפָּעָה לְהַשְׁפִּיעַ טוֹב וְחֶסֶד בְּעוֹלָם (אֵלָא
3 שְׁלֹמֶעֱלָה לֹא שִׁיף לֹמֵר דְּכִיּוֹן שְׂאִינוּ צְרִיף לַעֲצֻמוֹ מִשּׁוֹם
4 זֶה הוּא מִשְׁפִּיעַ ואין לומר שלמעלה יש הגבלה בנתינה, שכביכול תלויה
5 ההשפעה בזה שאינו צריך

6 לעצמו, אלא כפי שמיד יסביר
7 שמצד הביטול יש נתינת מקום
8 לכל דבר ולכן ראוי הוא
9 להשפעה אף הכִּנּוּהָ הִיא,
10 שְׁמַצַּד הַבִּטּוּל שְׁבוֹ הִנֵּה
11 הפל תופסים מקום אֵצֶלוֹ
12 וְנִרְאִים לְדָבָר חָשׁוּב
13 שְׂרָאוֹי לְהַשְׁפִּיעַ לָהֶם).
14 ואין זה סותר לענין מִדַּת
15 הַגְּבוּרָה דְּאֵצִילוֹת, שְׁגָם
16 הִיא בְּבִטּוּל בְּאִפְסֵי דְלַפְנֵי
17 כֶּסֶאָהּ הֵם מִשְׁתַּחֲוִים אלא
18 שהביטול שבמידת הגבורה
19 מתבטא בענינה לפעול בכיוון
20 הנגדי לחסד, וּמִכָּל מְקוֹם
21 עֲנִינָהּ הוּא צְמָצוּם
22 וְהַעֲדָר הַהַשְׁפָּעָה, כִּי גַם
23 מִדַּת הַגְּבוּרָה הִיא מַצַּד
24 הַבִּטּוּל, וְהִינוּ שְׁמַצַּד
25 עוֹצֵם הַבִּטּוּל שְׁבִגְבוּרָה
26 דְּאֵצִילוֹת נִרְגָּשׁ בָּהּ
27 שֶׁהַבִּטּוּל שְׁבִבְרִיאָה
28 יִצְרָה עֲשִׂיהָ אֵינוֹ כְּדָבָעִי
29 (כראוי), וְלִכֵּן הִיא
30 מְצַמְצֶמֶת אֶת הַהַשְׁפָּעָה
31 לְבְרִיאָה יִצְרָה עֲשִׂיהָ
32 מִדַּת הַגְּבוּרָה מַצַּד גּוֹדֵל בִּיטּוּלָהּ
33 מִרְגִּישָׁה שֶׁהַבִּטּוּל לֹא לֹקוֹת
34 בעולמות בי"ע אינו כפי שצריך,
35 ולכן מצמצמת ההשפעה המגיעה
36 לעולמות אלו לפי ערך ביטולם
37 לֹא לֹקוֹת. אֲמָנָם בַּחֲנִינָה
38 הַשְׁפָּלוֹת וְהַנְּחָת עֲצֻמוֹתוֹ
39 הוּא יוֹתֵר בַּבְּחִינָה הַחֶסֶד
40 באצילות גופא מִדַּת הַחֶסֶד יֵשׁ

41 בה יותר את ענין השפלות והבטול ועל כן יש בה יותר את הטוב עין' בענין
42 ההשפעה, וְהִינוּ שְׁמַצַּד הַבִּטּוּל וְהַשְׁפָּלוֹת שְׁלוֹ הָרִי הוּא רֹאָה
43 רק אֶת הַטּוֹב בְּכָל דָּבָר וְחָשׁוּב הוּא בְּעִינֵי לְהַשְׁפִּיעַ אֵלָיו

44 כו'. עד כאן ביאר שישנם שני סוגי השפעות: חסד זוטא - חסד בקטנות ורב
45 חסד - חסד בגדלות. והאריך לבאר שאין הכוונה שחסד דאצילות הוא בקטנות
46 מצד היותו בגבול ומידה, שהרי בחסד דאצילות ישנו ענין ה'בלי גבול'
47 שלמעלה מאצילות, אלא שחסד זה נקרא 'זוטא' מצד הביטול והשפלות
48 שבאצילות, ועל כן כל דבר תופס

49 אצלו מקום וראוי להשפעה.
50 עתה יבאר ענינו של רב חסד,
51 השפעה בלי גבול, שלגבי
52 השפעה נעלית זו אין המקבל
53 תופס מקום כלל.

54 אֲמָנָם בַּחֲנִינָה רַב חֶסֶד
55 הוּא הַהַשְׁפָּעָה שְׁמַצַּד
56 הָרוּמָמוֹת וְהַתְּנַשְׂאוֹת,
57 דְּלָפִי שֶׁהוּא מְרוֹמָם
58 וּמִנְשָׂא בְּיוֹתֵר, וְטוֹב לוֹ
59 בְּיוֹתֵר (אִם אֵינוֹ זִיעֵר
60 גוּט), לִכֵּן רְצוֹנוֹ שְׁלֹכָם
61 יִהְיֶה טוֹב. ואין זה מה
62 שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר²³
63 בְּעִנְיַן הִרְחָמִים הַבָּאִים
64 מַצַּד הָרוּמָמוֹת
65 וְהַתְּנַשְׂאוֹת, כִּי עֲנִין זֶה
66 הוּא מַה שְׁטַבַּע הַמְּרוֹמָם
67 לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ אֶל הַשְּׁפָל
68 דְּוָקָא, וְלֹא לְמִי שֶׁהוּא
69 בְּמַדְרִגַּת שָׂרָה, כְּמוֹ
70 שְׁכִתּוּב²⁴ מְרוֹם וְקִדְשׁ
71 אֲשֶׁכֶּן וְאֵת דְּפָא וּשְׁפָל
72 רִוּחַ שֶׁכֶּן אֹמֵר הַקְּבִ"ה: אֲנִי
73 שׁוֹכֵן בְּמְרוֹם, בְּמָקוֹם קִדְשׁ, וְעַם
74 כָּל זֶה נִמְצָא אֲנִי עִם ה'דְּכָא'
75 ו'הַשְּׁפָל רִוּחַ' לְהַשְׁגִּיחַ עָלָיו,
76 וּכְלָלוֹת הָעֲנִין הוּא
77 שְׁבִסְבַּת הָרוּמָמוֹת
78 שְׁבִנְפָּשׁוֹ הָרִי הוּא מְרִגִּישׁ
79 אֶת זָלָתוֹ וּמְרַחֵם עָלָיו,
80 אֲמָנָם מַה שְׁבִבְאוּרָא כָּאֵן
81 אֵינוֹ עֲנִין הִרְחָמִים שְׁשִׁיף
82 לְהַזְלָת, כִּי אִם שְׁלֵהוּתוֹ
83 מְרוֹמָם וּמִנְשָׂא בְּיוֹתֵר

84 וְטוֹב לוֹ בְּיוֹתֵר, רֹצֵה הוּא שְׁלֹכָם יִהְיֶה טוֹב, וְאֵין בְּזֶה
85 הַגְּבֻלוֹת כָּלָל, שֶׁהוּא מִשְׁפִּיעַ לְכָל בְּשׂוּהָ גַם לְמִי שְׂאִינוֹ דְּכָא
86 וּשְׁפָל. בשל רצונו להטיב לכל. וְכַמְבּוֹאֵר בְּעִנְיַן בַּחֲנִינָה אֶרֶךְ אַפִּים,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהַשְׁפָּעָה הַיָּא גַם לְהַכִּי' דּוּרוֹת שְׁהִי מְכַעֲסִין וּבְאִין כִּי'
2 דּוּרוֹת שַׁעַד מִתֵּן תּוֹרָה הִיָּה הָעוֹלָם מִתְקִיִּים מַחֲסָדוֹ שֶׁל הַקְּבִ"ה²⁵, וְהִינּוּ
3 שְׁגָם מִי שֶׁהוּא יֵשׁ וּמַצִּיאֹת (עַר הָאֵלֶּט זִיךְ פֶּאָר אַ יֵשׁ),
4 וּבּוֹדַי שְׁאִינוּ דְּכָא וּשְׁפַל רִיחַ, הִנֵּה מַצֵּד בְּחִינַת רַב חֲסֵד
5 מְשַׁפְּיעִים גַּם אֵלָיו מַצֵּד

6 רוממותו וגדלותו ית' שהיא בחי' 1
7 'ארך אפים ורב חסד' נמשכת 2
8 ההשפעה לכל בריבוי. וטעם 3
9 הדבר הוא לפי שבבחינה 4
10 זו השפעת החסד אינה 5
11 מצד הזולת כלל, כי אם 6
12 מצד הטוב שבנפשו שטוב 7
13 לו ביותר, שלכן אין בזה 8
14 הגבלות כלל, אלא 9
15 ההשפעה היא לכל אחד. 10
16 ונמצא, שההפרש בין ב' 11
17 ההשפעות דחסד וזוטא 12
18 ורב חסד הוא, שבחסד 13
19 זוטא ההשפעה היא לפי 14
20 שהזולת תופס מקום 15
21 אצלו (מצד הבטול 16
22 שבנפשו), ואם בן 17
23 ההשפעה היא 18
24 בהתלבשות, שעושה 19
25 שנוי בהמשפיע שטור 20
26 בהשפעה, וגם ההשפעה 21
27 עצמה משתנת לפי אופן 22
28 המקבל שכל הרב משתנה 23
29 ומתקבל אצל התלמיד לפי 24
30 ערכו. אמנם בחינת רב 25
31 חסד אינו שייך להמקבל 26
32 כלל, אלא הוא 27
33 התפשטות הטוב אשר 28
34 בו, וכאלו היה משפיע 29
35 בדרך ממילא כדוגמת אדם 30
36 המתעשר בלי מדה וגבול ובדרך 31
37 ממילא נשפע ממנו שפע לכל. 32
38 עד כאן השלים הביאור בענין 33
39 בחינת 'רב חסד', שהיא השפעה 34
40 מצד הגדולה וההתנשאות שאין 35
41 בה תפיסת מקום למקבל, ועל כן 36
42 מצד דרגא זו נמשכת ההשפעה 37
43 לכולם, לראויים ולשאינם ראויים 38
44 בשווה.

39 (ה) ובאור ב' בחינות אלו בעומק הענין ובאופן נעלה
40 יותר, יובן מהחילוק שבין אור ושפע.
41 דהנה²⁶, אור הוא הארה לבד שאינו נוגע להעצם כלל,
42 והינינו שאינו פועל שום שינוי בהעצם, וגם האור אינו
43 משתנה, להיותו מעין המאור, והינינו שלא זו בלבד
44 שהאור הוא מן העצם, אלא שהוא גם לפי אופן ומעין
45 העצם. וכמו אור וזיו השמש, דשמשא אפולי עלמא
46 נייחא²⁷, הנה האור אינו פועל שום שינוי בהשמש,
47 דכאשר מאיר אור לא נגרע מאומה בהשמש, וכאשר
48 אינו מאיר אור לא נתוסף מאומה בהשמש. וכמו בן
49 להיפך, מצד התוצאות והשכר, שפאשר מאיר אור לא
50 נתוסף מאומה בהשמש, וכאשר אינו מאיר לא נגרע
51 ממנו מאומה, שזהו שהאור אינו פועל שינוי בהמאור.
52 וכמו בן גם בהאור עצמו אין בו שינוים, שמאיר במקום
53 האשפה כמו במקום הנקי ללא שינוי כלל, והינינו לפי
54 שהאור הוא מעין המאור. אמנם אור השמש הרי הוא
55 בא בהכרח מהשמש, ואינו תלוי ברצון המאור. אף מזה

56 (ה) ובאור ב' בחינות אלו
57 בעומק הענין ובאופן

אָרְךְ אַפִּים, שְׁהַשְׁפָּעָה הַיָּא גַם לְהַכִּי' דּוּרוֹת שְׁהִי
מְכַעֲסִין וּבְאִין²⁵, וְהִינּוּ שְׁגָם מִי שֶׁהוּא יֵשׁ וּמַצִּיאֹת
(עַר הָאֵלֶּט זִיךְ פֶּאָר אַ יֵשׁ), וּבּוֹדַי שְׁאִינוּ דְּכָא וּשְׁפַל
רִיחַ, הִנֵּה מַצֵּד בְּחִינַת רַב חֲסֵד מְשַׁפְּיעִים גַּם אֵלָיו.
וְטַעַם הַדָּבָר הוּא לְפִי שֶׁבְּבְחִינָה זֹאת הַשְׁפָּעַת הַחֲסֵד אֵינָה
מַצֵּד הַזּוּלָת כָּלֵל, כִּי אִם מַצֵּד הַטּוֹב שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, שֶׁלֹּכֵן אֵין
בְּזֶה הַגְּבֻלוֹת כָּלֵל, אֲלֵא הַהֲשָׁפָעָה הַיָּא לְכָל אֶחָד.
וְנִמְצָא, שֶׁהַהֲפָרֵשׁ בֵּין ב' הַהֲשָׁפָעוֹת דְּחֲסֵד וְזוּטָא וְרַב
חֲסֵד הוּא, שֶׁבְּחֲסֵד זּוּטָא הַהֲשָׁפָעָה הַיָּא לְפִי שֶׁהַזּוּלָת
תּוֹפֵס מְקוֹם אֲצִלּוֹ (מַצֵּד הַבִּיטוּל שֶׁבְּנַפְשׁוֹ), וְאִם כֵּן
הַהֲשָׁפָעָה הַיָּא בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת, שְׁעוֹשָׂה שִׁינוּי בְּהַמְשָׁפִיעַ,
וְגַם הַהֲשָׁפָעָה עֲצָמָה מִשְׁתַּנֵּית לְפִי אֹפֶן הַמְקַבֵּל. אֲמָנָם
בְּחִינַת רַב חֲסֵד אֵינוֹ שִׁייךְ לְהַמְקַבֵּל כָּלֵל, אֲלֵא הוּא
הַתְּפַשְׁטוֹת הַטּוֹב אֲשֶׁר בּוֹ, וְכֵאלֹו הִיָּה מְשַׁפִּיעַ בְּדֶרֶךְ
מִמֶּילָא.

ה) ובאור ב' בחינות אלו בעומק הענין ובאופן נעלה
יותר, יובן מהחילוק שבין אור ושפע.
דהנה²⁶, אור הוא הארה לבד שאינו נוגע להעצם כלל,
והינינו שאינו פועל שום שינוי בהעצם, וגם האור אינו
משתנה, להיותו מעין המאור, והינינו שלא זו בלבד
שהאור הוא מן העצם, אלא שהוא גם לפי אופן ומעין
העצם. וכמו אור וזיו השמש, דשמשא אפולי עלמא
נייחא²⁷, הנה האור אינו פועל שום שינוי בהשמש,
דכאשר מאיר אור לא נגרע מאומה בהשמש, וכאשר
אינו מאיר אור לא נתוסף מאומה בהשמש. וכמו בן
להיפך, מצד התוצאות והשכר, שפאשר מאיר אור לא
נתוסף מאומה בהשמש, וכאשר אינו מאיר לא נגרע
ממנו מאומה, שזהו שהאור אינו פועל שינוי בהמאור.
וכמו בן גם בהאור עצמו אין בו שינוים, שמאיר במקום
האשפה כמו במקום הנקי ללא שינוי כלל, והינינו לפי
שהאור הוא מעין המאור. אמנם אור השמש הרי הוא
בא בהכרח מהשמש, ואינו תלוי ברצון המאור. אף מזה

25 ראה אבות פ"ה מ"א. פסחים קיח, א. ועוד. 26 ראה גם המשך
תער"ב שם ע' צד ואילך. 27 ראה סנהדרין לט, א.

47 נַעֲלָה יוֹתֵר, יוּבֵן מִהַחֲלִיּוֹק שְׁבִין אֹר וְשַׁפַּע. דְּהֵנָּה²⁶, אֹר
48 הוּא הָאָרָה לְבַד וְלֹא עֵצֶם הַדָּבָר, אֵין עֵצֶם הַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר אֲלֵא הָאָרָה מִמֶּנּוּ
49 שְׁאִינוּ נּוֹגַע לְהַעֲצֵם כָּלֵל, וְהִינּוּ שְׁאִינוּ פּוֹעֵל שׁוּם שִׁנוּי
50 בְּהַעֲצֵם הָאָרָה אֵינָה מוֹסִיפָה אוֹ גּוֹרַעַת בַּשֶּׁמֶשׁ (בַּעֲצֵם) כָּלֵל, וְגַם הָאֹר
51 אֵינוֹ מִשְׁתַּנֵּה, לְהִיּוֹתוֹ
52 מַעֲיֵן הַמֵּאֹר בְּאֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט
53 יִשְׁנֵן תַּכּוּנוֹת מַעֲיֵן תַּכּוּנוֹת
54 מְקוּרֵי, וְהִינּוּ שְׁלֹא זֶה
55 בְּלָבָד שֶׁהָאֹר הוּא מִן
56 הָעֵצֶם, אֲלֵא שֶׁהוּא גַם
57 לְפִי אֹפֶן וּמַעֲיֵן הָעֵצֶם
58 הִיּוֹת שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ בְּהִירֵי לֶכֶן הָאֹר
59 מֵאִיר. וְכֵמוֹ אֹר וְזִיו
60 הַשֶּׁמֶשׁ, דְּשִׁמְשָׁא אֲפִלֵּי
61 עֲלָמָא נִיחָא²⁷ [=הַשֶּׁמֶשׁ עַל
62 כָּל הָעוֹלָם מִתְפַּשֵּׁט], הִנֵּה
63 הָאָרֶת הָאֹר אֵינוֹ פּוֹעֵל
64 שׁוּם שִׁנוּי בְּהַשְׁמֵשׁ,
65 דְּכֵאֲשֶׁר מֵאִיר אֹר לֹא
66 נִגְרַע מֵאוּמָה בְּהַשְׁמֵשׁ,
67 וְכֵאֲשֶׁר אֵינוֹ מֵאִיר אֹר
68 לֹא נִתּוֹסֵף מֵאוּמָה
69 בְּהַשְׁמֵשׁ. וְכֵמוֹ כֵּן לְהִפְךָ,
70 מַצֵּד הַתּוֹצְאוֹת וְהַשְׁכָּר,
71 בַּעֲנִין הַשְּׁפָעַת הָאֹר עַל
72 הַמְקַבִּלִּים שֶׁכֵּאֲשֶׁר מֵאִיר
73 אֹר לֹא נִתּוֹסֵף מֵאוּמָה
74 בְּהַשְׁמֵשׁ, וְכֵאֲשֶׁר אֵינוֹ
75 מֵאִיר לֹא נִגְרַע מִמֶּנּוּ
76 מֵאוּמָה, שֶׁזֶּהוּ שֶׁהָאֹר
77 אֵינוֹ פּוֹעֵל שִׁנוּי בְּהַמֵּאֹר.
78 וְכֵמוֹ כֵּן גַּם בְּהָאֹר עֲצָמוֹ
79 אֵין בּוֹ שִׁנוּיִם, שֶׁמֵּאִיר
80 בְּמִקּוֹם הָאֲשָׁפָה כֵּמוֹ
81 בְּמִקּוֹם הַנָּקִי לֹא שִׁנוּי
82 כָּלֵל, וְהִינּוּ לְפִי שֶׁהָאֹר
83 הוּא מַעֲיֵן הַמֵּאֹר שֶׁכֵּשֶׁם
84 שְׁאֵין כָּל שִׁנוּי בְּמֵאֹר, כֵּךְ אֵין
85 כָּל שִׁנוּי גַם בְּאֹר. אֲמָנָם
86 אֹר הַשֶּׁמֶשׁ הִרִי הוּא בָּא
87 בְּהִכְרַח מִהַשְׁמֵשׁ, וְאֵינוֹ
88 תְּלוּי בְּרָצוֹן הַמֵּאֹר. אֵף
89 מִזֶּה יוּבֵן גַּם בְּאֹר וְחִיּוֹת
90 הַנֶּפֶשׁ מַצִּיאֹת הַשֶּׁמֶשׁ מִכְּרַחַת
91 וּמַחֲיִיבַת הַתְּפַשְׁטוֹת אוֹרָה עַל כָּל
92 הָעוֹלָם וְאֵין הַדָּבָר תְּלוּי בְּרָצוֹנָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כלל, ועל דרך זה גם מציאות הנפש שמכרת ומחייבת השפעת האור והחיות
2 ממנה לגוף והאברים, וְהַבְדִּיל הַבְּדִלּוֹת אֵין קֵץ יובן הדבר גם בְּאֹר
3 לְמַעַלָּה, שְׁאֵף שהארת האור הוא בְּרָצוֹן, מכל מקום הוא הארה לבד
4 שאינו נוגע להעצם כלל שְׁהָאֹר אֵינוֹ פּוֹעֵל שׁוֹם שְׁנוֹי בְּהִמָּאֹר,
5 וְגַם הָאֹר עֲצָמוֹ אֵינוֹ
6 מְשַׁתָּה, בִּיּוֹן שְׁהָאֹר
7 הוא מַעֲיֵן הַמָּאֹר. וְכָל
8 זֶה הוּא בְּאֹר, מֵה שְׁאֵין
9 בֶּן בְּשִׁפְעַ, הָרִי הַהִשְׁפָּעָה
10 פּוֹעֵלֶת שְׁנוֹי בְּהַמְשָׁפִיעַ,
11 וְגַם הַהִשְׁפָּעָה עֲצָמָה
12 הִיא מְשַׁתָּנִּית. וְכִמּוֹ בְּרַב
13 הַמְשָׁפִיעַ שְׁכָל לְתַלְמִיד,
14 הָרִי זֶה פּוֹעֵל שְׁנוֹי בְּהִרְבָּה,
15 דְּאֵינוֹ דּוֹמָה כְּמוֹ שְׁהוּא
16 קוֹדֵם הַהִשְׁפָּעָה, בַּעַת
17 הַהִשְׁפָּעָה וְאַחֲרֵי
18 הַהִשְׁפָּעָה, שְׁהָרִי הוּא
19 צָרִיךְ לְמַדּוֹד אֶת הַשְּׁכָל
20 לְפִי אוֹפֵן הַמְקַבֵּל, שְׁזָהוּ
21 שְׁנוֹי בְּהַמְשָׁפִיעַ. וְגַם
22 הַהִשְׁפָּעָה עֲצָמָה הִיא
23 מְשַׁתָּנִּית, שְׁהָרִי אֵינוֹ
24 דּוֹמָה שְׁפַע הַשְּׁכָל כְּמוֹ
25 שְׁהוּא אֲצֵל הַתַּלְמִיד
26 לְהַשְׁכֵּל כְּמוֹ שְׁהוּא אֲצֵל
27 הָרַב, וְהֵינּוּ שְׁגָם לְאַחַר
28 שְׁמִדָּד בִּינוֹ לְבִין עֲצָמוֹ אֶת
29 הַשְּׁכָל לְפִי אוֹפֵן הַמְקַבֵּל,
30 הֵנָּה הַהִשְׁפָּעָה כְּפּוֹעֵל כְּמוֹ
31 שְׁבָאָה בְּכָלִי הַמְקַבֵּל
32 אֵינָה דּוֹמָה לְגַבִּי הַשְּׁכָל
33 כְּמוֹ שְׁהוּא אֲצֵל הָרַב שֶׁפַע
34 הַשְּׁכָל מִשְׁתַּנָּה לְפִי עֵרֶךְ כָּלִי
35 שְׁכּוֹל שֶׁל הַתַּלְמִיד, הֵינּוּ
36 שִׁמְתֻקָּבֵל אֲצֵל הַתַּלְמִיד בְּאוֹפֵן
37 אַחַר לְגַמְרֵי מְכַפִּי שְׁהִיָּה בִּשְׁכּוֹל
38 שֶׁל הָרַב, שְׁזָהוּ הַהִפְרָשׁ
39 בֵּין אֹר לְשִׁפְעַ, שְׁבָאֹר
40 אֵין שְׁנוֹי לֹא בְּמִאֹר וְלֹא בְּאוֹר
41 (לְהִיּוֹתוֹ מַעֲיֵן הַמָּאֹר) מֵה
42 שְׁאֵין בֶּן בְּשִׁפְעַ הַהִשְׁפָּעָה פּוֹעֵלֶת שְׁנוֹי בְּהַשְׁפָּעָה עֲצָמָה.
43 וְכִמּוֹ בֶּן הוּא גַם בְּכַחוֹת הַנֶּפֶשׁ, שִׁישׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין רָצוֹן לְשָׂאֵר
44 הַכַּחוֹת, כְּמוֹ כַּחַ הַשְּׁכָל, שְׁכַח הַשְּׁכָל הוּא מְצִיאוֹת לְעֲצָמוֹ
45 חוּץ מִהַנֶּפֶשׁ וְהַנֶּפֶשׁ מִתְּלַבֶּשֶׁת בּוֹ, וְלִכֵּן הֵנָּה גַם בְּהַשְּׁכָל
46 עֲצָמוֹ יֵשׁ שְׁנוֹיָם, בֵּין שְׁבָאָה בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת, גַּם כֹּאשֶׁר פּוֹסֵק הָאֵדָם

יובן גם בְּאֹר וְחִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְהַבְדִּיל הַבְּדִלּוֹת אֵין קֵץ
בְּאֹר לְמַעַלָּה, שְׁהוּא בְּרָצוֹן, שְׁהָאֹר אֵינוֹ פּוֹעֵל שׁוֹם
שְׁנוֹי בְּהִמָּאֹר, וְגַם הָאֹר עֲצָמוֹ אֵינוֹ מְשַׁתָּה, בִּיּוֹן
שְׁהָאֹר הוּא מַעֲיֵן הַמָּאֹר. וְכָל זֶה הוּא בְּאֹר, מֵה שְׁאֵין
בֶּן בְּשִׁפְעַ, הָרִי הַהִשְׁפָּעָה פּוֹעֵלֶת שְׁנוֹי בְּהַמְשָׁפִיעַ, וְגַם
הַהִשְׁפָּעָה עֲצָמָה הִיא מְשַׁתָּנִּית. וְכִמּוֹ בְּרַב הַמְשָׁפִיעַ שְׁכָל
לְתַלְמִיד, הָרִי זֶה פּוֹעֵל שְׁנוֹי בְּהִרְבָּה, דְּאֵינוֹ דּוֹמָה כְּמוֹ
שְׁהוּא קוֹדֵם הַהִשְׁפָּעָה, בַּעַת הַהִשְׁפָּעָה וְאַחֲרֵי הַהִשְׁפָּעָה,
שְׁהָרִי הוּא צָרִיךְ לְמַדּוֹד אֶת הַשְּׁכָל לְפִי אוֹפֵן הַמְקַבֵּל,
שְׁזָהוּ שְׁנוֹי שְׁנוֹי בְּהַמְשָׁפִיעַ. וְגַם הַהִשְׁפָּעָה עֲצָמָה הִיא
מְשַׁתָּנִּית, שְׁהָרִי אֵינוֹ דּוֹמָה שְׁפַע הַשְּׁכָל כְּמוֹ שְׁהוּא אֲצֵל
הַתַּלְמִיד לְהַשְׁכֵּל כְּמוֹ שְׁהוּא אֲצֵל הָרַב, וְהֵינּוּ שְׁגָם
לְאַחַר שְׁמִדָּד אֶת הַשְּׁכָל לְפִי אוֹפֵן הַמְקַבֵּל, הֵנָּה
הַהִשְׁפָּעָה כְּמוֹ שְׁבָאָה בְּכָלִי הַמְקַבֵּל אֵינָה דּוֹמָה לְגַבִּי
הַשְּׁכָל כְּמוֹ שְׁהוּא אֲצֵל הָרַב, שְׁזָהוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין אֹר
לְשִׁפְעַ, שְׁבָאֹר אֵין שְׁנוֹי מֵה שְׁאֵין בֶּן בְּשִׁפְעַ. וְכִמּוֹ בֶּן
הוּא גַם בְּכַחוֹת הַנֶּפֶשׁ, שִׁישׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין רָצוֹן לְשָׂאֵר
הַכַּחוֹת, כְּמוֹ כַּחַ הַשְּׁכָל, שְׁכַח הַשְּׁכָל הוּא מְצִיאוֹת
לְעֲצָמוֹ חוּץ מִהַנֶּפֶשׁ וְהַנֶּפֶשׁ מִתְּלַבֶּשֶׁת בּוֹ, וְלִכֵּן הֵנָּה גַם
בְּהַשְּׁכָל עֲצָמוֹ יֵשׁ שְׁנוֹיָם, בֵּין שְׁבָאָה בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת, מֵה
שְׁאֵין בֶּן בְּרָצוֹן, שְׁהָרָצוֹן אֵינוֹ מְצִיאוֹת לְעֲצָמוֹ חוּץ
מִהַנֶּפֶשׁ, שְׁהָרִי כָּל מְצִיאוֹתוֹ הוּא מֵה שְׁהַנֶּפֶשׁ רוּצָה,
וְלִכֵּן בְּסִילוֹק הַנֶּפֶשׁ מִהָרָצוֹן הָרִי לֹא נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ
מִאֻמָּה, לְפִי שְׁכָל מְצִיאוֹתוֹ הוּא רַק מֵה שְׁהַנֶּפֶשׁ הוּא
רוּצָה, וְלִכֵּן הָרָצוֹן הוּא בְּאוֹפֵן שְׁאֵין בּוֹ שְׁנוֹיָם, דְּכֹאֲשֶׁר
רוּצָה דְּכָר גְּדוֹל וְדְּכָר קָטָן הֵנָּה תּוֹקֵף הָרָצוֹן הוּא בְּשׁוּהָ,
וְהֵינּוּ לְפִי שְׁאֵינוֹ כֹּא בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַם
בֶּן הַהִפְרָשׁ בֵּין אֹר לְשִׁפְעַ, דְּשִׁפְעַ כֹּא בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת,
וְהָאֹר שְׁהוּא מַעֲיֵן הַמָּאֹר אֵינוֹ כֹּא בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת אֲלֹא
בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא.

בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא.

מִלְהַתְּבוֹנֵן בְּדִבְרֵי הַשְּׁכָל, מִכָּל מְקוֹם נִשְׁאֵרֶת הַהִשְׁכָּלָה אֲצֵלוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן כֹּאשֶׁר
מִשְׁפִּיעַ הַשְּׁכָל לְזוּלָתוֹ אוֹ כְּשִׁכּוֹתֵב הַשְּׁכָל בְּכַתֵּב, שֹׂא הַהִשְׁכָּלָה נִשְׁאֵרֶת גַּם
בְּעוֹלָם. וְעִנִּין זֶה מוֹרָה שֶׁהַשְּׁכָל הוּא מְצִיאוֹת עֲצָמָיִת שְׁחוֹץ מִהַנֶּפֶשׁ, וְלִכֵּן גַּם
כֹּאשֶׁר הַנֶּפֶשׁ מִסְתַּלֶּקֶת מִהַתְּלַבְּשׁוֹתָהּ בַּשְּׁכָל, מִכָּל מְקוֹם נִשְׁאֵר הַשְּׁכָל בְּקִיּוֹם
עֲצָמָי. מֵה שְׁאֵין בֶּן
בְּרָצוֹן, שְׁהָרָצוֹן אֵינוֹ
מְצִיאוֹת לְעֲצָמוֹ חוּץ
מִהַנֶּפֶשׁ, שְׁהָרִי כָּל
מְצִיאוֹתוֹ הוּא מֵה
שְׁהַנֶּפֶשׁ רוּצָה, וְלִכֵּן
בְּסִילוֹק הַנֶּפֶשׁ מִהָרָצוֹן
הָרִי לֹא נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ מִן
הָרָצוֹן מִאֻמָּה, לְפִי שְׁכָל
מְצִיאוֹתוֹ הוּא רַק מֵה
שְׁהַנֶּפֶשׁ רוּצָה, הָרָצוֹן הוּא
רַק הַטִּיִּית וְהַמְשַׁכַּת הַנֶּפֶשׁ וְלִכֵּן
כְּשִׁמְסַתְּלַקֶּת הַנֶּפֶשׁ מִהַעֲנִין לֹא
נִשְׁאֵר דְּבַר מִהָרָצוֹן. וְעִנִּין זֶה
מוֹרָה שֶׁהָרָצוֹן אֵינוֹ בְּכַחֵי
מְצִיאוֹת עֲצָמָיִת אֲלֹא רַק גִּילּוֹ
מִן הָעֲצָם. וְלִכֵּן בַּעַת שִׁמְתַּגְּלָה
הָרָצוֹן אוֹי הָאָדָם תְּפוֹס בּוֹה כָּל
כּוֹל וְאֵין אֲצֵלוֹ שׁוֹם מְצִיאוֹת
אַחֲרֵת, וְכִשֶּׁהַנֶּפֶשׁ מִסְתַּלֶּקֶת מִן
הָרָצוֹן לֹא נִשְׁאֵר מִמֶּנּוּ מִאֻמָּה.
וְלִכֵּן הָרָצוֹן הוּא בְּאוֹפֵן
שְׁאֵין בּוֹ שְׁנוֹיָם, דְּכֹאֲשֶׁר
רוּצָה דְּכָר גְּדוֹל וְדְּכָר
קָטָן הֵנָּה תּוֹקֵף הָרָצוֹן
הוּא בְּשׁוּהָ, וְהֵינּוּ לְפִי
שְׁהָרָצוֹן אֵינוֹ מְצִיאוֹת לְעֲצָמוֹ
חוּץ מִהַנֶּפֶשׁ שְׁכֵן אֵינוֹ כֹּא
בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת שְׁכֵם שְׁכֵם
עֲצָמָה אֵין שְׁנוֹיָם, כִּךְ גַּם בְּגִילּוֹ
רָצוֹנָה אֵין שְׁנוֹיָם. וְעַל דֶּרֶךְ
זֶה הוּא גַם בֶּן הַהִפְרָשׁ
בֵּין אֹר לְשִׁפְעַ, דְּשִׁפְעַ
כֹּא בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת, וְהָאֹר
שְׁהוּא מַעֲיֵן הַמָּאֹר אֵינוֹ
כֹּא בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת אֲלֹא
בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא.

עַתָּה יִבָּרַר שְׁבָאוֹר עֲצָמוֹ יֵשׁ חִילוֹק בֵּין אֹר מִקֵּיף לְאוֹר פְּנִימִי: אֹר מִקֵּיף:
עֵינֵינוּ שֶׁל אֹר מִקֵּיף הוּא לְגַלּוֹת אֶת הָעֲצָם אֲבָל לֹא לְפַעוֹל אֶת הַתְּהוּוֹת
הָעוֹלָמוֹת, וְלִכֵּן גַּם כֹּאשֶׁר נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת נִשְׁאֵר הוּא מִקֵּיף, וְעוֹלָם
יִשְׁאֵר לְמַעַלָּה מִן הַכָּלִי מְעוּצָם אֹרֵו הַנֶּעֱלָה. וְשׁוֹרֵשׁ 'הָאֹר מִקֵּיף' הוּא
מִ'הַעֲיִגוֹל הַגְּדוֹל' שְׁלַפְנֵי אֹר הַקֵּי, וּמֵאַחַר שֶׁ'עֲיִגוֹל' מֵרָאשׁוֹ וְעַד יְסוֹדּוֹ, עַל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כן אינו נתפס בתוכו, שהרי העיגול מקיף את הראש ואת הרגל כאחד. אור
2 פנימי: ענינו של 'אור פנימי' לפעול את התהוות העולמות, והפעולה כרוכה
3 בכניסה והתיישבות בכלי (התלבשות), היינו צמצום והעלם האור בהדרגה.
4 ושוורש 'האור פנימי' הוא 'מאור הקר' שהוא תחילת גילוי והתלבשות בעולמות.

5 והמשכת ה'אור פנימי' נעשה על

6 ידי 'אותיות הרשימו' שענינם
7 שקודם הצמצום היה כללות
8 האור מאיר בגילוי באותיות,
9 ולאחר הצמצום נסתלק האור
10 והוא בהעלם ב'אותיות הרשימו',
11 מכל מקום האותיות מורים על
12 הגבלת האור באותיות, ובכל
13 זאת האותיות הם לבוש לכללות
14 האור.

15 והנה על דרך ההפך
16 בין אור לשפע, הנה גם
17 באור גופא יש חילוק בין
18 אור מקיף לאור פנימי.
19 והענין בזה²⁸, דהנה,
20 אור מקיף בכללות הוא
21 האור שקודם הצמצום,
22 ואור פנימי בכללות הוא
23 האור שאחרי הצמצום.
24 וההפך בין אור פנימי
25 לאור מקיף כמו שהם
26 בשרש המשכתם הוא,
27 שהאור מקיף אין ענינו
28 לפעול, אלא ענינו הוא
29 לגלות עצמותו, שהעצם
30 הוא בגילוי, והינו שהאור
31 מקיף הוא לא רק מן
32 העצם, אלא הוא גם לפי
33 אופן ומעין העצם, דכל
34 ענינו הוא מה שהעצם
35 הוא בגילוי, ולכן, הנה
36 גם כמו שנמשך אחרי
37 הצמצום נשאר הוא
38 בבחינת מקיף, דכאשר
39 הוא מקיף לאיזה עולם
40 הרי הוא מקיף את כל
41 העולם בשרש את הראש ואת

42 הרגל כאחד, היינו שהמקיף אינו יכול להתיישב בשום כלי, ובכל עולם שהוא
43 ישאר מקיף לכל בשווה, וטעם הדבר הוא לפי שכל המקיפים

והנה על דרך ההפך בין אור לשפע, הנה גם באור
גופא יש חילוק בין אור מקיף לאור פנימי.

והענין בזה²⁸, דהנה, אור מקיף בכללות הוא האור
שקודם הצמצום, ואור פנימי בכללות הוא האור
שאחרי הצמצום. וההפך בין אור פנימי לאור מקיף
כמו שהם בשרש המשכתם הוא, שהאור מקיף אין
ענינו לפעול, אלא ענינו הוא לגלות עצמותו, שהעצם
הוא בגילוי, והינו שהאור מקיף הוא לא רק מן העצם,
אלא הוא גם לפי אופן ומעין העצם, דכל ענינו הוא
מה שהעצם הוא בגילוי, ולכן, הנה גם כמו שנמשך
אחרי הצמצום נשאר הוא בבחינת מקיף, דכאשר הוא
מקיף לאיזה עולם הרי הוא מקיף את כל העולם בשרש,
וטעם הדבר הוא לפי שכל המקיפים שייכים וקשורים
להעיגול הגדול שקודם הצמצום, שאין ענינו לפעול כי
אם לגלות עצמותו, ולכן הנה גם אחרי הצמצום הם
בבחינת מקיף. מה שאין כן האור פנימי, שבכללות
שרשו הוא מאור הקו, הרי ענינו הוא לפעול, היינו
לפעול פעולת ההתהוות ולעשות חלוקים
בהשתלשלות, וכיון שענינו הוא לפעול, לכן הנה
כאשר נמשך בהשתלשלות הרי הוא בא בהתלבשות.
דהאור מקיף, להיות שענינו הוא לגלות את עצמותו,
לכן הנה גם כמו שנמשך בהשתלשלות הוא בבחינת
מקיף, מה שאין כן האור פנימי, להיות שענינו הוא
לפעול, לכן הוא בא בהתלבשות. וכללות המשכת האור
פנימי הוא על ידי העלם הצמצום ואותיות
הרשימו, שעל ידי זה
דוקא נעשה המשכת
האור פנימי. והינו דעם
היות שאותיות הרשימו
לא נגע בהם הצמצום
וכללות האור שלפני הצמצום
נמצא תחת מלוש האותיות,
מכל מקום, להיות
שענינם הוא אותיות
ואותיות הם כלי ולבוש, לכן
נעשה על ידם המשכת
האור פנימי. והנה על
דרך זה הוא גם ההפך

בין אורות לכלים, דאורות ענינם הוא פשיטות שלא נפעל שניו
במקור, והאור הוא מעין המאור, והכלים ענינם הוא הגבלה שהאור

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מתלבש ומשתלשל, עד שיוכל להתלבש בכלי. ובפלים גופא יש פמה
2 מדרגות, פלים דבריאה יצירה עשיה שהם פלים נפרדים,
3 וכלים דאצילות שהם מאחדים. אף גם הפלים דאצילות
4 הם בחינת בריאה שבאצילות, היינו שהם מציאות אלא

5 שהם מאחדים, והוא

6 בחינת אותיות הפתיכה, 1
7 ולמעלה יותר הם 2
8 הפלים שלמעלה 3
9 מאצילות, בחינת אותיות 4
10 החקיקה, כמאמר 29
11 גליף גליפו בטהירו 5
12 עלאה [=חקק חקיקה בטוהר 6
13 העליון]. אמנם פללות 7
14 ענין הפלים הוא מדידה 8
15 והגבלה, וענין האורות 9
16 הוא פשיטות וגלוי 10
17 העצם. ובכללות הנה 11
18 ההפרש בין אורות 12
19 לכלים הוא כמו ההפרש 13
20 בין אור מקיף לאור 14
21 פנימי, כנ"ל שהמשכת 15
22 האור פנימי היא על ידי 16
23 אותיות הרשימו, ענין 17
24 הפלים. בסעיף זה האריך 18
25 לבאר ב' הבחינות 'חסד זוטא' 19
26 ר'ב חסד' על ידי ביאור 20
27 החילוק בין אור לשפע, דשפע 21
28 בא בהתלבשות, והאור שהוא 22
29 מעין המאור אינו בא 23
30 בהתלבשות אלא בדרך ממלא. 24
31 כמו כן ביאר שדוגמא לדבר 25
32 הוא ההפרש בכוחות הנפש, בין 26
33 רצון לשאר הכוחות, כמו כוח 27
34 השכל, שכוח השכל הוא 28
35 מציאות לעצמו ובא בהתלבשות 29
36 ולכן יש בו שינויים, משא"כ 30
37 הרצון אינו מציאות לעצמו ואינו 31
38 בא בהתלבשות ולכן אין בו 32

39 שינויים. ועל דרך זה הוא החילוק בין אור מקיף לאור פנימי, שאור מקיף
40 אין ענינו לפעול כי אם גלות העצם ולכן אינו בא בהתלבשות משא"כ
41 האור פנימי ענינו לפעול ההתהוות ולכן בא בהתלבשות. והוסיף לבאר שכך
42 הוא הדבר גם בנוגע להפרש בין אורות לכלים, דענין האורות הוא פשיטות

מדרגות, פלים דבריאה יצירה עשיה שהם פלים
נפרדים, וכלים דאצילות שהם מיוחדים. אף גם הפלים
דאצילות הם בחינת בריאה שבאצילות, היינו שהם
מציאות אלא שהם מיוחדים, והוא בחינת אותיות
הפתיכה, ולמעלה יותר הם הפלים שלמעלה מאצילות,
בחינת אותיות החקיקה, כמאמר 29 גליף גליפו בטהירו
עלאה. אמנם פללות ענין הפלים הוא מדידה והגבלה,
וענין האורות הוא פשיטות וגלוי העצם. ובכללות הנה
ההפרש בין אורות לכלים הוא כמו ההפרש בין אור
מקיף לאור פנימי, כנ"ל שהמשכת האור פנימי היא על
ידי אותיות הרשימו, ענין הפלים.

1 אמנם אף על פי כן יש מעלה בהאור פנימי שאינה
בהאור מקיף, והוא שתכלית הפונה הוא
בהאור פנימי דוקא, שהרי תכלית הפונה הוא שיהיה
גלוי אור להזולת דוקא, וכונה זו נשלמת על ידי האור
פנימי דוקא, כי האור מקיף מאיר בבחינת מקיף, ולא
זהו הפונה, כי אם דוקא האור פנימי שבא בהתלבשות,
הנה על ידו נשלמת הפונה. וזהו גם כן הטעם שהאור
בא בהתלבשות בהפלים, דהנה 30 ידוע שהתלבשות
האורות בהפלים הוא ברצון דוקא, ולכאורה אינו מוכן,
דמאחר שהאורות הם בפשיטות, וכאשר מתלבשים
בהפלים הם נמדדים ונגבלים, אם כן מהו הטעם
שהאורות רצונם להתלבש בהפלים. אף הענין הוא, לפי
שהאור מרגיש מעלת הפלי שעל ידה דוקא יתגלה
להזולת, שבזה תושלם הפונה, ולכן רצונו להתלבש
בהפלים בכדי שיתגלה למטה, שזהו ענין הפלים שעל
ידם נתגלה האור למטה.

ולכן רצונו להתלבש בהפלים בכדי שיתגלה למטה, שזהו
ענין הפלים שעל ידם נתגלה האור למטה. האור מתבטל
לאמיתית הכוונה, מפני שמרגיש את היתרון שיש בכלים שעל ידם נמשכת
ההשפעה לעולם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ועל פי זה יובן מה שפָּלְלוּ עֲנֵן הַשָּׁפָעָה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי
2 הַכָּלִים דִּקְא, שְׁזָהוּ עֲנֵן הָאוֹתִיּוֹת, לְהִיּוֹת שְׁזָהִי הַפְּנֹנָה
3 שִׁמְשָׁךְ הָאוֹר בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת. אֲמָנָם בְּאוֹתִיּוֹת גּוֹפָא יֵשׁ גַּם בֶּן
4 כְּמָה מְדִרְגָּוֹת, וְכִנְ"ל שֶׁהַכָּלִים דְּבִרְיָאָה יִצְרָה עֲשִׂיהָ הֵם
5 כָּלִים נִפְרָדִים שְׁנוּגֵשׁ בְּכָלִים

6 דְּבִי"ע, שְׁנוּרָדִים מֵהָאוֹר, 1
7 וְהַכָּלִים דְּאֲצִילוֹת הֵם 2
8 מְאֻחָדִים, וּמִכָּל מְקוֹם 3
9 הֵם בְּבַחֲנִינָה מְצִיאוֹת, 4
10 שְׁהוּא עֲנֵן אוֹתִיּוֹת 5
11 הַכְּתִיבָה, וְהַכָּלִים 6
12 שֶׁלְמַעְלָה מְאֲצִילוֹת הֵם 7
13 בְּבַחֲנִינָה אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה 8
14 שְׁדִרְגָּת הָאִיחָד בֵּין הָאוֹר לְכָלִי 9
15 הִיא נַעֲלִית מְאוּד. וְלִכְּנֵן הִנֵּה 10
16 בְּהַכָּלִים גּוֹפָא צְרִיף 11
17 שֶׁתִּהְיֶה מְדִרְגָּה (בְּעֵנִין 12
18 הָאִיחָדוֹת שֶׁל הַכָּלִי עִם הָאוֹר) 13
19 הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנָה, וְהוּא 14
20 בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה, 15
21 אֲכָל מִכָּל מְקוֹם צְרִיף 16
22 לְבַחֲנִינָה הַכָּלִים (אוֹתִיּוֹת) 17
23 דִּקְא כְּדִי לְהַשְׁלִים תְּכֵלִית 18
24 הַכוֹנֶנָה שִׁימּוּשָׁךְ הָאוֹר 19
25 בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת, שִׁיחִיה גִּילּוֹי אוֹר 20
26 לְהוֹלֵל דּוֹקָא. וְעֵנִינוּ 21
27 בְּעֵבֻדָּה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, 22
28 שֶׁעֲבֹדָה דְּנֶפֶשׁ 23
29 הָאֱלֹקִית שְׁצָרִיכָה לְעִבּוֹד 24
30 וּלְפַעֲוֹל בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, 25
31 לֹא תִהְיֶה בְּעֵנִינִים 26
32 שֶׁלְמַעְלָה מִהַשְׁגַּת נֶפֶשׁ 27
33 הַבְּהֵמִית, שְׁאֵז תִּהְיֶה 28
34 הַפַּעֲלָה עַל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית 29
35 בְּבַחֲנִינָה מְקִיף בְּלִבָּד כִּי לֹא 30
36 תִּהְיֶה פַעֲלוֹה בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, 31
37 וְלֹא זָהוּ הַפְּנֹנָה, אֲלֵא 32
38 הַפְּנֹנָה הִיא שְׁתִּיבּוֹנָן 33
39 בְּעֵנִינִים הַשִּׁיכִים וּמוֹבִינִים 34
40 לְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, הֵינּוּ 35
41 שְׁתִּיבּוֹנָנִים בְּהַנֶּפֶשׁ 36
42 הַבְּהֵמִית וְיִתְאַחַד עִמּוֹ, 37
43 בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה, 38
44 שְׁעַל יְדֵי זֶה תִּקְבַּל גַּם 39
45 נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית מִהַנֶּפֶשׁ 40
46 הַבְּהֵמִית, וְעַל דֶּרֶךְ 41

וְעַל פִּי זֶה יוּבֵן מַה שֶׁפָּלְלוּ עֲנֵן הַשָּׁפָעָה נִמְשָׁךְ עַל
יְדֵי הַכָּלִים דִּקְא, שְׁזָהוּ עֲנֵן הָאוֹתִיּוֹת, לְהִיּוֹת
שְׁזָהִי הַפְּנֹנָה שִׁימְשָׁךְ הָאוֹר בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת. אֲמָנָם
בְּאוֹתִיּוֹת גּוֹפָא יֵשׁ גַּם בֶּן כְּמָה מְדִרְגָּוֹת, וְכִנְ"ל שֶׁהַכָּלִים
דְּבִרְיָאָה יִצְרָה עֲשִׂיהָ הֵם כָּלִים נִפְרָדִים, וְהַכָּלִים
דְּאֲצִילוֹת הֵם מְיֻחָדִים, וּמִכָּל מְקוֹם הֵם בְּבַחֲנִינָה
מְצִיאוֹת, שְׁהוּא עֲנֵן אוֹתִיּוֹת הַכְּתִיבָה, וְהַכָּלִים שֶׁלְמַעְלָה
מְאֲצִילוֹת הֵם בְּבַחֲנִינָה אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה. וְלִכְּנֵן הִנֵּה
בְּהַכָּלִים גּוֹפָא צְרִיף שֶׁתִּהְיֶה מְדִרְגָּה הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנָה,
וְהוּא בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה, אֲכָל מִכָּל מְקוֹם צְרִיף
לְבַחֲנִינָה הַכָּלִים (אוֹתִיּוֹת) דִּקְא. וְעֵנִינוּ בְּעֵבֻדָּה בְּנֶפֶשׁ
הָאָדָם, שֶׁעֲבֹדָה דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שְׁצָרִיכָה לְעִבּוֹד
וּלְפַעֲוֹל בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, לֹא תִהְיֶה בְּעֵנִינִים שֶׁלְמַעְלָה
מִהַשְׁגַּת נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שְׁאֵז תִּהְיֶה הַפַּעֲלוֹה עַל נֶפֶשׁ
הַבְּהֵמִית בְּבַחֲנִינָה מְקִיף בְּלִבָּד, וְלֹא זָהוּ הַפְּנֹנָה, אֲלֵא
הַפְּנֹנָה הִיא שְׁתִּיבּוֹנָן בְּעֵנִינִים הַשִּׁיכִים לְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
הֵינּוּ שְׁתִּיבּוֹנָנִים בְּהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְיִתְאַחַד עִמּוֹ, בְּחִינַת
אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה, שְׁעַל יְדֵי זֶה תִּקְבַּל גַּם נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית
מִהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְעַל דֶּרֶךְ שֶׁתִּהְיֶה לְעִתִּיד לְבֹא
שֶׁהַנֶּפֶשׁ תִּהְיֶה נִיזוֹנָת מִהַגּוֹף (וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית).³¹

ז) וְזָהוּ אִם בְּחֻקֹּתֵי תִלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ גו'³²,
דְּכָלְלוֹת הַעֲבֹדָה צְרִיף לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁל
הַתְּלַבְּשׁוֹת נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית דִּקְא, שְׁהוּא
עֲנֵן אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה (בְּחֻקֹּתֵי), וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂית
עֲלִיָּה גַם לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁתִּהְיֶה בְּבַחֲנִינָה מְהִלָּה, שְׁזָהוּ
אִם בְּחֻקֹּתֵי תִלְכוּ, שְׁעַל יְדֵי בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַחֲקִיקָה
יִהְיֶה בְּבַחֲנִינָה מְהִלָּה. אֲמָנָם מִצַּד הַהַתְּלַבְּשׁוֹת בְּנֶפֶשׁ
הַבְּהֵמִית צְרִיף לְשִׁמְרָה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר וְאֵת מִצְוֹתֵי
דְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת הוּא דְּכָר הַמְּשִׁיךְ. וּמִמְשִׁיךְ
בְּכָתוּב וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם, דְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת צְרִיף לְהִיּוֹת לֹא
בְּדֶרֶךְ מִצְוֹת אֲנָשִׁים מְלוּמְדָּה³³, כִּי אִם בְּרִצְוֹן וְחֶשֶׁק
דִּקְא, שְׁזָהוּ עֲנֵן שֶׁל עֲשִׂיהָ בִּיד יְמִין, וְכִמּוֹ שֶׁמְצִינּוּ גְבִי

(31) ראה ד"ה אלה תולדות נח תרל"ז. סה"מ תרע"ח ע' תיז. (32) בהבא
לקמן — ראה ד"ה אם בחוקותי תלכו תרכ"ו. תר"ל. (33) ישע"י כט, יג.

47 שִׁיחִיה לְעִתִּיד לְבֹא שֶׁהַנֶּפֶשׁ תִּהְיֶה נִיזוֹנָת מִהַגּוֹף (וְנֶפֶשׁ
48 הַבְּהֵמִית).³¹ עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הָאֱלֹקִית וְהָאִיחָדוֹת עִם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
49 יתווסף בה תוספת אורות ועילוי. בסעיף זה התבאר כי תכלית הכוונה שימושך
50 האור בהתלבשות, שיהיה גילוי אור לזולת דוקא על ידי הכלים, ובכלים גופא
51 במדרגא היותר עליונה — אותיות
52 החקיקה. ובעבודת האדם
53 התלבשות נפש האלוהית בנפש
54 הבהמית לפעול בה זיכרון דוקא
55 על יד התבוננות בענינים
56 השייכים ומובינים לנפש הבהמית.
57 בסעיף הבא יבאר שעל ידי
58 עבודה זו נעשית עליה גם לנפש
59 האלוהית, שתהיה בבחינת מהלך.
60 ז) וזהו אם בחוקותי תלכו
61 ואת מצותי תשמרו
62 גו'³², דכללות העבודה
63 צריך להיות באופן של
64 התלבשות נפש האלקית
65 בנפש הבהמית דוקא,
66 שהוא ענין אותיות
67 החקיקה (בחוקותי), ועל
68 ידי זה נעשית עליה גם
69 לנפש האלקית, שתהיה
70 בבחינת מהלך, שזהו אם
71 בחוקותי תלכו, שעל ידי
72 בחינת אותיות החקיקה
73 יהיה בבחינת מהלך דיוקא
74 על ידי פעולת הנפש האלוהית
75 בגוף ונפש הבהמית נעשית היא
76 בבחי' 'מהלך', משא"כ
77 המלאכים שאינם מתעסקים עם
78 הגוף נקראים בשם עומדים.
79 אמנם מצד ההתלבשות
80 בנפש הבהמית צריך
81 לשמרה, ועל זה נאמר
82 ואת מצותי תשמרו,
83 דקיום המצות הוא דבר
84 המשמר. וממשיך בכתוב
85 ועשיתם אותם, דקיום
86 המצות צריך להיות לא
87 בדרך מצות אנשים
88 מלמדה³³ שמקיים המצוות
89 מצד ההרגל שהרגילו ולימדו
90 אביו, כי אם ברצון וחשק
91 דוקא, שזהו ענין של
92 עשיה ביד ימין, וכמו

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁמַעֲנֵנוּ גַּם מִלְאכַת שַׁבַּת שְׁצַרְיָהּ לְהִיּוֹת בֵּיד יְמִין דְּוָקָא³⁴.
 2 וְעַל יְדֵי זֶה וְנִתְּתִי גְשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם, דְּגִשָּׁם הוּא אֹר הַתּוֹרָה,
 3 אֹר שְׁבַעַת הַיָּמִים³⁵, דְּז' פְּעָמִים ז' ז' פְּעָמִים עוֹלָה שִׁמְ"ג³⁶
 4 כִּוּוֹן שְׁנֵאמַר 'שְׁבַעַתִּים כְּאוֹר שְׁבַעַת הַיָּמִים' - שְׁבַעַתִּים הַכּוֹנֵה שְׁבַע כְּפוֹל שְׁבַע
 5 שֶׁהֵם אַרְבַּעִים וְתֵשַׁע, וְכֹאשֶׁר
 6 תְּכִפִּיל שְׁבַע (שְׁבַעַת הַיָּמִים) 1
 7 כְּפוֹל אַרְבַּעִים וְתֵשַׁע תִּקְבַּל 2
 8 שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת אַרְבַּעִים וְשְׁלוֹשׁ, 3
 9 בְּגִמְטְרִיא גִשָּׁם. וְנִתְּנָה 4
 10 הָאֶרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׁדָה 5
 11 יִתֵּן פְּרִי, דְּהִנֵּה יֵשׁ 6
 12 תְּבוּאוֹת הָאֶרֶץ וְתְבוּאוֹת 7
 13 הָאֵל, תְּבוּאוֹת הָאֶרֶץ 8
 14 קָאֵי עַל מְלָאכִים, 9
 15 וְתְבוּאוֹת הָאֵל עַל 10
 16 גְּשָׁמֹת, וְזֶה וְנִתְּנָה 11
 17 הָאֶרֶץ יְבוּלָה, שְׁהוּא עֲנִין 12
 18 הָעֲלִיָּה בְּהַמְלָאכִים, שְׁגַם 13
 19 הֵם יִהְיוּ בְּכַחֲנִית 14
 20 מְהֻלָּכִים, וְעַל יְדֵי זֶה 15
 21 שְׁהַנְשָׁמוֹת יִפְעֻלוּ 16
 22 בְּהַמְלָאכִים שְׁיִהְיוּ 17
 23 בְּכַחֲנִית מְהֻלָּכִים, יִהְיֶה 18
 24 תּוֹסֶפֶת עֲלֵיו גַּם 19
 25 בְּהַנְשָׁמוֹת, שְׁהוּא וְעֵץ 20

ביאור בדרך אפשר

26 הַשָּׁדָה יִתֵּן פְּרִי, שְׁיִהְיוּ נִשְׁמוֹת תְּדֻשּׁוֹת, שְׁהוּא עֲנִין
 27 צְדִיקִים³⁷ יוֹשְׁבֵין וְעֲטְרוֹתֵיהֶן בְּרָאשֵׁיהֶן³⁸. וְכָל זֶה יִהְיֶה עַל
 28 יְדֵי הָעֲבוּדָה דָּאם בְּחֻקֵּי תַלְכוּ, בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַחֻקִּיקָה,
 29 וְאֵת מְצוֹתֵי תְשָׁמְרוּ, שְׁהוּא דְּבָר הַמְשָׁמֵר, וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם,
 30 שְׁיִהְיֶה קִיּוֹם הַמְצוֹת
 31 בְּרִצּוֹן וְחֶשֶׁק, הִנֵּה עַל
 32 יְדֵי זֶה וְנִתְּתִי גְשְׁמִיכֶם
 33 בְּעֵתָם בְּרוּחָנִיּוֹת, שְׁהוּא
 34 אֹר הַתּוֹרָה, וְגַם וְנִתְּתִי
 35 גְשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם בְּגִשְׁמִיּוֹת
 36 כְּפִשּׁוּטוֹ, וְנִתְּנָה הָאֶרֶץ
 37 יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׁדָה יִתֵּן
 38 פְּרִי, עַד שְׁלַעֲתִיד לְבוֹא
 39 יִהְיוּ נִשְׁמוֹת תְּדֻשּׁוֹת
 40 וְעֲטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם.

פְּרִי, שְׁיִהְיוּ נִשְׁמוֹת תְּדֻשּׁוֹת, שְׁהוּא עֲנִין צְדִיקִים³⁷ יוֹשְׁבֵין וְעֲטְרוֹתֵיהֶן
 בְּרָאשֵׁיהֶן³⁸. וְכָל זֶה יִהְיֶה עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דָּאם בְּחֻקֵּי תַלְכוּ, בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת
 הַחֻקִּיקָה, וְאֵת מְצוֹתֵי תְשָׁמְרוּ, שְׁהוּא דְּבָר הַמְשָׁמֵר, וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם, שְׁיִהְיֶה קִיּוֹם
 הַמְצוֹת בְּרִצּוֹן וְחֶשֶׁק, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה וְנִתְּתִי גְשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם בְּרוּחָנִיּוֹת, שְׁהוּא
 אֹר הַתּוֹרָה, וְגַם וְנִתְּתִי גְשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם בְּגִשְׁמִיּוֹת כְּפִשּׁוּטוֹ, וְנִתְּנָה הָאֶרֶץ יְבוּלָה
 וְעֵץ הַשָּׁדָה יִתֵּן פְּרִי, עַד שְׁלַעֲתִיד לְבוֹא יִהְיוּ נִשְׁמוֹת תְּדֻשּׁוֹת וְעֲטְרוֹתֵיהֶם
 בְּרָאשֵׁיהֶם.

וראה תניא פל"ט (נג, ב). ועוד. (34) ראה רמב"ם הל' שבת פ"א ה"ד. (35) ישע"י ל, כו. (36) ראה רש"י ד"ה יהי' שבעתים – פסחים סח, א. (37) ברכות יז, א. (38) רמ"ז לזח"א קלד, ב. הובא בסד"ה אם בחוקותי הנ"ל.

המשך מעמוד כה

(דברים כד ז) 'כִּי יִמְצָא אִישׁ גּוֹנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו', אומרת הברייתא, אִין
 לִי ללמוד מכאן לחייב אֱלֹא אִישׁ שְׁגָנֵב, שלשון 'איש' משמע זכר,
 אבל אִשָּׁה שגנבה נפש מִנִּין שחייבת מיתה, תִּלְמוּד לִזְמַר – מלמדנו
 הכתוב (שמות כא טז), 'וְגוֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְּיָדוֹ מוֹת יוֹמָת', וכיון
 ששם לא נאמר שהגנב הוא 'איש', למדנו שגם אשה שגנבה בכלל.
 ממשיכה הברייתא: עדיין אִין לִי ללמוד מפסוקים אלו אֱלֹא אִישׁ
 שְׁגָנֵב, בֵּין אִם גִּנֵּב אִשָּׁה וּבֵין אִם גִּנֵּב אִישׁ, כיון שבפסוק 'כִּי יִמְצָא
 אִישׁ' העוסק באיש שגנב, כתוב 'גונב נפש' ומשמע כל נפש בין איש
 ובין אשה, וכן למדנו לחייב אִשָּׁה שְׁגָנֵבָה אִישׁ מהפסוק 'וגונב איש',
 אבל אִשָּׁה שְׁגָנֵבָה אִשָּׁה, מִנִּין, תִּלְמוּד לִזְמַר 'כִּי יִמְצָא אִישׁ גּוֹנֵב
 נֶפֶשׁ וגו' וּמָת הַגֵּנֵב הַזֶּה', שחזרה התורה לומר 'הגנב', לרבות

שהגנב חייב מִכָּל מְקוֹם, ואף אשה שגנבה אשה חייבת.
 ברייתא שניה בדיני גניבת נפש: תִּנְיָא אִידך – כמו כן דרשו בתוספתא
 (בבא קמא פ"ח ה"א), נאמר בתורה 'כִּי יִמְצָא אִישׁ גּוֹנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו',
 ולמדנו מתיבת 'נפש' שְׁאֵחָד הַגּוֹנֵב אֶת הָאִישׁ, וְאֵחָד הַגּוֹנֵב אֶת
 הָאִשָּׁה, וְאֵחָד הַגּוֹנֵב אֶת הַגֵּר וְאֵחָד הַגּוֹנֵב עֶבֶד מִשְׁוֹחֲרֵי, וְקָמַן, חֵיִיב
 מיתה.
 הברייתא מביאה דינים נוספים: גִּנְבּוּ לֹאחַד מֵאלוּ וְלֹא מִכָּרוֹ, או
 שִׁמְכְּרוּ וְעַדִּין יִשְׁנֻ בְּרִשְׁוֹתוֹ שֶׁל הַגִּנֵּב, שִׁמְכְּרוּ לִפְנֵי שֶׁהוֹצִיאוּ מִשָּׁם,
 פְּטוּר, שֶׁהָרִי לֹא גִנְבוּ קוֹדֵם מִכִּירוֹתוֹ. מִכָּרוֹ לְאֲבִיו שֶׁל הַגִּנֵּב, או
 לְאֲחִיו, או לְאֵחָד מִן הַקְּרוֹבִים, חֵיִיב. וְהַגּוֹנֵב אֶת הָעֶבְרִים, פְּטוּר.

בס"ד. משיחת ש"פ בהר בחוקותי, מבה"ח סיון ה'תש"נ.

— תרגום מאידית —

1 א. עומדים עתה בימי ההכנה ל"זמן מתן תורתנו",
2 ובמיוחד — בשבת מברכים חודש סיון, חודש השלישי,
3 שבו מברכים את החודש ד"זמן מתן תורתנו" עם כל
4 הברכות שנכללות בברכת החודש, ברכות והמשכות
5 שנותנים כחות לבנ"י לעשות עבודתם ובמיוחד לקבלת
6 התורה מחדש ב"זמן מתן תורתנו".
7 וכיון שכן, הרי זה זמן המתאים לכאור"א
8 להתבוננות אודות התוכן ד"זמן מתן תורתנו", ובאופן
9 המובן גם בפשטות לכל יהודי (איש, אשה וילד), בכדי
10 שכאור"א יכין עצמו באופן המתאים למתן תורה וקבלת
11 התורה מחדש ביו"ט הבעל"ט, חג השבועות.

12 ב. אחד מהענינים המיוחדים שמודגשים בתורה
13 בקשר עם "זמן מתן תורתנו", הוא — הקשר עם שלשה.
14 כדאיתא בגמרא¹: "ברוך רחמנא דיהב) אוריאן
15 תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי
16 בירחא תליתאי" (והמפרשים על אתר מבארים ענינים
17 נוספים של שלשה הקשורים עם מתן תורה). ובלשון
18 הכתוב² — "בחודש השלישי גו' ביום הזה באו מדבר
19 סיני", ובהמשך לזה ה' מתן תורה.
20 ולהוסיף, שענין זה מודגש גם בכך, ששבת
21 מברכים החודש השלישי חל ברוב השנים ב"שבת
22 חזק" (שבת פ' (בהר) בחוקותי), כאשר מסיימים את
23 ספר השלישי מן החמשה חומשי תורה — ספר ויקרא,
24 וכל הקהל מכריזים (לאחר סיום הקריאה) — כמנהג
25 ישראל — "חזק חזק ונתחזק", חיזוק משולש בתורה.

26 וצריך להבין מהו תוכנו של "שלשה" שלכן ה"ה
27 כ"כ קשור עם מתן תורה (ועד שגם בגלל זה אומרים
28 "ברוך רחמנא"). וגם להבין הקשר המיוחד דשלשה
29 ושבת מברכים חודש השלישי עם (סיום) ספר שלישי
30 בתורה — ספר ויקרא.

31 ג. ויש לומר א' הביאורים בזה — באותיות פשוטות
32 (- מובנות לכאור"א):
33 החידוש ד(מתן) תורה הוא — נתינת התורה
34 והמצוות למטה, כדי להורות ליהודי (ולכל האנשים)
35 איך שהוא, האדם, בהמצאו בעוה"ז הגשמי, צריך
36 לעבוד את הקב"ה ושהתנהגותו תהי' מכוונת לרצון של
37 הקב"ה, עד שעל-ידי עבודתו בתורה ומצוות (-

38 בחכמתו ורצונו של הקב"ה) יהי' היהודי (מציאיותו
39 כנשמה בגוף) חדור לגמרי עם אלקות וקדושה, ועי"ז
40 — להעלות ולקדש את המציאות דכל העולם שמסביבו.
41 ובכדי למלאות זאת — ניתנה התורה מהקב"ה לבנ"י
42 למטה "מלובשת" ב"לבושים" המתאימים לגדרי האדם
43 וטבע הבריאה³, כדי שתחדור באדם בפנימיות לגמרי;
44 והיות שגדר האדם והבריאה בכלל ה"ה נחלק לשלשה,
45 לכן גם התורה קשורה עם שלשה, כדלקמן.

46 ד. הענין בזה:
47 הנהגתו של אדם בריא ושלם (בר שכל), מיוסדת
48 ומונהגת ע"י בשלשה דברים — מחשבה דיבור ומעשה:
49 ראשית כל הוא חושב; לאחר מכן הוא מבטא את
50 מחשבתו בדיבור לאחרים, לספר להם מה הוא חושב,
51 להתייעץ עם ידידים מבינים (בתחום מסויים זה) בכדי
52 להבהיר ולהיטיב להבין את הענין; לאחר מכן הוא
53 מגיע למסקנא לפועל, ומבטא את מחשבתו ודיבורו
54 במעשה בפועל⁴.

55 שלשת ענינים אלו הם היסוד בחיי כל אדם⁵, ודוקא
56 כפי שהם שלשה, ובסדר זה דוקא⁶:

57 אדם שלם אינו מסתפק במחשבתו בלבד, או אפילו
58 במחשבה ודיבור שלו, אלא הוא מבטא את תכניותיו

(3) ראה תניא פ"ד: התורה יורה ממקום כבודה שהיא רצונו
וחכמתו יתברך כו', ומשם נסעה וירדה בסתר המדרגות ממדרגה
למדרגה בהשתלשלות העולמות עד שנתלכשה בדברים גשמיים ועניני
עולם הזה שהן רוב מצוות התורה ככולם והלכותיהן כו', כדי שתהא
כל מחשבה תפיסא בהן ואפי' בחי' דיבור ומעשה כו' תפיסא בהן
ומתלבשת בהן כו', התורה ומצוותי' מלבישים כל עשר בחי' הנפש
וכל תרי"ג אברי' מראשה ועד רגלה כו', ואף שהתורה נתלכשה
בדברים תחתונים גשמיים, הרי זה כמחבק את המלך ד"מ כו'.

(4) ובפרטיות: גם במחשבה עצמה — יש הג' בחינות, מחשבה
שבמחשבה, דיבור שבמחשבה ומעשה שבמחשבה (ראה אגה"ק סו"ס
יט). וכן הוא בדיבור ומעשה, שכל א' מהם יש ג' בחינות אלו.

(5) ולהעיר ש"אדם", ר"ת א' ד' מ', הוא כנגד מחשבה דיבור
ומעשה: האל"ף (מלשון אאלפך חכמה אאלפך בינה) הוא בחי'
מחשבה, ד' דיבור ומ' מעשה (לקר"ת בהעלותך לא, ג. אוה"ת יתרו
ע' תתקלו. ובכ"מ).

(6) ולהעיר שבגידול והתפתחות האדם הסדר הוא מלמטה למעלה:
בקטן — עיקר הגילוי שלו הוא בכח המעשה, ואח"כ מתחיל לדבר
(לכן שנתיים בערך — רד"ק עה"פ וירא כא, ח. וראה סה"מ תקס"ח
ע' תפח), והדיבור שלו אינו בשלימות, ורק אח"כ משיגדיל נעשה בר
דעת (מחשבה), ואז גם הדיבור שלו היא בשלימות (ע"פ התבוננות
במחשבה כו') — כידוע בהלכה שקטן יש לו מעשה אבל אין לו
מחשבה ודיבור (חולין יב, ב ואילך. אין לו דעת — גיטין כב, סע"ב.
יבמות קד, ב).

1 (במחשבה ודיבור) במעשה בפועל (הענין השלישי).
2 ואדרבה: בעולם הזה, עולם העשי', הרי המעשה הוא
3 העיקר⁷: כל זמן שאין זה מתבטא במעשה, אין הענין
4 נפעל (בשלימות), כפי שרואים במוחש. ולכן (כאשר
5 זה מתבטא במעשה) נפעלת גם השלימות דהמחשבה
6 והדיבור.

7 לאידך גיסא: בכדי שהמעשה יהי' בשלימות, צריך
8 להיות ניכר בו שהוא ענין שלישי, שמיוסד ובא לאחרי
9 מחשבה ודיבור: המעשה שלו לא יהי' באופן של
10 חטוף ועשה⁸, אלא יבוא דוקא לאחר ששקל טוב את
11 הענין והתדבר עם אחרים אודותיו. שע"ז נעשה
12 המעשה חזק ומוצלח יותר, בבטחון גדול יותר שזוהי
13 הדרך הנכונה והטובה ביותר לנהוג בענין מסויים זה
14 — בהיותו מיוסד ומושתת על מחשבה שקולה
15 והתדברות עם מבינים וכיו"ב.

16 יתירה מזו: נוסף על כך שהמעשה צריך לבוא
17 לאחר המחשבה והדיבור, צריך להיות גם הפסק בין
18 המחשבה והדיבור לבין המעשה. כמבואר בכ"מ⁹,
19 ששלושת הקוים בצירוף אות ה' הנם כנגד מחשבה
20 דיבור ומעשה: הגג והרגל הימני הם כנגד מחשבה
21 ודיבור, שמחוברים, והרגל השמאלי הוא כנגד מעשה,
22 שצריך להיות נפרד מהמחשבה והדיבור (כפי שהרגל
23 השמאלי נפרד משני הקוים האחרים), כמ"ש¹⁰
24 "בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", ה"אף" מפסיק בין
25 "בראתיו יצרתיו" (עולם המחשבה ועולם הדיבור)
26 ו"עשיתיו":

27 לפני שאדם עושה מעשה בפועל (אפילו לאחר
28 מחשבה ודיבור בזה), צריך להיות אצלו "הפסק"
29 מיוחד, התעמקות והתבוננות מיוחדת וחזקה אם הוא
30 צריך לנהוג כך בפועל. כי הגם שהענין כבר ברור
31 אצלו (במחשבה ודיבור), הרי בשעה שבאים לעשי'
32 במעשה בפועל ממש (שזהו עולם "חדש", מחולק

(7) אבות פ"א מ"ז.
(8) אף שידועה המעלה בענין הזריות* (פסחים ד, א), ובפרט
בעבודת הכהנים [ונעם ישראל הם "ממלכת כהנים" (יתרו יט, ו)],
ש"כהנים זריון הן" (שבת כ, א. ושי"ג) — מ"מ, גם כשעושי המעשה
בזריות, צ"ל באופן מסודר ע"פ התבוננות תחלה (כמודגש בעבודת
הכהנים, שאף שזריונים הם, עבודתם צ"ל בכוונה ומחשבה ולשמה,
"לשם ששה דברים כו" — זכחים מו, ב במשנה. רמב"ם הל' מעשה
הקרבנות פ"ד ה"א).
(*) ובהדגשה בדורנו זה — שהעבודה צ"ל באופן ד"חטוף ואכול
חטוף ואישתי" (ל' חז"ל עירובין נד, א. וראה מכ' כ"ק אדנ"ע — נדפס
במבוא לקונטרס ומעין ע' 22. אג"ק שלו ח"א ע' רסו).
(9) תו"א צה, סע"ב. לקו"ת ר"פ בלק. ועוד.
(10) ישעי' מג, ז.

33 מהמעשה כפי שהוא במחשבה ודיבור), נופלים בו
34 ספיקות וכיו"ב, והוא צריך להפסיק ולשקול שוב,
35 ובהתעמקות חזקה, אם האמת היא אכן כפי המסקנא
36 שלו. [ועי' מתוספת התאמות ושלימות גם במחשבה
37 והדיבור]¹¹.

38 דוקא ע"י שלשה דברים אלו ביחד נבנה אדם⁵
39 שלם, אדם אחד ויחיד שהנהגתו היא בשלימות
40 ובתוקף — לאחר שיש בו את השלימות של כל שלשת
41 הדברים, מחשבה דיבור ומעשה (שאו גם כל אחד
42 מהשלשה הוא בשלימות ובתוקף) — ע"ד מ"ש¹²
43 "והחוט המשולש לא במהרה ינתק".

44 ה. כשם שאדם, עולם קטן, בנוי על שלשה ענינים
45 אלו, כך הוא גם בנוגע להעולם כפשוטו,
46 [כידוע שצירוף האדם הוא בדוגמא של צירוף העולם
47 — עולם קטן זה האדם¹³, ואת העולם נתן בלבם¹⁴,
48 ומהטעמים ע"ז — מכיון שהעולם נברא בשביל האדם
49 (בשבילי נברא העולם¹⁵), והאדם (בחיר שבנבראים)
50 הוא זה שמביא את העולם לשלימותו, לכן משתקף
51 צירוף וטבע העולם בהאדם, בכדי שיהי' מסוגל לעבוד
52 עבודתו "אויסארבעטן און דורך-ארבעטן" בכל פרטי
53 העולם בפנימיותם, ע"ז שהוא עובד עבודתו בצירוף
54 עצמו שהוא בהתאם לצירוף העולם]:

55 כללות סדר השתלשלות מורכב משלשה עולמות,
56 ובלשון הכתוב¹⁶ "בראתיו יצרתיו אף עשיתיו",
57 עולמות בריאה יצירה ועשי'¹⁶ — עולם המחשבה,
58 עולם הדיבור ועולם המעשה¹⁷.

59 וכל עולם מהם מורכב בפרטיות משלש דרגות —
60 כידוע שעשר הספירות בכל עולם מתחלקות בכללות

(11) ראה המשך תרס"ו ע' שצ ואילך. ע' תכא.
(12) קהלת ד, יב. ולהעיר מפרש"י שם (בפירוש הג'), שחוט
המשולש הוא במקרא ובמשנה ובדרך ארץ, דיש לומר שהם כנגד
מחשבה דיבור ומעשה: מקרא הוא בעיקר בדיבור, משנה — במחשבה
(שעיקר לימוד תושבע"פ הוא במחשבה), ודרך ארץ — מעשה.
(13) תנחומא פקודי ג. ת"ז תס"ט (ק, א). וראה אדר"נ פל"א, ג.
קה"ר א, ד. זח"א קלד, ב. ועוד.
(14) קהלת ג, יא. וראה לקו"ת במדבר ה, ריש ע"ב.
(15) סנהדרין לז, סע"א.
(16) לקו"ת אחרי כה, סע"ד ואילך. ר"פ בלק. ובכ"מ.
(17) כמבואר בכ"מ (תקו"ז תס"ט (קיד, א). ת"ע (קט, א. קלב, א).
ע"ח שער ב' ענף ב'. שער ג' פ"א) שיש ג' בחי' אדם, אדם
דבריהא, אדם דיצירה ואדם דעשי' — נתבאר בארוכה בדרוש ג' מיני
אדם (אוה"ת בלק ע' תתקסב ואילך. אוה"ת ענינים ע' עז ואילך. ושי"ג.
וראה סה"מ תש"ח ע' 113. ושי"ג). ושם, שכל המציאות דכללות כל
העולמות נבחן בג' בחי', היינו בריאה יצירה ועשי'. ועיי"ש (באוה"ת)
הטעם שלא נמנה בחי' האצילות, כי בבחי' הכלים שבכל העולמות
ובכל ספי' בפרט לא נמצא רק ג' חלוקות בלבד (לא כמו בבחי'
האורות, שנחלקים לד' מדרגות, כנגד ד' אותיות דשם הוי").

מזה שבהן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל
הברואים שבתוכם, ו"כל אות היא המשכת חיות וכח
מיוחד פרטי וכשנצטרפו אותיות הרבה להיות תיבה
כו' להשפיע כח וחיות לעולם הנברא בתיבה זו כו"ל³²;
ולכן השרש דכל מלה (ושם) בלשון הקודש הוא משלש
אותיות³³ — כי כל העולמות וכל הנבראים מורכבים
משלש דרגות, כנ"ל.

וכשם ששלימות האדם כלולה מכל שלשת הענינים
דמחשבה דיבור ומעשה, ודוקא בתור שלש דרגות
ובסדר זה — כך הוא גם בעולם, ששלימות השתלשלות
העולמות ושלימות כל עולם בפ"ע נבנה דוקא ע"י
שלש דרגות הנ"ל, ובסדר זה דוקא: ההשתלשלות
אינה נשארת בבריאה ויצירה, אלא היא צריכה לרדת
בעולם העשי' (ועד"ז בעשי' שבכל עולם ודרגא
עצמו), ואדרבה — התכלית דבריאת והשתלשלות כל
העולמות היא (לא בשביל עולמות העליונים, אלא)
דוקא בשביל עולם העשי', עולם הגשמי, התחתון
שאין תחתון למטה ממנו, כי נתאוה הקב"ה להיות לו
יתברך דירה בתחתונים³⁴; אבל יחד עם זה הכוונה
היא, שבעולם העשי' יורגש איך שהוא עולם השלישי,
תחתון שאין תחתון למטה ממנו (שמחולק — אף
עשיתיו — מהעולמות העליונים יותר), שמיסוד ובא
ונשתלשל מעולם הבריאה ויצירה, שע"ז יכולים
להמשיך אלקות (מהעולמות העליונים) בעולם העשי'.

ו. והכוונה ותכלית דבריאה העולם (- העולמות)
נפעלת ע"י האדם, שפועל את התיקון והשלימות דכל

לשלשה (חב"ד, חג"ת, נה"י), ראש תוך סוף¹⁸; ע"ד
ציור גוף האדם (על שם אדמה לעליון¹⁹) שמתחלק
לשלשה חלקים: ראש גוף ורגל²⁰ [ובאברים הפנימיים:
מוח לב כבד²¹ (תלת שליטין)²². ומזה בא גם בהג'
חלקים: עצמות, גידים ובשר²³], כנגד ג' עולמות
בריאה יצירה ועשי', מחשבה דיבור ומעשה²⁴.

ויש לקשר זה גם בכך שכללות הבריאה מורכבת
מג' יסודות עיקריים — אש מים רוח (ר"ת "אמר"²⁵),
וכמ"ש בספר יצירה בתחלתו "בשלושים ושתים
נתיבות כו' ברא את עולמו", והל"ב נתיבות הן "עשר
ספירות בלי מה, ועשרים ושתים אותיות יסוד שלש
אמות (אותיות אמ"ש) ושבע כפולות ושתים עשרה
פשוטות"²⁶, ו"שלש אמות אמ"ש בעולם אויר מים
אש"²⁷, ג' היסודות העיקריים דכללות הבריאה²⁸, כנגד
השלשה קוים (בכל עולם)²⁹.

עפ"ז יש לבאר הדיעה דכמה מדקדקים (חכמי
ספרד) ש"אין שרש (בלשון הקודש) פחות משלש
אותיות³⁰: האותיות (דהשמות דכל הדברים) בלשון
הקודש ("המשתלשלות ממדרגה למדרגה מעשרה
מאמרות שבתורה כו'") מהוות ומחיות ומקיימות כל
נברא (שנקרא בשם זה)³¹. כ"ב האותיות בלשון
הקודש "הן כ"ב מיני המשכות חיות וכחות שונים זה

(18) ראה אוה"ת שם (בלק ע' תתקפ. ענינים ע' צו), שג' דרגות
אלו (בכל עולם) הם בחי' בריאה יצירה ועשי'.

(19) יבמות סא, ריש ע"א. עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב
פ"ג. של"ה ג, א. כ, ב. רסח, ב. שח, ב. ועוד.

(20) אוה"ת שם.

(21) שהם כנגד ב"ע (סה"מ תש"ח שם).

(22) זח"ב קנג, א.

(23) אוה"ת יתרו ע' תתקלז. ושם, שמוח לב כבד (ועצמות גידים
ובשר) הם כנגד חב"ד, חג"ת, נה"י, וכנגד מחשבה דיבור ומעשה.

(24) ולהעיר גם שחלוקת כל הבריאה היא להג' ענינים דעולם שנה
נפש — ראה אוה"ת יתרו (ע' תתטז. ע' תתכג) "אשר על ענין ג' בחי'
אלו הוא יסוד של ספר יצירה", ומביא שם מפרס שער פרטי השמות
פ"ח ש"בעל ספר יצירה כלל ענין הבריאה בעולם שנה נפש". וג'
ענינים אלו (דעולם שנה נפש) הם כנגד ג' עולמות ב"ע (אוה"ת שם
ע' תתיח. ע' תתכה).

(25) כמשנ"ת לעיל (קונטרס משיחות ש"פ אמור ס"ז) בביאור ענין
"אמר ואמרת".

(26) שהן ג' חלוקות באותיות עצמן (אמות, כפולות ופשוטות).
ולהעיר שגם הקול המתחלק במבטא כ"ב האותיות כלול מג' הבחי'
אש מים רוח (אוה"ת יתרו ע' בתרפה).

(27) ספר יצירה פ"ג מ"ג.

(28) ולא נזכר יסוד העפר, יסוד הריעי — כי הוא נכלל בג' יסודות
הראשונים, "פעולה מורכבת משלשתן", כמבואר בפרס שער
המכריעין פ"ג. הובא ונת' באוה"ת יתרו שם. סה"מ תנ"ט ע' לו
ואילך. ובכ"מ. וראה קונטרס משיחות ש"פ אמור שם.

(29) פרס שם.

(30) הובא ברא"ם (על פרש"י) תצוה כט, א. ובכ"מ.

(31) שעהיה"א פ"א. פי"א.

(32) שם פי"ב.

(33) וגם לדעת המדקדקים (חכמי צרפת) שסוברים שיש פועל
משותף אותיות (וכמו שפרש"י בתצוה שם, כביאור הרא"ם שם), ועד
שיש שרש של אות אחת בלבד (פרש"י צפני' ג, יח) — יש לומר שגם
הם ס"ל ששלימות שרש התיבה היא של ג' אותיות (כנגד השלימות
דמחשבה דיבור ומעשה), אלא שלפעמים שייך שבגלוי יהי' שרש של
ב' אותיות או אות אחת, שיהי' רק הענין דמחשבה בלבד, או מחשבה
ודיבור (ולא מעשה). וכמו שהוא בעבודת ה' (כמבואר לקמן בפנים)
— שיש מצוות התלויות במחשבה בלבד, וי"ל שכנגד זה השרש של
אות אחת*; ויש מצוות התלויות בדיבור (שזה כולל גם ענין
המחשבה, כי דיבור מסודר שייך דוקא לאחר הקדמת המחשבה), וי"ל
שזהו כנגד השרש של שתי אותיות; ויש מצוות התלויות במעשה,
שבזה נכלל כל הג' ענינים (מחשבה דיבור ומעשה), וזהו שלימות
קיום המצוות (כדלקמן בפנים), וכנגד זה — השרשים של שלש אותיות
(רוב ושלימות ענין השרשים, לדעת חכמי צרפת; וכל השרשים לדעת
חכמי ספרד).

(* ועפ"ז גם מובן התיבות בתורה של אות אחת, כמו "ה לה'
תגמלו זאת" (האזינו לב, ו).

(34) תניא פל"ו. וראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר

פי"ג, ו.

1 העולם ("אשר³⁵ ברא אלקים לעשות – לתקן"³⁶)
2 שנברא בשבילו (כנ"ל):

3 הנשמה כפי שהיא נמצאת למעלה (בעולם
4 הבריאה, עולם המחשבה) – היא בעיקר קשורה עם
5 מחשבה (הבנת התורה), או גם דיבור (בעולם הדיבור
6 – יצירה); אבל כיון שהכוונה דבריאית כל העולמות
7 היא לעשות דירה לו ית' בתחתונים, לכן הנשמה
8 (ש"טהורה היא"³⁷) ירדה בהג' עולמות אלו – "אתה
9 בראתה, אתה יצרתה", עד "אתה נפתחת ביי"³⁷ בעולם
10 העשי', עד בעשי' הגשמיות, ומתלבשת בגוף הגשמי,
11 בכדי שתוכל לפעול את שליחותה (גם ו) בעיקר
12 במעשה בפועל, מיוסד על מחשבה ודיבור, ודוקא שם
13 בעשי' נפעלת שלימות האדם ושלימות העולם,

14 עיי'ז שיהודי עובד את הקב"ה במחשבה דיבור
15 ומעשה שלו – כמבואר בכ"מ, שהשלימות דתורה
16 ומצוות בכלל היא דוקא כאשר מקיימים זאת במחשבה
17 דיבור ומעשה, מצוות התלויות במחשבה, מצוות
18 התלויות בדיבור ומצוות התלויות במעשה (ובכללות
19 – תורה (שהיא בעיקר בדיבור), עבודה (במחשבה)
20 ומצוות (במעשה)³⁸, שלשת העמודים שעליהם העולם
21 עומד וקיים)³⁹,

22 וכך גם כל מצוה עצמה צריך יהודי לקיימה
23 במחשבה דיבור ומעשה⁴⁰: כוונת המצוה⁴¹
24 (מחשבה⁴²), ברכת המצוה⁴³ (דיבור) ומעשה המצוה
25 בפועל⁴⁴ (מעשה)⁴⁵.

(35) בראשית ב, ג.

(36) ב"ר פי"א, ו וברש"י שם.

(37) נוסח ברכות השחר. וראה תו"א עז, א. לקו"ת דרושים

ליוהכ"פ סט, א. ובכ"מ.

(38) לקו"ת אחרי כה, סע"ד ואילך.

(39) אבות פ"א מ"ב. שם מ"ח.

(40) לקו"ת ר"פ פינחס. אוה"ת יתרו ע' תתקלו.

(41) דקיי"ל מצוות צריכות כוונה (ברכות יג, א. וש"נ) – אוה"ת

שם.

(42) וגם להמ"ד שמצוות אין צריכות כוונה – צ"ל הקדמת
המחשבה קודם המעשה.

(43) ובמצוות אלו שאין מברכים עליהם – התפלה עולה במקום
הברכה למצוות אלו (אוה"ת שם ע' תתקלח).

(44) וגם במצוות תלמוד תורה וק"ש ותפלה וכיוצא בהן אף שאין
בעשי' גשמית ממש כו', מ"מ הא קיי"ל דהרהור לאו כדבור דמי ואינו
יוצא ידי חובתו עד שיוציא בשפתיו וקיימא לן דעקימת שפתיו הוי
מעשה, כי אי אפשר לנפש האלקית לבטא בשפתיים ופה ולשון
ושיניים הגשמיים כי אם נפש החיונית הבהמית המלוכשת באברי
הגוף ממש כו' (תניא פל"ז – מז, א).

(45) ולהעיר שג' ענינים אלו ישנם בעבודת האדם בתחלת כל יום:
מיד כשניער משנתו כו' יחשוב בלבו לפני מי הוא שוכב וידע כו'
(סידור אדה"ז בתחלתו. שו"ע אדה"ז בתחלתו), לומר מיד נוסח זה
מורה אני כו' (שם), ואח"כ נוטל ידים (במעשה).

26 אין מספיק מחשבה ודיבור לבד, אלא זה חייב
27 להתבטא במעשה בפועל. ואדרבה – העיקר אינו
28 הכוונה, אלא קיום המצוה במעשה בפועל (עד ש"אם
29 קרא ק"ש במחשבתו ובלבו לבד בכל כח כוונתו לא יצא
30 ידי חובתו"⁴⁶, עאכ"כ במצוות מעשיות ממש); אבל
31 יחד עם זה שלימות המצוות היא דוקא כאשר יש בה גם
32 כוונת המצוה (כי בלי זה הרי זה כגוף בלא נשמה)⁴⁷.

33 ועיי' עבודת היהודי במחשבה דיבור ומעשה – הרי
34 הוא מברר ומזכך את עצמו (גופו), ועיי"ז – כל העולם
35 (וכל העולמות) שמורכבים משלש דרגות, כנגד
36 מחשבה דיבור ומעשה, כנ"ל.

37 ז. עפ"ז יובן הקשר דמתן תורה עם שלשה (אוריאן
38 תליתאי וכו'):

39 נתינת התורה למטה במתן תורה נתנה לבנ"י כח שכל
40 עניניהם (גם הגשמיים) יהיו בהתאם לרצון ה', לברר
41 ולזכך את מציאות עצמם (כנשמות בגופים) והמציאות
42 דכל העולם (כנ"ל ס"ב); אז נאמרו וניתנו לבנ"י התרי"ג
43 מצוות, במחשבה דיבור ומעשה – שזה נותן כח לברר
44 את הגוף הגשמי ועוה"ז הגשמי (שמורכב משלש
45 דרגות)⁴⁸, ושם לעשות דירה לו יתברך בתחתונים.

46 ובפרטיות יותר: במתן תורה ניתנה התורה דוקא
47 למטה בעולם העשי' הגשמית, וכמ"ש⁴⁹ "וירד ה' על
48 הר סיני", כי עיקר הכוונה והתכלית היא – לעשות
49 דירה בתחתונים; ביחד עם זה ה' אז גם גילוי אלקות
50 הכי נעלה, מהעולמות העליונים (עולם המחשבה,
51 עולם הבריאה), כדברי חז"ל⁵⁰ "מלמד שהרכין שמים
52 העליונים ותחתונים והציען על גבי ההר כמצע על
53 המטה וירד כסא הכבוד (דעולם הבריאה) עליהם",
54 הגילוי דמעשה המרכבה⁵¹ וכו'; ודעולם הדיבור –
55 דיבורו של הקב"ה: "וידבר⁵² אלקים את כל הדברים
56 האלה לאמר", עשרת הדברות, שזה (גילוי המחשבה
57 והדיבור) נותן כח שהמעשה יהי' כדבעי ובשלימות
58 (בהיותו מיוסד על מחשבה ודיבור).

59 ובכדי לפעול זאת בפועל – נתלבשה התורה
60 (והמצוות) למטה, בגדרי העולם – בהענין דשלשה,

(46) תניא רפ"ח.

(47) ראה בארוכה תניא שם.

(48) ראה אוה"ת יתרו שם (ע' תכו ואילך), שעי' הביטול במ"ת
ד"והר סיני עשן" ניתן הכח לברר הג' ענינים דעולם שנה נפש (ר"ת
עשן), שהם הג' עולמות ביי"ע.

(49) יתרו יט, כ.

(50) מכילתא ופרש"י עה"פ.

(51) כמפורש בקרא – משפטים כד, יו"ד (וראה לקו"ש ח"א ע'
150. ועוד).

(52) יתרו כ, א.

ובסיום פ' בחוקותי – סיום הספר השלישי ממש
(שמיד אחריו באה ההכרזה "חזק חזק ונתחזק") –
"אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל
בהר סיני".
ויש להוסיף, שמיד לפני זה נאמר⁶⁹ – "העשירי
יהי' קודש". וי"ל השייכות לענין הנ"ל: הענינים בסדר

25 ומטעם זה יש בעבודת הקרבנות כל שלשת
26 הענינים דמחשבה דיבור ומעשה: המחשבה וכוונה
27 בהקרבת הקרבנות, אמירת שירה על הקרבן, וההקרב
28 במעשה בפועל. ובאופן אחר: "מחשבה זו תפלה
29 עבודה שכלל שכנגד הקרבנות. ודיבור הוא ת"ת

(61) רמב"ם ריש הל' בית הבחירה.

(69) כז, לב.

1 השתלשלות, שמתחלקים בכללות לשלשה, מורכבים
 2 יותר בפרטיות, מעשרה – ה"מספר השלם"⁷⁰, והעשרה
 3 מתחלקים בכללות לשלשה: (א) העשר ספירות בכל
 4 עולם, שנחלקים לג' דרגות. (ב) עשר כחות הנפש
 5 שנחלקים בכללות לשלשה חלקים, כנ"ל. (ג) כל דבר
 6 מורכב משלשה: אורך רוחב ועומק, וכל אחד מהם
 7 כלול משלשה, ראש תוך וסוף, וביחד עם המקום
 8 ש"סובל" אותם – ה"ז עשר. ובלשון הרמב"ם⁷¹:
 9 העצם וט' המקרים. ועוד⁷².

10 וע"י עבודת יהודי (דהפרשת מעשר בהמה) נעשה
 11 "העשירי יהי" קודש לה"⁷³ (ועי"ז נפעלת עלי' בכל
 12 עשרת הענינים, שבהם נכללת כל הבריאה כולה), עד
 13 בחי' קדש מלה בגרמי⁷⁴, ובאופן ד"הי' קודש",
 14 בהוייתה תהא – הוא ממשיך קדושה ואלקות
 15 בתחתונים, בחי' עשירי, עד שהוא עושה שם דירה לו
 16 יתברך, שלזה נדרשים שני ענינים: המעשה בפועל
 17 (בחי' עשירי), והכוונה ומחשבה, "קדש לה".

18 י. ענין הנ"ל מתבהר עוד יותר בהמצוה המדוברת
 19 בתחלת פ' בהר: "כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה
 20 הארץ שבת לה", שש שנים תזרע שדך ושש שנים
 21 תזמור כרמך גו', ובשנה השביעית שבת שבתון יהי'
 22 לארץ שבת לה".

23 ידועה השאלה בזה⁷⁵: הסדר בפועל הוא, ש"כי
 24 תבואו אל הארץ", הרי קודם "שש שנים תזרע שדך
 25 גו'", ורק אח"כ, בשנה השביעית – "ושבתה הארץ
 26 שבת לה" (כמפורש בהמשך הפסוק: "שש שנים גו'
 27 ובשנה השביעית גו'"). מדוע הסדר בהפרשה הפוך,
 28 לכל לראש "ושבתה הארץ שבת לה", ולאחרי זה
 29 "שש שנים תזרע שדך" שמזה משמע ש"מיד⁷⁶ כי
 30 תבואו אל הארץ ושבתה קודם שיתחילו השש
 31 שנים⁷⁷ ? !

(70) ראה פרס שער ב פ"א-ב (וראה גם שער ח פכ"ה). ראב"ע לשמות ג, טו.

(71) ספר מלות ההגיון (מהרמב"ם) שער יו"ד.

(72) וראה לקו"ש בראשית תשמ"ז.

(73) ראה לקו"ש ח"ז ע' 362, שענין עשירי יהי' קודש (ספירת המלכות) נעשה ע"י עבודה ופועלה למטה, אלא (א) לא פועלת האדם, כ"א של הדבר הנעשה קדש, (ב) אינה פועלת אדם אלא דבהמה – יציאה מן הדיר (שינוי מקום) [או יציאה מן הכלל – ע"י מנין האדם]. וע"ד הביאור בזה שבספר יצירה לא נזכרו אלא ג' יסודות, ולא יסוד העפר, עיי"ש.

(74) זח"ג צד, ב.

(75) לקו"ת פרשתנו (בהר) לט, ג ואילך. סה"מ תקס"ב ע' קפה. סהמ"צ להצ"צ קסז, א ואילך. אוה"ת פרשתנו ע' תתעז ואילך. ועוד.
 (76) ל' הלקו"ת שם.

(77) ובפרט שמנין השש שנים התחיל לאחר שבע שכבשו ושבע שחלקו (קידושין לז, ב).

32 אחד הביאורים בזה הוא: הכוונה ד"כי תבואו אל
 33 הארץ" אינה "שש שנים תזרע שדך", ההתעסקות
 34 בענינים גשמיים, אלא "ושבתה הארץ שבת לה",
 35 הענינים הרוחניים – להמשיך אלקות בעולם (ארץ),
 36 ובפשטות – ע"י קיום המצוות התלויות בארץ
 37 (ובמיוחד מצות שמיטה, שמיטת הארץ), ובכללות –
 38 שתשלט מנוחת שבת לה' אצל בני" – ובכל הארץ.

39 לכן פותח הפסוק, שמיד "כי תבואו אל הארץ",
 40 לפני שמתחיל לעשות את העבודה ד"שש שנים תזרע
 41 שדך", צריכה להיות ליהודי לכל לראש הכוונה
 42 ומחשבה והחלטה תקיפה, שעבודת-השדה שלו היא
 43 לשם – "ושבתה הארץ שבת לה", לנצל את הארץ
 44 עבור הקב"ה, לקיים בזה מצוה לה' ("שבת לה").

45 ואח"כ ממשיך הפסוק איך צ"ל סדר העבודה בפועל
 46 – "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת
 47 שבתון גו'". אבל במחשבה וכוונה – בא לכל לראש
 48 "ושבתה הארץ שבת לה". [עד שבזכות זה שבני"
 49 קבלו על עצמם מצות שמיטה קודם הכניסה לארץ –
 50 זכו "כי תבואו אל הארץ"⁷⁸].

51 הלימוד מזה בכללות עבודת האדם: "כי תבואו אל
 52 הארץ", כאשר הנשמה באה למטה בארץ הלזו
 53 התחתונה (עולם העשי'), לעשות עבודתה ד"שש שנים
 54 תזרע שדך", העבודה בשית אלפי שנים דהיה עלמא⁷⁹
 55 לעשות דירה לו יתברך בתחתונים – צריכה להיות לכל
 56 לראש המחשבה והכוונה (שהתכלית בזה היא) –
 57 "ושבתה הארץ שבת לה", לעשות לו יתברך דירה
 58 בתחתונים; ורק לאחר שהוא כבר חדור עם המחשבה
 59 והחלטה תקיפה – בא "שש שנים תזרע שדך", ואז
 60 ודאי שיפעל את התכלית ד"תזרע שדך" – לעשות
 61 דירה לו יתברך בתחתונים – כיון שהמעשה בא לְאַחַר
 62 ומיוסד על המחשבה והכוונה הפנימית שבזה.

63 ובפרטיות – כך הוא סדר העבודה בכל יום בבוקר:
 64 מיד כשניעור משנתו (כאשר נעשה "כי תבואו אל
 65 הארץ" מחדש, גילוי הנשמה בגוף), עוד קודם שעושה
 66 את העבודה במעשה בפועל – "יחשוב בלבו לפני מי
 67 הוא שוכב וידע כו'", ו"לומר מיד נוסח זה מודה אני
 68 לפניך כו'", ההודאה והביטול כללי להקב"ה; לפני
 69 עבודתו בפועל הוא מתחיל עם ההקדמה ויסוד כל
 70 העבודה – שמציאותו ("אני") "מודה לפניך", עד
 71 "בחמלה רבה אמונתך", ורק אח"כ מתחילה העבודה

(78) מדרש הגדול ריש פרשתנו.

(79) ר"ה לא, א.

עבודתם יהיו בטלים לאלקות ויגלו אלקות בעולם, 35
ויעשו דירה לו יתברך בתחתונים – אין זה יכול 36
כביכול להיות ע"י ה"מאמר אחד", כי העולם במצבו 37
עתה אינו כלי לקבל ולסבול את ה"מאמר אחד" (כפי 38
שזה במאמר שבתושב"כ), ולהשאר במציאותו הוא, 39
אלא זה נעשה דוקא ע"י שהעולם נברא "בעשרה 40
מאמרות", עשרה מאמרות כפי שהם בתושב"כ דוקא, 41
עשרה שנותנים מקום להתחלקות הנבראים, שיהיו 42
בבחי' יש. 43

ועפ"ז מובן מדוע אפשר להפרע "מן הרשעים 44
שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות וליתן 45
שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא 46
בעשרה מאמרות" – כי הגם ש"במאמר אחד יכול 47
להבראות", הי' זה אז סוג עולם אחר, "חפצא" אחר 48
ש"שוה" (רק) "מאמר אחד" (כמו חפצא ששוה זוז 49
אחד לדוגמא); ע"י שהעולם נברא "בעשרה 50
מאמרות" נפעל שינוי עיקרי בה"חפצא" דעולם, שהוא 51
בבחי' יש (בכדי לפעול את הכוונה דדירה בתחתונים), 52
ולכן הוא "שוה", "עשרה מאמרות" ולכן נפרעים 53
ומשלמים שכר דעולם שנברא בעשרה מאמרות. 54

עפ"ז נשאלת השאלה לאידך גיסא: כיון שהעולם 55
כפי שהוא עתה אינו יכול להבראות "במאמר אחד", 56
מדוע אומרת המשנה ש"במאמר אחד יכול להבראות" 57
(ביכולתו של הקב"ה) – למאי נפק"מ כאן? 58

אלא שזה גופא באה המשנה להודיענו, שהגם 59
שבעולם היכולת (של הקב"ה) יכול העולם להברא 60
במאמר אחד, ויתירה מזה: העולם נברא כך בפועל, 61
שע"י מאמר אחד זה (בראשית) ביום ראשון נבראו כל 62
הנבראים (אלא שזה בא בגלוי אח"כ בהמאמרות 63
בימים שלאחריו)⁸⁴ – נברא העולם בפועל "בעשרה 64
מאמרות", בכדי שיהי' ענין הבחירה ושכר ועונש 65
(להפרע מן הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקים). 66

אבל עדיין צריך להבין: היות שתכלית הכוונה 67
היא, ש"בעשרה מאמרות נברא העולם", בכדי לפעול 68
את הכוונה דדירה בתחתונים – מדוע א"כ הי' הענין 69
ד"במאמר אחד יכול להבראות", עד שכך הי' בפועל 70
ביום ראשון (כנ"ל)? 71

הביאור בזה הוא: כיון שנתאווה הקב"ה להיות לו 72
ית' דירה בתחתונים, וזוהי הסיבה לכל הענינים שבאים 73
לאח"ז, מובן שגם בעולם היכולת הכוונה היא, שהעולם 74
יברא "בעשרה מאמרות" (שדוקא אז הוא תחתון בהסתר 75

1 בפועל – העבודה ד"תזרע שדך", לעשות דירה
2 בתחתונים, שבאה לאחר ומיוסדת על הביטול והודאה
3 לה' ואמונה בה' (כמאחז"ל מאמין בחי העולמים
4 וזורע⁸⁰).

5 יא. הכח לכך שבעבודת היהודי יהיו מחשבה
6 דיבור ומעשה בשלימות, באופן דשלשה נשאינו
7 מסתפק במחשבה ודיבור, אלא מוריד את זה במעשה
8 בפועל, שהוא העיקר, וביחד עם זה מיוסד המעשה על
9 המחשבה והדיבור – בא מזה שכן הוא גם למעלה
10 אצל הקב"ה כביכול, בהאופן שבו ברא את הבריאה.
11 ויובן זה ע"פ הביאור במשנה הראשונה דהפרק
12 שלומדים בשבת זו (פרק חמישי): "בעשרה מאמרות
13 נברא העולם ומה ת"ל והלא במאמר אחד יכול
14 להבראות אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את
15 העולם שנברא בעשרה מאמרות וליתן שכר טוב
16 לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה
17 מאמרות". וידועה שאלת המפרשים⁸¹ בזה: "אם הא"ל
18 ית' הי' יכול לבראו במאמר א' ובראו בעשרה למה
19 יפרע מן הרשעים בטענה זו, והלא ראובן שקנה כלי
20 שוה זוז בעשרה זוזין וגנבו שמעון, היתכן שיפרע לו
21 עשרה זוזים, והלא אם עד האלקים יבוא דבר שניהם
22 לא יחייבוהו אלא בשוויו".

23 ואחד הביאורים בזה:
24 "במאמר אחד יכול להבראות" הפירוש בזה הוא,
25 שמצד יכולתו יתברך – ב"עולם היכולת" – הי' יכול
26 כל העולם להברא במאמר בלבו אחד (דבראשית⁸²),
27 שזה מורה על מחשבתו של הקב"ה, מחשבה אחת,
28 שכולל כל המאמרות.

29 אבל אז הי' זה עולם שבטל לגמרי לאלקות, ולא
30 הי' ניכר (כל-כך) הגבול והתחלקות הנבראים⁸³ (כפי
31 שהוא במחשבה שכוללת ריבוי דיבורים);

32 וכיון שהכוונה העליונה היא, שהעולם (לכתחילה)
33 יהי' באופן כפי שהוא כעת, שבגלוי ירגישו הנבראים
34 שהם מציאות ויש, ויהי' אצלם ענין הבחירה, וע"י

(80) תורה אמונת – שבת לא, א (מירושלמי).

(81) מדרש שמואל ד"ה והחסיד.

(82) בראשית – לא נאמר עליו בתורה ויאמר וצ"ל לימוד מיוחד

שנני מאמר הוא (ר"ה לב, א. מגילה כא, ב).

(83) והגם דבאמת לא הי' נמנע ח"ו מאתו ית' שיהי' בבחי' גבול
גם אם הי' מתהוים מספ"י א', אבל אז הי' ענין הבריאה למעלה מן
הדעת לגמרי, כי השכל אינו מחייב זה כלל כו', לכן הוצרך להיות
עשרה מאמרות ליתן מקום אל השכל שיהי' ע"פ הטו"ד. ועם היות
דכללות ענין הבריאה הוא למעלה מטו"ד, מ"מ בזה גופא הי' רצון
הבורא דמה שאפשר להיות ע"פ הטו"ד יהי' ע"פ טו"ד כו' (סה"מ
תרנ"ט ע' קמד).

1 אורו ית' (85) ז.א. שבכדי לפעול את הכוונה דדירה לו ית'
2 בתחתונים צריכים להענין ד"במאמר אחד יכול
3 להבראות" – שבעולם הזה יורגש שביכלתו ובמחשבתו
4 ית' "במאמר אחד יכול להבראות", בכחו של הקב"ה
5 שהוא כל יכול, שזה מכניס כח שהעולם יתבטל
6 לאלקות, ושיהי' דירה (הטפלה ובטלה) לו יתברך; אלא
7 שמכיון שהקב"ה רוצה שתהי' דירה בתחתונים, ברא את
8 העולם באופן שלכתחילה מצ"ע אין הוא כלי לקבל את
9 הגילוי דיכלתו ית', אבל הכוונה היא שע"י העבודה
10 דבנ"י יגלו את ה"מאמר אחד" בה"מאמרות שבעולם",
11 לגלות אלקות בעולם, והעולם יהי' בטל לאלקות, דירה
12 לו יתברך, עד שיהי' מוכשר לקבל את הגילוי דיכלתו ית'.

13 ונמצא, שבבריאת העולם היו כל שלשת הענינים
14 דמחשבה דיבור ומעשה: "במאמר אחד יכול
15 להבראות" – במחשבתו של הקב"ה; אך הכוונה היתה
16 שזה יבוא בתשעה "מאמרות" בתושב"כ, ודיבורו של
17 הקב"ה חשיב מעשה⁸⁶, ומזה ביחד עם בראשית נברא
18 בפועל עולם העשי', בבחי' התחלקות ובחי' יש;
19 ודוקא ע"י כל שלשת הענינים נפעלת שלימות
20 הבריאה: בפועל צריכה בריאת העולם להיות
21 "בעשרה", כיון שדוקא עי"ז ישנה המציאות דעולם
22 הזה, שזהו עיקר הכוונה; אבל ביחד עם זה הרי כ"ז
23 נמשך (ה"עשרה מאמרות") מה"במאמר אחד יכול
24 להבראות" שזה נותן כח שהעולם יתבטל לאלקות.

25 יב. ע"פ הנ"ל יובן הענין בעבודת האדם – ובשתי
26 הקצוות הנ"ל:

27 הנשמה ירדה למטה בכדי לפעול את הכוונה
28 דעשיית דירה בתחתונים, כיון שהגם שכפי שהנשמה
29 היא למעלה הרי היא מיוחדת עם הקב"ה (חלק אלוהי
30 ממעל ממש⁸⁷), ועם יכלתו ומחשבתו של הקב"ה
31 (ישראל עלו במחשבה⁸⁸), ש"במאמר אחד יכול
32 להבראות" ז.א. שהנשמה למעלה קשורה עם הבריאה
33 כפי שהיא ביכולת (ולמעלה הרי כח (ועצמו"כ יכולת)
34 אינו חסר פועל⁸⁹) – אין זה דומה כלל להעולם שנברא
35 למטה "בעשרה מאמרות", שדוקא שם נפעלת הכוונה
36 דדירה בתחתונים, ולכן צריכה הנשמה לירד לשם בפועל
37 ממש, בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו.

(85) ראה תניא פל"י.

(86) ראה ב"ר פמ"ד, כב. וראה אוה"ת שמות ס"ע ב'תשב ואילך.

(87) תניא רפ"ב.

(88) ב"ר פ"א, ד. זח"ב קיט, א.

(89) ראה פרס שער יא פ"ג.

38 הנשמה באה למטה להרגיש שכוונת הירידה אינה
39 ה"תזרע שדך", אלא "ושבתה הארץ שבת לה", לעשות
40 מהעולם דירה לו יתברך.

41 ועד"ז מובן גם בנוגע לעבודת היהודי במחשבה
42 דיבור ומעשה: אין הוא יכול להסתפק במחשבה
43 ודיבור לבד, ואפילו לא כפי שמעשה כלול במחשבה
44 ודיבור, ששקל היטב את הענין והתדבר אודותיו עם
45 אחרים ויש לו כבר מסקנא בפועל – וצריך להתבטא
46 במעשה בפועל, והמעשה הוא העיקר – כיון שהמעשה
47 שנמצא במחשבתו ודיבורו אינו דומה להמעשה בפועל
48 ממש, ולכן צריך להיות הפסק בינתיים ("אף עשיתיו")
49 כנ"ל (ס"ג), וע"ד ההוראה דכ"ק מו"ח אדמו"ר, שלפני
50 שיהודי עושה דבר בפועל עליו להסתכל קודם בשולחן
51 ערוך (אפילו אם הוא כבר למד דין זה בשו"ע ויודע
52 אותו בבירור) – כי המעשה שבא בפועל הוא "עולם"
53 אחר לגמרי מזה לגבי העולם שנמצא ביכולת במחשבה
54 ובדיבור. לאידך גיסא: צריך המעשה להיות מיוסד על
55 מחשבתו ודיבורו הקודמים (כולל המעשה שבהם)⁹⁰.

56 יג. ההוראה מכל הנ"ל בנוגע לפועל:
57 בעמדנו בימי ההכנה ל"זמן מתן תורתנו" בחודש
58 השלישי – צריכות להתוסף אצל כאו"א עוד החלטות
59 טובות בהוספה בכל הענינים דתורה ומצוות, לימוד
60 התורה, נגלה דתורה ופנימיות התורה⁹¹, וקיום המצוות
61 בהידור,

62 ובהדגשה – באופן של שלשה, שזה יחדור
63 במחשבה דיבור ומעשה שלו, החל מהמחשבה, ואח"כ
64 יבוא בדיבור, עד – במעשה בפועל, והוא העיקר.
65 ועי"ז באה השלימות וההצלחה בעבודתו, עד – שהוא
66 פועל עי"ז בכל העולם כולו.

67 מהענינים המיוחדים בקשר עם חג השבועות הוא
68 זה – ש"בנינו עורבים אותנו"⁹², ילדי ישראל היו
69 הערבים, שבזכותם נתן הקב"ה לכל בני" את התורה.

(90) ועפ"ז יש לבאר הקשר דמשנה זו "בעשרה מאמרות נברא
העולם" עם פרק חמישי – ע"פ מאחז"ל (מנחות כט, ב) בה"א נברא
עולם הזה: עשרה (מאמרות) נתחלק בכללות לג' (כנ"ל בפנים ס"ח),
הג' קוין בצורת אות ה' (ולהעיר שה' הוא חצי מעשרה. וראה ראב"ע
שמות ג, טו), שהם כנגד מחשבה דיבור ומעשה, עם ההפסק בין
מעשה (רגל השמאלי) ומחשבה ודיבור (הגג ורגל הימני) – כי בריאת
עולם הזה, כפי שהיא במציאותה עתה (שיש הפסק בין מעשה
ומחור"ד), נעשה דוקא "בעשרה מאמרות", שנחלקים בכללות לג' קוים
אלו (משא"כ ביכלתו ומחשבתו ית', "במאמר אחד יכול להבראות",
המעשה כלול במחשבה, ואין שם חלוקת ג' קוים).

(91) ובפרט בימים אלו הבאים לאחר ל"ג בעומר, יום הילולא ויום

שמחתו של רשב"י – בעל ספר חזרוני.

(92) שהש"ר פ"א, ד.

- 11 למטה מעשרה טפחים⁹⁵,
12 וכל בניי הולכים – לשון הווה – לארץ הקודש,
13 בירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש
14 השלישי (ובפרטיות – כל העשר קדושות⁹⁶), עד בקדש
15 הקדשים (כנגד הג' ראשין)⁹⁷, וכאמור – תיכף ומיד
16 ממש, ומתכוונים שם לקבלת התורה – בחודש
17 השלישי – בשמחה ובפנימיות⁹⁸.

(95) עשרה דייקא, ועשרה טפחים דייקא, שטפח הוא תיבה של ג' אותיות, והיינו עשרה פעמים ג'.
(96) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ז הי"ג.
(97) ראה ספר הליקוטים דא"ח להצ"צ ערך קדש הקדשים. וש"נ.
(98) כלשון ברכת כ"ק מו"ח אדמו"ר לקראת חג השבועות. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1307.

- 1 לכן דבר נכון ביותר הוא (כמדובר בארוכה בשנים
2 שלפנ"ז⁹³), להשתדל שכל ילד יהודי, ילד או ילדה,
3 ואפילו קטני קטנים (דמזליהו חזי), יהיו בבית הכנסת
4 בחג השבועות כשקוראים את עשרת הדברות בצבור.
5 ויה"ר והוא העיקר – שלאחרי הריבוי המופלג
6 דמעשינו ועבודתינו דבנ"י, שעל-ידם ודאי כבר הוכשר
7 העולם לקבל את הגילויים הגדולים ביותר דאלקות –
8 יהי' כבר מיד ממש הגילוי בשלימות דיכלתו ית'
9 למטה, כולל ובמיוחד – היכולת דהקב"ה להביא את
10 הגאולה תיכף ומיד ממש, ע"י דוד מלכא משיחא⁹⁴,

(93) לקו"ש חכ"ג ע' 249. ועוד.
(94) ולהעיר שדוד הוא שם ג' אותיות, ובדברי הימים נכתב "דויד" בתוספת יו"ד.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שבת קודש עמ' ב

- 32 נָבַח אֶת מִי שֶׁחָצִי עֶבֶד וְחָצִי בֶן חֹרִין, רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב, וְחֻכְמִים
33 פּוֹמְרִין. ובגמרא יבואר טעם מחלוקת אלו.

נמרא

- 34 שנינו במשנה, שלתנא קמא הגונב נפש חייב אם הכניסו לרשותו,
35 ולרבי יהודה רק אם הכניסו לרשותו והשתמש בו, ומבררת הגמרא
36 במה נחלקו. שואלת הגמרא: וְהֵנָּה קָמָא לָא בְּעֵי עֵימֹור – האם אין
37 הוא מצריך שהגנב ישתמש בו כדי לחייבו מיתה, והרי נאמר בגונב
38 נפש וְהִתְעַמֵּר בּוֹ (דברים כד ז).
39 מבארת הגמרא: אָמַר רַב אֶחָא בְּרִיה דְּרַבָּא, ודאי גם לתנא קמא
40 אינו חייב מיתה עד שישתמש בו, וְעֵימֹור שערכו פְּחוֹת מְשֻׁנָּה
41 פְּרוּמָה אִיקָא בִּינְיָהוּ, שלתנא קמא הוא חייב מיתה בשימוש כל
42 שהוא, ולרבי יהודה צריך דווקא שימוש חשוב ששוה פרוטה.
43 הגמרא מבררת מהו שימוש: בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, אם גָּנְבוּ וּמְכָרוּ כשהוא
44 יָשֵׁן, מָהוּ – האם חייב מיתה, וּלְהֵלֵן יבוארו צדדי הספק. ועוד
45 הסתפק רבי ירמיה, מָכַר אִשָּׁה לְעֵנִין עוֹבְרָה – גנב אשה מעוברת
46 ומכר אותה על מנת שרק העובר יהיה שייך לקונה, מָהוּ – האם חייב
47 על גניבת ומכירת העובר. והספק הוא, האם יֵשׁ דֶּרֶךְ עֵימֹור בְּכָךְ –
48 האם במקרים כאלו נחשב הדבר שהשתמש בהם לפני שמכרם.
49 בְּכָךְ, ופטור ממיתה שכן לא השתמש בהם לפני שמכרם.
50 מְקַשָּׁה הגמרא: וְתִיפּוּק לִיה – הרי אפשר ללמוד שפטור ממיתה, כיון
51 דְּלָבָא עֵימֹור כָּלָל – שאין בגניבת ישן ועובר שימוש בהם, שהרי לא
52 יכלו לשמשו, ובמה הסתפק רבי ירמיה.
53 מיישבת הגמרא: לָא צְרִיכָא – לא הוצרך רבי ירמיה להסתפק, אלא
54 באופן שעשה בהם שימוש כלשהו, דהיינו, בגנב ומכר יָשֵׁן, כגון דִּוְנָא
55 עֲלִיָּה – שנשען על גופו, ובגנב אִשָּׁה מעוברת כגון דְּאִוְקָמָא בְּאִפִּי
56 וִיקָא – שהעמידה לפניו כדי להגן עליו מן הרוח, וכיון שהיא מעוברת
57 מגינה יותר בגלל גדלה, ונמצא שנהנה גם מן העובר, והסתפק רב
58 ירמיה, האם דֶּרֶךְ עֵימֹור בְּכָךְ ואף זה נקרא שימוש וחייב מיתה, או
59 אִין דֶּרֶךְ עֵימֹור בְּכָךְ, ופטור כיון שלא השתמש בהם.
60 מבררת הגמרא: מָאִי – מה נפשט בבית המדרש לגבי ספקות אלו.
61 משיבה הגמרא: תִּיקוּ.
62 הגמרא מביאה ברייתא בדיני גניבת נפש: תָּנוּ רַבָּנֵן, נאמר בתורה

- 1 הַכָּאָה לְקַלְלָהּ, וְהָכָא – ובמחלוקתם לענין כותים, בְּהָא קָמִיפְלִינִי,
2 שֶׁמֶר האוסר להכותם כָּכָר שְׂבוּתִים גִּירֵי אֲמַת הָן, ועל כן דינם
3 כישראל שאסור להכותם אף שאינם עושים מעשה עמך, ורק לקללם
4 מותר כיון שהמקלל מי שאינו עושה מעשה עמך פטור, וְכָר המתיר
5 גם את הכאות, כָּכָר שְׂבוּתִים גִּירֵי אֲרִיזוֹת הָן ואינם יהודים כלל, ועל
6 כן הדבר מותר.
7 מקשה הגמרא: אִי הָכִי שְׁטַעַם המתיר להכותם הוא שכותים גרי
8 אריות הם, הֵינִי דְּקָתְנִי עֲלֶיהָ – וכי זה הנכתב בהמשך ברייתא זו,
9 'וְשׂוֹרֵי' של כותי דינו כְּשׂוֹרוֹ של יִשְׂרָאֵל, ששנינו בבבא קמא (לא),
10 שור של ישראל שהזיק שור ישראל, אם הוא שור תם ובשלת
11 הפעמים הראשונות שהוא נוגחן משלם חצי נזק, ואם הוא מועד
12 [אחרי יותר משלש נגיחות] משלם נזק שלם. אך אם הזיק לשור של
13 עובד כוכבים, פטור מלשלם, ושור של גוי שהזיק לשור ישראל
14 משלם תמיד נזק שלם. ואם כן אי אפשר לבאר את דברי הברייתא
15 שכותים הם גרי אריות ולא גרי אמות, שהרי הברייתא אומרת ששור
16 של כותי נידון כשור של ישראל ולא כשור של גוי.
17 מכח קושיא זו הגמרא חוזרת לביאור הראשון בברייתא: אֲלָא שְׁמַע
18 מִינָהּ – מוכח, שֶׁבְּהִיבְשָׁא פְּלִיגִי – שלכל הדעות הכותים גרי אמות
19 הם, אלא שהאוסר להכות כותי סובר שלא מקישים הכאה לקללה,
20 והמתיר גם להכותו סובר שמקישים הכאה לקללה. מסיקה הגמרא:
21 שְׁמַע מִינָהּ – אכן יש להוכיח שמחלוקתם היא האם מקישים הכאה
22 לקללה.

משנה

- 23 נאמר בפסוק (דברים כז ז) 'כִּי יִמָּצָא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאִחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
24 וְהִתְעַמֵּר בּוֹ וּמְכָרוֹ וּמַת הַגֹּנֵב הַהוּא', ולמדנו לעיל (פה) שמיתתו
25 בזנק. משנתינו מפרטת את דיני הגונב נפש: הַגֹּנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל
26 אִינוּ חֲיִיב מִיתָה עַד שֶׁיִּגְנֹבְנוּ הַגֹּנֵב לְרִשְׁתּוֹ, וכל זמן שלא הכניסו
27 לרשותו הרי הוא פטור ממיתה. רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק וְאָמַר שאינו חייב
28 עַד שֶׁיִּגְנֹבְנוּ לְרִשְׁתּוֹ וגם יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, שְׁנָאמַר (שם) וְהִתְעַמֵּר בּוֹ
29 וּמְכָרוֹ, והתעמר הוא לשון שימוש.
30 דינים נוספים שנחלקו בהם התנאים: הַגֹּנֵב אֶת בְּנֵי, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל
31 בָּנוּ שָׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה מְחַיֵּב את האב מיתה, וְחֻכְמִים פּוֹמְרִין.

לקוטי שיחות פרשת בהר כרך יב

א. כתוב בפרשתנו¹: "וכי ימוך אחיך גר ותושב
וחי עמך, אל תקח מאתו נשך ותרבית גר".² ופירושו
חז"ל בגמרא³, שמה שנאמר "אל תקח מאתו נשך
ותרבית" קאי רק על "אחיך" ולא על "גר ותושב"
[שלכן נאמר "אל תקח מאתו" בלשון יחיד, ולא "אל
תקח מאתם" בלשון רבים]. ומה שנאמר "גר ותושב"
הוא רק לענין "וחי עמך" – "שאתה מצווה
להחיותו"⁴, אבל לא לענין "אל תקח מאתו נשך
ותרבית".
וכתב הרמב"ם⁵: "העכו"ם וגר תושב לזין מהם
ומלוין אותן בריבית . . . לאחיך אסור ולשאר העולם
מותר. ומצות עשה להשיך לעכו"ם⁶ שנאמר⁷ לנכרי
תשיך, מפי השמועה למדו שזו מצות עשה".
והיינו שישנם ג' דינים בהלוואה בריבית: ישראל
– אסור להלוותו בריבית, גר תושב – מותר להלוותו
בריבית, עכו"ם – מצוה לקחת ממנו ריבית.
והנה מה שהתירה התורה לקחת ריבית מעכו"ם
(ומגר תושב) – אף ש"אסור לגזול או לגנוב כל שהוא
דין תורה בין מישאל בין מנכרי"⁸ וגם "אסור
(מדאורייתא⁹) לרמות את בני אדם במקח וממכר . . .
ואחד עכו"ם ואחד ישראל שוים בדבר זה"¹⁰ –
מובן הוא, כי שאני¹¹ ריבית מגזל ואונאה,
וכדאיתא בגמרא¹² (שגם בישראל לא מצינו למילף
האיסור דלקחת ריבית מאיסורי גזל ואונאה, כי) "מה
להנך (גזל ואונאה) שכן שלא מדעת [אונאה – לא
ידעי ב', גזל – על כרחי שקל"¹³], תאמר בריבית
דמדעת [נותן לזל]¹⁴,

- (1) כה, להר.
- (2) ב"מ עא, סע"א.
- (3) רש"י שם.
- (4) הל' מלוה ולוה רפ"ה.
- (5) וכ"כ בסהמ"צ מ"ע קצח, וכן פסק אדה"ז ביו"ד הל' ריבית
סע"ה, שהוא מ"ע. וראה במ"כ הרמב"ם שם. מפרשים לסהמ"צ
להרמב"ם שרש ו. ב"ח ליו"ד ר"ס קנט.
- (6) תצא כג, כא.
- (7) לשון אדה"ז – בשולחנו ריש הל' גזילה וגניבה, מרמב"ם ריש
הל' גניבה. וטו"ש חו"מ ריש סי' שמח. ובנוגע לגזילה ראה רמב"ם
ריש הל' גזילה ואבידה. וטו"ש שם ר"ס שנט (ראה ש"ך שם סק"ב
בשם המהרש"ל, שהרמב"ם והסמ"ג ס"ל שהוא מדאורייתא).
- (8) שו"ע אדה"ז הל' אונאה וגניבת דעת סי"א.
- (9) רמב"ם הל' מכירה רפ"ה, וראה וטו"ש חו"מ סרכ"ח ס"ו.
- (10) ראה בכ"ז רמב"ן תצא שם, כי. אברבנאל תצא שם ד"ה
והתשובה הר'. שו"ת צ"צ יו"ד ספ"ג.
- (11) ב"מ סא, א.
- (12) רש"י שם.

ומכיון שהריבית שאני מגזל ואונאה, דלקחת
הממון הוא "מדעתיה" דהלוה, לכן אתי שפיר שלא
אסרה התורה לקחת ריבית (הקלה מגזל ואונאה) אלא
מ"אחיך" אבל לא מעכו"ם (וגר תושב).
אמנם זה שיש גם "מצות עשה להשיך לעכו"ם",
צריך ביאור: אף שהלוה נותן את הריבית מדעתו
ומרצונו – אבל הרי התורה קראה בשם "נשך"¹⁵ וסוף
סוף יש "בכולן (גזל אונאה וריבית) חסרון ממון
שמחסר את חבירו"¹⁶ – ואם כן מהו הטעם שנצטוונו
לחסר ממנו של העכו"ם על ידי נשך?
ב. ויובן זה בהקדים ביאור פלוגתת הפוסקים אם
מועילה מחילה בריבית: דעת הגאונים¹⁷ שגם אם
המלוה כבר גבה את הריבית, אין מחילת הלוה
מועילה לפטור את המלוה מלהחזירה ללוה. והטעם
לזה: "כל ריבית שבעולם מחילה היא, אבל התורה לא
מחלה ואסרה מחילה זו. לפיכך אין המחילה מועילה
בריבית". אבל דעת הרא"ש¹⁸ (וכן נפסקה ההלכה
בטור ושולחן ערוך¹⁹), שאין מחילה מועילה להתיר
את לקחת הריבית מעיקרא (כי כל ריבית שבעולם
מחילה היא והתורה אסרה מחילה זו), אבל "אם (כבר)
לקח ממנו ריבית וצריך להחזירה לו, מועילה מחילה
לפוטרו כמו בכל גזל"²⁰.
והנה טעמים של הגאונים שאין מחילה מועילה כלל
בריבית גם לאחר שנתנה הלוה מדעתו להמלוה
[אף שחידוש זה, ש"התורה לא מחלה ואסרה
מחילה זו" הוא, לכאורה, רק בנידון מחילת הלוה
והסכמתו לתת את הריבית, אבל לאחר נתינת הריבית
לא מצינו שהתורה אסרה המחילה]

מבאר הריטב"א²¹, וזה לשונו: "תביעת ריבית לא
היא כשאר תביעות בגזל ואונאה וכיוצא בהן דאית
ליה על חברי' שעבוד ממון, אלא חיוב הוא שחייב
הכתוב להחזיר איסור שבלע . . . דחיובא דרמא עלי'

- (13) ראה פרש"י משפטים כב, כד: כנשיכת נחש שנושך חבורה
קטנה ברגלו ואינו מרגיש . . . עד שהריבית עולה ומחסרו ממון הרבה.
וראה תנחומא משפטים ט. שמו"ר פל"א, ו.
- (14) לשון רש"י ב"מ שם (ד"ה למה לי).
- (15) הובא ברמב"ם הל' מלוה ולוה פ"ד הי"ג. וברא"ש וחיידושי
הריטב"א החדשים (והובא בשיטמ"ק) לב"מ שם.
- (16) ב"מ שם. וכ"ה דעת הרמב"ם (לפי פ"י המ"מ והריטב"א הנ"ל)
שם.
- (17) יו"ד סי' קס ס"ה. וכ"ה בשו"ע אדה"ז הל' ריבית ס"ה.
- (18) ל' הטו"ש שם.
- (19) ב"מ שם.

1 רחמנא הוא, וכענין חוב למאן דאמר פריעת בעל חוב
2 מצוה ושעבודא לאו דאורייתא, אלא דהתם איכא דין
3 ממון לחבירו ומהניא מחילה, אבל הכא לשמים הוא
4 חייב, וכיון שכן לא תועיל לו מחילת חבירו.

5 והיינו, שכוונת הגאונים בההוכחה ש"כל ריבית
6 שבעולם מחילה כו" היא²⁰:

7 מכיון ש"כל ריבית שבעולם מחילה היא" אלא
8 ש"התורה לא מחלה ואסרה", הרי מזה מוכח שהאיסור
9 דלקיחת ריבית וחיוב החזרתה אינו בגדר דין ממון
10 שהוא חייב לחבירו (מאחר שהלה מחל את הריבית),
11 אלא שהוא ענין ואיסור שהתורה הטילה על המלוה
12 בגדר מצוה וחיוב לשמים (ובחיוב החזרתו ללוה הוא
13 משועבד לגבוה) – ולכן "אין המחילה מועילה
14 בריבית" גם אחרי שקבלה המלוה, כי אינו יוצא ידי
15 חובתו לשמים עד שיחזיר את ה"איסור שבלע".

16 ג. והנה על פי זה צריך לומר דסברתו של הרא"ש
17 (והטור והשולחן ערוך) דמהני מחילה בריבית (לאחרי
18 שבא לידי המלוה):

19 עם היות שחיוב החזרת הריבית הוא חיובא דרמא
20 רחמנא עלי', ואינו מטעם שעבוד ממון (כמו שהוכיח
21 הריטב"א שם²¹), בכל זאת, חיוב זה שחייבתו התורה
22 אין זה ד"לשמים הוא חייב", אלא דרמא חיובא עלי'
23 להחזיר את הממון שחיסר את חבירו שלא כדין, והיינו
24 שנתחייב (מצד מצוה זו) בחיוב לחבירו, ועל זה מהני
25 מחילה.

26 וכמבואר בדברי הריטב"א הנ"ל (לשיטת הגאונים)
27 שענין החזרת הריבית מפאת חיובא דרמא רחמנא עלי'
28 (ולא מטעם שעבוד ממון) ה"ה "כענין פריעת בע"ח
29 מצוה", אלא שהריטב"א חילק (לדעת הגאונים) בין
30 פריעת בעל חוב להחזרת ריבית, דבפריעת בעל חוב

(20) בשו"ת אבני"ז (יו"ד ח"א) סקמ"ו סק"ג, שסברת הגאונים
"כל רבית שבעולם מחילה הוא והתורה לא מחלה כו" וסברת
הריטב"א "לשמים הוא חייב" ב' טעמים הם. אבל ע"פ מ"ש לעיל
בפנים שהחידוש ש"התורה לא מחלה" מצינו רק בנידון המחילה לתת
את הריבית ולא בנוגע להמחילה שלאחרי נתינת הרבית – הרי מוכן,
שהסברא "התורה לא מחלה כו" (כשלעצמה) אינה מספקת שמשו"ז
לא תועיל מחילה גם אח"כ ולהעיר גם משו"ע אדה"ז (הל' רבית שם)
שכותב "כל רבית שבעולם מחילה כו" והתורה לא מחלה ואסרה
מחילה זו, ומ"מ פוסק כהרא"ש שהמחילה שלאחר נטילת הריבית
מועילה,

ולכן צריך לומר, שהסברת הריטב"א ד"לשמים הוא חייב" היא
הסברה בדברי הגאונים "התורה לא מחלה כו", כבפנים.

(21) מהא ד"רבי יוחנן סבר (ב"מ סא, ב) דריבית קצוצה אינה
יוצאה בדיינין וגם לדה"א אם מת בניו פטורין אלא בדבר המסוים מפני
כבוד אביהן בלבד" (שם סב, א).

31 "איכא דין ממון לחבירו ומהניא מחילה אבל הכא
32 לשמים הוא חייב", ושיטת הרא"ש היא שגם ענינה של
33 מצות החזרת ריבית הוא שחייבתו התורה להחזיר את
34 הממון שחיסר את חבירו, ואינו בגדר "חיוב לשמים"²².

35 ונמצא שבין לשיטת הגאונים ובין לשיטת הרא"ש
36 (והטור שולחן ערוך)²³ נחשב ממון הריבית לממונו
37 של מלוה²⁴ ואין עליו חיוב להחזירו מצד דין ממון
38 כשלעצמו, אלא מצד חיובא דרחמנא.

39 ד. ועל פי זה יש לבאר, בפנימיות הענינים, פרט
40 בדין החזרת ריבית:

(22) וההוכחות שבריטב"א שם (הובאו בהערה הקודמת) ה"ה רק
שאינו שעבוד ממון אלא חיובא דרמא רחמנא עלי' ולא כבגלל ואנאה
שישנו שעבוד ממון, עיי"ש. אבל לא לענין זה ש"לשמים הוא חייב".
(23) אבל ראה רמב"ן בסהמ"צ מ"ע יז (במנין המצות שלו),
ובמג"א שם.

העירני ח"א: דבשו"ת אבני נזר (סימן קס"ח סק"א) כתב שס"ל
להרמב"ם (לפי ביאור המג"א שהטעם מה שלא מנה הרמב"ם מצות
החזרת ריבית הוא "לפי שהיא נכללת במצות השבת הגזילה") שהוא
"חיובא דממונא", ושם סק"ב שאלו הסוברים דמהני מחילה סבירא
להו כשיטה זו.

אבל** ראה ב"י (יו"ד סק"ס ד"ה ומ"ש רבינו. שם סק"א ד"ה
ורבית דאורייתא (מהנמק"י (פרק א"צ) בשם הרשב"א והר"ן). וכן פסק
בשו"ע שם ס"ה): "דהא דריבית קצוצה יוצא בדיינים, היינו לומר
דכופין אותו . . כדי שיקיים המצוה, אבל אין ב"ד יורדין לנכסיו***"
- הרי משמע שס"ל להמחבר שהריבית הוא ממון של המלוה, ומכיון
שגם המחבר (יו"ד סי' קס"ה) פוסק כהרא"ש ש"מועילה מחילה
לפטרו" נראה אבני נזר שם: "ודברי המחבר לפענ"ד סותרין זא"ז
וצ"ע" – על כרחך צ"ל שהטעם לזה הוא לפי שענינה של מצוה זו
הוא להחזיר את הממון שחיסר את חבירו, כנ"ל בפנים. וראה בהנסמן
לקמן הערה הבאה.

(*) וי"ל (בדוחק עכ"פ) שגם המג"א סובר שממון הריבית הוא
נחשב לממונו של המלוה והחיוב להחזירו הוא רק מצוה, ומה שהיא
נחשבת במצות השבת הגזילה הוא רק מצד זה שענינה של מצוה
החזרת רבית הוא להחזיר את הממון שחיסר את חבירו (כבפנים).
דוגמת השבת הגזילה.

(**) וכן מוכח מזה שלא הובא בטור וכו' (ענין זה שכ' הרמב"ן
או המג"א) שצריך להחזיר ריבית כמו שצריך להחזיר הגזילה כו'.
(ומובן שאין זה דומה למ"ש הטור (בשם הרא"ש) שמועילה מחילה
כו' כמו בכל גזל וראה מחנ"א (הל' מלוה ולוה דיני רבית סימן יו"ד,
מש"כ בהרא"ש).

(***) במחנ"א (שם סי' א') כתב דלדעת הרא"ש יורדין לנכסיו,
אבל עיי"ש שאי"ז מטעם שעבוד ממון כ"אדנחתין לנכסיו כדי
שיקיים המצוה דכמו שכופין אותו בגופו כופין אותו בממונו. וראה
פס"ד להצ"צ חידושים על הרמב"ם בתחלתו (ע' שלט). קצה"ח סל"ט
סק"א. סי' ר"צ סק"ג.

(24) ראה חידושי הריטב"א קדושין ו, ב. חידושי הריטב"א
החדשים ב"מ סה, א בשם הרמב"ן (הובא בשטמ"ק שם).

במחנ"א (הל' מלוה ולוה דיני ריבית ס"ב) רוצה להוכיח מכ"מ
(דלא כהריטב"א) דכשהריבית הוא בעין לא קנה המלוה את הריבית,
אבל ראה שעה"מ (פ"ח מהל' אישות הל' טו) שהשיג עליו. וראה גם
אבני מילואים סי' כח סק"ב. פנ"י ב"מ סא, ב. חי' רעק"א שם, א"ב.
ועוד.

1 המלוה בריבית אם בא לעשות תשובה ולהחזיר
 2 הריבית אין מקבלים ממנו²⁵, ואף על פי שאין מקבלים
 3 ממנו חייב להחזיר לצאת ידי שמים ומכל מקום מדת
 4 חסידות שלא לקבל ממנו²⁶, והביאור בזה:
 5 אמרו רז"ל²⁷ "התורה חסה על ממונן של ישראל",
 6 והטעם לזה יש לומר:
 7 פסק דין הוא "כל מעשיך לשם שמים" ו"בכל דרכיך
 8 דעהו"²⁸ – במילא כיון שזהו ממונו עליו לקיים פסק
 9 דין זה גם בכל ממונו²⁹, ובלשון הרמב"ם³⁰ "לא יהיה
 10 בלבו לקיבוץ ממון בלבד אלא כו'".
 11 בסגנון תורת החסידות – בממונן של ישראל ישנן
 12 "ניצוצין קדושים השייכים לשרש נשמתו"³¹.
 13 והנה מכיון שהטביע הקב"ה את עולמו באופן
 14 וסדר זה, שהאדם יכול להרויח בכספו על ידי שילוח
 15 אותו בריבית³² ויתירה מזו ש"אגר נטר לי"³³ השכל
 16 מחייב זה³⁴ – הרי מובן, שגם הניצוצות שבהריבית יש
 17 להם איזו שייכות לשרש נשמתו. אולם מאחר שהתורה
 18 אסרה את הריבית, לא ניתן לו לברר ניצוצות אלו וסדר
 19 עבודתו בהם הוא בדרך דחיה (כמו בניצוצות שבכל
 20 דברים האסורים)³⁵.

(25) ב"ק צד, ב. רמב"ם פ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ה. טושו"ע יו"ד סי' קסא ס"ו.
 (26) שו"ת הריב"ש סי' תיז. הובא בבי"י יו"ד סי' קסא ד"ה והיכא. משא"כ בגזילה – ראה טושו"ע חו"מ ר"ס שסו ובחכמת שלמה (למהרש"ק) שם.
 (27) ר"ה כז, א. ורש"י.
 (28) אבות פ"ב, מ"ב. משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"ג ע' 907, 932.
 (29) להעיר מהציווי דלא תשחית גו' (אלא כיון שזהו היזק – ולא רק מניעת ריוח – הוזהרה תורה אפילו משל הפקר (ואפילו על של נכרים שנלחמים עמהם) – ה' שמירת גוף כו' – לאדה"ד – סי"ד).
 (30) ה' דיעות פ"ג ה"ב (וסיום הענין בה"ג שם).
 (31) כתר שם טוב סי' ריח (בהוצאת קה"ת). אור תורה להח"מ קא, ד (בהוצאת קה"ת).
 (32) ראה אברבנאל שבהערה 10. וגם לאחר שהתורה אסרה ריבית הנה "הריבית חוב הוא שנתחייב הלוה וחייב לשלם אלא שהתורה גזרה שאף שנתחייב שלא יקח" (מל"מ פ"ח מהל' מלוה ולוה ה"א ד"ה מי שהי'). וראה צפע"נ עה"ת תצא כג, כ (ע' ריז): "שבאמת הוא חייב לו ריבית כו' רק שהתורה אסרה זה".
 (33) ב"מ סג, ב.
 (34) ועד כדי כך דחמשינ דעבדין טבין מן מאתים דלא עבדין (ירוש' פאה פ"ח ה"ח).
 (35) ראה לקו"ת שה"ש ו, ד.

21 אמנם לאחר שלקח המלוה את דמי הריבית וכבר
 22 נעשו חלק מממונו ואין עליו חיוב להחזירה מצד דין
 23 ממון כשלעצמו, אלא מצד חיובא דרמא רחמנא עלי' כנ"ל – הנה אף שעבר איסור בזה וחייב להחזיר את
 24 הריבית, מכל מקום, כל היכא שישנה דרך אחרת
 25 המאפשרת שלא יצטרך להחזירה – צריך להשתדל
 26 שתשאר הריבית בידו, מכיון שהניצוצות שבה שייכים
 27 לשרש נשמתו.
 28 וזהו הטעם (הפנימי) שמדת חסידות היא שלא
 29 לקבל החזרת הריבית מהבא לצאת ידי שמים, כי
 30 הניצוצות שבדמי הריבית, שייכים לשרש נשמתו של
 31 המלוה.
 32 ה. על פי כל הנ"ל יש לבאר גם הטעם שנצטוונו
 33 ליקח הריבית מן הגוי – אף שאסור לחסר ממנו על
 34 ידי גזל ואונאה – כי ניצוצות אלו שבדמי הריבית של
 35 הגוי הלוה מ ישראל, שייכים הם להמלוה, ועליו לברר
 36 את הניצוצות מרשות הקליפה ולהעלותם לקדושה³⁶.
 37 ועל פי זה יובן גם מה שיש אומרים³⁷ דהמצוה
 38 ד"לנכרי תשיך" היא (לא רק ליקח ממנו ריבית, אלא
 39 גם) מצוה להלוות את הנכרי בכדי לקחת ממנו ריבית
 40 – כי מזה שהנכרי זקוק להישראל שילוח לו מעות,
 41 מוכח, שהניצוצות הנמצאים במעותיו של נכרי זה
 42 שייכים הם לישראל. ולכן מצוה להלוותו בכדי לקחת
 43 ממנו ריבית בכדי להעלות את ניצוצות אלו לקדושה.
 44

(משיחת שבת פרשת משפטים, תשכ"ג)

(36) ראה אוה"ת דברים ד"ה לנכרי תשיך (ע' תתרח): "ולכן יש ליקח ממנו (מהנכרי) רבית". וראה גם אוה"ת (יהל אור) לתהלים טו, א סק"ד: "אמנם לעכומ"ז הותר הנשך. . שתתמלא מל' דאצילות מחורבנם של ג' קליפות".
 (37) ראה כנה"ג ליו"ד סי' קנט.

ליקוטים מתורת לוי יצחק

כט

עד צדק ישוב משפט — שתפארת תשוב מדרכה למלכות, ותמתיק ברחמיה את הגבורות של מלכות. כי בגלותא קוב"ה, ז"א, סליק לעילא, ככתוב¹² כי אין האיש בביתו הלך בדרך מרחוק, ומלכות ירדה למטה, כמו שכתוב¹³ היתה כאלמנה. . ותרד פלאים. וההשבה היא על ידי יסוד, המחבר ז"א ומלכות. והיינו יחוד זו"נ, ואחריו יהיה כל ישרי לב, יחוד או"א.

כ"ל — חמישים שערי בינה¹⁴.

ל"ב — ל"ב נתיבות חכמה¹⁵.

והוא על דרך מאמר רז"ל¹⁶ נשבע הקב"ה שלא יבוא לירושלים של מעלה, יחוד או"א, עד שיבוא לירושלים של מטה, יחוד זו"נ¹⁷. וצריך לזה שבועה, שהיא למעלה מטעם ודעת, כי קדימת יחוד זו"ן היא למעלה מטעם ודעת.

(ליקוטים ואגרות עמ' סו)

כָּל הַשְׁוֹנָה הַלְכוֹת בְּכָל יוֹם מוֹבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר הַלְכוֹת עוֹלָם לוֹ, אֶל תִּקְרִי הַלְכוֹת, אֲלֵא הַלְכוֹת¹⁸

הליכה — היא בבינה.

זהו שבשלש רגלים, שהם מבחינת בינה¹⁹, ונקראו בשם רגלים, יש מצות ראייה למי שיכול לעלות ברגליו דוקא²⁰.

ובבינה הוא שם אהי"ה²¹, ועם האותיות שלאחריו, בוכ"ו - הוא מספר הל"ך.

וגם הלכות, תורת אמך²², הן בחינת בינה.

והשונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא, שהוא בינה²³.

(תורת לוי יצחק עמ' ערד)

שִׁיר מְזֻמָּר לְבְנֵי קֶרַח¹

מזמור זה הוא השיר של יום שני, שהוא כנגד מדת הגבורה.

והוא סימן מ"ח בתהלים, בחינת ח"ם, גבורות. (חמימות היא מצד אש, גבורה. חם בן נח הוא כנגד גבורה², ולחם הפנים שעל השלחן שהיה עומד בשמאל³, גבורה, היה חם⁴).

והוא לבני קרח, שהיה לוי, גבורה. והוא ואנשיו נשרפו באש, גבורה, ונפלו לגיהנם, שנברא ביום שני⁵, הפסולת של גבורות דקדושה. והוא גבורות קשות בלתי ממותקות. אך השיר הזה אומרים בני קרח, שנתבצר להם מקום בגיהנם וניצולו⁶, והוא מה שהמתיקו את הגבורות של קרח אביהם⁷.

(הערות לזהר ב עמ' רפב, תורת לוי יצחק עמ' רמז)

כִּי עַד צִדֵּק יָשׁוּב מִשְׁפָּט, וְאַחֲרָיו כָּל יִשְׂרָאֵל⁸

עד — היינו יסוד, כדכתיב ביוסף, יסוד, עד תאות גבעות עולם⁹.

צדק — היינו מלכות, כמאמר¹⁰ צדק מלכותא קדישא. ואיהו דין, כי בנינה מן הגבורות.

משפט — היינו תפארת, כי משפט איהו רחמי, ומשפט עמודא דאמצעיתא¹¹, ז"א בכלל ותפארת בפרט.

(1) תהלים מח, א.

(2) זח"א עג, א.

(3) בבא בתרא כה, ב.

(4) יומא כא, א.

(5) פסחים נד, א.

(6) סנהדרין קי, א. הובא ברש"י פנחס כו, יא.

7 ויש להעיר מחדא"ג מהרש"א סנהדרין שם, שמה שאמרו מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו ואמרו שירה - הכוונה למזמור פ"ח, שיר מזמור לבני קרח. והנה, פ"ח הוא ב' פעמים ד"ם שברחם הנוקבא, ביסודה ומלכותה, החדר והפרוודור (פ"ח ראשי תיבות פרוודור חדר). ובמזמור זה כתיב היסופר בקבר חסדך אמנותך באבדון, ושאלו ואבדון הם יסוד ומלכות דקליפה (הערות לזהר ב עמ' תסא. ליקוטים ואגרות עמ' שמא). ולפי זה, גם מזמור זה רומז להמתקת הגבורות: ביור והפיכת יסוד ומלכות דקליפה לקדושה. ויש להוסיף, שענין זה נרמז גם במזמור מ"ח, שכתיב בו בעיר אלקינו (ירושלים). . הר ציון, וציון ירושלים הם הפרוודור והחדר שביסוד דנוקבא דקדושה, והשלמות בזה היא כאשר גם הפרוודור והחדר של מלכות דקליפה מתהפכים לקדושה (תורת מנחם תפארת לוי יצחק ויקרא עמ' קע).

(8) תהלים צד, טו.

(9) ויחי מט, כו.

(10) הקדמת תיקוני זהר (פתח אליהו).

(11) שם.

(12) משלי ז, יט.

(13) איכה א, א-ט.

(14) ראש השנה כא, ב.

(15) ספר יצירה פ"א, א.

(16) תענית ה, א.

(17) פרדס ש"ח פ"ג.

(18) ישעיה נד, ג. נדה עג, א.

(19) ראה פרדס שער ערכי הכינויים ערך מועד.

(20) חגיגה פ"א מ"א.

(21) פרדס שער כ' פ"ב.

(22) משלי א, ח.

(23) זח"ג פב, ב. אגרת הקדש ס"ה.

יום ראשון י"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 136, פרק מט והנה אף... עד עמ' סט, ובנים.

בהם באופן של הבנה, המתגלה על ידי חכמה, בינה ודעת, וְהָם –
הנשמות והמלאכים, מְשִׁיגִים וּמְקַבְּלִים מֵהֶם – מחכמה, בינה ודעת
המאירות בהם. – הרי, כדי שיתהווה עולם כזה עם נבראים שאינם
בטלים ומאוחדים עם אלקות, כמו הנשמות והנאצלים שב"עולם

האצילות", אלא, יש בהם

ענין ההשגה וההבנה, וכל

ענין של השגה, הוא הרי

בחינה של "יש", שיש מי

שמשגי, – הרי כדי לברוא

את "עולם הבריאה" – הִיָּה

תְּחִלָּה צְמֻצוֹם עָצוֹם,

כְּנֻזָּר לְעֵיל. – היו זקוקים

לצמצום רב וחזק, שיאיר

אור מצומצם, שממנו יוכלו

להתהוות נבראים שהם

בבחינת בריאה "יש מאין".

וְכֵן מְבַרְּאָה לְיִצְרָה, – כדי

שיתהווה "עולם היצירה"

שהוא למטה בהרבה

מ"עולם הבריאה", היו

צריכים שוב לצמצום עצום

חזק, כִּי אִזּוֹר מְעַט מְוַזֵּק

הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה,

– כלומר, לגבי האור של

"עולם האצילות", נקרא

האור שב"עולם הבריאה" –

"מעט מזער", אך, עֲדִין –

אור זה שב"עולם הבריאה", הוא בְּבִחִינַת אֵין־סוֹף לְגַבִּי עוֹלָם

הַיִּצְרָה, – ולכן היה צריך להיות צמצום גדול באור המאיר ב"עולם

הבריאה", כדי שאותו אור יהיה שייך להתלבש ב"עולם היצירה", וְאִי

אֶפְשָׁר – שהאור של "עולם הבריאה" יוכל לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ – ב"עולם

היצירה", אֶלָּא עַל יְדֵי צְמֻצוֹם וְהַעֲלָם – באותו אור. וְכֵן מְיַצְרָה

לְעִשְׂיָה – גם כן היה צריך להיות צמצום רב וחזק באור של "עולם

היצירה", שיהיה שייך ל"עולם העשיה", שהוא למטה מ"עולם

היצירה", [וְכֵמוֹ שֶׁנֶּתְבָּרַר בְּמִקּוֹם אַחֵר בְּאִזּוֹר שְׁלֹשָׁה צְמֻצוֹמִים

אֵלוֹ בְּאִירִיכוּת, – כדי לְקַרֵּב אֶל שְׁכֻלְנוּ הַדָּל – ששכלנו הדל יהיה

מסוגל להבין זאת]. וְתִכְלִית כָּל הַצְמֻצוֹמִים הוּא, – המטרה והיעד

שלם הם, כְּדִי לְבָרֵא גּוֹף הָאָדָם הַחֲמוּרִי, וְלִאֲכַפֵּיִי לְסִטְרָא

אַחֲרָא, – להכניע את ה"סטרא אחרא", על ידי עבודת האדם, וְלְהִיָּת

יִתְרוֹן הָאִזּוֹר מִן הַחֲשֶׁךְ, – כשמרחיקים את החושך, ויתירה מזו,

כשהחושך עצמו נהפך לאור – מיתוסף על ידי כך יתרון באור – וזה

נעשה על ידי: בְּתַעֲלוּת הָאָדָם – כשאדם מעלה למדרגה נעלה יותר,

אֵת נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְהַחֲיוֹנִית – הנפש החיונית מקבלת חיות מן

הקליפות, ועל ידי עבודת האדם, היא מתעלה ונכללת בקדושה,

וְלִבְוִשְׂיָה – מחשבה, דיבור ומעשה, וְכָל כְּחוֹת הַגּוֹף כְּלָן – מעלה

אותם האדם על ידי עבודתו, לַח' לְבָדוֹ, כְּנֻזָּר לְעֵיל בְּאִירִיכוּת, –

כיצד, על ידי תורה ומצוות שיהודי לומד ומקיים, מתעלים נפשו

1 פֶּרֶק מֵט. בפרק הקודם הסביר רבנו חזקן, שמאחר שהאור והחיות

2 הנמשכים מהקב"ה, הם "כשמו" – אור אין סוף, הרי, אם האור והחיות היו

3 נמשכים בסדר של מדרגות – לא היה העולם הזה מתהווה כפי שהוא אכן

4 נתהווה, באופן של גבול ותכלית. לכן היו הרבה צמצומים באור, כדי שתוכל

5 להיות התהוותם של נבראים

6 בעלי גבול. נאור אין סוף שהוא

7 בלי גבול. כל הצמצומים האלה

8 נעשו – כפי שיתבאר להלן –

9 בגלל אהבת הקב"ה לישראל,

10 שיהיה עולם שבו יעשה יהודי

11 את העבודה בקיום התורה

12 והמצוות. בפרק מ"ט, אותו אנו

13 עומדים ללמוד, יסביר רבנו

14 חזקן, ענין הצמצומים באופן

15 כללי, ויסיים, שכשם שהקב"ה

16 בגלל אהבתו לישראל, סילק

17 והרחיק את כל מה שהפריע

18 להתהוות העולמות והנבראים –

19 כך על יהודי, "במים הפנים",

20 בגלל אהבתו להקב"ה, לסלק

21 ולהרחיק את כל הדברים

22 המפריעים בעבודת ה' וכשם

23 שהקב"ה המשיך אור וחיות

24 ממנו יתברך שלא לפי סדר של

25 מדרגות (שכן, אז, כאמור, לא

26 היו נוצרים נבראים מוגבלים) –

27 כך על יהודי בעבודתו את ה',

28 לא להסתפק בעבודה מדודה ומוגבלת, כי אם עליו לעשות את עבודתו באופן

29 בלתי מוגבל, להפקיד את הכל בגלל אהבתו את ה' ואפילו ההגבלות שהטביע

30 הקב"ה בעולם – לא תפריעו לו בעבודתו את ה'.

31 וְהִנֵּה, אֵף כִּי פְרָטִי בְּחִינַת הַהֶסְתֵּר וְהַתְּעַלְמֵם אִזּוֹר־אֵין־סוֹף

32 בְּרִיָּה־הוּא, בְּהַשְׁתַּלְשּׁוּת הָעוֹלָמוֹת – המשתלשלים ויורדים מטה

33 מטה, עַד שֶׁנִּבְרָא עוֹלָם הַנֶּשְׁמִי – היו זקוקים להרבה צמצומים

34 והעלמות והסתרים, כדי שהאור ירד למדרגה כזו שיוכל להתהוות

35 עולם גשמי – הרי שהפרטים של העלמות והסתרים הם כל כך רבים,

36 עד שהם – עָצְמוֹ מִסְפָּר, – ההעלמות וההסתרים הם בלי מספר

37 בכמות, ובאיריות הם וּמִיָּנִים מְיֻנָּים שׁוֹנִים, – שאינה דומה איכותו

38 של צמצום והסתר אחד, לצמצום והסתר שני, כִּידוּעַ לְמוֹעֲמִים

39 מְעִין תְּחִיָּם, – לאלה שטעמו מחכמת הקבלה. אֵף דֶּרֶךְ בָּלָל הֵם

40 שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי צְמֻצוֹמִים עָצוֹמִים כְּלָלִיִּים, לְשִׁלְשָׁה מִיָּנִי עוֹלָמוֹת

41 כְּלָלִיִּים, וְכָל כָּל יֵשׁ רְבוּא רִבּוּת פְּרָטִיִּים. וְהֵם שְׁלֹשָׁה

42 עוֹלָמוֹת: בְּרִיאָה, יִצְרָה, עֲשִׂיָּה. כִּי עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא אֱלֹהוּת

43 מְשֻׁשׁ, – ואינו נחשב כענין של בריאה יש מאין, אלא נקרא "אצילות",

44 מלשון האצלה והפרשה, ש"עולם האצילות" הוא הארה שנאצלה

45 והופרשה מהקב"ה, והוא אלקות ממש. וְכִדִּי לְבָרֵא עוֹלָם הַבְּרִיאָה,

46 שֶׁהֵן נִשְׁמוֹת וּמְלָאכִים עֲלִיּוֹנִים, אֲשֶׁר עֲבוֹדָתָם לַח' – היא,

47 בְּבִחִינַת חֲכָמָה־בִּינָה־דַּעַת הַמְתַּלְבְּשִׁים בָּהֶם, – שאלקות מתגלה

1 האלקית, נפשו החיונית, לבושיה, וכל כוחות הגוף. **כִּי זֶה תְּכַלִּית**
 2 **הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת.** – מה שהעולמות השתלשלו ממדריגה
 3 למדריגה, מעולמות עליונים יותר לעולמות תחתונים יותר, הרי
 4 התכלית היא – "עולם הזה", שבו פועל יהודי על ידי עבודתו שתהיה
 5 "אתכפיא סטרא אחרא"
 6 (שבירת הקליפה) ועל ידי כך
 7 נעשה "יתרון האור מן
 8 החושך". להלן יוסבר, 1
 9 שכשם שהקב"ה הסיך 2
 10 והרחיק את כל המניעות 3
 11 להתהוות העולם הגשמי, 4
 12 וצמצם את האור הבלי 5
 13 גבולי, כדי שיוכלו להתהוות 6
 14 נבראים בעלי גבול – וכל זה 7
 15 נעשה בגלל אהבתו לבני 8
 16 ישראל – כך גם, "כמים 9
 17 הפנים", זה צריך לעורר בבני 10
 18 ישראל אהבה להקב"ה,
 19 באופן שגם הם ירחיקו ויסירו

ליקוטי אמרים

באריכות. כי זה תכלית השתלשלות העולמות. והנה
 כמים הפנים לפנים כמו שהקב"ה כביכול הניח וסילק
 לצד אחד דרך משל את אורו הגדול הבלתי תכלית
 וגנוז והסתירו בג' מיני צמצומים שונים. והכל בשביל
 אהבת האדם התחתון להעלותו לה'. כי אהבה דוחקת
 הבשר. עאכ"ו בכפלי כפליים לאין קץ כי ראוי לאדם
 ג"כ להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד בשר
 ולהפקיר הכל בשביל לדבקה בו ית' בדביקה חשיקה
 וחפיצה ולא יהיה שום מונע מבית ומבחוץ לא גוף ולא
 נפש ולא ממון ולא אשה ובנים.

20 את כל מה שמונע את עבודת ה', שעבודתם לא תהיה מדודה
 21 ומוגבלת, כי אם בלי חשבון ובלי גבול. **וְהִנֵּה, "כַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים",**
 22 – כשאדם מסתכל במים, משתקפים מהם אותם פנים שהוא הראה, כך
 23 גם "לב האדם לאדם" – האהבה בלב של אחד לשני – מעוררת בלב
 24 השני אהבה לראשון: **כְּמוֹ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּכִבּוּל, הֵנִיחַ**
 25 **וְסִלַּק לְצֶד אֶחָד, דֶּרֶךְ מִשָּׁל, אֶת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל הַבְּלִי תְּכַלִּית,** –
 26 ובלי גבול, וּגְנוּז וְהִסְתִּירוֹ בַּג' מִינֵי צִמְצוּמִים שׁוֹנִים, וְהַכֹּל בְּשִׁבִּיל
 27 **אַהֲבָה** – הקב"ה **לְהֵאדָם הַתַּחְתּוֹן,** – האדם שבעולם התחתון, וזאת
 28 כדי לְהַעֲלוֹתוֹ לַה', – כלומר: שיהיה עולם כזה, שבו ישנה עבודה

יום שני י"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סט, ובוה יובן טוב... עד עמ' ע, ית' כנ"ל.

57 **וּבִזָּה יוֹבֵן טוֹב טַעַם וְדַעַת לְתַקְנַת חַכְמִים, שֶׁתִּקְנֶנוּ בְּרִכּוֹת**
 58 **קְרִיאַת שְׁמַע "שְׁתִּים לַפְּנִיָּה כו", דְּלִכְאוּרָה אֵין לָהֶם שִׁיבוֹת**
 59 **כָּלֵל עִם קְרִיאַת שְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַרְשֵׁב"א³ וְשֶׁאֵר פּוֹסְקִים,**
 60 – שאין לברכות אלו שייכות
 61 לקריאת שמע – שלא כמו
 62 בברכות אחרות שתיקנו
 63 חכמים למצוות שונות,
 64 שבהן מדובר מתוכן המצוה
 65 (כמו למשל הברכה על
 66 תפילין – "להניח תפילין" –
 67 הרי מדובר בברכה אודות

ליקוטי אמרים

ובזה יובן טוב טעם
 ודעת לתקנת חכמים שתקנו ברכות ק"ש שתים לפני
 כו' דלכאורה אין להם שייכות כלל עם קריאת שמע
 כמ"ש הרשב"א ושאר פוסקי'. ולמה קראו אותן ברכות
 ק"ש ולמה תקנו אותן לפני דווקא. אלא משום שעיקר

המרוממת את האדם להקב"ה. כיצד, שייך הדבר, שאהבה תגרום
 לצמצום וסילוק – אהבה היא הרי חסד והתפשטות, ואילו צמצום
 וסילוק הם ענין של גבורה והיפך ההתפשטות? אלא, יוסבר להלן,
 מוצאים אנו אהבה המביאה לצמצום, וזה בא לידי ביטוי בלשון
 הגמרא¹ "אהבה דוחקת את
 הבשר", וכדלהלן: **כִּי**
"אַהֲבָה דוֹחֶקֶת הַבָּשָׂר" –
 בשר אין בו משום הפרעה
 ועיכוב לאהבה. משמעות
 הדבר, שהקב"ה מצד אהבתו
 לבני ישראל, סילק כביכול
 לצד, את אורו הגדול
 וצמצמו בצמצומים רבים.
 ואם כך – הרי, **עַל אֲהֶת**
כָּמָה וְכָמָה, כְּכַפְלֵי כְּפָלִים
לְאֵין קֵץ, – מחייב הדבר, **כִּי**
רְאוּי לְאָדָם גַּם בֵּן לְהִנִּיחַ
וְלַעֲזוֹב כָּל אֲשֶׁר לוֹ מִנְּפֶשׁ
וְעַד בָּשָׂר וְלַהֲפָקִיר הַכֹּל –
 שעזיבת האדם את עניניו, לא תהיה מתוך חשבון ומדידה, כי אם בלי
 חשבון וגבול, באופן של הפקר, שכל עניניו אינם תופסים מקום אצלו
 – וזאת, **בְּשִׁבִּיל לְדַבְּקָה בּוֹ יְתִבְרַךְ בְּדִבְקָה חֲשִׁיקָה וְחִפְצִיָּה,** –
 בחשק ותענוג רצוני פנימי, **וְלֹא יִהְיֶה שׁוֹם מוֹנֵעַ מִבֵּית וּמִבְּחוּץ** –
לֹא גּוֹף וְלֹא נֶפֶשׁ, – שגם ענינים פנימיים לא ימנעו, **וְלֹא מִמּוֹן, וְלֹא**
אִשָּׁה וְכֵנִים – שהם ענינים חיצוניים – לא יהיה בהם משום מניעה
 לענינים שעל ידם מתדבק האדם עם הקב"ה; וכל האמור, משמע:
 שהאדם מסלק את כל המונעים, גם את אלה שנובעים מהענינים
 הנחוצים ביותר, בגלל אהבתו להקב"ה.

תפילין, וכך גם ביחס למצוות אחרות), ואילו בברכות קריאת שמע
 לא מדובר לגמרי אודות קריאת שמע – **וְלָמָּה קְרָאוּ אוֹתָן "בְּרִכּוֹת**
קְרִיאַת שְׁמַע"? **וְלָמָּה תִּקְּנוּ אוֹתָן לַפְּנִיָּה דוֹקָא?** – מאחר שאין
 להן שייכות לקריאת שמע?
 מסביר רבנו הזקן להלן:
 ענינן של ברכות אלו יש בו
 משום הכנה, שיוכלו לקיים
 את ענין קריאת שמע, שהרי
 עיקר ענינה של קריאת
 שמע, הוא להגיע ל"ואהבת
 את ה' אלקיך בכל לבבך –

1. בבא מציעא פד, א. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו בתניא. והעיקר – לא נתבארו בתירוצו. ואדרכא – בקושייתו מדייק (בסיימה) "לפני דוקא", ואינו מזכיר "לאחר", גם לא בתיבת "כו". ועוד דלאחר" – שייכת, דמדברת בקעומ"ש וביצי"מ (דהיינו ק"ש – כדלעיל ספמ"ז). ותיבת "כו" – מרבה דערבית, או מרמז הסיום דמאמר חז"ל זה: שתים לפני... ובערב (ברכות יא, א), והיינו הך. ואף שלקמן מפרש הברכות בדבוקר – מהם יובן גם לאלו שבערב. 3. מובא ב"בית יוסף", אורח חיים סימן מו.

1 בשני יצריך" – שתהיה ליהודי אהבה להקב"ה גם בנפשו הבהמית
2 ויצרו הרע. וכדי להגיע לכך – נדרשת התבוננות בענינים אודותם
3 מדובר בברכות קריאת שמע; התבטלותם של המלאכים, וכדומה.
4 הרי, שמפני שלגבי כל מצוה, המצוה עצמה היא מן התורה,
5 והברכה (שהיא מדרבנן)
6 תיקנו חכמים כדי שעל ידה
7 יהיה יהודי כלי להמשכה
8 העליונה הנמשכת בנפש
9 היהודי על ידי אותה מצוה –
10 כך גם תיקנו החכמים ברכות
11 קריאת שמע, כדי שאותו
12 יהודי יוכל על דין לקיים את
13 ענין קריאת שמע. ובלשון
14 ה"תניא": **אַלָּא מְשֻׁם**
15 **שֶׁעָקַר – עֲנִין, קְרִיאַת שְׁמַע**
16 – הוא, **לְקַיֵּם "כָּל לְבָבךָ"**
17 **כו" – "בְּשֵׁנֵי יִצְרִיךְ כו"**,
18 – שיהודי יאהב את הקב"ה
19 בכל לבו, גם בנפשו הבהמית
20 ויצרו הרע, דְּהִינּוּ לְעַמֵּד
21 נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ מֵאַהֲבַת ה';
22 – שגם הנפש הבהמית
23 והיצר הרע, המפריעים
24 לאהבת ה', ייחדר בהם רגש
25 אהבת ה'. וכך גם שאר
26 הענינים, שאפשר הדבר
27 שהם יפריעו לאהבת ה' – לא יפריעו, שכן, גם הם כלולים במשמעות
28 המלה "לבבך" ו"לְבָבְךָ" הן הַאֲשֶׁה וְיִלְדֶיהָ, – הם מתוארים במלה
29 "לבבך", מפני ש**לִבְכֶּם שֶׁל אָדָם קְשׁוּרָה בְּהֵן בְּטַבְעוֹ, כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ**
30 **רַבּוֹתֵינוּ וְזֵרוֹנֵם לְבָרְכָהּ עַל פְּסוּקִים: "הוּא אִמֵּר וַיְהִי" – זוֹ**
31 **אֲשֶׁה, "הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֵד" – "אלו בָּנִים";** – זו משמעות "לבבך",
32 שהדברים אליהם קשור לבו של האדם – לא יפריעו לאהבת ה',
33 ו"נִפְשֶׁךָ", ו"מֵאֲדָה" **בְּמִשְׁמַעוֹ, חַיִּי וּמְזוֹנִי,** – "נפש" משמעה חיים,
34 ו"מֵאֲדָה" – כסף, כלומר מזונות ופרנסה – לא יהיה בכל אלה משום
35 הפרעה, אלא: **לְהַפְקִיר כָּל בְּשִׁיל אֶהְבֵּת ה'.** – הרי, שגם
36 הענינים הפנימיים ("מבית") כמו הנפש הבהמית ויצר הרע, וגם
37 הענינים החיצוניים ("מחוץ") כמו אשה, ילדים ופרנסה – לא יהיה
38 בכל אלה משום מניעה לענינים הקשורים לאהבת ה'. וְאַיִךְ יֵבֵא
39 הָאָדָם הַחֲמִירִי לְמִדָּה זוֹ? – לאהבת ה' כזו, ששום דבר לא יהיה
40 בו משום מניעה לה, לְכָךְ סִדְרוּ תַּחֲלָה – לומר, בְּרִכַּת "יוֹצֵר
41 אוֹר", וְשֵׁם – בברכת "יוֹצֵר אוֹר", נֶאֱמַר וְנִשְׁנָה בְּאַרְיִכוֹת – כי,
42 בהתבוננות נדרש שכל ענין יהיה באריכות, בהרבה פרטים, עֲנִין
43 וְסִדְרֵי הַמְּלָאכִים "הַעוֹמְדִים בְּרוֹם עוֹלָם", לְהוֹדִיעַ – לאדם,

ליקוטי אמרים

ק"ש לקיים בכל לבבך כו' בשני יצריך כו' דהיינו לעמוד
נגד כל מונע מאהבת ה'. ולבבך הן האשה וילדיה.
שלכבו של אדם קשורה בהן בטבעו. כמשארו"ל ע"פ
הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים.
ונפשך ומאדך כמשמעו חיי ומזוני להפקיר הכל בשביל
אהבת ה'. ואיך יבא האדם החומרי למדה זו לכך
סידרו תחלה ברכות יוצר אוֹר. ושם נאמר וגשנה
באריכות ענין וסדר המלאכים העומדים ברום עולם
להודיע גדולתו של הקב"ה איך שכולם בטלים לאורו
ית' ומשמיעים ביראה כו' ומקדישים כו' ואומרים ביראה
קדוש כו' כלומר שהוא מובדל מהן ואינו מתלבש בהן
בבחי' גילוי אלא מלא כל הארץ כבודו היא כנסת ישראל
למעלה וישראל למטה כנ"ל. וכן האופנים וחיות
הקדוש ברעש גדול וכו' ברוך כבוד ה' ממקומו לפי
שאין יודעים ומשיגים מקומו וכמ"ש כי הוא לבדו
מרום וקדוש. ואח"כ ברכה שניה אהבת עולם אהבתנו
ה' אלהינו. כלומר שהניח כל צבא מעלה הקדושים

נְדַלְתּוּ שֶׁל קְדוּשַׁת־כְּרוֹךְ־הוּא, אִיךְ שְׂכָלָם – כל המלאכים,
בְּטָלִים לְאוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ, "וּמְשִׁמְעִים בִּירְאָה כו", – שהם עומדים
ביראה ובביטול לפני הקב"ה, וּמְקַדְּשִׁים כו', וְאוֹמְרִים בִּירְאָה
קְדוּשַׁת כו", כְּלוּמַר, – משמעות אמירתם "קדוש", שֶׁהוּא –
הקב"ה, מְבָדֵל מֵהֵן וְאִינוּ
מִתְלַבֵּשׁ בָּהֶן בְּבַחֲנֵית גִּלּוּי,
אֵלָּא – היכן מתגלה הקב"ה?
– במקום ש"מלא כל הארץ
כְּבוֹדוֹ", הִיא כְּנֶסֶת
יִשְׂרָאֵל לְמַעַלָּה – מלכות
דאצילות, מקור נשמות
ישראל למעלה, הנקראת
"ארץ", וְיִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, –
שבארץ שלמטה, ישנן
נשמות ישראל המקיימות
תורה ומצוות – הרי כאן
דוקא מלא כבודו יתברך,
כאן הוא מתגלה ומתלבש,
כְּנֹזֵךְ לְעִיל; – את כל
האמור, משיגים המלאכים
העליונים, השרפים, איך
הקב"ה קדוש ומובדל מהם –
ודוקא "כל הארץ" – מלא
כבודו. וְכֵן – מסופר גם
ב"ברכת יוצר", ש"הַאֲוִפִּנִים
וְחַיּוֹת הַתַּבָּשׂ – שמקומם
בעולם ובמדריגה שלמטה מהשרפים, והם אינם בעלי השגה גדולים
כל כך, להבין שאור אין סוף קדוש ומובדל מהם, אלא עבודתם היא
– בְּרַעַשׁ גָּדוֹל וְכוּ', – ובהתפעלות המדות, הם שרים: כְּרוֹךְ כְּבוֹד
ה' מְמַקְּמוֹ, – מהמקום שם הוא נמצא, לְפִי שְׁאֵין יוֹדְעִים
וּמְשִׁיגִים מְקוֹמוֹ, – המקום בו מתגלה אור אין סוף – שלא כמו
שהשרפים יודעים. ולכן אומרים האופנים וחיות הקדוש "ממקומו"
סתם, מהמקום שם הוא נמצא – יימשך ויתגלה; וְכְמוֹ שְׁאֵוֹמְרִים:
"כִּי הוּא לְבָדוּ מְרוֹם וְקְדוּשָׁה". – שכל הענינים האמורים, של
ביטול ויראה, של המלאכים השונים – שרפים, אופנים וחיות הקדוש
– מדובר אודותם בברכה ראשונה; וכשאדם מתעמק בכל זה – הוא
מבין מכך גדולת ה', איך כל המלאכים בטלים לו יתברך. וְאַחֲרֵי־כֵן
בְּרִכָּה שְׁנִיָּה, – המסבירה את אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני
ישראל, שמבלי הבט על עבודתם הגדולה וביטולם של כל המלאכים
העליונים – בחר הקב"ה שתענוגו יהיה מעבודת נשמות ישראל
למטה, שזהו מפני: "אַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ", כְּלוּמַר,
שְׁהֵנִית – הקב"ה, כָּל צָבָא מַעַלָּה תְּקוּדָשִׁים, – את המלאכים
והשרפים של העולמות העליונים – הניח בצד, שאין הם תכלית

4. ברכות נד, א. 5. שבת קנב, א. 6. תהלים לג, ט. 7. על מה שרבונו הזקן מוסיף כאן המלה "כלומר" – מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה:
"לא כפי" בכ"מ, כשמודיע על א' שהוא קדוש וכיו"ב – שתוכן ההודעה, שמכירו ומשיגו ויודע שהוא קדוש (וכקושיית חז"ל (ברכות, ב):
קדוש הוא – מנא ידעה) כ"א כלומר – להיפך – קדוש שאינו יודע כי מובדל מהם [ובזה מתורץ שכיון ש"בטלים" איך "משמיעים ומקדישים"?
אלא שזה גופא משמיעים שהם בטלים וכיו"ל]. 8. בברכות קריאת שמע.

הקב"ה במידה רבה יותר, לקרב אותם הרבה יותר. בברכת "אהבת
עולם" אומרים להלן: "וּכְנֹו בְּחֶרֶת מִכָּל עִם וְלִשְׁוֹן", - שמשמעו,
הוא - שהקב"ה בחר את הגוף החמרי הנדמה בחמירותו לגופי
אמות העולם; - שכן, בחירה שייכת דוקא בשני דברים שונים,
שעליהם מתאים לומר
שבחרים בדבר אחד ולא
בשני, למרות שהם דומים
אחד לשני, ואילו בשני
דברים שונים, לא מתאים
לומר "בחירה" במשמעותה
האמיתית, לבחור באחד מן
השנים, ולכן אי אפשר לומר
ש"ובנו בחרת" הכוונה מצד
נשמות ישראל, שכן, נשמתו
של יהודי שהיא "חלק אלקה
ממעל" - אין לה דמיון
ונקודת-מפגש לנפש של גוי
להבדיל; אלא הכוונה ב"ובנו
בחרת" היא על גופו של יהודי, שבחינוניותו ובחומירותו הוא דומה
לגופו של גוי - והקב"ה בחר בגוף יהודי, שיהיה כלי לנשמה, ושעל ידי
הפעולות הנעשות עם הגוף (שהרי כל פעולה גשמית של מצוה, באה
על ידי הגוף דוקא), יתאחד יהודי עם הקב"ה - וכפי שרבונו הזקן
מסביר: "וְכִנְיָנוּ וְכִו' לְהוֹדוֹת וְכִו', וּפְרוֹשׁ הוֹדָאָה - המעלה
המיוחדת של ביטול הבא מתוך הודאה, וְיִתְבָּרַךְ בְּמָקוֹם אַחֵר;
וְלִיחֻדְךָ כִו', לְכַלֵּל בְּיַחְדּוֹ וְיִתְבָּרַךְ, - להיכלל לגמרי באחדות ה',
בְּנוֹכֵר לְעֵיל. רבנו הזקן יסביר להלן, שבשעה שיתעמק יהודי
בענינים אודותם מדובר בקריאת שמע, יביא אותו הדבר לקיים
קריאת שמע, שיגיע לאהבה גדולה לה'.

הכוונה, וְהִשְׁרָה שְׂכִינָתוֹ עָלֵינוּ - בני ישראל, לְהוֹיֹת נִקְרָא
"אֱלֹהֵינוּ", כְּמוֹ "אֱלֹהֵי אֲבֹרָהם כִו' - שכן, אברהם היה כולו בטל
ומאוחד בהקב"ה, כך הוא נקרא "אלקינו" - האלקה שלנו, על ידי
תורה ומצוות שיהודי מקיים, שעל ידן מתאחד יהודי עם הקב"ה,
בְּנוֹכֵר לְעֵיל. וְהִינוּ, כִי
אֶהְיֶה דוֹחֶקֶת הַבָּשָׂר, -
אהבה פועלת צמצום
והעלם - כך חייבה אהבתו
של הקב"ה לבני ישראל,
ופעלה שיצמצם את עצמו
ויבחר בעבודת נשמות
ישראל, כפי שהן למטה בגוף
ובעולם הגשמי. וְלִכְן נִקְרָא
- אהבתו של הקב"ה,
"אֶהְיֶה עִוְלָם", - כמו שאנו
אומרים "אהבת עולם"
אהבתנו, שְׁהִיא בְּחִינַת
צְמֻצוֹם - שצמצום הקב"ה
את אורו הגדול הַבְּלִי תְּכַלִּית - ובלי גבול, לְהַתְלַבֵּשׁ בְּבְּחִינַת
גְּבוּל הַנִּקְרָא "עִוְלָם", - "עולם" הוא מושג (של מציאות, וגדר) של
מקום וזמן - ענין של גבול, ההגבלות הקשורות לזמן ולמקום -
והקב"ה צמצם עצמו ב"גבול" זה - בְּעִבּוּר אֶהְיֶה עִוְלָם וְשִׁרְאֵל, כְּדִי
לְקַרְבָם אֱלֹו, לְכַלֵּל בְּיַחְדּוֹ וְיִתְבָּרַךְ. - על ידי תורה
ומצוות. וְזֶה שְׁאִוְרִים - בהמשך ברכת "אהבת עולם אהבתנו":
"חֻמְלָה גְּדוּלָה וְיִתְרָה", - ברחמנות גדולה ורבה יותר מאשר על
אחרים, רִיחַם הַקֵּב"ה עָלֵינוּ, פְּרוֹשׁ - המלה יִתְרָה - הוא יותר מאשר
עַל קְרִבַת אֱלֹהִים שֶׁבְּכָל צָבָא מַעְלָה; - קירובם של צבא מעלה
בא הרי מהרחמנות שעליהם - ועל בני ישראל היתה רחמנות של

יום שלישי כ' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, והנה כאשר ישים המשכיל... עד עמ' ע, ומאורו כנ"ל.

רוחא בְּרוּחָא - התדבקות רוח ברוח, שרוח האדם תתאחד ברוח
שלמעלה, בְּנוֹכֵר לְעֵיל - שבשם שב"נשיקין" בגשמיות, נעשה לא
רק דביקות מפה לפה, מפיו של אחד לפיו של שני, כי אם גם
התחברות הרוח וההבל של
השני - כך גם באופן היחוד
ברוחניות, שרוח האדם
שלמטה מתאחדת עם הרוח
שלמעלה - וזאת ירצה
האדם מפאת אהבתו
הגדולה להקב"ה, להיכלל
באורו יתברך בבחינת
"נשיקין". אֵךְ אֵיךְ הִיא
בְּחִינַת אֶתְדַבְּקוֹת רוּחָא
בְּרוּחָא? - על ידי מה
מגיעים להתדבקות רוח ברוח, למילוי רצונו "לדבקה בו יתברך
וכו'?" - לִזֶה אָמַר - אחרי "ואהבת בכל לבבך" וכו': "וְהָיוּ הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה כִו' עַל לִבְכָּךְ, וְדַבְּרָתְךָ בָּם כִו', - האדם מגיע לדביקות

וְהִנֵּה, כְּאִשֶּׁר יִשִּׁים הַמִּשְׁכִּיל אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֶל עֲמָקָא הָלָבָא
וּמוּחָא - כשיתעמק בהם מתוך עומק הלב והמוח, אֵזִי מְמִילָא,
"בְּמִיָּם הַפְּנִיִם לְפָנִים", - מה שהקב"ה מראה אהבה גדולה כל כך
לבני ישראל, תעורר גם בבני
ישראל אהבה גדולה
להקב"ה - בכך מסיים רבנו
הזקן להסביר את ענין
האהבה של "במים הפנים
לפנים" שהחל להסביר
בפרק מ"ו, ועליה הוא אומר,
שבקריאת שמע וברכותיה
מסוגל יהודי במיוחד לעורר
אהבה זו. וְזֶה - תִּתְלַחֵם
נִפְשׁוֹ - באהבה להקב"ה,
וְתִתְלַחֵם בְּ"רוּחַ נְדִיבָה", לְהַתְנַדֵּב לְהִנִּיחַ וְלַעֲזוֹב כָּל אֲשֶׁר לוֹ
מִנְּגֵד, - שכל אלה לא יהיו אצלו העיקר, וְרַק לְדַבְּקָה בִּי וְיִתְבָּרַךְ
וְלְכַלֵּל בְּאִוְרוֹ בְּדִבְקָה חֲשִׁיקָה וְכִו', בְּבְּחִינַת נְשִׁיקוֹן וְאֶתְדַבְּקוֹת

1 האמורה על ידי התעמקותו בתורה ועל ידי הדיבור בתורה, וכמו
2 שכתוב בַּעֲזֵי חַיִּים, שִׁיחֹד הַנְּשִׁיקִין – שבו ישנו ענין הדביקות של
3 "רוח ברוח", עָקְרוּ הוּא יַחֲדוּ חֻמְהָ בִּינֵה־דַעַת בְּחֻמְהָ־בִינֵה
4 דַּעַת, וְהוּא – עֵינִי, עֵינֵי הַתּוֹרָה; – ההתעמקות העמוקה והבנת
5 התורה, שעל ידן מתאחדים
6 חכמתו, בינתו, דעתו ושכלו
7 של האדם בחכמה־בינה
8 דעת ושכל שלמעלה
9 שבתורה, וְהִפָּה – על ידי
10 שהאדם מדבר בפיו בתורה
11 "ודברת בס", הוּא מוֹצֵא –
12 מקור הַרוּחַ וְגִלּוּיוֹ – של
13 הרוח, בְּבַחֲנֵית גִּלּוּי, וְהִנֵּנוּ
14 בְּחִינַת הַדְּבִיר בְּדַבְּרִי
15 תּוֹרָה, – שבדברו דברי
16 תורה, באה ה"רוח" באופן
17 של התגלות, – הרי שעיקר
18 היחוד ודביקות "רוח ברוח",
19 בא על ידי העיון בתורה,
20 וטעמו של דבר מסביר רבנו
21 הזקן להלן: "כִּי עַל מוֹצֵא
22 פִּי ה' יִהְיֶה הָאָדָם". – הרי
23 שענין הפה הוא להיות
24 ה"מוצא" של ה"רוח". הרי
25 שהעיקר הוא ההבנה בתורה, שעל ידה באה הדביקות של "רוח
26 ברוח"; מדוע, איפוא, נדרש לאהבה זו, לבטא דברי התורה בדיבור?
27 יסביר רבנו הזקן להלן, אכן, לגבי ה"אדם", לגבי הנפש האלקית,
28 עיקר היחוד והדביקות העליונה ביותר, באים על ידי ההבנה בתורה.
29 אך, הכוונה העליונה היא הרי שאור אין סוף ברוך הוא יימשך גם
30 בנפש החיונית ובעולם – דבר זה בא דוקא על ידי שהאדם מוציא
31 בפיו את דברי התורה. שכן, הדיבור שהוא ענין גשמי, שייך רק על
32 ידי הנפש החיונית, וממילא נמשך על ידי הדיבור קדושה ואור אין
33 סוף בנפש החיונית; והיות שהכוח לדיבור בא ממה שהאדם אבל
34 ושתה דברים גשמיים, מהם נוצרו דם וחיות גשמיים, ונתנו לו כוח
35 לדבר את הדיבורים – נמשכים על ידי כך קדושה ואור אין סוף בכל
36 עניני העולם, ומתבצעת הכוונה העליונה שאור אין סוף יימשך
37 למטה בעולם, שיהיה "מלא כל הארץ כבודו". לכן, נדרש לבטא
38 דברי התורה בדיבור (ומזה גופא מובן, שאותו טעם אמור גם לגבי
39 מצוות מעשיות, היות שעל ידן בעיקר נמשך אור אין סוף בנפש
40 החיונית ובעולם. אלא, כאן מדובר איך מתבטא הדבר "תורה",
41 שלנפש האלקית באים היחוד הנעלה ביותר ודביקות רוח ברוח, על
42 ידי ההבנה בתורה – ובכל זאת צריכים גם לדיבור בתורה, כדי
43 להמשיך אור אין סוף גם בנפש החיונית ובעולם). וּמִכָּל מְקוֹם, לֹא
44 יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ בְּהִרְהוּר וְעֵינֵי לְבָבוֹ – כשאדם לומד תורה
45 במחשבה והרהור בלבד, אין הוא יוצא ידי חובתו, למרות שעל ידי
46 כך נעשה היחוד הגדול של נפשו האלקית באופן של דביקות "רוח

ליקוטי אמרים

כו' וכמ"ש בע"ח שיחוד הנשיקין עיקרו הוא יחוד חב"ד
בחב"ד והוא עיון התורה והפה הוא מוצא הרוח וגילוי
בבחי' גילוי והיינו בחי' הדבור בד"ת. כי על מוצא פי
ה' יחיה האדם ומ"מ לא יצא ידי חובתו בהרהור ועיון
לבדו עד שיוציא בשפתיו כדי להמשיך אור א"ס ב"ה
למטה עד נפש החיונית השוכנת בדם האדם המתהווה
מדומם צומח חי כדי להעלות כולן לה' עם כל העולם
כולו ולכללן ביחודו ואורו ית' אשר יאיר לארץ
ולדרים בבחי' גילוי ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וכו'
שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות להיות כבוד ה'
מלא כל הארץ הלזו דוקא בבחי' גילוי לאהפכא חשוכא
לנהורא ומיריא למיתקא כנ"ל באריכות. וזהו תכלית
כוונת האדם בעבודתו להמשיך אור אין סוף ברוך
הוא למטה רק שצריך תחלה העלאת מ"ן למסור לו
נפשו ומאורו כנ"ל:

ברוח", עַד שִׁיּוּצִיא – את דברי התורה, בַּשְּׁפָתַי, כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ
אוֹר־אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה עַד נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַשּׁוֹכֶנֶת בְּדָם
הָאָדָם, הַמִּתְהַוֶּה מִדּוֹמָם־צוּמָח־חִי, – שהאדם אוכל ושותה, מכך
נוצר אצלו הדם בו שוכנת הנפש החיונית – ובכל אלה נמשך אור אין
סוף, על ידי שהוא מוציא
דברי תורה בדיבור, כְּדִי
לְהַעֲלוֹת כָּלָן – את נפש
החיונית והדומם, צומח, חי,
של העולם, לה' עם כל
העולם כָּלָן, וּלְכַלְלֵן
בִּיחּוּדוֹ וְאוֹרֵוֹ יִתְבַּרֵּךְ, אֲשֶׁר
יֵאִיר לְאָרֶץ וְלִדְרִים
בְּבַחֲנֵית גִּלּוּי, וְנִגְלָה כְּבוֹד
ה', וְרָאוּ כָל בָּשָׂר וְכוּ"ם,
שְׁזָהוּ תְּכֵלִית הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת
כָּל הָעוֹלָמוֹת, לְהִיּוֹת כְּבוֹד
ה' מְלֵא כָל הָאָרֶץ חֵלּוֹ
דְּיוֹקָא בְּבַחֲנֵית גִּלּוּי,
לְאַהֲפָכָא חֲשׁוּכָא לְנִהוּרָא
– להפוך את חושך
(הקליפות) לאור (הקדושה),
וּמִדְרָא לְמִתְקָא, –
ומרירות (העולם, שמקבל
את חיותו מ"קליפת נוגה" –
להפוך) למתוק (לטוב ולקדושה), בְּנִזְכָּר לְעֵלִי – בפרק ל"ו,
בְּאֲרִיכוֹת – שבכך מתבטאת כל תכלית סדר ההשתלשלות כולו.
וְזָהוּ תְּכֵלִית פְּנֵית הָאָדָם בְּעִבּוּדוֹתוֹ, לְהַמְשִׁיךְ אוֹר־אֵינְסוֹף
בְּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה, – ולכן, למרות שבעבודתו הרוחנית ובהבנתו
העמוקה בתורה – באפשרותו למלא את ה"מבוקש" של אהבתו,
להיות דבוק בהקב"ה בדביקות "רוח ברוח" – צריכה, אבל, להיות
הכוונה בעבודתו: לא מה שטוב רק לו ולנפשו האלקית, כי אם למלא
מה שהקב"ה רוצה, שיימשך אור אין סוף למטה בעולם, דבר שנוצר
על ידי הדיבור בתורה (ועל ידי מעשה המצוות). אלא שבכל זאת,
לפני שהאדם מגיע ל"הדברים האלה על לבבך" ול"דברת בס" – שהם
תורה, אומר הכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך
ובכל מאודך", שכן, לפני המשכת אור אין סוף ברוך הוא למטה על
ידי תורה נדרשת בתחילה "העלאת מ"ן", התעוררות מלמטה של
אהבת האדם, שעל ידי כך נמשכת לאחר מכן המשכה על ידי תורה
ומצוות. רַק שְׁצָרִיד תַּחֲלָה הַעֲלָאת מִנֵּן נִזְכָּרִין, – שבלשון
הקבלה, הכוונה היא להתעוררות תשוקה ועליה מהמקבל. "נוקבא"
היא בחינת ה"מקבל", לְמַסֵּר לוֹ נַפְשׁוֹ וּמְאֹדוֹ בְּנִזְכָּר לְעֵלִי: – שכדי
שתהיה ההמשכה על ידי תורה ומצוות כמו שצריך להיות, צריכה
להיות בתחילה "העלאת מ"ן" של אהבת האדם באופן של מסירת
נפשו ומאורו" להקב"ה – למסור, כאמור, את הכל לה'. בכך סיים
רבנו הזקן להסביר ענין "אהבה כמים הפנים לפנים", אודותו החל
לדון בפרק מ"ו והמשיך בכך עד לסוף פרק זה.

דאמת כן הוא) ומ"מ לא יצא יד"ח בו' כדי להמשיך בו' (אבל 31
לכאורה עפ"ז – ה"ז ענין וחובה בפ"ע, ואין לזה שייכות לאתדבקות 32
שלו רוח ברוח בו' דבזה עבודתו בק"ש וע"י ההכנה דברכות ק"ש. 33
ומתוך דשייך, כי ע"י דוברת בו' יעלה) כולן בו' ולכללן ביחודו ואורו 34
(אותם הענינים שפועל בעצמו ע"י העיון). (ועדיין אינו מובן – 35
השייכות דמוכרחת העבודה להעלות הדצ"ח והעולם – לתוכן 36
ברכות ק"ש והתחלת ק"ש (עד הכתוב ד"הוי הדברים) כ"א זהו 37
ציווי ועבודה וענין בפ"ע (ואפילו יחוד הדבור שלו בדבור, אינו עיקר 38
המסקנא דכשיתלחט, ותנועה הפכית וכו"ל, אף שהיא מענינה 39
ובאדם עצמו). (לזה מבאר) שזהו תכלית השתל' בו' וזהו תכלית 40
כוונת בו' (שההשתל' בו' להיות כבו' בו' ושהאדם יעבדו ית' – זהו 41
תוכן ומסקנת בר' ק"ש וכו'). (ועדיין אינו מובן השייכות לואהבת. 42
ומתוך) רק (וא"א בלא"ה) שצריך תחלה בו' למסור לו נפשו ומאדו 43
(תוכן שמע' גו' ואהבת גו'). ע"פ ה"ל מבוארים כמה ענינים בתניא: 44
בפ"ה מתחיל בהלכה ופס"ד (ולא סתם ידיעת התורה כסימו – 45
כשמדבר בנוגע ליחוד סתם ולא "מכל צד ופינה"). בפמ"ה ופמ"ו 46
מדייק – דבר ה' זו הלכה (ולא שק"ט לבד), ועוד. לכאורה צע"ג 47
בתניא (כאן ובפמ"ה, מ"ו) שמפרש נשיקין דהיינו דבור (בד"ת) – והרי 48
כל העילוי דנשיקין – שאינו יכול לבוא בהגבלה דדבור, ומובן 49
עפמשנ"ת בלקו"ת שה"ש (א, ד.) דמש"נ על התורה ישקני גו' – דכמו 50
אה"ר דהאב בו' כ"א בבחי' צמצום גדול בו' כך בו'. ועפמשנ"ת שם 51
וברמז ובביאור יותר בד"ה שה"ש (בס' הנחות הר"פ ז"ל ע' קמ"ב) 52
יתוס' ביאור אין דעם אויפטו (בחיודש) של דוברת בם, ואין שא"י 53
רק "סיפור" ע"ד הנעשה בחב"ד, וההכרח דהקדמת בכל מאדך ועוד 54
ואין שאעפ"כ עיקרו בחב"ד – כי אז נעשה החידוש וההמשכה 55
שהקב"ה יהי' יושב, והצע"ג – שבכ"מ הבי' דנשיקין דהיינו מהא"ר 56
של הנושק ומהי השייכות לחב"ד מוחזק. אלא שהענין שהאזהבה 57
פנימית מאכט איבער (או מאכט אויף) חב"ד, וכדלמע' ששמו הגדול 58
נמשך בו'. ועיין בס' דרושי חנוכה (רע"ג, א): "נשיקה... הוא יציאת... 59
מפני' הלב והשכל" עכ"ל.ק. 60

ביאור מכ"ק אדמו"ר שליט"א בתניא סוף פרק מ"ט אך איך היא בו' 1
והפה הוא... יחי' האדם ומ"מ לא יצא בו' שזהו תכלית בו'. (1) תוכן 2
כוונתו בהנ"ל, (2) לכאורה "הפה... האדם" מיותר, (3) "כי על... 3
האדם" – מדלא מוסיף ביאור בזה דכוונתו כאן כפשטות הכתוב 4
וא"כ מאי השייכות להענין המדובר כאן? (4) מוצא הרוח וגילוי 5
הפי', ומאי מוסיף על "בבחי' גילוי" הסמוך לו? (5) ההכרח לכהנ"ל 6
בנדר"ד בספמ"ט? (6) ובפרט שזהו תכלית ההשתל' – מקומו בפל"ו 7
וכדמסיים "וכנ"ל באריכות" וכאן גם בקיצור, לכאורה, אינו ענין. י"ל 8
בדא"פ: עפ"י משנ"ת כאן התוצאות דואהבת גו' שבא בהמשך 9
להענינים שבברכות ק"ש – שכאשר ישים המשכיל אלה הדברים בו' 10
תתלחט נפשו בו' לדבקה בו' ית' וליכלל באורו בו' – עלי' 11
מלמטלמ"ע – לכאורה, כלות הנפש באהבה בו', ומבאר: אך (דלא 12
כקס"ד הנ"ל) איך היא בו' לזה אמר (מחדש חידוש גמור) והיו 13
הדברים... לבכך (עיון בתורה. ועוד יותר) ודברת בם (היפך מעלי' 14
מלמטלמ"ע) – כי צ"ל אתדבקות רוח ברוח, ורוח דלמע' היינו חב' 15
דלמע' תורה, וע"י העיון (עיון לעיל פ"ה) מתייחדים חב"ד בחב"ד. 16
(והנה לכאורה אפ"ל דכשידבר אח"כ בהא דמעין מגלה אח"כ 17
היחוד דחב"ד בחב"ד, וזהו פעולת ודברת בם ותו לא (היפך המבואר 18
פמ"ה ופמ"ו וממש"נ ישקני מנשיקות פיהו, ומזהמשל באדם דנושק 19
פה לפה ולא – במוח ובפה מספר ע"ד היחוד דחב"ד)) ומבאר: והפה 20
(דלמע' ודאדם התחתון) הוא מוצא (כלי תוס' ביאור), היינו כפשוטו 21
– מוציא הרוח (החב' שמעין) וגילוי (דהעיון ומסקנתו) בבחי' גילוי 22
(עלמא דאתג' ולא רק מסקנא בשכל) והיינו בחי' הדבור (בחי' גילוי) 23
בד"ת (ולא רק עיון כ"א מסקנא וגילוי דהעיון). כי על כל מוצא 24
(כפשוטו, כנ"ל, כשיצא מן) פי ה' יחי' האדם (כפשוטו כנ"ל שזהו 25
גילוי ומסקנת העיון. ובלמוד התורה עצמה – ה"ז דבר הלכה ולא 26
העיון והשק"ט), (אלא שעדיין אינו מובן דבשלמא העיון בתורה 27
מוכרח, כי אחרת אפ"ל אתדבקות ברוח דלמע' – אבל מהו 28
ההכרח דכאשר ישים אל לבו ויתלחט וירצה לכלול באורו – יבוא 29
ויוכרח גם לודברת בם – תנועה הפכית – מלמעל"ט. ולזה מבאר 30

יום רביעי כ"א אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, פרק נ והנה כל... עד עמ' 140, ח"ו.

אהבה מסוג כזה, אינה יכולה לעורר באופן ישיר, לקיום התורה והמצוות, 73
שכן, לימוד תורה וקיום מצוות אפשריים רק כאשר הנשמה לבושה בגוף. ולא 74
כאשר המבוקש של אהבה זו הוא להיפך מהאמור – להיכלות ולהינתק 75
מהגוף. ברם, תכלית של כל אהבה, היא הרי העבודה בתורה ומצוות הבאה 76
מהאהבה זו – ואופן העבודה בתורה ומצוות שמתוך אהבה זו של כלות הנפש, 77
בא על ידי תנועה הפכית בנפש: בשעה שנפשו נמצאת בלהבה של אהבה, 78
בתנועה של "רצוא", בתנועה של "ריצח" וכליון – חש הוא, עם זאת, שלא זו 79
היא הכוונה העליונה, אלא, הכוונה העליונה היא להיפך, שהנשמה תתלבש 80
בגוף ותמשיך אלקות למטה. מפאת הרגשה זו בא האדם לידי התבטלות 81
ונוצרת בו תנועה של "שוב", שבמקום להיות בתנועה של "רצוא" וכלות 82
הנפש, הוא נמצא בתנועה הפכית, תנועה של "שוב", של חזרה, להיות לברש 83
בגוף, ולקיים תורה ומצוות – ובכך לבצע את הכוונה העליונה. האופנים 84

61 **פרק נ.** כדי להקל על הבנת פרק נ', אותו אנו עומדים ללמוד, נדרשת
62 הקדמה קצרה לפחות¹: עד כאן למדנו על בחינות ואופנים שונים באהבת ה';
63 שכל אחד מהם, מביא את האדם ללמוד תורה ולקיים מצוות; אהבות אלו
64 נותנות חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות.
65 ברם, קיים צד שווה בכל בחינות ואופני האהבה האמורים, והוא שהאהבה,
66 בכל האמור, מבוססת על תשוקה ורצון להיות דבוק בהקב"ה, או שאלקות
67 תהיה בהתגלות בנפשו. לפיכך, מחייבת אהבה זו, באופן ישיר, את ענין לימוד
68 התורה וקיום המצוות, שכן, על ידי כך מתדבק יהודי בהקב"ה, ואלקות
69 מתגלית בנפשו. בפרק נ' ידובר אודות סוג של אהבה, המתבטא, לא בכוסף
70 ותשוקה להיות דבוק באלקות, כי אם, בצמאון ובתשוקה לאלקות עד כלות
71 הנפש, שנפשו כלה לאלקות; כלומר: ה"יעד" של אהבה זו, הוא: שהנפש
72 תתנתק מהגוף ומכל הענינים הקושרים אותה לגוף, ולהיכלות בכלות הנפש.

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עייג"כ פלח הרימון וירא (119, טור ב'), ביאור תניא קופיר דרש"ג בסופו".

1 ודרגת האהבה, אודותם למדנו עד עתה, מתוארים בבחינה של "כסף", מלשון
2 "כוסף", ו"כסף" הוא בחינת חסד, שהיא צד הימין — "חסד דרועא ימינא".
3 ובהתאם לכלל בתורת הקבלה, שעשר הספירות מחולקות בשלושה קווים: קו
4 הימין — קו החסד, קו השמאל — קו הגבורה, וקו האמצעי. וקו הימין מורכב
5 מחכמה, חסד ונצח, ממילא יוצא
6 שחסד היא ענף של "חכמה",
7 שבה מתחיל קו הימין, מאידך,
8 קו השמאל מורכב מבונה, גבורה
9 והוד, כך שגבורה היא ענף של
10 "בונה", שבה מתחיל קו השמאל.
11 לפי זה יוצא שכל דרגות
12 האהבה אודותן למדנו, הן
13 בחינת "חסד" ו"כסף" והן "ענף"
14 של החכמה, ואילו אהבת כלות
15 הנפש, אודותה נלמד בפרק זה,
16 היא בחינת "גבורה", שהיא
17 בחינת "זהב" ו"ענף" לספירת
18 ה"בינה". והנה, כל בחינות
19 ומדרגות אהבה הנזכרות
20 לעיל — הן מסטרא
21 דימינא, — מצד ימין, ובחינת "כחן" — הנקרא, איש חסד, —
22 שעבודתו — עבודת הכחן — היא באופן ובבחינת חסד, ונקראות —
23 מדרגות האהבה האמורות, נקראות "כסף הקדשים", מלשון
24 "נכסף נכספת לבית אביד".³ — כך, שכל בחינות ואופני האהבה,
25 הם ענף של כוסף ותשוקה, מה שיהודי רוצה להיות דבוק באלקות;
26 וב"בית אביד" מתכוונים גם לבחינת חכמה, "קדש" (קדשים).
27 שנקראת גם "אבא", שכן, כאמור, האהבות הן "ענפים" מ"חכמה",
28 ומביאות באופן ישיר לקיומן של תורה ומצוות הבאות מ"חכמה".
29 אך יש עוד בחינת אהבה, העולה על כלן, — על כל בחינות
30 האהבה האמורות, כמעלת הזהב על הכסף, — מעלתה וחשיבותה
31 של אהבה זו, אינה מתבטאת בכמות, בחזק, כי אם באיכות.
32 עליונותה של אהבה זו, מתוארת במעלת ה"זהב" לגבי ה"כסף": כמו
33 שחשיבות הזהב לגבי כסף אינה בכמות בלבד, שזהב שוה יותר
34 מכסף — שהרי, כמות גדולה יותר של כסף שוה כמו כמות קטנה של
35 זהב — אלא, חשיבותו ומעלתו של זהב לגבי כסף מתבטאת בכך
36 שבזהב ישנו סוג מסוים המנצנץ בניצוץ השובה את הנפש (בלשון

ליקוטי אמרים

פרק נ והנה כל בחי' ומדרגות אהבה הנ"ל הן
מסטרא דימינא ובחי' כחן איש
חסד ונק' כסף הקדשים מלשון נכסף נכספת לבית
אביד. אך יש עוד בחי' אהבה העולה על כולנה
כמעלת הזהב על הכסף והיא אהבה כרשפי אש מבחי'
גבורות עליונות דבינה עילאה דהיינו שע"י התבוננות
בגדולת א"ס ב"ה דכולא קמיה כלא ממש חשיב
תתלהט ותתלהב הנפש ליקר תפאר' גדולתו ולאסתכל'
ביקרא דמלכא כרשפי אש שלהבת עזה העולה למעל'
וליפרד מהפתילה והעצים שנאחות כחן והיינו על ידי
תגבורת יסוד האש אלהי שבנפש האלהית ומוזה באה
לידי צמאון וכמ"ש צמאה לך נפשי ואח"כ לבחי' חולת

37 הקודש זה נקרא "לוחשות", כמו "גחלים לוחשות", והרבי שליט"א
38 מציין את ה"זוהר" בו נאמר "נהיר ונציץ לעינין" — מאיר ומנצנץ
39 לעינים), וכל סוגי הזהב, יש להם שייכות לאותו סוג של זהב (כפי
40 שמוכר בזהר שם), ואילו ב"כסף" לא קיימת מעלה זו.⁴ — כך גם
41 ביחס לאהבה זו, שהיא
42 כוללת בתוכה צמאון וכלות
43 הנפש, שאינם קיימים בשאר
44 האהבות. והיא אהבה
45 כ"רשפי אש", — אהבה
46 בוערת — שלא כמו האהבות
47 האמורות, שהן בעיקר
48 אהבה כמים, שאהבת הנפש
49 להקב"ה היא "נמשכת",
50 דומה למים הנמשכים: "זכור
51 אב נמשך אחריו כמים" —
52 אלא, היא אהבה כרשפי
53 אש, מבחינת גבורות
54 עליונות דבינה עילאה. —
55 שורש אהבה זו הוא בחינת
56 גבורה של ספירת ה"בינה"
57 העליונה, דהיינו, — כיצד נוצרת אהבה זו? — שעל ידי התבוננות
58 בגדולת אין-סוף ברוך-הוא, דכלא קמיה כלא ממש חשיב —
59 שהכל לגביו נחשב לכלום, תתלהט ותתלהב הנפש ליקר
60 תפארת גדולתו, ולאסתכלא ביקרא דמלכא, — ולהסתכל ביקר
61 המלך, — ואילו יעמוד באהבה כרשפי אש שלהבת עזה העולה
62 למעלה, — לא אהבה הנמשכת למשהו, כי אם אהבה העולה מתוך
63 אש שלהבת של כלות הנפש, ולפרד מהפתילה והעצים שנאחות
64 כחן, — משמעות הדבר ביחס לנשמה, היא: להינתק מהגוף שהוא
65 כפתילה (כנ"ל פרק ל"ה) ועצים (כנ"ל פרק כ"ט) לגבי אור ואש
66 הנשמה.⁵ והיינו, על ידי התגברות יסוד האש אלהי שבנפש
67 האלהית, — שלא כמו בשאר האהבות הבאות מיסוד המים שבנפש
68 האלקית, ומוזה ב"ה — הנפש, לידי צמאון, — כמו שהדבר
69 בגשמיות, שעל ידי התגברות יסוד האש — נעשה אדם צמא, כך גם
70 ברוחניות — שעל ידי התגברות יסוד האש של הנפש האלקית — נוצר
71 צמאון בנשמה, וקמו שפיתוכ': "צמאה לך נפשי", ואחר כך —
72 מגיעה הנפש, לבחינת "חולת אהבה", — שהנפש חולה מאהבה

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי (מבאר ע"פ) וכוונתו להכתוב (מ"ב יב, ה) דשם מבוואר דבני מביאים זה לבית ה', ושייך — לכהנים.
ועיין תו"א ס"פ תשא כפי' שקל הקודש". 3. בראשית לא, ל. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מה מכריחו להכנס לשלילת הכמות (כפירוש
התניא) וכן בהמצאותו? וצ"ע הכן הוא. בתו"א (לה, א.) שהזהב... לוחשות אבל אין מוכרח שם שבזה מעלתו על הכסף (שאינו מוזכר שם כלל),
ובבמד"ר (פי"ב, ד): כסף שהוא כו' זהב כו' יש בו מינין הרבה וגוונין הרבה, וכ"ז מתאים לזח"ב (קמח, א): דזהב כו' וכסף כו' זהב סליק יתיר
(כנ"ל מעלת הזהב על הכסף) כו' דנהיר ונציץ לעינין (כבתו"א) כו' ומתמן נפקי ואתמשכן כל מיני זהב (כבמד"ר)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "ולכאורה קשה ממש"כ ספ"ט דמאהבה זו דכרשפי אש כו' וגם כלתה נפשי כו' יעלה כו' למדרי' אה"ר בחי' המים כו', ומתורץ ע"פ
מש"כ באוה"ת להצ"צ פ' אחרי (צה-צו) ומה שאמרו כו' דוקא לגבי כו'". 6. "היינו בגוף עצמו חילוק דהמעשה ודיבור או דמחשבה (עיין לקוטי
תורה ריש פ' אחרי) — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 7. תהלים סג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אאפ"ל דהרא"י סתם שיש צמאון
בנפש: (1) דמאי קמ"ל? (2) א"כ הול"ל על חולת אה' דסמך ל' "כמ"ש כי חולת אהבה אני", (3) הול"ל ראי' בכ"מ לפני זה בתניא שמדבר שם
ע"ד צמאון הנפש. וי"ל דהוצרך כאן דוקא לרא' כיון שהמדובר בנה"א (ולא בכללות האדם או נה"ב) שגם בהיותה למטה היא חלק אלק' ממעל
ממש, וגם לא הייתה בארץ צי' (ככפ"ז) בע"ת, כ"א הוא בדורא שמתבונן כו' שלמע' מדרגת נכסף נכספת גו'. ומביא ראי': וכמ"ש צמאה לך
נפשי (דרוד) — נה"א שאין לו יצה"ר) ונהיתורין בסיום הכתוב — בארץ צי', שאינו בירושלים כ"א במדבר (אף שזהו מדבר יהודא), וכדלעיל

1 - כמו שצמאון בלתי רווי - מביא למצב של חולי, וְאַחַר כֵּן בָּאָה
2 - הנשמה, לִידֵי כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, - שלולא התנועה של "שוב"
3 - כפי שיוסבר להלן - היתה הנפש כלה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁰: "גַּם כְּלָתָה
4 נַפְשִׁי". וְהֵנָּה, מִכָּאן - מבחינת הגבורות העליונות של "בינה
5 עילאה", יֵצֵא שֶׁשׁ הַלּוּיִם
6 לְמַטָּה - אופן עבודת הלויים
7 בא מבחינת זו. וְלַעֲתִיד
8 שֶׁהָעוֹלָם יִתְעַלֶּה - יִהְיוּ הֵם
9 - הלויים, הַכֹּהֲנִים¹¹, - שלא
10 כפי שהמצב הוא כעת,
11 שהכהנים הם העיקר,
12 והלויים טפלים בלבד
13 לכהנים, ככתוב: "וילוו עליך
14 וישרתוך"¹², שהלויים טפלים
15 לכהנים, וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב
16 הָאָרִי וְלֹא עַל פְּסוּקֵי
17 "וְהַכֹּהֲנִים הַלּוּיִם"¹³ -
18 שֶׁהַלּוּיִם שֶׁל עֲכָשׂוֹ יִהְיוּ
19 כֹהֲנִים לַעֲתִיד¹⁴, וְעִבּוּדֵת
20 הַלּוּיִם הֵיחָד לַהֲרִים קוֹל
21 רָנָה וְתוֹדָה, פְּשִׁירָה - בפה,
22 וּמְרָה, - בכלי שיר, כְּגִנּוֹן
23 וְנִעְיָמָה, - שכפי הרגיל, ישנן בניגון שתי תנועות הפכיות: תנועות של
24 מרירות וגבורה ותנועות של שמחה וחסד, בְּבִחִינַת "רְצוּא וְשׁוּב", -
25 שבכך מתבטאת עבודתם, שהיתה בצורה של "רצוא ושוב" - רצוא
26 וכלות הנפש, ושוב - נסיגה והשבה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אַהֲבָה עֲזָה זו -
27 כפי שלמדנו, שאהבה זו היא בבחינת רצוא ושוב, כְּשֶׁלְּהֶבֶת הַיּוֹצֵא
28 מִן הַנֶּפֶשׁ, - כלי שבו צורפים זהב, בו להבת האש פורצת בחוזק רב,
29 ושובה מיד - "רצוא ושוב", בְּדִאֲרֵיתָא - כמו שאנו מוצאים, בְּנִמְרָא
30 [פֶּרֶק ב' דְּתַנְיָא¹⁵]. - שהכוונה במה שכתוב לגבי חיות הקודש

ליקוטי אמרים

אהבה ואח"כ באה לידי כלות הנפש ממש כמ"ש גם
כלתה נפשי והנה מכאן יצא שורש הלויים למטה
[ולעתיד שהעולם יתעלה יהיו הם הכהנים וכמ"ש
הארי"י ו"ל ע"פ והכהנים הלויים שהלויים של עכשיו יהיו
כהנים לעתיד] ועבודת הלויים היתה להרים קול רינה
ותודה בשירה וזמרה בניגון ונעימה בבחי' רצוא ושוב
שהיא בחי' אהבה עזה זו כשלהבת היוצא מן הבזק
כדאיתא בגמ' [פ"ב דחגיגה] ואי אפשר לבאר ענין זה
היטב במכתב רק כל איש נלכב ונבון המושכל על דבר
ומעמיק לקשר דעתו ותבונתו בה' ימצא טוב ואור הגנוז
בנפשו המשכלת כל חדר לפום שיעורא דיליה [יש
מתפעל כו' ויש מתפעל כו'] אחרי קדימת יראת חטא
להיות סור מרע בתכלית שלא להיות עונותיכם
מבדילים כו' ח"ו.

31 "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק", היא כמו האש האמורה, שהנה
32 היא פורצת בחזק ומיד שבה ונעלמת; כך גם באהבה זו, שבתחילה
33 היא בתנועה של "רצוא", בריצה ובכלות הנפש, אך מיד לאחר מכן בא
34 ה"שוב" - כפי שכתוב ב"ספר יצירה" "אם רץ לבך שוב לאחד"
35 שהכוונה היא: כשלכך "רץ"
36 בכלות הנפש - שוב וחזור
37 ל"אחד", הימנע מכך ושוב
38 למצבך, כדי להמשיך
39 התגלות אחדות ה' בעולם;
40 כלומר: הוא חש ומרגיש
41 שהכוונה העליונה איננה
42 בענין של כלות הנפש, כי אם
43 שהנשמה תזדיה בגוף ותיקיים
44 תורה ומצוות, שעל ידי כך
45 ממשיכים אלקות באופן
46 שתזדיה ההתגלות של
47 "אחד", אחדות ה', בעולם.
48 וְאִי אֲפָשָׁר לְבָאֵר עֲנִיָּן זֶה
49 הַיֵּטִב בְּמִכְתָּב, רַק כֹּל אִישׁ
50 נִלְכָּב - שיש בו בשלימות
51 ענין של "לב", וְנִבְּוֶה, -
52 ומשתמש בכוח הבינה,
53 הַמְשִׁכִּיל עַל דָּבָר - משתמש בכוח החכמה, וְנִמְצָמִיק לְקִשָּׁר דַּעְתּוֹ
54 וְתִבְנוּתוֹ בַּה' - ומשתמש בכוח הדעת, יִמְצָא טוֹב וְאוֹר הַגִּנּוּז
55 בְּנַפְשׁוֹ הַמְשִׁכָּלָה, כֹּל חֵד לְפִי שֶׁעוֹרָא דִּילִיָּה - כל אחד לפי
56 השיעור שלו, [יש מְתַפַּעֵל כו' ויש מְתַפַּעֵל כו'] - יש מי שמתפעל
57 מהתבוננות זו, ויש מי שמתפעל מהתבוננות אחרת, ואינה דומה
58 התפעלות האחד להתפעלות השני, אַחֲרֵי קְדִימַת יִרְאָת חֲטָא, -
59 בתחילה ישנה יראת חטא, הפחד להיכשל בחטא, לְהִיּוֹת סוֹר מֵרָע
60 בְּתִכְלִית שְׁלֵא לְהִיּוֹת "עוֹנֹתֵיכֶם מִבְּדִילִים" כו' חס ושלום. -

שמתבונן דכולא קמי' כלא ממש. ועוד יש להוסיף - שהראי' היא גם שהתבוננות בגדולת כו' מביאה לצמאון: וכמ"ש צמאה גו', (דרישי':
אלק' אלי אתה אשחרך). ועד"ז לקמן הראי': וכמ"ש וגם (כנראה כך צ"ל, כל' הכתוב) כלתה נפשי (דיש כליון הנפש בנפח"א דצדיק). וגם בזה
יש להוסיף דהראי' גם ע"ז שהיא העולה על אהבה דנכסוף כו': וכמ"ש גם (הוספה ועל' על העבודה שמוכיר קודם לזה: נכספה) - ועפ"ז מובן
מה שמביא גם התיבה "וגם", דלכאורה הול'; "וכמ"ש כלתה נפשי". 9. שיר השירים ב, ה. 10. תהלים פד, ג. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"בזה מתורץ הסתירה - דלעיל אמר שהיא העולה על אהבה דכהן, והרי לויים טפלים לכהן. ומתורץ דכן הוא כדלעיל, אלא שהעולם צריך
להתעלות כו'". 12. במדבר יח, ב. 13. יחזקאל מד, טו. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדויק ומוסיף בזה שהלויים של עכשיו יהיו כהנים
דלעתיד - וי"ל דבזה מיישב הקושיא שהרי התורה אמרה לנו ולבנינו עד עולם שמזה ידעין שלא יהי' בה שינוי (רמב"ם הל' יסודות רפ"ט).
ומבאר שאלה שעכשיו (ולא בזמן ההוא) הם לויים - יהיו (כי יולדו) כהנים לעתיד. וא"ת א"כ (דלעת"ל יולדו הלויים לאב כהן) מהו החידוש?
וההסברה פשוטה - הלויים (בעניני תומ"צ - היינו אופן עבודתם בביהמ"ק ועד"ז בתפלה וכו') היינו מפני שנשמתם בחי' לוי (גבורה וכו'),
ועד"ז הכהנים - מפני שנשמתם בחי' כהן איש החסד (כדלעיל בפרקין). ולעתיד לבא הנשמה שבבחי' לוי תהי' למעלה מהנשמה שבבחי' כהן.
ולכן יולדו בדוקא לאב כהן וכו'". על הערתו זו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, נשאלו, על ידי מחבר הספר, שאלות שונות, והרבי שליט"א ענה
עליהן בין מלות השאלות. אנו מביאים להלן את השאלות (באות גרילה) ותשובות הרבי שליט"א (באות מודגשת): בענין הקושיא ד"לנו
ולבנינו", הלא שייך להקשות זה גם על שלעתיד תהי' ההלכה כבית שמאי (זהו קושיא על היסוד דהתורה לא תשתנה - ולא על הביאור הנ"ל),
שהכוונה בזה הוא שהפסק למעשה יהי' כבית שמאי, ולכן אומרים שמחלוקת ב"ש וב"ה סופה להתקיים בפסק בפועל. על פי דין - ב"ד הגדול
מב"ד הקודם יכול לפסוק אחרת. ומובן שזהו ג"כ בנוגע למחלוקת ב"ש וב"ה - הלכה כמי. משא"כ בנוגע ללויים וכהנים - אין בזה שייכות
כלל לב"ד למחלוקת וכו'. וכן בענין הבעל חי שעתידי ליטתר שייך להקשות זה. ההתם סופר (בס' תורת משה לשמיני) מתיר שאז ישתנה
סימנו ויעלה גרה. וכן במה שהקב"ה יתיר השחיטה שלויתן שוחט לשור הבר בסנפיריו שנאמר על זה (ויקרא רבה יג, ג) "תורה חדשה מאתי
תצא - חידוש תורה". קושיא מעיקרא ליכא - כי כאן המדובר על דבר פעם אחת. והוראת שעה - הרי דין התורה שאפילו נביא מורה, וכש"כ
הקב"ה מקור הנבואה. וזהו הדיק "חידוש תורה" - ולא נאמר "שינוי" - חידוש (הוראה), אבל אין בזה שינוי. 15. יג, ב.

1 כלומר: בכל צורה של התפעלות האהבה, מן ההכרח שתהיה תחילה
2 הקדמה של יראת חטא, כדי שיהיה "סור מרע" בתכלית; אחרת – אין
3 באפשרותו להגיע לאהבה. להלן מסביר רבנו הזקן, שמכיוון שזוהי
4 אהבה של כלות הנפש – אין בכוחה לחייב את ענין עבודת ה' בתורה
5 ומצוות – כי, דבר זה שייך רק כשהנשמה נמצאת בתוך הגוף, ואילו
6 כאן מדובר שנשמתו נמצאת, עקב אהבה זו, בתנועה של יציאה מן

7 הגוף; הרי סדר העבודה בלימוד התורה וקיום המצוות מאהבה זו
8 (שהרי תכליתה של כל עבודה היא הרי לא האהבה עצמה, כי אם
9 שהיא תביא ותוסיף חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות) הוא באופן
10 של "שוב" בלבד – הימנעות מכלות הנפש, כי הוא חש ומרגיש
11 שהכוונה העליונה איננה בענין כלות הנפש, כי אם שהנשמה תהיה
12 בגוף ותקיים תורה ומצוות. ובלשון ה"תניא":

יום חמישי כ"ב אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 140, והנה סדר העבודה... עד עמ' עא, החיים ב"ה.

13 והנה, סדר העבודה בעסק התורה והמצוות הנמשכת מִבְּחִינַת
14 אֲהָבָה עֲזָה זו, היא בְּבִחִינַת "שוב" לְבָד, – הימנעות מכלות
15 הנפש, כדי לבצע את הכוונה העליונה, שהיא דוקא בהימצאות
16 הנשמה בגוף. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר יִצְיָרָה: "וְאִם רִץ לְבָד שׁוּב
17 לְאַחֲד, פְּרוֹשׁ" וְאִם רִץ
18 לְבָד – הִיא תְּשׁוּקַת
19 הַנֶּפֶשׁ שֶׁבֶלֶב בְּחֻלַּל הַיְּמִינִי,
20 – מקומה של הנפש
21 האלקית, בְּשִׁמְתִּיגְוֶרֶת –
22 התשוקה, וּמִתְּלַהֶבֶת
23 וּמִתְּלַהֶטֶת בְּמֵאֵד מְאֹד עַד
24 בְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשֶׁ,
25 לְהִשְׁתַּפֵּף אֶל חֵיק אֲבִיהָ
26 חַיֵּי הַחַיִּים פְּרוּדֵי-הוּא,
27 וּלְצֵאת מִמֵּאֶסְרָה בְּגוֹף
28 הַגּוֹפֵן וְנִשְׁמִי לְדַבְּקָה בּוֹ
29 יִתְפַּרֵּךְ – וְזוֹ פִּירוּשׁ וְאִם
30 רִץ לְבָד, לְבוֹ נִמְצָא בְּתוֹנֵעָה
31 שֶׁל "רִיצָה", בִּאֲהָבָה בְּלִחִי
32 מוֹגִבֶּלֶת, עַד לִידֵי כִלּוֹת
33 הַנֶּפֶשׁ – לְהִתְאַחֵד עִם

34 הַקֶּבֶד – אִי – אִזְּ צָרִיךְ לְהִיטֵב לְאֲחֵד, לְשׁוּב לְ"אַחֲד", וְאֵת
35 יִשִּׁיב אֶל לְבוֹ – וְהֵינּוּ שְׁעָלֵינוּ לְהִתְבּוֹנֵן בְּמֵאֵד רְבוּתֵינוּ וְזָרוּנוֹ
36 לְבָרְכָהּ¹⁶, כִּי "עַל פְּרִיחָה אֲתָה חַי" – עַל אֵף שֶׁרְצוֹנְךָ וְתִשְׁוֹקְךָ
37 הֵם לְמָה שֶׁהוּא הִיפֵךְ הַחַיִּים – כִּלּוֹת הַנֶּפֶשׁ, עֲלִיךְ, אֲבָל, בְּנִיגוּד
38 לְרִצּוֹנְךָ – לְחַיּוּת, בְּגוֹף הַחַיּוּתוֹ, בְּדִי לְהִמְשִׁיךְ חַיִּים עֲלֵינוּ
39 מִחַיֵּי חַיִּים פְּרוּדֵי-הוּא לְמִטָּה, עַל יְדֵי תוֹרַת חַיִּים, – שְׁעַל יְדֵי
40 תוֹרָה מִמְּשִׁיכִים אֶת הַחַיִּים הָעֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה, לְחַיּוּת דִּיחָה
41 בְּתַחְתּוֹנִים לְאַחֲדוּתוֹ יִתְפַּרֵּךְ בְּבִחִינַת גְּלוּי, – כְּמוֹ שְׂבִדִּירָה
42 מִתְּגַלָּה הָאָדָם בְּכָל מִהּוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא, כִּךְ גַּם לְמִטָּה, בְּנִבְרָאִים
43 הַתַּחְתּוֹנִים, תְּהִיָּה הַתְּגַלּוּת אֲמִיתָת עֲנִין אַחֲדוּת ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱבָא
44 לְעֵלִי, – שׁוּזֵה תְּכִלִּית הַכוּוֹנָה שֶׁל עֲבוּדַת הָאָדָם, לְעִשּׂוֹת אֶת
45 הָעוֹלָם לְדִירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ. – וְזוֹ "שׁוּב לְאֲחֵד": שׁוּב מֵאֲהֻבְךָ וּמִכִּלּוֹת
46 נִפְשֶׁךְ, בְּשִׁבְלֵי ה'אֲחֵד, כְּדִי לְגַלּוֹת אַחֲדוּת ה' בְּעוֹלָם. וְכְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
47 בְּזֹהַר הַקָּדוֹשׁ: "לְמַהּ אֶחָד בְּאַחֲד", – שִׁיחִיה אֶחָד בְּאַחֲד, פְּרוֹשׁ

ליקוטי אמרים

והנה סדר העבודה בעסק התורה

והמצוות הנמשכת מבחי' אהבה עזה זו היא בבחי' שוב
לבד כמ"ש בספר יצירה ואם רץ לבך שוב לאחד פי'
ואם רץ לבך היא תשוקת הנפש שבלב בחלל הימני
כשמתגברת ומתלהבת ומתלהטת במאד מאד עד
כלות הנפש ממש להשתפך אל חיק אביה חיי החיים
ב"ה ולצאת ממאסרה בגוף הגופני וגשמי לדבקה בו ית'
אזי זאת ישיב אל לבו מארו"ל כי ע"כ אתה חי בגוף
הזה לתחיותו כדי להמשיך חיים עלינו' מחיי החיים ב"ה
למטה ע"י תורת חיים להיות דירה בתחתוני' לאחדותו
ית' בבחי' גילוי כמ"ש ל' וכמ"ש ב"הק למהוי אחד
כאחד פי' שהיחוד הנעלם יהיה בבחי' עלמא דאתגליא
וז"ש לכה דודי וכו' וזוהו יובן מארו"ל ע"כ אתה חי וע"כ

48 שְׁתִּיחֹד הַנֶּעְלָם יְהִי בְּבִחִינַת "עֲלָמָא דְאַתְגְּלִיא". – עוֹלָם
49 מְגוּלָה. כְּלוּמָר: שְׁתִּיחֹד שֶׁהוּא "נֶעְלָם", יְהִי בְּבִחִינַת "עֲלָמָא
50 דְאַתְגְּלִיא", שִׁתְּגַלָּה לְמִטָּה. "אַחַד בְּאַחֲד" הֵינּוּ: שֶׁה' אֲחֵד שֶׁל עוֹלָם
51 וּמִדְרִיגָה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר, יִתְגַּלָּה ב'אַחֲדוּת' שֶׁל הָעוֹלָם וְהַמְּדִירָגָה
52 הַתַּחְתּוֹנִים יוֹתֵר. וְזוֹ
53 שְׂאֻמָּרִים: "לְבָד דְּוִדִּי
54 וְכו'". – לְקִרְאָת כִּלָּה,
55 שֶׁלְקִרְאָת "כִּלָּה" – כִּלּוֹת
56 הַנֶּפֶשׁ שְׁבִאֲהָבָה זו, יְהִי
57 "לְכָה דוּדִי" – הִלִּיכָה
58 וְהַמְשָׁכָה מ'דוּדִי" – לְהַמְשִׁיךְ
59 אֲלֻקוֹת לְמִטָּה. וְכֹה יוֹכֵן
60 מֵאֵמֶר רְבוּתֵינוּ וְזָרוּנוֹ
61 לְבָרְכָהּ: "עַל פְּרִיחָה אֲתָה
62 חַי, וְעַל פְּרִיחָה כו'", –
63 אֲתָה מֵת" – הַהוּרָאָה
64 בְּעִבּוּדַת ה' מִמֵּאֵמֶר עַל
65 כִּרְחַךְ "אַתָּה חַי", הִיא: אָדָם
66 צָרִיךְ שִׁיחִיה לּוֹ רְצוֹן
67 וְתִשְׁוֹקָה לְהִיפֵךְ מֵהַחַיִּים,
68 לְכִלּוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְהַחַיִּים בְּגוֹף

צָרִיכִים לְהִיטֵב בּוֹ בְּעַל כִּרְחוּ, כִּנְגַד רְצוֹנוֹ: מֵאִידֵךְ גִּיסָא, מִהֵמָאֵמֶר
70 הַשְּׁנִי ("עַל כִּרְחַךְ אֲתָה מֵת") יִצָּא, שֶׁהִרְצוֹן וְהַתְּשׁוּקָה צָרִיכִים לְחַיּוּת
71 – לְחַיּוּת בְּחַיִּים. וְאִילוּ הִיפֵּכֶךְ מֵהַחַיִּים, כִּלּוֹת הַנֶּפֶשׁ – צָרִיךְ לְחַיּוּת
72 אֲצִלּוֹ כִּנְגַד רְצוֹנוֹ, בְּעַל כִּרְחוּ. וְאִם כִּךְ – הִרִי שְׁקִימַת סְתִירָה בֵּין
73 מֵאֵמֶר אֶחָד לְשֵׁנִי, וְאֵלָּא אִיךְ יְהִי רְצוֹנוֹ – כִּיִּצֵּד בְּכָל זֹאת יְהִי
74 רְצוֹנוֹ? אֵךְ כְּפִי שֶׁכֵּבֶר לְמִדּוֹ, יוֹבֵנוּ הַדְּבָרִים: בְּתַחֲלִילָה עַל הָאָדָם
75 לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִגִּיעַ לְאֲהָבָה גְּדוּלָה כּוֹז לְהַקְב"ה, עַד לִידֵי כִלּוֹת הַנֶּפֶשׁ,
76 וְשֶׁהַחַיִּים יִהְיוּ אֲצִלּוֹ "בְּעַל כִּרְחוּ", רַק, כְּדִי לְבַצֵּעַ אֶת הָרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן,
77 לְהַמְשִׁיךְ אֲלֻקוֹת וְאַחֲדוּת ה' בְּעוֹלָם. וְזוֹ "עַל כִּרְחַךְ אֲתָה חַי". וְאִילוּ,
78 לְאַחֵר מִכֵּן, כִּשְׁהוּא כִּבֵּר נִמְצָא בְּתוֹנֵעָה שֶׁל "שׁוּב", עֲלִיו שׁוּב לְיִצְוֹר
79 בִּקְרִבּוֹ אֶת הַתְּנוּעָה שֶׁל "רְצוּא" וְשֶׁל אֲהָבָה שֶׁל כִּלּוֹת הַנֶּפֶשׁ. שְׁכֵן,
80 עַל יְדֵי כִךְ הוּא מִמְּשִׁיךְ ב'שׁוּב', מִדְרִיגָה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר, וְכֵן גַּם מִפְּנֵי
81 שְׂבִדִּירָתוֹ בְּמִצְבֵּ שֶׁל "שׁוּב", הוּא עוֹלֹל לְחַיּוּת נִמְשָׁךְ לְעִנְיָנִים
82 הַנַּחֲתִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם – וְלִכֵּן עֲלִיו לְעוֹרֵר בִּקְרִבּוֹ שׁוּב אֶת הַתְּנוּעָה שֶׁל

ליקוטי אמרים

וכו' ואלא איך יהיה רצונו וכמ"ש במ"א באריכות על משנה זו ע"כ אתה חי בעזרת חיי החיים ב"ה:

שְׁנֵתָּבֶאֱרָ בְּמָקוֹם אַחֵר פְּאִרְיִכּוּת עַל מִשְׁנֵה זוֹ: "עַל פְּרֻחַ אֶתָּה

15 פְּרֻחַ נָא. להסברת המלה "לעשותו" בפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבבך לעשותו", שמכיוון שהפסוק מסתיים ב"לעשותו" – משמע, שתכלית הכל, היא – "לעשותו", לקיים מצוות מעשיות – החל רבנו הזקן להסביר בפרק ל"ה, שתכלית כל סדר ההשתלשלות ותכלית עבודתו של יהודי – היא: להמשיך אלקות בעולם, לעשות את העולם לדירה לו יתברך;

20 ועל כך הביא רבנו הזקן את דברי ה"ינוקא" ב"זוהר" (פרשת בלק), שאסור ליהודי ללכת ארבע אמות בגילוי ראש, מפני שאור השכינה שורה על ראשו, ושעל יהודי לדעת שאור השכינה השורה על ראשו, זקוק ל"שמן" ול"פתילה", שהוא 27 ייחזו בהם, והסביר, שגופו של יהודי הוא ה"פתילה" לאור השכינה, וה"שמן" לאור, הוא

31 "עובדאן טבין" – מעשיו הטובים של יהודי. ורבנו הזקן מסביר, מדוע צריכים להודקק למעשים טובים בתור "שמן" לאור השכינה, ולא מספיקה לכך הנשמה עצמה, הנפש האלקית שהיא חלק אלקה ממעל – כי, הנשמה, אפילו של צדיק גמור, היא "מציאות" איזו שהיא, ואיננה בטלה במציאות לאור ה', שתהיה דבר אחד עם אור ה'. ולכן, אין היא יכולה לשמש כ"שמן" לאור השכינה, היות והשמן נהפך לגמרי לאור; ואילו, מצוות מעשיות דוקא, שהן רצונו של הקב"ה, ורצונו וחכמתו הם הרי דבר אחד אתו – לכן דוקא מצוות ומעשים טובים יכולים לשמש כ"שמן" לאור השכינה ה"שורה" על ראשו. לאחר מכן, הסביר רבנו הזקן, שעל ידי תורה נמשך האור על הנשמה ועל שני לבושיה, מחשבה ודיבור, הנכללים באור ה' ומתאחדים אתו ביחוד גמור. אך, כדי להמשיך את האור והשראת השכינה גם על הנפש החיונית ועל הגוף – נזקקים למצוות מעשיות דוקא, שאדם יכול לקיימן רק באמצעות גופו ונפשו החיונית. לאחר מכן, מסביר רבנו הזקן, שהמצוות המעשיות הן הן תכלית כל סדר ההשתלשלות – כדי להמשיך אלקות בעולם. ובהמשך לכך, הוא מסביר ענין כוונת המצוות, שכדי שהמצוות המעשיות תיעשנה כדבעי, בחיות ובנשמה, זה בא על ידי ה"כוונה", על ידי יראת ה' ואהבת ה', בצינו האופנים השונים ביראת ואהבת ה', בהם יכול יהודי לקיים מצוות. בפרק נ"א, אותו אנו עומדים ללמוד, מסביר רבנו הזקן ובתוספת ביאור, את לשון ה"ינוקא"

יום שישי כ"ג אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עא, פרק נא והנה לתוספת... עד עמ' 142, וחיות הללו.

49 שהוכרנו לעיל, ש"ההוא נהורא איצטרך למשחא" – שאור השכינה זקוק לשמן – בצינו: שבכל מקום מרמז "שמן" ל"חכמה", ואילו כאן אומר ה"ינוקא", ש"שמן" – "אינון עובדאן טבין", מעשים טובים, כלומר, מצוות מעשיות. איזו שייכות יש בין מצוות מעשיות לבין "שמן" המרמז לבחינת חכמה? כדי להסביר זאת, יפרש רבנו הזקן ענין השראת השכינה, ויסיים,

54 שמצוות מעשיות באות מ"חכמה", ושלכן מובן מדוע מצוות מעשיות הן ה"שמן" שאור השכינה זקוק לו, כדי להיאחז ב"פתילה", היא גופו של האדם. 59 והנה, לתוספת באור לשון ה"ינוקא דלעיל, – בפרק ל"ה – שאור השכינה השורה על יהודי, זקוק ל"שמן" והוא "עובדאן טבין", מעשים טובים – ולכאורה לא מובן, איזו שייכות יש למעשים טובים – לשמן שהוא חכמה? – צריך לבאר תחלה להבין קצת ענין השראת השכינה שהיתה שורה בבית ק"ק וכן כל מקום השראת השכינה מה עניינו הלא מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה. אך הענין כדכתיב ומבשרי אחזה אלוה שכמו שנשמת האדם

65 טבין", מעשים טובים – ולכאורה לא מובן, איזו שייכות יש למעשים טובים – לשמן שהוא חכמה? – צריך לבאר תחלה להבין קצת ענין השראת השכינה שהיתה שורה בבית קדשי קדשים, – ב"קדשי קדשים" היתה הרי, "השראת השכינה", שלכן היו קיימות הלכות מיוחדות שהיו קשורות בקדשי קדשים, מפני ששם היתה השראת השכינה, וכן כל מקום – שאומרים שיש בו השראת השכינה – מה ענינו? – מהו הענין שמציינים באופן מיוחד מקום מסויים ואומרים שעליו במיוחד ישנה השראת השכינה? הלא "מלא כל הארץ כבודו", ו"לית אתר פנוי מיניה"! – אין מקום שפנוי ממנו יתברך. כיצד, איפוא, אומרים, שדוקא באותו מקום מסויים – ישנה השראת השכינה, הרי הקב"ה נמצא בכל מקום? יסביר רבנו הזקן להלן, שענינה של השראת השכינה הוא ההתגלות של מדרגת האלקות הנקראת "שכינה"; שכן, למרות שהקב"ה נמצא בכל מקום, בכל זאת הימצאותו היא באופן של העלם, ולא של התגלות; ואילו, השראת השכינה, משמעה: שבאותו מקום השכינה היא בהתגלות. אך הענין, ב"דכתיב: – כמו שכתוב: "ומבשרי אחזה אלוה", – ממה שאדם רואה בנפשו ובגופו, הוא יכול להבין איך הדברים הם באלקות ובעולם – ששכמו שנשמת האדם היא

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור קצת בכ"ז וטעם: תו"ח וישלח ד"ה ויקח פ"ד מיוסד על תו"א שם (כה, ב). וראה ד"ה אחרי מות תרמ"ט ע' 25 ואילך". 1. איוב יט, כו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להבא לקמן – להעיר מזה"ג רנו, ב".

1 מְמַלְאָה כָּל רִמ"ח – 248, אַבְרֵי הַגּוֹף מְרֹאשׁוֹ – החלק העליון
 2 ביותר בגופו, וְעַד רִגְלוֹ, – האברים התחתונים ביותר בגופו – את
 3 כל האברים הללו ממלאה הנשמה, כלומר: הנשמה נמצאת בכל
 4 האברים האלה, ולא קיים אף אבר אחד או חלק מהגוף, שהנשמה
 5 לא תמלא אותו, וְאֵף עַל פִּי
 6 בֵּן עֵקֶר מְשַׁכְּנָה –
 7 בפנימיות, וְהִשְׁרָאָתָהּ –
 8 באופן מקיף, הִיא בְּמִחוּ, –
 9 וּמִהֶמָּחָ מִתְפַּשְּׁטָה לְכָל
 10 הָאֲבָרִים, – באופן שורה;
 11 שכן, לפי דעת כ"ק אדמו"ר
 12 שליט"א³, הכוונה
 13 בהתפשטות הנשמה, היא
 14 ענין החיות שהאברים חיים

15 ממנה; ובענין של "חיים", הרי כל האברים שווים. זהו ענין אחד
 16 הנמשך ומתפשט מהנשמה שבמחל האברים, והוא ענין של אור. דבר
 17 נוסף "לוקחים" האברים מהנשמה שבמחל: וְכָל אֶבֶר מְקַבֵּל מִמֶּנָּה
 18 – מהנשמה, סוגים שונים של חיות וְכִי הָרָאוּ לוֹ לְפִי מִזְגוֹ
 19 וְתִכּוּנָתוֹ, – של האבר, ולא⁴ שהשינויים (שהכוח באבר אחד שונה
 20 מהכוח שבאבר שני) נוצרים על ידי האבר עצמו, כמו הגוף הנראה
 21 במים כשהם נמצאים בכלי של זכוכית צבועה – אלא, מלכתחילה
 22 מושך האבר לעצמו את הכוח מן הנפש, לראות, או לשמוע וכו'.
 23 ובלשון ה"תניא": הָעֵיִן – מקבלת מן הנשמה חיות וכו', לְרִאיוֹת, –
 24 כוח הראיה הוא בהתאם למזגו ותכונתו של חומר העין, שהוא כדבר
 25 מלוטש, המסוגל לראיה, וְהָאָזֶן – מקבלת חיות וכו' לְשִׁמְעָה, וְהַפֶּה
 26 לְדַבֵּר, וְהַרְגָלִים לְהִלָּךְ, – כל אחד מהאברים מקבל לפי מזגו
 27 ותכונתו, את החיות והכוח מן הנשמה ה"שורה" ומתגלה בתחילה
 28 במחל. כְּנִרְאָה בְּחוּשׁ שְׂבִימָח מְרִיגֵשׁ כָּל הַנִּפְעָל בְּרִמ"ח אֲבָרִים
 29 וְכָל הַקּוֹרוֹת אוֹתָם. – כל אשר קורה באברים – מרגיש האדם
 30 במחו, וכל כך למה? – מפני שבמחל נמצא עיקר מקומה ומקורה של
 31 החיות (ומשם מתפשטת החיות לכל האברים), ובמקור מורגש כל
 32 הנעשה בחיות המתפשטת ממנו. וְהַעֲרַת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 33 "ובאם לא היו הכחות מחולקים מִצַּע" (כ"א רק מצד האברים –
 34 כדוגמת מים ואור הנראים ע"י זכוכית צבועה) אזי כשהמחל מרגיש
 35 בעצמו את הנפעל באברים לא הי' שינוי בהרגשות הבאות מן העין
 36 או מהאוזן, כיון שעליו כבר מהן להמחל (וכמו המים כשנלקחים מן
 37 הזכוכית הצבועה – אין שינוי בין הנלקחים מכלי לבן או מאדום כו')
 38 ואת"ל שהשינוי בהאבר בהכח שנמשך בו נקנה בהכח (וכמו חתיכת
 39 כסף שעשאוה כלי) הרגשתו כשעולה להמחל, באם הנשמה שבמחל
 40 אינה בגדר התחלקות כלל (גם לא באופן שכלולה בה), הרי לא
 41 תהי' בה התחלקות ושינוי בין הרגשת הקורה ונפעל בעין או באוזן
 42 וכו' – כיון שהיא פשוטה בתכלית. ובהנ"ל מכריח לומר שעוד קודם
 43 שנמשך מהנשמה בפ"מ באברים – הכחות משונים זמ"ז. ועתה

ליקוטי אמרים

היא ממלאה כל רמ"ח אברי הגוף מראשו ועד רגלו
 ואעפ"כ עיקר משכנה והשראתה היא במוחו ומהמחל
 מתפשטת לכל האברים וכל אבר מקבל ממנה חיות
 וכח הראוי לו לפי מזגו ותכונתו העין לראות והאוזן
 לשמוע והפה לדבר והרגלים להלך כנראה בחוש
 שבמחל מרגיש כל הנפעל ברמ"ח אברים וכל הקורות

מפרש באיזה "מקום" דהנשמה מתחיל השינוי והתחלקות". כדי
 להקל על הבנת הדברים שלמדנו, ובמיוחד להבין את ביאורי הרבי
 שליט"א – נדרשת הקדמה קצרה: שני ענינים באור חיות הנפש
 (שבגוף: א) ענין החיות – חיים – שהגוף כולו חי מהנשמה. ומבחינה
 זו – אין הבדל בין אבר אחד
 למשנהו. הראש אינו יותר
 מאשר חי, והרגל אינה
 פחות מאשר חי. כל הגוף,
 על כל אבריו חיים באופן
 שווה. חיות זו מתוארת
 בתואר "אור". (ב) החיות
 והכוח, שכל אבר "לוקח"
 מהנשמה, הדמותאמים
 במיוחד לאותו אבר; ולמשל
 – העין מקבלת מהנשמה חיות וכוח לראות, האוזן – חיות וכוח
 לשמוע, הפה – חיות וכוח לדבר, הרגלים – חיות וכוח ללכת, וכך
 הלאה. כלומר: החיות הכללית, מה שכל אבר "חי" – ובכך כל
 האברים שווים. החיות והכוח הפרטיים שכל אבר מקבל כדי שיוכל
 למלא את תפקידו המוגדר – ובכך הם משתנים בכל אבר בנפרד. –
 החיות של הנפש היא פשוטה, כלומר: אין בה שום התפצלות של
 כוחות שונים, וכיצד נוצרת ההשתנות בכוחות? – הדבר בא כתוצאה
 מהתלבשות החיות באברים, שמהחיות המתלבשת בעין – נוצר כוח
 הראיה, ומהחיות המתלבשת באוזן – נוצר כוח השמיעה, וכך
 הלאה, וכמו למשל מים הנמצאים בכלי של זכוכית צבועה, הרי
 למרות שהמים פשוטים ובעלי גוון אחיד, בכל זאת, כשהם נמצאים
 בכלי אדום – נראים המים אדומים, בכלי ירוק – נראים המים ירוקים.
 כך אפשר לומר גם ביחס לכוחות הנפש – האבר ממשיך מהנפש
 חיות פשוטה, אלא שהאבר הופך את החיות לכוח פרטי, העין
 הופכת את החיות לכוח של ראייה, וכך בשאר האברים. האופן השני:
 – הנפש כלולה מכוחות שונים הנמשכים באברי הגוף. כלומר: העין
 מושכת אליה לכתחילה מן הנפש, כוח של ראייה, שהיה כלול בנפש,
 האוזן מושכת מהנפש כוח של שמיעה, ולא שהשינוי בין כוח לכוח
 נוצר רק אחרי שחיות הנפש מתלבשת באבר המיוחד. רבנו הזקן
 יסביר להלן, שהאמת היא כפי האופן השני, שבנשמה עצמה ישנם
 כבר כוחות שונים והם נמשכים לכל אבר בהתאם לתפקידו. לפי
 ביאורו של הרבי שליט"א, הראיה לכך, שמן ההכרח לומר שעוד
 לפני שהם מתלבשים באברים, קיימים כבר הכוחות הנפרדים
 בנשמה, היא: שכן, אם הכוחות לא היו נפרדים מצד עצמם כי אם
 מצד האברים, וכמו מים או אור הנראים דרך זכוכית צבועה, הרי
 המים או האור אין להם צבע כלל, הם מקבלים את הצבע מגוון
 הצבע של הזכוכית, ואם נאמר כך גם ביחס לכוחות הנמשכים
 באברים, הרי כשהמחל מרגיש בנעשה באברים, לא היה שינוי
 בהרגשתו ממה שנעשה בעין למה שנעשה באוזן, או בשאר

3. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומהמחל מתפשטת לכל האברים" – מה שהיא פשוטה בכל האברים, מה שהם חיים. אור. ועוד ענין – ויכל
 אבר מקבל ממנה...". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא שהשינוי נעשה ע"י האבר כגוון, הנראה במים הנמצאים בכלי זכוכית צבוע".
 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"ל שפרט ד' אלו – שמהם מסתעפים הג' דפיך לבכך לעשותו, מחדו"מ; ראי' ושמיצה (מעוררים המח' –
 חו"ב כמו שבאים בהתחלקות האברים), פה לדבר, רגלים להלך (תכלית העשי' והירידה (ולכן לא נקט ידיים)).".

1 האברים, מכיוון שאותן רגשות כבר יצאו מהעין או מהאוזן (וכמו
2 במים כשמוציאים אותם מהכלי הצבוע, הרי שאין הבדל בין המים
3 שהיו קודם בכלי לבן או בכלי אדום, המים חוזרים לגוונם העצמי
4 והטבעי. כך גם ברגשות הבאים מהנעשה בעין או באוזן שאין הבדל

5 ושינוי בהם, מכיוון שהם
6 כבר יצאו מהאברים). ואם
7 נאמר שהשינוי שהאבר
8 פועל בכוח הנמשך בו –
9 נקנה באותו כוח ונשאר בו
10 תמיד (כמו למשל בחתיכת
11 כסף שעשו ממנו כלי, הרי
12 הכלי נשאר לתמיד. וכך
13 נרצה לומר גם ביחס
14 לענינו: שהשינוי (שכל אבר
15 פועל בחיות השייכת לו)
16 נשאר כבר גם ברגש שאותו
17 אבר מעורר במוח – למרות
18 שהוא כבר יצא מהאבר)
19 ואשר לבן שונה הרגש הבא
20 מהעין לרגש הבא מהאוזן –
21 הרי, אבל, אם נאמר
22 שהנשמה שבמוח אינה

23 בגדר של התחלקות כלל (גם לא באופן שכוחות כלולים בה), – לא
24 היו בנשמה שבמוח שום התחלקות ושינוי בין הרגשת הנעשה בעין
25 לבין הרגשת הנעשה באוזן או בשאר האברים, מכיוון שהיא הרי
26 פשוטה בתכלית – וגם אם מבחינת הרגשות הבאים מהאברים, כן
27 היה הבדל, הרי לא היה שינוי זה נקלט בנשמה כמו שהיא במוח,
28 אם נאמר שהיא פשוטה בתכלית. כל האמור, מכריח לומר, שעוד
29 לפני שהחיות נמשכת מן הנשמה בפועל ממש לאברים – קיים בה
30 כבר הבדל בין כוח לכוח. להלן, יסביר רבנו הזקן, באיזה "מקום"
31 ומדריגה בנשמה, מתחיל השינוי וההתחלקות בין הכוחות השונים.
32 והנה, אין שני קבלת הכחות והחיות שבאברי הגוף – מה שכל
33 אבר מקבל מהנשמה כוח וחיות בצורה שונה אינו נובע מן הנשמה
34 מצד עצמה ומהותה, – שנאמר, שיהיה מהותה ועצמותה – של
35 הנשמה, מתחלק לרמ"ח – 248, חלקים שונים – וכך הם
36 מתלבשים ברמ"ח – 248 מקומות, כפי ציור חלקי מקומות

ליקוטי אמרים

אותם. והנה אין שינוי קבלת הכחות והחיות שבאברי
הגוף מן הנשמה מצד עצמה ומהותה שיהיה מהותה
ועצמותה מתחלק לרמ"ח חלקי שונים מתלבשי ברמ"ח
מקומו' כפי ציור חלקי מקומו' אברי הגוף שלפי זה נמצא
עצמותה ומהותה מצוייר בציור גשמי ודמות ותבנית
כתבנית הגוף ח"ו אלא כולה עצם אחד רוחני פשוט
ומופשט מכל ציור גשמי ומבחי' וגדר מקום ומדה וגבול
גשמי מצד מהותה ועצמות' ולא שייך במהות' ועצמותה
לומר שהיא במוחין שבראש יותר מברגלים מאחר
שמהותה ועצמותה אינה בנגד ובחי' מקום וגבול גשמי
רק שתר"ג מיני כחות וחיות כלולים בה במהותה
ועצמותה לצאת אל הפועל והגילוי מההעלם להחיות
רמ"ח אברין ושם"ה גידין שבגוף ע"י התלבשותם בנפש
החיונית שיש לה ג"כ רמ"ח ושם"ה כחות וחיות הללו.

אברי הגוף, – כלומר: שנאמר שבנשמה עצמה ישנם כבר בגלוי
כוחות שונים ומובדלים אחד מן השני – כוח לראות, כוח לשמוע, וכן
הלאה, ושכאילו 248 הכוחות שבנשמה – מתלבשים ב" 248 אברי
הגוף, כל כוח במקום ובאבר השייך לו, כך אי אפשר לומר, שכן, שלפי
זה נמצא עצמותה
ומהותה – של הנשמה,
מצד ציור גשמי – ויש לה
ודמות ותבנית כתבנית
הגוף הם ושלום, – ואשר
כשם שבגוף ישנם אברים
שונים בעלי צורות שונות,
כך נאמר גם כן שהכחות
שבנשמה הם שונים גם
בדמותם ובצורות – אי אפשר
לומר כך – אלא – הנשמה
כלה – היא (1) עצם אחד,
(2) רוחני – ויתירה מזו,
האחדות שבה, היא באופן
פשוט – ולא "מורכב"
מחלקים שונים, ועצמותה
הרוחנית היא ומפשט מכל
ציור גשמי ומבחינת וגדר
מקום ומדה וגבול גשמי – מכל האמור הנשמה מופשטת מצד
מהותה ועצמותה, – היא כל כך מופשטת מכל אלה, עד שגם
כשהיא נמצאת בתוך האברים – אין כוח באברים ליצור בה שינוי
בכך, ולכן ממשיך רבנו הזקן ואומר: ולא שייך במהותה ועצמותה
לומר שהיא – הנשמה נמצאת במחין שבראש יותר מברגלים,
מאחר שמהותה ועצמותה אינה בנגד ובחינת מקום וגבול
גשמי, – הרי שאין מקום לשייך לה את ההגבלות, שכאילו היא
נמצאת בראש יותר מאשר ברגלים, רק שתר"ג – 613, מיני כחות
וחיות כלולים בה במהותה ועצמותה, לצאת אל הפועל והגילוי
מההעלם, – בשעה שהם בנשמה, הם רק ענין של "כוח" הכלולים בה
בהעלם – כלומר: בהעלם בנשמה, 613 כוחות כדי שיבאו "אל הפועל
והגילוי", להחיות רמ"ח – 248, אברין ושם"ה – 365 גידין שבגוף
על ידי התלבשותם בנפש החיונית, שיש לה – לנפש החיונית, גם
בן רמ"ח ושם"ה כחות וחיות הללו.

6. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"כ עצומה פשוט, עד שאפילו מצד זה שנמצאת באברים אין האברים פועלים בה שינוי בזה שלכן: ולא
שייך במהותה ועצמותה...". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שתיבת מין שוללת ממש – זהו באידיש, בלה"ק (מין) היינו שכולל כמה
פרטים, ולשלול ממש) צ"ל "כמין" (צריך במס' סוכה וכיו"ב). ואולי הדיוק "מין" כאן – כי מין כח הראי' (וכיו"ב) נכללים בו מצד' (ולא רק
מצד הכלי שלו – העין) כמה כחות ראי', וכמו ראייתו של צדיק וראייתו של רשע (עין טובה וע"ר, נתן עיניו בו ונעשה כו' ועוד) – וכיון
שעבודת האדם משנה אותו מרשע לצדיק אבל אין היא משנה את חומר העין ולא מחליפה נשמתו בנשמה אחרת עכ"ל שגם בהיותו רשע
וכח הראי' שלו שבעין היתה רק רע, הרי ה' גם אז בהעלם אצלו (במקור כח הראי' שבעין – היינו, בנשמתו) כח ראי' דצדיק, כח ראי' דנתן
עיניו בו כו' – היינו מין (שכולל כמה פרטי) כח הראי'. ועצ"ע."

יום שבת קודש כ"ד אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 142, והנה על המשכת... עד עמ' 142, כנ"ל.

35 - כשהמשכה היא במוח שבראש - מתחילים האור והחיות להיות
36 באופן של התגלות, ומשם - מהמוחין, מתפשטת הארה לשאר
37 כל האברים, ומקבל כל אחד בנ"ח וחיות הראוי לו כפי מזגו
38 ותכונתו: בנ"ח הראיה מתגלה בעין, ובנ"ח השמיעה באזן וכו'. -

39 שכן, מתי קיים "כוח הראיה"

40 המוכן להתגלות בעין, ו"כוח

41 השמיעה" המוכן להתגלות

42 באוזן? - הרי זה, לאחר

43 שהחיות נמשכה קודם

44 באופן כללי במוחין, ומשם

45 נמשכת הארה לכל אבר,

46 והארה זו כבר מוגדרת לפי

47 מזגו ותכונתו של האבר.

48 וכל הכחות מתפשטים

49 מהמח בנודע, כי שם -

50 במוחין, הוא עקר משכן

51 הנשמה בלה בבחינת

52 גלוי, - עצם דימצאות

53 הנשמה בגוף, הוא באופן

54 שהנשמה נמצאת בכל חלקי

55 הגוף בשווה, בלי הבדל בין

56 אבר אחד למשנהו, אך,

57 המקום העיקרי שבו הנשמה

58 היא בהתגלות - הרי זה

59 במוחין, שנגלית שם -

60 במוחין, כללות החיות

61 המתפשט ממנה. - מהנשמה. רק בחותיה של כללות החיות

62 מאירים ומתפשטים משם - מהמוחין לכל אברי הגוף, כדמיון

63 האור המתפשט ומאיר מהשמש לחדרי הדרים. [ואפילו הלב

64 - שהוא אבר כללי, שממנו נמשך לשאר האברים, "לכא פליג לכל

65 שיפין", בכל זאת, גם הלב מקבל מהמח, ולכן המח שליט עליו -

66 - על הלב, בתולדתו, כנודע לעיל - בפרק י"ב, שכן נברא האדם

67 בטבע, שהמוח יהיה שליט על הלב; וזאת - מפני שגם הלב מקבל

68 מן המוח, שמשום כך המוח "שליט על הלב".

1 להלן יוסבר, שכוחות אלה, בשעה שהם נמשכים מן הנשמה ומתגלים

2 בגוף - אז אומרים, שעיקר מקום ההמשכה וההתגלות הוא במוח

3 שבראש, ומהמוח זה מתפשט לכל אברי הגוף. ואילו, עצמות ומדות

4 הנשמה נמצאת בכל מקום בשווה, ברגל כמו בראש. בתחילה דובר

5 רק על רמ"ח אברי הגוף

6 ורמ"ח כוחות הנשמה

7 המלוכשים בהם, אך, לאחר

8 מכן מדובר כבר יותר

9 בפרטיות, שישנם תרי"ג:

10 רמ"ח אברים ושס"ה גידים,

11 ולכל אחד מהם יש ענין

12 מיוחד של חיות הנפש, ולכן

13 מכאן ואילך כבר מדובר על

14 תרי"ג. והנה, על המשכת

15 כל התרי"ג - 613, מיני

16 בחות וחיות - הנמשכים

17 מהעולם הנשמה אל הגוף

18 להחיותו - עליה - על

19 המשכה זו, אמרו, - חכמינו

20 ז"ל, שעקר משכנה

21 והשראתה של המשכה זו

22 וגלוי זה הוא בלוי במחין

23 שבראש, ולכן הם -

24 המוחין מקבלים תחלה

25 הבח והחיות הראוי להם

26 לפי מזגם ותכונתם, שהן

27 - השכל המתחלק לשלושה כוחות: חכמה בינה דעת וכו'

28 המחשבה וכל השיף למחין. - שכל מה ששייך למוחין, ויש להם

29 המזג והתכונה של המוח - מקבלים מהנפש לפני שאר האברים, ולא

30 זו בלבד, - שהמוחין מקבלים את החיות שלהם לפני שאר האברים,

31 אלא גם כללות כל המשכות החיות לשאר האברים, גם בן -

32 לפני שהן נמשכות בשאר האברים, היא כלולה ומלכשת במחין

33 שבראש, ושם - במוחין שבראש, הוא עקרה ושרשה של

34 המשכה זו, בבחינת גלוי האור והחיות של כל הנשמה בלה,

ליקוטי אמרים

והנה על המשכת כל התרי"ג מיני כחות וחיות מהעולם
הנשמה אל הגוף להחיותו עליה אמרו שעיקר משכנה
והשראתה של המשכה זו וגילוי זה הוא כולו במוחין
שבראש ולכן הם מקבלים תחלה הכח והחיות הראוי
להם לפי מזגם ותכונתם שהן חב"ד וכח המחשבה וכל
השייך למוחין ולא זו בלבד אלא גם כללות כל המשכות
החיות לשאר האברים ג"כ כלולה ומלוכשת במוחין
שבראש ושם הוא עיקרה ושרשה של המשכה זו בבחי'
גילוי האור והחיות של כל הנשמה כולה ומשם מתפשטת
הארה לשאר כל האברים ומקבל כל א' כח וחיות הראוי
לו כפי מזגו ותכונתו כח הראיה מתגלה בעין וכח
השמיעה באוזן וכו'. וכל הכחות מתפשטים מהמוח
כנודע כי שם הוא עיקר משכן הנשמה כולה בבחי' גילוי
שנגלית שם כללית החיות המתפשט ממנה. רק כחותיה
של כללות החיות מאירים ומתפשטים משם לכל אברי
הגוף כדמיון האור המתפשט ומאיר מהשמש לחדרי
חדרים [ואפילו הלב מקבל מהמוח ולכן המוח שליט
עליו בתולדתו כנ"ל]:

יום ראשון	יום ראשון	יה אייר, לג לעומר	ה'תש"ג
תהלים: מפרק פח עד פרק פט	שיעורים. חומש: בחוקתי, פ' ראשונה עם פירש"י. תהלים: פח-פט. תניא: ואיך יבא . . . 138- וקדוש.		

אצל אדמו"ר האמצעי הי' לג בעומר מיו"ט המצויינים. מען פלעגט ארויסגעהן אויפ'ן פעלד, ער פלעגט זיך ניט וואשען, אבער נעהמען משקה, וואס מצד הבריות האט ער עס ניט געטאָרט. מען האָט דעמאָלט געזעהן א סך מופתים. דאָס רוב מופתים איז געווען בנוגע קינדער. און אַ גאַנץ יאָהר האָט מען געווארט אויף לג בעומר.

אָצל אַדמו"ר האַמאָצעי הָיה לג בַּעמֶר מִיו"ט [יום-טוב] הַמְצִינִים [=חגים חשובים]. הָיוּ יוֹצְאִים לַשָּׂדֶה, הָרַבִּי לֹא הָיָה נוֹטֵל יָדָיו אֶף הָיָה אוֹמֵר 'לְחַיִּים' עַל 'מִשְׁקָה' – דָּבָר שְׂמֻטָּעִי בְּרִיאוֹת הָיָה אָסוּר עָלָיו. הָיוּ רוֹאִים אֲזִי הָרַבָּה מוֹפְתִים. רַב הַמוֹפְתִים הָיוּ בְּנוֹגֵעַ לִילָדִים, וְכָל הַשָּׁנָה יִחְלוּ וְצִפוּ לִלְג בַּעמֶר.

יום שני	יום שני	יט אייר, לד לעומר	ה'תש"ג
תהלים: מפרק צ עד פרק צו	שיעורים. חומש: בחוקותי, שני עם פירש"י. תהלים: צ-צו. תניא: ואח"כ . . . -ע' ית' כנ"ל.		

חסידות איז א ג'טליכער פאַרשטאַנד, דער פארשטאַנד וואָס ווייזט דעם מענשען ווי קליין ער איז, און ווי גרויס ער קען זיך דערהויבען.

חֲסִידוֹת הֵיאַ הִבְנָה אֱלֻקִּית, הִתְבַּנָּה הַמְרָאָה לְאָדָם עַד בְּמָה הוּא קָטָן, וְלֵאיוֹז גְּדֻלוֹת הוּא יְכוֹל לְרוֹמֵם אֶת עַצְמוֹ.

יום שלישי	יום שלישי	כ אייר, לה לעומר	ה'תש"ג
תהלים: מפרק צז עד פרק קג	שיעורים. חומש: בחוקותי, שלישי עם פירש"י. תהלים: צז-קג. תניא: והנה כאשר . . . -ע' בד"ת.		

ניטאָ באַ וועמען איבערנעמען זיך. מען בעדארף האָרעווען, מיט סבלנות און קירוב הדעת קען מען, בעזה"י, אלס דורכזעצען, מיט ביטול הזולת והגבהת עצמו ווערט מען חלילה אלץ אָן.

"אין כלפי מי להתנער מאחריות". צריך להתנגע, בסבלנות וקרוב הדעת אפשר, בעזרת ה' תתברך, לסדר הכל. בבטול הזולת והגבהת עצמו מפסידים, חלילה, הכל.

יום רביעי	כא אייר, לו לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בחוקתי, רביעי עם פירש"י. תהלים: קד"קה. תניא: כי על . . . -ע" ומאדו כנ"ל. על כל אחד ואחד לדעת, כי הוא יתברך בהשגחתו הפרטית נותן לכל אדם האפשרות להביא רצון העליון יתברך מן הכח אל הפעל, בקיום המצוות ובחזון הנהדות ותורתנו הקדושה בכל צד ובכל מקום שהוא, ואין הדבר תלוי אלא בעבודתו.		

יום רביעי
תהלים:
מפרק קד
עד פרק קה

יום חמישי	כב אייר, לז לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בחוקתי, חמישי עם פירש"י. תהלים: קו"קו. תניא: פרק נ. והנה . . . 140" ח"ו. פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים - בשנת תקמ"ד - ותוכן שיחתם הי': דער רבי - רבנו הזקן - האט אויפגעטאן וואס מען איז ניט עלענט. אמאל, איז דער רבי - דער ר"מ און גאון - געווען עלענט, און די תלמידים זיינען געווען עלענט. דער דרך החסידות וואס דער רבי האט מייסד געווען איז דער גרויסער ג"טליכער אויפטו, וואס דער רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט עלענט.		

יום חמישי
תהלים:
מפרק קו
עד פרק קז

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים - בשנת תקמ"ד - ותוכן שיחתם הי': הרבי - רבנו הזקן - פעל שאיננו בבדידות. פעם הרבי - הריש מתיבתא והגאון - היה בודד [לעצמו], והתלמידים היו בודדים [לעצמם]. דרך החסידות שהרבי יסד הוא החדוש האלקי הגדול, שהרבי אינו בודד וחסידים אינם בודדים.

יום ששי	כג אייר, לח לעומר	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בחוקתי, ששי עם פירש"י. תהלים: קח"קב. תניא: והנה . . . חיי החיים ב"ה. ראשית הירידה, ר"ל, הוא העדר העבודה בתפלה, עס ווערט אלץ טרוקען און קאלט, די מצוות אנשים מלומדה ווערט שוין אויך שווער, מען איילט, מען ווערט אן דעם געשמאק אין תורה, והאוויר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.		

יום ששי
תהלים:
מפרק קח
עד פרק קיב

ראשית הירידה, רחמנא לצלן, הוא העדר העבודה בתפלה, הכל נהיה יבש וקר; גם המצוות אנשים מלומדה' הופכים כבר לנטל; ממהרים מאבדים את הטעם בתורה, והאוויר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

שבת
קודש

תהלים:
מפרק קיג
עד פרק קיח

שבת

כד אייר, לט לעומר

ה'תש"ג

מברכים ראש חודש סיון. אמירת כל התהלים בהשקמה. יום התעודות. לשלישי עולה הבעל קורא, ונעצמו.

שיעורים. חומש: בחוקתי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיח.

תניא: פרק נא. והנה . . . בתולדתו כנ"ל.

"אם בחקתי תלכו", "אם" זה, הוא לשון תחנונים, כמאמר רז"ל, שכונתו הלוואי בחקתי תלכו. וזה שהקדוש ברוך הוא כביכול, מתחנן לפניו שישמרו את התורה, זה עצמו מסייע ונותן כח לאדם שיעמד בבחירתו הטובה. ועוד זאת אשר בחקתי תלכו, דנעשית הנשמה מהלך.

בביאת המשיח תתגלה מעלת הפשיטות והתמימות שיש בעבודתם של אנשים פשוטים שמתפללים ואומרים תהלים בתמימות.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

יום ראשון י"ח אייר ה'תש"ע

האם תיתכן חזרה מהבטחת הקב"ה?

הנביא כי תמיד יתכן לומר שהנבואה לא התקיימה מחמת מעשי האדם, אך ביחס לנביא עצמו טעם זה אינו שייך, ואצלו אף נבואה לטובה עשויה להשתנות.

והמהר"ל מיישב באופן אחר (גור אריה ושלח לב, ח): יש לחלק בין הבטחה לנבואה. הבטחה מהווה מעין הסכם בין המבטיח למקבל להיטיב לו מפאת זכויותיו. ומובן שכאשר ישתנה מאזן זכויותיו של מקבל ההבטחה, עשויה ההבטחה להתבטל. נבואה, לעומת זאת, היא קביעה שכך גזר ה' (רוב דברי הנבואה נאמרו בלשון עבר, כגון 'הנה שברתי את עול נבוכדנצר מלך בבל', כאילו הדבר כבר נעשה) ולכן נבואה לא יכולה להשתנות עקב מעשי האדם.

הלכות יסודי התורה פרק י, הלכה ד: אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך, ולא באה הטובה שאמר - בידוע שהוא נביא שקר; שכל דבר טובה שיגזר האל, אפילו על תנאי - אינו חוזר. על כלל זה, שאין הקב"ה חוזר מהבטחה לטובה, הקשה הרמב"ם (בהקדמה לפ"ח מ): הרי אמרו בגמרא שיעקב אבינו פחד שעשו יהרגנו ואף שהבטיחו הקב"ה "ושמרתיו בכל אשר תלך", חשש שמא חטא מאז, ואם כן מבואר שאף הבטחה לטובה עשויה להשתנות עקב מעשי האדם!

ותירץ הרמב"ם: הבטחה של הקב"ה לנביא עצמו עלולה להשתנות, אבל נבואה לאחרים אינה חוזרת. וטעם הדבר הוא שבעצם גם הבטחה לטובה עשויה להשתנות עקב מעשי האדם אלא שאם כן לעולם לא יהא ניתן לבחון את אמיתות דברי

יום שני י"ט אייר ה'תש"ע

בין חוטא לקדוש

טובה" (קין אורה תענית שם).

ויש ליישב באופן אחר על פי דברי השלחן ערוך' (ארי"ח תקע"א, א): "היושב בתענית, אם יכול לסבול התענית נקרא קדוש, ואם לא כגון שאינו בריא וחזק - נקרא חוטא". כלומר, מי שאינו בריא ומתענה נקרא 'חוטא' כדעת שמואל, אך הבריא רשאי להתענות ולקדוש' יחשב (כדעת ר' אלעזר בתענית שם), כי מתוך כך מתמרקין עוונותיו (רש"י תענית שם). והוסיף ה'מגן אברהם' (ארי"ח שם ס"ק א) שעל חטא ידוע יש להתענות מכל מקום. ואדה"ב באגרת התשובה' (פ"ב) כתב שבדורותינו אלה ריבוי הציונות מזיק ו"אפשר לבוא לידי חולי או מיחוש ח"ו, ולכן, אסור להרבות בתעניות. והתקנה היא, "וחטאך בצדקה פרוק"

(ראה אגרו"ק לאדמו"ר, כך ב' עמ' ס"א. וראה ב'אגרת התשובה' שם לגבי הנהגת "בעל נפש החפץ בקרבת ה").

הלכות דעות פרק ג, הל' א: אלו שמתעניין תמיד - אינן בדרך טובה, ואסרו חכמים שיהא אדם מסגף עצמו בתענית. הלכה זו היא כדעת שמואל (תענית יא, א) ש"כל היושב בתענית נקרא חוטא", קל-וחומר מנזיר "שלא ציער עצמו אלא מן היין שנקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה".

אך התוספות (שם, ד"ה אמו) הקשו מדברי שמואל במקום אחר (בבא קמא צא, ב) שרשאי אדם לשבת בתענית ואינו נקרא חוטא. וכן יש להקשות על הרמב"ם מדבריו בהלכות תעניות (פ"א ה"ט) "כשם שהצבור מתענים על צרתן כך היחיד מתענה על צרתו"? והביאור:

מלשון הרמב"ם יש להבין שהאיסור הוא רק על "אלו שמתעניין תמיד" היינו סיגוף עצמי באופן מתמשך אבל תענית לצורך תשובה על חטא או כדי שלא תבוא צרה, הרי זו "דרך

אהבת כל ישראל

יום שלישי כ' אייר ה'תש"ע

והרמב"ם כאן כתב "לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו" ללא כל הבדל, וגם על שנאת הרשע לא כתב כאן, בהל' דעות, אלא בהלכות רוצח (בסופו). ולפי כללי הרמב"ם (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ו) הרמב"ם סומך רק על מה שכתב במקום קודם ולא על מה שיכתוב לאחר מכן.

מכאן שנאת הרשע אינה מפני שנתמעט מהלשון ואהבת לרעך כמוך, אלא ציווי בפני עצמו שנלמד מפסוק אחר ("יראת ה' שנאת רע" – ראה פסחים ק"ג, ב). ובתנאי פרק לב כותב אדה"ז שגם אלו "שמצוה לשנאותם, מצוה לאהבם גם כן".

(לקוטי שיחות כרך י"ז עמ' 217)

הלכות דעות פרק ו, הלכה ג: מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך".

יש אומרים (סמ"ג עשין ט, הג"מ כאן, וראה רמב"ם הל' אבל רפ"ד) שהמצוה "ואהבת לרעך כמוך" היא לרעך בתורה ומצוות ולא ברשע.

אמנם, באחרונים (מהר"ם שיק תריג מצוות, מצוה רמד, רי"פ פערלא מ"ע יט קמג, ד) כתבו שהמצוה כוללת גם רשע, ואפילו רשע שחייב מיתה שהרי בסנהדרין (מה, א) למדו מהפסוק "ואהבת לרעך כמוך" – "ברור לו מיתה יפה". ואכן כתב הרמ"ה (שם נב, ב): "וכל היכא דכתיב רעך – משמע ישראל ואפילו רשע".

שכר לימוד - על מ"ז

יום רביעי כ"א אייר

והטעמים והיו צריכים ללמוד בעל פה את הנקודות והטעמים בכל המקרא, משא"כ בזמננו סומכים על כך שילמד בעצמו כשיגדיל (עיי"ש פ"א, ו).

והנה, מדברי הגמרא נראה כי התקנה לא היתה על לימוד משנה וגמרא אלא על לימוד מקרא, כי בימיהם היו מצויים מלמדי משנה וגמרא בחינם, וכיון שעיקר החיוב על בני העיר להחזיק את המלמד הוא מתקנת חז"ל, אין לחייב יותר מהנכלל בתקנה, והלימוד בימינו שעיקרו במשנה וגמרא אינו בכלל התקנה.

והוסיפו הפוסקים, כי בימינו יש צד נוסף לא לחייב את כל בני העיר בהחזקת התלמוד-תורה, כי כיום ההוצאות כוללות דברים שמעבר לשכר הלימוד, כגון בנין הת"ת, מזון וכיו"ב. ולפי המבואר בדברי רבינו הזקן, כל דבר שלא היה בזמן התקנה ונוסף אחר כך אינו בכלל החיוב (שבת הלוי ו, קמז).

הלכות תלמוד תורה פרק ב, הלכה א: מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה, ובכל פלך ופלך.

כתב אדמו"ר הזקן (הל' ת"ת פ"א, ג) כי התקנה להושיב מלמדים בכל עיר כוללת את החיוב לפרוע את שכר המלמד מקופת הקהל. ולפי זה החזקת המלמד מוטלת על כל בני העיר, אף מי שאין לו בנים כלל.

בימינו נהוג שכל אחד משלם את שכר הלימוד של בנו, ואדה"ז מבאר (שם קרי"א סק"ג) שהשינוי נובע משינוי סדר הלימוד במשך הדורות: בימי חז"ל היו משקיעים חמש שנים בלימוד המקרא לבד, כנאמר במשנה: "בן חמש שנים למקרא", אולם בזמנינו לומדים מקרא כשנתיים, ועיקר הלימוד לאחר מכן הוא במשנה וגמרא.

טעם השינוי הוא משום שבימיהם לא נכתבו הנקודות

כבוד הרב לתלמידיו

יום חמישי כ"ב אייר ה'תש"ע

בדרך חידוש, שהתלמידים קרויים בנים (ספרי דברים ז; סנהדרין יט, ב; ועוד)?

והראשונים נתנו טעם בדבר: על ידי הכבוד שייתן הרב לתלמיד תסתייע מלאכתו, ותגדל השפעתו וגם הוא עצמו ירוויח, הרי שכבוד הרב לתלמידו מסייע גם לרב וגם לתלמיד, וכפירוש רש"י על דברי המשנה שיהיה כבוד התלמיד חביב על הרב כשלו, "כי אתה מתפאר בו, והרי כבודו הוא כבודך לפיכך דין הוא שיהיה חביב עליך כשלך ככבוד עצמך".

והרמב"ם כאן כתב: "וצריך אדם להזהר בתלמידיו ולאובהן, שהם הבנים המהנין בעולם הזה ולעולם הבא", ובהלכה י"ג הוסיף: ש"התלמידים מוסיפין חכמת הרב ומרחיבין לבו... תלמיד קטן מחדד את הרב, עד שיוצא ממנו בשאלותיו חכמה מפארה".

הלכות תלמוד תורה פרק ה הלכה י"ב: בשם שנתלמידים תביין ככבוד הרב, כך הרב צריך לכבד את תלמידיו ולקרבן.

המקור לכבוד התלמיד הוא במשנה (אבות ד, יב): "ר' אלעזר בן שמוע אומר: יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך".

על גודל ההשפעה ההדדית של יחס הרב לתלמידו, וכן של התלמיד לרבו, ניתן ללמוד מדברי הרמב"ם (הל' רוצח פ"ז ה"א): "תלמיד שגלה לערי מקלט, מגלין רבו עמו, שנאמר: 'וחי' [יונס אל אחת מן הערים האל וחי' - דברים ד, מא], עשה לו כדי שיחיה. וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד - כמיתה חשובין. וכן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו".

אמנם, לכאורה לא מצאנו חיוב על האב לכבד את בנו. ובמה מיוחדים התלמידים על הבנים, אף שבכמה מקומות אמרו חז"ל

יצור בובות, וצילום אנשים

יום שישי כ"ג אייר ה'תש"ע

האם מותר ליצור בובות משחק לילדים? לדעת המהרי"ט (י"ד לה) יש להתיר, מדיוק לשון הרמב"ם: "אסור לעשות צורות לנו" כי בחפץ קבוע של נוי יש חשש

הלכות עבודה זרה פרק ג, הלכה י: אסור לעשות צורות לנואי... ואין אסור לצור לנואי, אלא צורת האדם בלבד... והוא שתהיה הצורה בולטת.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ מז

אדם אסורה אף כשאנה בולטת. למעשה נפסקה ההלכה להיתר אך היו שחששו לדעת האוסרים, וכן מעיד השאלת יעב"ץ (ח"א סי' קע) שאביו ה'חכם צבי' אסר לצייר את דמותו, אך הסכמת רוב הפוסקים להקל.

ולענין צילום יש צד נוסף להקל, כי האיסור נלמד מהפסוק 'לא תעשון אתי', היינו בעשיה ישירה ולא ב'גרמא', והרי בצילום אין פעולה ישירה מצד המצלם ורק הסרת המניעה (כי הלחיצה על מתג המצלמה רק מסיטה מהעדשה את ה'תריס' המסתר, והתמונה נקלטת ממילא) (תשובות והנהגות שם). וכן מצינו אצל רבותינו נשיאנו שלא נמנעו משימוש בתמונות אנשים (אג"ק ח"ה ע' תנח).

שיטעו שיש בהן ממש, אבל צורות העשויות למשחק בדרך עראי מותרות.

ובשו"ת 'יביע אומר' (ח"ג יד"ד ח) כתב, שקשה לסמוך על דברי המהרי"ט לכתחילה באיסור תורה, אך אין למחות ביד המקילים. אך עשיית צורות אדם להצגה במוזיאון אסורה, שהרי נועדו לנוי בדרך קבע. ויש שכתבו כי אף הצפייה בהן אסורה, כדין המבשל בשבת במזיד לצורך אחרים שהתבשל אסור למי שנתבשל בשבילו, ואף כאן הצורות נעשו עבור המבקרים (תשובות והנהגות ג, רסג).

ולענין ציור או צילום תמונת אדם: לדעת הרמב"ם הדבר מותר, כי האיסור הוא רק בצורה בולטת, ולדעת הראב"ד צורת

שבת קודש כ"ד אייר ה'תש"ע

מצבת זכרון לקדושי השואה

הרמב"ם הדבר אסור.

ומה בין מצבה כזו למצבה על קברי המתים עליה נפסקה הלכה (הל' אבל פ"ד ה"ד) "בונים נפש [מצבה] על הקבר" והיא תיקון לנפש (ראה גשר החיים ב, כ"ד)?

אלא שהאיסור הוא רק כאשר המצבה עומדת בפני עצמה, ואז יש בה דמיון למצבה שמעמידים לעבודה זרה, אך כאשר היא עומדת ליד קבר המת, שמעמידים אותה כדי לציין את המת ואת פעולותיו הטובות בחייו, אין איסור.

ולכן התיר לשואלים להעמיד את מצבת הזכרון לקדושי השואה בסמוך לקבר שהוטמן מאפר הקדושים וכדומה, בדוגמת מצבות שעושים לכל מתי ישראל, וגם זכרון עולם לשואה האיומה.

(ש"ת מנחת יצחק א, סי' כ"ט)

הלכות עבודה זרה פרק ו, הלכה ו: **מַצֵּבָה שֶׁאֶסְרָה תוֹרָה** - **הִיא בְּנִין שִׁיהִיו הַכֹּל מִתְקַבְּצִין אֶצְלָהּ, וְאֵפִילוּ לְעֵבֶד אֶת ה', שֶׁבֶן הָיָה הָרֶךְ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תִקֶּן לָךְ מַצֵּבָה, אֲשֶׁר שָׂאָה אֶלֶּהֶיךָ".**

לדעת הסמ"ג (מל"ת מ"א), מצבה שאסרה תורה היא הנעשית "להקריב עליה" ואפילו אם ההקריבה היא לה'. ובספר 'דברי ירמיהו' דייק מלשון הרמב"ם כאן "בנין שיהיו הכל מתקבצין אצלה" שהאיסור הוא גם במצבה "העומדת לנס וזכרון לרואים אותה", כדוגמת מצבת זכרון לכבודם של נופלים במלחמה, וטעם האיסור הוא כדי שלא יחליפו בין מצבה לפסל ומסכה.

וכאשר לאחר השואה ביקשו להעמיד באחת הערים מצבת זכרון לנספים הקדושים, כתב ה'מנחת יצחק' שעל פי שיטת

אגרות קודש

ב"ה, ד' אייר תשט"ו

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ בעל מרץ

מו"ה דוד שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעשירי למטמונים, בו כותב אף כי בקיצור נמרץ על דבר תכנית השיעורים הקיימים לעת עתה, ויהי רצון מהשם יתברך ויתעלה אשר יעלה ביד מגידי השיעורים להשיג המטרה, היינו שיהיו נכנסים דבריהם ללב השומעים, והוא על ידי שני התנאים הידועים, שכל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים (ברכות ו, ע"ב), ודברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב (מאמר רו"ל הובא בספר הישר לרבנו תם שער י"ג ובשלי"ה הקדוש שער האותיות). ויצליחם בתלמידים מקשיבים ומביאים הענינים בפועל כי גדול תלמוד (דוקא) שמביא לידי מעשה.

בהנוגע להתכנית בעתיד בעבודה קדושה זו, הנה דברתי עם הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ בעל מרץ כו' הרב"א שי' גאראדעצקי, ובקרוב יבוא עמם כתובים בפרטיות המתאימה.

בברכת הצלחה ובפ"ש כל החברים שיחיו.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ח כ"ד אייר ה'תש"ע

יום ראשון י"ח אייר ה'תש"ע

הלכות יסודי התורה פרק י

א. כל נביא שיעמד לנו ויאמר שה' שלחו, אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבנו או מאותות אליהו ואלישע, שיש בהם שנוי מנהגו של עולם; אלא האות שלו, שיאמר דברים העתידים להיות בעולם, ונאמנו דבריו, שנאמר: "וכי תאמר בלבבך: איכה גדע את הדבר וגו'". לפיכך, כשיבוא אדם הראוי לנבואה במלאכות [בשליחות] ה', ולא יבוא להוסיף ולא לגרע, אלא לעבר את ה' במצוות התורה – אין אומרים לו: 'קרע לנו את היסוד, או הנהיג מת וכיוצא באלו, ואחר כך נאמין בך', אלא אומרים לו: 'אם נביא אתה, אמר לנו דברים העתידים להיות'; והוא אומר, ואנו מחכים לראות היבואו דבריו: אם לא יבואו, ואפילו נפל דבר אחד קטן – בידוע שהוא נביא שקר. ואם באו דבריו כלן – יהיה בעינינו נאמן.

ב. ובודקין אותו פעמים הרבה. אם נמצאו דבריו כלן נאמנים, הרי זה נביא אמת, כמו שנאמר בשמואל: "וידע כל ישראל מן ועד באר שבע, כי נאמן שמואל לנביא לה'".
ג. והלא המעוננים והקוסמים אומרים מה עתיד להיות, ומה הפרש בין הנביא ובינם? אלא שהמעוננים והקוסמים וכיוצא בהן, מקצת דבריהם מתקיימים ומקצתן אין מתקיימים, כענין שנאמר: "ועמדו נא ויושיעו הכרי שמים, החזים בפוכבים, מודיעים לחיידים, מאשר יבאו עליהם" – "מאשר", ולא כל אשר. ואפשר שלא יתקיים מדבריהם כלום, אלא יטעו בכל, כענין שנאמר: "מפר אתות בדים, וקסמים והולל". אבל הנביא – כל דבריו קיימים, שנאמר: "כי לא יפל מדבר ה' ארצה". וכן הוא אומר: "הנביא אשר אתו חלום, יספר חלום, ואשר דברי אתו, ידבר דברי אמת; מה לתבן את הבר, נאם ה'". כלומר, שדברי הקוסמים והחלומות כתבן [קש] שנתערב בו מעט בר [תבואה נקיה], ודבר ה' כפר שאין בו תבן כלל. ובדבר הזה הפתוח הבטיח ואמר, שאותן הדברים שמודיעין המעוננים והקוסמים לאמות ומכזבין – הנביא יודיע להם דברי האמת, ואין אתם צריכין למעונן וקוסם וכיוצא בו, שנאמר: "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש, קוסם קסמים... וגו' כי הגוים האלה... וגו' נביא מקרבך מאחריך". ה' למדת, שאין הנביא עומד לנו, אלא להודיענו דברים העתידים להיות בעולם, משבע ורעב מלחמה ושלום וכיוצא בהן; ואפילו צרכי יחיד מודיע לו, כשאול שאבדה לו אבדה והלך לנביא להודיעו מקומה. וכיוצא באלו הדברים, הוא שיאמר הנביא – לא שיעשה דת אחרת, או יוסיף מצוה או יגרע.
ד. דברי הפרענות שהנביא אומר, כגון שיאמר: 'פלוני ימות', או 'שנה פלונית שנת רעב' או 'מלחמה' וכיוצא בדברים אלו – אם לא עמדו דבריו, אין בזה הכחשה

לנבואתו, ואין אומרים: 'הנה דבר ולא בא'; שהקדוש ברוך הוא "אָרַךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד, וְנָחַם עַל הָרָעָה", ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה, או שתלה להם [נתן להם] ארכה] כחזקיה. אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך, ולא באה הטובה שאמר – בידוע שהוא נביא שקר; שכל דבר טובה שייגזר האל, אפילו על תנאי – אינו חוזר. ה' למדת, שבדברי הטובה בלבד יבחן הנביא. הוא שיקרימוהו אומר בתשובתו לחנניה בן עוזר, כשהיה ירמיה מתנבא לרעה וחנניה לטובה. אמר לו ירמיה: 'חנניה, אם לא יעמדו דבריו, אין בזה ראיה שאני נביא שקר; אבל אם לא יעמדו דבריו, יודע שאמתה נביא שקר', שנאמר: "אף שמע נא את הדבר הזה וגו' הנביא אשר יבא לשלח, בבא דבר הנביא יודע הנביא אשר שלחו ה' באמת".

ה. נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא – הרי זה בחזקת נביא, ואין זה השני צריך חקירה; שהרי משה רבנו העיד ליהושע, והאמינו בו כל ישראל קדם שיעשה אות. וכן לדורות. נביא שנודעה נבואתו והאמינו דבריו פעם אחר פעם, או שהעיד לו נביא, והיה הולך בדרכי הנבואה – אסור לחשב אחריו ולהרהר בנבואתו, שפא אינה אמת. ואסור לנסותו יותר מדי, ולא נהיה הולכים ומנסים לעולם, שנאמר: "לא תנסו את ה' אלהיכם, כאשר נסיתם במסה", שאמרו: "היגש ה' בקרבנו, אם אין". אלא מאחר שנודע שזה נביא – יאמינו וידעו כי ה' בקרבם, ולא ירהרו ולא יחשבו אחריו, כענין שנאמר: "וידעו, כי נביא היה בתוכם".

ברוך רחמנא דסנין

הלכות דעות

י' בכללן אחת עשרה מצוות – חמש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להדמות בדרכיו; (ב) להדבק ביוצאיו; (ג) לאהב את רעים; (ד) לאהב את הגרים; (ה) שלא לשנא אחים; (ו) להוכיח; (ז) שלא להלבין פנים; (ח) שלא לענות אמללים; (ט) שלא להלך רכיל; (י) שלא לנקם; (יא) שלא לנטר. ובאור מצוות אלו – בפרקים אלו.

הלכות דעות פרק א

א. דעות [מידות ותכונות נפש] הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם, וזו משנה מזו ורחוקה ממנה ביותר: יש אדם שהוא בעל חמה, כועס תמיד; ויש אדם שדעתו מישבת עליו, ואינו כועס כלל – ואם כעס, יכעס פעם מעט בכמה שנים. ויש אדם שהוא גבה לב ביותר, ויש שהוא שפל רוח עד מאד. ויש שהוא בעל תאווה, לא תשבע נפשו מחלף בתאוות; ויש שהוא טהור גוף ביותר, לא יתאוה אפילו לדברים מעוטים שהגוף צריך להן. ויש בעל נפש רחבה,

שמיטין אותה כנגד הקצצה הראשון; וזה הוא לפני משורת
הדין. ומצוין אנו ללכת בדרךים אלו הבינוניים, והם
הדרךים הטובים והישרים, שנאמר: "והלכת בדרךיו".
ו. כך למדו בפרוש מצוה זו: מה הוא נקרא חנון, אף אתה
היה חנון; מה הוא נקרא רחום, אף אתה היה רחום; מה
הוא נקרא קדוש, אף אתה היה קדוש. ועל דרך זו קראו
הנביאים לאל בכל אותן הפנויות, 'ארץ אפים ורב חסד',
'צדיק וישר', 'תמים', 'גבור' ו'חזק' וכיוצא בהן - להודיע
שאלו דרכים טובים וישרים הן, וחיבב אדם להנהיג עצמו
בהן ולהדמות כפי כחו.

ז. וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו?
נעשה וישינה וישלש במעשים שעושה על פי הדעות
האמצעיות, ויחזור בהן תמיד, עד שיהיו מעשיהן קלים עליו
ולא יהיה בהם טרח, ויקבעו הדעות בנפשו. ולפי שהשמות
האלו שנקרא בהן היצור, הן הדרך הבינונית שאנו חייבין
ללכת בה - נקראת דרך זו 'דרך ה'; והיא שלמדה אברהם
אבינו לבניו, שנאמר: "כי ידעתי, למען אשר יצוה את בני
ואת ביתו אחריו, וישמרו דרך ה'". וההולך בדרך זו, מביא
טובה וברכה לעצמו, שנאמר: "למען הביא ה' על אברהם
את אשר דבר עליו".

הלכות דעות פרק ב

א. חולי הגוף, טועמין המר מתוק והמתוק מר. ויש מן
החולים מי שמתאנה ותאב למאכלות שאינן ראויין
לאכילה, כגון העפר והפחם, ושונא המאכלות הטובים,
כגון הפת והבשר - הכל לפי רב החלי. כך בני אדם
שנפשותיהם חולות - מתאזין ואהבין הדעות הרעות,
ושונאין הדרך הטובה, ומתעצלין ללכת בה, והיא כבדה
עליהם למאד, לפי חלקם. וכן ישעיהו אומר באנשים הללו:
"הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע, שמים חשף לאור ואור
לחשף, שמים מר למתוק ומתוק למר". ועליהם נאמר:
"העוברים ארחות ישר - ללכת בדרך חשף". ומה היא תקנת
חולי הנפשות? ילכו אצל החכמים, שהן רופאי הנפשות,
וירפאו חלקם בדעות שמלמדים אותם, עד שיחזירו לדרך
הטובה. והמפירים בדעות הרעות שלהם, ואינם הולכים
אצל החכמים לרפא אותם - עליהם אמר שלמה: "ומוסר,
אילים בזו".

ב. וכיצד היא רפואתם? מי שהוא בעל חמה - אומרים
לו להנהיג עצמו, שאם הבה וקלל, לא ירגיש כלל; וילך
בדרך זו זמן מרבה, עד שתעקר החמה מלבו. ואם היה גבה
לב - ינהיג עצמו בבזיון הרבה, וישב למטה מן הכל,
וילבש בלוי סבבות המבזים את לובשיהם, וכיוצא
בדברים אלו, עד שיעקר גבה הלב ממנו, ויחזור לדרך
האמצעית, שהיא דרך הטובה; ולכשיחזור לדרך האמצעית,
ילך בה כל ימיו. ועל קו זה נעשה בשאר כל הדעות: אם
היה רחוק לקצה האחד, ירחיק עצמו לקצה השני, וינהג
בו זמן מרבה עד שיחזור לדרך הטובה, והיא מדה בינונית
שבכל דעה ודעה.

1 שלא תשבע נפשו מכל ממון העולם, כענין שנאמר: "אהב
2 כסף לא ישבע כסף"; ויש מקצר, שדין אפלו דבר מועט
3 שלא יספיק לו, ולא ירדף להשיג כל צרכו. ויש שהוא
4 מסגף עצמו ברעב וקובץ על ידו [מקמץ לעצמו], ואינו אוכל
5 פרוטה משלו אלא בצער גדול; ויש שהוא מאבד כל ממון
6 בידו, לדעתו. ועל דרכים אלו - שאר כל הדעות, כגון
7 מהולל [מתהולל] ואונן [עצוב], וכילי [קמצן] וישוע [פזרן],
8 ואכזרי ורחמן, ולב אמיץ ורך לבב [פחדן] וכל פיוצא בהן.
9 ב. ויש בין כל דעה ודעה הרחוקה ממנה בקצה האחר,
10 דעות בינוניות - זו רחוקה מזו. וכל הדעות - יש מהן דעות
11 שהן לאדם מתחלת ברייתו, לפי טבע גופו; ויש מהן דעות
12 שטבעו של אדם זה מכון [מותאם אליהם] ועתיד לקבל
13 אותן במהרה יתר משאר הדעות; ויש מהן שאינן לאדם
14 מתחלת ברייתו, אלא למד אותן מאחרים או שגפנה להן
15 מעצמו, לפי מחשבה שעלתה בלבו או ששמע שזו הדעה
16 טובה לו ובה ראוי לילך, והנהיג עצמו בה עד שנקבעה.

ג. שני קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה, אינן דרך
טובה; ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן, ולא ללמדן לעצמו.
ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן, או מוכן [מותאם]
20 מהן, או ששכר למד אחת מהן ונהג בה - יחזיר עצמו
21 למוטב וילך בדרך הטובים, והיא דרך הישרה.

ד. הדרך הישרה - היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה,
23 מכל הדעות שיש לו לאדם; והיא הדעה שהיא רחוקה
24 משני הקצוות רחוק שונה, ואינה קרובה לא לזו ולא לזו.
25 ולפיכך צוו חכמים הראשונים, שיהא אדם שם [מעריר
26 ושוקל] דעותיו תמיד, ומשער אותם ומכון אותם בדרך
27 האמצעית, כדי שיהא שלם. כיצד? לא יהא בעל חמה נוח
28 לכעס, ולא כמת שאינו מרגיש, אלא בינוני: לא יכעס אלא
29 על דבר גדול שראוי לכעס עליו, כדי שלא יעשה פיוצא
30 בו פעם אחרת. וכן לא יתאנה אלא לדברים שהגוף צריך
31 להן ואי אפשר לחיות בולתן, כענין שנאמר: "צדיק אכל
32 לשבע נפשו". וכן לא יהיה עמל בעסקו אלא להשיג דבר
33 שצריך לו לחיי שעה, כענין שנאמר: "טוב מעט לצדיק".
34 ולא יקבץ ידו ביותר, ולא יפזר כל ממון, אלא נותן צדקה
35 כפי מפת ידו [- יכולתו], ומלךה כראוי למי שצריך. ולא
36 יהיה מהולל ושוחק, ולא עצב ואונן, אלא שמח כל ימיו
37 בנחת, בסבר פנים יפות. וכן שאר דעותיו. ודרך זו, היא
38 דרך החכמים. כל אדם שדעותיו פלן דעות בינוניות
39 ממעצות, נקרא חכם.

ה. ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר, ויתרחק מדעה
41 בינונית מעט לצד זה או לצד זה, נקרא חסיד. כיצד? מי
42 שיתרחק מגבה הלב עד הקצה האחרון, ויהיה שפל רוח
43 ביותר - נקרא חסיד; וזו היא מדת חסידות. ואם יתרחק
44 עד האמצע בלבד, ויהיה ענו - נקרא חכם; וזו היא מדת
45 חכמה. ועל דרך זו, שאר כל הדעות. וחסידים הראשונים
46 היו מטין דעות שלהן מדרך האמצעית כנגד שתי הקצוות:
47 יש דעה שמיטין אותה כנגד הקצה האחרון, ויש דעה

שֶׁבִּשְׂבִיל כְּבוֹדוֹ פָּתַח. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזָה. אֶפְלוּ מְלָה אַחַת
שֶׁל פְּתוּי וְשֶׁל גִּנְבַת הַדַּעַת, אֲסוּרָה; אֲלֵא שְׁפַת אֲמַת וְרוּחַ
נִכּוֹן, וְלֵב טָהוֹר מִכָּל עֲמָל וְהוּת [שְׁקָרִים].
ז. לֹא יִהְיֶה אָדָם בַּעַל שְׁחֹק וְהַתַּל [ליצנות], וְלֹא עֶצֶב
וְאוֹגֵן – אֲלֵא שְׂמִחָה. כִּף אֲמָרו חֲכָמִים: 'שְׁחֹק וְקִלּוֹת רֹאשׁ
– מְגִילִין לַעֲרֹה'. וְצוּר, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָדָם פְּרוּץ בְּשֹׁחַק, וְלֹא
עֶצֶב וּמִתְאַבֵּל; אֲלֵא מִקְבִּיל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסִכָּר פָּנִים יְפוֹת.
וְכֵן לֹא יִהְיֶה בַּעַל נֶפֶשׁ רַחֲבָה, נִבְהָל לַהוֹן, וְלֹא עֶצֶל וּבִטָּל
מִמְּלָאכָה, אֲלֵא בַּעַל עֵין טוֹבָה: מַעֲט עֶסֶק, וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה;
וְאוֹתוֹ הַמַּעֲט שֶׁהוּא חִלְקוֹ, יִשְׂמַח בּוֹ. וְלֹא יִהְיֶה לֹא בַּעַל
קִטְטָה וְלֹא בַּעַל קִנְיָה, וְלֹא בַּעַל תַּאֲוָה וְלֹא רוֹדֵף אַחֵר
הַכְּבוֹד. כִּף אֲמָרו חֲכָמִים: 'הַקִּנְיָה וְהַתַּאֲוָה וְהַכְּבוֹד,
מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם'. כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר – יִלֵּךְ בְּמַדָּה
הַבִּינּוּנִית שֶׁבְּכָל דָּעָה וְדַעָה, עַד שִׁיְהִי כָּל דַּעוּתוֹ מְכֻנָּה
בְּאִמְצָעִית; וְהוּא שִׁשְׁלֹמָה אוֹמֵר: "וְכָל דְּרָכֶיךָ כִּנּוּ".

יום שני י"ט אייר ה'תש"ע

הלכות דעות פרק ג

א. שְׂמָא יֹאמֵר אָדָם: 'הוֹאִיל וְהַתַּאֲוָה וְהַכְּבוֹד וְכִיּוּצָא בְּהֵן
דְּרָף רַעְיָה הֵן וּמוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם, אֶפְרָשׁ מִהֵן
בִּיתוֹר וְאַתְרַחֵק לְצַד הָאֲחֻרָן', עַד שֶׁלֹּא יֵאָכֵל בִּשְׁוֹר וְלֹא
יִשְׁתֶּה יַיִן וְלֹא יִשָּׂא אִשָּׁה וְלֹא יֵשֵׁב בְּדִירָה נָאָה וְלֹא יִלְבֹּשׁ
מַלְבוּשׁ נָאָה אֲלֵא הַשֵּׁק וְהַצֵּמֶר הַקָּשָׁה וְכִיּוּצָא בְּהֵן, כְּגוֹן
כְּמָרִי אָדָם – גַּם זֶה דְּרָף רַעְיָה הִיא, וְאֲסוּר לִילֵךְ בָּהּ. הַמְחִלֵּף
בְּדִרְף זֶה, נִקְרָא 'חֹטֵא'. הָרִי הוּא אוֹמֵר בְּנִדּוּר: "וְכִפּוּר עָלָיו
מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ"; אֲמָרו חֲכָמִים: 'יָמָה אִם נָדִיר שֶׁלֹּא
פָּרַשׁ אֲלֵא מִן הַיִּין, צָרִיךְ כְּפָרָה – הַמוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִכָּל דָּבָר, עַל
אַחַת כְּפָה וְכָמָה'. לְפִיכָךְ צוּ חֲכָמִים, שֶׁלֹּא יִמְנַע אָדָם עֲצָמוֹ
אֲלֵא מִדְּבָרִים שֶׁמִּנְעָה הַתּוֹרָה בְּלִבָּד, וְלֹא יִהְיֶה אוֹסֵר עֲצָמוֹ
בְּנִדּוּרִים וּבִשְׁבוּעוֹת עַל דְּבָרִים הַמְּתָרִין. כִּף אֲמָרו חֲכָמִים:
'לֹא דִיָּף מִה שֶׁאֲסָרָה תּוֹרָה, אֲלֵא שֶׁאֲתָה אוֹסֵר עָלֶיךָ דְּבָרִים
אַחֲרִים? ! וּבְכָלל הַזֶּה, אֵלּוֹ שְׁמַתְעִינִי תָמִיד – אֵינִן בְּדִרְף
טוֹבָה, וְאֲסָרו חֲכָמִים שֶׁיִּהְיֶה אָדָם מְסַגֵּף עֲצָמוֹ בְּתַעֲנִית. וְעַל
כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוֹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן, צוּה שְׁלֹמָה וְאָמֵר: "אַל תְּהִי
צָדִיק הַרְבֵּה, וְאַל תִּתְחַכֵּם יוֹתֵר – לְמָה תִּשְׁוֹם".
ב. צָרִיךְ אָדָם שֶׁיִּכְנֹן כָּל מַעֲשָׂיו כְּלָם, לִידַע אֶת הַשֵּׁם בְּרוּךְ
הוּא, בְּלִבָּד; וְיִהְיֶה שְׂבִיחוֹ וְקוּמוֹ וְדַבּוּרוֹ, הַכֹּל לְעֻמַּת
[לחטרת] זֶה הַדָּבָר. בִּיצֵד? כְּשִׁישָׂא וְיִתֵּן אוֹ יַעֲשֶׂה מְלָאכָה
לְטַל שָׂכָר, לֹא יִהְיֶה בְּלִבּוֹ קִבּוּץ מִמּוֹן בְּלִבָּד, אֲלֵא יַעֲשֶׂה
דְּבָרִים הַלְלוּ כְּדִי שִׁימְצָא דְּבָרִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן, מֵאֲכִילָה
וְיִשְׁתִּיה וְיִשְׁכַּח בֵּית וּנְשִׂאָתָא אִשָּׁה. וְכֵן כְּשִׁישָׂא כָּל יִשְׁתִּיה
וְיִכְעַל, לֹא יִשֵּׂם עַל לְבּוֹ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים הַלְלוּ כְּדִי לְהַנּוֹת
בְּלִבָּד, עַד שֶׁנִּמְצָא שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה אֲלֵא הַמְּתוֹק לַחֵף
וְיִכְעַל כְּדִי לְהַנּוֹת; אֲלֵא יִשֵּׂם עַל לְבּוֹ כְּשִׁישָׂא כָּל יִשְׁתִּיה, כְּדִי
לְהַבְרוֹת גּוּפוֹ וְאֲבָרָיו בְּלִבָּד. לְפִיכָךְ, לֹא יֵאָכֵל כָּל שֶׁחֵחֵף
מִתַּאֲוָה, כְּמוֹ הַפֶּלֶב וְהַחֲמוֹר, אֲלֵא יֵאָכֵל דְּבָרִים הַמוֹעִילִין
לוֹ, אִם מָרִים אִם מְתוֹקִים. וְלֹא יֵאָכֵל דְּבָרִים הָרָעִים לְגוּף,
אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מְתוֹקִין לַחֵף. בִּיצֵד? מִי שֶׁיִּהְיֶה בְּשִׁוּר חָם –

ג. וְיֵשׁ דַּעוֹת שֶׁאֲסוּר לוֹ לֵאדָם לְנַהֵג בְּהֵן בְּבִינּוּנִית, אֲלֵא
יִתְרַחֵק עַד הַקֶּצֶה הָאֲחֵר – וְהוּא גִבָּה הַלֵּב; שֶׁאֵין דְּרָף
הַטּוֹבָה שִׁיְהִיה הָאָדָם עָנוּ בְּלִבָּד, אֲלֵא שִׁיְהִיה שְׁפַל רוּחַ,
וְתִהְיֶה רוּחוֹ נְמוּכָה לְמָאֵד. וְלְפִיכָךְ נִאָּמַר בְּמִשְׁה רַבִּנוּ "עָנוּ
מָאֵד", וְלֹא נִאָּמַר "עָנוּ" בְּלִבָּד. וְלְפִיכָךְ צוּ חֲכָמִים, 'מָאֵד
מָאֵד הָרִי שְׁפַל רוּחַ'. וְעוֹד אֲמָרו, שֶׁכָּל הַמְּגִבִּיה לְבּוֹ – כְּפָר
בְּעָקֶר, שֶׁנִּאָּמַר: "וְרָם לְבָבְךָ, וְשִׁכַּחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". וְעוֹד
אֲמָרו: בְּשִׁמְתָא דְּאִית בִּיה [יֵהא בְּחָרָם מִי שִׁישׁ בּוֹ] גִּסּוֹת
הָרוּחַ, וְאֶפְלוּ מְקַצְתָּהּ. וְכֵן הַכֶּסֶס, דָּעָה רַעְיָה הִיא עַד לְמָאֵד;
וְרֹאזִי לְאָדָם שִׁיְתְּרַחֵק מִמֶּנָּה עַד הַקֶּצֶה הָאֲחֵר, וְיִלְמַד עֲצָמוֹ
שֶׁלֹּא יִכְעַס, וְאֶפְלוּ עַל דָּבָר שֶׁרֹאזִי לְכַעַס עָלָיו. וְאִם רַעְיָה
לְהִטִּיל אִימָה עַל בְּנָיו וְכִנִּי בִיתוֹ, אוֹ עַל הַצְּבוּר אִם יִהְיֶה
פָּרָס, וְרַעְיָה לְכַעַס עָלֶיהֶן כְּדִי שִׁיְתְּרוּ לְמוֹטָב – יִרְאֶה עֲצָמוֹ
בְּפִגְיָה שֶׁהוּא כּוֹעֵס כְּדִי לִיִּסֵּר, וְתִהְיֶה דַּעוֹתוֹ מְשִׁשְׁתָּ בִּינוּ
לְבִין עֲצָמוֹ, כְּאָדָם שֶׁהוּא מְדַמָּה אִישׁ בְּשַׁעַת כְּעָסוֹ, וְהוּא
אֵינוֹ כּוֹעֵס. אֲמָרו חֲכָמִים הָרֹאשׁוֹנִים: 'כָּל הַכּוֹעֵס, כְּאֵלּוֹ
עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה'. וְאֲמָרו, שֶׁכָּל הַכּוֹעֵס – אִם חֲכָם הוּא,
חֲכָמָתוֹ מְסַתְּלָקָה מִמֶּנּוּ, וְאִם נְבִיא הוּא, נְבוּאָתוֹ מְסַתְּלָקָה
מִמֶּנּוּ. בַּעֲלֵי כֶּסֶס, אֵין חֲיִיָּה חַיִּים; לְפִיכָךְ צוּ לְהִתְרַחֵק מִן
הַכֶּסֶס, עַד שִׁיְנַהֵיג עֲצָמוֹ שֶׁלֹּא יִרְגִּישׁ אֶפְלוּ לְדְבָרִים
הַמְּכַעֲסִין. וְזֶה הִיא הַדְּרָף הַטּוֹבָה, וְדִרְף הַצָּדִיקִים: הֵן
נִגְלִיבִין, וְאֵינִן עוֹלְבִין; שׁוֹמְעִין חֲרָפְתָּן, וְאֵינִן מְשִׁיבִין;
עוֹשִׂים מֵאֲהָבָה, וְשׁוֹמְחִים בִּישׁוּרֵין. עָלֵיהֶם הַכְּתוּב אוֹמֵר:
"וְאֵהָבִיו, כִּצְאָתָה הַשֵּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ".
ד. לְעוֹלָם יִרְבֶּה אָדָם בְּשִׁתִּיקָה, וְלֹא יְדַבֵּר אֲלֵא בְּדָבָר
חֲכָמָה אוֹ בְּדְבָרִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן לְחַיִּי גּוּפוֹ. אֲמָרו עַל
רַב, תְּלָמִיד רַבִּנוּ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁלֹּא שָׁח שִׁתִּיה בְּטִלָּה כָּל יָמָיו
– וְזֶה הִיא שִׁתִּית רַב כָּל אָדָם. וְאֶפְלוּ בְּצָרְכֵי הַגּוּף, לֹא יִרְבֶּה
אָדָם דְּבָרִים. וְעַל זֶה צוּ חֲכָמִים וְאֲמָרו: 'כָּל הַמְּרַבֶּה
דְּבָרִים, מְבִיא חֲטָא'; וְאֲמָרו: 'לֹא מְצָאִי לַגּוּף טוֹב, אֲלֵא
שִׁתִּיקָה'. וְכֵן בְּדְבָרֵי תּוֹרָה וּבְדְבָרֵי חֲכָמָה – יִהְיֶה דְבָרֵי הַחֲכָם
מַעֲטִים, וְעִנְיָנֵיהֶם [תּוֹכֵן שְׁלֹחַם] מְרִבִּים. וְהוּא שֶׁצּוּ חֲכָמִים
וְאֲמָרו: 'לְעוֹלָם יִשְׁנֶה אָדָם לְתַלְמִידוֹ דְּרָף קֶצֶר'. אֲכָל אִם
הִי הַדְּבָרִים מְרִבִּין וְהַעֲנֵן מוֹעֵט, הָרִי זֶה סִכְלוֹת; וְעַל זֶה
נִאָּמַר: "כִּי בֹא הַחֲלוּם בְּרַב עֲנָן, וְקוֹל כְּסִיל בְּרַב דְּבָרִים".
ה. סִיג לְחֲכָמָה, שִׁתִּיקָה. לְפִיכָךְ, לֹא יִמְהַר לְהִשְׁכֵּחַ, וְלֹא
יִרְבֶּה לְדַבֵּר; וְיִלְמַד לְתַלְמִידִים בְּשׁוּבָה וְנַחַת, בְּלֹא צַעֲקָה,
בְּלֹא אֲרִיכוֹת לְשׁוֹן. הוּא שִׁשְׁלֹמָה אוֹמֵר: "דְּבָרֵי חֲכָמִים,
בְּנַחַת נִשְׁמָעִים".
ו. אֲסוּר לְאָדָם לְהִנְהִיג עֲצָמוֹ בְּדְבָרֵי חֲלָקוֹת וּפְתוּי. וְלֹא
תִּהְיֶה אַחַת בִּפְנֵה וְאַחַת בְּלֵב, אֲלֵא תּוֹכּוֹ כְּכֹר [פְּנִימִיּוּתוֹ]
כַּחֲצִיּוּנִיּוּתוֹ; וְהַעֲנֵן שֶׁבִּלְבָב, הוּא הַדְּבָר שֶׁבִּפְנֵה. וְאֲסוּר לְגַבֵּב
דַּעַת הַבְּרִיּוֹת, וְאֶפְלוּ דַּעַת הַגּוֹי. בִּיצֵד? לֹא יִמְכּוֹר לְגוֹי בִּשְׁוֹר
נְבִלָה בְּכָלֵל שְׁחוּטָה, וְלֹא מְנַעַל שֶׁל [עוֹר בַּהֲמָה] מִתָּה
בְּמָקוֹם מְנַעַל שֶׁל שְׁחוּטָה. וְלֹא יִסְרֹהֵב [יִפְצִיר] בְּחִבְרוֹ
שִׁישָׂאכֵל אֶצְלוֹ, וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל, וְיִרְבֶּה לוֹ בְּתַקְרָבָת
[דְּבָרֵי מַאֲכָל], וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל; וְלֹא יִפְתַּח לוֹ חֲבִית
שֶׁהוּא צָרִיךְ לְפָתַח אוֹתָן לְמִכְרָן, כְּדִי לְפָתוֹתוֹ [לְשֹׁק]

ד. היום והלילה, ארבע ועשרים שעות. די לו לאדם לישן 48
שלישן, שהוא שמונה שעות; ויהיו בסוף הלילה, כדי 49
שיהא מתחלת שנתו עד שתעלה השמש שמונה שעות, 50
ונמצא עומד ממשותו קדם שתעלה השמש. 51

ה. לא יישן אדם לא על פניו, ולא על ערפו, אלא על צדו 52
- בתחלת הלילה על צד שמאל, ובסוף הלילה על צד ימין. 53
ולא יישן סמוך לאכילה, אלא ימתין אחר אכילה כמו שלש 54
או ארבע שעות. ולא יישן ביום. 55

ו. דברים המשלשין את בני מעים, כגון ענבים ותאנים 56
ותותים ואגסים ואבטיחים ומעי [פנים] הקשואים ומעי 57
[פנים] מלפפונות - אוכל אדם אותן בתחלה, קדם אכילה. 58
ולא יערבם עם המזון, אלא שיהא מעט עד שיצאו מבטן 59
העליון, ואוכל מזונו. ודברים שהם מאמצין [מקשים] את בני 60
מעים, כגון רמונים ופרישין [חבושים] ותפוחים 61
וקרסמילין - [מין אגסים] אוכל אותן תכף [סמוך] למזונו, 62
ולא ירבה מהן. 63

ז. כשירצה אדם לאכל בשר עוף ובשר בהמה כאחד, אוכל 64
בתחלה בשר העוף; וכן ביצים ובשר עוף, אוכל בתחלה 65
ביצים; בשר בהמה דקה ובשר בהמה גסה, אוכל בתחלה 66
בשר הדקה - לעולם יקדים אדם דבר הקל, ומאחר הכבד. 67
ח. בימות החמה - אוכל מאכלים הקרים, ולא ירבה 68
בתבלין [תבלינים], ואוכל את החמץ; ובימות הגשמים - 69
אוכל אכלין החמים, ומרבה בתבלין, ואוכל מעט מן החרדל 70
וימן החלתית [מיני תבלינים]. ועל דרך זה, הולך ועושה 71
במקומות הקרים ובמקומות החמים - בכל מקום ומקום 72
כראוי לו. 73

ט. יש מאכלות שהם רעים ביותר עד מאד, וראוי לאדם 74
שלא לאכלן לעולם - כגון הדגים הגדולים המלוחים 75
הישנים, והגבינה המלוחה הישנה, והקמהין והפטריות, 76
והבשר המליח הישן, וזין מגת, ותבשיל ששהה עד שגדר 77
ריחו, וכל מאכל שריחו רע או מר ביותר; הרי אלו לגוף, 78
כמו סם המות. ויש מאכלות שהם רעים, אבל אינם כמו 79
הראשונות לרע; לפיכך ראוי לאדם שלא לאכל מהן אלא 80
מעט ואחר ימים הרבה, ולא ירגיל עצמו להיות מזונו מהן 81
או לאכלן עם מזונו תמיד - כגון דגים גדולים, וגבינה, 82
וחלב ששהה אחר שגחלב ארבע ועשרים שעות, ובשר 83
שורים גדולים ותישים גדולים, והפול, והעדשים, והספיר 84
[מין קטניות], ולחם שעורים, ולחם מצות, והפירוב, והחציר 85
[סוג ירק], והבצלים, והשומים, והחרדל, והצנון; כל אלו 86
מאכלים רעים הם. אין ראוי לאדם לאכל מאלו אלא מעט 87
עד מאד, ובימות הגשמים; אבל שלא בימות הגשמים, לא 88
יאכל מהם כלל. והפול והעדשים בלבד - אין ראוי לאכלן, 89
לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. והדלועין, אוכלים 90
מהן מעט בימות החמה. 91

י. ויש מאכלות שהם רעים, ואינן כמו אלו; והן: עוף 92
המים [כגון ברווז], ובגיי יונה הקטנים, והתמרים, ולחם קלוי 93
בשמן או לחם שגולש בשמן, והסלת שגופו אותה כל צרפה 94
עד שלא נשאר בה ריח מרסן [סובין], והציר [רוטב דגים] 95

לא יאכל בשר ולא דבש ולא ישתה יין, כענין שאמר שלמה 1
דרך משל: "אכל דבש הרבות לא טוב", ושותה מי העלשין 2
[מין צמח], אף על פי שהוא מר; שגמץא שהוא אוכל 3
ושותה דרך רפואה בלבד כדי שיכריא ויעמד שלם, הואיל 4
ואי אפשר לאדם לחיות אלא באכילה ושתיה. וכן כשיכעל, 5
לא יבעל אלא כדי להברות גופו וכדי לקים את הנדע - 6
ההמשכיות; לפיכך, אינו בועל כל זמן שיתאנה, אלא בכל 7
עת שינע שהוא צריך להוציא שכבת זרע כמו דרך 8
הרפאות, או לקים את הנדע. 9

ג. המנהיג עצמו על פי הרפואה - אם שם על לבו שיהיה 10
כל גופו ואבריו שלמים חזקים בלבד, ושיהיו לו בנים 11
עושין מלאכתו ועמלין לצרכו - אין זו דרך טובה; אלא 12
ישים על לבו שיהא גופו שלם וחזק, כדי שתהיה נפשו 13
ישרה לדעת את ה', שאי אפשר שיבין וישתפל [וישכיל] 14
בחכמות, והוא חולה או אחד מאבריו כואב; וישים על לבו 15
שיהיה לו בן, אולי יהיה חכם וגדול בישראל. נמצא המנהיג 16
בדרך זו כל ימיו בלל, עובד את ה' תמיד, אפלו בשעה 17
שנושא ונותן, ואפלו בשעה שבועל - מפגי שמחשבתו בכל, 18
כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבד את ה'. 19
ואפלו בשעה שהוא ישן, אם ישן לדעת כדי שתנחת דעתו 20
עליו, וינחת גופו כדי שלא יחלה, ולא יוכל לעבד את ה' 21
והוא חולה - נמצאת שנה שלו עבודה למקום ברוך הוא. 22
ועל ענין זה ציוו חכמים ואמרו: 'וכל מעשיך יהיו לשם 23
שמים'; והוא שאמר שלמה בחכמתו: "בכל דרכיך דעהו". 24

הלכות דעות פרק ד

א. הואיל והגוי הגוף בריא ושלם, מדרבי (עבודת) ה' 25
הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע, והוא חולה - צריך 26
להרחיק אדם עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג 27
עצמו בדברים המכריזים המחלימים; ואלו הן: לעולם לא יאכל 28
אדם, אלא כשהוא רעב; ולא ישתה, אלא כשהוא צמא. ואל 29
ישקה נקביו, ואפלו רגע אחד, אלא כל זמן שצריך להשתין 30
או להסוף את רגליו [נקבים גדולים], יעמד מיד. 31

ב. לא יאכל אדם עד שתתמלא כרסו, אלא יפחות כמו 32
רביע משבטתו. ולא ישתה מים בתוך המזון, אלא מעט 33
ומזוג ביין; וכשיתחיל המזון להתאכל במעיו, שותה מה 34
שהוא צריך לשתות. ולא ירבה לשתות מים, ואפלו 35
כשיתאכל המזון. ולא יאכל עד שיבדק עצמו יפה יפה, 36
שמה יהיה צריך לנקביו. לא יאכל אדם, עד שיהלך קדם 37
אכילה עד שיתחיל גופו לחם, או יעשה מלאכה, או יתנע 38
בניגע אחר. כללו של דבר - נענה גופו ויגיע כל יום בבקר 39
עד שיתחיל גופו לחם, וישקט מעט עד שתתישב נפשו, 40
ואוכל. ואם רחץ בחמין אחר שיגיע, הרי זה טוב; ואחר כך 41
שותה מעט, ואוכל. 42

ג. לעולם כשיאכל אדם, ישב במקומו או יטה על שמואל. 43
ולא יהלך ולא ירפב ולא ייגע ולא יזעזע גופו ולא יטיל, 44
עד שיתאכל המזון שבמעיו; וכל המטיל אחר אכילתו או 45
שיגע, הרי זה מביא על עצמו חלאים רעים וקשים. 46

1 והמורקס [שומן דגים]. אין ראוי להרבות מאכלית אלו;
2 ואדם שהוא חכם וכובש את יצרו, ולא ימשך אחר תאוותו
3 ולא יאכל מכל הנזפרים כלום, אלא אם נצרך להם לרפואה
4 - הרי זה גבור.

5 יא. לעולם ימנע אדם עצמו מפרות האילנות, ולא ירבה
6 מהן אפילו יבשין, ואין צריך לומר רטבים; אבל קדם
7 שיתבשרו כל צרכו, הרי הן לגוף פתרבות. וכן החורבים,
8 רעים לעולם. וכל הפרות החמוצין רעים, ואין אוכלין מהן
9 אלא מעט בימות החמה ובמקומות החמין. והתאנים
10 והענבים והשקדים טובים לעולם, בין רטבים בין יבשין,
11 ואוכל אדם מהן כל צרכו; אבל לא יתמיד אכילתן, אף על
12 פי שהן טובים מכל פרי האילנות.

13 יב. הדבש והחין, רע לקטנים ויפה לזקנים, וכל שכן
14 בימות הגשמים. וצריך אדם לאכל בימות החמה, שגם
15 שלישי מה שהוא אוכל בימות הגשמים.

16 יג. לעולם ישתדל אדם שיהיו מעיו רפין כל ימיו, ויהיה
17 קרוב לשלשול מעט. וזה כלל גדול ברפואה - שכל זמן
18 שהראי נמנע או יצא בקשי, חללים רעים באים. ובמה ירפה
19 אדם מעיו, אם נתאמצו [נתקשו] מעט? אם היה בחור -
20 יאכל בבקר בבקר [צמחים] מלוחין שלוקין, מתבלין בשמן
21 ובמורקס [שומן דגים] ובמלח, בלא פת; או ישתה מי שלק
22 של תרדין או פרום, בשמן ומלח ומורקס. ואם היה זקן -
23 ישתה דבש מזוג במים חמין בבקר, וישקה כמו ארבע
24 שעות, ואחר כך יאכל סעודתו. יעשה כן יום אחר יום,
25 שלשה או ארבעה ימים אם צרך לכה, עד שירפו מעיו.

26 יד. ועוד כלל אחר אמרו בבריאות הגוף: כל זמן שאדם
27 מתעמל ויגע הרבה ואינו שבע [אינו ממלא כריסו], ומעיו
28 רפין - אין חלי בא עליו וכחו מתחזק, ואפילו אוכל
29 מאכלות הרעים;

30 טו. וכל מי שהוא יושב לבטח ואינו מתעמל, או מי
31 שמשקה נקביו [מתאפק בצרכיו] או מי שמעיו קשין - אפילו
32 אכל מאכלות טובים ושמר עצמו על פי הרפואה, כל ימיו
33 יהיו מכאובים וכחו תשש. ואכילה גסה [רבה] לגוף כל אדם
34 כמו סם המות, והיא עקר לכל חללים. רב החללים הבאים
35 על האדם, אינן אלא מפני מאכלים רעים, או מפני שהוא
36 ממלא בטנו ואוכל אכילה גסה, אפילו ממאכלים טובים. הוא
37 ששלמה אומר בחכמתו: "שמר פיו ולשונו - שמר מצרות
38 נפשו"; כלומר, שומר פיו מלאכל מאכל רע או מלשבע,
39 ולשונו מלדבר אלא בצרכיו.

40 טז. הרף הרחיצה - שיכנס אדם למרחץ משבעה ימים
41 לשבעה ימים; ולא יכנס סמוך לאכילה, ולא פשהו רעב,
42 אלא שיתחיל המזון להתעכל במעיו. ורוחץ כל גופו
43 בחמין שאין הגוף נכוה בהן, וראשו בלבד בחמין שהגוף
44 נכוה בהן. ואחר כך ירחץ גופו בפושרין, ואחר כך בפושרין
45 מן הפושרין, עד שירחץ בצונן; ולא יעביר על ראשו כלל,
46 לא פושרין ולא צונן. ולא ירחץ בצונן בימות הגשמים. ולא
47 ירחץ עד שיעזיב ויפרך כל גופו, ולא יאריך במרחץ; אלא

48 כשיזיע ויפרך גופו, ישתטף ויצא. ובודק עצמו קדם שיכנס
49 למרחץ, ואחר שיצא, שמה יזה צריך לנקביו. וכן בודק
50 אדם עצמו תמיד קדם אכילה ואחר אכילה, וקדם בעילה
51 ואחר בעילה, וקדם שיעזיב ויתעמל ואחר שיעזיב ויתעמל,
52 וקדם שישן, וכשיעור [סך] הכל עשרה.

53 יז. כשיצא אדם מן המרחץ, ילבש בגדיו ויכסה ראשו
54 בבית [בחדר] החיצון, כדי שלא תשלט בו רוח קרה; ואפילו
55 בימות החמה צריך להזהר. וישקה אחר שיצא עד שתתישב
56 נפשו וינחת גופו ותסור החמימות, ואחר כך יאכל. ואם ישן
57 מעט כשיצא מן המרחץ קדם אכילה - הרי זה יפה עד
58 מאד. לא ישתה אדם מים קרים כשיצא מן המרחץ, ואין
59 צריך לומר שלא ישתה במרחץ. ואם אינו יכול למנע עצמו,
60 יערב המים ביין או בדבש וישתה. ואם סף בשמן במרחץ
61 בימות הגשמים אחר שישתטף, הרי זה טוב.

62 יח. לא יגיל אדם עצמו להקזי דם תמיד, ולא יקזי דם
63 אלא אם היה צריך לו ביותר; ולא יקזי לא בימות החמה
64 ולא בימות הגשמים, אלא בימי ניסן ומעט בימי תשרי.
65 ומאחר חמשים שנה, לא יקזי כלל. ולא יקזי אדם דם ויכנס
66 למרחץ, ביום אחד; ולא יקזי ויצא לדרך, ולא ביום שיבוא
67 מן הדרך. ויאכל וישתה ביום ההקזה, פחות ממה שהוא
68 רגיל; וינחת ביום ההקזה, ולא יתעמל ולא יטיל.

69 יט. שכבת זרע, היא כח הגוף וחייו ומאור העינים; וכל
70 זמן שתצא ביותר, הגוף בלה וכחו פלה וחייו אוכלים. הוא
71 שאמר שלמה בחכמתו: "אל תתן לנשים חילך, ודרכך
72 למחות מלכין". כל השטוף בבעילה - זקנה קופצת עליו,
73 וכחו תשש, ועיניו פחות, וריח רע נודף מפיו ומשחיו,
74 וישער ראשו וגבות עיניו וריסי עיניו נושר, וישער זקנו
75 ושיחיו וישער רגליו רובה [מתרחבה], ושיניו נפלות, והרבה
76 באבים חוצץ מאלו באין עליו. אמרו חכמי הרופאים: 'אחד
77 מאלה מת בשאר חללים, והאלף - מרב התשמיש'. לפיכך,
78 צריך האדם להזהר בדבר זה, אם רצה להיות בטובה; ולא
79 יבעל אלא כשימצא גופו בריא וחזק ביותר, והוא מתקשה
80 הרבה שלא לדעתו, ומסיים עצמו לדבר אחר, והקשוי
81 פשהה; וימצא לכד ממנתיו ולמטה, וכאלו חוטי הביצים
82 נמשכים, ובשרו חם - זה צריך לבעל, ורפואה לו שיבעל.
83 לא יבעל אדם והוא שבע, ולא רעב - אלא אחר שיתאכל
84 המזון במעיו. ויבדק נקביו קדם בעילה, ואחר בעילה. ולא
85 יבעל מעמד ולא מישוב, ולא בבית המרחץ, ולא ביום
86 שיכנס למרחץ, ולא ביום הקזה, ולא ביום יציאה לדרך או
87 ביאה מן הדרך, לא לפניהן ולא לאחריהן.

88 כ. כל המנהיג עצמו בדרכים אלו שהורינו - אני ערב לו
89 שאינו בא לידי חלי כל ימיו עד שיעזיב הרבה וימות, ואינו
90 צריך לרופא, ושיהיה גופו שלם ועומד על בריו כל ימיו -
91 אלא אם כן היה גופו רע מתחלת ברייתו, או אם היה רגיל
92 במנהג מן המנהגות הרעים מתחלת מולדתו, או אם תבוא
93 מפת דבר או מפת בצרת לעולם.

94 כא. וכל המנהיגות הטובים האלו שאמרנו, אין ראוי לנהג

אשתו אלא הבריא. אבל החולה, או מי שאחד מאבריו
 חולה, או מי שנהג מנהג רע שנים רבות - יש לכל אחד
 ואחד מהם דרכים אחרים ומנהגות פני חליו, כמו שיתבאר
 בספרי הרפואות; ושנוי וסת - הרגל קבוע, תחלת חלי.
כב. כל מקום שאין בו רופא - אחד הבריא ואחד החולה,
 אין ראוי לו לזוז מפל הדברים שאמרנו בפרק זה; שכל
 אחד מהם, לאחרית טובה הוא מביא.
כג. כל עיר שאין בה עשרה דברים האלו, אין תלמיד חכמים
 ראוי לדור בתוכה; ואלו הן: רופא, ואמן - מקומו, ובית
 המרחץ, ובית הפסא, ומים מצויין כמו נהר או מעין, ובית
 הנקסט, ומלמד תינוקות, ולבקר [190], וגבאי צדקה, ובית דין
 מפין וחובשין [האוסרים הפושעים לבית הסוהר].
הלכות דעות פרק ה
א. בשם שהחכם נפר בחכמתו ובדעותיו, והוא מכדל בהן
 משאר העם - כך צריך שיהיה נפר במעשיו, במאכלו
 ובמשקו ובבעילותיו ובעשיית צרכיו ובדבורו ובהלוכו
 ובמלבושו ובכלכלו דבריו - הנהלת עניוין ובמשאו
 ובמתנו; ויהיו כל המעשים האלו, נאים ומתקנים ביותר.
 כיצד? תלמיד חכמים לא יהיה גרגרן [זולל וסובא], אלא
 אוכל מאכל הראוי להברות גופו, ולא יאכל ממנו אכילה
 גסה. ולא יהא רודף למלאות בטנו, כאלו שמתמלאין
 ממאכל ומשקה עד שתפוח כרסן; ועליהם מפרש בקבלה:
 "וזריתי פרוש על פניכם, פרוש חגיכם" - אמרו חכמים: 'אלו
 בני אדם שאוכלין ושותין, ועושין כל מיהם פתגמים'. והן
 האומרים: "אכול ושתה, כי מחר נמות". וזה הוא מאכל
 הרשעים; ושלחנות אלו, הם שגגה הכתוב ואמר: "כי כל
 שלחנות מלאו קיא צואה, כלי מקום". אבל החכם אינו
 אוכל אלא תבשיל אחד או שנים, ואוכל ממנו כדי חייו
 ודי; והוא שאמר שלמה: "צדיק - אכל לשבע נפשו".
ב. כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו, לא יאכלנו אלא
 בביתו על שלחנו. ולא יאכל בחנות ולא בשוק אלא לפי
 צרך גדול, כדי שלא תגנה בפני הבריות; ולא יאכל אצל
 עמי הארץ, ולא על אותן השלחנות המלאים קיא צואה.
 ולא ירבה סעודותיו בכל מקום, ואפלו עם החכמים. ולא
 יאכל בסעודות שיש בהן קבוצ הרבה. ואין ראוי לו לאכל
 אלא בסעודה של מצוה בלבד, כגון סעודת ארוסין ונשואין
 - והוא שיהיה תלמיד חכמים שנשא בת תלמיד חכמים.
 והצדיקים והחסידים הראשונים לא אכלו מעולם מסעודה
 שאינה שלהם.
ג. כשהחכם שותה יין, אינו שותה אלא כדי לשרות [לדרכן]
 אכילה שבמעיו [ויתעכל היטב]. וכל המשתפר, הרי זה
 חוטא ומגנה ומפסיד חכמתו; ואם משתפר בפני עמי הארץ,
 הרי זה חלל את השם. ואסור לשותות בצהרים ואפלו מעט,
 אלא אם היה בכלל האכילה, שהשתיה שבכלל האכילה
 אינה משפרת, ואין נזהרין אלא מיין שלאחר המזון.
ד. אף על פי שאשתו של אדם מתרת לו תמיד, ראוי לו
 לתלמיד חכמים שינהיג עצמו בקדושה; ולא יהא מצוי אצל

אשתו כתרנגול, אלא מלילי שבת ללילי שבת, אם יש בו
 כח. וכשהוא מספר עמה [משמח], לא יספר לא בתחלת
 הלילה כשהוא שבע ובטנו מלא, ולא בסוף הלילה כשהוא
 רעב - אלא באמצע הלילה, כשיחאפל המזון שבמעיו. ולא
 יקל ראשו ביותר, ולא ינבל את פיו בדברי הבאי, ואפלו
 בינו לבניה; הרי הוא אומר בקבלה: "מגיד לאדם מה
 שחו" - אמרו חכמים: 'אפלו שיחה קלה שבין איש
 לאשתו, עתיד לתן עליה את הדין'. ולא יהיו שניהם לא
 שכורים, ולא עצלנים, ולא עצבנים; ולא אחד מהן. ולא
 תהיה ישנה; ולא יאנס אותה, והיא אינה רוצה - אלא
 ברצון שניהם, ובשמחתם. יספר מעט וישחק עמה מעט,
 כדי שתתישב נפשו; ויבעל בביושה ולא בעזות, ויפרש מיד.
ה. כל הנוהג מנהג זה - לא די שקדוש נפשו, וטהר עצמו,
 ותקן דעותיו; אלא שאם היו לו בנים - הוין בנים נאים
 ויבשנים, ראויין לחכמה ולחסידות. וכל הנוהג במנהגות
 שאר העם ההולכים בחשף - הוין לו בנים כמו אותם העם.
ו. צניעות גדולה נזהגים תלמידי חכמים בעצמן: לא יתבזו,
 ולא יגלו ראשן ולא גופן. ואפלו בשעה שיפנס לבית הפסא,
 יהא צנוע, ולא יגלה בגדיו עד שישוב, ולא יקנח בגימין.
 ויתרחק מפל אדם, ויפנס חדר בחדר לפנים מן המערה,
 ונפנה שם. ואם נפנה אחורי גדר, ירחיק כדי שלא ישמע
 חברו קולו אם נתעטש. ואם נפנה בבקעה, ירחיק כדי שלא
 יראה חברו פרועו. ולא ידבר כשהוא נפנה, אפלו לצורך
 גדול. וכדרך שנוהג צניעות בבית הפסא ביום, כך נוהג
 בלילה. ויעולם ילמד אדם עצמו להפנות שחרית וערבית
 בלבד, כדי שלא יתרחק [ידחק להרחיק ממקום אנשים].
ז. תלמיד חכמים - לא יהא צועק וצונח בשעת דבורו
 כבהמות וכחיות; ולא יגביה קולו ביותר, אלא דבורו בנחת
 עם כל הבריות. וכשידבר בנחת, יזהר שלא יתרחק
 [לקיצוניות השניה] עד שיראה כדברי גסי הרוח. ומקדים
 לשלום כל אדם, כדי שתהא רוחן נוחה הימנו. וכן את כל
 האדם לכף זכות - מספר בשבח חברו, ואינו מספר בגנותו
 כלל. אוהב שלום, ורודף שלום. אם רואה מקום שדבריו
 מועילים ונשמעים, אומר; ואם לאו, שותק. כיצד? לא
 ירצה את חברו בשעת כעסו, ולא ישאל לו על נדו [אל
 יחפש פתח להתירן] בשעה שגדר עד שתתקצר דעתו וינח;
 ולא ינחמנו בשעה שמתו משל לפניו, מפני שהוא בחול עד
 שיקבר. וכן כל פיוצא באלו. ולא יראה לחברו בשעת
 קלקלתו [כשלונן], אלא יעלים עיניו ממנו. ולא ישנה
 בדבורו, ולא יוסיף ולא יגרע אלא בדברי שלום וכיוצא
 בהן. כללו של דבר - אינו מדבר אלא באמת או בגמילות
 חסדים, או בדברי חכמה, וכיוצא בהן. ולא יספר עם אשה
 בשוק, אפלו היא אשתו או אחותו או בתו.
ח. לא יחלף תלמיד חכמים בקומה וקופה וגרון נטוי, כענין
 שנאמר: "ותלכנה נטויות גרון, ומשקרות עינים"; ולא
 יחלף עקב בצד גודל בנחת כמו הנשים וגסי הרוח, כענין
 שנאמר: "הלוף וטפוף תלכנה, וברגליהם תעפסנה". ולא
 ירוץ בפרשות הרבים, וינהג בשגעון. ולא יכפף קומתו

1 כְּבַעְלֵי חֲטוּרַת [גבנת]; אֵלָא מִסְתַּפֵּל לְמִטָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד
2 בַּתְּפִלָּה, וּמַחֲלֵף בְּשׁוּנָה בְּאָדָם שֶׁהוּא טוֹרֵד בְּעַסְקָיו. גַּם
3 בְּמַהֲלָכוֹ שֶׁל אָדָם נָפֵר, אִם חָכָם בַּעַל דַּעַה הוּא, אוֹ שׁוֹטָה
4 וְסָכֵל; וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻכְמָתוֹ: "וְגַם בְּדֶרֶךְ בִּשְׁהַסְכֵּל הַלֵּךְ,
5 לְבוֹ חֶסֶר; וְאָמַר לִפְלִי, סָכֵל הוּא" - מוֹדִיעַ לִפְלִי עַל עֲצָמוֹ
6 שֶׁהוּא סָכֵל.

7 ט. מְלָבוֹשׁ תַּלְמִיד חֲכָמִים, מְלָבוֹשׁ נָאֶה נָקִי; וְאָסוּר לוֹ
8 שִׁימָצָא בְּבִגְדוֹ כְּתָם אוֹ שְׂמֻנְנִית וְכִיּוֹצֵא בָּהּ. וְלֹא לְבִשׁ לֹא
9 מְלָבוֹשׁ מְלָכִים, כְּגוֹן בְּגֵדֵי זָהָב וְאַרְגָּמָן שֶׁהֵפֵל מִסְתַּפְּלִין
10 בָּהֶן, וְלֹא מְלָבוֹשׁ עֲנִיִּים, שֶׁהוּא מְבַזָּה אֶת לֹבֶבְשֵׁיו - אֵלָא
11 בְּגָדִים בִּינְיָנִיִּים נְאִים, וְלֹא יֵהָא בְּשָׂרוֹ נִרְאָה מִתַּחַת מְדִי
12 [בגדיו], כְּמוֹ בְּגֵדֵי הַפֶּשֶׁתָּן הַקָּלִים [דָּקִים שְׂקוּפִים] בְּיוֹתֵר
13 שְׂעוּשִׁים בְּמַצְרִים. וְלֹא יֵהִי בְּגָדִיו סְחוּבִין עַל הָאֶרֶץ, כְּמוֹ
14 בְּגֵדֵי גִסֵּי הָרוּחַ, אֵלָא עַד עֲקָבוֹ; וְבֵית יָד שֶׁלוֹ [הַשְׂרוּל], עַד
15 רֹאשֵׁי אֲצָבָעוֹתָיו. וְלֹא יִשְׁלַשֵּׁל טְלִיתוֹ, מִפְּנֵי שְׁנִירָאָה כְּגִסֵּי
16 הָרוּחַ, אֵלָא בִּשְׂפַת בִּלְבָד, אִם אֵין לוֹ הַחֲלִיף. וְלֹא יַעַל
17 מְנַעֲלִים מִטְּלָאִים כְּבִגְד טְלָאִי עַל גְּבִי טְלָאִי, בִּימּוֹת הַחֲמָה;
18 אֲבָל בִּימּוֹת הַגֶּשֶׁמִּים, מִתֵּר אִם הָיָה עֲנִי. לֹא יֵצֵא תַלְמִיד
19 חֲכָמִים מִבֶּשֶׂם לְשׁוּק, וְלֹא בְּבִגְדִים מִבֶּשֶׂמִּים; וְלֹא יֵשִׁים
20 בֶּשֶׂם בִּשְׂעָרוֹ. אֲבָל אִם מִשַּׁח בְּשָׂרוֹ בִּבֶּשֶׂם כְּדִי לְהַעֲבִיר אֶת
21 הַזְּהֻמָּה, מִתֵּר. וְכֵן לֹא יֵצֵא יְחִידִי בְּלִילָה, אֵלָא אִם הָיָה לוֹ
22 זְמַן קְבוּעַ לְצֵאת בּוֹ לְתַלְמוּדוֹ. כֹּל אֵלּוּ, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד.

23 י. תַּלְמִיד חֲכָמִים, מְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט, אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וְזָן
24 אֶת אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ כְּפִי מְמוֹנוֹ וְהַזְלִיחָתוֹ, וְלֹא יִטְרִיחַ עַל עֲצָמוֹ
25 יוֹתֵר מִדִּי [בְּהוֹצָאוֹת מִרְבּוּבוֹת]. צוּר חֲכָמִים בְּדִרְכֵי אֶרֶץ, שֶׁלֹּא
26 יֵאָכֵל אָדָם בֶּשֶׂר אֵלָא לְתַאֲבוֹן [- לְטַעֲמָה בִּלְבָד, לְפַעֲמִים],
27 שְׁנֵאָמַר: "כִּי תֹאנֶה נִפְשֶׁךָ לְאָכֵל בֶּשֶׂר". דִּי לוֹ לְבָרִיא לְאָכֵלוֹ
28 מִעֵרֵב שֶׁבֶת לְעֵרֵב שֶׁבֶת; וְאִם הָיָה עֹשֶׂיךָ כְּדִי לְאָכֵל בֶּשֶׂר
29 בְּכָל יוֹם, אוֹכֵל. צוּר חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'לְעוֹלָם יֵאָכֵל אָדָם
30 פָּחוֹת מִן הָרָאוּי לוֹ לְפִי מְמוֹנוֹ, וְלִלְבֹּשׁ כְּרָאוּי לוֹ, וְיִכְבֵּד
31 אִשְׁתּוֹ וּבְנָיו יוֹתֵר מִן הָרָאוּי לוֹ'.

32 יא. דֶּרֶךְ בַּעְלֵי דַעַה [- שְׂכָל], שִׁיִּקְבֹּעַ לוֹ אָדָם מְלֹאכָה
33 הַמְּפֻרְנָסֶת אוֹתוֹ תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף יִקְנֶה בֵּית דִּירָה, וְאַחֵר כֶּף
34 יִשָּׂא אִשָּׁה - שְׁנֵאָמַר: "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּיתוֹ... אֲשֶׁר נָטַע
35 כֶּרֶם, וְלֹא חָלְלוֹ... אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה". אֲבָל הַסִּפְשִׁין,
36 מִתְחִילִין לִשָּׂא אִשָּׁה, וְאַחֵר כֶּף אִם תִּמָּצָא יָדוֹ יִקְנֶה בֵּיתוֹ,
37 וְאַחֵר כֶּף בְּסוּף יָמָיו יִחְזֹר לְבָקֵשׁ אֲמָנוֹת אוֹ תִּפְרָגִם מִן
38 הַצִּדָּקָה; וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּקִלְלוֹת: "אִשָּׁה תִּאָּרַשׁ... בֵּית
39 תִּבְנֶה... כֶּרֶם תִּטַּע" - כְּלוֹמֵר: יֵהִי מַעֲשֶׂיךָ הַפּוֹכִינִי, כְּדִי
40 שֶׁלֹּא תִּצְלִיחַ דְּרָכֶיךָ. וּבִבְרָכָה מַה הוּא אוֹמֵר? - "וַיְהִי דָוִד
41 לְכָל דְּרָכָיו מִשְׁבִּיל, וְהָיָה עִמּוֹ".

42 יב. וְאָסוּר לְאָדָם לְהַפְקִיר אוֹ לְהַקְדִּישׁ כָּל נְכָסָיו, וְיִטְרִיחַ
43 עַל הַבְּרִיּוֹת. וְלֹא יִמְכֹּר שְׂדֵהוּ, וְיִקְנֶה בֵּיתוֹ; וְלֹא יִמְכֹּר בֵּיתוֹ,
44 וְיִקְנֶה מִטְּלָטְלִין אוֹ יַעֲשֶׂה סְחוּרָה בְּדָמֵי בֵּיתוֹ; אֲבָל מוֹכֵר
45 הוּא מִטְּלָטְלִין, וְקוֹנֶה שְׂדֵהוּ. כָּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר: יֵשִׁים מְגֻמָּתוֹ
46 לְהַצְלִיחַ נְכָסָיו - לֹא לְהַתְנַאוֹת מַעַט לְפִי שְׂעָה אוֹ לְהִנּוֹת
47 מַעַט, וְיִפְסִיד הַרְבֵּה.

48 יג. מִשְׁאֵן וּמִתְנֵן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, בְּאֵמֶת וּבְאֵמֻנָה: 48
49 אוֹמֵר עַל לֹא 'לֹא' וְעַל הֵן 'הֵן', מִדְּקָדֵק עַל עֲצָמוֹ
50 בְּחֻשְׁבוֹן, וְנוֹתֵן וּמוֹתֵר לְאַחֵרִים כְּשִׁיחַ מִהֵן, וְלֹא יִדְקָדֵק
51 עֲלֵיהֶן; וְנוֹתֵן דָּמֵי הַמִּקָּח לְאַחֵר, וְאֵינוֹ נַעֲשֶׂה לֹא עֵרֵב [עַל
52 הַלוֹוָאָה] וְלֹא קִבְּלָן [עֵרֵב קִבְּלוֹן], וְלֹא כָּבֵד בְּהַרְשָׁאָה [יִשְׁמַשׁ
53 מוֹרֵשָׁה מִמְלוּוָה לְגִבּוֹת חֻבּוֹ]. מְחִיב עֲצָמוֹ בְּדִבְרֵי מִקָּח
54 וּמִמְכָּר בְּמִקְוֶם שֶׁלֹּא חִיבָה אוֹתוֹ תוֹרָה, כְּדִי שִׁיעֲמֹד בְּדַבּוּרוֹ
55 וְלֹא יִשְׁנֶה. וְאִם נִתְחַיְבוּ לוֹ אַחֵרִים בְּדִין, מֵאַרְיֵף לֶהֱן וּמוֹחֵל
56 לֶהֱן; וּמִלָּנָה, וְחוּגָן. וְלֹא יִרְדַּ לְתוֹף אֲמָנוֹת חֻבּוֹ, וְלֹא יַצֵּר
57 לְאָדָם לְעוֹלָם בְּחַיָּיו. כָּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר - יֵהִי מִן הַנִּדְפִּין,
58 וְלֹא מִן הַרֻדְפִּין; מִן הַנִּעֲלָבִין, וְלֹא מִן הָעוֹלָבִין. וְאָדָם
59 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, עָלָיו הַכְּתוּב
60 אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר לִי: עֲבָדִי אִתָּה; יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר כָּךְ אֶתְפָּאֵר".

יום שלישי כ' אייר ה'תש"ע

הלכות דעות פ"ק ו

61 א. דֶּרֶךְ בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם - לְהִיטֵן נִמְשָׁף בְּדַעוּתָיו וּבְמַעֲשָׂיו
62 אַחֵר רִעְיוֹ וְחֻבְרָיו, וְנוֹהֵג בְּמִנְהַג אֲנָשֵׁי מְדִינָתוֹ. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ
63 אָדָם לְהִתְחַבֵּר לְצַדִּיקִים וְלִישֵׁב אֲצֵל הַחֲכָמִים תָּמִיד, כְּדִי
64 שִׁילְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם; וְיִתְרַחֵק מִן הַרְשָׁעִים הַהוֹלְכִים בַּחֲשָׁף,
65 כְּדִי שֶׁלֹּא יִלְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם. הוּא שְׁשֵׁלְמָה אוֹמֵר: "הוֹלֵךְ אֶת
66 חֲכָמִים, יִחָכֵם; וְרָעָה כְּסִילִים, יִרְעֶה". וְאוֹמֵר: "אֲשֶׁרִי הָאִישׁ
67 וְגו'". וְכֵן אִם הָיָה בְּמִדְּיָה שְׂמֻנְהוּגוּתִיהָ רָעִים, וְאֵין אֲנָשִׁיהָ
68 הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל - יִלָּךְ לְמִקְוֶם שְׂאֲנָשֵׁי צַדִּיקִים,
69 וְנוֹהֲגִים בְּדֶרֶךְ טוֹבִים. וְאִם הָיָה כָּל הַמְּדִינָה שֶׁהוּא יוֹדֵעַ
70 וְשׁוֹמֵעַ שְׂמוּעָתָן נוֹהֲגִים בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹבָה, כְּמוֹ זְמַנְנוּ זֶה, אוֹ
71 שְׂאֵינוֹ יָכוֹל לִילָךְ לְמִדְּיָה שְׂמֻנְהוּגוּתִיהָ טוֹבִים, מִפְּנֵי הַגִּיסוֹת
72 אוֹ מִפְּנֵי הַחֲלִי - יֵשֵׁב לְבָדוֹ יְחִידִי, כְּעֵנָן שְׂנֵאָמַר: "יֵשֵׁב
73 בְּדֶד יוֹדִים". וְאִם הָיָה רָעִים וְחֲטָאִים, שְׂאֵין מְנִיחִים אוֹתוֹ
74 לִישֵׁב בְּמִדְּיָה אֵלָא אִם כֵּן נִתְעַרַב עִמָּהֶם וְנוֹהֵג בְּמִנְהַגָּם
75 הָרַע - יֵצֵא לְמַעְרוֹת וְלַחֲנוּחִים [מִקְוֶם קוֹצִים] וְלַמְּדַבְּרוֹת, וְאֵל
76 יִנְהִיג עֲצָמוֹ בְּדֶרֶךְ חֲטָאִים, כְּעֵנָן שְׂנֵאָמַר: "מִי יִתְנַיֵּם בְּמִדְּבָר
77 מְלוֹן אֲרָחִים".

78 ב. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהַדְבִּק בְּחֲכָמִים, כְּדִי לְלַמֵּד מִמַּעֲשֵׂיהֶם,
79 שְׁנֵאָמַר: "וְבוֹ תִּדְבֹּק"; וְכִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְהַדְבִּק בְּשִׂכְנִיהָ?!
80 אֵלָא כֶּף אָמְרוּ חֲכָמִים בְּפִירוּשׁ מִצְוָה זוֹ: 'הַדְבִּק בְּחֲכָמִים
81 וּתְלַמִּידֵיהֶם'. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל שִׁישָׂא בֵּית תַּלְמִיד
82 חֲכָמִים, וְיִשָּׂא בֵּיתוֹ תַּלְמִיד חֲכָמִים, וְלֵאכֹל וְלִשְׁתּוֹת עִם
83 תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וְלַעֲשׂוֹת פְּרָקְמֻטָּא [עֲסָקִים] לְתַלְמִידֵי
84 חֲכָמִים [- בְּמוֹנוֹס], וְלִתְחַבֵּר לֶהֱן בְּכָל מִינֵי חֻבּוֹר -
85 שְׁנֵאָמַר: "וְלִדְבָקָה בּוֹ". וְכֵן צוּר חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'וְהָיָה
86 מִתְאַבֵּק בְּעַפְרֵי רִגְלֵיהֶם, וְשׁוֹתָה בְּצִמָּא אֶת דְּבָרֵיהֶם'.
87 ג. מִצְוָה עַל כָּל אָדָם לְאַהֲבָה אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
88 כְּגוּפוֹ, שְׁנֵאָמַר: "וְאַהֲבַתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ". לְפִיכָךְ, צָרִיךְ שִׁיִּסְפֹּר
89 בְּשִׁבְחוֹ וּלְחַסֵּם עַל מְמוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוּא חָס עַל מְמוֹנוֹ עֲצָמוֹ
90 וְרוֹצֵה בְּכָבוֹד עֲצָמוֹ; וְהִתְחַבֵּר בְּקִלוֹן חֻבּוֹ, אֵין לוֹ חֵלֶק
91 לְעוֹלָם הַבָּא.

י. חיב אדם להזהר ביותמים ואלמנות - מפני שנפשו
שפלה למאד ורוחן נמוכה, אף על פי שהן בעלי ממוץ.
אפלו אלמנותו של מלך ויתומיו של מלך - מזהירים אנו
עליהן, שנאמר: "כל אלמנה ויתום לא תענון". והיא
נוהגין עמה? לא ידבר אליהן אלא רבות, ולא ינהג בהן
אלא מנהג כבוד; ולא יכאיב גופם בעבודה ולא לבם
בדברים, ויחיו על ממונם יותר מממוץ עצמו. כל המקניטן,
או המכעיסן, או הכאיב לכן, או רדה בהן [שיעבוד], או אבד
ממונן - הרי זה עובר בלא תעשה; וכל שכן המכה אותם,
או המקללן. ולא זו, אף על פי שאין לוקין עליו, הרי
ענשו מפרש בתורה: "ותרה אפי, והרגתי אתכם בחרב".
ברית פרת להן מי שאמר והיה העולם, שכל זמן שהם
צועקים מחסם - הן נענין, שנאמר: "כי אם צעק יצעק אלי,
שמע אשמע צעקתו". במה דברים אמורים? בזמן שענה
אותו לצרכי עצמו; אבל ענה אותו הרב כדי ללמדו תורה
או אמונה, או להוליכין בדרך ישרה - הרי זה מותר. ואף על
פי כן, לא ינהג בהן מנהג כל אדם; אלא יעשה להן הפרש,
וינהלם בנחת וברחמים גדולים וכבוד, "כי ה' ריב ריבם";
אחד יתום מאב, ואחד יתום מאם. ועד אימתי נקראים
יתמים לענין זה? עד שלא יהיו צריכין לאדם גדול להסמך
לו [- לגדלם] לאמנן ולהטפל בהן, אלא יהיה עושה כל
צרכי עצמו לעצמו כשאר כל הגדולים.

הלכות דעות פרק ז

א. המרגל [מרכל] בחברו - עובר בלא תעשה, שנאמר:
"לא תלך רכיל בעמך". ואף על פי שאין לוקין על לאו
זה, עון גדול הוא, וגורם להרג נפשות רבות מישאל; לכן
נסמך לו: "לא תעמד על דם רעך". צא ולמד, מה ארע
לדואג האדומי [שבגללו חרבה נוב].
ב. איזה הוא רכיל? זה שהוא טוען דברים, והולך מזה
לזה ואומר: 'כך וכך אמר פלוני', 'כך וכך שמעתי על
פלוני'; אף על פי שהוא אומר אמת, הרי זה מחריב את
העולם. יש עון גדול מזה עד מאד והוא בכלל לאו זה,
והוא לשון הרע; והוא המספר בגנות חברו, אף על פי
שאמר אמת. אבל האומר שקר, מוציא שם רע על חברו;
נקרא. אבל בעל לשון הרע - זה שיושב ואומר: 'כך וכך
עשה פלוני, וכך וכך היו אבותיו, וכך וכך שמעתי עליו',
ואומר דברים של גנאי - על זה הכתוב אומר: "יכרת ה'
כל שפתי חלקות, לשון מדברת גדולות".
ג. אמרו חכמים: 'על שלש עבירות נפרעין מן האדם בעולם
הזה, ואין לו חלק לעולם הבא - עבודה זרה, וגילוי עריות,
ושפיכות דמים; ולשון הרע, כנגד כלם'. ועוד אמרו חכמים:
'כל המספר בלשון הרע - כאלו כופר בעקר, שנאמר: "אשר
אמרו: ללשננו נגביר, שפתינו אפתנו, מי אדון לנו?". ועוד
אמרו חכמים: 'שלשה לשון הרע הורגת - האומר,
והמקבולו, וזה שאומרים עליו; והמקבולו, יותר מן האומר'.
ד. ויש שם דברים שהן אבק [- מעין] לשון הרע. כיצד? - או
מי יאמר [מי פילל] לפלוני, שיהיה כמות שהוא עתה; או

ד. אהבת הגר שבה ונכנס תחת כנפי השכינה, שתי מצוות
עשה: אחת מפני שהוא בכלל רעים, ואחת מפני שהוא גר,
והתורה אמרה: "ואהבתם את הגר". צוה על אהבת הגר כמו
שצוה על אהבת שמו, שנאמר: "ואהבת את ה' אלהיך";
הקדוש ברוך הוא אוהב גרים, שנאמר: "ואהב גר".
ה. כל השונא אחד מישאל בלבד - עובר בלא תעשה,
שנאמר: "לא תשנא את אחיך בלבבך"; ואין לוקין על לאו
זה, לפי שאין בו מעשה. ולא הזהירה תורה, אלא על שנאה
שבלב; אבל המכה את חברו, והמתיר את חברו - אף על
פי שאינו רשאי, אינו עובר משום "לא תשנא".
ו. כשיחטא איש לאיש - לא ישטמנו וישחק, כמו שנאמר
ברשעים: "ולא דבר אבשלום את אמנון למרע ועד טוב,
כי שנה אבשלום את אמנון"; אלא מצוה עליו להודיעו
ולומר לו: 'למה עשית לי כן וכך, ולמה חטאת לי בדרך
פלוני? שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו
חטא". ואם חזר ובקש ממנו למחל לו - צריך שימחל, ולא
יהיה המוחל אכזרי, שנאמר: "ויתפלל אברהם אל
האלהים" [על אבימלך].
ז. הרוצה את חברו שחטא, או שהוא הולך בדרך לא
טובה - מצוה להחזירו למוטב, ולהודיעו שהוא חוטא על
עצמו במעשיו הרעים, שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך".
המוכיח את חברו - בין בדברים שבינו לבין, בין בדברים
שבינו לבין המקום - צריך להוכיחו בינו לבין עצמו, וידבר
לו בנחת ובלשון רכה, ויודיעו שאינו אומר לו אלא
לטובתו, ולהביאו לחיי העולם הבא. אם קבל ממנו, מוטב;
ואם לאו, יוכיח אותו פעם שניה ושלישית. וכן תמיד חיב
להוכיח, עד שיבהו החוטא ויאמר לו: 'איני שומע! וכל
שאפשר בידו למחות ואינו ממחה, הוא נחפש [נענש] בעון
אלו כלם שאפשר לו למחות בהם.
ח. המוכיח את חברו תחלה [פעם ראשונה] - לא ידבר לו
קשות עד שיצלימו, שנאמר: "ולא תשא עליו חטא". כך
אמרו חכמים: כול את מוכיחו, ופניו משתנות? תלמוד
לומר: "ולא תשא עליו חטא"; מכאן שאסור לאדם להכלים
את ישראל, וכל שכן ברבים. אף על פי שהמכלים את חברו
אינו לוקה, עון גדול הוא. כך אמרו חכמים: 'המלכין פני
חברו ברבים, אין לו חלק לעולם הבא'. לפיכך, צריך אדם
להזהר בדרך זה, שלא יבא חברו ברבים, בין קטן בין
גדול; ולא יקרא לו בשם שהוא בש ממנו, ולא יספר לפניו
דבר שהוא בש ממנו. במה דברים אמורים? בדברים שבינו
אדם לחברו; אבל בדרך שמנים - אם לא חזר בו בסתר -
מכלימין אותו ברבים, ומפרסמין חטאו ומחריפין אותו
בפניו ומבזין ומקללין אותו, עד שיחזר למוטב; כמו שעשו
כל הנביאים לישראל.
ט. מי שחטא עליו חברו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו
כלום, מפני שהיה החוטא הדיוט ביותר או שהיתה דעתו
משבשת, ומחל לו בלבד, ולא שטמו ולא הוכיחו - הרי זו
מדת חסידות; לא הקפידה תורה, אלא על המשטמה [שנאה
כבושה בלב].

הלכות תלמוד תורה

47

יש בכללן שתי מצוות עשה - (א) ראשונה, ללמוד תורה; 48
(ב) שנייה, לכבד מלמדה ויודעה. ובאור שתי מצוות אלו 49
- בפרקים אלו. 50

הלכות תלמוד תורה פרק א

51

א. נשים ועבדים - פטורים מתלמוד תורה; אבל קטן - 52
אביו חייב ללמדו תורה, שנאמר: "ולמדתם אתם את בניכם, 53
לדבר בם". ואין האשה חייבת ללמד את בנה, שכל החיוב 54
ללמד חייב ללמד. 55

ב. כשם שאדם חייב ללמד את בנו - כך הוא חייב ללמד 56
את בן בנו, שנאמר: "והודעתם לבניך, ולבני בניך". ולא 57
בנו וכן בנו בלבד, אלא מצוה על כל חכם וחכם מישאל 58
ללמד את כל התלמידים, אף על פי שאינן בניו, שנאמר: 59
"ושננתם לבניך" - מפי השמועה [ממרה"ה] למדו, 'בניך' - 60
אלו תלמידיו, שהתלמידים קרוין בנים, שנאמר: "ויצאו 61
בני הנביאים". אם כן, למה נצטוו על בנו, ועל בן בנו? 62
להקדים בנו לבן בנו, וכן בנו לבן חבירו. 63

(ג.) וחייב לשכר מלמד לבנו ללמדו, ואינו חייב ללמד בן 64
חבירו אלא בחנם. מי שלא למדו אביו - חייב ללמד את 65
עצמו כשיפיר [כשיבוא לידי הכרה], שנאמר: "ולמדתם 66
אתם, ושמרתם לעשותם". וכן אפה מוצא בכל מקום, 67
שהתלמוד קודם למעשה, מפני שהתלמוד מביא לידי 68
מעשה, ואין המעשה מביא לידי תלמוד. 69

ד. הנה הוא ללמוד תורה ויש לו בן ללמוד תורה, הוא קודם 70
לבנו. ואם היה בנו נבון ומשפיל מה שילמד יותר ממנו, בנו 71
קודם; ואף על פי שבנו קודם, לא יבטל הוא - שבשם 72
שמצוה עליו ללמד את בנו, כך הוא מצוה ללמד את עצמו. 73
ה. לעולם ילמד אדם תורה, ואחר כך ישא אשה - שאם 74
נשא אשה תחלה, אין דעתו פנויה ללמד. ואם היה יצור 75
מתגבר עליו, עד שנמצא שאין לבו פנוי - ישא אשה, ואחר 76
כך ילמד תורה. 77

ו. מאימתי מתחיל אביו ללמדו תורה? משיתחיל לדבר, 78
מלמדו: "תורה צוה לנו משה", ופסוק ראשון מפרשת 79
"שמע"; ואחר כך מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים, עד 80
שיהיה בן שש או בן שבע לפי בריו [בריאיותו וכוחו], 81
מוליכו אצל מלמד התינוקות. 82

ז. הנה מנהג המדינה לקח מלמד התינוקות שכר, נותן לו 83
שכרו; וחייב ללמדו בשכר, עד שיקרא תורה שבכתב בפה. 84
מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב בשכר, מתר ללמד 85
בשכר. אבל תורה שבפיה, אסור ללמדה בשכר, שנאמר: 86
"ראה למדתי אתכם" - מה אני בחנם למדתי, אף אתם 87
בחנם למדתם ממני; וכן כשתלמדו לדורות - בחנם, כמו 88
שלמדתם ממני. לא מצא מי שילמדו בחנם - ילמד בשכר, 89
שנאמר: "אמת קנה". יכול ללמד לאחרים בשכר? תלמוד 90
לומר: "ואל תמכר" - הא למדת, שאסור לו ללמד בשכר, 91
אף על פי שלמדו רבו בשכר. 92

שיאמר: 'שתקו מפלוני, איני רוצה להודיע מה ארע ומה 1
היה'; וכיוצא בדברים האלו. וכן המספר בטובת חבירו 2
בפני שונאיו - הרי זה אבק לשון הרע, שזה גורם להן 3
שיספרו בגנותו; ועל ענין זה אמר שלמה: "מכרך רעהו 4
בקול גדול בבקר השכם - קללה תחשב לו" - שמתוך 5
טובתו, בא לידי רעתו. וכן המספר בלשון הרע דרך שחוק 6
ודרך קלות ראש, כלומר שאינו מדבר בשנאה; הוא 7
ששלמה אומר: "כמתלהלה [משתטה] היתה זיקים - חצים 8
ומות... ואמר: הלא משחק אני". וכן המספר בלשון הרע 9
דרך רמיות, והוא שיספר לתמו כאלו אינו יודע שדבר זה 10
לשון הרע הוא, אלא ששומחין בו, אומר: 'איני יודע שאלו 11
מעשיו של פלוני' או 'שנה לשון הרע'. 12

ה. אחד המספר בלשון הרע בפני חבירו, או שלא בפניו; 13
והמספר דברים שגורמין [יכולים להזיק] אם נשמעו איש 14
מפי איש, להזיק חבירו בגופו או בממונו, אפילו להצר לו 15
או להפחידו - הרי זה לשון הרע. ואם נאמרו דברים אלו 16
בפני שלשה, כבר נשמע הדבר ונודע, ואם ספר הדבר אחד 17
מן השלשה פעם אחת, אין בו משום לשון הרע; והוא, 18
שלא יתפזר להעביר הקול ולגלותו יותר. 19

ו. כל אלו - הם בעלי לשון הרע, שאסור לדור בשכונתם, 20
וכל שפן לישב עמם ולשמע דבריהם. ולא נחתם גזר דין 21
על אבותינו במדבר, אלא על לשון הרע בלבד. 22
ז. הנוקם את חבירו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא 23
תקם". ואף על פי שאינו לוקה, דעה [מידה] רעה היא עד 24
מאד; אלא ראוי לאדם להיות מעביר על כל דברי העולם 25
שהכל אצל המבינים דברי הכל והבאי, ואינן פדאי לנקם 26
עליהם. ביצר היא הנקימה? אמר לו חבירו: 'השאלני 27
קרדמך' [גרדון], אמר לו: 'איני משאילך'; למחר צרך לשאל 28
ממנו, אמר לו: 'השאלני קרדמך', אמר לו: 'איני משאילך, 29
כדרך שלא השאלתי כששאלתי ממך' - הרי זה נוקם. אלא 30
כשיבוא לשאל, יתן בלב שלם, ולא יגמל באשר גמל לו; 31
וכן כל פיוצא באלו. וכן אמר דוד בדעותיו הטובות: "אם 32
גמלתי שולמי רע". 33

ח. וכן כל הנוטר לאחד מישאל - עובר בלא תעשה, 34
שנאמר: "ולא תטר את בני עמך". ביצר? ראובן שאמר 35
לשמעון: 'שכר [השכר] לי בית זה', או 'השאלני שור 36
זה', ולא רצה שמעון; למים צרך שמעון לראובן לשאל 37
ממנו או לשכר, ואמר לו ראובן: 'הא לך, הריני משאילך, 38
ואיני פוחדך, ולא אשלם לך פמעשיך' - העושה כזה, 39
עובר ב"לא תטר". אלא ימחה הדבר מלבו ולא יטרנו; 40
שכל זמן שהוא נוטר את הדבר וזוכרו, שמא יבוא לנקם 41
- לפיכך הקפידה תורה על הנטירה, עד שימחה העין 42
מלבו ולא יטרנו; וזו היא הדעה [המידה] הנכונה שאפשר 43
שיתקיים בה ישוב הארץ, ומשאן ומתנן של בני אדם זה 44
עם זה. 45

ב. מכניסין את התינוקות להתלמד כִּכְּן שֶׁשׁ כִּכְּן שָׁבַע, לפי
כח הכן ובגן גופו; ופחות מִכֵּן שֶׁשׁ, אין מכניסין אותו.
ומכאן אותן המלמד, להטיל עליהן אימה. ואינו מכה אותן
מפת אויב, מוסר אכזרי; לפיכך, לא יפה אותן בשוטים ולא
במקלות, אלא ברכוזה קטנה. ויושב ומלמדן כל היום כלו,
ומקצת מן הלילה - כדי לחנכן ללמד ביום ובלילה. ולא
יבטלו התינוקות כלל, חוץ מערבי שבתות וערבי ימים טובים
בסוף היום, ובימים טובים; אבל בשבת, אין קורין לכתחלה
[לימוד ראשוני], אבל שונין לראשון [חזרה ראשונית]. ואין
מבטלין התינוקות, ואפלו לבגן בית המקדש.
ג. מלמד תינוקות שהוא מניח את התינוקות ויוצא, או
שהוא עושה מלאכה אחרת עמהן, או שהוא מתרשל
בתלמודן - הרי הוא בכלל "אורו עשה מלאכת ה' רמיה".
לפיכך, אין ראוי להושיב מלמד, אלא בעל יראה, מהיר
לקרות ולדקדק.
ד. ומי שאין לו אשה - לא ילמד תינוקות, מפני אמותיהן
שהן באין אצל בגיהן; וכן אשה - לא תלמד תינוקות, מפני
אבותיהן שהן באין אצל הבנים.
ה. עשרים וחמשה תינוקות, למדים אצל מלמד אחד. היו
יתר על חמשה ועשרים - עד ארבעים, מושיבים עמו אחר
כדי לסיעו בלמודן; היו יתר על ארבעים, מעמידין להם
שני מלמדי תינוקות.
ו. מוליכין את הקטן ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר
ממנו [חכם ממנו ברוי ההוראה], בין במקרא בין בדרדוק.
במה דברים אמורים? בשֶׁהיו שניהן בעיר אחת, ולא היה
הנהר מפסיק ביניהן; אבל מעיר לעיר, או מצד נהר לצדו
אפלו באותה העיר - אין מוליכין את הקטן, אלא אם כן היה
בגן בריא על גבי הנהר, בגן שאינו ראוי לפל במהרה.
ז. אחד מבני מבוי [דיירי הרחוב] שבקש להעשות מלמד,
אפלו אחד מבני החצר - אין יכולין שכןנו למחות בידו.
וכן מלמד תינוקות שפא חברו ופתח בית ללמד תינוקות
בצדו כדי שייבאו תינוקות אחרים לו, או כדי שייבאו
מתינוקות של זה אצל זה - אינו יכול למחות בידו,
שנאמר: "ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויגדיר".

הלכות תלמוד תורה פרק ג

א. בשלשה פתרים נכתרו ישראל - פתח תורה, ופתח פהנה,
וכתח מלכות. פתח פהנה - זכה בו אהרן, שנאמר: "והיתה
לו ולזרעו אחריו, ברית כהנת עולם". פתח מלכות - זכה
בו דוד, שנאמר: "וזרעו לעולם יהיה, וחסאו פשמש נגדי".
פתח תורה - הרי הוא מנח ועומד ומוכן לכל, שנאמר:
"מורשה קהלת יעקב" - כל מי שירצה, יבוא ויטל. שמא
תאמר, שאותן הפתרים גדולים מפתח תורה? הרי הוא
אומר: "בי מלכים ימלכו... בי שרים ישרו". הא למדת,
שפתח התורה גדול מפתח פהנה ופתח מלכות.
ב. אמרו חכמים: 'ממזר תלמיד חכמים, קודם {חשוב}
לכהן גדול עם הארץ, שנאמר: "יגרה היא מפנינים" -
קרה היא מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים'.

ח. כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר,
בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זמן
גדול שתשש כחו, אפלו עני המחזר על הפתחים, ואפלו
בעל אשה ובנים - חייב לקבוע לו זמן ללמד תורה ביום
ובלילה, שנאמר: "והיגית בו יומם ולילה".
ט. גדולי חכמי ישראל - היו מהן חוטבי עצים, ומהן
שואבי מים, ומהן סומין, ואף על פי כן היו עוסקים בתורה
ביום ובלילה; והן מקלל מעתיקי השמועה [מעבירי
תושבע"פ מדור לדור], איש מפי איש מפי משה רבנו.
י. עד אימתי חייב אדם ללמד תורה? עד יום מותו,
שנאמר: "ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך"; וכל זמן שלא
יעסק בלמוד, הוא שוכח.
יא. וחייב לשלש [לחלק לשלוש] את זמן למידתו: שליש
בתורה שבכתב; ושליש בתורה שבעל פה; ושליש בזין
וישפיל אחרית דבר מראשיתו, ויוציא דבר מדבר, וידמה דבר
לדבר, וידין במדות שהתורה נדרשת בהן, עד שיגיע היאף הוא
עקר המדות והיאף יוציא האסור והמותר וכיוצא בהן מדברים
שלמד מפי השמועה - וענן זה, הוא הנקרא 'תלמוד'.
יב. כיצד? היה בעל אפניות - יהיה עוסק במלאכה שלש
שעות ביום, ובתורה תשע. אותן התשע - קורא בשלש מהן
בתורה שבכתב; ובשלש שעות בתורה שבעל פה, ובשלש
מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר. ודברי קבלה [נ"ך],
בכלל תורה שבכתב הן; ופרושן, בכלל תורה שבעל פה;
והענינות הנקראין 'פרדס' [מעשה בראשית ומרכבה], בכלל
התלמוד. במה דברים אמורים? בתחלת תלמודו של אדם;
אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך ללמד תורה שבכתב,
ולא לעסק תמיד בתורה שבעל פה - יקרא בעתים מזמנים
תורה שבכתב ודברי השמועה [משניות וכיו"ב], כדי שלא
ישכח דבר מדברי תורה, ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד, לפי
רחב לבו וישוב דעתו.
יג. אשה שלמדה תורה, יש לה שכר; אבל אינו כשכר
האיש, מפני שלא נצטווה, וכל העושה דבר שאינו מצוה
עליו, אין שכרו כשכר המצוה שעשה אלא פחות ממנו. אף על
פי שיש לה שכר, צווי חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה;
מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד, והן מוציאות
דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן. אמרו חכמים: 'כל
המלמד את בתו תורה, פאלו למדה תפלות'. במה דברים
אמורים? בתורה שבעל פה. אבל תורה שבכתב, לא ילמד
אותה לכתחלה; ואם למדה, אינו כמלמדה תפלות.

יום רביעי כ"א אייר ה'תש"ע

הלכות תלמוד תורה פרק ב

א. מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה, ובכל פלך
ופלך [מחו ומחו]. וכל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן
- מתרימין את אנשי העיר, עד שמושיבין מלמדי תינוקות;
ואם לא הושיבו - מתריבין את העיר; שאין העולם מתקיים,
אלא בהקבל פיהם של תינוקות של בית רבן.

שבעולם הזה, ולעולם הבא, שנאמר: "גִּיעַ כְּפִיד כִּי תֹאכַל, אֲשֶׁרִיד וְטוֹב לִךְ" - "אֲשֶׁרִיד" בעולם הזה, "וְטוֹב לִךְ" לעולם הבא שכלו טוב.

יב. אין דברי תורה מתקנים במי שמרפה עצמו עליהן [מתעצל], ולא באלו שלומדין מתוך עדין ומתוך אכילה ושתיה - אלא במי שממית עצמו עליהן, ומצער גופו תמיד, ולא יתן שנת לעיניו, לעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרף רמז: "זאת התורה, אדם כי ימות באהל" - אין התורה מתקנת, אלא במי שממית עצמו באהלי החכמה. וכן אמר שלמה בחכמתו: "התרפית ביום צרה - צר כחכה"; ועוד אמר: "אף חכמתי עמדה לי" - חכמה שלמדתי באף, עמדה לי. אמרו חכמים: 'ברית ברוחה, שכל היגע בתלמודו בבית הכנסת, לא במהרה הוא משבח; וכל היגע בתלמודו בצנעה מחפזים, שנאמר: "וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה". וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו, תלמודו מתקנים בידו; אכל הקורא בלחש, במהרה הוא שוכח'.

יג. אף על פי שמצוה ללמד ביום ובלילה, אין אדם למד רב חכמתו אלא בלילה; לפיכך, מי שרצה לזכות בכתר התורה, יזהר בכל לילותיו, ולא יאבד אפלו אחד מהן בשנה ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים, אין גרנה [קיבוצה] של תורה אלא בלילה, שנאמר: "קומי רבי בלילה". וכל העוסק בתורה בלילה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, שנאמר: "יומם יצוה ה' חסדו, ובלילה שירה עמי". וכל בית שאין דברי תורה נשמעין בו בלילה, אש אוכלתו. "כי דבר ה' בזה" - זה שלא השגיח על דברי תורה כל עקר. וכן כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, או שקרא וישנה ופרש להכלי עולם והניח תלמודו וינחו - הרי זה בכלל בזה דבר ה'. אמרו חכמים: 'כל המבטל את התורה מעשר, סופו לבטלה מעני; וכל המקיים את התורה מעני, סופו לקיימה מעשר'. וענין זה מפרש הוא בתורה; הרי הוא אומר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב - מרב כל, ועבדת את איבך"; ואומר: "למען ענתך, ולמען נסתך - להיטבך באחריתך".

הלכות תלמוד תורה פ"ד

א. אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו, או לתם [שאינו ידוע מהותו]. אבל אם היה הולך בדרך לא טובה, מחזירין אותו למוטב, ומנהיגין אותו בדרך ישרה, ובדקין אותו; ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש, ומלמדין אותו. אמרו חכמים: 'כל השונה לתלמיד שאינו הגון, כאלו זרק אבן למקוילים [עבודה זרה שזו צורת עבודתה], שנאמר: "כצור אבן במרגמה, בן נותן לכסיל כבוד", ואין "כבוד" אלא תורה, שנאמר: "כבוד, חכמים ינחלו". וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה - אף על פי שחכם גדול הוא, וכל העם צריכין לו - אין מתלמדין ממנו, עד שיחזור למוטב, שנאמר: "כי שפתי כהן ישמרו דעת,

ג. אין לך מצוה בכל המצוות כלן, שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כלן - שהתלמוד מביא לידי מעשה. לפיכך, התלמוד קודם למעשה בכל מקום.

ד. היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה - אם אפשר למצוה להעשות על ידי אחרים, לא יפסיק תלמודו; ואם לאו, יעשה המצוה ויחזור לתורתו.

ה. תחלת דינו של אדם, אינו נדון אלא על התלמוד, ואחר כך על שאר מעשיו; לפיכך אמרו חכמים: 'לעולם יעסק אדם בתורה, אפלו שלא לשמה - שמתוך שלא לשמה, בא לשמה'.

ו. מי שנשא לבו לקיים מצוה זו כראוי לה, ולהיות מכתר בכתרה של תורה - לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העשר והכבוד כאחד. כך הוא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל. ולא עליך כל המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין לבטל; אבל אם הרבית תורה, הרבית שכר, והשכר - לפי הצער.

ז. שמא תאמר: 'עד שאקבץ ממונ, ואחזור ואקרא', עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי, ואחזור ואקרא - אם תעלה מחשבה זו על לבך, אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם; אלא עשה תורתך קבע, ומלאכתך עראי, ואל תאמר: 'לכשאפנה אשנה', שמא לא תפנה.

ח. כתוב בתורה: "לא בשמים היא..." ולא מעבר לים היא": "לא בשמים היא", לא בגסי הרוח היא מצויה; "ולא מעבר לים היא", לא במהלכי מעבר לים היא. לפיכך אמרו חכמים: 'לא כל המרבה סחורה מחפזים; וצוה ואמרו: 'הוי מעט עסק, ועסק בתורה'.

ט. דברי תורה נמשלו במים, שנאמר: "הוי כל צמא לכו למים" - לומר לך: מה המים אין מתפנסין במקום מדרון [שיפוע], אלא נזחלין מעליו ומתקבצין במקום אשפון [שקע] - כך דברי תורה, אינן נמצאין בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב; אלא בדבא וישפל רוח שמתאבק בצפר רגלי החכמים, ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו, ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו, אם לא היה לו מה יאכל, ושאר יומו וילילו, עוסק בתורה.

י. כל המשים על לבו שיעסק בתורה ולא יעשה מלאכה, ויתפרנס מן הצדקה - הרי זה חלל את השם, ובזה את התורה, וכבה מאור הדת, וגרם רעה לעצמו, ונטל חייו מן העולם הבא; לפי שאסור להנות בדברי תורה בעולם הזה. אמרו חכמים: 'כל הנהנה מדברי תורה, נטל חייו מן העולם'. ועוד צוה ואמרו: 'לא תעשם עטרה להתגדל בהן, ולא קרדם לחפר בהן'. ועוד צוה ואמרו: 'אהב את המלאכה, ושנא את הרבנות'. וכל תורה שאין עמה מלאכה, סופה בטלה; וסוף אדם זה, שיהא מלסטם את הבריות.

יא. מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו, ומדת חסידים הראשונים היא; ובזה זוכה לכל כבוד וטובה

כדי לחדדן, וכדי שיגיע אם זוכרין הן מה שלמדן או אינן
זוכרין. ואין צריך לומר, שיש לו רשות לשאל אותן בענין אחר
שאין עוסקין בו, כדי לזרזן.

ז. אין שואלין מעמד, ואין משיבין מעמד; ולא מגבוה ולא
מרחוק, ולא מאחורי הנקנים (היושבים בסמוך לרב, כדי
שיראוהו). ואין שואלין את הרב אלא בענין, ואין שואלין
אלא מיראה; ולא ישאל בענין יותר משלש הלכות.

ח. שנים ששאלו - שאל אחד בענין ושאל אחד שלא
בענין, נזקקין לענין (מספלים בשאלה שבענין); מעשה
(הלכה למעשה) ושאינו מעשה, נזקקין למעשה; הלכה
ומדרש, נזקקין להלכה; מדרש והגדה, נזקקין למדרש;
הגדה וקל וחמר, נזקקין לקל וחמר; קל וחמר וגזירה שוה,
נזקקין לקל וחמר. היו השואלין אחד חכם ואחד תלמיד,
נזקקין לחכם; תלמיד ועם הארץ, נזקקין לתלמיד. שניהן
חכמים, שניהן תלמידים, שניהן עמי הארץ, שאלו שניהן
בשתי הלכות, או בשתי שאלות, שתי תשובות, שני מעשים
- הרשות ביד המתרגם מעתה.

ט. אין שנים בבית המדרש. וכל המתנגם בבית המדרש,
חכמתו נעשית קרעים קרעים; וכן אמר שלמה בחכמתו:
"ויקרעים, תלביש נימה". ואין משיחין בבית המדרש, אלא
בדברי תורה בלבד. אפלו מי שנתעטש, אין אומרים לו
'רפואה' בבית המדרש; ואין צריך לומר, שאר הדברים.
וקדשת בית המדרש, תמורה מקדשת בתי כנסיות.

יום חמישי כ"ב אייר ה'תש"ע

הלכות תלמוד תורה פרק ה

א. בשם שאדם מצוה בכבוד אביו וביצאנו - כך הוא חייב
בכבוד רבו ויראתו. ורבו, יתר מאביו; שאביו הביאו לחיי
העולם הזה, ורבו שלמדו חכמה, הביאו לחיי העולם הבא.
ראה אבדת אביו ואבדת רבו, של רבו קודמת לשל אביו.
אביו ורבו נשואים במשא, מניח את של רבו ואחר כך את
של אביו. אביו ורבו שבוים בשכינה, פודה את רבו ואחר כך
פודה את אביו; אם היה אביו תלמיד חכמים, פודה את אביו
תחלה. וכן אם היה אביו חכם, אף על פי שאינו שקול כנגד
רבו - משיב אבדתו, ואחר כך משיב אבדת רבו. ואין לך
כבוד גדול מכבוד הרב, ולא מורא יתר ממורא הרב. אמרו
חכמים: 'מורא רבך כמורא שמים'. לפיכך אמרו חכמים:
'כל החולק על רבו - כחולק על השכינה, שנאמר: "בהצתם
על ה'". וכל העושה מריבה עם רבו - פעושה עם השכינה,
שנאמר: "אשר רבו בני ישראל את ה'". וכל המתרעם על
רבו - כמתרעם על השכינה, שנאמר: "לא עלינו תלונתכם,
כי על ה'". וכל המהרהר אחר רבו - כמהרהר אחר השכינה,
שנאמר: "וידבר העם באלהים ובמשה".

ב. אי זה הוא חולק על רבו? זה שקובע לו מדרש, ויושב
ודורש ומלמד שלא ברשות רבו, ורבו קם; ואף על פי
שרבו במדינה אחרת. ואסור לאדם להורות בפני רבו
לעולם; וכל המורה הלכה בפני רבו, חייב מיתה.

ג. היה בינו ובין רבו שנים עשר מיל, ושאל לו אדם דבר

ותורה יבקשו מפייהו, כי מלאך ה' צבאות הוא". אמרו
חכמים: 'אם דומה הרב למלאך ה' צבאות, תורה יבקשו
מפייהו; אם לאו, אל יבקשו תורה מפייהו'.

ב. כיצד מלמדין? הרב יושב בראש, והתלמידים לפניו
מקפין עטרה, כדי שיהיו כלן רואין את הרב ושומעין
דבריו. ולא יושב הרב על הכסא והתלמידים על הקרקע,
אלא או הכל על הארץ, או הכל על הכסאות. ובראשונה,
היה הרב יושב והתלמידים עומדין; ומקדם חרבן בית שני,
נהגו הכל ללמד לתלמידים, והן יושבין.

ג. אם היה הרב מלמד מפיו לתלמידים, מלמד. ואם היה
מלמד על ידי מתרגם (מתורגמן לשפת המקום) - המתרגם
עומד בינו ובין התלמידים, והרב אומר למתרגם, והמתרגם
משמיע לכל התלמידים; וכשהן שואלין למתרגם, הוא
שואל לרב, והרב משיב למתרגם, והמתרגם משיב לשואל.
ולא נגביה הרב קולו יותר מקול המתרגם; ולא נגביה
המתרגם קולו בעת ששואל את הרב, יותר מקול הרב. אין
התרגמן רשאי לא לפחת ולא להוסיף ולא לשנות, אלא אם
כן היה התרגמן אביו של חכם, או רבו. אמר הרב לתרגמן:
'כך אמר לי רבי', או 'כך אמר לי אבא מרי' - כשאומר
התרגמן הדברים לעם, אומרן בשם החכם, ומזכיר שמו של
אביו הרב או של רבו, ואומר: 'כך אמר רבאנא פלוני', אף
על פי שלא הזכיר החכם שמו; שאסור לו לקרות לרבו או
לאביו בשמו.

ד. הרב שלמד ולא הבינו התלמידים, לא יקעס עליהן
וירגז, אלא חוזר ושונה הדבר אפלו כמה פעמים, עד
שיבינו עמק ההלכה. וכן לא יאמר התלמיד 'הבינותי',
והוא לא הבין; אלא חוזר ושואל, אפלו כמה פעמים. ואם
קעס עליו רבו, ורגז - יאמר לו: 'רבי, תורה היא, וללמד
אני צריך, ודעתי קצרה'.

ה. לא יהיה התלמיד בוש מחברו שלמד מפעם ראשונה
או שניה, והוא לא למד אלא אחר כמה פעמים; שאם
נתביש מדבר זה - נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש, והוא
אינו למד כלום. לפיכך אמרו חכמים הראשונים: 'אין
הבישן למד, ולא הקפדן מלמד'. כמה דברים אמורים?
בזמן שלא הבינו התלמידים את הדבר מפני עמקו, או מפני
דעתן שהיא קצרה; אבל אם נפר לרב שהם מתרשלין
בדברי תורה ומתרפין עליהן, ולפיכך לא הבינו - חייב לרגז
עליהן ולהכלימן בדברים, כדי לחדדן (לעוררם); ובענין זה
אמרו חכמים: 'זרק מרה (הטל אימה) בתלמידים'. לפיכך,
אין ראוי לרב לנהוג קלות ראש בפני התלמידים, ולא לשחק
בפניהן, ולא לאכל ולשתות עמהן - כדי שתהא אימתו
עליהן, וילמדו ממנו במהרה.

ו. אין שואלין את הרב כשיפגס לבית המדרש, עד שתתישב
דעתו עליו; ואין התלמיד שואל כשיפגס, עד שישב וינחה.
ואין שואלין שנים באחד. ואין שואלין את הרב מענין אחר,
אלא מאותו הענין שהן עוסקין בו, כדי שלא יתביש. ויש לרב
להטעות התלמידים בשאלותיה, ובמעשים שעושה בפניהן,

מנעלו, ואינו חולצו. וכל המונע תלמידו מלשמשו - מונע
ממנו חסד, ופזק ממנו יראת שמים; וכל תלמיד שמזלזל
בדבר מכל כבוד רבו, גורם לשכינה שתסתלק מישוראל.

ט. ראה את רבו עובר על דברי תורה, אומר לו: 'למדתנו
רבנו כך וכך'. וכל זמן שמזכיר שמועה בפניו, אומר לו: 'כך
למדתנו רבנו'. ואל יאמר דבר שלא שמע מרבו, עד שזכיר
שם אומרו. וכשימות רבו - קורע כל בגדיו, עד שהוא מגלה
את לבו; ואינו מאכה [תופר תפירה חזקה] לעולם. במה
דברים אמורים? ברבו מבהק שלמד ממנו רב חכמתו. אבל
אם לא למד ממנו רב חכמתו - הרי זה תלמיד חסר [כמותו],
ואינו חייב בכבודו בכל הדברים האלו; אבל עומד מלפניו,
וקורע עליו כשם שהוא קורע על כל המתים שהוא מתאבל
עליהם. אפלו לא למד ממנו אלא דבר אחד, בין קטן בין
גדול - עומד מלפניו, וקורע עליו.

י. וכל תלמיד חכמים שדעותיו מכונות [ישרות] - אינו
מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה, אף על פי שלא
למד ממנו כלום.

יא. הרב המבהק שרצה למחל על כבודו בכל הדברים
האלו, או באחד מהן, לכל תלמידיו, או לאחד מהן -
הרשות בידו. ואף על פי שמחל, חייב התלמיד להדרו,
ואפלו בשעה שמחל.

יב. כשם שהתלמידים חייבין בכבוד הרב, כך הרב צריך
לכבד את תלמידיו ולקרנן; כך אמרו חכמים: 'הי כבוד
תלמידך חביב עליך כשל חברך'. וצריך אדם להזהר
בתלמידיו, ולא להבז, שהן הבנים המהינים [גורמים הנאה]
בעולם הזה ולעולם הבא.

יג. התלמידים מוסיפין חכמת הרב, ומרחיבין לבו. אמרו
חכמים: 'הרבה חכמה למדתי מחברי יתר מרבתי,
ומתלמידי יתר מכלם'; וכשם שעץ קטן מדליק את עץ
גדול, כך תלמיד קטן מחדד את הרב, עד שיוציא ממנו
בשאלותיו חכמה מפארה.

הלכות תלמוד תורה פרק ו

א. כל תלמיד חכמים - מצוה להדרו [לכבדו], ואף על פי
שאינו רבו, שנאמר: "מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן",
זה שקנה חכמה. ומאמתי חייבין לעמוד מפני החכם?
משקרב ממנו בארבע אמות, עד שיעבר מנגד פניו.

ב. אין עומדין מפניו לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא
- שנאמר: "תקום, והדרת", קימה שיש בה הדור [כבוד].
ואין בעלי אמנויות חייבין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה
שעוסקין במלאכתן, שנאמר: "תקום, והדרת" - מה הדור
שאין בו חסרון פיס, אף קימה שאין בה חסרון פיס. ומניין
שלא יעלים עיניו מן החכם, כדי שלא יראהו עד שלא
יעמוד מפניו? תלמוד לומר: "ויראת מאלהיך" - הא כל
דבר שהוא מסור ללב [רק האדם יודע האמת], נאמר בו:
"ויראת מאלהיך".

ג. אין ראוי לחכם שישטות על העם, ויבז עמו להז
[לעבור לפניו דווקא] כדי שיעמדו מפניו; אלא ילך בדרך

הלכה - מתר להשיב. ולהפריש מן האסור - אפלו בפני
רבו, מתר להורות. ביצד? כגון שראה אדם עושה דבר
האסור מפני שלא ידע באסורו, או מפני רשעו - יש לו
להפרישו, ולומר לו: 'דבר זה אסור', ואפלו בפני רבו, ואף
על פי שלא נתן לו רבו רשות; שכל מקום שיש חלול
השם, אין חולקין כבוד לרב. במה דברים אמורים? בדבר
שנקרה נקרה; אבל לקבץ עצמו להוראה, ולישב ולהורות
לכל שואל - אפלו הוא בסוף העולם, ורבו בסוף העולם -
אסור לו להורות עד שימות רבו, אלא אם כן נטל רשות
מרבו. ולא כל מי שמת רבו, מתר לו לישיב ולהורות
בתורה, אלא אם כן היה תלמיד שהגיע להוראה.

ד. וכל תלמיד שלא הגיע [לא קיבל היתר] להוראה,
ומורה - הרי זה שוטה, רשע וגס רוח; ועליו נאמר: "כי
רבים חללים הפילה". וכן חכם שהגיע להוראה, ואינו
מורה - הרי זה מונע תורה, ונותן מכשולות לפני העורים;
ועליו נאמר: "ויעצמים כל הרגיה". אלו התלמידים הקטנים
שלא הרבו תורה כראוי, והם מבקשין להתגדל בפני עמי
הארץ ובין אנשי עירם, וקופצין ויושבין בראש לדון
ולהורות בישוראל - הן המרבין את המחלוקת, והם
המחריבין את העולם, והמכבין גרה של תורה, והמחבלים
בפס' ה' צבאות. ועליהן אמר שלמה בחכמתו: "אחזו לנו
שוועלים - שיעלים קטנים, מחבלים ברימים".

ה. ואסור לו לתלמיד לקרות לרבו בשמו, ואפלו שלא
בפניו. ולא יזכיר שמו בפניו, ואפלו לקרות לאחרים ששם
כשם רבו, בדרך שעושה כשם אביו; אלא ישנה שמו, אפלו
לאחר מותם - והוא שיהיה השם פלאי [נדיד], שכל השומע
ידע שהוא פלוני. ולא יתן שלום לרבו או יחזיר לו שלום,
בדרך שנותנין הרעים ומחזירין זה לזה; אלא שוחה
[מתכופף] לפניו, ואומר לו ביראה וכבוד: 'שלום עליך, רבי'.
אם נתן לו רבו שלום, יחזיר לו: 'שלום עליך, רבי ומרי'.

ו. וכן לא יחליץ תפלו בפני רבו, ולא יסב, אלא יושב
כיושב לפני המלך. ולא יתפלל לפני רבו, ולא לאחר רבו,
ולא בצד רבו; ואין צריך לומר, שאסור לו להלך בצדו,
אלא יתרחק לאחר רבו, ולא יהיה מכון פגד אחוריו; ואחר
כך יתפלל. ולא יבנס עם רבו למרחץ. לא ישב במקום רבו.
ולא יכריע דבריו בפניו [כדעת החולק עליו], ולא יסתר את
דבריו. ולא ישב לפניו, עד שיאמר לו: 'שב'; ולא יעמד
מלפניו, עד שיאמר לו: 'עמד', או עד שיטל רשות לעמד.
וכשיפטר מרבו, לא יחזיר לו אחוריו, אלא נרתע לאחוריו,
ופניו כנגד פניו.

ז. וחיב לעמוד מפני רבו, משיראנו מרחוק מלא עיניו, עד
שיתפסה ממנו ולא יראה קומתו; ואחר כך ישוב וחיב אדם
להקביל את פני רבו ברגל.

ח. אין חולקין כבוד לתלמיד בפני הרב, אלא אם כן היה
דרך רבו לחלק לו כבוד. וכל מלאכות שהעבד עושה לרבו,
תלמיד עושה לרבו; ואם היה במקום שאין מפירין אותו, ולא
היה לו תפלין, וחס שמה יאמרו: 'עבד הוא' - אינו נועל לו

ומתעצתים בנבואיו; כלומר, מבזין מלמדי דבריו. וכן זה
שאמרה תורה: "ואם בחקתי תמאסו" - ואם במלמדי חקתי
תמאסו. וכל המבזה את החכמים - אין לו חלק לעולם
הבא, וזהו הוא בכלל: "כי דבר ה' בזה".

יב. אף על פי שהמבזה את החכמים אין לו חלק לעולם
הבא - אם באו עדים שזוהו, אפלו בדברים - חייב נדוי,
ומנדין אותו בית דין ברבים, וקונסין אותו ליטרא זהב בכל
מקום, ונותנין אותה לחכם. והמבזה את החכם בדברים,
אפלו לאחר מותו - מנדין אותו בית דין, והן מתירין אותו
כשיחזר בתשובה; אבל אם היה החכם חי - אין מתירין לו
אותו, עד שירצה זה שנדוהו בשבילו. וכן החכם עצמו,
מנדה לכבודו לעם הארץ שהפקיר בו, ואין צריך לא עדים
ולא התראה; ואין מתירין לו, עד שירצה את החכם. ואם
מת החכם, באין שלשה ומתירין לו. ואם רצה החכם למחל
לו ולא נדוהו, הרשות בידו.

יג. הרב שנדה לכבודו, חייבין כל תלמידיו לנהג נדוי
במנדה; אבל תלמיד שנדה לכבוד עצמו, אין הרב חייב
לנהג בו נדוי, אבל כל העם חייבין לנהג בו נדוי. וכן מנדה
לנשיא, מנדה לכל ישראל; מנדה לכל ישראל, אינו מנדה
לנשיא. מנדה לעירו, מנדה לעיר אחרת; מנדה לעיר אחרת,
אינו מנדה לעירו.

יד. במה דברים אמורים? במי שנדוהו מפני שבזה תלמידי
חכמים. אבל מי שנדוהו על שאר דברים שחייבין עליהן נדוי
- אפלו נדוהו קטן שבשיראל, חייב הנשיא וכל ישראל לנהג
בו נדוי, עד שייחזר בתשובה מדבר שנדוהו בשבילו, ויתירו
לו. על ארבעה ועשרים דברים מנדין את האדם, בין איש בין
אשה; ואלו הן: (א) המבזה את החכם, ואפלו לאחר מותו;
(ב) המבזה שלוח בית דין; (ג) הקורא לחברו 'עבד'; (ד)
המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים, ואין צריך לומר בדברי
תורה; (ה) מי ששלחו לו בית דין וקבעו לו זמן, ולא בא; (ו)
מי שלא קבל עליו את הדין, מנדין אותו עד שיתן; (ז) מי
שיש ברשותו דבר המזיק, כגון כלב רע או סלם רעוע, מנדין
אותו עד שייסיר הזקו; (ח) המוכר קרקע שלו לגוי, מנדין
אותו עד שיקבל עליו כל אנס [נזק] שיבוא מן הגוי לישאל
חברו בעל המצר; (ט) המעיד על ישראל בערפאות של גוים
והוציא ממנו בעדותו ממון שלא כדן ישראל, מנדין אותו
עד שישלם; (י) טבח [בעל איסור] כהן שאינו מפרש
המתנות ונותנן לכהן אחר, מנדין אותו עד שיתן; (יא)
המחלל יום טוב שני של גליות, אף על פי שהוא מנהג; (יב)
העושה מלאכה בערב הפסח אחר חצות; (יג) המזכיר שם
שמים לבטלה, או לשבועה בדברי הבאי [דברים של
מה-בכר]; (יד) המביא את הרבים לידי חלול השם;
(טו) המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ;
(טז) המחשב שנים [לעברם] וקובע תדשים [אם החודש מלא
או חסר] בחוצה לארץ; (יז) המכשיל את העור; (יח) המעכב
הרבים מלעשות מצוה; (יט) טבח שיצאת טרפה מתחת ידו;
(כ) טבח שלא בדק סבינו לפני חכם; (כא) המקשה עצמו
לדעת; (כב) מי שגרש את אשתו, ועושה בינו ובינה שתפות

קצרה, ומתפנן שלא יראה אותו אחד, כדי שלא יטריחו
לעמד. והחכמים היו מקיפין והולכין בדרך החיצונה שאין
מפריהן מצויין שם, כדי שלא יטריחו.

ד. רוכב, הרי הוא כמחלף, וכשם שעומדין מפני המחלף,
כה עומדין מפני הרוכב.

ה. שלשה שהיו מחלכין בדרך - הרב באמצע, גדול
מימין, וקטן משמאלו.

ו. הרוצה חכם - אינו עומד מלפניו, עד שיגיע לו לארבע
אמות; וכיון שעבר, ישוב. וראה אב בית דין - עומד מלפניו
משיראנו מרחוק מלא עיניו, ואינו יושב עד שיעבר מאחוריו
ארבע אמות. וראה את הנשיא - עומד מלפניו משיראנו
מרחוק מלא עיניו, ואינו יושב עד שישב במקומו, או עד
שיתפסה מעיניו. והנשיא שמחל על כבודו, כבודו מחול.
כשהנשיא נכנס, כל העם עומדין; ואין יושבין, עד שיאמר
להן: 'שבו'. כשצא בית דין נכנס, עושין לו שתי שורות
עומדין מכאן ומכאן, עד שנקנס וישוב במקומו, וישאר העם
יושבין במקומן. ז. חכם שנקנס, כל שיגיע [מי שנמצא] לו
בארבע אמות עומד מלפניו [ונוצר מצב ש], אחד עומד
ואחד יושב [ואין חובה לעמוד בשורה], עד שנקנס וישוב
במקומו. בגי חכמים ותלמידי חכמים - בזמן שהרבים
צריכין להן, מקפצין על ראשי העם ונקנסין למקומן. ואין
שבח לתלמיד חכמים שיפגס באחרונה; יצא לצרף, חזור
למקומו. בגי חכמים - בזמן שיש בהן דעת לשמע, הופכין
פניהן כלפי אביהן; אין בהן דעת לשמע, הופכין פניהן
כלפי העם.

ח. תלמיד שהוא יושב לפני רבו תמיד, אינו רשאי לעמד
מפניו אלא שחרית וערבית בלבד, שלא יהא כבודו מרבה
מכבוד שמם.

ט. מי שהוא זקן מפלג בזקנה - אף על פי שאינו חכם,
עומדין לפניו. ואפלו החכם שהוא ילד, עומד בפני הזקן
המפלג בזקנה; ואינו חייב לעמד מלא קומתו, אלא כדי
להדרו. ואפלו זקן גוי, מהדרין אותו בדברים ונותנין לו יד
לסמכו - שנאמר: "מפני שיבה תקום", כל שיבה במשמע.
י. תלמידי חכמים - אינן יוצאין לעשות בעצמן עם כל
הקהל בבנין וחפירה של מדינה וכיוצא בהן, כדי שלא
יתבזו בפני עמי הארץ. ואין גובין מהן לבנין החומות
ותקון השערים ושכר השומרין וכיוצא בהן, ולא לתשורת
[מתנת] המלך. ואין מחייבין אותן לתן המס, בין מס שהוא
קצוב על בני העיר [מס ציבורי] בין מס שהוא קצוב על כל
איש ואיש [מס גולגולת], שנאמר: "גם כי יתנו בגוים, עתה
אקבצם; ויחלו מעט, ממשא מלך (ו)שרים". וכן אם היתה
סחורה לתלמיד חכמים, מניחין אותו למכר תחלה; ואין
מניחין אחד מבני השוק למכר, עד שימכר הוא. וכן אם
היה לו דין, והוא עומד בכלל בעלי דינין הרבה - מקדימין
אותו, ומושיבין אותו.

יא. עון גדול הוא לבזות את החכמים או לשנא אותן; לא
חרבה ירושלים, עד שבוזו בה תלמידי חכמים - שנאמר:
"ויהיו מלעבים במלואי האלהים, ובוזים דבריו,

או משא ומתן, המביאין להן להזדקק זה לזה, כשיבואו
שניהן לבית דין מנדין אותן; (כג) חכם ששמועתו רעה; (כד)
המנדה מי שאינו חביב נדוי.

הלכות תלמוד תורה פרק ז

א. חכם זקן בחכמה, וכן נשיא או אב בית דין, שפסד - אין
מנדין אותו בפרהסיא לעולם, אלא אם כן עשה פירבועם בן
נכס וחבירו [שחטאו והחטיאו את הרבים]. אבל כשחטא שאר
חטאות, מלקין אותו בצנעה, שנאמר: "וכשלת היום, וכשל
גם נביא עמך לילה" - אף על פי ששכשל, כשהו כלילה.
ואומרים לו [כשמנדין אותו]: 'הפכד ושב בביתך'. וכן כל
תלמיד חכמים שנתחייב נדוי - אסור לבית דין לקפץ ולנדותו
במהרה, אלא בורחין מדבר זה ונשקטין ממנו. וחסיד
החכמים היו משתבחין, שלא נמנו מעולם לנדות תלמיד
חכמים, אף על פי שנמנין להלקותו אם נתחייב מלקות;
ואפלו מפת מרדות [מלקות מדברנן], נמנין עליו להכותו.

ב. וכיצד הוא הנדוי? אומרים: 'פלוני בשמעתא'; ואם
נדוהו בפניו, אומרים: 'פלוני זה'. והחרם, אומרים: 'פלוני
מתרם'. וארור, בו אלה, בו שבועה, בו נדוי.

ג. כיצד מתירין הנדוי או החרם? אומרים לו: 'שרוי לך
ומחול לך'; ואם התירוהו שלא בפניו, אומרים: 'פלוני,
שרוי לו ומחול לו'.

ד. מה הוא המנהג שינהג המנדה בעצמו, ושהנהגין עמו?
מנדה אסור לספר ולכבס כאל כל זמי נדוי, ואין מנמנין
עליו [מצרפין לברכת המזון בשלושה], ולא כוללין אותו
בעשרה לכל דבר שצריך עשרה, ולא יושבין עמו בארבע
אמות. אבל שונה הוא לאחרים [מלמד תורה], ושונין לו;
ונשכר [לעשות מלאכה לאחרים], ושוכר [אחרים]. ואם מת
בנדוי - בית דין שולחין ומניחין אבן על ארונו, כלומר
שהן רוגמין אותו, לפי שהוא מבדל מן הצבור; ואין צריך
לומר, שאין מספדין אותו, ואין מלוין את מטתו.

ה. יתר עליו המתרם - שאינו שונה לאחרים, ואין שונין
לו; אבל שונה הוא לעצמו, כדי שלא ישפח תלמודו. ואינו
נשכר, ואין נשפריץ לו; ואין נושאין ונותנין עמו, ואין
מתעסקין עמו, אלא מעט עסק, כדי פרנסתו.
ו. מי שישב בנדוי שלשים יום, ולא בקש להתירו - מנדין
אותו שנה; ישב שלשים יום אחרים, ולא בקש להתירו -
מחרימין אותו.

ז. בכמה מתירין הנדוי או החרם? בשלשה, אפלו
הדיוטות [שאינם ת"ח]; ויחיד ממחה, מתיר הנדוי לבדו.
וגש לתלמיד להתיר הנדוי או החרם, ואפלו במקום הרב.
ט. שלשה שנדו והלכו להן, וחסר זה מדבר שנדוהו בגללו
- באין לשלשה אחרים, ומתירין לו.

י. מי שלא ידע מי נדוהו, גלף אצל הנשיא ויתיר לו נדויו.
יא. נדוי על תנאי, אפלו מפי עצמו - צריך הפרה [אף אם
לא נתקיים התנאי]. תלמיד חכמים שגדה עצמו, ואפלו נדה
עצמו על דעת פלוני, ואפלו על דבר שחייב עליו נדוי - תרי
זה מפר לעצמו.

יב. מי שנדוהו בחלום [חלם שמישהו מנדה אותו], אפלו
ידע מי נדוהו - צריך עשרה בני אדם ששונין הלכות,
להתירו מנדויו; ואם לא מצא, טורח אחריהן עד פרסה. לא
מצא, מתירין לו עשרה ששונין משנה; לא מצא, מתירין
לו מי שיודעין לקרות בתורה; לא מצא, מתירין לו אפלו
עשרה שאינן יודעין לקרות. לא מצא במקומו עשרה,
מתירין לו אפלו שלשה.

יג. מי שנדוהו בפניו, אין מתירין לו אלא בפניו; נדוהו
שלא בפניו, מתירין לו בין בפניו בין שלא בפניו. ואין בין
נדוי להפרה כלום, אלא מנדין ומתירין ברגע אחד, כשיחזר
המנדה למוטב. ואם ראו בית דין להניח זה בנדויו כמה
שנים, מניחין כפי רשעו. וכן אם ראו בית דין להחרים לזה
לכתחלה [ולא נידו], ולהחרים מי שאוכל עמו ושותה עמו
או מי שיעמד עמו בארבע אמות - מחרימין כדי ליסרו, וכדי
לעשות סיג לתורה, עד שלא יפרצה החטאים. אף על פי
שיש רשות לחכם לנדות לכבודו, אינו שבח לתלמיד חכמים
להנהיג עצמו בדבר זה, אלא מעלים אנניו מדברי עמי
הארץ, ולא ישית לבו להן - כענין שאמר שלמה בחרמתו:
"גם לכל הדברים אשר ידברו, אל תפן לבך". וכן היה דרך
חסידים הראשונים - שומעין חרפתן, ואינן משיבין; ולא
עוד, אלא שמוחלין למחרף וסולחין לו. וחכמים גדולים היו
משתבחין במעשיהן הנאין, ואומרים שמעולם לא נדו אדם
ולא חריוהו לכבודן. וזו היא דרכן של תלמידי חכמים,
שראוי לילך בה. כמה דברים אמורים? כשבזוהו או חרפוהו
בסתר. אבל תלמיד חכמים שבוזהו או חרפו אדם בפרהסיא,
אסור לו למחל על כבודו. ואם מחל - נענש, שנה בזיון
תורה; אלא נוקם ונוטר הרבה כנחש, עד שייבקש ממנו
מחילה, ויסלח לו.

כריך רחמנא דסיצן

יום שישי כ"ג אייר ה'תש"ע

הלכות עבודה זרה וחקות הגוים

יש בכללן אחת ושמשים מצוות - שתי מצוות עשה, ותשע
וארבעים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא
לפנות אחר עבודה זרה; (ב) שלא לתור אחר הרהור הלב
וראית העינים; (ג) שלא לגדף; (ד) שלא יעבד אותה כדרך
עבודתה; (ה) שלא ישפתוה לה; (ו) שלא לעשות פסל
לעצמו; (ז) שלא לעשות פסל לאחרים; (ח) שלא
לעשות צורות אפלו לנואי; (ט) שלא להדיח אחרים
אחריה; (י) לשרף עיר הנדחת; (יא) שלא לבנותה;
(יב) שלא להנות מפל ממנה; (יג) שלא להסית יחיד
לעבדה; (יד) שלא לאהב המסית; (טו) שלא לעזב
שנאתו; (טז) שלא להצילו; (יז) שלא ללמד עליו זכות;
(יח) שלא ימנע מללמד עליו חובה; (יט) שלא להתנבא
בשמה; (כ) שלא לשמע מן המתנבא בשמה; (כא) שלא
להתנבא בשקר, ואפלו בשם ה'; (כב) שלא לגור מהריגת

או המלאך דבר עמהם ואמר להם: 'עבדוני בך ויפשוט
דבר זה בכל העולם, לעבד את הצורות בעבודות משנות זו
מזו, ולהקריב להן, ולהשתתחות להן. וכיון שארכו הימים,
נשתפח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם, ולא
הפירוהו; ונמצאו כל עם הארץ והנשים והקטנים, אינם
יודעים אלא הצורה של עץ ואבן וההיכל של בנין, שנתחנכו
מקטנותן להשתתחות להן ולעבדן, ולהשבע בשמן. והחכמים
שהיו בהם, כגון הכוהנים וכיוצא בהן, מדמין שאין שם
אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגלגלם
ולדמותן [לפי דמותן]. אבל צור העולמים, לא היה שם
מפירו ולא יודעו, אלא יחידים בעולם, כגון חנוף ומתושלח
ונח ושם ועבר. ועל דרך זו, היה העולם מתגלגל [נמשך]
והולך, עד שנוולד עמודו של עולם, שהוא אברהם אבינו
עליו השלום.

ג. פיון שנגמל [מחלב אימו, בן ג' שנים] איתן זה [=כינוי
לאבות], התחיל לשוטט [לחפש] בדעתו והוא קטן, ולחשב
ביום ובלילה; והיה תמה: 'היאך אפשר, שיהיה הגלגל הזה
נוהג תמיד, ולא יהיה לו מנהיג? ומי יסבב אותו? לפי שאי
אפשר שיסבב את עצמו! ולא היה לו מלמד ולא מודיע
דבר, אלא משקע באור פשדים בין עובדי עבודה זרה
הטפשים. ואביו ואמו וכל העם עובדים עבודה זרה, והוא
היה עובד עמהם. ולבו מוטט ומבין, עד שהשיג דרך
האמת, והבין קו הצדק מדעתו הנכונה; וידע שיש שם -
שישנון] אלוה אחד, והוא מנהיג הגלגל, והוא ברא הכל,
ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. וידע שכל העם טועים,
ודבר שגרים להם לטעות [ידע שורש טעות], זה שעובדים
את הכוכבים ואת הצורות, עד שאבד האמת מדעתם; וכן
ארבעים שנה הפיר אברהם את בוראו. פיון שהפיר ידע,
התחיל להשיב תשובות [להקשות קושיות] על בני אור
פשדים, ולערף דין עמהם, ולומר שאין זו דרך האמת,
שאתם הולכים בה. ושבר את הצלמים, והתחיל להודיע
לעם, שאין ראוי לעבד אלא לאלוה העולם, ולו ראוי
להשתתחות ולהקריב ולנסף - כדי שיפירוהו כל הברואים
הבאים; וראוי לאבד ולשבר כל הצורות, כדי שלא יטעו
בהן כל העם, כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא
אלו. פיון שגבר עליהם בראיותיו, בקש המלך להרגו;
נעשה לו נס, ויצא לחרן. והתחיל לעמד ולקרות בקול גדול
לכל העם, ולהודיעם שיש אלוה אחד לכל העולם, ולו ראוי
לעבד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר
ומממלכה לממלכה, עד שהגיע לארץ כנען, והוא קורא,
שנאמר: 'ויקרא שם בשם ה' אל עולם'. וכיון שהיו העם
מתקבצים אליו ושואלין לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד
ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת, עד שנתקבצו
אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם. ושתל בלבם
העקר הגדול הזה, וחבר בו ספרים. והודיעו ליצחק בנו,
וישב יצחק מלמד ומחזיר [לדרך האמת]; ויצחק הודיעו
ליצחק ומנהו ללמד, וישב מלמד ומחזיר כל הנולדים אליו.

נביא שקר; (כג) שלא לשבע בשם עבודה זרה; (כד) שלא
לעשות אוב; (כה) שלא לעשות ידעוני; (כו) שלא להעביר
למלך; (כז) שלא להקים מצבה; (כח) שלא להשתתחות
על אבן משפית; (כט) שלא לטע אשפה; (ל) לאבד עבודה
זרה וכל הנעשה בשבילה; (לא) שלא להנות בעבודה זרה
ובכל משמשיה; (לב) שלא להנות בצפוי נעבד; (לג) שלא
לכרת ברית לעובדי עבודה זרה; (לד) שלא לחן עליהן;
(לה) שלא ישובו בארצנו; (לו) שלא להדמות במנהגותן
ובמלבושן; (לז) שלא לנחש; (לח) שלא לקסם;
(לט) שלא לעונן; (מ) שלא לחבר חבר; (מא) שלא לדרש
אל המתים; (מב) שלא לשאל באוב; (מג) שלא לשאל
בידעוני; (מד) שלא לכשף; (מה) שלא להקיף פאת ראש;
(מו) שלא להשתתחות פאת זקן; (מז) שלא יעדה איש עדי
אשה; (מח) שלא תעדה אשה עדי איש; (מט) שלא לכתב
קעקע; (נ) שלא להתגודד; (נא) שלא לעשות קרחה על
מת. ובאור כל המצוות האלו - בפרקים אלו.

הלכות עבודה זרה פרק א

א. בימי אנוש [בן שת בן אדם הראשון] טעו בני האדם טעות
גדולה, ונבערה [נכסלה] עצת חכמי אותו הדור; ואנוש עצמו,
מן הטועים. וזו היתה טעותם: אמרו, הואיל והאל ברא
כוכבים אלו וגלגלים אלו להנהיג את העולם, ונתנם במום,
חלק להם כבוד, והן שמשין המשמשין לפניו - ראויין הם
לשבתם ולפארתם, ולחלק להם כבוד. וזהו רצון האל ברוך
הוא, לגדל ולכבד [את] מי שגדלו וכבודו, כמו שהמלך רוצה
לכבד עבדיו והעומדים לפניו, וזה הוא כבודו של מלך. פיון
שעלה דבר זה על לבם, התחילו לבנות לכוכבים היכלות,
ולהקריב להן קרבנות, ולשבתם ולפארתם בדיכרים,
ולהשתתחות למום - כדי להשיג רצון הבורא, בדעתם הרעה.
וזה היה עקר עבודה זרה. וכך היו אומרים עובדיה היודעים
עקרה, לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה. הוא
שיקמה אומר: "מי לא יראך מלך הגוים, כי לך יאמתה, כי
בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמות, ובאחת יבערו
ויכסלו, מוסר העולם עץ הוא" - כלומר, הכל יודעים שאמתה
הוא האל לבדך; אבל טעותם וכסילותם, שמדמים שזה
ההכל רצונך הוא.

ב. ואחר שארכו הימים, עמדו בבני אדם נביאי שקר,
ואמרו שהאל צוה להם ואמר להם: 'עבדו כוכב פלוני', או
'כל הכוכבים, והקריבו לו ונסכו לו כף וקף, ובנו לו היכל,
ונעשו צורתו כדי להשתתחות לו כל העם, הנשים והקטנים
ושאר עם הארץ'. ומודיע להם צורה שבדה מלבו, ואומר:
'זו היא צורת הכוכב הפלוני שהודיעוהו בנבואתו'. והתחילו
על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות ובקראשי
ההרים ועל הגבעות, ומתקבצים ומשתתחים להם; ואומרים
לכל העם, שזו הצורה מטיבה ומרעה, וראוי לעבדה ולקרא
ממנה. והכוהנים אומרים להם: 'שבעבודה זו תרבו
ותעליחו', ונעשו כף וקף, ואל תעשו כף וקף'. והתחילו
כוכבים אחרים לעמד ולומר שהכוכב עצמו או הגלגל עצמו

1 ויעקב אבינו למד בניו כלם, והבדיל לוי ומנשה ראש,
2 והושיבו בשיבה ללמד דרך ה', ולשמר מצות אברהם;
3 וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממנה, כדי שלא
4 ישתכח הלימוד. והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב
5 ובבנים עליהם, ונעשת בעולם אמה שהיא יודעת את ה',
6 עד שארכו הימים לישראל במצרים, וחזרו ללמוד מעשיהן
7 ולעבד עבודה זרה כמותן - חוץ משבט לוי, שעמד במצות
8 אבות; ומעולם לא עבד שבט לוי עבודה זרה. וכמעט קט
9 היה, והעקר ששמל אברהם נעקר, וחזרין בני יעקב לטעות
10 העמים והעיותן. ומאזכת ה' אותנו, ומשמרו את השבועה
11 לאברהם אבינו, עשה משה רבנו ורובן של כל הנביאים,
12 ושלחו. כיון שנתנבא משה רבנו, ובחר ה' בישראל לנחלה,
13 הכתירן במצוות והודיען דרך עבודתו, ומה יהיה משפט
14 עבודה זרה וכל הטועין אחריה.

הלכות עבודה זרה פרק ב

15 א. עקר הצווי בעבודה זרה, שלא לעבד אחד מכל
16 הברואים - לא מלאך, ולא גלגל, ולא כוכב, ולא אחד
17 מארבע היסודות, ולא אחד מכל הנבראים מהם. ואף על פי
18 שהעובד יודע שה' הוא האלהים, והוא עובד הנברא הזה
20 על דרך שעבד אנוש ואנשי דורו תחלה - הרי זה עובד
21 עבודה זרה. וענין זה, הוא שהזהירה תורה עליו ואמרה:
22 "ופן תשא עיניך השממה, וראית את השמש וגו' אשר חלק
23 ה' אלהיך אתם לכל העמים"; כלומר, שמה תשוט בעין
24 לבך [תחשוב בליבך], ותראה שאלו הן המנהיגים את
25 העולם, והם שחלק ה' אותם לכל העולם להיותן חיים
26 והוים ונפסדים כמנהגו של עולם, ותאמר שראוי להשתחוות
27 להן ולעבדם. ובענין זה צוה ואמר: "השמרו לכם פן יפתה
28 לבבכם" - כלומר, שלא תטעו בהרהור הלב לעבד אלו,
29 להיותן סרסור [סוכן] ביניכם ובין הבורא.

30 ב. ספרים רבים חברו עובדי עבודה זרה בעבודתה, היאך
31 עקר עבודתה ומה משפטיה ומעשיה. צונו הקדוש ברוך
32 הוא, שלא לקרות באותן הספרים כלל, ולא נהרהר בה, ולא
33 בדבר מדבריה. ואפלו להסתפל בדמות הצורה - אסור,
34 שנאמר: "אל תפנו אל האילים". ובענין זה נאמר: "ופן
35 תדרש לאלהיהם לאמר, איכה יעבדו" - שלא תשאל על
36 דרך עבודתה היאך היא, ואף על פי שאין אתה עובד;
37 שדבר זה גורם לך להפנות אחריה ולעשות כמו שהן
38 עושין, שנאמר: "ואעשה כן גם אני".

39 ג. וכל הלאוין האלו בענין אחד הן, והוא שלא יפנה
40 [יתענין ויחקור] אחר עבודה זרה; וכל הנפנה אחריה בדרך
41 שהוא עושה בו מעשה [כגון גילה פסל מכוסה על מנת
42 לראותו], הרי זה לוקה. ולא עבודה זרה בלבד הוא שאסור
43 להפנות אחריה במחשבה, אלא כל מחשבה שגורמת לו
44 לאדם לעקר עקר מעקרי התורה - מזהירים אנו שלא
45 להעלותה על לבנו, ולא נסית דעתנו לך ונחשב ונמשך
46 אחר ההרהור הלב; מפני שדעתו של אדם קצרה, ולא כל

47 הדעות יכולות להשיג האמת על ברי; ואם ימשך כל אדם
48 אחר מחשבות לבו, נמצא מחריב את העולם לפי קצור
49 דעתו. כיצד? פעמים יתור אחר עבודה זרה; ופעמים יחשב
50 ביחוד הבורא, שמה [תנא] הוא שמה אינו [תנא], מה
51 למעלה מה למטה, מה לפניו [קודם שנברא העולם] מה
52 לאחור [אחרית הימים]; ופעמים בנבואה, שמה היא אמת
53 שמה אינה; ופעמים בתורה, שמה היא מן השמים שמה
54 אינה. ואינו יודע המדות שידון בהן עד שידע האמת על
55 ברי, ונמצא יוצא לידי מינות. על ענין זה הזהירה תורה,
56 ונאמר בה: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, אשר
57 אתם זנים" - כלומר, לא ימשך כל אחד מהם אחר דעתו
58 הקצרה, וידמה שמחשבתו משנת האמת. כן אמרו חכמים:
59 "אחרי לבבכם", זו מינות; "ואחרי עיניכם", זו זנות. ולאו
60 זה, אף על פי שהוא גורם לאדם לטרוף מן העולם הבא,
61 אין בו מלקות.

62 ד. מצות עבודה זרה, [שקולה] כנגד כל המצוות כלן היא,
63 שנאמר: "וכי תשגו, ולא תעשו את כל המצוות וגו'" - ומפי
64 השמועה למדו [ממדרגה], שבעבודה זרה הכתוב מדבר. הא
65 למדת, שכל המודה בעבודה זרה - כופר בכל התורה כלה,
66 ובכל הנביאים, ובכל מה שנוצטו הנביאים, מאדם
67 [הראשון] ועד סוף העולם, שנאמר: "מן היום אשר צוה ה'
68 והלאה לדורתיכם". וכל הכופר בעבודה זרה, מודה בכל
69 התורה כלה; והיא עקר כל המצוות כלן. ה. ישראל
70 שעבד עבודה זרה - הרי הוא כגוי לכל דבר, ואינו בישראל
71 שעובד עברה שיש בה סקילה; ומשמד לעבודה זרה, הרי
72 הוא משמד לכל התורה כלה. וכן המינים מישראל, אינן
73 בישראל לדבר מן הדברים. ואין מקבילים אותם בתשובה
74 לעולם - שנאמר: "כל באיה לא ישובו, ולא ישיגו ארחות
75 חיים". והמינים, הם החרים אחר מחשבות לבם בסכלות,
76 בדברים שאמרנו, עד שנמצאו עוברים על גופי תורה
77 להכעיס, בשאט בנפש [בזלזול] ביד רמה, ואומרים שאין
78 בזה עון. ואסור לספר עמה ולחשיב עליהן תשובה כלל,
79 שנאמר: "ואל תקרב אל פתח ביתה". ומחשבת מין,
80 לעבודה זרה [ואם שוחט בהמה - דינה כתקרובת ע"ז].

81 ו. כל המודה בעבודה זרה שהיא אמת - אף על פי שלא
82 עבדה, הרי זה מחריב ומגדף את השם הנכבד והנורא;
83 ואחד העובד עבודה זרה, ואחד המגדף את השם - שווים
84 שניהם בחומרתם - שנאמר: "והנפש אשר תעשה כיד רמה,
85 מן האזרח ומן הגר - את ה' הוא מגדף". לפיכך תולין
86 עובד עבודה זרה, כמו שתולין את המגדף, ושיניהם נסקלין.
87 ומפני זה כללתי דין המגדף בהלכות עבודה זרה, ששניהן
88 כופרין בעקר הן.

89 ז. ואלו הן דיני המגדף: אין המגדף חייב סקילה, עד
90 שיפרש את השם המיוחד של ארבע אותיות שהוא אלף
91 דלת נון יוד, ויכרך [- יקלל] אותו בשם מן השמות שאינם
92 נמחקין [ד' שמות הם] - שנאמר: "ונקב שם ה' - מות
93 יימת", על השם המיוחד חייב סקילה; ועל שאר הפנויים

יָצֵאתָ? [פורטה במיוחד] לומר לך: מה זביחה מיוחדת
 שעובדין בה לשם [בבית המקדש], וחיב הזבח לאל אחר
 סקילה עליה, בין היתה דרך עבודתה בזביחה, או אינה
 בזביחה; אף כל עבודה שהיא מיוחדת לשם – אם עבד בה
 לאל אחר, בין שהיתה דרך עבודתה בכך בין שאינה בכך –
 חיב עליה. לכך נאמר: "לא תשתחווה לאל אחר", לחיב על
 ההשתחווה, אפלו אין דרך עבודתו בכך. והוא הדין למקשר,
 ומנסף; וזורק ומנסף – אחד הוא.
 ד. ספת לה צוה [הניח לה בפיה], או שנסף לה עביט [כלי]
 של מימי רגלים – חיב. שחט לה חגב – פטור, אלא אם כן
 היתה עבודתה בכך; וכן אם שחט לה בהמה מחסרת אבר –
 פטור, אלא אם כן היתה דרך עבודתה בכך. עבודה זרה
 שעובדין אותה במקל – שבר מקל בפניה – חיב, ונאסרת.
 וזק מקל לפניה – חיב, ואינה נאסרת; שאין זריקת המקל
 כעין זריקת הדם, שהרי המקל [נשאר] כמות שהוא, והדם
 מתפזר. המקל עליו אחד מקל מיני עבודה זרה באלוה, חיב
 סקילה; אפלו הגביה לבנה ואמר לה: 'אלי את', וכל פיוצא
 בדבור זה – חיב; ואפלו חזר בו בתוך כדי דבור, ואמר: 'אין
 זה אלי' – אין חזרתו כלום, אלא נסקל.
 ה. העובד עבודה זרה בדרפה, ואפלו עשה דרך בזיון –
 חיב. כיצד? הפוער עצמו לפעור כדי לבזותו, או זרק אבן
 למרקוליס כדי לבזותו – האיל ועבודתו בכך – חיב, ומביא
 קרבן על שגגתו.
 ו. העובד עבודה זרה מאהבה, כגון שחשק בצורה זו מפני
 מלאכתה שהיתה נאה ביותר, או שעבדה מיראתו לה, שמא
 תרע לו כמו שהן מדמים עובדיה שהיא מטיבה ומרעה –
 אם קבלה עליו באלוה, חיב סקילה; ואם עבדה בדרך
 עבודתה או באחת מארבע עבודות מאהבה {או מיראה},
 פטור. המקפץ [מחבק] עבודה זרה, והמנשק לה, והמכבד
 [במטאטא] והמרבץ [מחזף מים] לפניה, והמרחיץ לה, והסוף
 [שמן ובשמים] והמלביש והמנעיל, וכל פיוצא בדברי כבוד
 האלו – עובר בלא תעשה, שנאמר: "ולא תעבדם"; ודברים
 אלו, בכלל עבודה זרה. ואף על פי כן אינו לוקה על אחת
 מהן, לפי שאינן פרוש; ואם היתה דרך עבודתה באחד
 מקל הדברים האלו, ועשה לעבדה – חיב.
 ז. ישב לו קוץ ברגלו בפני עבודה זרה – לא ישוח ויטלנו,
 מפני שנקרא כמשתחווה לה; נתפזרו לו מעות בפניה – לא
 ישוח ויטלם, מפני שנקרא כמשתחווה לה; אלא ישב, ואחר
 כך יטל.
 ח. פרצופות [פרצופי פנים] המקלחות מים [מפיהם] בפני
 עבודה זרה – לא יניח פיו על פיהן וישתה, מפני שנקרא
 כמנשק לעבודה זרה.
 ט. העושה עבודה זרה לעצמו – אף על פי שלא עשה
 בידו [אלא אומן עשאה לבקשתו], ואף על פי שלא עבדה –
 לוקה, שנאמר: "לא תעשה לך פסל וכל תמונה". וכן
 העושה עבודה זרה בידו לאחרים – אפלו עשה אותה לגוי
 – לוקה, שנאמר: "ואלהי מסכה לא תעשו לכם". לפיכך,
 העושה עבודה זרה בידו לעצמו, לוקה שתיים.

1 [כגון חנון רחום וכו'], באזהרה [לאו]. ויש מי שמפרש,
 2 שאינו חיב אלא על שם יוד הי ואו הי; ואני אומר, שעל
 3 שניהם הוא נסקל.
 4 ח. אזהרה של מגדף מנין? שנאמר: "אלהים לא תקלל".
 5 בכל יום ויום דנין את העדים בפניו יפה יוסי את יוסי'
 6 [משתמשים בשם 'יוסי' (ג' אלקים) כתחליף לשם ה' – בגלל
 7 הקושי בהתבטאות נוראה שכזו]. נגמר הדין – מוציאין את
 8 כל האדם לחוץ, ושואלים את הגדול שבבית ואומרים לו:
 9 'אמר מה ששמעת בפרוש! והוא אומר, והדינים עומדים
 10 על רגליהם, וקורעין [בגדיהם] ולא מאחין [לא תופרים מקום
 11 הקריעה לעולם]. והעד השני אומר: 'אף אני כמותו
 12 שמעתי'. ואם היו עדים רבים, צריך כל אחד ואחד מהן
 13 לומר: 'פנה שמעתי'.
 14 ט. מגדף שחזר בו בתוך כדי דבור נכדי אמירת "שלום
 15 עליך רבי", אינו כלום, אלא כיון שגדף בעדים, נסקל. מי
 16 שגדף את השם בשם עבודה זרה, קנאין פוגעין בו והורגין
 17 אותו. ואם לא הרגוהו קנאים, ובא לבית דין – אינו נסקל;
 18 עד שיכרך בשם מן השמות המיוחדים.
 19 י. כל השומע ברפת השם, חיב לקרע; ואפלו על ברפת
 20 הפנוי חיב לקרע; והוא, שישמעה מישאל. ואחד השומע,
 21 או השומע מן השומע. אבל השומע מן הגוי, אינו חיב
 22 לקרע; ולא קרע אלקים ושכנא, אלא מפני שרבושקה
 23 משמד היתה. כל העדים והדינים סומכים את ידיהם אחד
 24 אחד על ראש המגדף, ואומר לו: 'דמך בראשך, שאתה
 25 גרמת לך'. ואין בכל הרוגי בית דין, מי שסומכים עליו, אלא
 26 מגדף בלבד, שנאמר: "וסמכו כל השמעים את ידיהם".

הלכות עבודה זרה פרק ג

27
 28 א. כל העובד עבודה זרה ברצונו בידון, חיב ברת; ואם
 29 היו שם עדים והתראה, נסקל. ואם עבד בשגגה, מביא
 30 חטאת קבועה [בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן].
 31 ב. עבודות הרפה קבעו עובדי עבודה זרה, לכל צלם וצלם
 32 ולכל צורה וצורה, ועבודת זה אינה פעבודת זה – כגון פעור,
 33 שעבודתו שפער אדם עצמו לו [ועשה צרכיו לפניו];
 34 ומרקוליס, שעבודתו שיזרק לו אבנים, או יסקל [יפנה] מלפניו
 35 אבנים. והרפה עבודות כגון אלו תקנו לשאר צלמים. לפיכך,
 36 הפוער עצמו למרקוליס, או שזרק אבן לפעור – פטור; עד
 37 שיעבד אותו דרך עבודתו, שנאמר: "איכה יעבדו הגוים
 38 האלה את אלהיהם, ואעשה כן גם אני". ומפני זה הענין,
 39 צריכין בית דין לידע דרכי העבודות; שאין סקלין עובד
 40 עבודה זרה, עד שידעו שזו היא דרך עבודתה.
 41 ג. ואזהרה של עבודות אלו וכיוצא בהן, הוא שכתוב: "ולא
 42 תעבדם". כמה דברים אמורים? בשאר עבודות, חוץ
 43 ממשתחווה וזבח ומקשר ומנסף; אבל העובד באחת מארבע
 44 עבודות אלו לאחד מקל מיני עבודה זרה – חיב, ואף על פי
 45 שאין דרך עבודתו בכך. כיצד? הרי שנסף לפעור או שזבח
 46 למרקוליס – חיב, שנאמר: "זבח לאלהים יחרם" [– יומת].
 47 זביחה בכלל עבודות היתה [ויעבוד אלקים אחרים], ולמה

נחתלקה לשבטים. ואין עושין עיר הנדחת בספר [בגבול],
כדי שלא יפנסו גוים ויחריבו את ארץ ישראל. ואין בית
דין אחד עושה שלש עירות הנדחות זו בצד זו; אבל אם
היו מרחקות, עושה.

ה. אין עושין עיר הנדחת, עד שידחיקה מדיחיה בלשון
רבים ויאמרו לה: 'גלף ונעבד', או 'גלף ונזבח', או 'גלף
ונקטר', או 'גלף ונגס', או 'גלף ונשתתה', או 'גלף ונקבל
באלוה'; והם שומעים, ועבדו אותה דרך עבודתה, או
באחת מארבע עבודות [המנויות], או שקבלו אותה באלוה.
עיר הנדחת שלא נתקיימו בה ובמדיחיה כל התנאים האלו,
היאף עושים לה? מתרין ומעידין בכל אחד ואחד שעבד
מהן עבודה זרה, וסוקלין אותן ביחידין; וממונן ליורשיהן.
ו. והיאף דין עיר הנדחת, בזמן שפתה ראיה לעשות עיר
הנדחת? בית דין הגדול שולחין ודורשין וחוקרין, עד
שידעו בראיה ברורה שהדחה כל העיר או רבה, וחרו
לעבודה זרה. אחר כך שולחין להן שני תלמידי חכמים,
להזהיר אותן ולהחזירן. אם חזרו ועשו תשובה, מוטב;
ואם עמדו באולתן – בית דין מצוין לכל ישראל לעלות
עליהן לצבא, והן צריין עליהן ועורכין עמהם מלחמה, עד
שתבקע העיר. כשתבקע העיר, מיד מרבין להם בתי דינים
ורבים אותן. כל מי שבא עליו שני עדים שעבד עבודה
זרה אחר שהתירו בו, מפרשין אותו: אם נמצאו כל
העובדים מעוטה – סוקלין אותן, ושאר העיר נצול; נמצאו
רבה – מעלין אותן לבית דין הגדול וגומרין שם דינם,
והורגין כל אלו שעבדו בסוף. ומפין את כל נפש אדם אשר
בה לפי חרב, טף ונשים, אם הדחה פלה; ואם נמצאו
העובדים רבה, מכים את כל הנשים והטף של עובדים לפי
חרב. ובין שהדחה פלה בין שהדחו רבה, סוקלין את
מדיחיה. ומקבצין כל שללה אל תוף רחובה [ככר מוכנית].
אין לה רחוב, עושין לה רחוב; הנה רחובה חוצה לה, בונין
חומה חוץ ממנו עד שיגס לתוכה, שנאמר: "אל תוף
רחבה". והורגין כל נפש חיה אשר בה. ושורפין את כל
שללה עם המדינה באש; וישרפתה מצות עשה, שנאמר:
"וישרפת באש את העיר ואת כל שללה".
ז. נכסי הצדיקים שבתוכה, והם שאר יושבי העיר שלא
הדחו עם רבה – נשרפין בכלל שללה; האיל וישובו שם,
ממונן אבד. וכל הנהנה ממנה בכל שהוא – לוקה אחת,
שנאמר: "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם".
ח. ועיר הנדחת שהוזמו עליה, כל המחזיק בנכסיה זכה;
ומתר להנות בו, שיתרי הוזמו. ולמה זכה בה? שכל אחד
ואחד פבר הפקיר ממונו משעה שנגמר דינה. ואינה נבנית
לעולם; וכל הבונה אותה – לוקה, שנאמר: "לא תבנה
עוד". ומתר לעשותה גנות ופרדסים – שנאמר: "לא תבנה
עוד", לא תבנה מדינה [עיר] כמות שהיתה.
ט. שירה העוברת ממקום למקום, אם עברה בעיר הנדחת
והדחה עמה – אם שהת שם שלשים יום – נהרגין בסוף,
וממונן אבד; ואם לאו – הן בסקילה, וממונן ליורשיהן.
י. נכסי אנשי מדינה [עיר] אחת שהיו מקבצין בתוכה –

י. אסור לעשות צורות [אדם] לנואי, ואף על פי שאינה
עבודה זרה, שנאמר: "לא תעשון אתי, אלהי כסף ואלהי
זהב לא תעשו לכם" – כלומר, צורות של כסף ושל זהב
שהן לנואי, כדי שלא יטעו בהן הטועים וידמו שהם
לעבודה [זרה]. ואין אסור לצור לנואי, אלא צורת האדם
בלבד. לפיכך אין צרין, לא בעץ ולא בסיד ולא באבן, צורת
האדם; והוא שתהיה הצורה בולטת, כגון הציור והפיור
[קישוטים] שבטקלין וכיצא בהן; ואם צר, לוקה. אבל אם
היתה הצורה משקעת, או צורה של סמנין [צבע], כגון
הצורות שעל גבי הלוחות והטבליות, או צורות שרוקמין
באריג – הרי אלו מותרות.
יא. טבעת שיש עליה חותם שהוא צורת אדם – אם היתה
הצורה בולטת – אסור להניחה [בביתו], ומתר לחתם בה
[כי יוצרת חקיקה]; ואם היתה הצורה שוקעת – מתר
להניחה, ואסור לחתם בה, מפני שהנחתם תעשה בו הצורה
בולטת. וכן אסור לצור דמות חמה ולקבנה פוככים ומזלות
ומלאכים, שנאמר: "לא תעשון אתי" – לא תעשון כדמות
שמשין המשמשים לפני במוס, ואפלו על הלוח [שאינו
בולטות]. צורות הבהמות ושאר נפש חיה חוץ מן האדם,
וצורות אילנות ודשאים וכיצא בהן – מתר לצור אותם,
ואפלו היתה הצורה בולטת.

יום שבת קודש כ"ד אייר ה'תש"ע

הלכות עבודה זרה פרק ד

א. מדיחי עיר מישראל [לעבודה זרה] – הרי אלו נסקלין, אף
על פי שלא עבדו עבודה זרה, אלא הדיחו את יושבי עירם
עד שעבדו אותה. ואנשי העיר המדחין, נהרגין בסוף; והוא
שעבדו עבודה זרה, או שקבלו עליהם באלוה. ואזהרה
למדיח מניין? תלמוד לומר: "לא ישמע על פיד".
ב. אין העיר נעשית עיר הנדחת, עד שיהיו מדיחיה שנים
או יתר על שנים, שנאמר: "יצאו אנשים בני בלעל"; ויהיו
מדיחיה מאותו שבט ומאותה העיר, שנאמר: "מקרבך,
וידיו את יושבי עירם"; ועד שידחו רבה, ויהיו המדחין
ממאה ועד רבו של שבט. אבל אם הדח רבו של שבט, דנין
אותם ביחידים, שנאמר: "יושבי העיר" – לא כפר קטן, ולא
כפר גדול; וכל פחות ממאה כפר קטן, ורבו של שבט כפר
גדול. וכן אם הדיחוה נשים או קטנים, או שהדיחה יחיד,
או שהדח מעוטה, או שהדחו מאליהן, או שהיו מדיחיה
מחוצה לה – אין דנין בה דין עיר הנדחת, אלא הרי הן
ביחידים שעבדו עבודה זרה: סוקלין כל מי שעבד, וממונן
ליורשיהן כשאר הרוגי בית דין.
ג. אין דנין דין עיר הנדחת אלא בית דין הגדול של
שבעים ואחד, שנאמר: "והוצאת את האיש ההוא או את
האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה, אל שערך"
– יחידים נהרגין בבית דין של כל שער ושער [של כ"ג
שבכל עיר], ואין המרבין נהרגין אלא בבית דין הגדול.
ד. אין אחת מערי מקלט נעשית עיר הנדחת, שנאמר:
"באחת עריך"; ולא ירושלים נעשית עיר הנדחת, לפי שלא

זרה, 'אלף ואעבד', גלף ונעבד בעבודה פלונית, שדרף
 אותה עבודה זרה להעבד בה; 'אנפח', 'אלף ואנפח', גלף
 ונפח; 'אקטר', 'אלף ואקטר', גלף ונקטר; 'אנסף', 'אלף
 ואנסף', גלף וננסף; 'אשתתוה', 'אלף ואשתתוה', גלף
 ונשתתוה – הרי זה מסית. הסית לשנים, הרי הן עדי
 [הניסטים עצמם]; והן מביאים אותו לבית דין, ומעידים עליו
 שפך אִמֵר לָהֶן, וסוקלין אותו.
 ג. ואין המסית צריך התרעה. אִמֵר לְאֶחָד – הוא [האחד
 הניסית] אומר: 'ש לי חברים רוצים בך', ומערים עליו עד
 שישית בפני שנים, כדי להרגו. אם לא רצה המסית להסית
 לשנים, מצוה להכמין לו [להחביא עדים]; כל חבי מיתות
 שבתורה, אין מכמנין עליהן – חוץ מזה. כיצד מכמנין לו?
 המוסת מביא שנים, ומעמידן במקום אפל כדי שיראו המסית
 וישמעו דבריו, ולא יראה אותם. והוא אומר למסית: 'אמר
 מה שאמרתי לי ביחוד'; והוא אומר לו, והמוסת משיבו:
 'היאך נניח את אלהינו שבשמים, וגלף ונעבד את העצים ואת
 האבנים? אם חזר בו, או ששחק – פטור; ואם אמר לו: 'כך
 היא חובתנו, וכך יפה לנו' – העומדים שם ברחוק מביאים
 אותו לבית דין, וסוקלין אותו.
 ד. מצוה ביד המוסת להרגו, שגאמר: 'ידך תהיה בו
 בראשונה להמיתו וגו'". ואסור למוסת לאהב את המסית,
 שגאמר: 'לא תאבה לו'. ולפי שגאמר בשוגג: 'עוב תעזוב
 עמו', יכול אִתָּה עֹזֵב [עוזר] לזה? תלמוד לומר: 'ולא
 תשמע אליו'. ולפי שגאמר: 'לא תעמד על דם רצף', יכול
 אין אִתָּה עומד על דמו של זה? תלמוד לומר: 'לא תחוס
 עינך עליו'. ואסור למוסת ללמד עליו זכות, שגאמר: 'ולא
 תחמל'; ואם ידע לו חובה – אינו רשאי לשחק ממנה,
 שגאמר: 'ולא תכסה עליו'. ואזהרה להדיט המסית מנין?
 שגאמר: 'וכל ישראל ישמעו ויראו, ולא יוספו לעשות'.
 ה. המסית אחרים לעבדו, ואמר להם: 'עבדוני' – אם
 עבדו אותו, נסקל; ואם לא עבדוהו – אף על פי שקבלו
 ממנו ואמרו לו 'הן', אינו נסקל. אבל אם הסית לעבדות
 איש אחר, או לשאר מיני עבודה זרה – אם קבל ממנו,
 ואמר: 'הן, גלף ונעבד' – אף על פי שעדין לא עבד, שניהם
 נסקלין, המסית והמוסת, שגאמר: 'לא תאבה לו, ולא
 תשמע אליו' – הא שמע ואבה [- רצה], חֵיֵב.
 ו. נביא המתנבא בשם עבודה זרה, כיצד? זה האומר:
 'אמרה לי עבודה זרה פלונית או 'כוכב פלוני, שמצוה
 לעשות כך וכך', או 'שלא לעשות כך וכך'. אפלו כגון את
 ההלכה לטמא את השמא ולטהר את השהור – אם התרו
 בו בפני שנים, הרי זה נחנק, שגאמר: 'ואשר ידבר בשם
 אלהים אחרים – ומת הנביא ההוא'. ואזהרה שלו, מכלל
 שגאמר: 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו'.
 ז. ואסור לערף דין ותשובה עם מתנבא בשם עבודה זרה,
 ואין שואלין ממנו אות ומופת; ואם עשה מעצמו – אין
 משגיחין עליו, ואין מהרהרין בו. וכל המחשב באותות
 שלו שמא אמת הן – עבר בלא תעשה, שגאמר: 'לא תשמע
 אל דברי הנביא ההוא'. וכן נביא השקר [המתנבא מה שלא

אף על פי שקבלו עליהן אחריות – אין נשרפין, אלא יחזרו
 לבצליהן, שגאמר: "שללה", ולא שלל חברתה. נכסי
 הרשעים שהדחו שהיו מפקדין במדינה אחרת – אם נקבצו
 עמה [בעת שריפת כל שללה], נשרפין בכללה; ואם לאו, אין
 מאבדין אותה, אלא ינתנו ליורשיהן.
 יא. בהמה, חצייה של עיר הנדחת וחצייה של עיר אחרת,
 שהיתה בתוכה – הרי זו אסורה. ועסה שהיא כן – מתרת,
 לפי שאפשר לחלק העסה.
 יב. בהמה של עיר הנדחת שנשחטה – אסורה בהנאה,
 כשור הנסקל שנשחט. שער הראש, בין של אנשים בין של
 נשים שבה – מתר בהנאה; אבל של פאה נכרית – הרי הוא
 מכלל שללה, ואסור.
 יג. פרות המחברים שבתוכה – מתרין, שגאמר: "תקבץ...
 ושרפת", מי שאינו מחסר אלא קבוץ ושרפה; יצאו פרות
 המחברין, שהן מחסרין תלישה וקבוץ ושרפה. והוא הדין,
 לשער הראש. ואין צריך לומר האילנות עצמן שהן מתרות,
 והרי הן של יורשיהן. ההקדשות שבתוכה – קדשי מזבח
 ימותו, שגאמר: "זבח רשעים, תועבה"; קדשי בדק הבית,
 יפדו ואחר כך שורפין אותה – שגאמר: "שללה", ולא
 שלל שמים.
 יד. הבכור והמעשר [מעשר בהמה] שבתוכה – תמימין,
 הרי הם קדשי מזבח וימותו; ובצלי מומין, הרי הן בכלל
 "בהמתה", ונהרגין. התרומות שבתוכה – אם הגיעו ליד
 כהן – ירקבו, מפני שהן נכסיו; ואם עדין הן ביד ישראל
 – ינתנו לכהן של מדינה אחרת, מפני שהן נכסי שמים,
 וקדשתן קדשת הגוף.
 טו. מעשר שני, וקסף מעשר שני, וכתבי הקדש שבתוכה
 – הרי אלו יגנוזו.
 טז. כל העושה דין בעיר הנדחת – הרי זה במקריב עולה
 כליל, שגאמר: "כליל לה' אלהיך"; ולא עוד, אלא שמסלק
 חרון אף מישראל, שגאמר: "למען ישוב ה' מחרון אפו",
 ומביא עליהם ברכה ורחמים, שגאמר: "ונתן לך רחמים,
 ורחמך ורחבך".
הלכות עבודה זרה פרק ה
 א. המסית אחד מישראל, בין איש בין אשה – הרי זה
 נסקל, אף על פי שלא עבד המוסת ולא המסית עבודה
 זרה; אלא מפני שהורהו לעבד. בין שהיה המסית הדיוט,
 בין שהיה נביא, בין שהיה המוסת יחיד איש או אשה, או
 יחידים – מיתתו בסקילה.
 ב. המסית את רב אנשי העיר – הרי זה מדיח, ואינו נקרא
 'מסית'. הנה זה שהדיח רב העיר נביא, מיתתו בסקילה.
 והנדחים, הרי הן ביחידים, ואינם פאנשי עיר הנדחת, עד
 שהיה המדיחים שנים. ואחד האומר: 'אמרה לי עבודה
 זרה: עבדוה', או שאמר: 'אמר לי הקדוש ברוך הוא: עבדו
 עבודה זרה' – הרי זה נביא שהדיח; ואם הדחו אחריו רב
 העיר, נסקל. המסית שהסית, בין בלשון רבים בין בלשון
 יחיד – הרי זה נסקל. כיצד? האומר לחברו: 'אעבד עבודה

1 "ומזרעך לא תתן להעביר למלך", ולהלן הוא אומר: "לא
2 ימצא בך מעביר בנו ובתו באש". ביצד היו עושים? מדליק
3 אש גדולה, ולוקח מקצת [חלק מ-] זרעו [ילדיו] ומוסרו
4 לכומרים עובדי האש, ואותן הכומרים נוהגין הן לאביו
5 אחר שנקמסו בידן להעבירו באש ברשותו, ואביו הן הוא
6 שמעביר בנו על האש ברשות הכומרים, ומעבירו ברגלו
7 [האב מהלך ברגלו וזרעו בידיו] מצד לצד אחר בתוף
8 השלכת; לא שהוא שורפו למלך כדרך ששורפין בגיהן
9 ובגומותיהן לעבודה זרה אחרת, אלא בהעברה בלבד היתה
10 עבודה זרה ששמו 'מלך'. לפיכך, העושה עבודה זו לעבודה
11 זרה אחרת חוץ ממלך, פטור.
12 ד. אינו חיב פרת או סקילה, עד שימסר למלך ויעבירו
13 ברגלו באש דרך העברה [עובר ברגליו ונושא זרעו בידיו];
14 מסר ולא העביר, העביר ולא מסר, או שמסר והעביר שלא
15 דרך העברה - פטור. ואינו חיב, עד שימסר מקצת זרעו
16 ויניח מקצתו, שנאמר: "כי מזרעו נתן למלך" - מקצת
17 זרעו, לא כלו.
18 ה. אחד זרע כשר, ואחד זרע פסול, אחד בני ובנותיו,
19 ואחד בגיהם ובגיהם - על כל יוצאי ירכו הוא חיב,
20 מפני שהן זרעו. אבל אם העביר אחיו או אחיותיו או
21 אבותיו, או שהעביר עצמו - פטור. העביר אחד מזרעו,
22 והוא ישן או שהיה סומא - פטור.
23 ו. מצבה שאסרה תורה - היא בנן שיהיו הכל מתקבצין
24 אצלה, ואפלו לעבר את ה', שכן היה דרך עובדי עבודה זרה,
25 שנאמר: "ולא תקים לך מצבה, אשר שגא ה' אליה". וכל
26 המקים מצבה, לוקה. וכן אבן משפית [אבן יפה ושיכית
27 חמדה] האמורה בתורה - אף על פי שהוא משתנה עליה
28 לשם, לוקה, שנאמר: "ואבן משפית לא תתנו בארצכם
29 להשתחוות עליה". מפני שפך היה דרך עבודה זרה, להניח
30 אבן לפני השתחוות עליה, לפיכך אין עושין כן לה. ואינו
31 לוקה, עד שיפשוט ידיו ורגליו על האבן, ונמצא בלו מטל
32 עליה - שזו היא השתחוויה האמורה בתורה.
33 ז. במה דברים אמורים? בשאר הארצות; אבל במקדש,
34 מתיר להשתחוות לה' על האבנים, שנאמר: "לא תתנו
35 בארצכם להשתחוות עליה" - "בארצכם" אין אתם
36 משתחוים על האבנים, אבל אתם משתחוים על האבנים
37 המפצלות [מסותות] שבמקדש. ומפני זה נהגו כל ישראל
38 להציע מחצלות בכתי כנסיות הרצופות באבנים, או מיני
39 קש ותבן, להקביל בין פניהם ובין האבנים. ואם לא מצא
40 דבר מבדיל בינו ובין האבן - הולך למקום אחר ומשתחוה,
41 או שוחה על צדו ומטה, כדי שלא ידביק פניו באבן.
42 ח. המשתחוה לה' על האבנים המפצלות בלא פשוט ידים
43 ורגלים - אינו לוקה, אלא מפני אותו מפת מדרות [מלקות
44 מדרבנן]. אבל לעבודה זרה - אחד המשתחוה בפשוט ידים
45 ורגלים, או השתחוה בלא פשוט ידים ורגלים - משעה
46 שיכבש פניו בקרקע לה, נסקל.
47 ט. הנוטע אילן אצל המזבח או בכל העזרה, בין אילן סרק
48 בין אילן מאכל - אף על פי שעשאו לנאוי למקדש, ויפי לו

1 שמעו - מיתתו בחנק, אף על פי שנתבא בשם ה' ולא
2 הוסיף ולא גרע [במצוות ה'], שנאמר: "אף הנביא אשר יזיד
3 לדבר דבר בשמי, את אשר לא צויתיו לדבר, ואשר ידבר
4 בשם אלהים אחרים - ומת הנביא ההוא". ח. אחד
5 המתבא מה שלא שמע במראה הנבואה, או מי ששמע
6 דברי נביא חבירו ואמר שדבר זה לו נאמר והוא נתבא בו
7 - הרי זה נביא שקר, ומיתתו בחנק.
8 ט. כל המונע עצמו מהריגת נביא שקר מפני מעלתו,
9 שהרי הוא הולך בדרך הנבואה - הרי זה עובר בלא
10 תעשה, שנאמר: "בזדון דברו הנביא, לא תגור ממנו". וכן
11 המונע עצמו מללמד עליו חוכה, או הפוחד וירא מדבריו
12 - הרי הוא בכלל "לא תגור ממנו". ואין דנין נביא שקר,
13 אלא בבית דין של שבעים ואחד.
14 י. הנזיר בשם עבודה זרה, והנשבע בה - לוקה, שנאמר:
15 "ושם אלהים אחרים לא תזכירו"; אחד הנשבע בה לעצמו,
16 ואחד הנשבע בה לגוי. ואסור להשביע לגוי ביקראתו [אלוה
17 שלו]. ואפלו להזכיר שם עבודה זרה שלא דרך שבועה -
18 אסור, שנאמר: "לא תזכירו".
19 יא. לא יאמר אדם לחבירו: 'שמר [המתן] לי בצד עבודה
20 זרה פלונית, וכיוצא בה. וכל עבודה זרה הפתובה בכתבי
21 הקדש - מתיר להזכיר שמה, כגון: פעור, ובל, ונבו, וגד,
22 וכיוצא בהן. ואסור לגרם לאחרים שיזכרו ושיקמו - [י-
23 ישבעו] בשם עבודה זרה; ואינו לוקה אלא הנזיר בשמה
24 והמקים בשמה, והוא הנשבע בשמה.
25 הלכות עבודה זרה פרק ו'
26 א. העושה אוב [שואל אל המתים] או ידעוני [מנבא עתידות
27 בכישוף] ברצונו בידון, חיב פרת; ואם היו שם עדים
28 והתראה, נסקל. היה שוגג, מביא חטאת קבועה [בין עני בין
29 עשיר מביא בהמה לקרבן]. ביצד מעשה האוב? זה שהוא
30 עומד ומקטיר קטרת ידועה, ואוחז שרביט של הדס בידו
31 ומניפו, והוא מדבר בלאט [בלחש] בדברים ידועים אצלם,
32 עד שישמע השואל [הבא לשאול באוב] כאלו אחד מדבר
33 עמו [עם בעל האוב] ומשיבו על מה שהוא שואל בדברים
34 מתחת הארץ בקול נמוך עד מאד, וכאלו אינו נכר לאין אלא
35 במחשבה מרגיש בו. וכן הלוקח גלגלת של מת ומקטיר לה
36 ומנחש בה [בלחשים ומעשים משונים], עד שישמע כאלו קול
37 יוצא מתחת שחיו שפל עד מאד, ומשיבו. כל אלו, מעשה
38 אוב הן; והעושה אחד מהן, נסקל.
39 ב. ביצד מעשה הידעוני? מניח עצם עוף ששמו 'ידוע'
40 בפיו, ומקטיר קטרת ועושה מעשיות אחרות, עד שיפל
41 כנפפה [החולה במחלת הנפילה] וידבר בפיו דברים
42 שעתידים להיות. וכל אלו, מיני עבודה זרה הן. ואזהרה
43 שלהן מנין? שנאמר: "אל תפנו אל האבת ואל הידעונים".
44 ג. הנותן מזרעו למלך [עם אליל] ברצונו בידון, חיב פרת;
45 בשוגג, מביא חטאת קבועה. ואם עשה בעדים והתראה -
46 נסקל, שנאמר: "אשר יתן מזרעו למלך, מות יומת; עם
47 הארץ ירגמהו באבן". ואזהרה שלו מנין? שנאמר:

1 - הרי זה לוקה, שנאמר: "לא תטע לך אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצֶל
2 מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ"; מִפְּנֵי שֶׁזֶה הָיָה הָרֹךְ עֲבוּדָה זָרָה - נוֹטְעִין
3 אֵילָנוֹת בְּצֶד מִזְבֵּחַ שְׁלֹה, כְּדִי שִׁיתְקַבְּצוּ שָׁם הָעָם.
4 י. וְאִסּוּר לַעֲשׂוֹת אֲכִסְדָּרִיּוֹת [מִרְפָּסוֹת הַפְּתוּחוֹת מִרוּחַ

רביעית] שֶׁל עֵץ בְּמִקְדָּשׁ כְּדֵרֶךְ שְׁעוֹשִׁין בְּחִצְרוֹת; אִף עַל
6 פִּי שֶׁהוּא בִּנְיָן, וְאֵינוֹ עֵץ נָטוּעַ - הִרְחָקָה יְתֵרָה, שֶׁנֶּאֱמָר:
7 "כָּל עֵץ"; אֲלֵא כָּל הָאֲכִסְדָּרִיּוֹת וְהַסְכָּכוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִן
8 הַפְּתָלִים שֶׁהֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ - שֶׁל אֲבָן הֵיוּ, לֹא שֶׁל עֵץ.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ח כ"ד אייר ה'תש"ע

יום ראשון י"ח אייר ה'תש"ע

הלכות נזירות פָּרָק י

9 א. אֵין אָדָם מְגַלַּח תְּגִלַּחַת אַחַת, וְעוֹלָה לוֹ לְנִזְרוֹ וּלְצִרְעָתוֹ;
10 וְתְגִלַּחַת הַצִּרְעָת בְּזֵמַן שֶׁהוּא סֹפֵק מְצָרַע, אֵינָה דוֹחָה אֶת
11 הַנְּזִירוֹת. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁנִּזְרָה שָׁנָה אַחַת, וְהָיָה בְּכָל הַשָּׁנָה הַזֹּאת
12 סֹפֵק מְצָרַע וְסֹפֵק טָמֵא מֵת, אוֹ שֶׁהָיָה בָּהּ סֹפֵק מְצָרַע וּבִסּוּף
13 הַשָּׁנָה נִטְמָא בְּסֹפֵק - הָרִי זֶה מוֹנֶה שְׂבֻעַת יָמִים, וּמוֹנֶה
14 בְּשִׁלְשִׁי וּשְׂבִיעִי, וְאֵינוֹ מְגַלַּח בְּשִׁבְעִי [רַק בִּסּוּף הַשָּׁנָה]; וְאֵינוֹ
15 יָכוֹל לִשְׁתּוֹת בֵּינֵין וְלִהְטָמֵא לְמֵת, אֲלֵא לְאַחֵר אַרְבַּע שָׁנִים,
16 וְאִכָּל בְּקִדְּשִׁים לְאַחֵר שְׁתֵּי שָׁנִים; מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְגַלַּח
17 אַרְבַּע תְּגִלַּחוֹת - תְּגִלַּחַת טְהוֹרָה, וְתְגִלַּחַת טָמֵאָה מִסֹּפֵק, וּשְׁתֵּי
18 תְּגִלַּחוֹת שֶׁמְגַלַּח הַמְצָרַע, שֶׁהָרִי הוּא סֹפֵק מְצָרַע.
19 ב. תְּגִלַּחַת רֹאשׁוֹנָה - מְגַלַּח אוֹתָהּ אַחֵר שָׁנָה רֹאשׁוֹנָה,
20 וּמְגַלַּח בָּהּ רֹאשׁוֹ וּזְקָנוֹ וְגִבּוֹת עֵינָיו, וּמִטְהַר בְּעֵץ אֶרֶז וְאֶזּוֹב
21 וְצִפְרִים כִּשְׁאָר מְצָרְעִין; אִם אֵינוֹ טָמֵא מֵת וְלֹא מְצָרַע, הָרִי
22 הִיא תְּגִלַּחַת טְהוֹרָה שֶׁל נְזִירוֹתוֹ; וְאִם הוּא מְצָרַע וְדָאִי בַּשָּׁנָה
23 רֹאשׁוֹנָה, הָרִי הִיא תְּגִלַּחַת רֹאשׁוֹנָה שֶׁל מְצָרַע. וְשׁוֹהָה שָׁנָה
24 אַחֲרֵת כְּמִנְיָן יָמֵי הַנְּזִירוֹת, וְאַחֵר כָּךְ מְגַלַּח תְּגִלַּחַת שָׁנָה שֶׁל
25 מְצָרַע - שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְגַלַּח אַחֵר שְׂבֻעָה כִּשְׁאָר מְצָרְעִין, שֶׁמֵּא
26 אֵינוֹ מְצָרַע אֲלֵא טָמֵא מֵת וְדָאִי הָיָה; וְשָׁנָה שָׁנָה זוֹ, הָרִי
27 הוּא בָּהּ נִזִּיר שֶׁאִסּוּר לְגַלַּח. וּמֵאַחֵר שֶׁגַּלַּח שְׁתֵּי תְּגִלַּחוֹת
28 אֵלּוּ, שֶׁלְּמָה טְהוֹרַת הַצִּרְעָת, וּמֵתָר לְאָכֹל בְּקִדְּשִׁים. וְשׁוֹהָה
29 שָׁנָה שְׁלִישִׁית, וְאַחֵר כָּךְ מְגַלַּח תְּגִלַּחַת שְׁלִישִׁית - שֶׁמֵּא
30 מְצָרַע וְדָאִי הָיָה בַּשָּׁנָה רֹאשׁוֹנָה וְלֹא הָיָה טָמֵא מֵת, וְשָׁנָה
31 רֹאשׁוֹנָה לֹא עָלְתָה לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהִיא יָמִי חוֹלְטוֹ, וְשָׁנָה שְׁנִיָּה
32 לֹא עָלְתָה לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא יָמִי סוֹפְרוֹ שֶׁל מְצָרַע [שְׁבֻעָה
33 יָמִים] - שְׂבִין תְּגִלַּחַת רֹאשׁוֹנָה וְשָׁנָה; לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת
34 שָׁנָה שְׁלִישִׁית בְּנִזְרוֹתוֹ, וּמְגַלַּח תְּגִלַּחַת שְׁלִישִׁית לְנִזְרוֹתוֹ -
35 וְהִיא תְּגִלַּחַת טְהוֹרָה. אוֹ שֶׁמֵּא טָמֵא מֵת וְדָאִי הָיָה וּמְצָרַע
36 וְדָאִי, וְאֵין תְּגִלַּחַת אַחַת עוֹלָה לְנִזְרוֹתוֹ וּלְצִרְעָתוֹ; וְנִמְצָא
37 תְּגִלַּחַת רֹאשׁוֹנָה וְשָׁנָה תְּגִלַּחַת צִרְעָת, וְתְגִלַּחַת שְׁלִישִׁית
38 תְּגִלַּחַת טָמֵאָה, וְאֵין אַחַת מִשְׁלֹשׁ שָׁנִים עוֹלָה לוֹ, שֶׁהָרִי
39 הַשְּׁלִישִׁית תְּגִלַּחַת טָמֵאָה. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת שָׁנָה רְבִיעִית
40 בְּנִזְרוֹתוֹ, וּמְגַלַּח תְּגִלַּחַת רְבִיעִית. וְשֶׁעָרָו בְּכָל תְּגִלַּחַת סֹפֵק,
41 אִסּוּר בְּהִנָּה מִסֹּפֵק - שֶׁשֶּׁעַר נִזִּיר שֶׁנִּצְטָרַע מֵתָר בְּהִנָּה.
42 ג. וְכֵן אִם נָדַר עֶשֶׂר שָׁנִים נְזִירוֹת, וְהָיָה בָּהֶן סֹפֵק מְצָרַע,
43 וְנִזְרָה לוֹ סֹפֵק טָמֵאָה בִּסּוּפֵן - הָרִי זֶה אֵינוֹ שׁוֹתֵה בֵּינֵין עַד
44 אַרְבָּעִים שָׁנָה; וּמְגַלַּח אַרְבַּע תְּגִלַּחוֹת, אַחַת בִּסּוּף כָּל עֶשֶׂר

47 שָׁנִים - תְּגִלַּחַת רֹאשׁוֹנָה לְסֹפֵק יָמִי צִרְעָתוֹ, וְשָׁנָה לְסֹפֵק
48 יָמִי סוֹפְרוֹ שֶׁל מְצָרַע, וְשְׁלִישִׁית לְסֹפֵק טָמֵאָה, וְרְבִיעִית
49 תְּגִלַּחַת טְהוֹרָה.
50 ד. וְכִיצַד מְבִיא זֶה קְרִבְנוּתִי? אִם הָיָה עֶשֶׂר [שְׁקִרְבָנוּ
51 בַּהֲמָה], כּוֹתֵב נִכְסֵיו לְאַחֲרִים [וּנְחֻשֵׁב עֲנִי, שְׁקִרְבָנוּ עוֹף];
52 שֶׁמְצָרַע עֶשֶׂר שֶׁהִבִּיא קֶרֶבֶן עָנִי, לֹא יֵצֵא. וְאַחֵר כָּךְ מְבִיא
53 חֲטָאֵת הָעוֹף [שְׁבִיחָה עַל הַסֹּפֵק, מֵה שֶׁאֵין כֵּן חֲטָאֵת בַּהֲמָה]
54 וְעוֹלָת בְּהִמָּה בְּתְגִלַּחַת רֹאשׁוֹנָה וְשָׁנָה וְשְׁלִישִׁית - וְכָל
55 חֲטָאֵת עוֹף מִקֵּה, לֹא תֵּאָכֵל מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֹפֵק [נִשְׁאָם חוֹלִין
56 הִיא נְבִילָה הוֹאִיל וְהָעוֹף נִמְלָק וְלֹא נִשְׁחַט]; וּמְבִיא בְּתְגִלַּחַת
57 רְבִיעִית קֶרֶבֶן נִזִּיר טְהוֹר, שֶׁהוּא שְׁלֹשׁ בְּהִמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
58 ה. שְׁלֹשׁ חֲטָאֵת הָעוֹף שֶׁמְבִיא בְּשֹׁלֵשׁ הַתְּגִלַּחוֹת - חֲטָאֵת
59 רֹאשׁוֹנָה, לְסֹפֵק טָמֵאָה; שָׁנָה לְסֹפֵק צִרְעָתוֹ, שֶׁאֵין הַמְצָרַע
60 מְבִיא קֶרֶבֶן אֲלֵא לְאַחֵר תְּגִלַּחַת שָׁנָה. וְכֵן חֲטָאֵת שְׁלִישִׁית
61 לְסֹפֵק טָמֵאָה, שֶׁאֵין תְּגִלַּחַת אַחַת עוֹלָה לְנִזְרוֹ וּלְצִרְעָתוֹ;
62 וְשֶׁמֵּא מְצָרַע וְדָאִי וְטָמֵא מֵת וְדָאִי הָיָה, שֶׁהַתְּגִלַּחַת
63 הָרֹאשׁוֹנָה וְהַשָּׁנִיָּה לְצִרְעָתוֹ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְתְגִלַּחַת שְׁלִישִׁית
64 תְּגִלַּחַת טָמֵאָה, וְלְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהִבִּיא קֶרֶבֶן טָמֵאָה בְּשִׁלְשִׁית.
65 ו. שְׁלֹשׁ עוֹלוֹת בְּהִמָּה שֶׁמְבִיא עֲמֻהָן - עַל הָרֹאשׁוֹנָה הוּא
66 מִתְּנָה וְאוֹמֵר: 'אִם טְהוֹר אָנִי, זֶה מִחוּבָתִי, וְאִם טָמֵא אָנִי,
67 הָרִי הִיא נִדְבָה'; וְכֵן הוּא אוֹמֵר בַּשָּׁנָה וּבְשִׁלְשִׁית.
68 ז. וּמְבִיא קֶרֶבֶן טְהוֹרָה בְּתְגִלַּחַת רְבִיעִית, וּמִתְּנָה וְאוֹמֵר:
69 'אִם טָמֵא הֵייתִי - עוֹלָה רֹאשׁוֹנָה נִדְבָה, וְזֶה חוּבָה [אִם הִיָּה
70 גַם מִצִּדּוֹ]; וְאִם מִחֻלָּה הֵייתִי - עוֹלָה רֹאשׁוֹנָה חוּבָת מְצָרַע,
71 וְזֶה חוּבָת נְזִירוֹת, וְשִׁתִּים הָאֲמֻצְעִיֹת נִדְבָה [אִם הִיָּה גַם טָמֵא
72 מֵת]. וְאִם טְהוֹר מִטְּמֵאֵת מֵת הֵייתִי, וּמְצָרַע - עוֹלָה
73 הָרֹאשׁוֹנָה חוּבָה וְכֵן הַשָּׁנִיָּה, אַחַת לְחוּבָת מְצָרַע וְאַחַת
74 לְחוּבָת נְזִירוֹת, וְשְׁלִישִׁית וְרְבִיעִית נִדְבָה, וְהַשְּׁאָר קֶרֶבֶן
75 טְהוֹרִתִי. וְאִם טָמֵא מֵת הֵייתִי, וּמְצָרַע - עוֹלָה רֹאשׁוֹנָה חוּבָת
76 צִרְעָת, וְשָׁנָה וְשְׁלִישִׁית נִדְבָה, וְזֶה קֶרֶבֶן תְּגִלַּחַת טְהוֹרָה.
77 ח. אֲבָל הָאֶשֶׁם וְהָעוֹלָה - אֵינִים מְעַכְבִּין לֹא בְּתְגִלַּחַת
78 טָמֵאָה, וְלֹא בְּצִרְעָת. נִמְצָאֵת אוֹמֵר: אִם הוּא מְצָרַע וְדָאִי,
79 וְלֹא נִטְמָא בְּמֵת - הָרִי טְהוֹר בְּצִפְרִין, וְחֲטָאֵת הָעוֹף הִיא
80 חֲטָאֵתוֹ, וְלֹא תֵּאָכֵל מִפְּנֵי שֶׁהוּא סֹפֵק; וְעוֹלָת בְּהִמָּה שֶׁעֲמָה,
81 מִקְרָבֶן תְּגִלַּחַת טְהוֹרָה, כְּדִי שֶׁיִּגְלַח עַל בְּהִמָּה [אִם הוּא
82 טְהוֹר]. וְאִם טָמֵא מֵת הוּא, הָרִי עוֹלָת בְּהִמָּה נִדְבָה. וְאִם
83 אֵינוֹ מְצָרַע, וְטָמֵא מֵת הוּא - חֲטָאֵת הָעוֹף קֶרֶבֶן נִזִּיר
84 שֶׁנִּטְמָא, וְעוֹלָת בְּהִמָּה נִדְבָה, וְהָרִי הִבִּיא קֶרֶבֶן טְהוֹרָה

מפְרֵשׁ בַּתּוֹרָה, וְזֶה הוּא דִּין עֲרֵכִי אָדָם; (ב) דִּין עֲרֵכִי
בַּהֶמָּה; (ג) דִּין עֲרֵכִי בְּתַיִם; (ד) דִּין עֲרֵכִי שְׂדוֹת; (ה) דִּין
מִחֲרִים נִכְסֵי; (ו) שְׁלֹא יִמְכֹּר חֲרָם; (ז) שְׁלֹא יִגָּאֵל חֲרָם.
וּבִאִוֵּר מִצְוֹת אֵלּוּ - בַּפְּרָקִים אֵלּוּ.

הַלְכוֹת עֲרֵכִים וַחֲרָמִים פָּרָק א

א. הָעֲרֵכִים - הֵם נִדְר מִכָּלל נִדְרֵי הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ
כִּי יִפְלֹא נִדְר, בְּעֶרְכָּךְ נִפְשֶׁת לֵה"; לְפִיכָךְ חִבֵּין עֲלֵיהֶן
מִשּׁוּם "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ", וְ"לֹא תֵאָחֲרֵי", וּמִשּׁוּם "כָּכֹל הֵיכָא
מִפּוּי יַעֲשֶׂה".

ב. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְדוֹן בְּדִינֵי עֲרֵכִין, כַּאֲשֶׁר מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה;
וְאֶחָד הָאוֹמֵר: 'עֲרֵכִי עָלַי', אוֹ הָאוֹמֵר: 'עֲרָךְ [אֲדָם] זֶה עָלַי',
אוֹ 'עֲרָךְ פְּלוֹנִי עָלַי' - נוֹתֵן הָעֲרָךְ לְפִי שְׁנֵי הַנְּעִרָךְ, וְהוּא
הַדְּבָר הַקָּצוּב שֶׁבַּתּוֹרָה, לֹא פָחוֹת וְלֹא יָתֵר.

ג. וְכַמָּה הוּא הָעֲרָךְ? אִם הִיָּה הַנְּעִרָךְ בֵּין שְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹ
פָּחוֹת - אֵין לוֹ עֲרָךְ, וְהָאוֹמֵר עָלָיו: 'עֲרָךְ זֶה עָלַי' - הָרִי זֶה
כְּאוֹמֵר 'עֲרָךְ כָּלִי זֶה', וְאֵינוֹ חֵיב כָּלוּם. הִיָּה מִכֵּן אֶחָד
וְשְׁלֹשִׁים יוֹם עַד כֵּן חֲמֵשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת - עֲרָךְ הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה
שָׁקָלִים, וְהַנְּקֵבָה שְׁלֹשָׁה שָׁקָלִים. מִשְׁיָכֶנֶס בִּשְׁנַת שֵׁשׁ יוֹם
אֶחָד עַד שִׁשְׁשִׁים שָׁנִים עֲשָׂרִים - עֲרָךְ הַזֶּכֶר וְעֲשָׂרִים שָׁקָלִים,
וְהַנְּקֵבָה עֲשָׂרֵת שָׁקָלִים. מִשְׁיָכֶנֶס בִּשְׁנַת אֶחָד וְעֲשָׂרִים יוֹם
אֶחָד עַד שִׁשְׁשִׁים שָׁנִים עֲשָׂרִים - עֲרָךְ הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה שָׁקָלִים,
וְהַנְּקֵבָה שְׁלֹשִׁים שָׁקָלִים. וּמִשְׁיָכֶנֶס בִּשְׁנַת אַחַת וְשָׁשִׁים יוֹם
אֶחָד עַד יוֹם מוֹתוֹ, אֲפִלּוּ הִיָּה כַּמָּה שָׁנִים - עֲרָךְ הַזֶּכֶר
חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי שָׁקָלִים, וְהַנְּקֵבָה עֲשָׂרָה שָׁקָלִים.

ד. כָּל הַשָּׁנִים הָאֵלּוּ, מַצֵּת לַעֲת מִיּוֹם הַלָּדָה. וְכָל הַשָּׁקָלִים
- בַּשָּׁקָל הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא מִשְׁקַל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים שְׁעוֹרָה
מִכֶּסֶף טָהוֹר; וְכִבְר הוֹסִיפוּ עָלָיו וְעָשׂוּ אוֹתוֹ סָלַע, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת שָׁקָלִים.

ה. טְמֵטוֹם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵין לָהֶם עֲרָךְ, שְׁלֹא קָצָבָה תּוֹרָה
עֲרָךְ אֶלָּא לְזָכָר וּבִדָּא אוֹ לְנִקְבָּה וּבִדָּאִית; לְפִיכָךְ, טְמֵטוֹם
וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס שֶׁאָמַר: 'עֲרֵכִי עָלַי', אוֹ שֶׁהִעֲרִיכוֹ אַחֵר - אֵינוֹ
חֵיב כָּלוּם.

ו. הַגּוֹי הַנְּעִרָךְ, אֲכָל אֵינוֹ מִצְרָךְ. כִּיצַד? גּוֹי שֶׁאָמַר: 'עֲרֵכִי
עָלַי', אוֹ 'עֲרָךְ יִשְׂרָאֵל זֶה עָלַי' - לֹא אָמַר כָּלוּם; וְיִשְׂרָאֵל
שֶׁאָמַר: 'עֲרָךְ גּוֹי זֶה עָלַי', אוֹ 'עֲרָךְ פְּלוֹנִי הַגּוֹי עָלַי' - נוֹתֵן
לְפִי שְׁנֵי הַגּוֹי הַנְּעִרָךְ. וְכֵן הַמְצִירָךְ אֶת הַחֲרָשׁ וְאֶת הַשּׁוֹטָה
- חֵיב, וְנוֹתֵן לְפִי שְׁנֵי.

ז. הָעֶבֶד - הַנְּעִרָךְ וְעוֹרָךְ, כִּשְׁאָר יִשְׂרָאֵל; וְאִם יִפְדֶּה וְיִהְיֶה
לוֹ, יִתֵּן עֲרָךְ שְׁנִידָר.

ח. אֶחָד הַמְצִירָךְ אֶת הַיָּפֶה הַכְּרִיא, וְאֶחָד הַמְצִירָךְ אֶת
הַפְּעוֹר הַחוּלָה, אֲפִלּוּ הִיָּה הַנְּעִרָךְ מִכָּה שְׁחִין [פַּעֲשִׁים] אוֹ
סוּמָה אוֹ גֵּדָם [קִטוּעֵי דִ] וְיֵשׁ בוֹ כָּל מוֹם - נוֹתֵן לְפִי שְׁנֵי,
כְּמוֹ שֶׁקָּצוּב בַּתּוֹרָה.

ט. הַדְּמִים אֵינֶן כְּעֲרֵכִים. כִּיצַד? הָאוֹמֵר: 'דְּמִי עָלַי', אוֹ
'דְּמִי זֶה עָלַי', אוֹ 'דְּמִי פְּלוֹנִי עָלַי' - אֲפִלּוּ הִיָּה אוֹתוֹ פְּלוֹנִי
קָטָן בֶּן יוֹמוֹ, אוֹ טְמֵטוֹם אוֹ אַנְדְּרוֹגִינוֹס, אוֹ גּוֹי - נוֹתֵן מֶה
שֶׁהוּא שְׁוֵה, דִּינָר אוֹ אֶלֶף, כְּאֵלּוּ הוּא עֶבֶד נִמְכָּר בִּשְׁוֶק.

בְּאַחֲרוֹנָה. וְאִם אֵינוֹ טָמֵא מֵת, וְלֹא מִצְרָע - עוֹלֵת בַּהֶמָּה
שֶׁהִכִּיא בַּתְּגִלְחַת רִאשׁוֹנָה הִיא מַחֲבֹבַת תְּגִלְחַת טְהוֹרָה,
וְחִטָּאת הָעוֹף בָּאָה עַל סֶפֶק, וְהָרִי לֹא נִגָּאֵלֶת.

ט. בַּמָּה דְּבָרִים אָמּוּרִים שֶׁהוּא מְגַלַּח אַרְבַּע תְּגִלְחוֹת?
בְּשִׁהְיָה קָטָן אוֹ אִשָּׁה. אֲכָל הָאִישׁ אֵינוֹ מְגַלַּח מִסֶּפֶק, לֹא
תְּגִלְחַת טְמֵאָה וְלֹא תְּגִלְחַת צִרְעַת - שֶׁמָּא טָהוֹר הוּא, וְנִמְצָא
מִקִּיף פָּאֵת רִאשׁוֹ שְׁלֹא בַּמָּקוֹם מִצְוָה; לְפִיכָךְ אֵינוֹ מְגַלַּח
אֶלָּא תְּגִלְחַת טְהוֹרָה בִּלְבָד - שֶׁאֵין אַרְבַּע תְּגִלְחוֹת אֵלּוּ
לְעַכְבָּ, אֶלָּא לְמַצְוָה.

י. נָזִיר שֶׁנִּצְטָרַע וּבִדָּא וְנִטְמָא בְּסֶפֶק, כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? אַחֵר
שִׁיטְהָר מִצְרָעָתוֹ, מִזֶּה בְּשִׁלְיִשִּׁי וּשְׁבִיעִי, וּמְגַלַּח תְּגִלְחַת
טְמֵאָה [לְאַחֵר יְמֵי נִזִּירוּתוֹ]; וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת נִזִּירוּתוֹ בְּלֵה,
שֶׁהִרִי נִפְלוּ הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים בְּסֶפֶק טְמֵאָה שֶׁנִּטְמָא; וּמִבִּיא
קִרְבָּנוֹת טְהוֹרָה, וְשׁוֹתֶה בֵּינָן. וּמֵאַחֵר שִׁיבִיא קִרְבֵּן צִרְעַת,
אוֹכֵל בְּקָדָשִׁים.

יא. נִטְמָא וּבִדָּא וְהִיָּה מִצְרָע בְּסֶפֶק, וְטָהַר [נִדְפָּא] מִסֶּפֶק
צִרְעָתוֹ - מוֹנֶה יְמֵי נִזִּירוּתוֹ שֶׁלָּמָּה [וְאֵינוֹ יוֹכֵל לְגַלּוֹחַ אַחֵר
שְׁבַע, שְׁמָא הוּא מִצְרָע וְאֵינוֹ יוֹכֵל לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת הַתְּגִלְחַת],
וְאַחֵר כֵּךְ מְגַלַּח תְּגִלְחַת הַנֶּגַע; שֶׁאֵין תְּגִלְחַת סֶפֶק נִגְעוֹ
דוֹחָה נִזִּירוּתוֹ. וְאַחֵר כֵּךְ מוֹנֶה שְׁבַע יָמִים שֶׁבֵּין תְּגִלְחַת
מִצְרָע הָרִאשׁוֹנָה לְתְּגִלְחַת שְׁנִיָּה, וּמְגַלַּח וּמִבִּיא קִרְבָּנוֹתָיו;
וְאוֹכֵל בְּקָדָשִׁים, אִם הִיָּה בְּשִׁלְיִשִּׁי וּשְׁבִיעִי. וְאַחֵר כֵּךְ מוֹנֶה
שְׁבַע אַחֲרִים לְטִמְאָת מֵת, וּמְגַלַּח תְּגִלְחַת טְמֵאָה; וְאַחֵר
כֵּךְ מוֹנֶה נִזִּירוּתוֹ בְּלֵה.

יב. וְכֵן אִם הִיָּה טָמֵא וּמִצְרָע בְּוִדָּא - לְאַחֵר שִׁיטְהָר
מִצְרָעָתוֹ, מְגַלַּח תְּגִלְחַת צִרְעַת הָרִאשׁוֹנָה, וּמִזֶּה בְּשִׁלְיִשִּׁי
וּשְׁבִיעִי [לְצוּרֵךְ הַבָּאֵת קִרְבָּנוֹתָיו], וּמְגַלַּח רִאשׁוֹ וְזָקְנוֹ בְּשִׁבְעִי,
וְהִיא תְּגִלְחַת שְׁנִיָּה שֶׁל צִרְעַת; וּמִבִּיא קִרְבָּנוֹתָיו בְּשִׁמְיָנִי,
וְאוֹכֵל בְּקָדָשִׁים. וְסוֹפֵר שְׁבַע יָמִים נִפְרָדִים לְתְּגִלְחַת טוֹמָא
שֶׁל נִזִּירוּתוֹ, וּמְגַלַּח תְּגִלְחַת טְמֵאָה; וְאַחֵר כֵּךְ סוֹפֵר יְמֵי
נִזִּירוּתוֹ שֶׁלָּמָּה, וּמִבִּיא קִרְבֵּן טְהוֹרָה וְשׁוֹתֶה בֵּינָן.

יג. וְלָמָּה סוֹפֵר שְׁבַע? שֶׁאֵין שְׁבַע יְמֵי הַטְּמֵאָה עוֹלִין
בְּשְׁבַע יְמֵי הַסִּפִּיחַ שֶׁבֵּין תְּגִלְחַת וְתְּגִלְחַת שֶׁל מִצְרָע.
יד. הָאוֹמֵר: 'הִרִינִי נָזִיר אִם אֶעֱשֶׂה כֵּךְ וְכֵךְ', אוֹ 'אִם לֹא
אֶעֱשֶׂה', וְכִיּוֹצֵא בִּזֶּה - הָרִי זֶה רָשָׁע, וְנִזִּירוּתוֹ כְּזוֹ מִנִּזִּירוּת
רָשָׁעִים הִיא [שֶׁנִּחְרָס לְפִי מִצַּב רֹחוֹם]; אֲכָל הַנּוֹדָר לֵה' דִּרְךָ
קִדְשָׁה - הָרִי זֶה נָאֵה וּמִשְׁבַּח, וְהָרִי נֶאֱמַר בוֹ: "נִזְר אֱלֹהֵי
עַל רִאשׁוֹ וְגו'" קִדְשׁ הוּא לֵה'; וְשִׁקְלוֹ הַכְּתוּב בְּנִבְיָא,
שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָאִקִּים מִבְּנִיכֶם לְנִבְיָאִים, וּמִבְּחוֹרֵיכֶם לְנָזִירִים".

כִּרְיָךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

יום שני י"ט אייר ה'תש"ע

הַלְכוֹת עֲרֵכִים וַחֲרָמִים

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁבַע מִצְוֹת - חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים מִצְוֹת
לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְדוֹן בְּעֲרֵכִי אָדָם כַּאֲשֶׁר

כד. וכן האומר: 'ערך פלוני עלי', ומת העורף והנערך
אחר שעמד הנערך בדין - חזבין היו רשין לתן. מת הנערך
קדם שיעמד בדין - אף על פי שהמערך קדם, הרי זה
פסול; שאין ערך למת. והנערך צריך עמידה בדין. אומר:
'דמי פלוני עלי', ועמד בדין ומת קדם שיקצצו דמיו - הרי
זה פסול; שאין דמים למתים.

יום שלישי כ' אייר ה'תש"ע

הלכות ערכים וחרמים פרק ב

א. האומר: 'ערך ידי' או 'רגלי' או 'עיני עלי', או שאמר:
'ערך יד זה' או 'עיני עלי' - לא אמר כלום. 'ערך לבי' או
'כבדי עלי', או 'ערך לבו' או 'כבדו של פלוני עלי' - נותן
ערך פלו; וכן כל אבר שאם ינטל מן החי, ימות - אם אמר:
'ערכו עלי', נותן ערך פלו.

ב. אומר: 'חצי ערפי עלי', נותן חצי ערפו; 'ערך חציי עלי' -
נותן ערך פלו, שאי אפשר שינטל חציו ויחיה.

ג. האומר: 'דמי ידי עלי', או 'דמי יד פלוני עלי' - שמין
אותו כמה הוא שנה ביד, וכמה הוא שנה בלא יד, ונותן
להקדש. כיצד? אם נמכר הוא פלו, ישנה חמשים, ואם
ימכר חוץ מידו, שתשאר ידו זו לבעליו ולא יהיה ללוקח
בה כלום, ישנה ארבעים - נמצא זה יתחייב לשלם להקדש
עשרה. וכן כל פיוצא בזה.

ד. האומר: 'דמי ראשי' או 'כבדי עלי', או 'דמי ראשו' או
'לבו של פלוני עלי' - נותן דמי פלו. וכן האומר: 'דמי
חציי עלי', נותן דמי פלו; אבל האומר: 'חצי דמי עלי',
נותן חצי דמיו.

ה. האומר: 'משקלי עלי', או 'משקל פלוני' - נותן
משקלו; אם כסף, כסף, ואם זהב, זהב - כמו שפרש. אומר:
'משקל ידי', או 'רגלי עלי' - רואין כמה היא ראיה לשקל,
ונותן ממין שפרש. ועד היכן היא היד לענין זה? עד האציל
[מרפק]; והרגל, עד הארבעה [ברר]; לפי שבגדרים,
הולכין אחר לשון בגי אדם.

ו. האומר: 'קומתי' [גובהי] עלי, כסף או זהב - נותן שרביט
[מקל] שאינו נכסף מלא קומתו, ממין שפרש; אומר: 'מלא
קומתי עלי' - נותן אפלו שרביט הנכסף, ממין שפרש.

ז. האומר: 'משקלי עלי', ולא פרש מאיזה מין - אם היה
עשיר ביותר, ונתפנו למתנה מרבה - נותן משקלו זהב;
והוא הדין באומר 'משקל ידי' או 'רגלי' או 'קומתי עלי',
ולא פרש מאיזה מין - נותן זהב. ואם אינו מפלג בפעשירות
- נותן משקלו או משקל ידו מדברים שדרךן להשקל באותו
מקום, אפלו פרות; וכן נותן שרביט מלא קומתו, אפלו של
עץ; הכל לפי ממונו ודעתו [נדיבותו].

ח. האומר: 'עמדי עלי', 'ישיבתי עלי', או 'מקום ישיבתי
עלי', 'רחבי עלי', 'עבדי עלי', 'הקפי עלי' - כל אלו ספק,
ומביא לפי ממונו; עד שיאמר: 'לא כף נתפנתתי'. ואם מת,
יתנו היו רשין פחות שבלשונות.

ט. האומר: 'הרי עלי מטבע כסף', לא יפחות מדינר כסף;
'מטבע נחשת', לא יפחות ממעה כסף [בנחושת]. 'הרי עלי

י. והערכים כלן והדמים - הכל, סתמן לבדק הבית [נחזקות
המקדש]; ויפלו [=מסור] הכל ללשכה שהיתה במקדש,
מוכנת לקדשי בדם הבית.

יא. גוי שאמר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני' - נותן כפי נדרו;
ואינו נופל ללשכה, שאין מקבלין מן הגויים נדבה או נדר
לחזק בדם הבית או בדם ירושלים, שנאמר: "לא לכם ולגו
לבנות בית לאלהינו", ונאמר: "ולכם אין חלק וצדקה
וזכרון בירושלים".

יב. ומה יעשה בהן? יבדק הגוי על דעת מי נדר: אם נדר על
דעת ישראל - יוציאוהו בית דין כמה שיראה להן, חוץ מבדק
הבית ובדק ירושלים; ואם אמר: 'לשמים נדרתי', יגזזו.

יג. הגוסס - אין לו לא ערך ולא דמים; הואיל ורב הגוססין
למיתה, הרי הוא כמת. וכן מי שנגמר דינו בבית דין של
ישראל להרגו על עברה שעבר, והעריכו אחר, או שהעריך
עצמו, או שאמר: 'דמי עלי', או שאמר אחר: 'דמי זה עלי' -
אינו חייב כלום; שזה כמת הוא, והמת אין לו לא ערך ולא
דמים; ועל זה נאמר: "כל חרם אשר יחרם מן האדם - לא
יפדה", כלומר: אין לו פדיון, אלא הרי הוא כמת.

יד. זה היוצא להרג שהעריך אחרים, או נדר דמיהן, או
הזיק - חייב לשלם, וגובין הכל מנכסיו.

טו. כהנים ולוויים מצריכין ונערכין, כשאר ישראל. וקטן
שהגיע לעונת נדרים והעריך, או נדר דמים - חייב לשלם;
שחרי נדריו קמיין, כמו שבאנו בהלכות נדרים.

טז. הערכין הקצובין לפי השנים - הן שני הנערך, לא שני
המערך. כיצד? בן עשרים שאמר לבן ששים: 'ערךך עלי' -
נותן ערך בן ששים; ובן ששים שאמר לבן עשרים:
'ערךך עלי' - נותן ערך בן עשרים. וכן כל פיוצא בזה.

יז. וצריך בערכים שיהיה פיו ולבו שוין, כשאר הנדרים;
ונשאלין על הערכין ועל הדמים, בדרך שנשאלין על שאר
נדרים והקדשות.

יח. האומר: 'ערך אלו כלם עלי' - נותן ערך כלם, כל אחד
ואחד לפי שניו. ואם היה עני, נותן על ידי כלם ערך עני;
ואם היה עשיר, נותן על ידי כלם ערך עשיר.

יט. האומר: 'ערפי עלי', וחזר ואמר: 'ערפי עלי', וכן כמה
פעמים - חייב על כל אחת ואחת. אומר: 'שני ערכי עלי',
נותן שני ערכין; וכן אם אמר: 'ארבעה', אפלו 'אלף' -
נותן פמנן שגדר.

כ. אומר: 'הרי עלי ערך', ולא פרש ערך מי, אלא ערך סתם
- נותן פחות שבערכין, שהוא שלשה שקלים.

כא. האומר: 'ערפי עלי', ומת קדם שיעמד בדין - אין
היו רשין חזבין לתן, שנאמר: "והעמידו לפני הכהן, והעריך
אותו הכהן". עמד בדין ומת, יתנו היו רשין.

כב. אבל האומר: 'דמי עלי' - אף על פי שעמד בדין, ומת
קדם שיקצצו [=קצבו] דמיו ויאמרו הדיגין כמה ישנה -
אין היו רשין חזבין לתן. ואם קצצו דמיו ואחר כך מת -
יתנו היו רשין.

כג. ומה בין הערכים לדמים? שהערכין קצובין מן התורה,
והדמים אינן קצובין.

1 ברזל, לא יפחות מאמה על אמה לכלה עורב [מתקן
2 להברחת עופות] שהיה במקדש למעלה בגג ההיכל, כמו
3 שיתבאר במקומו.

4 י. האומר: 'הרי עלי כסף או זהב', ולא הזכיר מטבע - יביא
5 לשון [=גוש] של כסף או של זהב, יהיה משקלה כדי
6 שיאמר: 'לא עד כך נתפונתי'. וכן אם פרש המשקל, ושכח
7 כמה פרש - יביא עד שיאמר: 'לא עד כך נתפונתי'.
8 יא. אחד האומר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני עלי', או
9 האומר: 'הרי עלי מנה', או 'חמשים', או 'כסף', או 'זהב' -
10 הכל הן הנקראין 'חב דמים'; והדמין והערכין לבדן הבית,
11 כמו שבארנו.

12 יב. שתי לשכות היו במקדש - אחת לשפת חשיים, ואחת
13 לשפת הפלים: לשפת חשיים - יראי חטא נותנין לתוכה
14 בחשאי, וצניים בגי טובים מתפרנסין ממנה בחשאי. לשפת
15 הפלים - כל מי שהתנדב פלי וזרקו לתוכה, ואחת לשלשים
16 יום הגזברין פותחין אותה: כל פלי שנמצא בו צרף לבדן
17 הבית, מניחין אותו; והשאר נמכרין, ודמיהן נופלין
18 [=מועברים] ללשפת בדן הבית.

19 יג. הצרכו לקדשי מזבח [קרבנות], ולא הספיקה להן
20 תרומת הלשכה - מוציין את הראוי להן מקדשי בדן
21 הבית; אבל אם הצרכו לבדן הבית, ולא מצאו בלשפת בדן
22 הבית דבר המספק להן - אין מוציין את הראוי להן
23 מקדשי המזבח [שמעלין בקודש].

יום רביעי כ"א אייר ה'תש"ע

הלכות ערכים וחרמים פרק ג

24 א. המעריך את הפחות מכן עשרים, ולא צמד בדין עד שיהיה
25 יתר על עשרים - אינו נותן אלא צרף פחות מכן עשרים; שאין
26 הצרכו אלא בזמן הצרף, לא בזמן ההעמדה בדין.

27 ב. כל הערכין הקצובין בתורה - הן שנותן המעריך, אם
28 היה עשיר; אבל אם היה עני, ואין ידו משגת - נותן כל
29 הנמצא בידו, אפלו סלע אחד, ונפטר, שנאמר: "ואם מן
30 הוא מערכך . . על פי אשר תשיג יד הנדר".

31 ג. ומנין שהוא נותן אפלו סלע אחד, אם אין לו אלא סלע?
32 שנאמר: "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש" - הא למדת, שאין
33 בערכין פחות מסלע, ולא יותר על חמשים.

34 ד. הרי שלא נמצא בידו אפלו סלע - אין לוקחין ממנו
35 פחות מסלע, אלא ישאר הכל עליו חוב; ואם מצאה ידו
36 והעשיר - יתן צרף שלם הקצוב בתורה.

37 ה. עשיר שהעריך והעני, או שהעריך כשהוא עני והעשיר
38 - הרי זה חב בצרף עשיר; אבל אם העריך כשהוא עני,
39 והעשיר יחזר והעני - נותן צרף עני.

40 ו. עשיר שאמר: 'ערכי עלי', או 'צרף פלוני עלי', ושמע
41 העני ואמר: 'מה שאמר זה עלי' - הרי העני חב בצרף
42 עשיר, שהוא צרף שלם; אבל עני שהעריך את העשיר,
43 ואמר: 'צרף זה עלי' - אינו חב אלא בצרף עני, שהוא כפי
44 אשר תשיג ידו.

45 ז. מה בין החב בצרף עני, להחב בצרף עשיר, שהוא

46 הצרכו הקצוב כלו? שהחב בצרף עני שלקחו ממנו כל מה
47 שיצדו משגת אפלו סלע אחד, ואחר כך העשיר - אינו חב
48 לשלם; ואם היה חב בצרף עשיר - ישאר שאר הצרכו חוב
49 עליו, עד שיצטיר וישלם הצרכו שעליו.

50 ח. המפרש את הצרכו ואמר: 'ערכי עלי חמשים סלעים',
51 או 'צרף פלוני עלי שלשים סלעים' - אינו נדון בהשג יד;
52 אלא לוקחין כל הנמצא בידו, והשאר עליו חוב עד
53 שיצטיר ויתן.

54 ט. וכן האומר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני עלי' - אינו נדון
55 בהשג יד; שחבבי דמים, הרי פרשו נדון; והרי הן כמי
56 שאמר 'מנה עלי הקדש', שהוא חב לתן מנה גמור.

57 י. האומר: 'הרי עלי צרף' סתם, ולא פרש - אינו במקדש
58 שלשה שקלים [נפות שבטרכין], אלא נדון בהשג יד כשאר
59 המעריכין.

60 יא. האומר: 'ערכי עלי', וחזר ואמר 'ערכי עלי', והיו בידו
61 עשור סלעים, ונתן תשע לשניה, וסלע לראשונה - יצא ידי
62 שתיקה; שהערכין לא בחובות הן, שאף על פי שכל מה
63 שבידו משעבד לראשונה - הקדש מאחר, מה שגבה גבה.
64 אבל אם נתן תשע לראשונה, ואחת לשניה - ידי שניה יצא
65 - שהרי כשנתן הסלע, לא נשאר בידו כלום, והרי אין ידו
66 משגת; וידי ראשונה לא יצא - שהרי כל מה שהיה בידו
67 משעבד לראשונה, וכשנתן התשע נשאר לו סלע ולא נתנו,
68 והרי לא נתן כל מה שיצדו משגת. לפיכך, ישאר עליו שאר
69 צרף ראשון, עד שיצטיר וישלם.

70 יב. האומר: 'שני ערכי עלי', ולא היה בידו אלא פחות
71 מכדי שני ערכין - הרי הדבר ספק, אם נתפס לשניהן,
72 ונותן חצי מה שיש לו לצרף אחד וחציו לצרף השני
73 ויפטר, או יתן צרף אחד מהן שלם או כל הנמצא בידו
74 [בשביל] באחד מהן, וישאר הצרכו האחר עליו חוב עד
75 שיתן אותו בעניות או בעשירות, כפי השג ידו.

76 יג. המפריש ערכו או דמיו, ואבדו או נגבבו - אף על פי
77 שלא אמר 'עלי חייב אחירותי' - חב באחירותו עד
78 שיגיעו ליד הגזבר, שנאמר: "ונתן את הצרכך ביום ההוא,
79 קדש לה" - הרי הן חלין אף על פי שהפרישן, עד שיגיעו
80 ליד הגזבר.

81 יד. חבבי ערכין ודמים - ממשפנן אותן, ולוקחין מהן
82 בעל כרחן מה שצדו; ואין חבבין להחזיר להן המשפון
83 ביום או בלילה. ומוכרין כל הנמצא להן מן הקרקע, ומן
84 המטלטלין, מכסות, וכלי תשמיש הבית, ועבדים, ובהמה;
85 ונפרעין מן הכל. ואין מוכרין לא כסות אשתו, ולא כסות
86 בניה, ולא בגדים שצבצב [בשבילם] לשמן, ולא סנדלים
87 חדשים שלקחן לשמן; וכן המקדיש כל נכסיו, לא הקדיש
88 את אלו.

89 טו. ונותנין לו מפל נכסיו - לזה שיש עליו ערכין או
90 דמים או שהקדיש מנה לבדן הבית, ואין לו: נותנין לו
91 תפלין של ראש ושל יד, וסנדלין, ומטה לישב עליה,
92 ומטה ומצע הראויין לו לישן עליהן; ואם היה עני, נותנין
93 לו מטה ומפץ [=מחצלת] לישן עליו. ונותנין לו מזון

ד. החמר - הוא הכר, והוא שני לתכין; והלתה, חמש
עשרה סאין. נמצא החמר שלשים סאה, שהן עשר איפות,
כל שלש סאין איפה. וכבר בארנו בהלכות שבת, שהמקום
שניש בשבירו [שטחו] חמשים אמה על חמשים אמה, הוא
בית סאה, והוא מזרע סאה. נמצאת למד, שהמקום שניש
בשבירו חמשה ושבעים אלה אמה, שהוא ברבוע מאתים
ארבע ושבעים אמות על מאתים ארבע ושבעים אמות
בקרוב - הוא בית כר, והוא "זרע חמר שעורים".
ה. ביצד דרך החשבון בערכי שדות? הרי שהקדיש שדה
אחתה, ונשאר ליובל שמונה שנים חוץ משנת היובל
שאניה בחשבון, כמו שבארנו - כל הרוצה לפדותה מיד
ההקדש, נותן לכל "זרע חמר שעורים" שמונה סלעים
ושמונה פונדיונות; ואם רצו הפעלים לפדותה, נותנין עשר
סלעים ועשרה פונדיונות, לפי שהן מוסיפין חמש. וכן כל
חמש האמור בתורה, צריך שיהיה הקרן עם התוספת
חמשה - נמצא שהוסיף רביע הקרן; וכן אם פדת אשתו
של מקדיש או אחד מיורשיו - הרי אלו מוסיפין חמש.
ו. נשאר ליובל ארבע שנים, נותן הפודה ארבע סלעים
וארבעה פונדיונות לכל חמר; ואם הפעלים פדו אותה,
נותנין חמש. וכן לפי חשבון זה, סלע ופונדיון לכל שנה.
ואינו נותן [מדוי] שנה בשנה, אלא נותן הכל כאחד.
ז. נשאר בינו וביני היובל שנה - אינו יכול לתן סלע
ופונדיון לפדותה, שנאמר: "וחשב לו הבהן על פי השנים
הנותרות", אינה נפדית בגרעון כסף אלא קדם ליובל בשתי
שנים או יותר.
ח. נשאר בינו וביני היובל שנה וחדשים - אם רצה הגזבר
לחשב החדשים שנה ויתן שני שקלים ושני פונדיונים לכל
זרע חמר, הרי זה מותר; לפי שאין מחשבים חדשים להקדש,
שנאמר: "על פי השנים הנותרות" - שנים אתה מחשב
להקדש, ואין אתה מחשב חדשים.
ט. לפיכך, אין ראוי לאדם להקדיש שדהו לפני היובל
בפחות משתי שנים, ואם הקדישה - הרי זו מקדשת, ואינה
נפדית בגרעון כסף; אלא אם רצה הפודה לתן חמשים שקל
לכל חמר, פודה אותה; ואם לא פדיתה - הרי זו יוצאה
לכהנים ביובל, כמו שיתבאר.
י. הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה, אינה מקדשת. ובהן
ולוי שהקדישו בשנת היובל עצמה, הרי זו מקדשת;
יא. כשם שגזאלין [=פודים] לעולם, כך מקדישין לעולם.
יב. המקדיש את שדהו אחר היובל - אינה נפדית בגרעון
כסף עד שיגמר שנה אחר היובל, לפי שאין מחשבים
חדשים להקדש; לפיכך, אם רצה הפודה לתן חמשים שקל
לכל זרע חמר - הרי זה פודה אפלו ביום שאחר היובל,
ואינו גורע כלום.
יג. בשמודדין, אין מודדין אלא מקומות הראויין לזריעה.
היו שם סלעים גבוהים עשרה טפחים, או נקעים [שקעים]
מלאים מים עמקים עשרה טפחים - אין נמדדין עמה;
פחות מכאן, נמדדין עמה.

שליש יום, וכסות שנים עשר חדש לו לבדו; אבל לא
לאשתו ובניו, אף על פי שהוא חב במזונותיהן ובכסותן.
ואין נותנין לו אלא כסות הראויה לו.
טז. היו עליו כלי משי ובגדים מזהבין - מעבירין אותן
מעליו, ונותנין לו כסות הראויה לאיש כמותו לחל; אבל
לא לשבתות וימים טובים.
יז. אם היה אמן - נותנין לו שני כלי אפנות מכל מין
ומין. ביצד? אם היה חרש [=נגר], נותנין לו שני מעצדין
[כלי ליישור קדש] ושתי מגרות [מסור]. היו לו כלים מרבין
ממין אחד ומועטין [אדמ] ממין שני - אין מוכרין מן
המרבין ולוקחין לו מן המועטין, אלא נותנין לו שני כלים
מן המרבין, וכל שיש לו מן המועט.
יח. היה חמר או אפר - אין נותנין לו בהמתו, אף על
פי שאין לו מזונות אלא ממנה; היה ספן - אין נותנין לו
ספינתו, אלא ימכר הכל.
יט. היה בנכסים בהמה ועבדים ומרגליות, ואמרו התגרים:
'אם ילקח לעבד זה כסות בשלשים, משבית הוא מאה;
ופרה זו - אם תמתינו בה לאטלס [=שוק הבשר], משבחת
עשרה; ומרגלית זו - אם מעלין אותה למקום פלוני, תשוה
ממון רב, וכאן אינה שוה אלא מעט' - אין שומעין להן.
אבל ביצד עושים? מוכרין הכל במקומו ובשעתו, כמה
שהוא, שנאמר: "ונתן את הערבה ביום ההוא, קדש לה",
לרבות כל דבר של הקדש - שאין מפרקסין [=מייפים]
אותו, ואין ממתינין בו לשוק, ולא מוליכין אותו ממקום
למקום. אין להקדש, אלא מקומו ושעתו.
כ. כמה דברים אמורים? במטלטלין ועבדים; אבל
הקרנעות - מכריזין עליהן ששים יום רצופין בבקר
ובערב, ואחר כך מוכרין אותן.
יום חמישי כ"ב אייר ה'תש"ע
הלכות ערכים וחרמים פרק ד
א. שדה שידשה אדם ממורישיו, היא הנקראת 'שדה
אחתה'; ושדה שלקחה או זכה בה [במתנה], היא הנקראת
'שדה מקנה'. והמקדיש שדה אחתה - מודדין אותה,
וערבה הוא הערף הקצוב בתורה.
ב. וכמה הוא? כל מקום שראוי לזרע בו חמר שעורים,
יזרענו ביד [ולא באמצעות כלי שהפוזר רחב] ולא יקרב
יציפין [יציפין] ויריעתו ולא ירחיק אותה - ערפו חמשים שקל לכל
שני יובל, ואין שנת יובל מן המנין. ואחד המקדיש שדה
טובה שאין בכל ארץ ישראל כמותה, או שדה רעה שאין
כמותה לרע - כזה מצריכין אותה.
ג. כבר בארנו בהלכות שקלים, שהשקל האמור בתורה,
הוא הנקרא 'סלע' בלשון חכמים; והגרה האמורה בתורה,
היא המעה בדברי חכמים. והוסיפו על השקל, ועשו אותו
סלע; והסלע ארבעה דינרין, והדינר שש מעין, והמעה שני
פונדיונים. נמצא לכל שנה, סלע ופונדיון; שאף על פי
שהסלע שמונה וארבעים פונדיונים - בשיתן הפונדיונות
לקח סלע מן השלחני, נותן תשעה וארבעים.

שפמשמר [קבוצת הכהנים שבתורות השבועית בבית המקדש] 49
 שפגע בו היובל; ואם היה ראש השנה של יובל בשבת, 50
 שהרי משמר יוצא ומשמר נכנס – תנתן למשמר היוצא. 51
 כה. המקדיש את האילנות, והגיע היובל ולא פדו אותן – 52
 אינן יוצאין לכהנים, שנאמר: "והיה השדה בצאתו ביובל", 53
 ואין לי אלא שדה. אבל המקדיש את הטרשין, והגיע היובל 54
 ולא פדו אותן הפעלים – הרי אלו יוצאין לכהנים, שנאמר: 55
 "והיה השדה", וזו 'שדה' נקראת. 56
 כו. כיצד דין מקדיש שדה מקנתו? שמין אותה בדימיה, 57
 ורואין כמה היא שנה עד היובל, ופודה אותה כל מי 58
 שירצה; ואם פדה אותה המקדיש, אינו מוסיף חמש. 59
 ופדיונה לבדק הבית, כשאר ערכים ודמים. וכשיגיע היובל, 60
 תחזור לבעלים הראשונים שמכרוה. בין שנפדית מיד הגזבר, 61
 והרי היא יוצאה מיד אחר, בין שלא נפדית, והרי היא 62
 יוצאה מיד ההקדש – הרי זו חוזרת למוכר, ואינה יוצאה 63
 לכהנים; שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו [והרי ביובל 64
 כבר לא היתה אמורה להשתייך עוד למקדיש]. 65
 כז. כל שדה ששמין [=מעריכים] אותה להקדש למכר 66
 אותה בדימיה, מכריזין עליה ששים יום רצופין, בבקר 67
 בשעת הוצאת פועלין, ובערב בשעת הכנסת פועלין; 68
 ומסמין [=מציינים] מצריה, ואומרים: 'כף היא וזה וכך' 69
 היא שומה, כל הרוצה לקח יבוא ויקח'. 70
 כח. הלוקח [=קונה] שדה מאביו או משאר המורישין 71
 אותה, והקדישה, בין שהקדישה אחר מות אביו או מורישיו, 72
 בין שהקדישה בחייו או שאר מורישיו, ואחר כך מת 73
 אביו או מורישיו – הרי זו כשדה אחזה, שנאמר: "ואם את 74
 שדה מקנתו אשר לא משדה אחזתו", שדה שאינה ראויה 75
 להיות שדה אחזה – יצאת זו ושראיה לו לירשה. 76

יום שישי כ"ג אייר ה'תש"ע

הלכות ערכים וחרמים פרק ה

א. המקדיש שדה אחזתו – מצוה עליו לפדותה הוא, 78
 שהאדון [בעל השדה] קודם; ואם לא רצה, אין כופין אותו. 79
 כמה דברים אמורים? בזמן שמצות יובל נותנת – שאם יגיע 80
 יובל ולא יגאלנה, תצא לכהנים, כמו שבארנו. אבל בזמן 81
 שבטלו היובלות, שהרי אינה יוצאת לכהנים, אלא סופה 82
 להפדות לעולם – בופין את האדון לפתח בה תחלה [בהצעת 83
 מחיר ראשונית], והיא נפדית בשויה כשאר ההקדשות. אם 84
 נמצא מי שמוסיף עליו וגואל אותה, יגאל; ואם לאו, 85
 אומרים לו: 'הגיעתך', ויתן מה שאמר. ואינו פותח בפחות 86
 מארבע פרוטות, כדי שיהיה החמש שמוסיף פרוטה. 87
 ב. רצה האדון למכר שדות אחרות משדותיו, או ללוות, 88
 כדי לפדות שדה זו שהקדיש – הרשות בידו, בין בזמן 89
 שהיובל נוגע, בין בזמן שאין היובל נוגע; והוא קודם לכל 90
 אדם. וכן אם רצה לגאל חציה, גואל – מה שאין בן במוכר 91
 להדיט [לחבירו]; וזה חמר בהדיט מבהקדש. 92
 ג. המקדיש את ביתו, או את בהמה טמאה שלו, או שאר 93
 מטלטלין – הרי אלו נערכין בשויה, בין טוב ובין רע. 94
 95

יד. היו בה מקומות נמוכות עשרה או יותר, ואין בהם מים 1
 - נמדדין בפגי עצמן, ומחשבין להן מה שראוי להן לפי 2
 שוירים ולא לפי התעדיף של כל השדה]. 3
 טו. היתה מלאה אילנות – אף על פי שלא פרש, הרי הקדיש 4
 גם האילנות; שכל המקדיש, בעין זפה הוא מקדיש. ומחשבין 5
 את האילנות בשויה, והקרע – מודדין אותה, ויהיה ערפה 6
 סלע ופונדיון לכל שנה ולכל זרע חמר, כמו שבארנו. 7
 טז. המקדיש שדה שאינה ראויה לזריעה, והיא הנקראת 8
 'טרשין' – פודין אותה בשויה; וכן המקדיש את האילנות 9
 בלבד, פודין אותן בשויה. 10
 יז. היו האילנות שלשה אילנות לתוך בית סאה, ולא פרש 11
 שהאילנות בלבד הוא שהקדיש – הרי זה הקדיש את 12
 הקרקע ואת האילנות שביניהן. אבל אם היו האילנות 13
 נטועין כל שלשה אילנות בחדר מבית סאה, או בפחות, או 14
 שהקדישן זה אחר זה – הרי זה לא הקדיש את הקרקע, ולא 15
 את האילנות שביניהן. 16
 יח. הקדיש האילנות, ואחר כך הקדיש את הקרקע – פודה 17
 את האילנות בשויה, ואת הקרקע על פי מדתה. 18
 יט. המקדיש שדה אחזתו, והגיע היובל ולא נפדית, אלא 19
 הרי היא תחת יד ההקדש – הפהנים נותנין את דימיה, ותהיה 20
 אחזה להן; שאין הקדש יוצא בלא פדיון; ואותן הדמים 21
 יפלו [=יימסרו] להקדש ביד הבית. 22
 כ. גאלה המקדיש קדם שיגיע היובל – הרי זו חוזרת 23
 לבעליה, והערף שנתן יפל לבדק הבית כמו שבארנו; 24
 וכן אם גאלה בנו של מקדיש, הרי זו חוזרת לאביו 25
 ביובל. אבל אם גאלה אותה בתו, או שאר קרוביו, או 26
 נכרי [זר, שאינו קרוב] מיד ההקדש – אם חזר המקדיש 27
 וגאלה מידן, חוזרת לו לעולם; ואם לא גאלה מידן, 28
 אלא הגיע היובל והיא תחת יד הבית או שאר קרובים 29
 או נכרי – הרי זו יוצאה להקדש, ואינה חוזרת לבעליה 30
 לעולם, אלא תהיה אחזה לכהנים, שנאמר: "והיה השדה 31
 בצאתו ביובל . . . לפהן תהיה אחזתו". ואין פהנים צריכין 32
 לתן דמים, שפכר נפדית מיד ההקדש ולקח ערפה 33
 מאחר; אלא תחזר לכהנים, פאלו הן בעליה. 34
 כא. כמה דברים אמורים? ב'שראל. אבל אם היה המקדיש 35
 כהן או לוי, הרי זה גואל לעולם; ואפלו עבר עליה היובל 36
 ולא נפדית מן ההקדש – פודה אותה אחר היובל, שנאמר: 37
 "וגאלת עולם תהיה ללוים". 38
 כב. האשה שהקדישה שדה אחזתה, וגאלה בעלה מיד 39
 ההקדש, והגיע היובל והיא תחת ידי הבעל – הרי הדבר ספק, 40
 אם תחזר לאשה או תצא לכהנים. לפיכך, אם קדמה האשה 41
 והחזיקה בה אחר היובל, אין הפהנים יכולין להוציא מידה; 42
 ואם קדמו הפהנים והחזיקו, אינה יכולה להוציא מידם. 43
 כג. המקדיש שדהו, ופדה אותה כהן מיד ההקדש, והגיע 44
 היובל והיא תחת יד הפהן – לא יאמר: 'הואיל והרי היא 45
 יוצאה לכהנים, הרי היא תחת ידי וזכיתי בה'; אלא יוצאה 46
 לכל אחיו הפהנים. 47
 כד. כשתצא השדה לכהנים ביובל, תנתן לכהנים 48

יב. כל המקדיש בהמה בחיים - בין טמאה בין טהורה, בין
 [לשם] קדשי בדם הבית בין קדשי מזבח שנפל בהן מום, או
 תמימה הראויה לקרב [שהקדישה לבדק הבית] כמו שנתבאר
 - הרי זו צריכה העמדה בדין, שנאמר: "והעמיד את
 הבהמה"; לפיכך, אם מתה הבהמה קדם שתערוף ותפדה,
 אין פודין אותה אחר שמתה, אלא תקבר. אבל אם הקדיש
 שחוטף או נבלה לדם הבית, הרי זו תפדה כשאר מטלטלין.
 יג. שחט בה שנים או רב שנים, ועדין היא מפרקסת - הרי
 היא פתיה לכל דבריה, ונערכת; והרי היא בכלל "והעמיד
 והעריף", עד שתמות.
 יד. המקדיש בהמה תמימה לדמיה, הרי זו נתקדש גופה.
 כיצד? האומר: 'דמי בהמה זו הקדש למזבח', היא עצמה
 תקרב. הקדיש אחד מאבריה לדמי, ואמר: 'דמי רגלה של
 פרה זו הקדש למזבח' - הרי זו ספק אם פשטה קדשה
 בכלה או לא פשטה, ולפיכך תקרב ולא תפדה.
 טו. וכיצד עושין? מוכרין אותה פלה למי שיקריב אותה,
 ודמיה חלין, חוץ מדמי אותו אבר. ואם היה אבר שהנשמה
 תלויה בו, פשטה קדשה בכלה [ונחשב כהקדיש כולה].
 טז. היתה בהמה בעלת מום שאינה ראויה לקרב, והקדיש
 אבר מאבריה לדמי - בין שהנשמה תלויה בו, ובין שאין
 הנשמה תלויה בו - לא נתקדש אלא דמי אותו אבר בלבד.
 כיצד? כגון שאמר: 'דמי רגל פרה זו', או 'דמי לבה הקדש
 למזבח' - הוא והקדש שתפין בה.
 יז. וכן האומר: 'ראש עבד זה', או 'לב חמור זה הקדש
 למזבח', או שאמר: 'ראשי הקדש למזבח' - אינו חייב אלא
 בדמי ראשו [וממילא מחציתו]; וראוין כמה ישנה אותו אבר
 [כשאר הנשמה תלויה בו] אלו היה נמכר, ויביא בדמיו קרבן.
 יח. כמה דברים אמורים? בקדשי מזבח. אבל בקדשי בדם
 הבית - האומר: 'דמי ראש חמור זה' או 'כבדו הקדש', או
 'דמי ראש עבד זה' או 'כבדו הקדש' - הואיל והוא אבר
 שהנשמה תלויה בו, הרי זה חייב בדמי פלו; שכל הקדש
 בדם הבית, קדשת דמים הוא.
 יט. האומר: 'ערפי עלי למזבח', מביא בערפו קרבן; ואם
 אין ידו משגת לערף שלם, הרי הדבר ספק - אם נדון בהשג
 יד, הואיל והוציאו בלשון ערה, או אינו נדון בהשג יד,
 הואיל ולמזבח נדר. וכן המקדיש שדה אחרת למזבח -
 הרי זו נפדית, והדמים יביאו בהם עולות למזבח; ויש
 בדבר ספק - אם פודין אותה בערף הקצוב בה, או פודין
 אותה בשויה הואיל ולמזבח הקדיש. ונדון בכל אלו וכיצד
 בהן, להחמיר.

יום שבת קודש כ"ד אייר ה'תש"ע

הלכות ערבים וחרמים פ"ק ו

א. אחד האומר: 'הרי זה הקדש לדם הבית', או 'חרם
 לדם הבית', או 'חרם לשמים'; וכן בכל נכסיו, אם אמר
 כל נכסיו 'הקדש', או 'חרם לדם הבית', או 'חרם לשמים'
 - הרי אלו יפלו לדם הבית. אבל אם אמר 'חרם' סתם,
 הרי אלו לפהגים - שסתם חרמים לפהגים, שנאמר: "כל
 חרם בישראל - לך יהיה".

ואם פדה אותן המקדיש, או אשתו, או יורשו - מוסף
 חמש; וכופין את הבעלים לפתח ראשון. והדמים לדם
 הבית. בין שהיה הבית בבתי ערי חומה, בין שהיה בבתי
 החצירים [בית בעיר פרוחה] - הרי זה נגאל לעולם.
 ד. גאלו אחד מיד ההקדש - אם היה בית עיר חומה, וקם
 ביד הגואל שנים עשר חדש - נחלט [נמתייר לפודה
 לצמיתות]; ואם היה בית החצירים, והגיע היובל והוא ביד
 הגואל - חוזר לבעליו ביובל.
 ה. המקדיש בהמה טהורה תמימה לדם הבית - אף על פי
 שעבר על עשה [שהיה לו להקדישה לקרבן], מה שעשה עשוי,
 וחלה קדשה עליה, ונפדית כשהיא תמימה; ומעריף אותה
 הפהג בדמיה, והדמים יפלו לדם הבית. ואין הפודה אותה
 פודה אלא על מנת להקריבה למזבח, למה שהיא ראויה -
 שכל דבר הראוי למזבח, אינו יוצא מיד מזבח לעולם.
 ו. ומניין שאסור להקדיש תמימים לדם הבית? שנאמר:
 "ושור ושה שרוע וקלוט - נדבה תעשה אותו"; מפי
 השמועה למדו, נדבה לדם הבית. וכן הדברים מראין
 שאינה אלא קדשת דמים, שאין מקריבין בעל מום למזבח.
 ונאמר: "אתו" - אותו אתה עושה נדבה לדם הבית, ואין
 אתה עושה תמימים נדבה לדם הבית. ולא הבא מכלל
 עשה, הרי הוא בפעשה.
 ז. המקדיש את בהמתו סתם, או שהקדיש את נכסיו סתם
 - רואין: כל בהמה תמימה הראויה להקריב על גבי המזבח
 - הנזכרים ימכרו לצרכי עולות, ויקריבו אותן עולות;
 והנזכרות ימכרו לצרכי שלמים, ויקריבו אותן שלמים;
 והדמים - יפלו לדם הבית, שסתם הקדשות לדם הבית.
 ועל זה נאמר: "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה",
 כל אשר יתן ממנו לה, יהיה קדש" - כלומר: כל הראוי
 לקרב על גבי המזבח, יקרב.
 ח. הקדיש נכסיו סתם, והיו בהן יינות שמנים וסלתות ועופות
 הראויין לקרב על גבי המזבח - ימכרו לצרכי אותו המין,
 ויקריבו אותן; והדמים ילקח בהן זכרים, ויקריבו עולות.
 ט. ומפני מה יקריבו דמי אלו עצמן, ודמי הבהמה התמימה
 יפלו לדם הבית? לפי שהבהמה הקדושה למזבח, אם נפל
 בה מום יש לה פדיון כמו שיתבאר, והסלת והיין והשמן
 והעופות שנפסלו, אין להן פדיון, שנאמר: "והעמיד את
 הבהמה לפני השם, והעריף הפהג אותה" - כל שישנו
 בכלל העמדה והערכה, יש לו פדיון; ושאינו בכלל העמדה
 והערכה, אין לו פדיון.
 י. הקדיש נכסיו סתם, והיתה בהן הקטרת שנותנין לאמנין
 [העוסקים ברקחת הקטורת] בשכרן, עד שיתזרו ויקחו
 אותה, כמו שבארנו בשקלים - הרי זו נתנת לאמנין בשכרן,
 כמו שעושין במותר הקטרת. וכן עושין אם יש שם בנכסיו
 אחד מסממני הקטרת.
 יא. המקדיש בהמה תמימה למזבח, ונפל בה מום ונפסלה
 - הרי זו נערכת ונפדית; ועל זה נאמר: "ואם כל בהמה
 טמאה, אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה" - והעמיד את
 הבהמה וגו'; ויביא בדמיה קרבן אחר פמותה.

48 חרמי כהנים בין חרמי בְּדָק הבית. ואם היו קדשים שהוא
 49 חֵיב באחריותו, נותן את דמיהן בין לכהנים בין לבְּדָק
 50 הבית; ויִקְרְבוּ אותָם הקדשים אחר שיִפְדוּ, למה שֶׁהָיָה.
 51 יב. היו נִדְבָה [שלא חייב באחריותה] וְהִחְרִימָן, פִּיצֵד פּוֹדִין
 52 אותָּה? אומרים: 'כִּמְהָ אָדָם רוצָה לְתֵן בְּהִמָּה זוֹ, לְהַעֲלוֹתָהּ
 53 עוֹלָה שְׁאִינוּ חֵיב בָּהּ', וְכָל הַנּוֹתֵן אוֹתוֹ שְׁעוֹר [אִפְּלוּ אַחֲרָיו],
 54 יִקְרִיב בְּהִמָּה זוֹ נִדְבָה כְּמוֹ שֶׁהָיָה.
 55 יג. יִשְׁאָל שֶׁהָחֵרֵם אֶת בְּכוֹר בְּהִמָּה לְשָׁמִים, בֵּין שֶׁהָיָה
 56 תָּמִים בֵּין שֶׁהָיָה בְּעַל מוֹם - הָרִי זֶה מִתְּרָם; וְאִין צָרִיף
 57 לוֹמַר, אִם הִחְרִימוּ הַכֹּהֵן לְשָׁמִים, אַחֵר שָׁבָא לִידּוֹ.
 58 יד. וְכִיצַד פּוֹדִין אוֹתָהּ? אומרים: 'כִּמְהָ אָדָם רוצָה לְתֵן
 59 בְּבָכוֹר זֶה, כְּדִי שִׁיְהִיָּה לוֹ וְתִהְיֶה הָרְשׁוּת [הַפְּשׁוּרוֹת] בִּידּוֹ
 60 לְתֵנוּ לְכָל כֹּהֵן שִׁירָצָה, לְקַרְבּוֹ אוֹ לְרַעוֹ'. כָּל הַנּוֹתֵן אוֹתוֹ
 61 שְׁעוֹר, יִקַּח הַבָּכוֹר וְיִתְּנֶנּוּ לְכָל כֹּהֵן שִׁירָצָה; וְיִפְּלוּ הַדָּמִים
 62 לְבִדָּק הַבֵּית.
 63 טו. הַמִּתְרָם אֶת הַמַּעֲשֵׂר - הָרִי זֶה מִתְרָם שְׁלָמִי נִדְבָה,
 64 לְפִי שְׁאִינוּ חֵיב בְּאַחֲרִיּוּתוֹ.
 65 טז. הַמְקַדֵּשׁ שֶׁקָּלוּ [מִטְּבַע מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל] לְבִדָּק הַבֵּית, הָרִי
 66 זֶה קֹדֶשׁ. הַקֹּדֶשׁ בְּכוֹרִים לְבִדָּק הַבֵּית, אֵינָן קֹדֶשׁ; אֲבָל אִם
 67 הִקְדִּישׁן הַכֹּהֵן אַחֵר שָׁבָאוּ לִידּוֹ, הָרִי אֵלּוּ קֹדֶשׁ.
 68 יז. הַמִּתְרָם חֲצִי עֶבֶדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ, הוּא וְהַכֹּהֵנִים שֶׁתָּפִין בוֹ;
 69 אֲבָל אִם הִקְדִּישׁ אוֹ הַחֵרִים לְשָׁמִים חֲצִי עֶבֶדוֹ, כָּלוּ קֹדֶשׁ
 70 כְּמוֹ שָׁבָאוֹנָה. וְכָל הַמְקַדֵּשׁ עֶבֶדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכֹּהֲנִיִּים, אוֹ
 71 הַמְקַדֵּשׁ כָּל נִכְסֵיוֹ וְהָיוּ בָּהֶן עֶבְדִּים - הָרִי גּוֹפֵן קֹדֶשׁ;
 72 לְפִיכֹף אֲסוּר לְהַנּוֹת בָּהֶם, עַד שִׁיִּפְדוּ.
 73 יח. וְאִין הַגִּזְבָּרִין וְשְׂאִין לִקַּח דְּמִיָּהן מֵאַחֲרִים, וְלְהוֹצִיא
 74 אוֹתָן לְחֵרוֹת [כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְּפָרֵשׁ כְּזוּלָהּ בְּהַקְדָּשׁ]; אֲבָל מוֹכְרִין
 75 אוֹתָן לְאַחֲרִים, וְאַחֲרִים מוֹצִיאִין אוֹתָן לְחֵרוֹת, אִם רָצוּ.
 76 יט. הַמְקַדֵּשׁ יָדִי עֶבְדוֹ, כָּל הֵיתֵר עַל פְּרִנְסָתוֹ קֹדֶשׁ. וְכִיצַד
 77 הוּא מִתְּפָרֵס עֶבֶד זֶה? לוֹהֶה וְאוֹכֵל, וְעוֹשֶׂה וּפּוֹרֵעַ; וְהוּא
 78 שִׁיעֲשֹׂה פָחוֹת פָּחוֹת מִשְׁנֵה פְּרוּטָה, וְיִפְרַע - שְׂאֵם עֲשֶׂה
 79 בְּפְרוּטָה, רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן קָנָה הַקֹּדֶשׁ.
 80 כ. הַמְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ - לֹא הִקְדִּישׁ אֲלֵא דְּמִי, וְהָרִי הוּא
 81 חֵיב בְּדָמֵי עַצְמוֹ; וּמִתֵּר לוֹ לַעֲשׂוֹת וּלְאָכֹל, שֶׁהָרִי לֹא
 82 נִתְקַדֵּשׁ גּוֹפּוֹ כְּעֶבֶד.
 83 כא. אִין אָדָם מְקַדֵּשׁ, דְּבָר שְׁאִינוּ שְׁלוֹ. פִּיצֵד? כְּגוֹן
 84 שֶׁהָחֵרֵם בְּנוֹ וּבָתּוֹ, וְעֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעֶבְרִיִּים, אוֹ שָׂדֶה
 85 מִקְנָתוֹ - הָרִי אֵלּוּ אֵינָן מִתְרָמִין, שְׂאִין אָדָם מְקַדֵּשׁ דְּבָר
 86 שְׂאִין גּוֹפּוֹ שְׁלוֹ.
 87 כב. אִין אָדָם מְקַדֵּשׁ דְּבָר שְׁאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ. פִּיצֵד? הִיָּה לוֹ
 88 פְּקֻדוֹן בֵּיד אַחֵר, וְכִפֵּר בוֹ זֶה שֶׁהוּא אֲצִלּוֹ - אִין הַבְּעִלִּים
 89 יְכוּלִין לְהִקְדִּישׁוֹ; אֲבָל אִם לֹא כִפֵּר בוֹ, הָרִי הוּא בְּרִשְׁוֹת
 90 בְּעִלּוֹ בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא.
 91 כג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִשְׁלָטְלִין. אֲבָל קָרַע שְׁגוֹלָה
 92 אַחֵר, וְכִפֵּר בָּהּ - אִם כָּלוּ לְהוֹצִיאָהּ בְּדִינָן - הָרִי זֶה יְכוּל
 93 לְהִקְדִּישָׁהּ, וְאִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא הוֹצִיאָהּ: שֶׁהִקְרַע עַצְמָהּ,
 94 הָרִי הִיא בְּרִשְׁוֹת בְּעִלָּיָהּ.

1 ב. מִתְרָם אָדָם מִצָּאנוּ וּמִבְּקָרוֹ, וּמִעֶבְדָּיו וּמִשִּׁפְחָתָיו
 2 הַכֹּהֲנִיִּים, וּמִשְׁדֵּה אֲחֻזָּתוֹ. אֲבָל לֹא יִחְרִים כָּל בְּהִמָּתוֹ, וְלֹא
 3 כָּל עֶבְדָּיו, וְלֹא כָל שְׂדוֹתָיו, וְלֹא כָל מִין שִׁישׁ לוֹ מִשְׁאָר
 4 הַמִּשְׁלָטְלִין - שְׁנָאֵמַר: "מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ, מֵאָדָם וּבְהִמָּה"; וְאִם
 5 הָחֵרִים אֶת הַכָּל, אֲפִלּוּ הָחֵרִים כָּל נִכְסֵיוֹ - הָרִי אֵלּוּ
 6 מִתְרָמִין; בֵּין שֶׁהָחֵרִים לְכֹהֲנִים, בֵּין שֶׁהָחֵרִים לְבִדָּק הַבֵּית.
 7 ג. וְכָל מִי שֶׁהָחֵרֵם אוֹ הִקְדִּישׁ כָּל נִכְסֵיוֹ - לוֹקָחִין כָּל מָה
 8 שִׁישׁ לוֹ, וְאֲפִלּוּ תַּפְלִין שֶׁבְּרֵאשׁוֹ, וְאִין צָרִיף לוֹמַר כָּלִי
 9 אֲמָנוּתוֹ וּבִגְדָיו - הַכָּל הִקְדֵּשׁ אוֹ חֵרָם.
 10 ד. מָה בֵּין חֲרָמֵי כֹהֲנִים לְחֲרָמֵי שָׁמִים? שֶׁחֲרָמֵי שָׁמִים -
 11 הִקְדֵּשׁ, וְנִפְדִּין בְּשִׁנְיָהֶן, וְיִפְּלוּ הַדָּמִים לְבִדָּק הַבֵּית, וְיִצְאוּ
 12 הַנִּכְסִים לְחֵלִין. וְחֲרָמֵי כֹהֲנִים - אִין לָהֶן פְּדִיּוֹן לְעוֹלָם, אֲבָל
 13 נִתְּנִין לְכֹהֲנִים כְּתוּרָמָה; וְעַל חֵרָם כֹהֲנִים הוּא אוֹמֵר: "לֹא
 14 יִמְכֹּר וְלֹא יִגָּאֵל" - לֹא יִמְכֹּר לְאַחֵר, וְלֹא יִגָּאֵל לְבָעֲלִים.
 15 ה. וְאַחַד הַמִּתְרָם קָרַע אוֹ מִשְׁלָטְלִין - הָרִי אֵלּוּ נִתְּנִין לְכֹהֵן
 16 שֶׁבָּאוֹתוֹ מִשְׁמֵר בְּשִׁעָה שֶׁהָחֵרֵם. חֲרָמֵי כֹהֲנִים - כָּל זְמַן שֶׁהָיָה
 17 בְּבֵית הַבְּעִלִּים - הָרִי הֵן הִקְדֵּשׁ לְכָל דְּבָרֵיהֶם, שְׁנָאֵמַר: "כָּל
 18 חֵרָם, קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הוּא לָהֶם"; נִתְּנִין לְכֹהֵן - הָרִי הֵם כְּחֵלִין
 19 לְכָל דְּבָרֵיהֶן, שְׁנָאֵמַר: "כָּל חֵרָם בִּישְׂרָאֵל, לָךְ יִהְיֶה".
 20 ו. כֹּהֵן שֶׁהָיָה לוֹ שְׂדֵה חֵרָם שְׂדֵה בָּהּ אַחֵר הַיּוֹבֵל,
 21 וְהִחְרִימָהּ - הָרִי זֶה מִתְרָמָהּ, וְיִצְאָהּ לְאַחֵיו הַכֹּהֲנִים, שְׁנָאֵמַר:
 22 "לְכֹהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ" - מִלְּמַד שֶׁשְׂדֵה חֵרָמוֹ לוֹ, כִּשְׂדֵה
 23 אֲחֻזָּה לְיִשְׂרָאֵל, שְׂאֵם הִחְרִימָהּ - תִּהְיֶה מִתְרָמָהּ.
 24 ז. מִכֹּר הַכֹּהֵן שְׂדֵה חֵרָמוֹ, וְהִקְדִּישָׁהּ לוֹקַח - אֲפִלּוּ הִיָּה
 25 הַלּוֹקַח הַבְּעִלִּים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁהִחְרִימוּהָ - הָרִי זֶה שְׂדֵה מִקְנָהּ,
 26 וְחֻזְזָתָהּ לְכֹהֵן שֶׁמְכָרָהּ בַּיּוֹבֵל. אֲבָל קָרַע אוֹ מִשְׁלָטְלִין שֶׁל
 27 כֹהֲנִים וְלוֹיִים - אֵינָן מִתְרָמִין אוֹתָן, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר
 28 בְּשִׁדְיָהֶן: "כִּי אֲחֻזָּת עוֹלָם הוּא לָהֶם", וּמִשְׁלָטְלִין הִקְשׁוּ
 29 לְקַרְקַעוֹת כְּחֲרָמִין, שְׁנָאֵמַר: "מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ וּמִשְׁדֵּה אֲחֻזָּתוֹ".
 30 ח. הַמְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ מִזְבֵּחַ [בַּהֲמַת קָרְבַן שֶׁנִּלְווּ לְהַקְרִיבָהּ -]
 31 לְבִדָּק הַבֵּית - הָרִי הִתְקַדֵּשׁ חָל עֲלֵיהֶן, וְהִתְעַרְף הַבְּהִמָּה
 32 וְתִפְדָּהּ, וְיִפְּלוּ דְּמִיָּה לְבִדָּק הַבֵּית, וְהַבְּהִמָּה תִּקְרַב לְמָה
 33 שֶׁהָיָהּ תִּתְחַלֵּה. אֲבָל הַמְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ בְּדָק הַבֵּית לְמִזְבֵּחַ,
 34 וְאָמַר: 'הָרִי זֶה עוֹלָה' אוֹ 'שְׁלָמִים', אוֹ הִחְרִימָהּ לְכֹהֲנִים -
 35 לֹא עֲשֶׂה כְּלוּם, וְאִין הִקְדֵּשׁ מִזְבֵּחַ וְלֹא הַחֵרָם חָל עַל קֹדֶשׁ
 36 בְּדָק הַבֵּית; שְׂאִין אָדָם מְקַדֵּשׁ דְּבָר שְׁאִינוּ שְׁלוֹ.
 37 ט. הָאֹמֵר: 'שׂוֹר זֶה הִקְדֵּשׁ לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם', וּשְׁחָטוּ
 38 בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי זֶה מִתֵּר בְּהִנָּאָה; הִקְדִּישׁוּ לְמִזְבֵּחַ,
 39 הָרִי זֶה הִקְדֵּשׁ לְמִזְבֵּחַ. אֲבָל אִם אָמַר: 'הָרִי זֶה הִקְדֵּשׁ
 40 מִעֲכָשׁוֹ [אִם לֹא יָמוּת עַד] לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם', וּשְׁחָטוּ בְּתוֹף
 41 שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּהִנָּאָה; וְאִם הִקְדִּישׁוּ בְּתוֹף
 42 הַשְּׁלֹשִׁים לְמִזְבֵּחַ, אֵינָן מִקְדָּשׁ.
 43 י. הִקְדִּישׁ עוֹלָה לְבִדָּק הַבֵּית, אִין בָּהּ אֲבָל עֹנֵב גִּזְבָּרִין
 44 בְּלִבֵּד [שֶׁלִּפְנֵי הַקֹּרְבָּנָה הַגִּזְבָּרִים נִדְרָשִׁים לְהַעֲרִיךְ שׂוֹוִיהֶן].
 45 וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים שֶׁלֹּא תִשְׁחָט עַד שֶׁתִּפְדָּהּ. לְפִיכֹף, אִם עֶבֶר
 46 וּשְׁחָטָהּ - הָרִי זֶה כִּשְׂדֵה.
 47 יא. מִתְרָם אָדָם בֵּין קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים בֵּין קֹדֶשִׁים קְלִים, בֵּין

לא. נראה לי, שאף על פי שאין אדם מקדיש דבר שלא
בא לעולם, אם אמר 'הרי עלי להקדישו' - הרי זה חייב
להקדישו כשיבוא לעולם, משום נדר; ואם לא הקדיש -
הרי זה עובר משום "לא תאחר לשלמו" ו"לא יחל דברו"
ומשום "ככל היצא מפיו, יעשה", כשאר הנדרים.
לב. ביצד? האומר: 'הרי עלי להקדיש כל שתעלה מצודתי
מן הים', 'הרי עלי לתן לעניים פרות שתוציא שדה זו',
'הרי עלי להחרים או לתן לשבויים כל שאשתכר בשנה זו',
וכל פיוצא בדברים אלו - הרי זה חייב לעשות בהן מה
שאמר, כשיבואו לידו. וזה וכיוצא בו - בכלל נדרים הוא,
לא בכלל הקדשות.
לג. נאיה לדבר זה - מה שאמר יצקב אבינו: "וכל אשר
תתן לי, עשר אעשרנו לך", ונאמר: "אשר נדרת לי שם
נדר". והרי האומר 'לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר',
חייב לנהג בנזירות, ואף על פי שעדין לא נדר בנזיר -
הואיל ואמר שידר בנזיר, חייב להנזיר. וזה פיוצא בו, וכזה
ראוי לדון.
לד. הקדש טעות, אינו הקדש. ביצד? האומר: 'שור שחור
שיצא מביתי ראשון הרי הוא הקדש', ויצא לבן - אינו
הקדש; 'דינר זהב שיעלה בדי ראשון הרי הוא הקדש',
ועלה של כסף - אינו הקדש; 'חבית של יין שתעלה בדי
ראשונה הקדש', ועלת של שמן - בין שחיון יקר מן השמן
באותו מקום, בין שהשמן יקר מן היין - אינה הקדש.
התפיס בה אחרת, ואמר: 'זו כזו' - הרי השניה הקדש. וכן
כל פיוצא בזה.

כד. הגזל את חברו, ולא נתקדשו הפעלים - שניהן אין
יכולין להקדיש: זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו
ברשותו. וכן כל פיוצא בזה.
כה. מי שהיה מוכר דלועין או ביצים וכיוצא בהן, וכא
לוקח ונטל אחת והלך לו - אם היו דמי כל אחת ואחת
מהן קצובין, הרי זה כמי שפסק; ואין המוכר יכול להקדיש
דלעת זו, שהרי אינה ברשותו (נשכר נמכרה). ואם אין
הדמים קצובין, והקדישה - הרי זו מקדשת, שעדין ברשותו
היא (עד שידע הקונה כמה לשלם): שזה שלקחה, לא לקחה
דרך גזלה. וכן כל פיוצא בזה.
כו. אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ביצד? מה
שתעלה מצודתי (ורשת הדייגים) מן הים קדש, 'מה שתוציא
שדה זו מן הפרות חרם' - לא אומר פלוס.
כז. האומר לחברו: 'שדה זו שמכרתי לך לכשאקנה ממך
מקדשת', ולקחה ממנו - אינה מקדשת, לפי שכשהקדישה
לא באה לרשותו.
כח. וכן המקדיש מעשה ידי אשתו - הרי זו עושה
ואוכלת, והמוכר חלין. אומר לה: 'קדשו ידך לעושיהן' -
הואיל והן משעבדין לו, הרי כל מעשה ידיה קדש; הא
למה זה דומה? לאומר: 'אילן זה קדש', שכל פרות שעושה
להבא קדש. וכן כל פיוצא בזה.
כט. האומר לחברו: 'שדה זו שאני מוכר לך, לכשאקנה
ממך תתקדש' - הרי זו מקדשת כשיקנה, שהרי עתה בידו
להקדישה. 'שדה זו שמשכנתי לך, לכשאפנה תהי קדש'
- כשיפנה אותה תקדש, שהרי בידו לפדותה; ואפלו היתה
משכנת לזמן קצוב, שהרי בידו לפדותה אחר הזמן.
ל. המשכיר בית לחברו, וחזר והקדישו - הרי זה קדש,
ופקעה השכירות; ואם דר בו השוכר, מעל.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ח כ"ד אייר ה'תש"ע

זה: "מה הקדוש-ברוך-הוא נקרא רחום — אף
אתה יהיה רחום; הקדוש-ברוך-הוא נקרא חנון —
אף אתה יהיה חנון; הקדוש-ברוך-הוא נקרא צדיק
— אף אתה יהיה צדיק; הקדוש-ברוך-הוא נקרא
חסיד — אף אתה יהיה חסיד" — זהו לשון ספרי
(שם). וכבר פפל צווי זה בלשון אחר ואמר: "אחרי
ה' אלהיכם תלכו" (שם יג, ה), וגם בפרושו בא
(בסוטה יד), שענינו להתדמות למעשים הטובים
ולמדות הנכבדות שבהם מתאר יתעלה על דרך
המשל — יתעלה על הכל עלוי רב (שהקדוש ברוך
הוא מרומם מכל התארים האמורים, ואין משתמשים
בכל התארים האלו אלא דרך משל).

המצוה הששית — הצווי שנוצטוינו להתערב
בין החכמים ולהתחבר אתם ולהתמיד ולשבת

יום ראשון י"ח אייר ה'תש"ע

מצות לא תעשה סד.
מצות עשה ח. ו. רו.
המצוה הס"ד — האזהרה שהזהרנו שלא
לנסות הבטחותיו ואיומיו יתעלה, שנביאיו
מבטיחים לנו או מאמימים בהם עלינו, על דרך
שנטייל בהם ספק אחר שידענו אמתת נבואת
המודיעם (כלומר אחרי שהוברר אצלנו שהוא נביא
אמיתי). והוא אמרו: "לא תנסו את-ה' אלהיכם
כאשר נסיתם במסה" (דברים ו, טז).

המצוה השמינית — הצווי שנוצטוינו להתדמות
לו יתברך כפי יכלתנו, והוא אמרו: "והלכת
בדרכיו" (דברים כח, ט), וכבר פפל צווי זה ואמר:
"ללכת בכל-דרכיו" (שם יא, כב) ובא בפרוש ענין

1 עמָהֶם וּלְהַשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם בְּכָל־דֶּרֶךְ מִדֶּרְכֵי
2 הַהִשְׁתַּתְּפוּת: בְּמֵאֵל וּמִשֵּׁתָּהּ וּמִקָּח וּמִמְכָּר, כְּדִי
3 שְׂגִיעַ בְּכַף לְהַדְמוּת לְמַעֲשֵׂיהֶם וּלְהֶאֱמִין בְּדַעוֹת
4 הָאֱמִתִּיּוֹת מִדְּבָרֵיהֶם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
5 "וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ" (דברים יא, כב) וְכָבֵר נִכְפֵּל גַּם הַצּוּרִי
6 הַזֶּה, וְאָמַר: "וְבוֹ תִדְבֹּק" (שם י, כ). וְכֵן הִפְרוּשׁ:
7 "וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ" — הַדְּבֵק בְּחֻמֵּי וּתְלִמִּידֵיהֶם. זֶהוּ
8 לְשׁוֹן הַסִּפְרִי (שם). וְכֵן הֵבִיאוּ רֵאִיָּה עַל הַחוּבָה
9 לְשֵׁא בֵּת תְּלִמִּידֵי חֻמֵּי וּלְהַשִּׁיא בֵּתוֹ לְתִלְמִיד
10 חֻמֵּם וּלְהַנֹּת תְּלִמִּידֵי חֻמֵּי וּלְהַתְּעֵסֵק עִמָּהֶם
11 מִמַּה־שֶּׁנֶּאֱמַר "וְבוֹ תִדְבֹּק". אָמְרוּ (כתובות קיא):
12 "וְכִי אֶפְשָׁר לוֹ לְאָדָם לְהִדְבֹּק בְּשִׁכְיָנָה, וְהָאֵל פְּתִיב:
13 "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא" (שם ד, כד)? אֵלָּא
14 כָּל־הַמַּשִּׁיא בֵּתוֹ לְתִלְמִיד חֻמֵּם וְכו'.

15 הַמַּצְוָה הָר"ו — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְאַהֲבֵהּ זֶה־
16 אֶת־זֶה כְּמוֹ שֶׁאֵנוּ אוֹהֲבִים אֶת־עַצְמָנוּ, שֶׁתִּהְיֶה
17 חֻמְלָתִי וְאַהֲבָתִי (לכל אחד ואחד מישראל) כְּאַהֲבָתִי
18 וְחֻמְלָתִי לְעַצְמִי בְּמִמוּנִי וּגּוּפִי וְכָל־מַה־שִּׁישׁ לוֹ
19 וּמַה־שֶּׁהוּא חֶפֶץ. וְכָל־מַה־שֶּׁאַרְצָה לְעַצְמִי, אֲרַצָּה
20 לוֹ כְּמוֹהוּ; וְכָל־מַה־שֶּׁלֹּא אֲרַצָּה לְעַצְמִי אוֹ לִידִידִי,
21 לֹא אֲרַצָּה בְּשִׁבְלִי כְּמוֹהוּ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
22 "וְאַהֲבָתְךָ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךְ" (שם, יח).

יום שני י"ט אייר ה'תש"ע

23 מצות עשה רז. מצות לא תעשה שב.

24 מצות עשה רה. מצות לא תעשה שג.

25 הַמַּצְוָה הָר"ז — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְאַהֲבֵהּ אֶת־
26 הַגֵּרִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאַהֲבָתְכֶם אֶת־הַגֵּר"
27 (דברים י, יט). וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא נִכְלָל בְּעִנְיָן זֶה
28 בְּמַה־שֶּׁנֶּחֱלָל כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָמְרוֹ "וְאַהֲבָתְךָ לְרֵעֶךָ
29 כְּמוֹךְ", לְפִי שֶׁהַגֵּר הַזֶּה הוּא גֵּר צָדֵק (שהוא כישראל
30 לְכָל דָּבָר) — אֲבָל מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנַס לְדַת הוֹסִיף לוֹ ה'
31 אֲהֲבָה, וַיַּחֲד לוֹ מִצְוָה נוספת, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בְּאַהֲבָה
32 עַל אוֹנְאָתוֹ (לצערו), שֶׁאָמַר: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־
33 עַמִּיתוֹ" (ויקרא כה, יז). וְאָמַר אַחֲרֵי־כֵן: "וְגֵר לֹא־
34 תוֹנֶה" (שמות כב, כ). וְנִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא (בבא מציעא
35 נט:): שֶׁחֻמֵּי עַל אוֹנְאָת הַגֵּר מִשּׁוּם "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ
36 אֶת־עַמִּיתוֹ" וּמִשּׁוּם "וְגֵר לֹא תוֹנֶה". כֵּן גַּם־כֵּן
37 נִתְחַיְּבֵנוּ לְאַהֲבֵהּ מִשּׁוּם "וְאַהֲבָתְךָ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךְ"
38 וּמִשּׁוּם "וְאַהֲבָתְכֶם אֶת־הַגֵּר". וְזֶה פְּשׁוּט וְאֵין בּוֹ

40 נִסְתָּר (דברים נסתרִים), וְאֵינִי יוֹדֵעַ אֶחָד מִמֵּי שֶׁמֶנָּה
41 אֶת־הַמַּצְוֹת שֶׁזֶה נֶעֱלַם מִמֶּנּוּ. וְכָרוּב הַמִּדְרָשׁוֹת
42 בְּאֵרוֹ שֶׁה' צִוָּנוּ עַל הַגֵּר כְּמוֹ שֶׁצִּוָּנוּ עַל עַצְמוֹ יִתְעַלֶּה,
43 וְהוּא אָמְרוֹ "וְאַהֲבָתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים ו, ד),
44 וְאָמַר "וְאַהֲבָתְכֶם אֶת־הַגֵּר".

45 הַמַּצְוָה הַש"ב — הַאֲהֲבָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּשׁוֹא
46 זֶה־אֶת־זֶה, וְהוּא אָמְרוֹ: "לֹא־תִשָּׂא אֶת־אֲחִיךָ
47 בְּלִבְכָּךְ" (ויקרא יט, יז). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (ד, ח): "לֹא
48 אֲמַרְתִּי אֵלָּא שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהִיא בָּלָב, אֲבָל אִם גִּלָּהּ לוֹ
49 אֶת הַשְּׂנְאָה, וַיֵּדַע זֶה שֶׁהוּא שׁוֹנְאוֹ — אֵינִי עוֹבֵר
50 עַל לֹאֹ זֶה; אֲבָל עוֹבֵר הוּא עַל 'לֹא־תִקַּם וְלֹא־
51 תִּטָּר' (שם, יח). וְעוֹבֵר גַּם עַל עֲשֵׂה וְהוּא אָמְרוֹ:
52 "וְאַהֲבָתְךָ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךְ" (שם). אֲבָל שֶׁנֶּאֱמַר הַלֵּב —
53 עוֹן חֲמוּר מִן־הַכֹּל.

54 הַמַּצְוָה הָר"ה — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְמַחֲוֹת
55 בְּעוֹשֶׂה עֲבֵרָה אוֹ בְּמִי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹתָהּ, וּלְהִזְהִירוֹ
56 עַל כֵּן בְּדְבָרִים וּלְהוֹכִיחוֹ. וְאֵל יֹאמַר אָדָם: "אֲנִי
57 לֹא אֶחָטָא: וְאִם יַחֲטֵא זולתי — זֶה עֲנִינוּ עִם ה'",
58 — זֶה נֶגֶד הַתּוֹרָה, אֵלָּא אֲנִי מַצְוִים שֶׁלֹּא לַעֲבֹר
59 וְלֹא נִיחַ לְזוּלָתָנוּ מֵאֲמַתָּנוּ לַעֲבֹר. וּמִי שֶׁרוֹצֶה
60 לַעֲבֹר — חוֹבָה עַל כָּל־אָדָם לְהוֹכִיחוֹ וּלְמַנְעוֹ,
61 וְאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַיְּמָה עָלָיו עֲדוּת הַמְּחִיבָת
62 לְקַיֵּם עֲנֵשׁ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ
63 אֶת־עַמִּיתְךָ" (ויקרא יט, יז). גַּם נִכְלָל בְּמַצְוָה זוֹ
64 שֶׁנִּתְרַעַם זֶה עַל זֶה, אִם הִרְעֵנוּ זֶה לָזֶה, וְאֵל נָטוּר
65 לוֹ אוֹ נִשְׁמֹר לוֹ חֶטָּא, אֵלָּא נֶצְטוּיָנוּ לְהִתְרַעַם עָלָיו
66 בְּדְבָרִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשָּׂאֵר בָּלָב כְּלוּם, וְלִשׁוֹן סִפְרָא
67 (שם): "מִנֵּין אִם הוֹכַחְתּוּ אֶפְלוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה
68 פְּעָמִים, חֲזוֹר וְהוֹכַח? תִּלְמוּד לומר: הוֹכַח תּוֹכִיחַ.
69 יָכוֹל אֵף אֶתָּה מוֹכִיחוֹ וּפְנִי מִשְׁתַּנּוֹת? (כלומר,
70 שְׁמוּתָר לך לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ אִפְלוּ בְּאוֹפֵן שֶׁהוּא מִתְבַּיֵּשׁ,
71 כְּגוֹן בְּפָנֵי רַבִּים וְכוּ') תִּלְמוּד לומר: וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו
72 חֶטָּא". (שֶׁאִם תַּעֲשֶׂה כֵן תִּשָּׂא אֶתָּה חֶטָּא בִּסְתָתוֹ).
73 וְכָבֵר בְּאֵרוֹ חֻמֵּי, שֶׁמַּצְוָה זוֹ חוֹבָה עַל כָּל־אָדָם
74 אֶפְלוּ מִן־הַקָּטָן לְגָדוֹל הָרִי הוּא חַיִּב לְהוֹכִיחַ,
75 וְאֶפְלוּ קָלִל וְזָלִל אֵל יָרְפוּ יָדָיו וְאֵל יִסְתַּלֵּק
76 מִלְּהוֹכִיחַ עַד אֲשֶׁר יָבִה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹ מַעֲתִיקִי
77 הַשְּׁמוּעָה (מוֹסְרֵי הַתּוֹרָה שְׁבַעל פֶּה) וְאָמְרוּ (עֵרְכִין
78 טז:): עַד הַפֶּאֱהָ. וַיֵּשׁ לְמַצְוָה זוֹ תְּנָאִים וְהִלְכוּת,
79 וְנִתְבָּאֵר בְּמִקוּמוֹת מְפֻזָּרִים בְּתִלְמוּד.

המצוה הש"ה — האזהרה שהזהרנו שלא לביש
זה-את-זה, ועון זה הוא שקוראים אותו: מלבין פני
חברו בריבים, והאזהרה שפאה בזה הוא אמרו:
"הוכח תוכיח את-עמיתך ולא-תשא עליו חטא"
(שם, יז). ובספרא (שם) אמרו: "מניין אם הוכחתו
אפלו ארבע וחמש פעמים, חזור והוכח? תלמוד
לומר: 'ולא-תשא עליו חטא'". אבל פשט הפתוב
הרי הוא מזהיר, שלא תחשוב לו עון בלבד, ושלא
תזכרהו.

יום רביעי כ"א אייר ה'תש"ע

מצות עשה יא.

המצוה הי"א — היא הצווי שנגצטינו ללמד
(לאחרים — לבניו (הקטנים)) חכמת התורה וללמדה
(בעצמו) — וזהו הנקרא: תלמוד תורה, והוא
אמרו "ושננתם לבניך" (דברים ו, ז). ולשון ספרי
(על הפסוק שם): "ושננתם לבניך — אלו
תלמידך. וכן אפה מוצא בכל-מקום שהתלמידים
קרוים בנים, שנאמר: 'ויצאו בני-הנביאים'
(מלכים ב, ג, א). ושם (בספרי) אמרו: "ושננתם —
שיהיו מחזקדים (מסודרים) בתוך פיך, כשאדם
שואלך דבר, לא תהא מגמגם לו, אלא תהא אומר
לו מיד". וכבר נכפל צווי זה כמה פעמים:
"ולמדתם ועשיתם (עפ"י לשון הפסוק בדברים ה, א)
ולמען ילמדו" (שם לא, יב). וכבר הרבו להדגיש
מצוה זו ולרזז עליה בהרבה מקומות בתלמוד.
ואין הנשים חייבות בה, שהרי נאמר "ולמדתם
אתם את-בניכם", אמרו: "בניכם — ולא
בנותיכם", כמו שנתבאר בגמרא קדושין (לו.).

יום חמישי כ"ב אייר ה'תש"ע

מצות עשה רט.

המצוה הר"ט — הצווי שנגצטינו לכבד את-
החכמים ולעמד מפניהם כדי להדרם, והוא אמרו
יתעלה: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" (ויקרא
יט, לב — וזקן הוא זה שקנה הרבה חכמה). ולשון
ספרא: "תקום והדרת — קימה שיש בה הידור"
(אבל במקום שאין בו הידור כגון בבית המרחץ אין
עומדין מפניו). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א'
מקדושין (לב:). ודע שאף-על-פי שמצוה זו חובה
על כל-אדם באופן כללי — כלומר: לכבד את-
החכמים ואפלו לחכם השווה לו, כמו שבארו

המצוה הש"ג — האזהרה שהזהרנו שלא לביש
זה-את-זה, ועון זה הוא שקוראים אותו: מלבין פני
חברו בריבים, והאזהרה שפאה בזה הוא אמרו:
"הוכח תוכיח את-עמיתך ולא-תשא עליו חטא"
(שם, יז). ובספרא (שם) אמרו: "מניין אם הוכחתו
אפלו ארבע וחמש פעמים, חזור והוכח? תלמוד
לומר: 'ולא-תשא עליו חטא'". אבל פשט הפתוב
הרי הוא מזהיר, שלא תחשוב לו עון בלבד, ושלא
תזכרהו.

יום שלישי כ' אייר ה'תש"ע

מצות לא תעשה רנו. שא. דש. שה.

המצוה הרנ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהכביד
(להתאכזר) על היתומים והאלמנות, והוא אמרו
יתעלה: "כל-אלמנה ויתום לא תענון" (שמות כב,
כא). לאו זה כולל שלא יכביד עליהם לא בדבור
ולא במעשה, אלא ידבר עמהם דברים רבים
ונוחים ביותר, ויתעסק עמהם בדרך הטובה ביותר,
ויתחסס אליהם ביחס טוב ביותר ויתפון להפליג
(להרבות) בכל-זה. ומי שלא נזהר באחד מכל-אלו
— הרי עבר על לאו זה. וכבר באר יתעלה ענש
העובר על לאו זה והוא אמרו יתעלה: "ותרה אפי
והרגתי אתכם וגו'" (שם, כג).

המצוה הש"א — האזהרה שהזהרנו על
הרכילות, והוא אמרו יתעלה: "לא-תלך רכיל
בעמך" (ויקרא יט, טז). אמרו (ספרא קדושין ד, ה):
לא תהא רך דברים לזה וקשה לזה. דבר אחר: לא
תהא פרוכל מטעין דברים והולך. ובכלל לאו זה
האזהרה על הוצאת שם רע (כתובות מו.).

המצוה הד"ש — האזהרה שהזהרנו מלנקום זה
מזה, והוא: כגון שעשה הוא מקדם איזה מעשה,
ואז לא נחיד מלבקשו עד שנגמלהו בפעלו הרע, או
נצערנו כמו שצער אותנו. הזהיר ה' מכך ואמר:
"לא-תקם" (שם, יח). ולשון ספרא (שם, י): "עד היכן
כחה של נקימה? אמר לו: השאילני מגלך, ולא
השאילו. למחר אמר לו: השאילני קרדמך, אמר לו:
איני משאילך בדרך שלא השאלתני מגלך — לךך
נאמר: לא-תקם". ועל המשל הזה הקש בכל-
הענינים.

בְּאֶמְרָם (בבא מציעא לג.): "תִּלְמִידֵי חֻכְמִים שֶׁבִּבְכָּל
 עוֹמְדִין זֶה מִפְּנֵי זֶה" — יֵשׁ בָּהּ עוֹד יַחֲדוֹ וְתוֹסֶפֶת
 עַל הַתִּלְמִיד, וְהוּא: שֶׁבְּכּוֹד הַתִּלְמִיד לְרַבּוֹ יֵשׁ בּוֹ
 תוֹסֶפֶת גְּדוּלָּה עַל הַכְּבוֹד שֶׁהוּא חוֹבֶה לְכָל-חֻכְמָם,
 וְעַם הַכְּבוֹד חֵיב בְּמוֹרָא, לְפִי שֶׁכָּבֹד בְּאֵרוֹ שֶׁחוֹבְתּוֹ
 כְּלָפִי רַבּוֹ גְּדוּלָּה מִחוֹבְתּוֹ כְּלָפִי אָבִיו, אֲשֶׁר חֵיב
 הַכְּתוּב בְּכְבוֹדוֹ וּבְמוֹרָאוֹ. וּבִפְרוּשׁ אֶמְרוּ (בבבא
 מציעא שם): אָבִיו וְרַבּוֹ — רַבּוֹ קוֹדֵם (כגון אביו ורבו
 שבוים בשביה פודה את רבו, ואחר כך פודה את אביו).
 וּכְבֹּד בְּאֵרוֹ (סנהדרין ה'): שֶׁאֲסוּר לַתִּלְמִיד לַחְלוֹק עַל
 רַבּוֹ — כּוֹנֵנִי בְּמַחְלָקָת: שֶׁיֵּצֵא נֶגֶד פֶּסֶק דִּינוֹ וַיִּפְרֹד
 בְּסִבְרָתוֹ וַיִּלְמַד אוֹ יוֹרֶה בְּלִי שִׁירָשָׁהוּ. וְאֲסוּר לוֹ
 לָרִיב עִמּוֹ וּלְהַתְרַעַם עָלָיו וְלֹא לְדוֹן אוֹתוֹ לְכַף חוֹבָה,
 כְּלוּמָר: שִׁיִּסְבִּיר אִיזוֹ פְּעֵלָה מִפְּעֻלָּתוֹ אוֹ אִיזָה
 דְּבוּר בְּסוּג מְסוּגֵי הַהִסְבָּרוֹת (שמפרש דבריו שלא
 כפשוטם) — לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר שְׁלֹא נִתְּכַן לְכָן. וּבִפְרָק
 חֵלֶק (סנהדרין קי'): אֶמְרוּ: "כָּל-הַחוֹלֵק עַל רַבּוֹ
 כְּחוֹלֵק עַל הַשְּׂכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: 'בְּהִצָּתָם עַל-ה'" (ראה
 בהמשך) (במדבר כו, ט), כָּל-הָעוֹשֶׂה מְרִיבָה עִם רַבּוֹ
 כְּעוֹשֶׂה עִם הַשְּׂכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: 'הִמָּה מִי מְרִיבָה
 אֲשֶׁר-רַבּוֹ בְּנִי-יִשְׂרָאֵל אֶת-ה'" וגו' (אף על פי שרבו
 שם על משה ואהרן, נאמר "את ה'") (שם כ, יג), וְכָל-
 הַמִּתְרַעַם עַל רַבּוֹ כְּמִתְרַעַם עַל הַשְּׂכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
 'לֹא-עָלִינוּ תִּלְוֹנִיתְכֶם (תלוונות עם ישראל על משה
 ואהרן —) כִּי עַל-ה'" (שמות טז, ח). וְכָל-הַמְהַרְהֵר
 אַחֵר רַבּוֹ כְּמְהַרְהֵר אַחֵר הַשְּׂכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: 'וַיִּדְבֹּר
 הָעָם בְּאַלְהֵים וּבְמִשָּׁה" (במדבר כא, ה). וְכָל-זֶה
 בְּרוּר, לְפִי שֶׁמִּחְלָקָת קִרְח וְרִיב יִשְׂרָאֵל וְתִרְעָמָתָם
 וּמִחֲשָׁבָתָם הִרְעָה לֹא הִיְתָה אֵלָּא עִם מִשָּׁה וְעָלָיו
 שֶׁהוּא רִבֵּן שֶׁל כָּל-יִשְׂרָאֵל, וְעִשָּׂה הַכְּתוּב כָּל-דְּבַר
 מִהֶם כְּלָפִי ה'. (בהצותם על ה') וּבִפְרוּשׁ אֶמְרוּ
 (אבות פרק ד משנה יב): "מוֹרָא רַבָּךְ בְּמוֹרָא שְׁמַיָּם".
 וְכָל-זֶה (גם כבוד חכמים וגם מורא חכמים) נִלְמַד מִמָּה
 שֶׁמִּצָּאנוּ שֶׁהַכְּתוּב צִוָּה לְכַבֵּד אֶת-הַחֻכְמִים וְהַהוֹרִים,
 כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָּאֵר בְּלִשׁוֹנוֹת הַתִּלְמוּד, לֹא שֶׁהִיא (מורא
 חכמים) מְצוּה בְּפָנֵי עֲצָמָה. וְהֵבֵן זֹאת.

יום שישי כ"ג אייר ה'תש"ע

מצות לא תעשה י. מז. ס. ו. ה. ב. ג. ד. טו.
 מצות עשה קפו. מצות לא תעשה כג. כד.
 המצוה העשירית — האזהרה שהזהירונו

מִלִּפְנֵי הַזֶּה אֶל עֲבוּדָה זָרָה וּלְהַתְּעַסֵּק בְּעִנְיָנֶיהָ,
 כְּלוּמָר: לַעֲיֹן וְלִלְמוֹד אוֹתָן הַהֲזִיזוֹת וְהַהֲבִילִים
 שְׁאֻמְרִים מִיִּסְדֵּיהֶן, שְׁרוּחַנִית פְּלוּנִית (כוח עליון
 מסויים) מוֹרִידִים אוֹתָהּ בְּאֶפֶן כָּךְ וְכָךְ, וְהִיא עוֹשֶׂה
 כָּךְ וְכָךְ; וְהַכּוֹכֵב הַפְּלוּנִי מְקַטְרִים לוֹ וְעוֹמְדִים
 לְפָנָיו כָּךְ וְכָךְ, וְהוּא עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה פְּלוּנִי, וְכִיּוֹצֵא
 בְּדָבָרִים אֵלּוּ. שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה בְּדָבָרִים אֵלּוּ וְהָעִיּוֹן
 בְּאוֹתָם הַדְּמִיוֹנוֹת הוּא מְמַה שֶׁמְעוֹרָר אֶת-הַפֶּתִי
 לְדַרֵּשׁ בָּהֶם וּלְעַבְדָּם. וְהַפֶּסֶק שֶׁבּוֹ הַזֶּהֲרִנוּ עַל עֲנִין
 זֶה הוּא אֶמְרוּ: "אֶל-תִּפְּנוּ אֶל-הָאֱלִילִים" (ויקרא יט,
 ד). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (תחילת קדושים, י'): "אִם פּוֹנֶה
 אֶתָּה אַחֲרֵיהֶן אֶתָּה עוֹשֶׂה אוֹתָן אֱלֹהִיּוֹת". וְשֵׁם
 אֶמְרוּ: "רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֶל-תִּפְּנֶה לְרֵאוֹתֶן",
 כְּלוּמָר: אֲפִלּוּ לְהִסְתַּפֵּל בְּצוּרַת הַפֶּסֶל הַחִיצוֹנִית
 וּלְהַתְּבוֹנֵן בְּעִשְׂתּוֹ אֲסוּר, כְּדִי שְׁלֹא יַעֲסִיק חֵלֶק
 מִן-הַזְּמַן בְּמַעֲשֵׂהוּ מִהֶם. וּבִפְרָק "שׁוֹאֵל אָדָם
 מִחֻבְרֵי" (שבת קמט): "כְּתִבְתָּ הַמַּהְלֵךְ (הכתוב) תַּחַת
 הַצּוּרָה (צורת אדם) וְתַחַת הַדִּיקְנָאוֹת (של שאר
 עצמים) אֲסוּר לְקִרְוָתוֹ בְּשִׁבְתּוֹ; וְדִיוֹקָנִי (של עבודה
 זרה) עֲצָמָה אֵף בַּחַל אֲסוּר לְהִסְתַּפֵּל בָּהּ, מִשּׁוּם
 שֶׁנֶּאֱמַר: 'אֶל-תִּפְּנוּ אֶל-הָאֱלִילִים'. מֵאִי תִּלְמוּדָא?
 (איך נלמד פסוק זה) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: 'אֶל-תִּפְּנוּ אֶל'
 — מִדְּעֻתְכֶם" (הבליים אשר אתם בודים) וּכְבֹּד נִכְפָּל
 הֵלָּא בְּעִנְיָן זֶה עֲצָמוֹ, כְּלוּמָר בְּאֲסוּר הַמַּחֲשָׁבָה עַל
 עֲבוּדָה זָרָה וְהוּא אֶמְרוּ: "הַשְּׁמָרוֹ לָכֶם פֶּן-יִפְתָּה
 לְבַבְכֶם וְסִרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם" (דברים יא, טז), כְּלוּמָר:
 אִם תּוֹעָה לְבָךְ לַחֲשֹׁב בָּהּ, זֶה יִגְרַם לָךְ לְסוּר מִן
 הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה וּלְהַתְּעַסֵּק בְּעֲבוּדָתָהּ. וְאָמַר עוֹד בְּעִנְיָן
 זֶה עֲצָמוֹ: "וּפֶן-תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְּׂמִימָה וְרֵאִיתָ אֶת-
 הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הַיָּרֵחַ וְגו'" (שם ד, יט), כִּי לֹא הִזְהִיר
 לְבַל יָרִים אָדָם אֶת-רֹאשׁוֹ לְרֵאוֹתָם בְּעִנְיָנוֹ, אֲלֹא
 הִזְהִיר מִלְּהִסְתַּפֵּל בְּעִין הַלֵּב בְּמַה-שֶׁמִּיחֲסִים לָהֶם
 עוֹבְדֵיהֶם. וְכֵן אֶמְרוּ: "וּפֶן-תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם לֵאמֹר
 אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה-כֵּן
 גַּם-אֲנִי" (שם יב, ל) — שֶׁהִזְהִיר מִלְּשֹׂאֵל עַל אֵיכוֹת
 עֲבוּדָתָהּ אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא יַעֲבֹדָנָהּ, לְפִי שֶׁכָּל-זֶה
 גּוֹרֵם לְטֻעוֹת אַחֲרֶיהָ. וְדַע שֶׁהָעוֹבֵר עַל עֲנִין זֶה —
 חֵיב מִלְּקוּת. וּכְבֹּד נִתְּבָאֵר זֶה בְּסוּף פֶּרֶק א' מִצְּרוּבִין
 (יז), כְּשֶׁאֶמְרוּ: "לֹקִין עַל עֲרוּבֵי תַּחוּמִין דְּבַר
 תוֹרָה" וְהִבִּיאוּ רֵאִיָּה מֵאֶמְרוֹ: "אֶל-יֵצֵא אִישׁ

השם". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ז'
 מסנהדרין. ודע (שאף שהאזהרה "אלוקים לא תקלל"
 היא אזהרה על כמה איסורים שונים, הרי) שסוג זה
 מן האזהרות הכולל שנים שלשה ענינים — אינו
 מסוג לאו שבכללות (לאו אחד הכולל כמה איסורים
 — שאין לוקין עליו, וראה לעיל הכלל (השורש)
 התשיעי) — לפי שבאר הכתוב את הענש בכלל
 ענין וענין מהם והודיענו בהכרח, שכל ענין וענין
 מזהרים עליו ושהוא מצות לא-תעשה, כמו
 שבארנו בהקדמות שעשינו למאמר זה (בהקדמת
 הספר שאחר י"ד הכללים (השורשים)). וכיון שהכלל
 הוא: לא ענש אלא-אם-פן הזהיר — חוקרים אנו
 על האזהרה בהכרח. ויש שהיא נלמדת באחת
 המדות, ויש שהיא בכלל ענין אחר, כמו שבארנו
 בהקדמות. ולא יהא לאו שבכללות אלא אם לא
 קדמה לנו ידיעה כלל, שענין מאותם הענינים
 מזהרים עליו (רק כאשר אין מקור נוסף לאיסור),
 אלא מחמת אותו הלאו, כמו שבארנו בכלל
 התשיעי; אבל אם קדמה ידיעה שאותו הדבר
 מזהרים עליו — והוא באמרו שהעושה כן וכך
 יעשה בו כן — אין לחש (להבדיל) אם האזהרה
 היא בפרוש או מן הדין, בפרט או בכלל. ודע זאת,
 ויבואו לך מענין זה עוד מצות רבות.

המצוה הששית — האזהרה שהזהרנו מלעבוד
 עבודה זרה אפלו בזולת ארבע העבודות הנזכרות
 (במצות לא תעשה ה) — אף בתנאי שיהא זה
 בדרך, כלומר: שיעבדנה כמה שדרך אותו הנעבד
 להעבד, כגון שיפוער (יגלה) עצמו לפעור או יזרוק
 אבן למרקוליס (שם אליל). והוא אמרו יתעלה
 באזהרה על כן: "ולא תעבדם" (שמות כ, ג). ולשון
 המכלתא (שם): "לא תשתחוה להם ולא תעבדם"
 — לחיוב על העבודה בפני עצמה ועל השתחויה
 בפני עצמה. לפיכך מי שזרק אבן לפעור או פוער
 עצמו למרקוליס — אינו חייב לפי שאין זו עבודתו,
 שהרי אמר יתעלה: "איכה (באותו אופן ש)יעבדו
 הגוים האלה את אלהיהם ואעשה-פן גם-אני"
 (דברים יב, ל). העובר על לאו זה במזיד — חייב
 סקילה וקרת, ובשוגג קרבן. וכבר נתבארו גם דיני
 מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין. ושם (סד:) אמרו:
 "שלוש כרתות בעבודה זרה למה? אחת לכדרכה,

ממקומו" (שמות טז, כט); והקשו ואמרו: היאך
 ילקה על לאו שבא בלשון "אל" ולא בא בלשון
 לא? והשיבו בדרך קשיא ואמרו: אם כל-מה שבא
 בלשון 'אל' אין לוקין עליו, אלא מעתה "אל תפנו
 אל-האלילים" הרי נמי (האמנם כן) דלא לאקי? !
 הרי משמע מכאן שענין זה לוקין עליו.

המצוה המ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהיות
 חפשיים במחשבותינו, עד שנאמין דעות המנגדות
 לדעות שהביאה התורה, אלא נגביל את-מחשבתנו
 ונעשה לה סג שתעמוד אצלו — והן מצות
 התורה ואזהרותיה. והוא אמרו יתעלה: "ולא-
 תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (במדבר טו,
 לט). ולשון ספרי: "ולא תתורו אחרי לבבכם" —
 זו מינות כענין שנאמר: "ומוצא אני מר מפות"
 וגו' (קהלת ז, כו); "ואחרי עיניכם" — זו זנות,
 שנאמר: "ויאמר שמשון אל-אביו וגו' (שופטים
 יד, ג). הפונה באמרם זו זנות — רדיפת התענוגות
 והתאות הגופניות והעסקת המחשבה בהן תמיד.

המצוה המשלימה ששים — האזהרה
 שהזהרנו מלקוב (לקלל) את-השם הגדול —
 יתעלה על מה שאומרים הכופרים לעילא לעילא
 — וזהו הענין שמכנים אותו (בלשון סגי-נהור)
 "ברפת השם". וענש העובר על לאו זה הוא מפרש
 בלשון התורה שהוא נסקל, הוא אמרו יתעלה:
 "ונקב שם-ה' מות יומת רגום ירגמו-בו כל-העדה"
 (ויקרא כד, טז). אבל האזהרה, לא באה בכתוב
 אזהרה מיוחדת על חטא זה לבדו, אלא באה
 אזהרה הכוללת ענין זה וזולתו, והוא אמרו:
 "אלהים לא תקלל" (שמות כב, כז). ולשון המכלתא
 (פרשת משפטים שם): "לפי שהוא אומר: 'ונקב
 שם-ה' מות יומת' ענש שמענו, אזהרה לא שמענו
 — תלמוד לומר: 'אלהים לא תקלל'". ובספרא
 (פרשת אמור שם): "על השם המיוחד (שם המפורש
 בן ד' אותיות: אל-ה-לת-נו-יוד, יוד-ה-א-ו-ה-א)
 (הלכות עכו"ם פרק ב הלכה ז) — במיתה; ועל
 שאר הפנויין (שאר שמות שאינן נחקקים: אל, אלוה,
 אלהים, אהיה, שדי, צבאות) — באזהרה (לאו
 בלבד). ועוד במכלתא (דברי שמעון בן יוחאי):
 "אלהים לא תקלל" לתן לא-תעשה על ברפת

1 ואחת לשלל פְּדֻכָּה, ואחת למִלָּךְ. כלומר:
 2 שהעובד לאִיזה דָּבָר שהוא מְמַיֵּי עֲבֹדָה זָרָה
 3 בְּאִיזָה מִין שִׁיחָיָה מְמַיֵּי הָעֲבֹדָה — הָרִי זֶה חֵיב
 4 כֶּרֶת, בְּתַנָּאֵי שִׁיעֵבַד פְּדֻכָּה, כלומר: בְּדָבָר שְׂדֻכָּה
 5 לְהַעֲבֹד בוֹ, כְּגוֹן פּוֹעֵר לְפֻעֹר וְזוֹרֵק אֶבֶן לְמַרְקוּלִים,
 6 וּמַעֲבִיר שְׁעָרוֹ לְכַמּוֹשׁ. וְכֵן מִי שִׁיעֵבַד בְּאַחַת מֵאַרְבַּע
 7 עֲבֹדוֹת לְאִיזָה נֶעֱבַד שִׁיחָיָה — הָרִי זֶה חֵיב כֶּרֶת,
 8 אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ עֲבֹדָתוֹ בְּכָךְ, כְּגוֹן אִם הֶקְרִיב
 9 לְפֻעֹר אוֹ הִשְׁתַּחֲוָה לְמַרְקוּלִים — וְזֶהוּ 'שְׁלֹא
 10 כְּדֻרְכָּה'. וְהַכֶּרֶת הַשְּׁלִישִׁי הוּא בְּמַעֲבִיר בָּאֵשׁ לְמִלָּךְ.
 11 כְּמוֹ שֶׁאַבְרָהָם (במצוות לא-תעשה ז' — סוף שיעור יד).

12 הַמִּצְוָה הַחֲמִישִׁית — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֹּהֲרָנוּ
 13 מִלְּהִשְׁתַּחֲוֹת לְעֲבֹדָה זָרָה. וְכַרוּר, שְׁמַח-שְׁאֲנוּ
 14 אוֹמְרִים, עֲבֹדָה זָרָה, — הַכּוֹנֵנָה בוֹ: כָּל-מָה שֶׁנֶּעֱבַד
 15 זֹלָת ה', וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם
 16 וְלֹא תַעֲבָדֵם" (שם, ה). וְאֵין הַכּוֹנֵנָה אֶסּוּר
 17 הַהִשְׁתַּחֲוִיָּה לְכַדָּה — לְהוֹצִיא (ולמעט) זֹלָתָה —
 18 אֲלֵא הַזִּכִּיר (כדוגמה) דֶּרֶךְ מִדְּרָכֵי הָעֲבֹדָה, כְּלוּמַר
 19 הַהִשְׁתַּחֲוִיָּה, וְכֵן מְזַהְרִים מִלְּהִקְרִיב לָהּ וּמִלְּקַטֵּר;
 20 וְהַעֹבֵר עַל אַחַת מֵאלוֹ וְהִשְׁתַּחֲוָה אוֹ הֶקְרִיב אוֹ נִסָּךְ
 21 אוֹ הִקְטִיר — חֵיב סְקִילָה. וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (שמות
 22 כב, יט): "זֹכֶכֶת לְאֱלֹהִים יִחָרֵם (שם) — עֲנֹשׁ
 23 שְׂמַעְנֹה, אֲזַהְרָה לֹא שְׂמַעְנֹה, תִּלְמּוּד לֹמַר: "לֹא-
 24 תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם". זְכִיחָה בְּכָלל הִיָּתָה
 25 וְיִצְאָת לְלַמֵּד: מִה זְכִיחָה מִיַּחֲדָת שְׁפִיּוּצָא בֵּיה
 26 עוֹבְדִין לְשִׁמְשִׁים וְחִיבִין עָלֶיהָ בֵּין שֶׁהוּא עוֹבְדוֹ (בין
 27 שֶׁהִיא דֶּרֶךְ עֲבֹדָתָה) בֵּין שֶׁאֵינוֹ עוֹבְדוֹ (בין שֶׁאֵינָה
 28 דֶּרֶךְ עֲבֹדָתָה), אֶף כָּל-שְׁפִיּוּצָא בוֹ עוֹבְדִין לְשֵׁם —
 29 חֵיב עָלָיו, בֵּין שֶׁהוּא עוֹבְדוֹ בֵּין שֶׁאֵינוֹ עוֹבְדוֹ.
 30 וְעִנִּין הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, שְׂאֵרְבַּעַת מִיָּנִי עֲבֹדָה אֵלֶּה,
 31 וְהֵם: הַהִשְׁתַּחֲוִיָּה, וְהַזְכִּיחָה, וְהַקְטוּר, וְהַנְּסוּךְ
 32 שִׁבְהֵם נִתְחַיְבוּ לְעֲבֹד אֶת ה' יִתְעַלֶּה — כָּל-מִי
 33 שִׁיעֵבַד עֲבֹדָה זָרָה בְּאַחַד מֵהֶם — חֵיב סְקִילָה,
 34 אֲפִלּוֹ אוֹתוֹ הַנֶּעֱבָד אֵין דִּרְכוֹ לְעֲבָדוֹ בְּאַחַת מֵאלוֹ.
 35 וְזֶהוּ שְׁקוּרָאִים לָהּ: "שְׁלֹא כְּדֻרְכָּה", כְּלוּמַר: אֶף-
 36 עַל-פִּי שֶׁעֵבַד אוֹתָהּ שְׁלֹא כְּדֻרְכָּה עֲבֹדָתָה, בֵּינָן
 37 שִׁיעֵבַד בְּאַחַת מֵאלוֹ חֵיב סְקִילָה אִם הוּא מְזִיד, וְהוּא
 38 בְּכֶרֶת אִם לֹא נִדְעָ (לביית דין) עָלָיו, אוֹ לֹא נֶעֱנֹשׁ
 39 (כשלא נתקיימו תנאי הענישה כהתראה וכדומה); אֶךְ
 40 אִם הוּא שׁוֹגֵג, יִקְרִיב קֶרֶפֶן חֲטָאת קְבוּעָה. וְכֵן אִם

41 קָבַל עָלָיו בְּאֵלֹהֶ (אמר לוֹ "אֵלֵי אַתָּה") אִיזָה דָּבָר
 42 שֶׁקָּבַל עָלָיו — הָרִי זֶה חֵיב (סקילה). וְכָבַד נִכְפַּל
 43 הִלָּאוּ בְּעִנְיָן זֶה, כְּלוּמַר: בְּאֶסּוּר עֲבֹדָתָה בְּאַחַד
 44 מֵאַרְבַּעַת מִיָּנִים אֵלֶּה אֲפִלּוֹ שְׁלֹא כְּדֻרְכָּה, וְהוּא אָמְרוּ
 45 יִתְעַלֶּה: "וְלֹא-יִזְכְּחוּ עוֹד אֶת זְכִיחָתָם לְשַׁעֲרֵם" (ויקרא יז, ז) וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "אֵין שְׁעִירִים אֲלֵא
 46 שְׂדִים". וּבִגְמָרָא זְכָחִים (קו). נִתְבָּאֵר, שְׁלֹא זֶה הוּא
 47 דְּיוֹקָא בְּשׁוֹחֵט לְעֲבֹדָה זָרָה, אֲפִלּוֹ אִם אֵין דְּרָכָה
 48 בְּשַׁחֲטָהּ. אָמְרוּ: מִנִּין לְזֹכֶכֶת בְּהִמָּה לְמַרְקוּלִים
 49 שֶׁהוּא חֵיב? שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יִזְכְּחוּ עוֹד אֶת-זְכִיחָתָם
 50 לְשַׁעֲרֵם". אִם אֵינוֹ עִנִּין (אין הַמְקָרָא מִשְׁמַשׁ)
 51 לְכְּדֻרְכָּה, דְּכָתִיב (כי כבר ישנו על-כך הפסוק) "אִיכָּה
 52 יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִים הָאֵלֶּה אֶת-אֱלֹהֵיהֶם" (ראה מצות לא
 53 תַעֲשֶׂה הַבָּאָה — דְּבָרִים יב, ל) — תִּנְהִי עִנִּין
 54 (הַשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ) לְשְׁלֹא כְּדֻרְכָּה. אִם כֵּן, הָעוֹבֵר עַל זֶה
 55 אִם הוּא מְזִיד — הִרְיָהוּ בְּכֶרֶת וּבִסְקִילָה כְּמוֹ
 56 שֶׁבִּאֲרָנוּ; וּבְשׁוֹגֵג — יִקְרִיב קֶרֶפֶן. וּלְשׁוֹן הַכְּתוּב:
 57 "זֹכֶכֶת לְאֱלֹהִים יִחָרֵם". וְכָבַד נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זוֹ
 58 בְּפָרָק ז' מִסְּנֵהֶרֶין (ס).

59 הַמִּצְוָה הַשְּׁנִיָּה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֹּהֲרָנוּ מִלְּעֲשׂוֹת
 60 פְּסִילִים אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ. וְאֵין הַבְּדִל בֵּין שִׁיעֵשׂם בִּידוֹ
 61 אוֹ יִבְקֹשׁ (לאחר) לְעֲשׂוֹתָם לוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
 62 "לֹא-תַעֲשֶׂה לָּךְ פֶּסֶל וְכָל-תְּמוּנָה" (שמות כג, ד).
 63 וְהַעֹבֵר עַל לֹא זֶה — חֵיב מִלְּקוּת, כְּלוּמַר: עַל
 64 עֲשִׂית עֲבֹדָה זָרָה אוֹ בִּקְשָׁה (לאחר) לְעֲשׂוֹת לוֹ
 65 (כדי לעבדה) אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא עֲבָדָה.

66 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֹּהֲרָנוּ
 67 מִלְּעֲשׂוֹת עֲבֹדָה זָרָה — אֲפִלּוֹ לְזוּלָתָנוּ —
 68 לְעֲבָדָהּ, וְאֲפִלּוֹ הִיָּה זֶה הַמְּבַקֵּשׁ אוֹתָנוּ לְעֲשׂוֹתָהּ
 69 הוּא גּוֹי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא
 70 תַעֲשֶׂה — לָכֵם" (ויקרא יט, ד). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (תחלת
 71 פֶּרֶשׁת קְדוּשִׁים הַלְכָה יב): וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה
 72 — אֲפִלּוֹ לְאַחֲרִים. וְשֵׁם אָמְרוּ: הָעוֹשֶׂה עֲבֹדָה
 73 זָרָה לְעַצְמוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם שְׁתֵּי אֲזַהְרוֹת, כְּלוּמַר:
 74 שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל עֲשִׂתָהּ בִּידוֹ — וְאֲפִלּוֹ הִיא
 75 לְאַחֲרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִצְוָה שְׁלִישִׁית זוֹ — וְגַם
 76 עוֹבֵר עַל שְׂרָכֵשׁ עֲבֹדָה זָרָה וְהָרִי הִיא בְּרִשׁוּתוֹ,
 77 אֶף אִם זֶה שֶׁעֲשָׂאָה לוֹ הוּא אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁקִּדְּמָה
 78 בְּמִצְוָה ב' — לְפִיכָךְ לֹקָה שְׁתֵּי מִלְּקוּת. וְכָבַד

יִשְׁמַע עַל-פִּיד' — אֲזַהֲרָה לַמִּדִּית'. הָעוֹבֵר עַל לֹא
זֶה — חֵיב סְקִילָה. וְלִשּׁוֹן סִנְהֶדְרִין (זו): מִדִּיתִי
עִיר הַנִּדְחָת — בְּסִקִּילָה. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִינֵי מִצְוָה
זו בְּפֶרֶק י' מִסְנֵה־דְרִין (קיא).

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְהִרְג אֲנָשִׁי
עִיר הַנִּדְחָת בְּלֶם וְלִשְׁרוֹף אֶת-הָעִיר עַל כָּל-מֵה-
שֶׁבָּתוּכָה, וְזֶהוּ דִין עִיר הַנִּדְחָת. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:
"וְשִׁרְפָתָהּ בָּאֵשׁ אֶת-הָעִיר וְאֶת-כָּל-שְׁלָלָהּ" (שם יז).
וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בְּמִסְכַּת סִנְהֶדְרִין (קיא).

הַמִּצְוָה הַכ"ג — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְכָּנוֹת עִיר
הַנִּדְחָת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְהִיתָה תֵּל עוֹלָם לֹא
תִכְנֶה עוֹד" (שם) וְכָל-הַבּוֹנֶה מִמֶּנָּה אֵיזָה דָּכָר חֵיב
מִלְקוֹת, כְּלוּמַר: שֶׁיִּשָּׁב אוֹתָהּ עִיר כְּמוֹ שֶׁהִיתָה.
וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק י' מִסְנֵה־דְרִין.

הַמִּצְוָה הַכ"ד — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְהַשְׁתַּמֵּשׁ
וּמִלְהַנּוֹת בְּאֵיזָה דָּכָר מִנְכָּסֵי עִיר הַנִּדְחָת, וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלָּה: "וְלֹא-יִדְבֹק בִּידָךְ מֵאוּמָה מִן-הַחֶרֶם" (שם,
יח), וְהַלּוֹקֵם מִמֶּנָּה כָּל-שֶׁהוּא — חֵיב מִלְקוֹת. וּכְבֹר
נִתְבָּאֲרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק י' מִסְנֵה־דְרִין (קיא).

יום שבת קודש כ"ד אייר ה'תש"ע

מצות לא תעשה טז. יז. יח. יט. כ. כא.
כו. כח. כז. כט. יד. ח. ט. ז.

הַמִּצְוָה הַט"ז — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְהַסִּית,
הֵינּוּ שֶׁיִּקְרָא אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה, וְזֶהוּ
הַנִּקְרָא: מִסִּית, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לְעֵיל (מצות לא תעשה
טו). וְלִשּׁוֹן אֲזַהֲרָה עַל זֶה הוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה בְּמִסִּית:
"וְלֹא-יִוָּסְפוּ לַעֲשׂוֹת כְּדָכָר הָרַע הַזֶּה בְּקִרְבָּךְ"
(דברים יג, יב); הָעוֹבֵר עַל זֶה, וְהוּא הַמִּפְתָּה אָדָם
מִיִּשְׂרָאֵל — חֵיב סְקִילָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב: "כִּי
הָרַג תִּהְיֶינָה" (שם, י). וְהָאָדָם אֲשֶׁר הִמְסִית רָצָה
שְׂיוֹסֵת לוֹ — הוּא אֲשֶׁר רָאוּי שֶׁיִּהְיֶינָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
יִתְעַלָּה וְאָמַר: "יִדָּךְ תִּהְיֶינָה בּוֹ בְּרָאשׁוֹנָה לְהִמִּיתוֹ"
(שם). וְלִשּׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה שם): מִצְוָה בִּיד
הַמוֹסֵת לְהִרְגוֹ. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בְּפֶרֶק ז'
מִסְנֵה־דְרִין (סז).

הַמִּצְוָה הַי"ז — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ הַמוֹסֵת
מִלְאַהֵב אֶת-הַמְסִית, וְשֶׁלֹא יֵאָכֵל לְדָבָריו, וְהוּא
אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא תֹאכֶה לוֹ" (שם, ט). וְלִשּׁוֹן

נִתְבָּאֲרוּ דִין הַמִּצְוָה הַזֹּאת עִם מֵה-שֶׁלְּפָנֶיהָ בְּמִסְכַּת
עֲבוּדָה זָרָה (מג).

הַמִּצְוָה הָרְבִיעִית — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ
מִלְעֲשׂוֹת צוּרַת הָאָדָם מִן-הַמִּתְכַּחֵת, הָאֲבָנִים,
הָעֵצִים וְדוּמִיָּהֶם, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹא נַעֲשׂוּ כְּדִי
לְעַבְדָם, וְזֹאת כְּדִי לְהַרְחִיק מִלְעֲשׂוֹת הַצּוּרוֹת
בְּכָלֵל, כְּדִי שֶׁלֹא יִחְשְׁבוּ עֲלֵיהֶם מֵה-שֶׁחֹשְׁבִים
הַתְּמוּנִים, כְּלוּמַר עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁחֹשְׁבִים
שֶׁיִּשׁ לַצּוּרוֹת הַשְּׁפָעָה. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא
תַעֲשׂוּן אֹתִי (אוֹתִי, בְּדוּמָה לִי, צוּרַת אָדָם עֲלִיו נֹאמַר
"בְּצַלְמִנוּ כְּדִמוּתֵנוּ") אֱלֹהִי כֶסֶף וְאֱלֹהִי זָהָב לֹא
תַעֲשׂוּ לָכֶם" (שְׁמוֹת כ, כג). וְלִשּׁוֹן הַמִּכְלָתָא (סוף
פְּרָשַׁת יִתְרוֹ) בְּעֶנְיָן לֹא זֶה עַל דֶּרֶךְ הַפְּרוּשׁ: "אֱלֹהִי
כֶסֶף וְאֱלֹהִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם" — שֶׁלֹא תֹאמַר:
הֲרִינִי עוֹשֶׂה לְנוֹי כְּדֶרֶךְ שֶׁאַחֲרִים עוֹשִׂים בְּמִדִּינוֹת,
תִּלְמוּד לֹמַר: לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם; וְהָעוֹבֵר עַל לֹא זֶה
— חֵיב מִלְקוֹת. וּכְבֹר נִתְבָּאֲרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ וְאִיזוֹ
צוּרָה מִתֵּר לְפִתּוֹ וְאִיזוֹ אֶסוּר וְאִידָּהּ יֵהָא אִפֵּן
הַפְּתוּחָה, וְזוּלַת זֶה, בְּפֶרֶק ג' מִעֲבוּדָה זָרָה. וְנִתְבָּאֲרוּ
בְּסִנְהֶדְרִין (ז): שֶׁלֹא זֶה, כְּלוּמַר, זֶה שֶׁנֹּאמַר "לֹא
תַעֲשׂוּן אֹתִי אֱלֹהִי כֶסֶף" כּוֹלֵל גַּם עֲנִינִים אֲחֵרִים
חוּץ מִעֲנִינֵי מִצְוֹת אֵלּוּ; אֲבָל פְּשָׁטִיהָ דִּקְרָא מְדַבֵּר
בְּמֵה-שֶׁהִזְהִירְנוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּמִכְלָתָא.

הַמִּצְוָה הַט"ו — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְקָרוֹ
לְעֲבוּדָה זָרָה, כְּלוּמַר: לְקָרוֹא בְּנֵי אָדָם לְעֲבוּדָתָהּ
וְלִזְרוֹם לָכָה, כְּלוּמַר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַקּוֹרָא הִזָּה אֵינוֹ
עוֹבֵד, וְלֹא עֹשֶׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה מִן-הַמַּעֲשִׂים זוּלַת
הַקְּרִיאָה אֵלֶיהָ. וְזֶה אִם קָרָא רַבִּים (רוב הַעִיר),
נִקְרָא: מִדִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "יִצְאוּ אֲנָשִׁים
בְּנֵי-בְלִיעַל מִקִּרְבָּךְ וַיִּדְּיחוּ אֶת-יִשְׁכִּי עִירָם לֹאמַר"
(דברים יג, יד); וְאִם קָרָא לְאֶחָד (ליחידים) מִבְּנֵי אָדָם
— הֲרִי זֶה נִקְרָא: מִסִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "כִּי
יִסִּיתָךְ אַחִיד בֶּן-אִמֶּךָ וְגו'" (שם, ז), וְדָבָרנוּ בְּמִצְוָה
זֶה הוּא בְּמִדִּית בְּלִבָּד, וְהָאֲזַהֲרָה שֶׁבָּאָה עַל זֶה הִיא
אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא יִשְׁמַע עַל-פִּידָךְ" (שְׁמוֹת כג, יג).
וּבְגִמְרָא סִנְהֶדְרִין (סג): אָמְרוּ: "וְלֹא יִשְׁמַע עַל-פִּידָךְ"
— אֲזַהֲרָה לְמִסִּית, מִסִּית בְּהִדְיָא כְּתִיב בָּהּ (כְּתוּב
בו, בְּמִסִּית, בְּמִפּוֹרֶשׁ): "וְכָל-יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּן
וְלֹא-יִוָּסְפוּ לַעֲשׂוֹת" (דברים יג, יב)!! אֵלֶּה אֲזַהֲרָה
לְמִדִּית". וְכֵן אָמְרוּ בְּמִכְלָתָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: "לֹא

1 ספרי (פרשת ראה שם): "מכלל שְׁנָאֹמֶר: "וְאַהֲבַת־
2 לְרַעְיָךְ כַּמּוֹדָה" (ויקרא יט, יח) יכול אֶתָּה אוֹהֵב לָזֶה?
3 תִּלְמּוּד לומר: "לֹא־תֹאכְלֶה לוֹ".

4 הַמִּצְוָה הִיא"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָה הַמוֹסֵת שֶׁלֹּא
5 יִקַּל בְּנִטְיָה (בשנאה) לַמִּסִּית, אֲלֵא חֵיב לְנִטּוֹר לוֹ
6 בְּהִכָּרֶת; וּכְשֶׁאֵינוֹ נוֹטֵר לוֹ — עוֹבֵר עַל מִצְוֹת
7 לֹא־תַעֲשֶׂה, וְהוּא אָמַר: "וְלֹא תִשְׁמַע אֲלֵיוֹ"
8 (דברים יג, ט), וְכֵן הַפְּרוּשׁ (המשך דברי הספרי שם):
9 מִכָּלִל שְׁנָאֹמֶר: "עוֹבֵר תַּעֲזוֹב עִמּוֹ" (שמות כג, ה)
10 יָכוֹל אֶתָּה עוֹזֵב (עוזר ומסייע) לָזֶה? תִּלְמּוּד לומר:
11 "וְלֹא תִשְׁמַע אֲלֵיוֹ".

12 הַמִּצְוָה הִיא"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָה הַמוֹסֵת
13 מִלְּהֲצִיל אֶת־הַמִּסִּית, אִם יֵרָאֶהוּ בְּמַצֵּב שֶׁל אֲבוֹד
14 וּכְלִיָּה, וְהוּא אָמַר: "וְלֹא־תַחֲסֹס עֵינֶךָ עָלָיו" (דברים
15 יג, ט). וְכֵן הַפְּרוּשׁ (המשך הספרי שם): מִכָּלִל
16 שְׁנָאֹמֶר: "לֹא תַעֲמֹד עַל־דָּם רַעַף" (ויקרא יט, טז)
17 יָכוֹל אִי אֶתָּה עוֹמֵד עַל דָּמוֹ שֶׁל זֶה (המסית)?
18 תִּלְמּוּד לומר: "וְלֹא־תַחֲסֹס עֵינֶךָ".

19 הַמִּצְוָה הַעֲשָׂרִים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָה הַמוֹסֵת
20 מִלְּלַמֵּד זָכוֹת עַל הַמִּסִּית: וְאַפְלוּ יוֹדֵעַ לוֹ זָכוֹת —
21 אֲסוּר לוֹ לְהַזְכִּירוֹ וְלֹא יִלְמַד עָלָיו זָכוֹת, וְהוּא אָמַר:
22 יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־תַחֲמַל" (דברים שם). וְכֵן הַפְּרוּשׁ
23 (ספרי, שם): וְלֹא תַחֲמַל, לֹא תִלְמַד עָלָיו זָכוֹת.

24 הַמִּצְוָה הִיא"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָה הַמוֹסֵת
25 מִלְּשַׁתֵּק מְלומֵר חוֹבָה הַיְדוּעָה לוֹ עַל הַמִּסִּית מִמֶּה
26 שֶׁמִּבִּיא (לפסק דין לחובתו עד) לִידֵי קִיּוֹם הַעֲנֵשׁ
27 עָלָיו, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־תַחֲמוֹל עָלָיו"
28 (שם). וְכֵן הַפְּרוּשׁ (ספרי, שם): וְלֹא תַחֲמוֹל — לֹא
29 תִלְמַד עָלָיו זָכוֹת.

30 הַמִּצְוָה הִיא"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָה אָדָם
31 מִלְּהַתְּנִיב בְּשָׂמָה (של עבודה זרה), וְהוּא, שִׁיאֵמַר
32 שֶׁה' צִוָּהוּ לְעַבְדָּה אוֹ שֶׁהִיא עֲצָמָה צוּתָה עַל
33 עֲבוֹדָתָהּ וְהִבְטִיחָה גְמוּלָה וְעֵנֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁמִּדְּמִים נִבְיֵאִי
34 הַבַּעַל וְנִבְיֵאִי הָאֲשֵׁרָה. וְלֹא בָּא בְּכַתוּב לֹא מִפְּרֹשׁ
35 מִיָּחָד בְּעֵינֵי זֶה, כְּלוּמַר: אֲזַהֲרֶת מִתְּנִיבָא בְּשָׂמָה;
36 אֲבָל נִתְבָּאֵר בְּכַתוּב הַעֲנֵשׁ, שֶׁכֵּן נִדוֹן הַמִּתְּנִיבָא
37 בְּשָׂמָה בְּמִיתָה, וְהוּא אָמַר: "וְאֲשֵׁר יִדְבֹר בְּשֵׁם
38 אֱלֹהִים אֲחֵרִים וּמַת הַנְּבִיא הַהוּא" (שם יח, כ).

39 וּמִיתָה זֶה בְּחֻנֵּק, כְּפִי הַכָּלִל שֶׁאֲצַלְנוּ שְׁמִיתָה
40 הָאֲמוּנָה בַּתּוֹרָה סֶתֶם — חֻנֵּק. וְכֵן יְדוּעַ לָךְ
41 הַיִּסוּד שֶׁבִּאֲרָתִי לָךְ בְּכָלִל י"ד מִן הַכָּלִלִּים שֶׁקִּדְּמוּ
42 לְמֵאֲמַר זֶה, וְהוּא אָמַר: לֹא עֲנֵשׁ הַכָּתוּב אֲלֵא־אִם־
43 כֵּן הַזֶּהֱרָה; וְהִנֵּה אֲזַהֲרֶתוּ מִמֶּה־שְׁנָאֹמֶר: "וְשֵׁם
44 אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכֹּר" (שמות כג, יג). כִּי אֵינוֹ
45 מִן־הַנִּמְנָע שֶׁלֹּא אֶחָד מִזֵּהֱרִיר עַל עֲנִינִים רַבִּים וְאֵין
46 דִּינּוֹ דִּין לֹא שֶׁבְּכָלִלוֹת, כִּינֵּן שֶׁנִּתְבָּאֵר הַעֲנֵשׁ בְּכָל־
47 עֵינֵי וְעֵינֵי. וּמִזֶּה יָבוֹא דְּגִמָּאוֹת בְּמִקּוּמָן. וְכֵן
48 נִתְבָּאֵר דִּין מִצְוָה זֶה בְּפֶרֶק י"א מִסְּנֵה־דְרִין.

49 הַמִּצְוָה הִיא"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָה מִלְּשַׁמּוֹעַ
50 נְבוּאָת מִתְּנִיבָא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, כְּלוּמַר: שֶׁלֹּא נִדּוֹן
51 עִמּוֹ וְלֹא נִשְׁאָלָהוּ וְנֵאמַר לוֹ; מָה הָאוֹת שֶׁלָּךְ וּמָה
52 רִאֲיָתְךָ עַל דְּבַר זֶה, כִּדְרָךְ שֶׁנַּעֲשֶׂה עִם מִתְּנִיבָא בְּשֵׁם
53 ה' (נְבִיא אִמַּת) — אֲלֵא כְּשֶׁנִּשְׁמַעְהוּ מִתְּנִיבָא בְּשָׂמָה
54 נִתְרָה בּוֹ עַל כֶּף, כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ חֵיבִים בְּכָל־חֻטָּא; וְאִם
55 יִתְמִיד בְּטַעֲנָתוֹ — נַעֲנִישָׁהוּ כְּרֵאוּי לְפִי דִּינִי
56 הַתּוֹרָה, וְלֹא נַחוּשׁ לְאוֹתוֹתָיו וְלֹא לְרֵאוּתָיו. וְעַל זֶה
57 הַזֶּהֱרָהוּ בְּאֲמָרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא תִשְׁמַע אֶל־דְּבָרֵי
58 הַנְּבִיא הַהוּא" (דברים יג, ד). וְכֵן נִתְבָּאֵר דִּינִי
59 מִצְוָה זֶה בְּפֶרֶק י"א מִסְּנֵה־דְרִין (שם).

60 הַמִּצְוָה הִיא"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהֱרָה עַל נְבוּאָת
61 שֶׁקֶר, וְהוּא שִׁיתְּנִיבָא בְּשֵׁם ה' אֲלֵא שִׁיאֵמַר מָה
62 שֶׁלֹּא אָמַר ה', אוֹ מָה שֶׁאָמַר יִתְעַלֶּה לְזוּלָתוֹ
63 וּמִיָּחָס זֹאת לַעֲצָמוֹ וְיֵאמַר שֶׁה' אָמַר לוֹ דְּבָרִים
64 אֵלֶּי, וְהוּא לֹא אָמַר לוֹ. וְלִשּׁוֹן הַאֲזַהְרָה בְּעֵינֵי זֶה
65 הוּא אָמַר: "אֶף הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזִּיד לְדַבֵּר דְּבַר בְּשָׁמִי
66 אֶת אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִיו לְדַבֵּר" (שם יח, כ). (ומהעונש
67 נִלְמַד אֲזַהֲרָה, עַל פִּי הַכָּלִל הִיא"ד). וְגַם הַעוֹבֵר עַל
68 לֹא זֶה חֵיב חֻנֵּק; וְכִשְׁמַנּוּ אֶת־הַחֻנֵּקִים אָמַר
69 (סְנַהֲדִין פט.): "וְנִבְיֵא הַשֶּׁקֶר". וְשֵׁם אָמַר: שֶׁלֹּשָׁה
70 מִיתָתָם בְּיַד אָדָם: "אֲשֶׁר יִזִּיד לְדַבֵּר דְּבַר בְּשָׁמִי"
71 — זֶה הַמִּתְּנִיבָא מִשֶּׁלֹּא שָׁמַע; "אֶת אֲשֶׁר
72 לֹא־צִוִּיתִיו לְדַבֵּר, הֵא לְחַבְרוֹ צִוִּיתִי" — זֶה
73 הַמִּתְּנִיבָא מִשֶּׁלֹּא נֵאמַר לוֹ; "וְאֲשֶׁר יִדְבֹר בְּשֵׁם
74 אֱלֹהִים אֲחֵרִים" — זֶה הַמִּתְּנִיבָא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה,
75 וּבְכָלֵן נֵאמַר: "וּמַת הַנְּבִיא הַהוּא" — וְכָל־מִיתָה
76 הָאֲמוּנָה בַּתּוֹרָה סֶתֶם הִיא חֻנֵּק. וְכֵן נִתְבָּאֵר
77 דִּינִי נְבִיא שֶׁקֶר זֶה בְּפֶרֶק י"א מִסְּנֵה־דְרִין (שם).

1 המצוה הכ"ט — האזהרה שהזהרנו שלא לירא
2 מנביא השקר או להמנע מלהרגו כיון שהוא
3 מתנבא בשם ה', אלא לא ירא מענש כלל כיון
4 שנתברר לנו שקרוי והוא אמרו יתעלה: "לא תגור
5 ממנו" (שם יח, כב). ולשון ספרי (שם): "לא תגור
6 ממנו — אל תמנע עצמך מללמד עליו חוכה".
7 וכבר בארנו דיני מצוה זו באר היטב בהקדמת
8 חבורנו לפרוש המשנה.

9 המצוה הי"ד — האזהרה שהזהרנו מלהשבע
10 בעבודה זרה, אפלו לעובדיה. וכן לא ישביעם בה,
11 כמו שפארו לנו באמרו (מכילתא פרשת שופטים):
12 לא תשביע לגוי ביראתו. והוא אמרו יתעלה:
13 "ושם אלהים אחרים לא תזכירו" (שמות כג, יג),
14 שלא תשביע לגוי ביראתו, ושם אמרו (במכילתא)
15 עוד: "לא תזכירו" — שלא ידור בשם עבודה
16 זרה. ובסנהדרין (סג): "לא תזכירו — שלא יאמר
17 אדם לחברו: שמור לי בצד עבודה זרה פלונית".
18 והעובר על לאו זה, כלומר: הנשבע דרך רוממות
19 בדבר מכל-הנבראים שמאמינים בו התועים שהוא
20 אלהות — חייב מלקות. אמרו בגמרא סנהדרין,
21 כשהזהירו מלחבק עבודה זרה ולנשקה ולכבד
22 לפניה וכיוצא בזה ממעשה הכבוד והאהבה: על
23 כלם אינו לוקה חוץ מן-הנודר בשמה והמקים
24 (הנשבע) בשמה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
25 ז' מסנהדרין.

26 המצוה השמינית — האזהרה שהזהרנו
27 ממעשה האוב, והוא שמקטיר קטרת ידועה ועושה
28 מעשים מסוימים, ונדמה לו שהוא שומע דבור
29 מתחת שחיו (מתחת מקום החיבור של הזרוע אל
30 הכתף) שעונה למה שישאל עליו — וזה מין
31 ממיני עבודה זרה, והוא אמרו: "אל-תפנו אל-
32 האבת" (ויקרא יט, לא). ולשון ספרא (פרשת
33 קדושים): "אוב — זה פיתום (שם מכשף) המדבר
34 משחיו". והעובר על לאו זה במזיד — נסקל; ואם
35 לא נסקל הרי זה בכרת; ואם הוא שוגג — חייב
36 חטאת קבועה, כלומר: (דוקא זה) העושה אותם
37 המעשים בידו ומתעסק בהם בעצמו. וכבר נתבאר
38 דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין.

39 המצוה התשיעית — האזהרה שהזהרנו
40 ממעשה הידעוני וגם הוא מין ממיני עבודה זרה,
41 והוא: שיקח עצם עוף ששמו ידוע וישים אותו
42 בפיו ויקטר בקטרת ויאמר דברים ויעשה מעשים
43 עד שיהיה במצב הדומה למצב המתעלף ותבואהו
44 תרדמה וידבר עתידות. אמרו (סנהדרין סה):
45 "ידעוני — מניח עצם ידוע בפיו והוא מדבר
46 מאליו". ובא הלאו על ענין זה בלשון זה: "אל
47 תפנו אל-האבת ואל-הידענים" (ויקרא שם). ואל
48 תחשוב שזה לאו שפכללות — לפי שפבר חלקם
49 כשהזכיר את הענש ואמר: אוב או ידעוני, וחיב
50 בכל-אחד מהם סקילה וכרת למזיד, והוא אמרו
51 יתעלה: "ואיש או-אשה פיהיה בהם אוב או
52 ידעני מות ימתו" (שם כ, כז). ולשון ספרא (קדושים
53 שם): "לפי שהוא אומר "ואיש או-אשה פיהיה
54 בהם אוב או ידעוני", ענש שמענו אזהרה לא
55 שמענו — תלמוד לומר אל-תפנו אל-האבת ואל
56 הידעונים" (שם יט, לא); וגם העובר על לאו זה
57 בשוגג — חייב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני
58 מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין (סה).

59 המצוה השביעית — האזהרה שהזהרנו
60 מלמסור מקצת בגינו לנעבד (עבודה זרה) שהיה
61 מפרסם בזמן מתן תורה שהיה שמו מלך, והוא
62 אמרו יתעלה: "ומזרעך לא-תתן להעביר למלך"
63 (שם יח, כא). עבודת עבודה זרה זו היתה, כמו
64 שנתבאר בפרק ז' מסנהדרין (סד), שמעביר אש
65 ומלבה אותה ולוקח מקצת בגיו ומוסרו בידי
66 המתעסק בעבודת אותו הנעבד (כדי למוסרו לרשות
67 עבודה זרה), ומעבירו (האב) על אותה האש (על
68 גבה) מצד לצד (ולא בתוכה ממש), וכבר נכפל
69 הלאו על מעשה זה ואמר: "לא-ימצא כף מעביר
70 בנו-ובתו באש" (דברים יח, י). והעובר על לאו זה
71 במזיד — חייב סקילה, וכרת אם לא נסקל;
72 ובשוגג — חייב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני
73 מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין.

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שהמידה הממונה על ה'בת קול' יודעת שבעים לשון, וְלֹא־שְׁמוּעִי עֲבִירָא
 – משום שתפקידה להשמיע דברים, והיא עשויה להשתלח לפעמים
 לאנשי עמים שונים המבינים אחת מכל השפות. וְאִי בְּעִית אִימָא תִּירוּן
 אחר, במקרים האלו, מי שאמר את הבת קול בארמית, המלאך גְּבִרְיָאֵל
 הָוָה, שהוא יודע את כל השפות, דֹּאמֶר מַר, בָּא גְּבִרְיָאֵל אל יוסף הצדיק
 וְלִימְרֵי שְׁבָעִים לְשׁוֹן, כדי שפרעה ומצרים יקבלוהו למשנה למלך.
 שנינו במשנה שְׁכַרְכַּת הַמְּזוּן נאמרת בכל לשון, ומסבירה הגמרא שאין
 לזה דרשה, אלא כיוון שחייבה התורה לברך, דְּכַתִּיב, וְאִכְלֹתָ וְשָׂבַעְתָּ
 וּבְרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, ולא קבע הכתוב לשון מסוימת לברך בה, לכן
 אתה יכול לברך בכל לשון שאתה מברך.
 שנינו במשנה שְׁכַבּוּעַת הַעֲדוּת נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה מניין
 לומדים זאת, דְּכַתִּיב, וְנִפְשָׁא בִּי תַחֲטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִי, ולא נאמר
 'והשביעהו באלה', משמע מכך, כִּבְלָ לְשׁוֹן שְׁהִיא שׁוֹמְעָת.
 שנינו במשנה שְׁכַבּוּעַת הַתְּקִדּוֹן נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה
 מניין לומדים זאת, אֲתֵיָא בגזירה שוה 'תַּחֲטָא' 'תַּחֲטָא' מְשַׁכְּבּוּעַת
 הַעֲדוּת.
 הגמרא סיימה לעסוק בדברים הנאמרים בכל לשון, ועוברת לעסוק בחלק
 השני של המשנה, שם שנינו, וְאֵלֹּי נְאֻמְרִין בְּלִשׁוֹן תְּקוּדָשׁ, מִקְרָא
 בִּיבּוּרִים וְחִלְצָה כו' וממשיכה המשנה עַד מִקְרָא בִּיבּוּרִים בִּיצַד –
 מניין שבלשון הקודש, שנאמר בפרשת ביכורים, וְעִנִית וְאִמְרַת לִפְנֵי ה'
 אֱלֹהֶיךָ, וְלַחֲלֹן בברכות וקלות של הר גריזים וחר עיבל הוא אומר,
 וְעֵנִי הַלּוֹים וְאָמְרוּ אֵל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, ודורשים גזירה שוה של 'עניה'
 ואמירה, מִה עֲנִיָּה הָאִמְרוּרָה לַחֲלֹן אצל הלוים, נאמרה בְּלִשׁוֹן תְּקוּדָשׁ,
 אֵף כֵּאֵן במקרא ביכורים, צריך לאומרו בְּלִשׁוֹן תְּקוּדָשׁ.
 שואלת הגמרא, וְלּוֹים גּוֹפִיָּיהוּ, מִנֵּלן שאמרו את הברכות והקלות
 בלשון הקודש. עונה הגמרא, אֲתֵיָא בגזירה שוה 'קול' 'קול' מְשַׁמָּה,
 כְּתִיב הִכָּא בלויים 'קול רם', וְכְתִיב הִתָּם במתן תורה, מִשָּׁה יִדְבֵּר
 וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנּוּ בְּקוֹל, מִה לַחֲלֹן בְּלִשׁוֹן תְּקוּדָשׁ נִתְּנָה התורה, אֵף כֵּאֵן
 בלויים, היו צריכים לומר בְּלִשׁוֹן תְּקוּדָשׁ.
 שנינו במשנה חֲלִיצָה בִּיצַד – מניין שנאמרת בלשון הקודש, נאמר
 בחליצה 'וענתה ואמרה', ולחלן הוא אומר 'וענו הלוים ואמרו', מה לחלן
 בלשון הקודש, אף כֵּאֵן בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, 'וענתה ואמרה'
 ככה' עד שתאמר בלשון הזה 'כו'. ממשיכה הגמרא לברר את שיטתם,
 שואלת הגמרא, וְרַבֵּנן שלמדו מגזירה שוה, הֵיא 'כְּכָה' מֵאִי עֲבָדִי לֵיה –
 מה ילמדו מיתור תיבת 'ככה'. מתרצת הגמרא, חכמים מִיבָּעִי לָהּ –
 דורשים מתיבת 'ככה' לְדָבָר שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה מַעֲבָב – דהיינו ממה
 שהסמך הפסוק 'ככה' ליעשה, דורשים שרק דבר שהוא מעשה מעבב,
 דהיינו חליצה וריקוקה, אבל האמירה אינה מעבבת.
 שואלת הגמרא, וְרַבֵּי יְהוּדָה שלמד מתיבת 'ככה' שלשון הקודש מעבב,
 מהיכן ילמד הלימוד לדבר שהוא מעשה מעבב. מתרצת הגמרא, מ'בִּחָ'
 'כְּכָה' – שהיתה התורה יכולה לכתב 'כה', דהיינו 'וענתה ואמרה כה'
 יעשה לאיש', ולמה כתבה 'ככה', לדרוש לדבר שהוא מעשה מעבב.
 שואלת הגמרא, וְרַבֵּנן מה ילמדו מיתור התורה שכתבה 'ככה' ולא 'כה'.
 ומתרצת, 'בִּחָ' 'כְּכָה' לֹא מַשְׁמַע לָהּ לרבנן לדרוש, שכן דרך התורה
 לפעמים לכתוב 'ככה' ולא 'כה'.

כָּל הַתּוֹרָה כְּבָל לְשׁוֹן נְאֻמְרָה ולפיכך היא מותר לקרוא קריאת התורה
 בבית הכנסת בכל שפה, דִּיאִ סְלָקָא דְּעֵתָךְ שרבי סובר שכל התורה רק
 בְּלִשׁוֹן תְּקוּדָשׁ נְאֻמְרָה, אם כן, וְהִיוּ דְּכַתִּב רַחֲמֵנָא ללמוד שקריאת
 שמע נאמרת רק בלשון הקודש ככתבה, לָמָּה לִי, הרי ודאי שאין לקרואה
 בלשון אחרת. דוחה הגמרא, יתכן שרבי סובר שהתורה נאמרה רק בלשון
 הקודש, ובכל זאת אִיצְטְרִיךְ את הדרשה של 'והיו', מְשׁוּם דְּכַתִּיב
 'שָׁמַע', והיה מקום לדרוש מזה כחכמים שאפשר לומר קריאת שמע בכל
 לשון, לכן כתבה התורה 'והיו' ללמד שלא נדרוש כך, אלא נדרוש
 מ'שמע' שצריך להשמיע לאוזנו.

וממשיכה הגמרא לברר, לִימָא – האם נאמר שְׁכַבּוּעַת הַתּוֹרָה
 בְּכֻלָּה בְּלִשׁוֹן קוּדָשׁ נְאֻמְרָה, דִּיאִ סְלָקָא דְּעֵתָךְ שסוברים חכמים שְׁכַבְל
 לְשׁוֹן נאמרה, 'שָׁמַע' דְּכַתִּב רַחֲמֵנָא ללמד שאפשר לקרוא קריאת שמע
 בכל לשון, לָמָּה לִי, הרי ודאי שאפשר לקרואה בכל לשון. דוחה הגמרא,
 יתכן שחכמים סוברים שהתורה נאמרה בכל לשון, ובכל זאת אִיצְטְרִיךְ
 את הדרשה של 'שמע', מְשׁוּם דְּכַתִּיב וְהִיוּ, והיה מקום לדרוש מזה
 כרבי שאפשר לומר קריאת שמע רק בלשון הקודש, לכן כתבה התורה
 'שמע' ללמד שלא נדרוש כך, אלא נדרוש מ'והיו' שלא יקראנה למפרע
 בסדר הפוך.

שנינו במשנה שְׁתַּפְּלָה נאמרת בכל לשון. מסבירה הגמרא שהמקור לדון
 זה הוא מסברא ולא צריך לימוד לזה, שהרי התפילה, בקשת רַחֲמֵי הֵיא,
 ולכן, כָּל הִבֵּי דְּבָעִי, מַצְלִי – בכל דרך שיכול לבקש בתפילה בכוונה,
 בה תתפלל, ואם יודע לכוון את ליבו בשפה מסוימת, שיתפלל בה.
 מקשה הגמרא, ויתפלה, האם אכן נאמרת כְּבָל לְשׁוֹן, וְהָאֵמֶר רַב יְהוּדָה,
 לְעוֹלָם אֵל יִשְׂאֵל אֲדָם צָרְכּוֹ בְּלִשׁוֹן אֲרָמִית, דֹּאמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל
 הַשְּׂוֹאֵל צָרְכּוֹ בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, אֵין מִלֵּאבִי הַשֶּׁרֶת נִזְקָקִין לוֹ לסייע, לִפְי
 שְׁאֵין מִלֵּאבִי הַשֶּׁרֶת מִבִּירִין בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי. מתרצת הגמרא, לֹא קָשִׁיָא,
 הָא מִפְּחִיד, הָא בְּצַבּוּר, מה שאמר רבי יהודה שאין להתפלל בארמית,
 נאמר לגבי יחיד המתפלל, כי הוא צריך שסייעוהו מלאכי השרת, ואילו
 דברי משנתנו שתפילה נאמרת בכל לשון, נאמרו לגבי תפילת ציבור,
 והם אינם צריכים סיוע ממלאכי השרת.

מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן, וְאֵין מִלֵּאבִי הַשֶּׁרֶת מִבִּירִין בְּלִשׁוֹן
 אֲרָמִי, וְהִתְנִיָא ברייתא הסותרת לזה, שפעם כשהלכו פרחי כהונה מבני
 בית חשמונאי להלחם עם יוונים לפני יום הכיפורים, ונמשכה מלחמתם
 גם ביום כיפור, ויחנן בָּחֵן גָּדוֹל שעבר עבודת היום של יום כיפור, שָׁמַע
 בַּת קוֹל מִבֵּית קֹדֶשׁ תְּקוּדָשִׁים שֶׁהוּא אֹמֵר, נִצְחָהוּ מִלֵּאֵל דְּאֵזְלוּ לְאִנְחָא
 קָרְבָא לְאִנְטוּכִיא – נצחו הצעירים שהלכו להילחם באנטוכיא. וכן
 למדנו עוד ברייתא, וְשׁוּב מַעֲשֶׂה בְּשָׁמְעוֹן הַצִּדִּיק, שִׁשְׁמַע בַּת קוֹל
 מִבֵּית קֹדֶשׁ תְּקוּדָשִׁים שֶׁהוּא אֹמֵר, 'בְּטִילַת עֲבִידָתָא דְּאִמְרָא שְׁנָאָה
 לְאִייתָאָה עַל הִיכְלָא – התבטל החייל שאמר השונא להביא על הדיכל,
 וְנִהְיָ נִסְקָלָנָם מֶלֶךְ יוֹן, וְכַמְטֹל גְּזִירֹתָיו, וְכַתְּבוּ לַעֲצָמָם הַשּׁוֹמְעִים
 ששמעו זאת משמעון הצדיק, איזו שעה היתה אֲתָה שָׁעָה, וְכִיּוֹנוֹ –
 ראו שהשעה שרשמו היתה מכוונת, שבדיק אז אכן התבטל החייל, נהרג
 גסקלגס ובטלו גזירותיו, וְכַלְשׁוֹן אֲרָמִי הָיָה הבת קול אומר, וזה סותר
 את דברי רבי יוחנן שמלאכי השרת אינם מכירים לשון ארמית. מתרצת
 הגמרא, אִי בְּעִית אִימָא, בַּת קוֹל שְׁאֵנִי – שונה ממלאכי השרת,

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לג עמוד א

תוספות

רש"י

לימא קסבר רבי. מדאיצטריך קרא שתתא קריאת שמע בכתבה: כל התורה
בכל לשון נאמרה. לקרות בבית הכנסת: משום דכתיב שמע. איצטריך והיו
דלא תדרשיה לקרית שמע בכל לשון אלא להשמיע לאזניה: תפלה. דקתני מתני
בכל לשון לא צריך קרא. דהא רחמי נידוה, והוא לשנא דידע לכון לבו ליצלה:
יחיד. צריך שסייעהו מלאכי השרת, צבור
לא צריכי להו דכתיב (לוי ט) הן אל בברי
לא ימאס, אינו מאס בתפלתן של רבים:
נצחו טליא דאילו לאנחא קרבא
באנחא. שהלכו פרחי בהגה בני בית
חשמונאי להלחם עם יוונים לפני יום
הכפורים ונלחמו ביום הכפורים, ושמע
יוחנן בת קול בשדיה עובר עבודת יום
הכפורים: עבדתא. חיל, לשון העבדי את
חילו עבודת גדולה (ומקל ט): גסקלגס. שם
מלך יון: שאני בת קול. אותה מדה
המקנה על כך יודעת שבשמים לשונות,
מפני ששדיה להשמיע והיא משתלחת
לכל הלשונות פעמים לזה ופעמים לזה:
דאמר טר. לקמן בפרקא (דף טז) ולפרו.
ליוסף שבעים לשונות: ה"ג. ברכת המזון
דכתיב וברכת, ולא גרסין מנלן, דלא בעיא
קרא, דמהיכא מיתי דבעין לשון קדש: בכל
לשון שהיה מברך. לא קבע לו הכתוב
לשון: שבועת העדות מנלן. דאי לא כתב
קרא איכא למימר דבעין דומיא דשבועת
הר גריזים ותר עיבל שהוא בלשון הקדש:
ושמעה. מדלא כתיב והשביעה באלה:
יעגנו בקול. במות תורה, בלשון הקדש
תננה: לדבר שהוא מעשה מעבב. בה.
בגון חליצה וקריקה, דכבה משמע עכובא
דאסור לשנות, וסמכו ליגשה לומר
שהמעשה מעבב:

ור

כל התורה בכל לשון נאמרה, דאי סלקא דעתך בלשון
הקודש נאמרה, והיו דכתב רחמנא למה לי?
איצטריך משום דכתיב "שמע". לימא קסברי רבנן כל
התורה כולה בלשון קודש נאמרה, דאי סלקא דעתך
בכל לשון, "שמע" דכתב רחמנא למה לי? איצטריך
משום דכתיב "והיו": תפלה: רחמי היא, כל היכי דבעי,
מצלי. ותפלה בכל לשון? והאמר רב יהודה: לעולם
אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית, דאמר ר' יוחנן:
כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין
לו, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי! לא
קשיא, הא ביחיד הא בצבור. ואין מלאכי השרת מכירין
בלשון ארמי? והתניא: יוחנן כהן גדול שמע בת קול
מבית קדש הקדשים שהוא אומר: נצחו טליא דאילו
לאנחא קרבא לאנחא. ושוב מעשה בשמעון הצדיק
ששמע בת קול מבית קדש הקדשים שהוא אומר:
בטילת עבדתא דאמר שנאה לאייתאה על היכלא
ונהרג גסקלגס וכתבו גזירותיו, וכתבו אותה שעה
וביונו ובלשון ארמי היה אומר! אי בעית אימא: בת
קול שאני, דלאשמעי עבדא. ואי בעית אימא: גבריאל
היה, דאמר מר, בא גבריאל וליפרו שבעים לשון:
ברכת המזון: דכתיב "ואכלת ושבעת וברכת את ה'
אלהיך" בכל לשון שאתה מברך: שבועת העדות:
דכתיב: "ונפש פי תחטא ושמעה קול אלה" בכל לשון

איתא בירושלמי ודפרקן דאמר התם וברכת כדי שיהא יודע למי מברך (ומשמע בפרק כיצד מברכין) (פסות דף טז) אפילו אמרה בלשון חול שלא בתקונה יצא דומיא
דבנימין רעיא כרך ריפתא בטר דכרך אמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא ואמר רב דיצא ידי ברכה ראשונה ומואמרת לפני ה' אלהיך דכתיב גבי וידי (ומעשר לא
ילין דלא) דמי להאי דהכא כתיב את ה' אבל התם לפני ה' דלהכי כתיב לפני ה' דמשמע דבעורה היה מתורה ולהכי איצטריך גזירה שוה דאמריה אמרה: **שבועת**
העדות מנא לן. קרא לפרש אי לא קרא הוה אמנא נילף קול קרא מנשה להכי כתיב ושמעה דמשמע בכל לשון שהיא שומעת מדלא כתיב והשביעה בשבועת אלהי
אבל לפירוש רש"י דפי' אי לא קרא הוה אמנא דומיא דשבועת הר גריזים ותר עיבל שהיו בלשון הקדש אדרבה נילף משבועת סוטה שהיא בלשון חול ועוד נילף
אלה אלה מסוטה דכתיב בה בשבועת האלה להכי אית לך למימר אי לאו דכתיב ושמעה לא הוה ידענא אי הוה לן למילף קול קול או אלה אלה: **אתיא** תחטא
תחטא. נראה דהא גזירה שוה לאו דוקא נקט לה הכא דהא מדיכא תיתי דבעי בלשון קודש אדרבה בלא גזירה שוה דתחטא תחטא הוה משמע טפי דבכל לשון דהוה
ילפינן מעילה מעילה מסוטה אלא אגב דילפינן בשבועות (דף טז). בלא גזירה שוה דבתביעת ממון הכתוב מדבר נקט לה נמי הכא: **וענית** ואמרת ולהלן הוא אומר
וענו הלויים ואמרו. תימא אדרבה לילף ואמרת לפני ה' אלהיך מידיו מעשר דהא מדדמי ליה ילפינן ואם תאמר הכא עניה עניה גמיר הא
לעיל פריך ונילף אמרה אמרה מלויים ומודר דנין עניה ואמירה מעניה ואמירה ואין דנין עניה גרידתא מעניה גרידתא (נ"ל ואין דנין אומירה גרידתא מעניה ואמירה) **אתיא** קול
קול. אין לומר אדרבה נילף קול קול משבועת הפקדון דעניה וקול גמיר ואין דנין עניה וקול גמיר: **ורבי** יחודה מכה כבה. לא ידענא אי דרשי ר'
יחודה מכה כבה דכל האמור בפרשה אפילו קריאה מעכבא דאין לשנות מכל האמור דלהכי אהני כה כבה וממילא הוה לשון קודש נמי עיכובא דפרשה נאמרה בלשון
קודש ותימא לומר כן ד"כ כמאן מרבתי ס"ל לא כרבי אליעזר ולא כר' עקיבא דתרייהו מודו דקריאה לא מעכבא ולא פליגי אלא ברקיקה (ביבמות דף קד) דלר' אליעזר
מעכבא כיון דהוה מעשה ולרבי עקיבא לא מעכבא מעשה באיש בעי' ואם אית לך למימר דרבי יחודה סבר דדוקא בלשון קודש מעכבא אבל אם לא קראה כלל אינו
מעכבא גם הוא סברא תמורה שאם לא קראה כלל אינו מעכבא ואם קראה בלשון חול מעכבא ומסתברא טפי למימר דסבירא ליה דקריאה מעכבא ופליג אתנא דמתניתין
בפרק מצות חליצה (פס דף קד) דקא סבר רבי יחודה לא נחלקו רבי עקיבא ורבי אליעזר בדבר זה והכי אמר בעלמא בגון בפרק רבי אליעזר דמילה (פס דף קד)
קלה:

כל התורה כולה בכל לשון נאמרה. פי' ר"ח הא פשיטא דבשעת מ"ת ניתנו
למשה בלשון קודש והאי דקאמר הכא ובכל לשון דיינו אם ניתנה
להעתיקה בלשון אחר או לא ומפירושו נשמע דלמ"ד לא ניתנה להעתיקה בלשון
אחר לא ניתנה לקרוא כמו כן בלשון אחר דמי שהיה קורא אותה בלשון פרסי
והיא כתובה לשון עברי כאלו היה קורא
בעל פה כדאמרין בפ' שני דמגילה (דף טז)
קראה תרגום לא יצא היכי דמי אילימא
דכתיבא מקרא וקא קרי תרגום היינו על פה
הוא לא. צריכא דכתיבא תרגום וקא קרי
תרגום ולא ידענא לפירושו היכי סלקא
דעתיה למימר אליבא דרבי דבכל לשון
ניתנה ליכתב אם כן הא דאמר רבי ק"ש
ככתבה היינו בכל לשון שהיה בכל לשון
ניתנה ליכתב אם כן היינו רבנן ותו תפשוט
מיהא התם דאליבא דרבי בלשון הקודש
נאמרה ותו מאי קמבעיא ליה והא פלוגתא
היא בפ"ק דמגילה (דף טז) תנן אין בין ספרים
למזוזות ותפילין אלא שהספרים נכתבין
בכל לשון ותפילין ומזוזות אינן נכתבין אלא
אשורית בלבד רשב"ג אומר אף ספרים לא
התירו שיכתבו אלא יוונית בלבד וי"ל מהא
דאמר רבי קרית שמע ככתבה ליכא למיזק
מיניה דאיכא למימר ככתבה למיחיד לה
כשנכתבה יחיד כגון במזוזות ותפילין דכ"ע
מודו דבלשון הקודש והא דקאמר לימא
קסבר רבי כל התורה בכל לשון נאמרה
ה"פ ולית ליה דרשב"ג דאמר דוקא יוונית
ולרבנן דאמרי בלשון הקודש לית להו
דרבנן דאמרי ספרים נכתבין בכל לשון כך
צריך לפרש לפי פירוש ר"ח:
ברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת.
רש"י שיבש הגירסא דלא גרס
מנלן ופי' משום דלא בעי קרא דמדיכא
תיתי דליבעי לשון הקודש ומיהו נראה
עיקר בגירסת הספרים דגרסי בהו מנלן
דס"א נילף ברכה מברכות דהר גריזים
דכתיב בהו אלה יעמוד לברך (דכ"ס כז) מה
להלן בלשון קודש אף כאן דהא בהאי ג"ש
ילפינן בפירקין (לקמן דף טז) ברכת כהנים
דבלשון הקודש להכי כתיב וברכת את ה'
כלומר מאחר שהברכה והשבח כלפי
השכינה תוכל לברך בכל לשון שתרצה
ומסתמא בלשון שאתה מכיר שתתן שבח
להקב"ה בלבב שלם להנאתך והכי נמי

אפילו אמרה בלשון חול שלא בתקונה יצא דומיא
דבנימין רעיא כרך ריפתא בטר דכרך אמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא ואמר רב דיצא ידי ברכה ראשונה ומואמרת לפני ה' אלהיך דכתיב גבי וידי (ומעשר לא
ילין דלא) דמי להאי דהכא כתיב את ה' אבל התם לפני ה' דלהכי כתיב לפני ה' דמשמע דבעורה היה מתורה ולהכי איצטריך גזירה שוה דאמריה אמרה: **שבועת**
העדות מנא לן. קרא לפרש אי לא קרא הוה אמנא נילף קול קרא מנשה להכי כתיב ושמעה דמשמע בכל לשון שהיא שומעת מדלא כתיב והשביעה בשבועת אלהי
אבל לפירוש רש"י דפי' אי לא קרא הוה אמנא דומיא דשבועת הר גריזים ותר עיבל שהיו בלשון הקדש אדרבה נילף משבועת סוטה שהיא בלשון חול ועוד נילף
אלה אלה מסוטה דכתיב בה בשבועת האלה להכי אית לך למימר אי לאו דכתיב ושמעה לא הוה ידענא אי הוה לן למילף קול קול או אלה אלה: **אתיא** תחטא
תחטא. נראה דהא גזירה שוה לאו דוקא נקט לה הכא דהא מדיכא תיתי דבעי בלשון קודש אדרבה בלא גזירה שוה דתחטא תחטא הוה משמע טפי דבכל לשון דהוה
ילפינן מעילה מעילה מסוטה אלא אגב דילפינן בשבועות (דף טז). בלא גזירה שוה דבתביעת ממון הכתוב מדבר נקט לה נמי הכא: **וענית** ואמרת ולהלן הוא אומר
וענו הלויים ואמרו. תימא אדרבה לילף ואמרת לפני ה' אלהיך מידיו מעשר דהא מדדמי ליה ילפינן ואם תאמר הכא עניה עניה גמיר הא
לעיל פריך ונילף אמרה אמירה מלויים ומודר דנין עניה ואמירה מעניה ואמירה ואין דנין עניה גרידתא מעניה גרידתא (נ"ל ואין דנין אומירה גרידתא מעניה ואמירה) **אתיא** קול
קול. אין לומר אדרבה נילף קול קול משבועת הפקדון דעניה וקול גמיר ואין דנין עניה וקול גמיר: **ורבי** יחודה מכה כבה. לא ידענא אי דרשי ר'
יחודה מכה כבה דכל האמור בפרשה אפילו קריאה מעכבא דאין לשנות מכל האמור דלהכי אהני כה כבה וממילא הוה לשון קודש נמי עיכובא דפרשה נאמרה בלשון
קודש ותימא לומר כן ד"כ כמאן מרבתי ס"ל לא כרבי אליעזר ולא כר' עקיבא דתרייהו מודו דקריאה לא מעכבא ולא פליגי אלא ברקיקה (ביבמות דף קד) דלר' אליעזר
מעכבא כיון דהוה מעשה ולרבי עקיבא לא מעכבא מעשה באיש בעי' ואם אית לך למימר דרבי יחודה סבר דדוקא בלשון קודש מעכבא אבל אם לא קראה כלל אינו
מעכבא גם הוא סברא תמורה שאם לא קראה כלל אינו מעכבא ואם קראה בלשון חול מעכבא ומסתברא טפי למימר דסבירא ליה דקריאה מעכבא ופליג אתנא דמתניתין
בפרק מצות חליצה (פס דף קד) דקא סבר רבי יחודה לא נחלקו רבי עקיבא ורבי אליעזר בדבר זה והכי אמר בעלמא בגון בפרק רבי אליעזר דמילה (פס דף קד)
קלה:

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לג עמוד ב

תוספות

רש"י

קלס: גבי פלוגתא דב"ש וב"ה תמיה לרבי כיון דהטיל הכתוב כבה בין קריאה למעשה ונימא דלעכב תרתייהו ותו איכא למיתמה אדרבה הוה לן למימר אליבא דרבי יהודה אפילו אי לא הוה כתיב אלא כה דקריאה מעכבא ולא מעשה דהא שמענין ליה בפ"ק ד"ה (ק"ה ט"ז) דמקרא נדרש לפניו ולא לאחריו דאמר ריבא אע"פ שלא שמעו אע"פ שלא תקעו יכול אע"פ שלא שילחו ת"ל היא דברי רבי יהודה ומפרש טעמא מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו ולא לפני פניו כלומר עיכובא דהיא נדרש דוקא אוקראתם דרור שלפניו ולא אושבתם איש אל אחוזתו של אחריזי ולא אתקיעה שלפני פניו ו"ל דה"פ רבי יהודה האי דמעשה מעכב מכה ככה דאי לא הוה כתיב אלא כה ה"א דדרשנין ליה דוקא אקריאה שלפניו להכי כתיב ככה יתיבא למדרשה נמי אמעשה שלאחרי: מול הגלגל סמוך לגלגל. משמע מקום הרואה את הגלגל כדאמר (וחל"ל ק"ה ט"ז) ממול ערפו מול הרואה את העורף ולהכי אמר רבי אלעזר מול הגלגל והלא לא ראו את הגלגל ירושלמי מה מקיים ר"א הר גריזים ודר עיבל שתי גבושיות היו עשוי וקראו זה הר גריזים וזה הר עיבל על דעתיה דרבי יהודה מאה ועשרים מיל הלכו באותו היום על דעת ר"א לא זזו ממקומם ותו בירושלמי דר' ישמעאל אומר כל ביאות שנאמרו בתורה ושבע שנים שחילקו ודכותיה לא נאמר ברכות וקללות אלא לאחר י"ד שנים התיב ר' תינא קמיה ר' מנא והכתיב והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה א"ל אבנים הקימו אותם מיד ברכות וקללות לאחר י"ד שנים נאמרות: ובשהחזירוהו למקומו. ואי קשה והא דבברי הימים (ב ט) כתיב וישאו הלוים את הארון תריץ דהא אחד מ"כ מקומות שנקראו הכהנים לויים דהא כתיב התם ויעלו את הארון ואת אהל מועד וגו' וכתב העלו אותם הכהנים הלוים ופירשו הכהנים הארון והלוים אהל מועד וכליו וכתבי ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו וכתב במלכים וישאו הכהנים את הארון וכתבי ויעלו את ארון ה' ואת אהל מועד וגו' וכתבי ויעלו אותם הכהנים והלוים אי נמי הכהנים נטלוהו ממקומו אשר נטה לו דוד ומסורוהו ללוים והלוים נשאו עד ההיכל והכניסוהו הכהנים לדביר הרי כל המקראות מקיימים ועל זה אמר רבי יוסי כשהחזירוהו למקומו:

יותר

ור' יהודה, האי 'וענתה ואמרה' מאי עבד ליה? מיבעי ליה לאגמורי ללוים, דב'לשון הקודש ו'לילה 'קול' ממש? 'ענייה' 'ענייה' גמיר, 'קול' 'קול' לא גמיר. תניא נמי הכי, ר' יהודה אומר: כל מקום שנאמר 'כה' 'ככה', 'ענייה' ו'אמירה' אינו אלא לשון הקודש; 'כה' 'כה תברכו' 'ככה' דחליצה, 'ענייה' ו'אמירה' ללוים. ברכות וקללות ביצד? פיון שעברו ישראל את הירדן כו': תנו רבנן: 'הלא המה בעבר הירדן' מעבר לירדן ואילך דברי ר' יהודה. 'אחרי דרך מבוא השמש' מקום שחמה זורחת, 'בארץ הפגועי הישב בערבה' אלו הר גריזים ודר עיבל, שיושבין בהם כותיים. 'מול הגלגל' סמוך לגלגל, 'אצל אלונים מרה' שכם. והללן הוא אומר 'ויעברו אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור להלן שכם, אף פאן שכם. תניא, אמר ר' אלעזר בר' יוסי: בדרך זה ויפתתי ספרי כותיים. אמרתי להם: זיפתם תורחכם ולא העליתם בידכם כלום. שאתם אומרים אלונים מורה שכם, אף אנו מודים שאלונים מורה שכם. אנו למדנוה בגזירה שוה, אתם פמה למדתם? ר' אלעזר אומר: 'הלא המה בעבר הירדן' סמוך לירדן, דאי מעבר הירדן ואילך, הלא כתיב 'והיה בעברכם את הירדן'. 'אחרי דרך מבוא השמש' מקום שחמה שוקעת, 'בארץ הפגועי', ארץ חוי היא? 'היישב בערבה' והלא בין הרים וגבעות הן ויושבין? 'מול הגלגל' והלא לא ראו את הגלגל? ר' אלעזר בן יעקב אומר: לא בא הכתוב אלא להראות להן דרך פשיגיה, בדרך שהראה להן בראשונה. 'דרך' בדרך לכו, ולא במדרבות. 'בערבה' בערבה לכו, ולא בהרים וגבעות. תנו רבנן: ביצד עברו ישראל את הירדן? בכל יום ארון נוסע אחר שני דגלים, והיום נסע תחילה, שנאמר: 'הנה ארון הברית ארון כל הארץ עבר לפניכם'. בכל יום ארון לויים נושאים את הארון, והיום נשאוהו כהנים, שנאמר: 'והיה פנח פפות רגלי הכהנים נושאי ארון ה' וגו'. תניא, ר' יוסי אומר: בשלשה מקומות נשאו כהנים את הארון: פשעברו את הירדן וכשהסיבו את יריחו וכשהחזירוהו למקומו.

ובין

ור' יהודה האי. גזירה שוה דעניה ואמירה מאי עבד ליה: עניה עניה גמיר. גזירה שוה דעניה עניה למד מרבו, ג"ש דקול קול לא שמע. ואין האדם דן ג"ש אאיב קבלה: כל מקום שנאמר כה ככה עניה ואמירה. בדרך התלוי בדבור, אינו אלא לשון קדש: ח"ג כה כה תברכו. כלומר לענין נשיאות כפים אימקור. דלפי לה רבנן לקמן (ק"ה ט"ז) בגזירה שוה, ואתא ר' יהודה למימר בגופה כתיב: ח"ג ככה דחליצה עניה ואמירה דלוים, ולא גרסין מלוים, כלומר לענין לויים אמר דלפי לה רבנן בקול קול, ואתא איהו למימר דמעניה עניה ולפה, מיבמה דכתיב כה ככה: הלא המה בעבר הירדן. פשיגיה ישראל במדבר נאמר להם סימני דור גריזים ויעיבל ומקום שהם בעבר השני של ירדן, ישראל היו למורה לירדן דכתיב בני גד ובני ראובן לקחו נחלתם מעבר לירדן וירדו קרמב מורה (י"א ט"ז) ונאמר להם שההרים האלה במערב הירדן ומערב הירדן ואילך תרבה להלן מן הירדן לצד מערב ולא סמוך לירדן: אחרי דרך מבוא השמש. ומהו מבוא השמש זהו מורה שחמה שכם, כלומר רחוק ממורחו של ירדן, ומצינו בבראשית רבה כל מקום שנאמר אחרי מפלט: שיושבין בהם כותיים. עכשיו הן יושבין בהן, שהיושבין בהם סנהרוב כשהגלה עשרת השבטים, דכתיב ויבא מלך אשור אגשים מבבל ומבוכה ומענא וגו' וישיבם בערי שמרון (מלכים ב' ט"ז) ונתן ערי שמרון ונתן בדרתניא במתניתין שבשומרון: תניא לא גרס, דכלה חדא מתניתא היא בספרי: ספרי כותיים. שיש להם תורה שכתב ואין מאמינים בתורה שבעל פה: בעברכם. משמע בו ביום תקימו את האבנים בהר עיבל: אחרי דרך. מקל מן המערב, דאחרי לשון הפלגה, והאי מבוא השמש מערב הוא, לשון כי בא השמש (בראשית כח), מקום שחמה שוקעת מפלט משקיעתה, והיינו לצד מורה סמוך לירדן מיד: בארץ הפגועי ארץ חוי היא. בגיחוקא, איהא ארץ הפגועי אלא ארץ חוי, דהא שכם חוי היא דכתיב (ס"א ט"ז) ויבא יעקב שלם וגו', וכתבי (ס"א ט"ז) שכם בן חמור חוי נשיא הארץ: חיושב בערבה. אינו אלא דרים: מול הגלגל. רחוקים מן הגלגל הם. והסימנים הללו לא עליהם נאמרו ולמה נאמרו: ר"א בן יעקב אומר לא בא הכתוב כו'. ורבי אלעזר נמי אדרבי אלעזר בן יעקב סוף, וכוותיה מפרש לקרא: בדרך שהראה להם בראשונה. בצאתם ממצרים בעמוד ענן לנחותם הדרך, כך בא עכשיו לישר דרכיהם ולהורותם הדרך, לפי שגלה לפניו שעתיד הענן לפסוק במיתת משה ולא ילך עם יהושע הורה

להם לאחר שיעברו את הירדן לכבוש את הארץ ילכו דרך כבושה ודרך יישוב ודרך ארץ הפגועי שהיא ערבה, ואל יקפו סמוך לירדן דרך ארץ חוי שהיא הרים וגבעות, אלא ינסו לתוכה מצד מערב רחוק מן הירדן ויקפו ויכבוש: אחר שני דגלים. בכתבי בפרשת נשא גבי מסעות דגלים: לפניהם. משמע לפני כלכם: בכל יום היו הלוים נושאים. בני קהת, בכתבי ומשמרתם הארון והשלחן וגו' (מלכים ב' ט"ז) ויכשעפבו את יריחו. בכתבי ויקרא יהושע בן נון אל הכהנים ויאמר אליהם שאו את ארון ברית ה' וגו': וכשהחזירוהו למקומו. בימי שלמה לבית קדשי הקדשים, דכתיב ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את הארון (מלכים ב' ט"ז) והניחו החזירוהו למקומו. שבשגלגל בימי עלי מתוך בית קדשי הקדשים של משכן שעשה משה משם נטל, שהמשכן נקבע בשילה, וכשהחזירוהו פלשתים לא היה לו מקום כבוע שהרי חרב משכן שילה ונשתתה בבית אבינו, ומשם הביאו דוד לסוף עשרים שנה לבית עובד אדום ומשם לעיר דוד עד שבה שלמה את בית המקדש ובה לו הדביר לפניו מן ההיכל ואמה טרסקין חוצצת במקום הפרוכת והוא קרוי מקומו המיוחד בכתבי ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו אל דביר הבית וגו' (ס"א ט"ז) וכו'

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אלוני מורה' היא העיר שכם.
 תניא, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי, בדרך זה - על ידי גזירה שוה זו,
 ויפתי ספרי פותיים - הוכחתי להם שספריהם מוויפיים, שמתברכים
 בלבבם שהר גריזים הוא המקום אשר יבחר ה', וכך אמרתי להם, ויפיתם
 תורתכם ולא תעליהם בירכם כלום, ואין אתם יודעים היכן הר גריזים,
 אלא שאתם אומרים שהוא אצל אלוני מורה הוא שכם, ואף אני
 מודים שאלוני מורה הוא שכם, אבל אני למדננה בגזירה שוה כדלעיל,
 ואתם במה למרתום, שהרי אינכם מודים בגזירה שוה שאינה מפורשת
 בתורה שבכתב. עד כאן דעת רבי יהודה, שהר גריזים והר עיבל הם בתוך
 ארץ ישראל, רחוק מערבה מן הירדן.
 רבי אלעזר אמר, שהר גריזים והר עיבל קרובים מאד לירדן, וכך מבאר
 את הפסוק 'הלוא הנה פועב הירדן' פירושו כמון לירדן, דאי פירושו
 מעבד הירדן ואילך - הרחק מן הירדן, כמו שאמר רבי יהודה, הלוא
 בתיב בפרשת כי תבא 'והנה פועב הירדן' את הירדן תקימו את האבנים
 האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל, משמע שתקימום בו
 ביום, אם כן רואים שהר עיבל היה סמוך לירדן. והמשך הפסוק לפי זה,
 שהר גריזים והר עיבל 'הלא המה אחרי דרך מבווא השמש' פירושו רחוק
 מקום שתחמה שוקעת, דהיינו רחוק מהמערב, שבצד מערב השמש
 שוקעת, ומבוא השמש' לשון שהשמש באה לשם, ואחרי' הוא לשון
 רחוק הרבה. עד כאן תיאור מקום הר גריזים והר עיבל לדעת רבי אלעזר,
 ואומר שהמשך הפסוק כבר אינו מתאר את מקומם, שהרי הפסוק ממשיך
 'בארץ הכנעני' ושכם אינה בארץ הכנעני, אלא ארץ חוי היא, כנאמר
 "שכם בן חמור החוי". והמשך הפסוק גם כן אינו מתאר מקומם שהרי
 ממשיך 'היושב בערבה' - במישור, והם אינם בערבה, והלא בין הרים
 וגבעות הן יושבין. וכן ההמשך אינו מתאר מקומם, שהרי ממשיך 'מול
 הגלגל', והלא לא ראו את הגלגל. עד כאן דעת רבי אלעזר החולק על
 רבי יהודה. אלא כן למה נאמר הסימנים האלו שבסוף הפסוק, על זה רבי
 אלעזר בן יעקב אומר, לא בא הכתוב אלא להראות להן דרך בשניה
 - כשיכנסו לארץ ישראל כעת עם יהושע, בדרך שהראח להן
 בראשונה, בימי צאתם ממצרים בעמוד ענן לנחותם הדרך, כי כשימות
 משה לא ילך לפניו ענן. על זה אומר להם הפסוק 'דרך מבווא השמש'
 להורותם שדרך לבו ולא בשדות וברמים, 'היושב' להורותם שישבו
 לבו ולא במדברות, 'בערבה' להורותם שבערבה - במישור לבו ולא
 בהרים וגבעות.
 תני רבנן, ביצד עברו וישאל את הירדן, בבל יום מאז שיצאו ממצרים
 היה ארון נוסע אחר שני דגלים, כמבואר בפרשת במדבר, שהארון נסע
 אחרי דגל יהודה ודגל ראובן, והיום שעברו בו את הירדן, נסע תחילה,
 שנאמר 'הנה ארון תברית ארון כל הארץ עובר לפניך', משמע לפני
 כולכם. ועוד חילוק, בבל יום מאז שיצאו ממצרים, הלוי בני קהת
 נושאים את הארון, והיום - כשעברו את הירדן נשאוהו כהנים, שנאמר
 "והנה גנות כפות רגלי הכהנים נושאים ארון ה'" וגו'.
 תניא, רבי יוסי אומר, בשלשה מקומות נשאו כהנים את הארון, ואלו
 הם, בשעברו את הירדן כדלעיל, ובשעהם וכו' ירחו שבע פעמים
 כדי לכבושה, ובשעהם וכו' למקומו בימי שלמה לבית קדשי הקדשים.

שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלא למד מהגזירה שוה של 'וענתה ואמרה'
 'וענו הלויים ואמרו' כרבנן שחליצה נאמרת רק בלשון הקודש, אלא למד
 זאת מתיבת 'כבה' 'האי' 'וענתה ואמרה' מאי עבד ליה - מה ילמד
 מהגזירה שוה הזו של 'עניה ואמירה', מתרצת הגמרא, מיבעי ליה -
 צריך רבי יהודה את הגזירה שוה כדי לאגמורי - ללמד מפרשת חליצה
 ללויים שהברכות והקלות בהר גריזים ובהר עיבל דכלשון הקודש
 חייבים להאמר. ולא סובר כרבנן שלמדו לעיל דין זה מגזירה שוה 'קול'
 'קול' ממש. שואלת הגמרא, ויללך רבי יהודה גזירה שוה 'קול קול'
 ממש כמו שלמדו רבנן.
 מתרצת הגמרא, רבי יהודה 'ענייה ענייה' נמיר, 'קול קול' לא נמיר -
 לא קיבל ללמוד גזירה שוה מרבו אלא 'ענייה ענייה', ואין אדם דין גזירה
 שוה אלא אם כן קבלה מרבו. מביאה הגמרא ראייה לתירוץ, תניא נמי
 הרי, רבי יהודה אומר, כל מקום שנאמר בתורה במצוות התלויות
 בדיבור, לשונות 'פה' 'בפה' 'ענייה ואמירה', אינו יוצא ידי חובתו אלא
 בלשון הקודש. ומפרטים היכן מצינו כן, 'פה' נאמר בתורה בפרשת
 נשיאת כפים של הכהנים 'פה תברכו', ולומדים מתיבת 'כה' שדווקא
 בלשון הקודש, ואין צריך ללמוד מגזירה שוה 'ברכה ברכה' כמו שלמדו
 רבנן להלן. 'בפה' נאמר בתורה בפרשה דחליצה וכדלעיל. 'ענייה
 ואמירה' נאמרה בתורה בפרשת ברכות וקלות דלויים. הרי לנו מפורש
 שרבי יהודה למד שברכות וקלות דלויים נאמרים בלשון הקודש ממה
 שכתבה התורה 'עניה ואמירה', ולא מגזירה שוה 'קול קול'.
 שנינו במשנה ברכות וקלות בפי, בין שעברו וישאל את הירדן
 ובאו אל הר גריזים ואל הר עיבל שבשומרון שבצד שכם שבאצל אלוני
 מורה, שנאמר 'הלא המה בעבר הירדן וגו'', ולהלן הוא אומר 'ויעבר
 אברים בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור להלן
 שכם, אף אלון מורה האמור כאן שכם כו'. כשהיו ישראל במדבר מעבר
 הירדן המזרחי, נאמרו להם סימני מקום הר גריזים והר עיבל שהם בעבר
 הירדן המערבי שהוא ארץ ישראל. ונחלקו רבי יהודה ורבי אלעזר בצורת
 הדרשות מן הפסוקים לדעת את מקומם המדויק.
 תני רבנן, נאמר בפסוק 'הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבווא השמש'
 בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מורה, ומבאר רבי
 יהודה 'הלא הנה פועב הירדן' משמע מעבד לירדן ואילך - מרחק רב
 בתוך ארץ ישראל מערבה, רחוק מן הירדן, דברי רבי יהודה. וממשיך
 רבי יהודה לבאר את המשך הפסוק, 'אחרי דרך מבווא השמש' משמע
 רחוק מקום שתחמה וזרחת, דהיינו רחוק ממזרחו של ירדן, שבצד מזרח
 השמש וזרחת, ומבוא השמש' לשון שהשמש באה משם, ואחרי' הוא
 לשון רחוק הרבה. והמשך הפסוק 'בארץ הכנעני היושב בערבה'
 מלמדנו שאלו הר גריזים והר עיבל, שיושבין בהם עכשיו פותיים,
 שהושב אותם סנחריב שם כשהגלה את עשרת השבטים. עוד ממשיך
 הפסוק 'מול הגלגל' משמע כמון לירדן, מקום הרואה את הגלגל.
 והמשך הפסוק 'אצל אלוני מורה' היא העיר שכם, ולומדים זאת מגזירה
 שוה, שהרי ויללך - לעיל בספר בראשית הוא אומר 'ויעבר אברים
 בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור להלן
 בספר בראשית, היא העיר שכם, שהרי הפסוק אומר במפורש 'עד מקום
 שכם עד אלון מורה' משמע שהוא אותו מקום, אף כאן בפסוק 'אצל

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וכיון שנימכלו רגלי כהנים כמים כשנכנסו לתוך הירדן בשפה
 המזרחית, חזרו המים לאחוריהם שנעצרה זרימת הירדן במקום מעמד
 הכהנים, וכל המים שהגיעו לשם נעצרו ועלו זה על זה לגובה, שנאמר
 "וכבוא נושא הארון עד הירדן ורגלי הכהנים נושאי הארון נטבלו
 בקצה המים וגו' ונעמדו המים היודרים מלמעלה כמו נד אחד".
 ומבירת הברייתא, וקמה גובהן של מים - לאיזה גובה נערמו המים.
 וגובה שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד מחנה
 ישראל, כיון שגודל מחנה ישראל בחנייתו שנים עשר מיל על שנים עשר
 מיל, ועברו את הירדן כך כסדר חנייתו, אם כן שהו במעבר שיעור מהלך
 שנים עשר מיל עד שעלו האחרונים מהירדן, ובאותו זמן גם גבהו המים
 היורדים בירדן גובה שנים עשר מיל, דברי רבי יהודה. אמר לו רבי
 אלעזר ברבי שמעון רבי יהודה, לדבריהם שגבהו המים שנים עשר מיל,
 קשה, האם אדם קל לרוץ יותר ממים, או מים קלים לרוץ יותר מאדם,
 הוי אומר ודאי שמים קלים לרוץ יותר מאדם, אם כן המים התאספו
 לגובה שנים עשר מיל עוד לפני שעברו ישראל מהלך שנים עשר מיל,
 ואחר כך חזרו למקומם, ובאין המים שחוזרים למקומם ושוטפין אותן
 אנשים שלא עברו עדיין. אלא סובר רבי אלעזר ברבי שמעון, מלמד
 שהיו מים נגדשו ונעלו בפי' על גבי בפי' - אולמות על גבי אולמות,
 יתר משלש מאות מיל גובה, עד שראו אותן כל מלכי מורח ומערב,
 שנאמר "ויהי כשמוע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ימה וכל
 מלכי כנעני אשר על הים את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני
 בני ישראל עד עברם וימם לכבם ולא היה בהם עוד רוח מפני בני
 ישראל". אמרת הגמרא, ואף - וכמו כן מציינו אצל רחב הונתה, שאמרה
 לשלוחי יהושע שהם כלב ופנחס, לפני שעברו את הירדן "כי שמוענו
 את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים" וגו',
 וכתב "ונשמע וימם לכבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם" וגו',
 שהם עדיין היו מפחדים מקריעת ים סוף.
 וממשיכה הברייתא, עולם נמצאים בירדן, בעוד הכהנים עומדים שם
 והעם עוברים, אמר להם יהושע, כמו שכתוב בפסוק "הכהנים נושאי
 הארון עומדים בתוך הירדן עד תום כל הדבר אשר צוה ה' את יהושע
 לדבר אל העם ככל אשר צוה משה את יהושע", הרי שיהושע דיבר
 אליהם בעודם עומדים בירדן, את אשר צוה אותו משה, וכך אמר להם,
 דעו על מה - בשביל מה אתם עוברים את הירדן, על מנת שתורישו
 - שתכבשו את יושבי הארץ מפניכם, שנאמר בתורה על ידי משה
 "והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם" וגו', אם אתם עושין כן
 לכבוש את ארץ כנען, מוטב, ואם לאו באין מים ושוטפין אותיכם.
 שואלת הגמרא על לשון הברייתא, מאי אותיכם? ומשיבה, כוונת
 המילה 'אותיכם' היא, אותי ואתכם.
 וממשיכה הברייתא, עולם נמצאים בירדן, בעוד הכהנים עומדים שם
 כדלעיל, אמר להם יהושע כמו שכתוב בפסוק "הרימו לכם איש אגן
 אחת על שכמו למספר שבטי בני ישראל" וגו', וכתב "למען תהיה
 זאת אות פקדונם כי ישאלו בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה

לכם" וגו', הם האבנים שהקימו תחת מצב רגלי הכהנים לזכרון להיות
 סימן לבנים לדורות שיעברו אבות את הירדן.
 וממשיכה הברייתא, עולם נמצאים בירדן כדלעיל, אמר להם יהושע כמו
 שכתוב בפסוק "שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים הכין
 שטים עשרה אבנים ונתערבתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון
 אשר תלינו בו תלילה" וגו', הם האבנים שהקימו בהר עיבל ובנו המזבח
 וקפלום וקבעום בגלגל. ומבירת הברייתא, יכול יקמו את האבנים בכל
 מלון ומלון, ועונה, תלמוד לומר אשר תלינו בו תלילה. עד כאן
 הברייתא.
 מספרת הגמרא, אמר רבי יהודה, אבא חלפתא ורבי אליעזר בן מתתיה
 ותנניא בן חבינאי, שלשתם עמדו על אותן אבנים שהקימו עם ישראל
 בירדן בימי יהושע, ושיערום - אמרו את משקלם, ומצאו שכל אחת
 ואחת מהן שקולה בארבעים סאה. וגמרי' - וידוע וקבלנו מרבתינו
 ומאבותינו, דמעונא דמלך איניש לבתפיה - שמשאוי שאדם מגביה
 על כתפו בלי סיוע של אחר, תלפתא דמעוניה הוי - זהו רק שליש ממה
 שיכול לישא כשאחר מסייע לו להעלות על כתפו, ואם האבנים ששיערו
 החכמים דלעיל היתה כל אחת כארבעים סאה ואותם אמר יהושע
 "הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו" שכל אחד רים לבדו, מכן אתה
 מחשב לאשכול שנשאו המרגלים מארץ ישראל למדבר בימי משה,
 והטעינו זה לזה על כתפם, שהיה פי שלש, דהיינו מאה ועשרים סאה.
 ומביאה הגמרא היכן מצוינו שהאשכול היה גדול מאד, שנאמר "ויברתו
 משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאוהו כמוט בשנים", ומבירת
 הגמרא, ממשמע שנאמר וישאוהו כמוט' וכי איני יודע ששנים, והרי
 כתוב במפורש וישאוהו' בלשון רבים, מה תלמוד לומר - לצורך מה
 כתבה התורה בשנים', ועונה, ללמדנו שנשאו האשכול בשני מומות,
 ולא במוט אחד.
 ומפרשת הגמרא כיצד נשאו האשכול בשני מוטות, אמר רבי יצחק,
 מוטות - משאוי, ומוטותי דמוטותי - ומשאוי תחת משאוי, דהיינו שני
 מוטות במרחק זה מזה אורכם מצפון לדרום, ארבעה נושאים כל אחד
 בקצה מוט, ותחתם שני מוטות במרחק זה מזה אורכם ממזרח למערב
 וארבעה נושאים כל אחד בקצה מוט, הא ביצד, שמנה נשאו אשכול,
 אחד נשא רימון, ואחד נשא תאניה, יהושע וכלב לא נשאו כלום.
 ומבאר הגמרא, למה יהושע וכלב לא נשאו כלום, אי בעית אימא
 משום דחשיבי' - שהיו חשובים יותר משאר המרגלים, והמרגלים בעצמם
 לא נתנו להם לישא. ואי בעית אימא, שלא היו באותה עצה, לכן הם
 לא נטלו חלק בהבאת הפירות שמטרתה היתה להוציא דבה על הארץ,
 כשם שפירותיה משונים כך יושביה משונים וגבורים וגבוהים.
 חזרת הגמרא לבאר מחלוקת שבברייתא לעיל, שרבי יהודה הסובר
 שגבהו המים שנים עשר מיל, ורבי אלעזר ברבי שמעון הסובר שגבהו
 המים יתר משלש מאות מיל, פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא. חד
 - רבי אמי או רבי יצחק נפחא אמר, לדברי רבי יהודה שגבהו המים
 שנים עשר מיל,

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד א

רש"י

תוספות

וְכִין שְׁנִיבְלוּ כו'. בשפת מוֹרְחֵי חֻזְרוּ הַמִּים לְאַחֲרֵיהֶם, שֶׁלֹּא
 הָיוּ יוֹרְדִין מִן הַכְּתִיב וְלִמְשֹׁן אֶלָּא שֶׁם עוֹמְדִים וְהַמִּים הַבָּאִים תָּמִיד נִגְבְּהִים וְעוֹלִין
 לְמַעַל דְּכַתִּיב קָמוּ נָד אֲחֹד, וְהַכְּתִיב עֲמָדוּ שֶׁם עַד שֶׁעָבְרוּ בָּלָם: כִּמָּה נִגְבְּהוּ
 שֶׁל מִים. גֵּרָס: י"ב מִל בְּנֶגֶד מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל. שֶׁהָיוּ שְׁנִים עֶשֶׂר מִל עַל שְׁנִים
 עֶשֶׂר מִל, וְהֵם עָבְרוּ בַּחֲזִיתָם רַחֵב מַחֲנֵיהֶם
 עָבְרוּ יָחַד כְּמוֹת שֶׁהָיוּ רַחֵב שְׁנִים עֶשֶׂר מִל. 1
 נִמְצָאוּ שֶׁלֹּא שָׁהוּ בַּעֲבָרָן אֶלָּא מִחֲלָף שְׁנִים 2
 עֶשֶׂר מִל שֶׁל אֶרֶץ מַחֲנֵיהֶם עַד שֶׁעָלוּ 3
 אַחֲרֵיהֶם שֶׁל סוֹף הַמַּחֲנֶה וְכִנְגֹן גָּבְהוּ 4
 הַמִּים: הָיוּ אוֹמְרֵי מִים קָלִים, לָרֹץ מִן 5
 הָאֵדָם, וְאִי־שֶׁהַמִּים לֹא גָבְהוּ אֶלָּא שְׁנִים 6
 עֶשֶׂר מִל וְחֻזְרוּ לְמִקּוֹמָם נִמְצָא שֶׁעָדִין לֹא 7
 הִסְפִּיקוּ לְעֹבְרוֹ וְכֵאֵין מִים וְשׁוֹטְפִין אוֹתָן: 8
 בְּפִינִי, אֲנִי מִלּוֹת אֲרוֹקוּלִיר: וְאֵף רַחֵב 9
 אֲמָרָה לְשִׁלּוּחֵי יְהוֹשֻׁעַ, קֹדֶם שֶׁעָבְרוּ אֶת 10
 הַיַּרְדֵּן שֶׁעַל קִרְעֻת יָם סוֹף הָיוּ מִתְפַּחֲדִין 11
 עָדִין: עוֹדֶם בִּירְדֵּן אֲמָר לָהֶן יְהוֹשֻׁעַ כו'. 12
 בְּדַכְתִּיב וְהַכְּתִיב נוֹשָׂא הָאֲרוֹן עוֹמְדִים 13
 בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן עַד חֵם כָּל הַיָּבֵרִים אֲשֶׁר צָהָ 14
 ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ לְדַבֵּר אֶל הָעָם, וְהָיוּ הַיָּבֵר 15
 דְּהָכִי כְּתִיב בְּמִשָּׁה כִּי אָתָם עוֹבְרִים אֶת 16
 הַיַּרְדֵּן אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן וְהוֹרִשְׁתֶּם וְגו', כְּלוֹמֵר 17
 בְּשִׁיעָבְרוֹ אֶת הַיַּרְדֵּן הִתְנַה עִמָּהֶם עַל מֵנֶת 18
 לְהוֹרִישָׁם: וְשׁוֹטְפִין אוֹתֵיהֶם. גֵּרָסִין 19
 בְּבִרְיָתָא: הָיִינוּ לָכֵם וְגו', הֵם הָאֲבָנִים 20
 שֶׁהִקִּימוּ תַּחַת מִצֵּב רִגְלֵי הַכְּתִיב לְזִכְרוֹן 21
 לְהָיוֹת סִימָן לְבָנִים שֶׁעָבְרוּ אֲבוֹת אֶת הַיַּרְדֵּן: 22
 שֶׁאֵין מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן מִמַּצֵּב וכו', הֵם 23
 שֶׁהִקִּימוּ בְּהָר עֵיבָל וְכֵן הַמִּזְבֵּחַ וְקָפְלוּ 24
 וְקָבְעוּם בְּגִלְגָל: דְּמָדְלִי אֵינִשׁ אֲבִתְפִּיָּה 25
 שֶׁהָאֵדָם עֲצָמוֹ מְגִידוֹ עַל כְּתוֹף וְאֵין אַחֵר 26
 מִסִּיעוֹ: תִּלְתָּא דְּמַעֲוִיָּה הוּא. אֵינִי אֶלָּא 27
 שְׁלִישׁ מִשְׁאוֹי שְׁנוּשָׁא כְּשֶׁמִּשְׁטַעֲנוּ אַחֵר, 28
 נִמְצָא שֶׁהָיָה כָּל אֶחָד מֵהֶן נוֹשָׂא מִשָּׂא ק"ך 29
 סָאִין: וּמִכָּאֵן אֲתָה מַחֲשֵׁב. כִּמָּה הָיָה 30
 בְּאִשְׁכּוֹל שֶׁנִּשְׁאָרוֹ שְׁמֹנֶה אֲנָשִׁים וְהָיוּ 31
 מִסִּיעֵין זֶה אֶת זֶה כְּשֶׁמִּרְמִין אוֹתוֹ עַל 32
 כְּתִיפָן: מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר וְיִשְׁאָרוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ 33
 שְׁבָשְׁבִים: אֲמָר רַבִּי יִצְחָק טוֹרְטִינִי 34
 וְטוֹרְטִינִי דְּטוֹרְטִינִי. מִשְׁאוֹי וּמִשְׁאוֹי תַּחַת 35
 מִשְׁאוֹי, שֶׁהַתְּחִתּוֹנִים מִסִּיעֵין אֶת הָעֲלִיוֹנִים, 36
 וְכָל אֶחָד הָיוּ שְׁנֵי מוֹטוֹת, כִּיצַד, שְׁנֵי 37
 מוֹטוֹת הוֹלְכִין זֶה אַחַד זֶה וְאַרְבָּעָה נוֹשָׂאִין 38
 אוֹתָם, וְשְׁנֵי מוֹטוֹת אַחֲרֵים וְאַרְבָּעָה בְּנֵי 39
 אָדָם נוֹשָׂאִין אוֹתָם וְהֵם בְּאִלְכֻסֹּן מִתַּחַת 40
 שְׁנֵים הָעֲלִיוֹנִים, מוֹט אֶחָד לְרֹאשׁ הָאֶחָד 41
 וּמוֹט אֶחָד לְרֹאשׁ הַשֵּׁנִי וְהוֹלְכִין בְּאִלְכֻסֹּן. 42
 וְרַבִּי יִצְחָק לֹא מְקָרָא שְׁמִיעַ לֵיהּ, אֶלָּא 43
 דְּפִשְׁטֵי לֵיהּ דְּרִמּוֹן וְתֹאנֶה סָגִי בְּשִׁנִּים, 44
 וְיִהְיֶה וְכָלֵב לֹא נִשְׂאוּ כְּלוֹם, פֶּשֶׁוּ לְהוֹ 45
 תְּמַנִּי לְאִשְׁכּוֹל, וְאֵם לֹא מְדַרְשׁ הָרֹאשׁוֹן 46
 הַמְלֻמְדֵנוּ דְּלֹא מוֹט אֶחָד קָאָמַר קָרָא לֹא 47
 הָיִינוּ יוֹדְעִים לְכִין שְׁמֹנֶה בְּנֵי אָדָם לְמִשְׁאוֹ, 48
 עֲצָה. לְהָבִיא אֲשִׁכּוֹל מִשְׁנֶה כָּהֵן, שֶׁהַמְּרָגְלִים לָרָעָה נִתְּפוּנוּ, לֹמֵר כֵּשֶׁם שְׁפִירוֹתֶיהָ מִשְׁנֵים כִּי יוֹשִׁבֶיהָ מִשְׁנֵים וְגִבּוֹרִים וְגִבּוֹתֵיהֶם: לְדַבְּרִי רַבִּי יְהוֹדָה. שֶׁאֲמַר 49
 לֹא גָבְהוּ הַמִּים אֶלָּא שְׁנֵים עֶשֶׂר מִלִּין כְּאֶרֶץ מַחֲנֵיהֶם עָבְרוּ בִּירְדֵּן כָּל רַחֵב מַחֲנֵיהֶם עָבְרוּ יָחַד, הִלְכָּן לֹא הָיָה אֶרֶץ הַעֲבָרָה אֶלָּא שְׁנֵים עֶשֶׂר מִלִּין: 50
 וְלִדְבָרֵי

יוֹתֵר מִשְׁלֵשׁ מאֹת מִל. תִּימָה לר"י וְהָא לִיכָא מַעֲיָבָא לֹאֲרַעֲמָא אֶלָּא תַּלְתָּא 1
 פִּרְסִי וי"ל שְׁדִּי נִגְדִישׁ וְהוֹלְכִין לְמַעַל מִן הָעֲנָנִים יְרוּשְׁלָמִי רַבִּי לוי 2
 אֹמַר עַד לְבוּ שֶׁל רִקְיעַ תִּמְן אֲמַרְיָן עַד בָּבֶל נִאֲמַר כֹּאן הִרְחֹק וְנִאֲמַר לְהֵלֶן מֵאֶרֶץ 3
 רְחוֹקָה מִבְּבֶל: עוֹדֶם בִּירְדֵּן אֲמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ. וְיִרְשְׁלָמִי אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ בִּירְדֵּן 4
 קִיבְלוּ עֲלֵיהֶן אֶת הַנִּסְתָּרוֹת אֲמַר לָהֶן 5
 יְהוֹשֻׁעַ אֵם אֵין אַתֶּם מִקְבָּלִין אֶת הַנִּסְתָּרוֹת 6
 הַמִּים בֹּאִין וְשׁוֹטְפִין אַתְּכֶם אֲמַר רַבִּי סִימֹן 7
 בִּיר זָבִיד וְיֹאדָה תַּדַּע לָךְ שֶׁהָיוּ כֵן שְׁהָרִי 8
 עָבַן חָטָא וְרוֹבֵם שֶׁל סְנַהֲרִין נִפְלָה בְּעֵי 9
 אֲמַר ר' לוי בִּיבְנָה הוֹתֵרָה הַרְצוּעָה יִצְחָה 10
 בַּת קוֹל וְאִמְרָה אֵין לָכֵם עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת: 11
 גְּמִירִי כָל טוֹנָא. יְרוּשְׁלָמִי לֹא דַמִּי הָהוּא 12
 דְּטַעֲנִין מִן אֶרְעָא אֶל אֲרַכְבוּתִיהָ 13
 וּמִן אֲרַכְבוּתִיהָ לְכַתִּיפִיהָ לְהָהוּא דְּתַלִּי לֵיהּ 14
 וּמִן אֶרְעָא לְכַתִּיפִיהָ וְלֹא דַמִּי הָהוּא דְּתַלִּי 15
 לֵיהּ לְהָהוּא וְדִאֲחֻרָן טַעֲנִין לֵיהּ: 16
 טוֹרְטִינִי וְטוֹרְטִינִי דְּטוֹרְטִינִי. פִּירֵשׁ ר"ח 17
 דְּטוֹרְטִינִי בְּלִשׁוֹן יוֹן קִנָּה שֶׁל 18
 מֵאֻנִּים וְכִיצַד נִשְׁאָרוֹ הַבִּיאוּ שְׁנֵי עוֹמְדִים 19
 וְסִירְגוּם בְּחַבְלִים וְנִתְּנוּ הָאִשְׁכּוֹל עַל גְּבִי 20
 חַבְלִים וְנִתְּנוּ מוֹטוֹת בְּחַבְלִים בְּקֶצֶה 21
 הָעוֹמְדִים הַמְּסוּרִגִּים וְהָאִשְׁכּוֹל נָתַן מוֹט א' 22
 מִן הַקֶּצֶה מוֹדָה הָרֹאשׁ וְכִיצַד בַּה בְּרֹאשׁ 23
 מִקְצֵה הָאֲחֵר נִמְצָאוּ שְׁנֵי מוֹטוֹת בְּרֹאשׁ 24
 הָעוֹמְדִים הַמְּסוּרִגִּים בְּחַבְלִים וְהָאִשְׁכּוֹל 25
 נָתַן בְּחַבְלִים וְעַל כָּל מוֹט מֵאלוֹ הַמוֹטוֹת 26
 שְׁנֵי מוֹטוֹת פְּחוּתִין מִזֶּה מוֹט בְּרֹאשׁ זֶה וְמוֹט 27
 בְּרֹאשׁ זֶה נִמְצָאוּ אַרְבַּע מוֹטוֹת בְּרֹאשֵׁי שְׁנֵי 28
 מוֹטוֹת הַתְּנוּנִים בְּרֹאשֵׁי הָעוֹמְדִים וְכָל מוֹט 29
 וְמוֹט מֵאלוֹ ד' מוֹטוֹת הָיוּ טוֹעֲנִים אוֹתָן שְׁנֵי 30
 אֲנָשִׁים נִמְצָאוּ שְׁמֹנֶה סוֹבְלִין אֶת הָאִשְׁכּוֹל 31
 זֶה פִּירֵשׁ טוֹרְטִינִי וכו' כְּלוֹמֵר מוֹטוֹת 32
 וְמוֹטוֹת עַל מוֹטוֹת יְרוּשְׁלָמִי כְּתִיב אִישׁ אֶחָד 33
 אִישׁ אֶחָד לְמַטָּה עַל דַּעְתִּיהָ דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל 34
 דוֹ אֹמַר לְשׁוֹנוֹת רִיבֵי הֵן שְׁנֵים עֶשֶׂר הָיוּ 35
 שְׁמֹנֶה בְּאִשְׁכּוֹל אַרְבַּעָה בְּתַנָּיִם וְרִימּוֹנִים 36
 וּבְנוֹשָׂאֵי כָלִים עַל דַּעְתִּיהָ דְּרַבִּי עֲקִיבָא דוֹ 37
 אֹמַר לְשׁוֹנוֹת כְּפוֹלִים עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעָה הָיוּ 38
 ט"ו בְּאִשְׁכּוֹל שְׁמֹנֶה בְּתַנָּיִם וְרִימּוֹנִים 39
 וְנוֹשָׂאֵי כָלִים עַל דַּעְתִּיהָ דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל 40
 טוֹרְטִינִי עַל דַּעְתִּיהָ דְּרַבִּי עֲקִיבָא טוֹרְטִינִי 41
 וְטוֹרְטִינִי טוֹרְטִינִי: 42

כתייתן

עַל אוֹתָן אֲבָנִים וְיִשְׁעֵרוּם כָּל אַחַת וְאַחַת שְׁקוּלָה פֶּאֶרְבָּעִים סָאָה. וְגִמְרִי דְּמַעֲוִיָּה דְּמָדְלִי אֵינִשׁ 1
 לְכַתִּיפִיהָ, תִּלְתָּא דְּמַעֲוִיָּה הָיוּ. וּמִכָּאֵן אֲתָה מַחֲשֵׁב לְאִשְׁכּוֹל שֶׁנֶּאֱמַר "וְיִשְׁאָרוֹ בְּמוֹט בְּשָׁנִים" 2
 מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר "בְּמוֹט" אֵינִי יוֹדֵעַ שְׁבָשְׁבִים? מַה תִּלְמוֹד לֹמֵר "בְּשָׁנִים"? בְּשָׁנֵי מוֹטוֹת, 3
 אֲמַר ר' יִצְחָק: טוֹרְטִינִי וְטוֹרְטִינִי דְּטוֹרְטִינִי. הָא כִּיצַד? שְׁמֹנֶה נִשְׂאוּ אֲשִׁכּוֹל, אֶחָד נִשְׂאוּ רִימּוֹן, 4
 וְאֶחָד נִשְׂאוּ תַּאֲנִיָּה. יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב לֹא נִשְׂאוּ כְּלוֹם, אִי בָּעִית אֵימָא מִשְׁוֹם דְּחִשְׁבִּין, וְאִי בָּעִית 5
 אֵימָא שֶׁלֹּא הָיוּ בְּאוֹתָהּ עֲצָה פְּלִיגִי בַּה ר' אֲמִי ור' יִצְחָק נִפְקָא; חַד אֲמַר: לְדַבְּרִי ר' יְהוֹדָה, 6
 כְּתִייתִן

הָיוּ יוֹדְעִים לְכִין שְׁמֹנֶה בְּנֵי אָדָם לְמִשְׁאוֹ, וְאֵתָא רַבִּי יִצְחָק לְאִשְׁמַעְיָן דְּשִׁנִּי מִשְׁאוֹת הָיוּ שֶׁם וְכָל אֶחָד שְׁנֵי מוֹטוֹת: שֶׁלֹּא הָיוּ 1
 בְּאוֹתָהּ עֲצָה. לְהָבִיא אֲשִׁכּוֹל מִשְׁנֶה כָּהֵן, שֶׁהַמְּרָגְלִים לָרָעָה נִתְּפוּנוּ, לֹמֵר כֵּשֶׁם שְׁפִירוֹתֶיהָ מִשְׁנֵים כִּי יוֹשִׁבֶיהָ מִשְׁנֵים וְגִבּוֹרִים וְגִבּוֹתֵיהֶם: לְדַבְּרִי רַבִּי יְהוֹדָה. שֶׁאֲמַר 2
 לֹא גָבְהוּ הַמִּים אֶלָּא שְׁנֵים עֶשֶׂר מִלִּין כְּאֶרֶץ מַחֲנֵיהֶם עָבְרוּ בִּירְדֵּן כָּל רַחֵב מַחֲנֵיהֶם עָבְרוּ יָחַד, הִלְכָּן לֹא הָיָה אֶרֶץ הַעֲבָרָה אֶלָּא שְׁנֵים עֶשֶׂר מִלִּין: 3
 וְלִדְבָרֵי

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד ב

תוספות

1 **בחנייתן** עברו. ו"ל הראשונים לעולם כשהיו מגיעין לשפת עבר השני לצד
2 מערב היו הולכין למטה בירדן ועושין מקום מעמד לבאין אחריהם
3 שהרי רוחב מחנה ישראל היה שנים עשר מיל ורוחב הירדן לא היה כ"א חמשים
4 אמה ומיל הוא אלפים אמה ו"ל דדוקא באורך ורוחב חנייתן נכנסו בירדן אבל
5 לאור שנכנסו בירדן נמשכו זה אצל זה
6 וצמצמו עצמן שאם לא תאמר כן אלא
7 בדרך חנייתן עמדו בירדן אם כן לא עמדו
8 כולם בירדן בשעה שהתנה יהושע עמו
9 שהרי אתה מוצא ברוחב שנים עשר מיל
10 ת"פ רצועות רחבות חמשים אמה כרוחב
11 הירדן ואורך כל רצועה י"ב מיל על רוחב
12 נ' אמה ואם היה לך להקפיד אותן ת"פ
13 רצועות מדת ארצן זו אצל זו היה אורכו
14 קרוב לאלף ות' (ומ' פרסאות באורך הירדן
15 והירדן לא נכרת כי אם עד ים הערבה
16 ויוצא הוא ממערת פמיס שהוא בחלק דן
17 כדאיתא בפ' מעשר בהמה (בסוטה דף נב)
18 ואורך כל ארץ ישראל לא היה כ"א ת'
19 פרסאות ועוד דהיאך היו יכולין לשמוע
20 התנאים מפי יהושע אלא ע"כ בירדן לא היו
21 עומדים בדרך חנייתן אלא מצומצמין
22 ותימה לר"י נהי דדרך חנייתן עברו מ"מ
23 הלא עמדו בירדן עד שגמר יהושע התנאים
24 ונטלו האבנים ולא חזר לאיתנו עד שעברו
25 כולן א"כ אותם נ' אמה של ירדן ושהות זה
26 שעברו היו המים נגרשין ועולין יותר על
27 י"ב מיל ו"ל אורל גודש שהיה מיותר על
28 י"ב מיל לא הגיע לכלל גובה מיל ולהכי
29 לא חשיב ליה: **בזה** אחר זה עברו. תימה
30 אי"כ אמאי תלי ליה ר' אלעזר בקלות המים
31 והלא אינו תלויה אלא בעיכוב העברתם
32 וי"ל דבתרתי פליגי על מה שמשוה קלות
33 האדם לקלות המים אמר זה אינו שאפילו
34 אם היו עוברין דרך חנייתן היו המים נגרשין
35 יותר מ"ג מיל והוא לא אמר אלא י"ב ועוד
36 שבוה אחר זה עברו ועל זה תימה רבי אם
37 בזה אחר זה עברו מה קצבה שייך דקאמר
38 שלש מאות שלפ חשבון גודל המים היו
39 עוברים ברוחב חצי מיל שהוא אורך ג'
40 מאות חסר י"ב כיצד שתעשה י"ב רצועות
41 מ"ב מיל על י"ב מיל וכל רצועה ברוחב
42 מיל ואורך י"ב מיל וכשתצרפם זו אצל זו
43 באורך יהיה אורך קמ"ד מיל על רוחב מיל
44 תחלקו רוחב הרצועות ותצרפנה לאורך
45 יהיה אורך רפ"ח מיל על רוחב חצי מיל
46 והא מנא ליה שכך עברו ונראה דלר"א בר
47 שמעון לא עברו כלל דרך חנייתן שהרי
48 בשעת חנייתן היו מפורדים מפני שהיו נוטים
49 אהליהם זה רחוק מזה בדרך חניית שירות
50 אבל כשעברו נמשכין כולן זה אצל זה
51 ושמו לא היה כל ישראל כי אם ברוחב
52 חצי מיל על חצי מיל וכשעברו זה אחר זה
53 בדרך בני אדם הוברין דרך שכל אחד
54 בעשרה בני אדם זה אצל זה יכול להיות
55 כשיעור ס' ריבוא ששוחין בהעברתן כל כך:
56 **מר** סבר אדם קל. נראה דה"פ אע"פ
57 שהדבר ידוע שמים קלים היינו דוקא
58 כשהן יורדין כדי דרך מרוצתן אבל כאן
59 שהיו נגרשין ועולין שיעור קלות מים
60 ושיעור קלות אדם שזה: **אבותי** בקשו
61 עלי רחמים. וא"ת והאמר בפרק מי שמתו
62 יש לומר דעל ידי תפלה שזה מתפלל מודיעין לזון שכך נתפלל והכי אמר בפרק שני דתענית (דף טז)
63 בפרק דחסידי בעובדא דרבי מנא דאשתחא אמערתא דאבוה: **ואמר** רב אימא ויתנימא רבה בר בר חנן שהלך לחבאי כבשים מחברון. אע"ג דמסיק בפרק שני
64 דתמורה (דף קה) דלאקרוי אול מידו שמעינן מיהת דשמן קנינא מדסלקא דעתך למימר שהלך לחבאי כבשים:

רש"י

1 וּלְדָבָרִי ר"א בר' שמעון. דאמר יותר משלש מאות מיל בזה אחר זה עברו איש
2 אחר איש, נמצאו ששהו הרבה לעבור, דאי בחנייתן עברו משום קולא דמים
3 מאדם לא נגבהין כל קר: מים קלים. הרבה הם קלים מן האדם, ומר סבר אדם
4 קל לרדו כמו המים: מְדַעְתָּהּ. אני איני מצוה אותך, אלא ישראל הם אומרים לך
5 ברכתיב (וקדים ו) ותקרבון אלי כלכם וגו',
6 אני איני מעבד על ידך: בלום יש אדם.
7 כלומר אם חקק"ה צוה כלום היה אומר לו
8 לעשות דבר שסופו לבא לידי חטא
9 לְבַשְׁתָּהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אותן (שאילה)
10 ששאלו תחלה שלוח המרגלים: [לא עלה
11 בירדן]. אין אני יודעין לדרוש: סת' דבריו.
12 הכחש ונעשה שונאו ושל חקק"ה בדאי:
13 שַׁעֲשֵׂה שֹׁנְאוֹ שֶׁל חֲקֵק"ה מִן. חלש,
14 כדאמר' לקמן בפלו בעל הכית אינו יכול
15 להוציא בלוי מים: שֶׁחֲקִיבֵי דְבָרָיו. ולא
16 אִמְרוּ כְמוֹת שֶׁהוּא שֶׁפִּסַּע. דלג, שלא אִמְרוּ
17 כְּאִשֵּׁר הֵם: הוֹשֵׁעַ. לא הצרך ללך, שֶׁכָּבֵר
18 בקש עליו משה רחמים: והיינו דכתיב
19 וְעָבְדִי כָלֵב גִּבּוֹר, וְהִבְיֵאתוֹי אֶל הָאָרֶץ
20 אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה, וְהָיָה בְּחִבּוֹן בְּדִכְתִּיב (וישע י)
21 ויתן את חביון לכלב, ש"מ כלב הוא דאָלוּל
22 לחביון: מִיָּסוֹן. גבור שבהם, כמו שיד הימין
23 חשובה מן השמאל: שְׁעוֹשֶׂה אֶת הָאָרֶץ
24 בְּשִׁחְתִּיתוֹת. שְׁמִיקוֹם רָגְלוֹ מַעֲמִיק בָּאָרֶץ
25 מרב כבדו ונקר שם בגומא וכשחת. ולשון
26 ששי לא פורש לנו מאי דמי לשחיתות.
27 וְנִרְאָה לָשׁוֹן עֲמוּדֵי שֶׁשׁ. שְׁהֵם כְּבִדִּים וּמְקוֹם
28 מַעֲמָדָם נָכַר: תִּלְמִיּוֹם. בתלם המהפשה
29 שפמלה העפר ומעמיק בארץ: שְׁהוּ
30 מַעֲנִיקִים אֶת הַחֲמִיָּה בְּקוֹמָתָן. מרב גבה
31 קומתן דומין כאילו ציורים נוקב ועונם נִנְקָב
32 שהחמה יוצאה בו: לִבְנוֹ קָסוֹן. נענן קטן
33 הַבָּנִים שֶׁל חֵם הָיָה, וּמְבָרִים שֶׁנִּי לְבָנִים:
34 מִכְנָה. לשון אֲבָנָה דְּמִנְהָ (בבבא טז), כלומר
35 מלשבת בפירות: מְרִשִּׁים. סלעים שאין
36 עושין פירות בארץ לחה: דְּקָבְרִי בַּה שְׂכָבִי.
37 לא גרסין מ"ט אלא ה"ק, ונתע דטרשין
38 היא ואינה ראיה לפירות בכל שאר הארץ,
39 לפיכך יחדיה לקבורת מתים: כִּי הָיָה בַּצֵּעַ
40 שְׂרָיו. של מלך ישראל, ששולחין אל
41 פרעה לעזור לו על מלך אשור, אֶלְמָא
42 פרעה בצען יתיב וְשֶׁם הוֹלְכִין לְבָקְשׁוֹ:
43 אֶלְכָּה נָא וְאַשְׁלֵם אֶת גִּדְרִי. אֶלְכָּה נָא
44 בְּחִבּוֹן וְאַשְׁלֵם הַגִּדֵּר שְׁדִרְתִּי בְּגִשּׁוֹר,
45 בְּדִכְתִּיב בְּתִרְיָה כִּי גִדֵּר נָדָר עָבָדְךָ בְּשִׁבְתִּי
46 בְּגִשּׁוֹר, וּבְחִבּוֹן מֵאֵי צֵעִי וְהָלֵא לֹא הָיָה שֶׁם
47 הַמִּזְבֵּחַ כִּי אִם גִּנְבָּעוֹן: לְהִבָּא בְּכִשְׁמִי
48 לְעוֹלָה. דאמר מר במס' מנחות פכשים
49 מִחִבּוֹן, אֶלְמָא אֶרֶץ מִרְעָה הִתְיָה: מִנָּה.
50 כלומר מתשובתך אתה מסייעי, שלא היתה
51 חשובה לזרע פשאר הארץ מאחר שהיא
52 בת טרשים כדאמר' בְּבָבָא מַצִּיעָא בְּהַשּׁוּכֵר
53 וְהָיָה אֶרְעָא דְּמִחְזָקָא בְּגִרְוִנִי וְהָיָה
54 שְׁנִינָה מִשְׁלִמִין: דְּלִישָׁא אֶרְעָא. עפר של
55 טרשים דק וקלול ומועט הוא, ומתוך כך
56 לא היו חורשים וזורעים אותה תבואה
57 מאכל אדם: וְעָבְדִי רָעִיָא. מַצְמַחַת וּמַעֲלָה
58 עֲשִׂיבִים וְאוֹבְלִים הֲצִאן: וְשָׁמֶן קִנְיָנָא.
59 הַמִּקְנָה הֲצִאן, שֶׁכֵּן דָּרָךְ הֲצִאן לְהַשְׁבִּית
60 בָּאָרֶץ יִבְשָׁה וְטָרְשִׁים יוֹתֵר מֵאָרֶץ לַחֶה:
וילכו

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יורשנה" וגו', הרי שהובטחה לו אותה הארץ שבא שמה, והיא חברון, וכן
 נתיקים כמו שכתוב בספר יהושע "ויתן את חברון לכלב בן יפונה לנחלה".
 עוד נאמר בפרשת המרגלים "וְשֵׁם אֲחִימֶן שִׁשִּׁי וְתַלְמִי וְגו' לילדי הענק",
 דורשת הגמרא, 'אֲחִימֶן' נדרש שהוא מְיוֹמֵן שֶׁבְּאַחֲיוֹ - הגבור שבין
 הענקים, כמו שיד ימין חשובה מן השמאל. "שִׁשִּׁי" נדרש שְׁמִשִּׁים אֶת
 הָאָרֶץ בְּשָׂתָהּ - שמחתם כובדו רגליו הם כעמודי שש ושוקעים בארץ
 וניכר שם כגומא וכבוד שחת. 'תַּלְמִי' נדרש שְׁמִשִּׁים אֶת הָאָרֶץ תַּלְמִים
 תַּלְמִים - מחמת כובדו דורס בארץ וחורץ בתלמי המחרישה. דָּבָר אַחֵר,
 אֲחִימֶן בָּנָה את העיר עֲנָת, שִׁשִּׁי בָנָה את העיר אֶלֶשׁ, תַּלְמִי בָנָה את
 העיר תַּלְבוּז. עוד יש לדרוש המשך הפסוק שם "לילדי הענק, למה
 נקראו ענק, על שם שְׁמַעְיָקִין חָמָה בְּקוֹמָתָן - מרוב גובהם נראה
 כאילו החמה היא ענק היינו שרשרת, סביב לצוארם.
 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וְחִכְרוֹן שִׁבְעֵי שָׁנִים נִבְנְתָה לפני צוען
 מצרים'. שואלת הגמרא, מֵאֵי 'נִבְנְתָה' מנסה הגמרא לבאר, אֵלֶימָא
 נִבְנְתָה מִשֵּׁשׁ - אם נבאר הפסוק בפשוטו שהעיר חברון נבנתה שבע שנים
 לפני שנבנתה צוען מצרים. דוחה הגמרא, וכי אֶפְשָׁר אֲדָם - היינו חם,
 בֹּנֶה בֵּית לִבְנֹו קָמֹן - כנען, שחברון בארץ כנען, קוֹדֵם שבונה לִבְנֹו
 גְּדוֹל - מצרים, ומביאה הגמרא ראייה שכנען היה יותר גדול ממצרים,
 דְּכִתְיִב "בְּנֵי חָם בֹּשׁ וּמִצְרַיִם וְפֹטוּ וּכְנַעַן" וגו'.
 מבארת הגמרא, אֵלֶימָא, שְׁהִיתָה חברון כְּבוֹנָה - מרובה ומיושבת בפירות,
 עַל אֲחֵד מִשְׁבָּעָה - פי שבע מאשר כמות הפירות שְׁבָצוּעֵן, וכדי שנבין
 כמה היריב בפירות שבארץ ישראל, מתארת הגמרא, וְאִין לָךְ מִרְשִׁים -
 סלעים, שאינם עושים פירות כקרקע לחה, כָּכֵל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יָתֵר
 מִחִבְרוֹן, (מִשּׁוּם) וְזוּ הַסִּיבָה דְּקִבְרֵי בֵּה שִׁיכְבִּי - שייחודה לקבורת
 מתים, כי אינה ראויה לפירות, ולעומת זאת, וְאִין לָךְ מְעוּלָה כָּכֵל
 הָאֶרֶצוֹת יָתֵר מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׁנֶאֱמַר 'בָּנָה ה' בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאִין לָךְ
 מְעוּלָה כָּכֵל אֶרֶץ מִצְרַיִם יָתֵר מִצְעוֹן, דְּכִתְיִב 'כִּי הָיָה בְּצוּעוֹן שָׂרְיוֹ -
 שמלך ישראל שלח שריו לצוּעוֹן לבקש מפרעה לעזור לו להלחם נגד מלך
 אשור, אם כן רואים שפרעה קבע מושבו בצוען, ובדואי משום שהיתה
 המשובחת ביותר, וְאֶפְּלִי הָכִי - למרות שבחה העצום של צוען, העיר
 חִבְרוֹן הפחות משובחת שבארץ ישראל, היא כְּבוֹנָה אֲחֵד מִשְׁבָּעָה - פי
 שבע מאשר יש בְּצוּעוֹן.
 שואלת הגמרא, וְחִכְרוֹן מִרְשִׁים הָיוּ - האם אכן חברון היא עיר עם
 אדמת טרשים שאינה מצמחת פירות, וְהָא בְּתִיב "וְהָיָה מִקֵּץ אֲרָבָעִים
 שָׁנָה וַיֵּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם אֶל הַמֶּלֶךְ אֶלְכָּה נָא ואשלם את נדרי אשר נדרתי
 לך" בחברון, כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור" וגו', וְאִמָּר רַב אֱוִיָּא
 וְאִיתִימָא רַבָּה בַּר בַּר חֲנָן, וכי בחברון זוכים, והרי אין שם מזבח, אלא
 וְדַאי שְׁהִלֵּךְ לְהִבְיָא כְּבָשִׁים מִחִבְרוֹן לעולה, אם כן רואים שחברון היא
 ארץ מרעה משובחת. וְתִנְיָא - גם בברייתא שנינו, שְׁאִילִים משובחים
 לוקחים מְמוּאָב, וּכְבָשִׁים משובחים לוקחים מִחִבְרוֹן, הרי שחברון ארץ
 משובחת היא, ולא טרשים.
 מתרצת הגמרא, מִיָּנָה - אדרבה משאלתך וראיתך אתה מסייעני
 שחברון היתה אדמת טרשים ולא חשובה לצמיחת פירות, אִיתִי
 דְּקָלִישָׁא אֶרְעָא - שכיון שהארץ חלשה ומועטת, לא היו זורעים אותה
 להצמיח פירות למאכל אדם, אלא עֲבָדָה רְעִיָא - מצמחת מעצמה
 עשבים הראויים לצאן למרעה. וְשָׁמֶן קִנְיָנָא - ובזה היה הצאן משמן,
 שכן דרך הצאן להשבית יותר באדמה יבשה וטרשים מאשר באדמה
 לחה.
 עוד נאמר בפרשת המרגלים "וַיָּשׁוּבוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אֲרַבְעִים יוֹם

אם כן כְּחִנְיָתָן עָבְרוּ - לא עברו את הירדן בזה אחר זה, אלא כמו סדר
 חנייתו, וְלִדְבָרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שגבהו המים יותר משלש מאות
 מיל, חייבים לומר שָׁנָה אַחֵר זֶה עָבְרוּ, וארך זמן רב והספיקו המים
 להערים זה על גבי זה כדלעיל לגובה כה עצום. וְחָד - רבי אמי או רבי
 יצחק נפתא אָמַר, בֵּין מֶר - רבי יהודה, וּבֵין מֶר - רבי אלעזר ברבי
 שמעון, סוברים שְׁכַחְיָתָן עָבְרוּ, אלא שֶׁמֶר - רבי יהודה קָבַר אֲדָם קָל
 לרוץ כמו המים, וכמו שעברו עם ישראל מהלך שנים עשר מיל, כך גם
 נערמו המים לגובה שנים עשר מיל, וְמֶר - רבי אלעזר ברבי שמעון קָבַר
 מִים קָלִים לרוץ יותר מן האדם, ואף שעם ישראל עברו מהלך שנים עשר
 מיל בלבד, המים נערמו באותו זמן לגובה רב של יותר משלש מאות מיל.
 כיון שהזכירה הגמרא לעיל את מעשה המרגלים, ממשיכה לברר ממעשי
 המרגלים, ואחר כך תחזור לעניני קריעת הירדן ומעבר ישראל בו. נאמר
 בתחילת פרשת המרגלים 'שָׁלַח לָךְ אֲנִשִּׁים, אֶמֶר רִישׁ לְקִישׁ, מֶה שֶׁאִמָּר
 לו' ה' 'שָׁלַח לָךְ, פִּירוּשׁ מִדְּעֻקָּה, דְּהִינּוּ אִנִּי אִינִי מִצּוּה אוֹתָךְ, רק ישראל
 בקשו ממך כמו שאומר להם משה בספר דברים 'ותקרבון אלי כולכם',
 ואני איני מעכב על ידך. ובדואי שלא ציהו ה' על כך, והראה וְכִי אֲדָם
 וְהַ בּוֹרֵךְ חֵלֶק רַע לְעִצְמוֹ - והרי אדם לא בחר לעצמו דבר רע, ואם כן
 בדואי ה' לא היה מצוה דבר שסופו לבוא לידי תקלה. ומבארת הגמרא,
 וְהִינִי דְּכִתְיִב שאומר להם משה 'וַיִּשָּׁבַע בְּעֵינֵי הַדָּבָר, וְאֶמֶר רִישׁ לְקִישׁ,
 יש לדייק לשון הפסוק 'בְּעֵינִי' וְלֹא בְּעֵינָיו שֶׁל מִקּוֹם.
 עוד דורשת הגמרא מענין המרגלים, כתוב בהמשך הפסוק שם "ותאמרו
 נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ", אֶמֶר רַבִּי חִיָּא בַּר אֲבָהוּ,
 הבקשה שביקשו ישראל ממשוה מלכתחילה שישלח מְרַגְלִים, לֹא
 נִתְּבוּנוּ אֵלֶימָא לְבוֹשָׁתָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ויש ללמוד זאת מגזירה שוה,
 בְּתִיב הָכָא 'וַיִּחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ' וּבְתִיב הָתֵם 'וַיִּחְפְּרוּ הַלְבֵנָה
 וּבוֹשָׁה הַחֲמָח' וגו', וכמו שם לשון 'וחפרה' הוא לשון בושה, כפי שכתוב
 לגבי ההמה, גם כן כאן 'ויחפרו' הוא לשון בושה, שרצו לבייש את ארץ
 ישראל.
 עוד כתוב בפרשת המרגלים, 'וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַמִּטָּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן
 זְכוּר', אֶמֶר רַבִּי יִצְחָק, דָּבָר זֶה מְסוּרַת בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, מְרַגְלִים עַל
 שֵׁם מַעֲשֵׂיהֶם נִקְרָאוּ - מכל שם של מרגל ושם אביו, אפשר לדרוש את
 מהות מעשיהם. וְאִנּוּ לֹא עָלְתָה בְּיָדֵינוּ לדרוש כל שמותם, אֵלֶימָא אֲחֵד
 בלבד, והוא 'סתור' בֶּן מִיכָאֵל, וכך דרשנו, 'סתור' שְׁסִתֵּר מַעֲשָׂיו שֶׁל
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - הכחיש את ה' ועשאו כביכול בדאי, 'מִיכָאֵל'
 שֶׁעָשָׂה עֲצָמוֹ מֶדֶד - עשה את ה' כביכול חלש שאינו יכול להכניסנו
 לארץ. אֶמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵת אֲנֹו נִאֲמַר לדרוש עוד שם מהמרגלים, והוא
 'נחבי' בֶּן וְפָסִי, וכך נדרשנו, 'נחבי' שֶׁהִחְבֵּי דְבָרָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא, ולא האמין במה שהעיד על הארץ שהיא טובה, וְפָסִי שֶׁפִּסַּע עַל
 מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - שדילג על מדותיו של ה' שנותן שכר
 טוב למאמינים בו.
 עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וַיַּעֲלוּ בְּנֵיבָא עַד חִבְרוֹן, ויש להקשות,
 וַיָּבִיאוּ מִבְּעֵי לֵיחַ, שהרי מדבר על המרגלים שהם רבים, וכמו שהתחיל
 הפסוק 'ויעלו'. אלא אֶמֶר רַבָּא, מִלְּמַד שְׁפִירֵשׁ כָּלֵב מַעֲצָת מְרַגְלִים,
 וְהִלָּךְ וַיִּשְׁתַּמֵּחַ עַל קִבְרֵי אֲבוֹתָ, אֶמֶר לָךְ כֵּלֵב לאבות, אֵנָּה אֲבוֹתִי
 בְּקִשְׁנוּ עָלֵי רַחֲמִים שְׁאֵנֶצֶל מַעֲצָת מְרַגְלִים, ולכן אומר הפסוק 'ויבא עד
 חברון' בלשון יחיד, שרק כֵּלֵב הלך לשם. 'וַיּוֹשַׁע לֹא הֵלךְ, משום שלא
 היה צריך לזה, שֶׁבָּבַר בְּקִשׁ מִשָּׁה עָלָיו רַחֲמִים, שְׁנֶאֱמַר 'וַיִּשְׁתַּפֵּל מִשָּׁה
 לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נֹון וַיּוֹשַׁע, הוֹסִיף לו' על שמו וקראו 'יהושע', שהתפלל וְהָ
 יוֹשִׁיעַ מַעֲצָת מְרַגְלִים. וְהִינּוּ דְּכִתְיִב "וַעֲבָדִי כָלֵב עֲקָב הִיטָה רֵיחַ
 אַחֲרָתָ עֲמֹו וַיִּמְלֹא אַחֲרָי וּבִיאוֹתָיו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה וְהָרָעוּ

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וַיָּלֶכְנוּ וַיָּבֹאוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחֵנָן מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יוֹחִי, תִּיבַת וַיִּלְכְּבוּ
מִיּוֹתֶרָה, שֶׁהָיָה כָּבֵד כְּתוּב לִפְנֵי כֵן וַיִּשְׁוּבוּ, אֲלָא מִקִּישׁ הִלִּיכָה לְבִיָּאָה -
לומדים בהקשר זה מזה, מִהָ בִּיָּאָה - כשבאו המרגלים בחזרה מארץ
ישראל, הָיָה בְּעֶזְרָה רָעָה, אָף הִלִּיכָה - כשיצאו מהמדבר לארץ ישראל,
הָיָה בְּעֶזְרָה רָעָה, שמתחילה היתה כוונתם להוציא דבה על הארץ.
עוד נאמר בפרשת המרגלים, וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
שִׁלַּחְנוּ וְגַם זֹאת חִלְבַּת דְּבַשׁ הִיא וְגו', ששיבחו את הארץ, וְכִתְיָב אַחֲרֵי
כֵן, שמשמיכים לספר "אִפְסָם בִּי עֹז הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּאָרֶץ וְגו'", אָמַר רַבִּי
יוֹחֵנָן (סִימָן אֶמ"ת לְכַד"ו לְו"ה) מִשּׁוֹם רַבִּי מֵאִיר, כָּל לְשׁוֹן הָרַע
שָׂאִין בּוֹ דְּבַר אֶמֶת בְּתַחֲלִיתוֹ - שלא מתחיל המספר בדברים אמתיים
בתחילה, אִין מִתְקִיָּים בְּסוֹפּוֹ - שמחזיקים אותו השומעים כשקרן, לכן
גם המרגלים פתחו בשבח הארץ תחילה.
עוד נאמר בהמשך הפרשה שם וַיְהִי כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה, שכלב
כי יפונה השתיק את העם 'אל משה' דהיינו בדברים שדיבר על משה,
וחשוב השומעים שרצה לספר בגנותו, וכפי שמבאר זאת מיד רבה, אָמַר
רַבִּי, שְׁהִסִּיתָן כָּלֵב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִשְׁכִּיבוּ לַמְּרַגְלִים, בְּדַבְרֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם
פָּתַח [דרווייז] - ראה כלב בן יפונה, שִׁהוּשָׁע דְּקָא מִשְׁתַּעֵי - שרצה
לדבר, אָמַר לִיה הַמַּתְלֹנְגִים, דִּין רֹאשׁ קְמִיעָה - זה שראשו קטוע, שאין
לוֹ בָּנִים לִטְלוֹל חֶלֶק בִּירוּשָׁתָהּ הָאָרֶץ, יִמְלָל - ידבר, בתמיחה, והשתיקוהו
בנזיפה, אָמַר כָּלֵב בִּלְבּוֹ, אִי מִשְׁתַּעֵינָא - אם אדבר, אָמַר בִּי מִלִּיתָא -
יאמרו גם עלי דברים, וְחִסְמִין לִי - וישתיקו אותי, לכן אָמַר לָהֶן כֵּךְ, וְכִי
זוֹ בְּלִבְדָּ עָשָׂה לָנוּ בֶּן עֶמְרָם, וכשהתחיל לדבר בסגנון זה, כִּכְרִי בְּגִנּוּתֵיהֶם
קָא מִשְׁתַּעֵי - סברו שרצה לדבר בגנות משה, לכן אִישְׁתִּיקוּ, ואָמַר
לָהֶן, אֲכַן לֹא זֶה בִּלְבַד עָשָׂה לָנוּ מֹשֶׁה, אֲלָא גַם הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרָיִם, וְקָרַע
לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהִאֲכִילָנוּ אֶת הָאֵם, ולכן אִם יֹאמַר לָנוּ מֹשֶׁה עָשָׂה סוֹלְמֹת
וְעָלָה לְרִקְיעַ, וְכִי לֹא נִשְׁמַע לוֹ, בתמיחה, וזה מה שהמשיך כלב 'עָלָה
נִעְלָה וְיִרְשָׁנוּ אֲתָה' וְגו', שנעלה אף בסולמות לרקיע אם יצוה אותנו.
וממשיך הפסוק, וַיְהִי אֲנִשִּׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נֹכַח לַעֲלֹת וְגו',
אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַ פֶּפֶא, דְּבַר גְּדוֹל דְּבַר מְרַגְלִים בְּאֻתָּהּ שָׁעָה כִּדִּי
לְסַתּוֹר דְּבָרֵי כָלֵב, וכנאמר בהמשך הפסוק כִּי תֹךְ הוּא מִמֶּנּוּ, ודורשים
שלא התכוונו 'מִמֶּנּוּ' שפירושו 'מֵאִיתָנוּ', אֲלָא 'מִמֶּנּוּ' שפירושו 'מֵאִיתָ',
אֵל תִּקְרִי מִמֶּנּוּ אֲלָא מִמֶּנּוּ, כִּכְבִּיבֹל רִצּוֹ הַמְּרַגְלִים לומר שֶׁאִפְּלוּ
בַּעַל הַבֵּית אִינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא בְּלִי מִשָּׁם - משל למפקיד אצל חבירו
ולא יכול לקחת פקדונו, חס ושלום כביכול הקדוש ברוך הוא לא יצליח
להוציא האומות החזקות האלו מארץ ישראל.
עוד אמרו המרגלים וַיִּשְׁכַּחְתִּי וַיִּשְׁכַּחְתִּי הָאָרֶץ, דְּרַשׁ רַבָּא, אָמַר
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִנִּי חֲשַׁבְתִּיהָ לְטוֹבָה - שהראיתי להם כאילו היא
ארץ אוכלת וישיבה שמתים שם הרבה, וְהֵם - המרגלים חֲשַׁבּוּ לְרָעָה.
ומבאר הגמרא, אִנִּי חֲשַׁבְתִּיהָ לְטוֹבָה, דְּכָל הֵיכָא דְּקָמָו - כל מקום
שהגיעו המרגלים, מֵת חֲשִׁיבָא דִּידְהוֹ - מת אדם חשוב מיושבי הארץ,
כִּי הֵיכָא דִּנִּיטְרִידוּ וְלֹא לְשֹׂאֲלוּ אֶתְרִיחוּ - כדי שיהיו האמוריים טרודים
ולא יישאלו מיהם המרגלים, וַאֲיָבָא דְּאִמְרֵי אִיּוֹב נָח נִפְשִׁיָהּ - ויש
אומרים שאיוב מת באותה שעה, כדי שלא תגן זכותו עליהם, וזה מה
שאמרו יהושע וכלב 'סֵר צֶלֶם מַעֲלֵיהֶם', ממשכה הגמרא, כיון שמתו
האנשים דלעיל, וַאֲמִידוּ בּוֹלִי עֲלֵמָא בְּהִסְפִּידָא - והתעסקו כל
האמוריים בהספד, והיה הדבר לטובה מאת ה' אֶךְ הַמְּרַגְלִים הֵם חֲשַׁבּוּ
לְרָעָה, שהרבה אנשים מתים שם בכל מקום, לכן אמרו אֶרֶץ אוֹכֵלָת
וַיִּשְׁכַּחְתִּי הָאָרֶץ.
עוד תיאר המרגלים וַיְהִי כַעֲשִׂינוּ בְּחִנְבִּים וְכֵן הָיִינוּ בַּעֲיִנִּיהֶם וְגו',
ומבאר הגמרא, אָמַר רַב מִשְׁרָשָׁא, הַמְּרַגְלִים שִׁקְרִי הוּוּ - שקרנים
היו, והראיה היא, בְּשִׁלְמָא מֵה שֶׁאִמְרוּ וַיְהִי כַעֲשִׂינוּ בְּחִנְבִּים, לָחִי -
מובן, שהרגישו בעצמם כחגבים, אֲלָא מֵה שֶׁאִמְרוּ וְכֵן הָיִינוּ בַּעֲיִנִּיהֶם,
מִנָּא הוּוּ יִדְעִי - כיצד ידעו אִין נראו בעיניהם של האמוריים, אֲלָא וְדֹא
שִׁקְרִים הָיוּ דוּחָה הַגְּמָרָא. וְלֹא הָיָא - לא היו שקרנים בזה, שעל סמך
מעשה אמרו כן, כִּי הוּוּ מִכְרִי אֲבִילִי - כשהיו האמוריים מברים את
האבלים בסעודה בחזרתם מבית הקברות, תוֹתִי אֲרִי הוּוּ מִכְרִי - היו
מברים אותם תחת עצי ארזים, וְכִי הוֹיְהוּ סִלְקוּ יִתְבִּי פִּאֲלִינִי - כשראום

המרגלים עלו וישבו על האילנות מרוב פחדם, שְׁמֵעִי דְּקָאמְרִי - ושמעו
המרגלים מראש האילן שהיו האמוריים אומרים, קְחִינִי אֲנִישִׁי דְּדָמִו
לְקִמְצִי פִּאֲלִינִי - ראינו בעצים אנשים שדומים לנמלים.
עוד נאמר בפרשת המרגלים וַיִּתְּשָׁא כָּל הָעָדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ
הַעַם בַּלֵּיל הַהוּא, אָמַר רַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחֵנָן, אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁחֲזָרוּ
הַמְּרַגְלִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְכֹו כָּל הָעָדָה, [עַרְב] תִּשְׁעָה בָּאֵב הָיָה, אָמַר
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵן כָּבוּ בְּכִיָּה שֶׁל חֲנַם, וְאִנִּי אֶקְבַּע לָהֶם יוֹם זֶה
בְּכִיָּה לְדוֹרוֹת.
עוד נאמר שם וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעָדָה לְרִגּוֹם אוֹתָם בְּאֲבָנִים וְכִתְיָב
בְּהַמְשָׁךְ הַפֶּסֶק ו"כְּבֹד ה' נִרְאָה בְּאֶחָל מוֹעֵד", אָמַר רַבִּי חֵיָא בְּר
אֲבָא, מִלְּמַד שֶׁנִּמְלָו אֲבָנִים וּזְרִיקוּם בְּלִפְנֵי מַעֲלָה, כְּבִיבֹל בִּטְעָנָה גַם
כִּלְפֵי ה' יִתְבָּרַךְ, ודרשו כן מהסמיכות 'וכבוד ה' ללרגום אותם באבנים',
עוד נאמר שם וַיִּמְתּוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִיאֵי דִבְתָּהּ הָאָרֶץ רָעָה בְּמַגְפָּה,
אָמַר רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן לִקְיָשׁ, שְׁמַתוֹ מִיתָה מְשׁוּנָה, שְׁהָיָה כְּתוּב 'בְּמַגְפָּה'
ולא 'בְּמַגְפָּה', ממשע במגפה מיוחדת וראויה להם במדה כנגד מדה. ומיד
המיתה המשוונה, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַ פֶּפֶא, דְּרַשׁ רַבִּי שִׁילָא אִישׁ כְּפַר
תַּמְרִתָּא, מִלְּמַד שֶׁנִּשְׁתַּדְּרַב לְשׁוֹנֵם מִתּוֹךְ פִּיהֶם, וְנִפְל לְשׁוֹנֵם עַל
מִיבֹרָם, וְהָיוּ תוֹלְעִים יוֹצֵאֹת מִלְּשׁוֹנָם שְׁנִפְלָה, וְנִכְנְסוֹת הַתּוֹלְעִים
בְּמִיבֹרָם, וּמִמִּיבֹרָם גַּם יֵצְאוּ תוֹלְעִים וְנִכְנְסוֹת בְּלְשׁוֹנָם שְׁנִפְלָה עַל
מִיבֹרָם. וְרַב נַחְמָן בְּרַ יִצְחָק אָמַר, בְּאֶסְכְּרָה מִתּוֹ שְׁהָיָה בָּאָה עַל לְשׁוֹן
הָרַע.
חזרת הגמרא לברייתא שעסקנו לעיל בעניין בקיעת הירדן ומעבר בני
ישראל בו, שחכנים עמדו במקומם עד שעברו כל העם לצד מערב,
וְכִינֵן שְׁעָלָה הָאֲחִירוֹן שְׁבִישְׁרָאֵל מִן הַיַּרְדֵּן, שבו הכהנים פסיעה
לאחוריהם לצד מזרח, וְחִירוֹ מִיָּם לְמִקְוִיָּה, שְׁנִימָמַר "וַיְהִי בַּעֲלֹת
וּבַעֲלוֹת הַכְּהֲנִים נוֹשְׂאֵי אֲרוֹן ה' מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן, נִתְקַן בְּפֹת רִגְלֵי
הַכְּהֲנִים אֶל הַתְּרִבָּה וַיִּשְׁוּבוּ מִי הַיַּרְדֵּן לְמִקְוִיָּה וַיִּלְכּוּ בְּתַמּוּל שְׁלֹשִׁים
עַל כָּל גְּדוּלָתוֹ", נִמְצָא שֶׁאֲחֵרֵי שְׁחִירוֹ הַכְּהֲנִים פִּסְעִיהָ לְאֲחִירֵיהֶם וְשִׁבוּ
מִי הַיַּרְדֵּן בְּתַחֲלִילָה, כַּעַת אֲרוֹן וְנוֹשְׂאָיו וְכִהְנִים מִצַּד אֶחָד - מזרח,
וַיִּשְׁרָאֵל מִצַּד אֶחָד - מערב, ואֵל נוֹשְׂאֵי אֲרוֹן אֶת נוֹשְׂאָיו הַכְּהֲנִים וְעִבְר
בְּאִיר מַעַל הַיַּרְדֵּן לְצַד הַשְּׁנִי לְשֹׂאֵר עִם יִשְׂרָאֵל, שְׁנִימָמַר "וַיְהִי בְּאִשְׁר
תָּם כָּל הָעָם לְעִבּוֹר, וַיַּעֲבֹר אֲרוֹן ה' וְהַכְּהֲנִים לִפְנֵי הָעָם", וְעַל דְּבַר
זֶה שֶׁלֹּא יֵדַע אוֹתוֹ עוֹזָא, נִנְעֵשׁ עוֹזָא שְׁנִימָמַר "וַיָּבֹאוּ עַד גִּן בִּיר וַיִּשְׁלַח
עוֹזָא אֶת יָדוֹ לְאֲחוֹ אֶת הָאֲרוֹן כִּי שְׁמֵט הַקֶּבֶר", אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא, עוֹזָא, נוֹשְׂאָיו נִשָּׂא הָאֲרוֹן, וכדלעיל, אֵת עֲצָמוֹ לֹא כָּל שֶׁבֶן שִׁיבֹל
לִישָׁא, וְעַל כֵּן טַעַם עוֹזָא שֶׁשִּׁלַּח יָדוֹ לְאֲחוֹ אֶת הָאֲרוֹן.
כיון שהזכיר מעשה עוֹזָא, ממשכה הגמרא לברר כמה פסוקים שנאמרו
שם. וַיִּחַר אָף ה' בְּעוֹזָא וַיִּבְהוּ שָׁם עַל הַשֵּׁל וְגו', רַבִּי יוֹחֵנָן וְרַבִּי
אֶלְעָזָר נִחְלָקוּ בְּבִיאֹר 'עַל הַשֵּׁל'. חָד אָמַר עַל עֶסְקִי שֶׁלֹּ - שהגגה
ששלח ידו לאחור בארון, וְחָד אָמַר שֶׁעָשָׂה צְרָכִיו בְּפִנְיָו - ו"של" הוא
לשון דבר המוטל מלמעלה למטה.
עוד כתוב בפרשת עוֹזָא, וַיִּמְתּוּ שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים, אָמַר רַבִּי יוֹחֵנָן,
אֵל תַּחֲשׁוּב שְׁעוֹזָא אִיבַד בְּחִטָּאוֹ אֶת חֶלְקוֹ בְּעוֹלָם הָבָא, אֲלָא עוֹזָא כָּא
לְעוֹלָם תָּבָא, שְׁנִימָמַר 'עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים', ולומדים את עוֹזָא מֵהָאֲרוֹן,
מֵה אֲרוֹן לְעוֹלָם נְקִיָּים, שְׁהָיָה גִּנּוּן עַל יְדֵי יִאֲשִׁיחוֹ הַמֶּלֶךְ, וְנִשְׁמַר לַעֲתִיד
לָבֹא, אָף עוֹזָא כָּא לְעוֹלָם תָּבָא.
עוד נאמר שם, וַיִּחַר לָהֶן עַל אֲשֶׁר פָּרִץ ה' פָּרִץ בְּעוֹזָה, אָמַר רַבִּי
אֶלְעָזָר, לִשְׁמֵךְ יוֹחֵר' הוּא שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ פָּנָיו שֶׁל דָּוִד בְּתַרְיָה - עוגה שאפּוֹן
עַל לֶפֶת גַּחְלִים. שואלת הגמרא, אֲלָא מַעֲתָה לִפִּי הַבִּיאֹר לַעֲלִיל עַל יוֹחֵר',
כָּל הֵיכָא דְּכִתְיָב 'וַיִּחַר' הֵיכָא נָמִי - כל מקום שכתוב 'ויחר' גם כן תפרש
'שנשתנו פניו כחררה', מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא, הָתָם - בשאר מקומות בתנ"ך
כְּתִיב 'ויחר אף', הָתָם לֹא כְּתִיב 'אֵף'.
עוד מענין מעשה עוֹזָא, דְּרַשׁ רַבָּא, מִפְּנֵי מֵה נִנְעֵשׁ דָּוִד - בכך שמת
עוֹזָא עַל יְדֵי, ומבאר רבא, מִפְּנֵי שֶׁקָּרָא לְרַבִּי תוֹרָה וּמִירוֹת, שְׁנִימָמַר
'וּמִירוֹת הָיוּ לִי הַקְדוּשׁ בְּבֵית מִגְדָּו', פִּירוּשׁ, כשברחתי מאויבי ויגרת
מֵהֶם, הַשְׁתַּעֲשַׁעֲתִי בְּחֻקֵּיךְ כּוֹמִירוֹת. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדָוִד,
דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁכָּתוּב בָּהֶן 'תִּתְעַרְפֵּי עֵינֶיךָ בּוֹ וְאִנְנוּ' - שאדם רק סוֹתָם

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד א

רש"י

תוספות

למקומם. שהפנהים עמדו במקומם עד שעברו כל העם, וכשעברו נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה ונמשכו לאחוריהם פסיעה אחת, נמצאו כהנים מצד זה כו'. ואע"ג דההוא קרא דיהי פאשר תם כל העם לעבור קדים, דמשמע דהאי נתקו רגלי הכהנים בעבר השני כתיב, לא הוי הכי אלא אין מקום ומאחר, דאי כסדרו כתיב הא נפקי להו מן הירדן דכתיב ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם והעם עלה וכו' דארון והכהנים עלו ועברו אחריהם עד שבאו לפניהם הרי יצאו מן הירדן ומאי תו דקאמר ויצו יהושע את הכהנים לאמר עלו מן הירדן, אלא אין מקום ומאחר ואלא עלו מן הירדן דקאמר להו הכי קאמר להו סלקו רגליכם לאחוריהם ועודם בעבר המזרחית, וכתיב בתריה נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה וישבו מן הירדן אל מקום: נשא ארון את נושאיו ועבר. והיינו קרא קמא דכתיב ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבור ארון ה' וגו': על עסקי שלו. שגגה ששגג לאחור בו: ששעה צרכיו. ושל לשון כי ישל ויתק (תקנים כח) ובשליטה (סס) דבר המשל מלמעלה למטה: הארון קדים לעולם. שהרי נגנו בדמאר ביומא (דף נכ) שגגו יאשיהו: חדרה. גגה שאופק על פני הגגלים: נענש דוד. שמת עזא על דוד ומירות היו לי חקוד בבית מגורי. כשהייתי בורח מפני אויבי ואגור מפניהם הייתי משתעשע בחקוד והיו לי למירות לשעשעני: חתעתי. לשון וכפול, וכפולת מתרגמין ותיעוף (פסוק כז) שאם כפול עיניו לסתום עין בהסתם הודעת מהסתכל בהן מיד ואיננו: לא נתן. עגלות משה לבני קהת לפי שיש עליהם לשאת בכתף. כי לא היו ממונים אלא על דבר קדשת הארון והשלחן והתמנרה ומזבח הזהב: ויך באנשי בית שמש. לא בהך הכאה דדוד כתיב אלא כשהביאודו הפרות מפולשתים ואידי דאיירי בארז נקט לה: משום דראו ונסתכלו בו ויך, בתמיה: קוצרין ומשתחווים היו. לא בטלו ממלאכתן לכבוד. ותאי ראו לשון בניין, כמו אל תראוני שאני שחרחרות (פסוק כז) מאן

וילכו ויבאו. לא גרסינן וכתבי, ואלא וילכו ויתרא הוא כיון דכתיב (לעיל) וישבו לא הוה ליה למימר אלא ויבאו אל משה וגו': מקיש הליכתו. שהלכו לתור לביתם: אף הליכתו בעצה רעה. שמתחלה להוציא דבה נתבוננו: אינו מתקנים. שמתקנין אותן השומעין כבדאין, לפיכך אמר דבר אמת תחלה כדי שיאמינו, ואף מרגלים לכך פתחו בשבח הארץ תחלה: ויהם. שתקו: אל משה. בדברים. שהתחיל לדבר במשה והיו סבורים שבגנותו רוצה לספר: שהסיתם בדברים. בדמפרש ואזיל: דחיייה. כלב ליהושע שרצה לדבר ושתקוהו בנויפה ואמרו לו ראש הקטוע דבר, מי שראשו קטוע שאין לו גנים לטול חלק בארץ הוא ידבר בפנינו: וחסמין לי. משתקן אותי: עלה נעלה. אף לשמים אם יצא עלינו: ממנו. מן הקב"ה: אל תקרי. לא גרס. שאין הפרש קרייה בין ממנו הנאמר על יחיד שדברים עליו לממנו של רבים שאומרים על עצמן: אינו יכול להוציא כליו. אם הפקידם שם: בעל הבית. ארון העולם: אני חשבתיה לטובה. שהראיתיה להם באוכלת יושביה שמתים בה תדיר: שכיב איוב. שלא תגן וכותו עליהם, והיינו דקאמר כלב רב עץ מועילה: ח"ו ולא היה כי הווי מברי אבילי תותי ארזי הווי מברי. ולא היו שקרנים בזאת (ולא היו נראים בהן שקרנים) דאינהו שמעינהו לאומריים שקורין אותן חגבים, דכי הווי אומריים מברין את אבליהם כשחורין מן הקבר, כדאמר לעיל דכל היכא דמטו שכיב חשבתא מנייהו ומברין אכלב סעודה לנחמו תותי ארזי הווי מברי להו: וכדחיינהו. והם יראים לעמוד לפניהם סלקי ויתבי באילני: וזרקום כלפי מעלה. (שחי) ושרצו לרגום אותם וקאין נמי אכבוד ה': במגפה. מדלא קרינ במגפה משמע במיתרת וראיה להם במדה כנגד מדה: באספיה מתי. שהיא באה על לשון הרע כדאמרין בבמה מדליקין (פסוק נג) וכו' וכו' ששעה בו. סיפא דברייתא דלעיל היא. אלא אידי דתנא בה ומקאן אתה מחשב לאשכול נקט לה לפרשת מרגלים הקא: שבו הפים

אקבע להם כביה לדורות. ויאמרו כל העדה לרגום אתם באבנים" וכתבי "וכבוד ה' נראה באהל מועד" אמר ר' חייא בר אבא: מלמד שגמלו אבנים וזרקום כלפי מעלה, וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה בפגפג" אמר ר' שמעון בן לקיש: שמתו מיתה משונה. אמר ר' חנינא בר פפא, דרש ר' שילא איש כפר תמרתא: מלמד שגשגה רבב לשונם ונפל על טיבורם, והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות בטיבורם, ומטיבורם ונכנסות בלשונם, ורב נחמן בר יצחק אמר: באספיה מתי: וכו' ששעה האחרון שבישראל מן הירדן חזרו מים למקומן, שנאמר: "ויהי פעלות הכהנים נשאי ארון ברית ה' מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה וישבו מן הירדן למקומם וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו", נמצא ארון ונושאיו וכהנים מצד אחד, וישראל מצד אחר. נשא ארון את נושאיו ועבר, שנאמר: "ויהי פאשר תם כל העם לעבר ויעבר ארון ה' והכהנים לפני העם". ועל דבר זה נענש עוזא, שנאמר: "ויבאו עד גרן בידו וישלח עזא את ידו לאחז את הארון" אמר לו הקדוש ברוך הוא: עזא, נושאיו נשא, עצמו לא כל שכן? ויחר אף ה' בענה ונכהו שם על השל" ר' יוחנן ור' אלעזר, חד אמר: על עסקי שלו, וחד אמר: ששעה צרכיו בפניו, וימת שם עם ארון האלהים" אמר ר' יוחנן: עזא בא לעולם הבא, שנאמר: "עם ארון האלהים" מה ארון לעולם קיים, אף עזא בא לעולם הבא. ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעזה" אמר ר' אלעזר: שנשנתו פניו בחררה. אלא מעתה, כל היכא דכתיב "ויחר" הכי נמי? התיב כתיב "אף" הלא לא כתיב "אף". דרש רבא: מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה "ומירות", שנאמר: "ומרות היו לי חקוד בבית מגורי" אמר לו הקדוש ברוך הוא: דברי תורה שכתוב בהן "התעורף עיניך בו ואיננו" אתה קורא אותן "ומירות"?! הרינו מכשילך בדבר שאפילו תנוקות של בית רבן יודעין אותו, דכתיב: "ולכני קהת לא נתן כי עבדת הקדש" ואיהו איתיה בעגלתא. ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון, משום דראו "ויך" ר' אבהו ור' אלעזר, חד אמר: קוצרין ומשתחווים היו, וחד אמר: מילי נמי אמור, מאן

מלמד שמתו מיתה משונה. נראה דרעה במגפה דרש: שלשה

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד ב

תוספות

רש"י

שלשה מיני אבנים היו. ירושלמי ג' מיני אבנים הן אבני המלון ואבנים שהניחום יהושע תחת כפות רגלי הכהני ואיטטליות שנתן להם משה אמר רבי יצחק פשוט לן ארבעה מיני אבנים הוה אמר ר' סימן בר זבידא וזאת אין תימר אבני המלון לשעה היו ונגזנו אין תימר אבנים שהקים יהושע תחת

כפות רגלי הכהנים משוקעות הן במים אין תימר איטטליות שנתן להן משה כבר נכנסו עמקן לארץ אלא אם כן במה אנו קיימין באבנים שהקים יהושע להן על גב הירדן. **כיצד** כתבו ישראל את התורה. בתוספתא רבי יהודה אומר על גבי המזבח כתובה אבל בירושלמי תני על אבני המלון נכתבו דברי ר' יהודה ר' יוסי אמר על אבני מזבח נכתבו מאן דאמר על אבני המלון בכל יום ויום אומות העולם היו משלחין נוטירין ומשיאין את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון מ"ד על אבני המזבח לא לשעה היו ונגזנו ועוד הוא מעשה נסים נתן הקב"ה בינה בלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בע' לשון מ"ד על אבני המלון נכתבו נחיא בשד"ט ונחיא בסידי אלא מאן דאמר על אבני המזבח ונכתבו מאין וזאת בסידי בין כל אבן ואבן.

ועל דבר זה נתתם גור דיום לכאר שחת. ואם תאמר תיפוק ליה דבשעת מתן תורה החזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה ו"ל דעונש זה גדול הוא שלאחר שהיתה כתובה בידם ולא רצו ללמוד ומיהו תימה והאמר בפ"ק דמסכת ע"ז (דף כג) דעריץ יש להן פתחון פה שיאמרו כלום כפית עלינו הר כגיגית בישראל וכל זמן שיש להן פתחון פה איך נתתם גור דיום.

לרבות כנענים שבחוצה לארץ. תימה היאך קבלוה לרחב שהיה היא היתה מכנענים שבתוכה כדאיתא בספרי בפרשת בהעלותך ומה אם מי שהיתה מעם שנאמר בו לא תחיה כל נשמה ועל שקרבה עצמה כך קרבה המקום וארחב קאי ואמרינן נמי במס' מגילה (דף יז) שחגיגה ונסבה יהושע וזכא משמע דכנענים שבתוכה לדברי הכל שאין מקבלין אותן ושמא על פי הדיבור היה ואמר לו שקודם שהתחילו המלחמה היו מקבלין שהרי כתיבת התורה על גבי האבנים היה קודם שהתחילו במלחמה ואפילו הכי לא היו מקבלין אלא היושבים חוץ לגבול ישראל כמו שפרש"י ואי הוה מצינו למימר דאם היו חוזרין אז בתשובה בשנה שכתבו את התורה אפילו כנענים שבתוכה היו מקבלין ואפילו לר' יהודה ולמען אשר לא ילמדו אתכם לעשות קאי

נמי אשבעה אומות ודכי משמע נמי לשון הספרי בפרשת שופטים ושטרים למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות (מלמד) שאם עושין תשובה אין נהרגין אין מקבלין אותן לא קתני אלא אין נהרגין משמע אותם שצוה הקב"ה לא תחיה כל נשמה אין נהרגין ולא נאמר לא תחיה כל נשמה אלא לאחר שהתחילו יהושע במלחמה שהרי יהושע שלח שלש פרשונגמאות הרוצה להשלים ישלים להלחם ילחם אלמא אותן שהיו רוצין להשלים לא היה הורגן וצריך לומרן אותן שהיו רוצין להשלים קודם שהתחילו במלחמה ראשונה ואם רחב קיבלה עליה קודם שהתחילו במלחמה ולא נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון אלא באותן כנענים שחזין לגבולים אם מקבלין אותם לאחר מכאן דרבי שמעון לא איצטרך למימר הא למדת שאם חוזרים בתשובה מקבלין אותן אלא אכנענים שבחוצה לארץ ולאחר שהתחילו במלחמה שדינם כדון ושארן אומות שמקבלין מהן לעולם.

מאן אמריה דאמריית. מי הכעיסך בשבעת ולא הצלת את עצמך מן השביה, ועתה מי מפסיק בשנתפייסת לבא מלחמה וכתוב **שבעה פרים ושבעה אילים**. בדברי הימים, והכי רשיה דקרא, ויהי בעזור האלילים את הלוים נושאי ארון ברית ה' ויזבחו שבעה פרים ושבעה אילים: **מלאה כל ארץ ישראל כמות**. מןבחות, דעל כל פסיעה מןבוח: **כתיב** בידון. בדברי הימים כתיב ויבאו עד גרן כידון וישלח עזא וגו', ובשמואל כתיב גרן נכון: **בתחלה**. כשבא הארון שם נעשה להם כידון והורג שיהר גזא: **ולבסוף**. לאחר שנשתתה שם ששה חדשים בבית עובד אדום נעשה נכון שהדין את ביתו דכתיב (מלכ' ח' א) ויגרן ה' את עובד אדום (אשתו ושמנה כלותיה) אשתו של עובד אדום ושמנה כלותיה ילדו ששה ששה בברס אחי, והיינו דכתיב פעלתי השמיני כי ברכו אלהי' (ויקרא ט) וכתיב אח"כ ששים ושנים לעובד אדום. ושמעתי בשם ר' מנחם בר' חלב, גרן נכון הוא גרן ארונה היבוס, וא"כ הוא ה"ג, בתחלה נכון ולבסוף כידון על שם המזבח שתחלתו כנוי וסופו חרב, וכידון לשון שבר וחרקן הוא כמו יקרו ועינו כידו (ויקרא כג) **נמצאתי**. סיפא דברייא דלעיל הוא, אלא משום דתנא בה ועל דבר זה נעשה עזא אפסיה בכל הני: **שהעמיד משה בעבר הירדן בערבות מואב**. ותנא דברייא פי קאי בארץ כנען קרי עבר המורח עבר הירדן, וכי קאי בערבות מואב או בשאר המסעות קרי ארץ כנען עבר הירדן והוא עבר המערב: **בגלגל**. לאחר שבנו מהן המזבח בהר עיבל קפלוס ויבניאום לגלגל וקבעום שם: **כיצד כתבו**. על המזבח בהר עיבל: **היאך למדו אמות העולם**. העתיקות תורה, הלא לא נצטוו לקתבה בשבעים לשון אלא לשל ולקמדה כל הרוצה, שלא יתא פתחון פה לאותם האמות לומר לא היה לנו מדיקן לקמדה: **נוטירין שלהן**. סופרים שלהם, והם קורין אותן נוטירין: **והשיאיהן**. והעתיקוה, כלומר נטלוה משם ע"י העתקה: **וכתבו מלמטה**. בסוף הדין למען אשר לא ילמדו עוד וגו', לעיל מיהם כתיב כי החרם תחריבן ודבר זה כתבו למשה להודיע לשבעה אמות היושבים חוץ מגבולי ישראל שלא נצטוו להחרימם, אלא אותן שבתוך גבולם נצטוו להחריב כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלים, אבל אתם היושבים חוצה לה אם אתם חוזרין בתשובה נקבל עמכם, ושבחוקה אין מקבלין שמחמת יראת עושיך, וד"ג לה בדיקא בתוספתא (פ"ח) אם אתם חוזרין ככם אנו מקבלין אתכם: **מ"ש דר"ש**. דאמר על גבי סיד בתורה: **על עסקן סיד**. שהתורה נכתבה עליו והיתה מגלה לפניהם ולא למדות: **אלא שרפה**. שכל זמן שאין מתגבירין והם קורין עמים אין חלקם אלא משרפות הסיד: **ה"ג ושבת שבי**. לרבות כנענים שבחוצה. דקרא בחול כתיב, כי תצא למלחמה מארץ לחוצה לארץ. ודכי תנאי בספרי, כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתוב מדבר, דכי תצא משמע בשתעלה על דעתך לצאת. ושבת שבי, לרבות כנענים שבחוצה, בא הכתוב להחריב כנענים שבחוצה לארץ ולקיים מהם יפת תאר שלא יהיו בכלל לא תחיה כל נשמה. ודאי ושבת קרא יתרא הוא:

מאן אמריה דאמריית, ומאן אתא עלך דאיפייסת. ויך בעם שבעים איש חמשים אלה איש"ר' אבהו ור' אלעזר, חד אמר: שבעים איש היו, וכל אחד ואחד שקול בחמשים אלה. וחד אמר: חמשים אלה היו, וכל אחד ואחד שקול בשבעים סנהדרין. ויהי פי צעור נשאי ארון ה' ששה צעדים ויזבחו שור וזריא" וכתוב "שבעה פרים ושבעה אילים". אמר רב פפא בר שמואל: על כל פסיעה ופסיעה שור וזריא, על כל שש ושש פסיעות שבעה פרים ושבעה אילים. אמר ליה רב חסדא: אם כן, מילאת את כל ארץ ישראל כמות? אלא אמר רב חסדא: על כל שש ושש פסיעות שור וזריא, על כל ששה סדרים של שש פסיעות, שבעה פרים ושבעה אילים. כתיב "פידו" וכתוב "נכון"? אמר ר' יוחנן: בתחלה פידו, ולבסוף, נכון: **נמצאת אתה אומר**, שלשה מיני אבנים היו: אחד שהקים משה בארץ מואב, שנאמר: **לעבר הירדן בארץ מואב** הואיל משה באר" ולחן הוא אומר "וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת", ואתיא "באר" "באר". ואחד שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר: **ושתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן**. ואחד שהקים בגלגל, שנאמר: **ואת שתיים עשרה האבנים האלה אשר לקחו. תנו רבנן: כיצד כתבו ישראל את התורה?** ר' יהודה אומר: על גבי אבנים כתובה, שנאמר: **"וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת"** ואחר כך סדו אותן בסיד. אמר לו ר' שמעון: לדבריה היאך למדו אומות העולם תורה? אמר לו: בינה יתירה נתן בהם הקדוש ברוך הוא, ושינוי נוטירין שלהן, וקילפון את הסיד והשיאיהן. ועל דבר זה נתתם גור דיום לכאר שחת, שהיה להן ללמד ולא למדו. ר' שמעון אומר: על גבי סיד כתובה, וכתבו להן למשה "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל וגו'", הא למדת שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן. אמר רבא בר שילא: מאי טעמא דרבי שמעון דכתיב "והיו עמים משרפות שיר" על עסקן סיד. ור' יהודה, כי סיד, מה סיד אין לו תקנה אלא שריפה, אף אומות העולם אין להם תקנה אלא שריפה. במאן אולא הא דתנאי "ושבת שבי" לרבות כנענים שבחוצה לארץ, שאם חוזרין בתשובה מקבלין אותן?

כמאן?

כמאן

אמר ר' יוחנן: כמאן? אמר ר' יוחנן: כמאן? אמר ר' יוחנן: כמאן? אמר ר' יוחנן: כמאן?

כמאן

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וגו', וְאֵתָא - נלמד בגזירה שוה, 'בָּאֵר' 'בָּאֵר', כשם שלגבי 'באר' שבפרשת כי תבא, בענין האבנים שצוה משה להקים בהר עיבל, מוזכר שם הקמת אבנים, כך לגבי 'באר' שבתחילת ספר דברים, שהיה בארץ מואב היה שם הקמת אבנים. וְאֵחָד שְׁהָקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן, שְׁנָאֲמַר "וְשָׁתִים עֲשָׂרָה אֲבָנִים הָקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן תַּחַת מַצֵּב רַגְלִי הַכְּהֻנִּים נִשְׂאִי אֲרוֹן הַבְּרִית". וְאֵחָד שְׁהָקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָל מֵאֲבֵנֵי הַמִּזְבֵּחַ שִׁבְנוּ בְּהַר עֵיבֵל, שְׁנָאֲמַר "וְאֵת שְׁתֵּים עֲשָׂרָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקַחְנוּ מִן הַיַּרְדֵּן הָקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָל וְגו'".

תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, בְּצִד כְּתוּב יִשְׂרָאֵל אֵת הַתּוֹרָה עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּהַר עֵיבֵל, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַל גְּבִי אֲבָנִים כְּתוּבָה, שְׁנָאֲמַר "וְכִתְבָתָּ עַל הָאֲבָנִים אֵת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בָּאֵר הַיֵּטֵב וְגו'", וְאֵחָד כֶּךָ כְּדוֹ אוֹתָן בְּסִיד, שְׁנָאֲמַר "וְהִקְמַת לָךְ אֲבָנִים גְּדוּלוֹת וּשְׂדֵת אוֹתָם בְּסִיד". אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי יְהוּדָה, לְדַבְּרִיךָ שְׂסֵדוֹ בְּסִיד עַל הַכֶּתֶב, הֵיאָךְ לְמַדוֹ אוֹמְרוֹת שֶׁל אוֹתוֹ תוֹמָן אֵת הַתּוֹרָה, וְאִיךָ יִקְרָאוּהָ שֶׁלֹּא יִהְיֶה פֶתַח הַכֶּתֶב לְהֵלֵךְ לִמְדָה לֹא הִיא לִנוּ מִדִּיכֵן לְלִמּוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּיָנָה יִתְיָרָה נָתַן כָּהֵם הַקְּדוֹשׁ בְּרֹךְ הוּא לְאוֹמוֹת, וְשִׁנְיָנוּ נִזְמִירִין - סוֹפְרִים שֶׁלָּהֶן, וְקִילְפּוֹ אֵת הַסִּיד וְהַשִּׁיאָה - וְהַעֲתִיקוּהָ, וְעַל דֶּבֶר זֶה נִתְחַתֵּם גִּזְרֵי דִינָם שֶׁל הָאוֹמוֹת לְרֹדֶת לְכָאֵר שְׁחַת, שֶׁהִיא לָהֶן לְלִמּוּד וְלֹא לְמַדוֹ. כֵּךְ עֲנָה רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן. אֲךָ רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וְאָמַר, עַל גְּבִי סִיד מִלְּכַתְחֻלָּה כְּתוּבָה, וְלֹא מִמֶּשׁ עַל גְּבִי הָאֲבָנִים, וְכִתְבּוּ לָהֶן עֲבוּר אֵלֶּה מִשְׁבַּע הָאוֹמוֹת שִׁישְׁבוּ מִחוּץ יִשְׂרָאֵל לְמִפְּנֵי בְּסוֹף הַדֶּף "לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ אֹתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכֹל תּוֹעֲבֹתָם אֲשֶׁר עָשָׂה לְאֱלֹהֵיהֶם וְגו'". וּמִדִּיּוֹת הַגִּמְרָא, הָא לְמַדָּה, שְׂאֵם הֵיוּ הָאוֹמוֹת שִׁמְחוּן לְגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל חוּזְרִין בְּתִשְׁבּוּכָה, הֵיוּ מְקַבְּלִין אוֹתָן, שֶׁלֹּא נִצְטוּיָנוּ לְהַחֲרִים אֵלֶּה אוֹתָן שִׁבְחוּן גִּבּוֹל יִשְׂרָאֵל כְּדֵי שֶׁלֹּא יִלְמְדוּנוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, וְאִם יִשְׁוּבוּ בְּתִשְׁבּוּכָה זָדוֹ רַק מִיִּרְאָה.

אָמַר רַבָּא בַר שִׁילָא, מֵאִי מַעְמָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁאִמַר שִׁבְחוּהָ עַל גְּבִי סִיד, דְּכִתְבִּיב 'וְהֵיוּ עֲמִים מְשֻׁרְפּוֹת סִיד', וְדוֹרְשִׁים, 'וְהֵיוּ עֲמִים מְשֻׁרְפּוֹת' שֶׁנֶּגְזַר דִּין הָעַמִּים לְהַשְׁרֵף בְּגִיחָנָם, עַל עֲסָקִין 'סִיד', שֶׁהִיא הַתּוֹרָה כְּתוּבָה עַל גְּבִי סִיד וְגִלְוִיָּה לְפָנֵיהֶם וְלֹא לְמַדוֹ. וְרַבִּי יְהוּדָה לֹמַד מִן הַפֶּסֶק הַזֶּה, כִּי סִיד - כְּמוֹ סִיד, מֵה סִיד אֵין לוֹ תִּקְנָה אֶלָּא שְׂרִיפָה, אֵפֶה אוֹתָם כְּכֹתוּבִים אֵין לָהֶם תִּקְנָה אֶלָּא שְׂרִיפָה בְּגִיחָנָם, כֹּל זֶמֶן שֶׁאֵינָם מִתְגִּיירִים מִמֶּשׁ, אֲךָ חוֹזְרִים בְּתִשְׁבּוּכָה בְּעוֹרֵם גּוֹיִים אֵינָה מוֹעִילָה, שֶׁגַּם עַל הָעוֹמְדִים חוּץ לְגִבּוֹלֵין נִאֲמַר 'לֹא תַחִיָּה כָּל נִשְׁמָה'.

שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא, כְּמָאן אֶלָּא הָא דְּתַנָּא - כְּמִי הוֹלֵכֶת הַבְּרִייתָא דְּלַהֲלֵן, שְׁנָאֲמַר "כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אוֹיְבֶיךָ וְגו' וְשִׁבְתָּ שְׂכִינְךָ וְרֵאִיתָ בְּשִׁבְיָה אִשָּׁת יִפֹּת וְנָוֶה", וְדוֹרְשִׁים, לְרִבּוֹת בְּנֵעָנִים שְׂכִינֻצָּה לְאַרְיָן, שְׁנוּחַג בָּהֶם דִּין אִשָּׁת יִפֹּת וְנָוֶה, שְׂאֵם חוּזְרִין בְּתִשְׁבּוּכָה מְקַבְּלִין אוֹתָן, וְלֹא נִאֲמַר עֲלֵיהֶם 'לֹא תַחִיָּה כָּל נִשְׁמָה'.

מֵאֵן אֲמָרֶיךָ (לָהֶם) דְּאִיפְרִיית - מִי הַכַּעֲסִיךְ כְּשֶׁכֶּסֶת וְלֹא הִצֵּלֶת אֵת עֲצֻמָּךְ מִן הַשְּׁבִיָּה, וְכֵאֵן אֵתָא עֲלֶיךָ דְּאִיפְרִייתָ - וְעַתָּה מִי מִפְּיִיִּיךְ כְּשֶׁנִּתְפַּיֵּסֶת לְבֹאֵת מֵאֵלֶיךָ. וְהִיאֵת אֲמִירָה זֹאת לְזוֹלֹל כְּבִיכּוֹל לִמָּה נָתַן ה' בְּיָדִי פְּלִשְׁתִּים אֵת הָאֲרוֹן כְּשֶׁנִּלְחַמְנוּ נֶגְדָם, וְעַתָּה לִפְתָּע שֶׁחֲרָרוּ לְלֹא מֵאֲמִין מִשְׁיָדָנוּ.

וְהַמְשִׁיךְ הַפֶּסֶק שֶׁם בְּהִכָּאֵת אֲנָשִׁי בֵּית שִׁמְשׁ עַל חֲטָאֵם, "וַיִּךְ בָּעָם שְׂבָעִים אִישׁ וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ", וַיֵּשׁ כָּאֵן לִשְׁוֹן סוֹתֶרֶת 'שְׁבָעִים אִישׁ' או 'חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ'. וּבִבְיָאוֹר הַפֶּסֶק נִחְלָקוּ אֲמוּרָאִים, רַבִּי אֲבָהוּ וְרַבִּי אֱלֵעָזָר. חֵד אָמַר, בְּאֵמֶת הַמֵּתִים בְּמַגְפָּה שְׂבָעִים אִישׁ הָיוּ, וְמֵה שִׁכְתוּב 'חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ' הוּא מִשּׁוֹם וְכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׂקוּל כְּחֲמִשִּׁים אֶלֶף. וְחֵד אָמַר, בְּאֵמֶת הַמֵּתִים בְּמַגְפָּה חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ הָיוּ, וְמֵה שִׁכְתוּב 'שְׁבָעִים אִישׁ' הוּא מִשּׁוֹם וְכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׂקוּל כְּשְׁבָעִים סִנְהֶדְרִין.

וְחֻזְרֹת הַגִּמְרָא לְפִרְשֵׁת עֲזָא, אַחֲרֵי מַעֲשֵׂה עֲזָא, הַכְּנִיס דוֹד אֵת הָאֲרוֹן לְבֵית עֹבֵד אֲדוֹם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, וְאַחֲרֵי כֵךְ הִעֲלֵהוּ לְאֵחֶל קֶבֶע בְּעִיר דוֹד בְּשִׁמְחָה גְּדוּלָּה מֵאֹד. שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא, בְּסִפְרָא שְׁמוּאֵל נִאֲמַר "וַיְהִי כִּי צִעְדוּ נְיֻשָּׁאֵי אֲרֹן ה' שְׁשֶׁה צִעְדִּים, וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמִרְיָא", וְכִתְבִּיב בְּסִפְר דְּרַבִּי יְהִימִי, שֶׁגַּם שֶׁם מוֹפִיעַ עֲנִין זֶה, "וַיְהִי בַּעֲזוֹר הָאֱלֹהִים אֵת הַלּוּיִם נוֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית ה', וַיִּזְבְּחוּ שְׂבָעָה פְּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִים". הֲרִי לֵנו סְתִירָה, הֵאֵם זָבָחוּ שׁוֹר וּמִרְיָא, או שְׁבָעָה פְּרִים וְשְׁבָעָה אֵילִים.

מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא, אָמַר רַב פֶּפְאָה בְּרַ שְׁמוּאֵל, עַל כָּל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה שֶׁהִתְקַדְּמוּ עִם הָאֲרוֹן, זָבָחוּ שׁוֹר וּמִרְיָא, וְעַל כָּל שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ פְּסִיעוֹת שֶׁהִתְקַדְּמוּ, זָבָחוּ שְׂבָעָה פְּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִים. שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא, אָמַר לִיה רַב חֲסִדָּא לְרַב פֶּפְאָה, אֵם כֵּן שֶׁהִקְרִיבוּ עַל כָּל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה, מִיֵּלֶּאֱתָ אֵת כָּל אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹת - מִזְבְּחוֹת, שֶׁעַל כָּל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה עָשָׂה מִזְבֵּחַ. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא, אֶלָּא אָמַר רַב חֲסִדָּא, עַל כָּל שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ פְּסִיעוֹת שֶׁהִתְקַדְּמוּ, זָבָחוּ שׁוֹר וּמִרְיָא, וְעַל כָּל שְׁשֶׁה סְדָרִים שֶׁל שֵׁשׁ פְּסִיעוֹת שֶׁהִתְקַדְּמוּ, זָבָחוּ שְׂבָעָה פְּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִים.

שְׁוֹאֵל הַגִּמְרָא, כְּתִיב בְּפֶסֶק דְּבִרְבִּי יְהִימִים בְּמַעֲשֵׂה עֲזָא "וַיְבֹאוּ עַד גֹּרֶן כִּידוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזָא וְגו'", וְכִתְבִּיב בְּפֶסֶק שֶׁמֹּאֵל בְּמַעֲשֵׂה עֲזָא "וַיְבֹאוּ עַד גֹּרֶן נֶבֶן וַיִּשְׁלַח עֲזָא". וְאֵם כֵּן יֵשׁ סְתִירָה מֵה שֶׁם הַמְּקוֹם, גֹּרֶן 'כִּידוֹן' או גֹּרֶן 'נֶבֶן'. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּתַחֲלָה נִקְרָא שְׁמו 'כִּידוֹן', לְרִמּוֹ שֶׁנִּתְקַע בָּהֶם כְּכִידוֹן שֶׁהִרְגָּה אֵת עֲזָא, וְלְכַסּוֹף אַחֲרָי שֶׁהָיָה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים בְּבֵית עֹבֵד אֲדוֹם הַגִּתִּי, נִקְרָא שְׁמו 'נֶבֶן', שֶׁהָיָה אֵת בֵּיתוֹ, כְּמוֹ שְׁמוּבָאֵר נִבְנִיא וְזָבָח לְכָל הַבְּרִכוֹת שֶׁבָּאוּ עֲלָיו.

כַּעַת חוֹזְרֹת הַגִּמְרָא לְסוּגִיית בְּקִיעַת הַיַּרְדֵּן וּמַעֲבַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בּוֹ, שֶׁעֲסָקְנוּ לְעִיל. מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא דְּלַעֲלֵל, נִמְצְאָה אֵתָּה אוֹמַר, שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי אֲבָנִים הָיוּ, אֶחָד שְׁהָקִים מִשֶּׁה בְּאֲרֵין מוֹאָב, שְׁנָאֲמַר בְּתַחֲלִיל סִפְר דְּבָרִים "בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֲרֵין מוֹאָב הוּאֵל מִשֶּׁה בָּאֵר אֵת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְגו'", וְלַחֲלֹן בְּפִרְשֵׁת כִּי תֵבֵא, לְגַבִּי הַקֶּמֶת הָאֲבָנִים בְּהַר עֵיבֵל, הוּא אוֹמַר "וְכִתְבָתָּ עֲלֵיהֶן (עַל הָאֲבָנִים) אֵת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בָּאֵר הַיֵּטֵב

המשך ביאור למס' סוטה ליום חמישה ושלשים יום לעומר עמ' א

הבאת הארון מפלשתים על ידי הפרות, בזמן שמואל הנביא, שם כתוב "וַיִּךְ בְּאֲנָשֵׁי בֵּית שִׁמְשׁ כִּי רָאוּ בְּאֲרֵין ה' וַיִּךְ בָּעַם שְׁבָעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ", וּמִבְרַת הַגִּמְרָא, מִשּׁוֹם דְּרָאוּ - בְּגִלְל שֶׁרָק הִסְתַּכְּלוּ עַל הָאֲרוֹן, נִגְשׁוּ בִּינְיָד (אֱלֹהִים) בְּאֲנָשֵׁי בֵּית שִׁמְשׁ. אֵלֶּה, מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא, רַבִּי אֲבָהוּ וְרַבִּי אֱלֵעָזָר נִחְלָקוּ עַל מֵה הִיא עוֹנֶשֶׁת שֶׁל אֲנָשִׁי בֵּית שִׁמְשׁ, חֵד אָמַר קוֹצְרִין וּמִשְׁתַּחֲוִּים הָיוּ - שֶׁלֹּא הִפְסִיקוּ מִלְּאֲכֹתָם כְּשֶׁרָאוּ אֵת הָאֲרוֹן מִגִּיעֵהוּ, וְחֵד אָמַר מִיָּלִי נִמְי אָמַר - הֵם אִף דִּיבְרוּ שֶׁלֹּא כְּהוֹגֵן,

עינו בהיסח הדעת מלהסתכל בהם מיד אינם, אֵתָּה קוֹרָא אוֹתָן וּמִירֹת, בְּתַמְהִיָּה, שֶׁהִזְמִירוֹת הוּא בְּפִי אֲדָם רַק לְפִי שְׁעָה, לִכֵּן הַרְיֵנִי מִכְּשִׁילֶיךָ בְּדִבְרֵי שְׂאִפְלִי תִינּוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּי יוֹדְעִין אוֹתוֹ, דְּכִתְבִּיב "וְלִבִּי קָהָת לֹא נָתַן כִּי עֲבוּרֹת תִּקְוֶדֶשׁ עֲלֵיהֶם בְּכַתֵּף יִשְׂאֹ וְגו'", שְׁבִנִי קֶדֶת נוֹשְׂאִים אֵת הָאֲרוֹן וְהִשְׁלַחֵן וְהַמְנוּרָה וּמִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב) בְּכַתֵּף, וְלֹא נָתַן לָהֶם מִשֶּׁה עֲגֻלוֹת, וְאֵיהֶוּ אֲתִיבָה כְּעִנְיָנָה - דוֹד הִבִּיא אֵת הָאֲרוֹן בְּעֵגְלָה. וְכִיּוֹן שֶׁדִּבְרָנוּ עַל הַקְּפָדָה בְּשִׁמְרָה עַל הָאֲרוֹן, מִבְּאֵה הַגִּמְרָא מִמַּעֲשֵׂה

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ומבאר הגמרא, **כְּמֵאֵן** - כמי הולכת הברייתא הזו שאם יחזור אומות העולם שבחוצה לארץ בתשובה, יקבלום. **כְּרִבִּי שְׂמֻעֹן** שאמר לעיל שכתבו להם שיחזרו בתשובה ויקבלום, ולמדנו מדבריו 'הא למדת שאם היו חוזרים בתשובה היו מקבלין אותן.

ממשיכה הברייתא, **בֵּא וְרָאָה כִּמָּה נָפִים נַעֲשׂוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם** שעברו ישראל את הירדן. נס ראשון, **עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן** בחרבה. נס שני, **וּבָאוּ בְּקִיצַת הַדֶּרֶךְ לְהָר גִּרְזִיּוֹם וְלָהֶר עֵיבָל יִתֵּר מַשְׁשִׁים מִלֵּל**. נס שלישי, **וְאִין כָּל בְּרִיָּה יוֹבֵלָה לְעֹמֹד בְּפִינֵיהֶם**. נס רביעי, **וְכָל הָעוֹמֵד בְּפִינֵיהֶם מִדֵּי נִתְּרוּ** - יוצאים צרכיו על כרחו, **שְׁנֵאמַר "אֵת אִמִּיתִי אֲשַׁלַּח לְפָנַי וְהַמּוֹתִי אֵת כָּל הָעָם אֲשֶׁר תֵּבֵא בָּהֶם וְגו'** ופירוש 'המוות' מלשון מהומה ועירבוב הגוף ומה שבתוכו. **וְאִמֵּר בְּשִׁירַת הַיָּם "תַּפִּיל עֲלֵיהֶם אִמִּיתָהּ וּפָתַד וּגו'** עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית', ודורשים, **עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה'** זו **בִּיאָה רִאשׁוֹנָה** - כשעלו ישראל ממצרים בימי יהושע, **עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ זו קנית'** זו **בִּיאָה שְׁנִיָּה** - כשעלו ישראל מהגולה בימי עזרא, אם כן רואים שהושו ביאה ראשונה וביאה שניה, **אִמֵּר מִעֲתָה רִאשׁוֹן הָיוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם נֶם בְּבִיאָה שְׁנִיָּה בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה**, שיעלו בזרוע נטויה ולא ישתעבדו לאומות, **אֲלָא שְׁנֵי הַחֲמָא שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל בִּימֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן וְגוֹר עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יַעֲלוּ אֵלָּא בִּרְשׁוֹת כּוֹרֶשׁ**. נס חמישי, **וְאַחֲרֵי כֵךְ הִבִּיאוּ אֶת הָאֲבָנִים** שהיו גדולות ארבעים סאה, **וּבָנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ, וְסִדְּוּהוּ בְּסִיד, הֵכֵל כַּמְבוּאָר לַעֲלִי וּכְפִי שֶׁנִּצְטוּר בְּתוֹרָה**. נס ששי, **וְכָתְבוּ עֲלֵיהֶם אֵת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן, שְׁנֵאמַר "וְכָתַבְתָּ עַל הָאֲבָנִים אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּלִשׁוֹן הַיָּם"**. ונס שביעי, שבאותו יום הספיקו וְהִעֲלִיו עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים, **וְאָכְלוּ וְשָׂתוּ וְשָׂמְחוּ כְּמוֹ שֶׁנִּצְטוּר, וּבְכָרְבוּ וְקָלְלוּ כַּמְבוּאָר לַעֲלִי בְּמִשְׁנָה, וְקִיפְלוּ אֶת הָאֲבָנִים** - קילפו את הסיד מעל האבנים, **וּבָאוּ וְחִזְרוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם וָלַיְלָה** - וישנו בלַיְלָה, **שְׁנֵאמַר "הִכִּין שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים וְהִעֲבִירָתָם אוֹתָם עִמָּכֶם וְהִנַּחְתָּם אוֹתָם בְּמִלּוֹן"**, ומבאר הברייתא, **יָכוֹל כָּכָל מִלּוֹן וּמִלּוֹן** - הייתי חושב שלקחו איתם את האבנים לכל מקום שהלכו, **תִּלְמוּד לֹמֵר בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק שֶׁ"אֲשֶׁר תִּלְוֶנּוּ בּוֹ הַלֵּילָה, דּוּקָא לְמִקּוֹם שִׁישְׁנוּ בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה, וְהִכִּין יִשְׁנֹ, וְכָתִיב "וְאֵת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקְחוּ מִן הַיַּרְדֵּן הָקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגַּל וְגו'**.

הברייתא מביאה עוד דבר שאיננו לעם ישראל בכניסתם לארץ כנען. **תָּנָא, צִרְעָה שְׂגִירָשָׁה הָאוֹיִבִים בְּפִינֵיהֶם בִּימֵי מִשָּׁה, וְכִדְלָהָל, לֹא עָבְרָה עִמָּהֶם אֶת הַיַּרְדֵּן לֵארוֹץ כְּנַעַן**. מקשה הגמרא, **וְלֹא עָבְרָה עִמָּם הַצִּרְעָה** את הירדן, בתמידיה, **וְהָאֵת בְּתִיב "וְשַׁלַּחְתִּי אֶת הַצִּרְעָה לְפָנַי וְגִרְשָׁה אֶת הַחַיִּי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַחִתִּי מִלְּפָנַי"**. מתרצה הגמרא, **אִמֵּר רַבִּי שְׂמֻעֹן בֶּן לָקִישׁ, עַל שֶׁפֶת הַיַּרְדֵּן הַמִּזְרָחִי עָמְדָה הַצִּרְעָה, וְיִדְרָקָה בָּהֶן בְּאוֹיִבִים**

מִדָּה לַעֲבֹר הַמַּעֲרָבִי שֶׁל הַיַּרְדֵּן, וְסִימָתָהּ עֲיִנְהָ מִלְּמַעְלָה, וְסִדְּרָתָהּ מִלְּמַטָּה, שְׁנֵאמַר "וְאִנִּי הַשְׁמַדְתִּי אֶת הָאִמּוֹרִי מִפִּינֵיהֶם אֲשֶׁר כְּנֻכָּה אֲרִיִּים נִכְחוּ וְחִסּוֹן הוּא כְּאִלוֹנִים וְאֲשִׁמִּיד פְּרִיִּי מִמַּעַל וְיִשְׁרָשְׁיוּ מִתַּחַת וְגו'" אך לא נכנסה לארץ כנען. עוד מתרצה הגמרא, **רַב פַּפָּא אָמַר, שְׁתֵּי צִרְעוֹת הֵנָּה, חֲדָא דְּמִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְשַׁלַּחְתִּי אֶת הַצִּרְעָה, וְחֲדָא דִּיהוֹשֻׁעַ, צִרְעָה דְּמִשָּׁה לֹא עָבְרָה, וְצִרְעָה דִּיהוֹשֻׁעַ עָבְרָה**. שנינו במשנה, **שִׁשָּׁה שָׁבָטִים עָלָי לְרֹאשׁ הָר גִּרְזִיּוֹם, וְשִׁשָּׁה שְׁבָטִים עָלָי לְרֹאשׁ הָר עֵיבָל בּו'**, וכפי שנאמר בתורה "אלה יעמדו לברך את העם על הר גרזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין, ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל, ראובן גד ואשר וחובל דן ונפתלי". בספר יהושע מסופר שבני ישראל קיימו מצוה זו, וכך נאמר שם, "וכל ישראל חקנו ושותרים ושופטים עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלוים נושאי ארון ברית ה' כגר כאוהד, חציו אל מול הר גרזים, ויהחציו אל מול הר עיבל, כאשר צוה משה עבד ה' לברך את העם ישראל בראשונה".

שואלת הגמרא **מָאֵי הַחֲצִי'** - למה נאמר 'והחציו' אל מול הר עיבל, ב'ה' הידיעה, שמשמעו החצי המיוחד, או החצי הידוע שהוזכר כבר במקום אחר. מפרשת הגמרא **אָמַר רַב כְּהֵנָּה, כִּדְרָךְ** - כסדר זה שֶׁחֲלֻקִּין שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל כָּאֵן בְּכַרְכּוֹת וְקַלְלוֹת, אֵלּוּ בְּהָר גִּרְזִיּוֹם וְאֵלּוּ בְּהָר עֵיבָל, כִּךְ חֲלֻקִּין שְׁמוֹת שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל, בְּסִדֵּר כְּתִיבָתָם בְּאֲבָנֵי אִפּוֹד - שהיו קבועים על כתפות האפוד שני אבני שהם, ועליהם כתובים שמות שבטי ישראל, ששה משמותם על האבן האחת, וששה על השנית. וזהו מה שנאמר 'והחציו', כלומר, אותו החצי משבטי ישראל, החקוק באחת מן האבנים שבאפוד.

יוצא לדברי רב כהנא, סדר כתיבתן על אבני האפוד היה כך, שמעון לוי יהודה ויששכר ויוסף ובנימין באחת, ראובן גד אשר זבולן דן ונפתלי בשניה, מקשה הגמרא, **מִיִּתְיָב, שְׁתֵּי אֲבָנִים מֻכּוֹת הָיוּ לוֹ לְכֶתֶךְ גָּדוֹל עַל כְּתִיבָתוֹ, אֶחָת מִבָּאֵן, וְאֶחָת מִבָּאֵן, וְשְׁמוֹת שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שְׁבָטִים כְּתוּב עֲלֵיהֶם, שִׁשָּׁה עַל אֶבֶן זו, וְשִׁשָּׁה עַל אֶבֶן זו, שְׁנֵאמַר "שִׁשָּׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֲבָן הָאֶחָת וְאֵת שְׁמוֹת הַשְּׁשָׁה הַנּוֹתָרִים, עַל הָאֲבָן הַשְּׁנִית כְּתוּלְדוֹתָם וְגו'**, יש לנו ללמוד ממה שנאמר 'כתולדותם' רק באבן השנית, שבשניה נכתבו כְּתוּלְדוֹתָם - כסדר שנולדו, גד אשר ויששכר וזבולן ויוסף ובנימין, וְלֹא בָאֵן הָרִאשׁוֹנָה כְּתוּלְדוֹתָם, מִפְּנֵי שֶׁהַיְּהוּדָה מוֹקְדִים - נכתב בה ראשון, אף שהיה רביעי לסדר תולדותם, ואחריו, ראובן שמעון לוי דן נפתלי, כסדר לידתם, וְחֲמִשִּׁים אוֹתִיּוֹת הָיוּ סָךְ כֹּל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים, עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה עַל אֶבֶן זו, וְעֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה עַל אֶבֶן זו. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר,

המשך ביאור למס' סוטה ליום ששה ושלושים יום לעומר עמ' ב

שבתחילה לא ידע להבין שפות, ולמחר, **כָּל לִישָׁנָה דְּאִישְׁתַּעֲי** - שסיפר פְּרָעָה בְּהִדְרָה, אֶחָד לִיָּה - בכל לשון שפרעה דבר עמו, החזיר לו תשובה באותו לשון. **אִישְׁתַּעֲי סִיפָּר אִיהוּ** - יוסף בלשון הקדש אל פרעה, **לֹא הָיָה קָא דַּעַר פִּרְעָה מָאֵי הָיָה אָמַר, אָמַר לִיָּה פִּרְעָה לְיוֹסֵף אָנְמַרִּי** - למיני שפה זו, **אָנְמַרִּיָּה** - למדו יוסף לשון הקדש, **וְלֹא נָמַר** - לא עלה ביד פרעה ללומדה, **אָמַר לִיָּה לְיוֹסֵף, אִישְׁתַּבַּע לִי, דְּלֹא מְנַלִּית** - הישבע לי שלא תגלה שאתה יודע לשון שאינני מכירה, **אִישְׁתַּבַּע לוֹ** - נשבע לו יוסף.

לאחר מכן, כשמת יעקב, ובא יוסף לבקש מפרעה שניח לו לקיים מה שנשבע לאביו, לקברו בארץ ישראל במערת המכפלה, **כִּי אָמַר לִיָּה לְיוֹסֵף לִפְרָעָה, "אֲבִי הַשְּׁבִיעֲנִי לְאִמֹּר, בְּקַבְרִי אֲשֶׁר כְּרִיתִי לִי בָאָרֶץ כְּנַעַן שִׁמָּה**

תקברני". אָמַר לִיָּה פִּרְעָה לְיוֹסֵף, וְיֵל אִיתְשִׁיל אֲשִׁבְעָתָךְ - לך והשאל אצל החכמים על שבועתך, והתר אותה. אָמַר לִיָּה יוֹסֵף לִפְרָעָה, וְאִתְשִׁיל נְמִי אֲדִידָךְ - אם כן, אשאל גם על שלך, שנשבעת לך שלא אגלה שאני מכיר לשון הקדש, שאינך מכירה. ולכן, **וְאָפָּה עַל גַּב דְּלֹא נִיחָא לִיָּה לִפְרָעָה, וְלֹא רָצָה בְּכָךְ שִׁיעֲלָה יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת אָבִיו, בְּעַל כְּרַחוּ אָמַר לִיָּה פִּרְעָה לְיוֹסֵף, עֲלָה וּקְבֹר אֶת אָבִיךָ בְּאֶשֶׁר הִשְׁבִּיעֲךָ**.

חזרת הגמרא לפרש את המימרא דלעיל, שיהודה קידש שם שמים בפרהסיא, מבאר הגמרא, **וְיִהוּדָה מָאֵי הָיָה** - מהו קידוש השם שהיה בו, **דְּתִנְיָא, הָיָה רַבִּי מָאִיר אָמַר, בְּשַׁעֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַיָּם, הָיוּ שְׁבָטִים מְנַצְחִים** - מריבים זה עם זה, **זֶה אָמַר, אֲנִי יוֹרֵד תַּחֲלָה לָיִם, וְזֶה אָמַר, אֲנִי יוֹרֵד תַּחֲלָה לָיִם, קָפִין**

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד א

רש"י

תוספות

כמאן כר' שמעון. דאמר שקבת להם שיחורו בתשובה ויקבלום, אלקא לא היו
העומדין חוץ לגבולין בכלל לא תחיה כל נשמה, אבל לר' יהודה קלן בכלל לא
תחיה: נתרין. מתקלקל מרע: והמותי. לשון מזהמה וערבוב הגוף ומה שבתוכו:
ביאה ראשונה. בימי יהושע: ביאה שניה. בימי עזרא: לעשות להם גם. לעלות

בזרע ולא היו משתעבדים למלכות, אלא
שגרום חטאם של ישראל בימי בית ראשון
ונגור עליהם שלא יעלו אלא ברשות.
בדכתיב מי בכס מקל עמו (שולח 4) פרוי
ממעל. ענינו: וישרשו מתחת. טרס:
והעלו עולות ושלמים. שקר נצטוו
באותה פרשה, אבנים שלמות תבנה וגו'
ותבית שלמים וגו': מאי והחצינו. ביהושע
הכי כתיב בהאי קרא דמתני, וכל ישראל
וגו' חצינו אל מול הר גריזים והחצינו אל מול
הר עיבל, למה לי למכתב והחצינו דמשמע
או חצינו המיחד או חצינו הנזכר במקום
אחר: בדרך שחלוקין. השבטים בהר
גריזים ותר עיבל בדכתיב (דברים 17) אלה
יעמדו לבדך את העם וגו' ואלה יעמדו על
הקללה, כך חלוקים באבני אפוד שאמור
בן ששה משמותם וגו', הק' ששה דהר
גריזים כתובים על האחת וששה דהר עיבל
כתובין על השנית, והינו דכתיב והחצינו.
אותו חצינו החקוק באחת מן האבנים:
בתולדותם. כסדר לידתן, ששה האחרונים
בסדרן גד ואשר יששכר וזבולן יוסף
ובנימין והו סדר לידתן, וששה ראשונים
נכתבו בה יהודה ראובן שמעון ולי דן
ונפתלי כסדר לידתן חוץ מיהודה: ועשרים
וחמשה על אבן זו. לקמן פריך ששה
אחרונים עשרים וארבע הוא דהו:
לא

אמר: שתי צרעות הוא, חדא דמשה וחדא דיהושע, דמשה לא עבר דיהושע עבר ששה שבטים
עלו לראש הר גריזים כו': מאי והחצינו? אמר רב כהנא: בדרך שחלוקין פאן, כך חלוקין באבני
אפוד. מיתבי שתי אבנים טובות היו לו לכהן גדול על כתיפיו, אחת מפאן ואחת מכפאן, ושמות
שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, שנאמר: "ששה משמותם על
האבן האחת", שניה בתולדותם ולא ראשונה בתולדותם, מפני שהיה מוקדם והמשנים אחריות
היו, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. ר' חנינא בן גמליאל אומר:
לא

של לוי כולו שם שאם היה כל שבת לוי שם היו שוין ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן אמר אילו היה כל שבתו של לוי שם לא היו שוין למה שכבר נפלו משבטו של
שמעון עשרים וארבעה אלף בשטים א"ר יוסי בר בון אילו היה שם כל שבתו של לוי היו שוין למה שלא בא משבט ראובן וגו' אלא מ' אלף חלוצי צבא והשתא אתי
שפיר והחצינו אל מול הר עיבל חצינו המבורר שהוא הרוב דהוי חצינו בשבטים ורובא בגברי ומיהו כשתדקדק במנין אחרון שנאמר בו לאלה תחלק הארץ (מלכים 17) לאחר
שמותו מרגלים כדכתיב ובאלה לא היה איש וגו' והיה בשנת הארבעים לאחר פטירת אהרן דכתיב ביה ויעל אהרן הכהן וגו' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני
ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי (ספ 17) והכי מוכח בסדר עולם תמצא במנין שבטים שעמדו על הר גריזים עודף על אותן שעמדו בהר עיבל תשע אלף חסר ק"ל
ואפילו גם עמדו ליום למטה שמנה אלף ערין היו מרובין של הר גריזים קרוב לאלף שהרי אתה מוצא בפרטן של אותן שבטים שעמדו על הר עיבל שלש מאות ושבעת
אלפים ותתק"ל ובפרטן של הר גריזים ג' מאות וששה עשר אלף ות"ו וי"ל הא דאמרין בירושלמי שאם היה שם כל שבת לוי היו שוין לא דוקא שוין שהרי מרובין
היו אלא כלומר לא היו של הר גריזים פחותין (והשתא שלא היו כל שבת לוי שם צריך לומר) שעמדו ליום למטה תשע אלף או יותר אבל הא דאמר רבי שמואל בר
נחמני בשם ר' יונתן אילו היה שם כל שבתו של לוי לא היו שוין למה שכבר נפלו משבטו של שמעון עשרים וארבעה אלף קשיא שהרי המנין היה אחרי כן כדכתיב
ויהי אחרי המגפה וגו' (ספ 17) ומה שחלק עליו ר' יוסי בר בון לפי שלא בא משבט ראובן וגו' אלא מ' אלף חלוצי צבא א"כ לא נשארו משבט ראובן אלא ג' אלף ותש"ל
שהרי כל פקודי שבט (ראובן) לא היו כי אם מ"ג אלף ותש"ל והיאך היו אותן ג' אלף ותש"ל של ראובן שנשארו מעבר לירדן ממלאין לכ"ד אלף שנפלו משמעון שהיה
בשנת הארבעים מיהו ולא קשיא דאיכא למימר דהכי קאמר מחמת חסרון משבט שמעון שנפלו במגפה אפילו היה שם שבטו של לוי לא היו שוין דמתוך כך היו
של הר גריזים מועטין ולא שיוסרו מן עשרים וארבעה אלף משמעון ואלא ג' אלפים או פחות וועל קאי רבי יוסי בר בון אפילו לדבריהם כשאתה מחסר כנגדו ג' אלף
ותש"ל משבט ראובן שנשארו מעבר לירדן והיו שוין שמחמת חסרון משבט שמעון אין חסר יותר מג' אלף ותש"ל אבל ההיא דר' שמואל בר נחמני תיקשי כדפרישית
שהמגפה היתה קודם למנין:

עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. ירושלמי והלא אינן אלא כ"ג מכאן וכ"ז מכאן פי' לתנא דתני התם כשם שחלוקים כאן כך חלוקים באבני אפוד מקשה
א"כ על אותה אבן שהיו עליה של הר גריזים היו כ"ג ועל השניה כ"ז וחבולין מלא ומשני א"ר יוחנן בנימין היה חצי מן רצ"ל דעל השניה שכתובין עליה אותו
של הר עיבל היה כתוב ב"נ ועל הראשונה ימין א"ר זבדיא ויאות מי כתיב ששה שמותם לא כתיב אלא ששה משמותם משמותם ולא כל שמותם:
לעשות

כמאן כר' שמעון. דאמר שקבת להם שיחורו בתשובה ויקבלום, אלקא לא היו
העומדין חוץ לגבולין בכלל לא תחיה כל נשמה, אבל לר' יהודה קלן בכלל לא
תחיה: נתרין. מתקלקל מרע: והמותי. לשון מזהמה וערבוב הגוף ומה שבתוכו:
ביאה ראשונה. בימי יהושע: ביאה שניה. בימי עזרא: לעשות להם גם. לעלות
בזרע ולא היו משתעבדים למלכות, אלא
שגרום חטאם של ישראל בימי בית ראשון
ונגור עליהם שלא יעלו אלא ברשות.
בדכתיב מי בכס מקל עמו (שולח 4) פרוי
ממעל. ענינו: וישרשו מתחת. טרס:
והעלו עולות ושלמים. שקר נצטוו
באותה פרשה, אבנים שלמות תבנה וגו'
ותבית שלמים וגו': מאי והחצינו. ביהושע
הכי כתיב בהאי קרא דמתני, וכל ישראל
וגו' חצינו אל מול הר גריזים והחצינו אל מול
הר עיבל, למה לי למכתב והחצינו דמשמע
או חצינו המיחד או חצינו הנזכר במקום
אחר: בדרך שחלוקין. השבטים בהר
גריזים ותר עיבל בדכתיב (דברים 17) אלה
יעמדו לבדך את העם וגו' ואלה יעמדו על
הקללה, כך חלוקים באבני אפוד שאמור
בן ששה משמותם וגו', הק' ששה דהר
גריזים כתובים על האחת וששה דהר עיבל
כתובין על השנית, והינו דכתיב והחצינו.
אותו חצינו החקוק באחת מן האבנים:
בתולדותם. כסדר לידתן, ששה האחרונים
בסדרן גד ואשר יששכר וזבולן יוסף
ובנימין והו סדר לידתן, וששה ראשונים
נכתבו בה יהודה ראובן שמעון ולי דן
ונפתלי כסדר לידתן חוץ מיהודה: ועשרים
וחמשה על אבן זו. לקמן פריך ששה
אחרונים עשרים וארבע הוא דהו:
לא

אמר: שתי צרעות הוא, חדא דמשה וחדא דיהושע, דמשה לא עבר דיהושע עבר ששה שבטים
עלו לראש הר גריזים כו': מאי והחצינו? אמר רב כהנא: בדרך שחלוקין פאן, כך חלוקין באבני
אפוד. מיתבי שתי אבנים טובות היו לו לכהן גדול על כתיפיו, אחת מפאן ואחת מכפאן, ושמות
שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, שנאמר: "ששה משמותם על
האבן האחת", שניה בתולדותם ולא ראשונה בתולדותם, מפני שהיה מוקדם והמשנים אחריות
היו, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. ר' חנינא בן גמליאל אומר:
לא

של לוי כולו שם שאם היה כל שבת לוי שם היו שוין ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן אמר אילו היה כל שבתו של לוי שם לא היו שוין למה שכבר נפלו משבטו של
שמעון עשרים וארבעה אלף בשטים א"ר יוסי בר בון אילו היה שם כל שבתו של לוי היו שוין למה שלא בא משבט ראובן וגו' אלא מ' אלף חלוצי צבא והשתא אתי
שפיר והחצינו אל מול הר עיבל חצינו המבורר שהוא הרוב דהוי חצינו בשבטים ורובא בגברי ומיהו כשתדקדק במנין אחרון שנאמר בו לאלה תחלק הארץ (מלכים 17) לאחר
שמותו מרגלים כדכתיב ובאלה לא היה איש וגו' והיה בשנת הארבעים לאחר פטירת אהרן דכתיב ביה ויעל אהרן הכהן וגו' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני
ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי (ספ 17) והכי מוכח בסדר עולם תמצא במנין שבטים שעמדו על הר גריזים עודף על אותן שעמדו בהר עיבל תשע אלף חסר ק"ל
ואפילו גם עמדו ליום למטה שמנה אלף ערין היו מרובין של הר גריזים קרוב לאלף שהרי אתה מוצא בפרטן של אותן שבטים שעמדו על הר עיבל שלש מאות ושבעת
אלפים ותתק"ל ובפרטן של הר גריזים ג' מאות וששה עשר אלף ות"ו וי"ל הא דאמרין בירושלמי שאם היה שם כל שבת לוי היו שוין לא דוקא שוין שהרי מרובין
היו אלא כלומר לא היו של הר גריזים פחותין (והשתא שלא היו כל שבת לוי שם צריך לומר) שעמדו ליום למטה תשע אלף או יותר אבל הא דאמר רבי שמואל בר
נחמני בשם ר' יונתן אילו היה שם כל שבתו של לוי לא היו שוין למה שכבר נפלו משבטו של שמעון עשרים וארבעה אלף קשיא שהרי המנין היה אחרי כן כדכתיב
ויהי אחרי המגפה וגו' (ספ 17) ומה שחלק עליו ר' יוסי בר בון לפי שלא בא משבט ראובן וגו' אלא מ' אלף חלוצי צבא א"כ לא נשארו משבט ראובן אלא ג' אלף ותש"ל
שהרי כל פקודי שבט (ראובן) לא היו כי אם מ"ג אלף ותש"ל והיאך היו אותן ג' אלף ותש"ל של ראובן שנשארו מעבר לירדן ממלאין לכ"ד אלף שנפלו משמעון שהיה
בשנת הארבעים מיהו ולא קשיא דאיכא למימר דהכי קאמר מחמת חסרון משבט שמעון שנפלו במגפה אפילו היה שם שבטו של לוי לא היו שוין דמתוך כך היו
של הר גריזים מועטין ולא שיוסרו מן עשרים וארבעה אלף משמעון ואלא ג' אלפים או פחות וועל קאי רבי יוסי בר בון אפילו לדבריהם כשאתה מחסר כנגדו ג' אלף
ותש"ל משבט ראובן שנשארו מעבר לירדן והיו שוין שמחמת חסרון משבט שמעון אין חסר יותר מג' אלף ותש"ל אבל ההיא דר' שמואל בר נחמני תיקשי כדפרישית
שהמגפה היתה קודם למנין:

עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. ירושלמי והלא אינן אלא כ"ג מכאן וכ"ז מכאן פי' לתנא דתני התם כשם שחלוקים כאן כך חלוקים באבני אפוד מקשה
א"כ על אותה אבן שהיו עליה של הר גריזים היו כ"ג ועל השניה כ"ז וחבולין מלא ומשני א"ר יוחנן בנימין היה חצי מן רצ"ל דעל השניה שכתובין עליה אותו
של הר עיבל היה כתוב ב"נ ועל הראשונה ימין א"ר זבדיא ויאות מי כתיב ששה שמותם לא כתיב אלא ששה משמותם משמותם ולא כל שמותם:
לעשות

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד ב

תוספות

לעשות צרכיו. נראה משום דהוציא בלשון ביאה ויבא הביתה קא דייק נמי דלעשות צרכיו נכנס: **באותה** שעה באתה דיוקנו של אביו. כתב רבינו משה הדרשן ואין איש מאנשי הבית ושם בבית דמשמע דוקא מאנשי הבית לא היה שם מכלל דאיש אחר שלא מאנשי הבית כלומר חלוק ומופלג מתורת אנשי הבית היה שם וזהו דמות דיוקנו של אביו ותימה קצת נדבאית לו בחלק ושמו מדכתיב בבית דמשמע בבית לאואבל בחלקו היה: **איתשיל** נמי אדירך ואע"ג דלא נחא ליה. ותימה הלא לא היה יכול לישאל על נדרו כי אם מדעתו של פרעה כמו שהוא מעשה צדקיהו ונבוכדנצר דמיתיה התם מיהו מוכחא משמע דהוה בפניו דאמר ב' ר' אליעזר בנדרים (ו) (סו) המודר הנאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו פ' בפניו ואפילו בעל כרחו ומיהו תימה לומר דהנודר על דעת חבירו מתירים לו שלא מדעת חבירו ושמו אוקמיה במלותא דגזוזם בעלמא שגזמו כר מיהו לא היה יכול לישאל עליו אי לא נחא ליה לפרעה:

והיו

לא בדרך שחלוקין בחופש הפקודים, חלוקין באבני אפור, אלא בדרך שחלוקין בחופש שני. פיצד? בני לאה כסידרן, בני רחל, אחד מכאן ואחד מכאן, ובני שפחות באמצע. ואלא מאי אני מקיים "בתולדותם"? בשמותן שקרא להן אביהן ולא בשמות שקרא להן משה. "ראובן", ולא "ראובני", "שמעון", ולא "שמעוני", "דן" ולא "הדני", "גד" ולא "הגדי". תיובתא דרב פהנא תיובתא! ואלא מאי "החציו"? תנא: חציו של מול הר גרזים מרובה מוחציו של הר עיבל, מפני שליו למטה. אדרבה! מפני שליו למטה בצרי להו! הכי קאמר: אף על פי שליו למטה, בני יוסף עמהם. שגאמר: "וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נתתה לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב... ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה

לך היערה". אמר להן: לכו והבאנו עצמכם בערים, שלא תשלוט בכם עין הרע. אמרו ליה, ורעיה דיוסף לא שלטא ביה עינא בישא, דכתיב: "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין" ואמר ר' אבהו: אל תהי קורא "עלי עין" אלא "עולי עין". ר' יוסי בר' חנינא אמר: מהבא "וידגו לרב בקרב הארץ" מה דגים שבים, מים מכסין עליהן ואין העין שולטת בהן, אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהן. הני חמשים אותיות, חמשים נבי תרא הויין! אמר ר' יצחק: יוסף, הוסיפו לו אות אחת, שגאמר: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים". מתקוף לה רב נחמן בר יצחק: "בתולדותם" בעינן? אלא, כל התורה כולה "בנימן" פתיב, והבא "בנימן" שלם, דכתיב: "ואביו קרא לו בנימן". אמר רב תנא בר בינא אמר ר' שמעון חסידא: יוסף שקידש שם שמם בסתר, הוסיפו עליו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, יהודה שקידש שם שמם בפרהסיא, נקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. יוסף, מאי היא? דכתיב "ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו" אמר ר' יוחנן: מלמד ששניהם לדבר עבירה נתפוגגו. "ויבא הביתה לעשות מלאכתו" רב ושמאיל, חד אמר: לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר: לעשות צרכיו נכנס. "ואין איש מאנשי הבית" אפשר בית גדול בביתו של אותו רשע, לא היה בו איש? תנא דבי ר' ישמעאל: אותו היום יום חגם היה, והכלו פולן לבית עבודה וזה שלחם, והיא אמרה להן חולה היא, אמרה: אין לי יום שנוקם לי יוסף כיום הזה. "ותתפשהו בבגדו לאמרו וגו'". באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו: יוסף! עתידין אחיד שיכתבו על אבני אפור ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם, ותקרא רועה זונות? דכתיב "ורעה זונות יאבד הו", מיד "ותשב באיתן קשתו" אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: ששכה קשתו לאיתנו, "ויפזו זרעי ידיו" נעץ ידיו בפרקע ויצאה שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו. "מידי אביר יעקב" מי גרם לו שיהקק על אבני אפור? אלא אביר יעקב. "משם רעה אבן ישראל" משם, וזה ונעשה רועה שגאמר: "רעה ישראל הוינה נהג בצאן יוסף". תנא היה ראוי יוסף לצאת מכאן שנים עשר שבטים בדרך שיצאו מעקב אביו, שגאמר: "אלה תלדות יעקב יוסף" אלא שיצא שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו, ואף על פי כן יצאו מבנימן אחיו, וכולן נקראו על שמו שגאמר "ובני בנימן בלע וברך ואשבל" "בלע" שגבלע בין האומות, "וברך" בכור לאמו היה, "ואשבל" ששבאו אל, "גרא" שגר באכסניות, "ונעמן" שגעים ביותר, "אחי וראש" אחי הוא וראשי הוא, "מפים וחפים" הוא לא ראה בחופתי, ואני לא ראיתי בחופתו, "ואדר" שידר לבין אומות העולם. איבא דאמרי: "ואדר" שפניו דומין לוודר. אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: בשעה שאמר לו פרעה ליוסף

"ובלעדיך לא ירים איש את ידו", אמרו איצטנגיני פרעה: עבד שלקחו רבו בעשרים כסף, תמשילוהו עלינו? אמר להן: גנוגי מלכות אני וואה בו, אמרו לו: אם כן, יהא יודע בשבעים לשון! בא גבראל ולימדו שבעים לשון. לא הוה קמור, הוסיף לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא ולמה, שגאמר: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע" ולמחר כל לישראל דאישתעי פרעה בהדיה, אהדר ליה. אישתעי איהו בלשון הקדש, לא הוה קא ידע מאי הוה אמר. אמר ליה, אנמר, ולא גמר. אמר ליה, אישתבע לי דלא מגלית, אישתבע לו. פי אמר ליה "אבי השביעיני לאמר" אמר ליה: זיל איתשיל אשבעתך. אמר ליה: ואיתשיל נמי אדירך, ואף על גב דלא נחא ליה. אמר ליה: "עלה וקבר את אביו כאשר השביעך". יהודה, מאי היא? דתנא, היה ר' מאיר אומר: בשעמור ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר: אני יורד תחלה לים, אני יורד תחלה לים, קפץ

רש"י

לא בדרך שחלוקין בחופש הפקודים. כלומר לא בדרך שסודרים בחופש הפקודים הוא ספר ודבר, שנסדרו בראשו אלה שמות האנשים אשר יעמדו וגו' (פסוקי א) בחופש שני. בתחלת ואלה שמות. ראובן שמעון לוי ויהודה ויששכר וזבולון באחת מהן, בשניה בגימין דן ונפתלי גד ואשר ויוסף: **א"כ מה תל' בתולדותם**. הואיל ולא בדרך לידתן נקראה **תיובתא דרב פהנא**. דלכלי עלמא אין זה סדר הר גרזים וזה עיבל, דאלו סדר הר גרזים שמעון לוי ויהודה ויששכר ויוסף ובגמין, וזה עיבל ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי: **מרבה מוחציו בו**. והיו דקאמר והחציו אל מול הר עיבל, החציו ממעט שבחציו: **פסני שליו למטה**. וקני כהנה ולוזה היו עם הארץ בין שני ההרים בדלקמן: **כל שכן דבצרי להו**. חציו של הר גרזים, שהרי שבת לוי מנה יהוה: **אלא הכי קאמר, אע"פ ששבת לוי למטה**. אפ"ה חציו של הר גרזים מרבה, מפני שיוסף עמנו ומרביץ היה: **וידברו בני יוסף את סופו דקרא ואני עם רב אשר עד כה ברבני ה: עולי עין**. עולין על העין ואין העין עולה עליהם: **וידגו לרב**. כן ברכו יעקב למנשה ואפרים: **בציר תרא הוין**. אבאן השניה קאי: **בתולדותם בעינן**. בשמות אשר קרא להם אביהם: **פסתר**. שנתחד עם הערה והעמיד על עצמו וכבש את יצרו: יהודה שקידש שם שמם בפרהסיא. על הים בדלקמן: **נקרא כלו**. שם כן ארבעה אותיות כלול בשמו של יהודה: **לדבר עברה**. והאי מלאכתו תשמיש: **מלאכתו ממש**. מלאכה: צרכיו. תשמיש: **יאבד חוץ**. שם טוב שהוא יקר מכל דהו: **קשתו**. שכבת זרעו, על שם שיורה בחץ: **ונפזו**. לשון ופצו: **שהיוץ והצד**. מתחלפין, כמו זקעת צעקת: **שנעץ אצבעותיו בפרקע**. ונסמך עליהן כדי שיתיר ויפזר בצערו ויעבור תקף יצרו: **מידי אבירותיו של יעקב**. משם וזה להיות רועה, ומשם וזה להיות כהן מאבני ישראל: **רועה ישראל הוינה**. כלפי שכינה נאמר: **נזהר בצאן יוסף**. קרי בצאן יוסף המנהיגים בצאנו של יוסף, אלקא מקורו ישראל צאנו של יוסף והוא הרועה: **אלה תולדות יעקב יוסף**. תולדות שגאמר מעקב בנחן ראוי לצאת מיוסף: **ואף על פי כן יצאו מבנימן אחיו**. אותן עשרה שפחתו מיוסף בעשר אצבעותיו: **שגר באכסניא**. בארץ נכריה: **מפים**. מפורש במדרש רבי תנחומא, שהיה פוי כפי יעקב אבינו בהלכות שקבל משם ועבר: **אצטנגינות**. חכמים וחזנים כבוכבים ויודעים בחכמה ומלכות: **גנוגי מלכות**. גנוי מלכות בחכמה גבורה ופי: **עדות ביהוסף שמו**. סיפיה דקרא שפת לא ידעתי אשמע: **איתשיל אשבעתך**. השאל לחכמים שיתיריה לך:

אוישפוזן

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בעצמו, וכבש את יצורו, הוסיפו עליו אות אחת אות יד, שהיא אות
 אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, לכן נקרא 'הוסיף'. והורה, שקדוש
 שם שמים בפרהסיא, על ים סוף, כפי שיתבאר להלן, נקרא כולו על
 שמו של הקדוש ברוך הוא, שהשם בן ארבעה אותיות כלול כולו בשמו.
 מבארת הגמרא, יוסף מאי היא - מהו קידוש השם שהיה בו, דכתיב
 "ויהי כהיום הזה, ויבא הביתה לעשות מלאכתו", אמר רבי יוחנן,
 מלמד ששניהם לדבר עבירה נתבוננו - שאף יוסף חשב בתחילה לעבור
 עמה עבירה, ומלאכתו הכוונה לתשמיש. ויבא הביתה לעשות
 מלאכתו, נחלקו בביאורו רב ושמואל, חד אמר, לעשות מלאכתו
 ממש, וחד אמר, לעשות צרכיו - תשמיש נכנס. ואין איש מאנשי
 הבית שם בבית וגו', וכי אפשר שבת גדול בביתו של אותו רשע -
 פוטיפר, שהיה שר גדול, לא היה בו איש. הנא דבי רבי שמעון, אותו
 היום, יום חנם היה, והלכו בולן לבית עובדת פוככים שלהם, והיא
 אמרת להן, חולת היא, ואינה יכולה לילך עמכם, אמרת, אין לי יום
 שניזקק לי יוסף לתשמיש כיום הזה. ונתתפשוהו בבגדו לאמר וגו',
 באותה שעה, באתה דיוקנו - צורת פניו של אביו יעקב, ונראתה לו
 בחלון, אמר לו, יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד, ואתה
 ביניהם, וכי רצונך שיפחה שמך מביניהם, ותקרא רועה זונות, דכתיב
 'רועה זונות, ואבד הון' - שם טוב, שהוא יקר מכל הון. מיד, ותשב
 באתן קשתו, אמר רבי יוחנן, משום רבי מאיר, ששכתה קשתו -
 שכבת זרע, שהיא יורה כחץ מקשת, לאיתנו - למקומו כבראשונה.
 ומבארת הגמרא את המשך הפסוק, ויפוצו - מלשון נפיצה
 ושפיכה, שהיוצא והצדד מתחלפין, ורעו ידיו, מלמד ששני ידיו פתוחות,
 נשען עליהם, בכדי שיתייסר, והוא טרוד בצערו, ועל ידי זה יעבור תוקף
 יצרו, ויצא שכתב ורעו מפי ציפורי ידיו. בהמשך הפסוק כתוב,
 'מדי אביו יעקב/ פירוש, מי גרם לו שיזקק על אבני אפוד, אלא
 אביו יעקב - מאבירותו וחזקו של יעקב, שנראתה לו דמות דיוקנו,
 ומחמת זה נמנע מחטא. 'משם רועה אבן ישראל', מפרשת הגמרא,
 'משם רועה' משם זכה, ונעשה רועה של ישראל, שנאמר 'רועה
 ישראל - הקב"ה. שהוא רועה ישראל האומות, נוהג בצאן את יוסף' ויש
 לדרוש פסוק זה, כאילו קוראים תיבות 'צאן יוסף' מחזורים, כלומר,
 ישראל, הנוהגים עצמן כצאנו של יוסף, כשהיה מכלכלם במצרים, הרי
 שיוסף הוא הרועה, ומסיים הפסוק 'אבן ישראל' שמשם זכה גם להיות
 באבן מאבני ישראל.
 תניא, הוה רבי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים, בדרך שיצאו מיעקב
 אביו, שנאמר 'אלה תולדות יעקב יוסף', תולדות שיצאו מיעקב, כנגדן
 היה ראו לצאת מיוסף, אלא מחמת שיצא שכתב ורעו מפי ציפורי
 ידיו, לכן לא זכה לכך, והפסיד עשרה בנים כנגד עשר אצבעותיו, ואף
 על פי כן, יצאו אותם עשרה שהפסיד מביניהם אחיו, וכולן נקראו על
 שמו של יוסף, שנאמר 'ובני בנימין, בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי
 וראש מופים וחופים וארן וגו', 'בלע' שנכלע יוסף בין האומות, 'ובכר'
 בכור לאמו היה, 'ואשבל' ששכח אל, 'גרא' שגר באכסניות - בארץ
 נכריה, 'ונעמן' שנעים ביותר, 'אחי' וראש אחי הוא וראשי הוא,
 'מופים' וחופים הוא לא ראה בחופתו, ואני לא ראיתי בחופתו,
 'וארן' שירד לבין אומות העולם, אבא דאמר, 'וארד' שפניו דומין
 לוורה.
 אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, בשעה שאמר לו פריעה
 ליוסף, 'ובלעדיך לא ירים איש את ידו וגו', שהשליטו על ארץ
 מצרים, אמרו איצטנני פריעה - חכמים החווים בכוכבים ויודעים
 חכמת המולות, לפרעה, וכי עבד שלקחו רבו בעשרים כסף - שבמחיר
 נמוך כזה מכרו את יוסף לישמעאלים, תמשילוהו עלינו. אמר להן
 פריעה, נגנוני - גונו מלכות אני רואה בו, בחכמה וגבורה ויפוי. אמרו
 לו, אם בן שראוי למלוכה, יהא יודע שבשבעים לשון, בא גבריאל,
 ולמדו שבועים לשון, לא הוה קנמר - לא עלה ביד יוסף ללמד, הוסיף
 לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, ולמד, שנאמר, "עדות
 ביהוסף שמו - ששם הקב"ה אות משמו, בשמו של יוסף, עדות ליוסף
 שלא חטא, בצאתו על ארץ מצרים, (שפת לא ידעתי אשמע)",

לא בדרך שחלוקין בחומש הפקודים, שמסודרין שם שמות נשיאי
 ישראל, אשר יעמדו עם משה ואהרן לפקוד את ישראל, ושם הסדר הוא
 כך, ראובן שמעון יהודה יששכר ובלן יוסף בנימין דן אשר גד נפתלי, כך
 חלוקין באבני אפוד, אלא, בדרך שחלוקין בחומש שני - ספר שמות,
 בתחילתו, ומפרשת הברייתא ביצה, בני לאח בסדרן - בסדר שנולדו,
 על אבן אחת, בני רחל אחד מכאן ואחד מכאן, ובני שפחות באמצע
 - בנימין בתחילה, ויוסף בסוף, ובני השפחות, שהם דן נפתלי גד ואשר,
 באמצע, כפי הסדר שכתוב בתחלת ספר שמות, על האבן השניה, והסדר
 הוא כך, ראובן שמעון לוי יהודה יששכר ובלן באחת, בנימין דן נפתלי
 גד אשר יוסף בשניה, ואלא מאי אני מקיים במה שנאמר 'בתולדותם',
 לומר שנכתבו בשמותן שקרא להן אביהן יעקב, ולא בשמות שקרא
 להן משה בספר במדבר בפרשת פנחס, דהיינו ראובן ולא ראובני,
 שמעון ולא שמעוני, דן ולא דני, גד ולא גדני. הרי שבין לתנא קמא,
 ובין לרבי חנינא בן גמליאל, אין סדרן כפי שאמר רב כהנא, אומרת
 הגמרא תיובתא דרב כהנא תיובתא.
 שואלת הגמרא, ואלא, אם כן שנדרו דברי רב כהנא, חוזרת שוב השאלה
 מאי 'והחציו' אל מול הר עיבל, שנאמר בספר יהושע. מתרצת הגמרא
 תנא, חציו של מול הר גריזים, מרובה באנשים מחציו של הר עיבל,
 מפני שליו - זקני שבט לוי למטה עם הארון, בין שני ההרים, והוה מה
 שנאמר 'והחציו' אל מול עיבל, כלומר, אותו חצי המיוחד במיעוט,
 המועט שמביניהם. וחוזרת הגמרא לפרש את דברי הברייתא, ומקשה,
 אדרבה, מפני שליו למטה, בצרי להו - נתמעטו להם אותם שבהר
 גריזים, שהרי שבט לוי הוא מאותם העומדים על הר גריזים. מתרצת
 הגמרא הכי קאמר, אף על פי שליו למטה, אף על פי כן חציו של הר
 גריזים מרובה, מפני שבני יוסף היו עמקם שהיו מרובים.
 ומניין שהיו בני יוסף מרובים, שנאמר "וידברו בני יוסף את יהושע
 לאמר, מודע נתתה לי נחלה גדול אחד וחבל אחד ואני עם רב,
 ואמר אליהם יהושע, אם עם רב אתה עלה לך העירה", הרי לנו שהיו
 מרובים. ומבארת הגמרא את הכוונה במה שאמר להם 'עלה לך העירה'
 אמר להן, לבן והחבאו עצמכם ביערים, מקום שאין מצויים אנשים.
 בכדי שלא תשלוט בכם עין הרע. אמרו ליה בני יוסף ליהושע, ורעה
 דיוסף, לא שלטא ביה עינא בישא - לא שולטת בו עין רעה, דכתיב
 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין', ואמר רבי אבהו, אל תהי קורא
 עלי עין, אלא עולי עין - שעולים על העין ושולטים עליה, ואין העין
 עולה ושולטת עליהם. רבי יוסי ברי חנינא אמר, מהכא - מברכת
 יעקב למנשה ואפרים, ניתן ללמוד שאין שולטת בהם עין רעה, שנאמר
 שם 'וידגו לרוב בקרב הארץ' - כלומר, שיהיו כדגים, מה דגים שבים,
 מים מכסין עליהן, ואין העין שולטת בהן, אף ורעו של יוסף, אין
 העין שולטת בהן.
 חוזרת הגמרא לבאר את דברי הברייתא לעיל, שנינו בברייתא 'חמשים
 אותיות היו' בשמות השבטים שהיו כתובים על כתפות האפוד, עשרים
 וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו, שואלת הגמרא, וכי הני
 חמשים אותיות - בתמידה, הרי לפי החשבון חמשים נבי - פחות חמשה
 הויין - דהיינו סך כל האותיות של שמות השבטים אינו אלא ארבעים
 ותשע, שאין באבן השניה אלא עשרים וארבע אותיות, שהרי בנימין נכתב
 בכל התורה חסר יו"ד. מתרצת הגמרא, אמר רבי יצחק, יוסף, הוסיפו
 לו אות אחת בשמו, שנאמר 'עדות ביהוסף שמו, בצאתו על ארץ
 מצרים', וכך נכתב שמו גם על אבני האפוד. והוסיף. מתקנה לך רב נחמן
 בר יצחק, הרי 'בתולדותם' בעינין - שמשמעו שצריך לכתבן, כפי
 השמות שקרא להם אביהם שהולידן, ואם כן יש לכתוב 'יוסף' כפי שנקרא
 שמו על ידי אביו, ולא 'הוסיף'. חוזרת בה הגמרא מתירצו של רבי יצחק,
 ומתרצת, אלא, כל התורה כולה בנימין כתיב חסר יו"ד, והכא שצריך
 לכתבן כפי שקראם אביהם, כתוב בנימין שלם - מלא. בשני יו"ד, דין,
 דכתיב 'ואביו קרא לו בנימין', וזה משלים מספר האותיות לעשרים
 וחמש.
 אמר רב חנא בר ביזנא, אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקדוש שם
 שמים בפרהסיא במעשה אשת פוטיפר, שנתייחד עם הערה בסתה, ועמד

ביאורים למסכת סוטה דף לז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שִׁבְטוֹ שֶׁל בְּנֵימִין, וְיָרַד לִים תַּחֲלִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר, 'שֵׁם בְּנֵימִין צִעִיר רוֹדֵם',
אֵל תִּקְרִי 'רוֹדֵם' אֶלָּא 'רָד יָם', וְהָיוּ שְׁרֵי יְהוּדָה רוֹנְמִים אוֹתָם בִּאֲבָנִים,
מִפְּנֵי שֶׁרָצוּ הֵם לִירֵד תַּחֲלָה, שֶׁנֶּאֱמַר בַּחֲמֶשֶׁךְ הַפְּסוֹק 'שְׁרֵי יְהוּדָה
רוֹנְמָתָם', לְפִיכָךְ שִׁירַד בְּנֵימִין תַּחֲלָה, וְכָה שִׁבְטוֹ שֶׁל בְּנֵימִין הִצְדִּיק,
וְנִעְשָׂה אוֹשְׁפִיזְכֶּן - בַּעַל מֶלֶךְ לַגְּבוּרָה - לְשִׁכְנָה, שְׁבִית קוֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים,
שֶׁבוּ שׁוּרָה הַשְּׁכִינָה, בְּנוֹי בַּחֲלָק, שֶׁנֶּאֱמַר עַל בְּנֵימִין, 'וְכֵן בְּתַפְּיוּ שֶׁבֶן
הַקֵּב"ה'.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, לֹא בָּךְ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה, אֶלָּא כִּךְ הָיָה, שִׁבְטוֹ זֶה אוֹמֵר
אֵין אֲנִי יוֹרֵד תַּחֲלִילָה לִים, וְזֶה אוֹמֵר אֵין אֲנִי יוֹרֵד תַּחֲלִילָה לִים, קָפִין
נַחֲשׁוֹן בֶּן עֲמִינָדָב נִשְׂאִי שִׁבְט יְהוּדָה, וְיָרַד לִים תַּחֲלִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר
"כִּכְבוֹנִי בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמַרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל - שִׁזְרָאוּ לְסוּמוֹךְ עַל ה'
יַתְבָּר, וּכְחָשׁוּ בִּאֲמוֹנָתָם בּוֹ, וַיְהוּדָה עוֹד רָד עִם אֵל" - אֲבָל יְהוּדָה יָרַד
לִים, עַל יְדֵי שִׁבְטָהּ בּוֹ יַתְבָּר. וְעָלְיוֹ - עַל נַחֲשׁוֹן, מִפְּרָשׁ בְּכָרְכָה -
בְּתוֹבִים, בְּסֹפֶר תַּהֲלִים, "הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִים כִּי בָּאוּ מִים עַד נַפְשִׁי,
מִכַּעֲתִי בִּיּוֹן - טִיט) מְצוּלָה וְאֵין מַעֲמִיד בִּאֲתִי בַּמַּעֲמִיק מִיָּם וּשְׁבוּלָת -
שִׁטָּף חֲזוֹק שִׁטְפָתִי וְגו', אֵל תִּשְׁמָעֵנִי שְׁבוּלָת מִים, וְאֵל תִּכְלָעֵנִי מְצוּלָה
וְגו'", שִׁבְשֵׁב מִהַקֵּב"ה שֶׁלֹּא יִטְבַּע בִּים. וְהָיוּ קִידוּשׁ הַשֵּׁם שֶׁהָיָה אֲצֵל
יְהוּדָה, שֶׁמִּשְׁבְּטוֹ יָרַדוּ תַּחֲלָה לִים.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, הָיָה מוֹשֶׁה מֵאֲרִיף בְּתַפְלָה, אָמַר לוֹ הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
יְיָדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹכְעִים בִּים, וְאַתָּה מֵאֲרִיף בְּתַפְלָה לְפָנָי, וְאֵין זוֹ
שַׁעֲה רְאוּיָה לְכַךְ, אָמַר לְפָנָיו, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְמָה בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת,
אָמַר לוֹ "דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ, וְאַתָּה הָרֵם אֶת מִקְדָּשׁ וְנִטָּה אֶת
יָדְךָ עַל הֵים, וּבִקְעָהוּ וְגו'". לְפִיכָךְ שִׁירַד שִׁבְט יְהוּדָה תַּחֲלִילָה לִים, וְכָה
יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת מְשֻׁלָּה בְּיִשְׂרָאֵל - מְלֻכּוֹת בֵּית דוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר, 'הִתְיַתָּה
יְהוּדָה לְקַדְשׁוֹ - שִׁקְדוּשׁוֹ הַקֵּב"ה לְשִׁבְט יְהוּדָה, לְהִיּוֹת יִשְׂרָאֵל תַּחַת
מְשֻׁלּוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה, מָה פֶּעַם הִתְיַתָּה יְהוּדָה לְקַדְשׁוֹ וְיִשְׂרָאֵל
מְשֻׁלּוֹתָיו, מִשּׁוּם דְּהֵימָם רָאָה וְיָנֵם' שֶׁהֵם רָאָה שִׁקְדוּשׁ שֵׁם שִׁמְשׁ,
לִירֵד תַּחֲלָה לִים, מִחֲמַת כֵּן נִס וְנִבְקַע מִפְּנֵיהֶם, וְלֹא הִטְבִּיעַם.

הַגְּמָרָה חוֹרֵת לַעֲנִין הַבְּרֻכּוֹת וְהַקְּלָלוֹת בַּהֲרַג גְּרִיזִים וְהַר עֵיבֵל, תִּנְיָא, רַבִּי
אֶלְעִזָּר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אִי אֶפְשָׁר לֹמַר שֶׁכָּל בְּנֵי לֵוִי הָיוּ לְמִטָּה עִם
הָאֲרוֹן, בֵּין הָהָרִים, כִּפִּי שֶׁנֶּאֱמַר בְּסֹפֶר יְהוֹשֻׁעַ, מִפְּנֵי שֶׁכָּבֹד נֶאֱמַר בְּתוֹרָה
שִׁיחִיו לְמַעַלָּה עַל הָהָר, שֶׁשִּׁבְט לֵוִי הוּא מִבֵּין אֵלּוּ שֶׁנִּצְטוּ לַעֲמֹד עַל הָר
גְּרִיזִים, וְאִי אֶפְשָׁר לֹמַר שֶׁהָיוּ כּוֹלֵם לְמַעַלָּה עַל הָהָר, כִּפִּי שֶׁנֶּאֱמַר

בְּתוֹרָה, שֶׁכָּבֹד נֶאֱמַר בְּסֹפֶר יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהָיוּ לְמִטָּה עִם הָאֲרוֹן, הָאֵל בִּיצֵד
- אֵיךְ יִתְשִׁיבוּ שְׁנֵי הַמִּקְרָאוֹת זֶה עִם זֶה, אֲלֵא צָרִיךְ לִפְרֹשׁ שֶׁקָּנִי בְּהוֹנָה
וְלִוְיָהּ הָיוּ לְמִטָּה, וְהַשָּׂאֵר שֶׁמִּבְנֵי לֵוִי, הָיוּ לְמַעַלָּה. רַבִּי יֵאֱשִׁיָּה אוֹמֵר
לִישֵׁב הַפְּסוֹקִים בְּאוֹפֵן אַחֵר, שֶׁכָּל בֶּן לֵוִי הָרָאוּ לְשִׁרְתָּהּ בְּמִשְׁכַּן לְשִׁאת
אֶת הָאֲרוֹן, דִּהְיִינוּ מִבֵּין שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים, הָיָה לְמִטָּה, וְהַשָּׂאֵר
לְמַעַלָּה. רַבִּי אוֹמֵר, אֵלּוּ וְאֵלּוּ - כָּל יִשְׂרָאֵל וְהַלּוּים, לְמִטָּה הָיוּ עוֹמְדִים
בֵּין הָהָרִים, חֲצִים מֹל הָר גְּרִיזִים וְחֲצִים מֹל הָר עֵיבֵל, וְהַלּוּים בִּינֵיהֶם, וְלֹא
עָלוּ כָּלל לַהָרִים, אֲלֵא שֶׁהָפְכוּ פְּנֵיהֶם בְּלִפְי הָר גְּרִיזִים, וּפְתָחוּ בְּכָרְכָה,
וְלֹא אַחֲרָי מִכֵּן, הִפְכוּ פְּנֵיהֶם בְּלִפְי הָר עֵיבֵל, וּפְתָחוּ בְּקָלָלָה. שׁוֹאֵלֶת
הַגְּמָרָה לְרַבִּי, אִם כֵּן מֵאִי עָלָה - אֵיךְ יִתְפָּרֵשׁ לְפִי רַבִּי מִזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה
"עַל" הָר גְּרִיזִים וְעַל" הָר עֵיבֵל, שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁהָיוּ צָרִיכִים לַעֲמֹד עַל הָהָרִים
מִמֶּשׁ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָה, שֶׁלְרַבִּי הַמִּילָה עָלָה מִתְפָּרֶשֶׁת בְּסִמּוּךְ - לִידָה.
וּמִבִּיאָה הַגְּמָרָה מִקּוֹם נוֹסֵף שֶׁמִּצָּאנוּ שְׂרָבִי מִפְּרָשׁ כִּךְ אֶת תִּיבַת 'עַל',
בְּדִתְנִיָּא, 'וְנִתְּתָה עַל הַמַּעֲרֶכֶת שֶׁל לַחֵם הַפָּנִים, לְבוֹנָה וְכָה', רַבִּי אוֹמֵר,
'עַל' פִּירוּשׁוֹ בְּסִמּוּךְ - שֶׁהַלְבוֹנָה לֹא הִיָּתָה עַל מַעֲרַכַת הַלַּחֵם מִמֶּשׁ, אֲלֵא
עַל הַשְּׁלַחֵן בְּסִמּוּךְ לַלַּחֵם. וּמִפְּרָשׁ רַבִּי אֶת דְּבָרָיו, אֵתָּה אוֹמֵר שֶׁ'עַל'
פִּירוּשׁוֹ בְּסִמּוּךְ, אוֹ שְׁמָא אֵינוֹ אֶלָּא 'עַל' מִמֶּשׁ, אִי אֶפְשָׁר לֹמַר כֵּן, שֶׁהָיָה
בְּשִׁהוּא אוֹמֵר 'וְסִכּוֹתָ עַל הָאֲרוֹן אֶת הַפְּרוּכָת' הָיוּ אוֹמְרִים עַל כְּרַחֲךָ
שֶׁ'עַל' הַכוֹנוֹה בְּסִמּוּךְ, שֶׁהָיָה הַפְּרוּכָת לֹא הִיָּתָה מִמֶּשׁ סִיכּוֹךְ עַל הָאֲרוֹן,
אֲלֵא מִחִיצָה הַמְבַדֶּלֶת כְּנַגְדּוֹ.

שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, הָפְכוּ פְּנֵיהֶם בְּלִפְי הָר גְּרִיזִים וּפְתָחוּ בְּכָרְכָה, בְּרוּךְ
הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמִסְכָּה, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹנִין אִמֵּן. הִפְכוּ פְּנֵיהֶם
כְּלִפִּי הָר עֵיבֵל וּפְתָחוּ בְּקָלָלָה, אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמִסְכָּה, וְאֵלּוּ
וְאֵלּוּ עוֹנִין אִמֵּן כּו'. תִּנְיָא רַבֵּנָא, בְּרוּךְ בְּכָלֵל, בְּרוּךְ בְּפָרֵט - כָּל הַבְּרֻכּוֹת
שֶׁנֶּאֱמָרוּ בַּהֲרַג גְּרִיזִים, נֶאֱמָרוּ גַם בְּאוֹפֵן שְׁבוּלָה אֶת כּוֹלֵם, וְגַם בְּפִירוּשׁ כָּל
אַחַת וְאַחַת, כְּשֶׁאֲמָרוּ 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר יִקֵּים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, נִכְלָלוּ
בּוֹה כָּל הַבְּרֻכּוֹת, שֶׁהָיָה כּוֹלֵם קִיּוֹם דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הֵם, וְאֲמָרוּ גַם כֵּן בְּפִירוּשׁ
כָּל אַחַת וְאַחַת, 'בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמִסְכָּה, הָרִי פֶּרֶט, וְכֵן
כּוֹלֵם. וְכֵן כָּל הָאֲרוּרִים אֲרוּר בְּכָלֵל אֲרוּר בְּפָרֵט - נִכְלָלוּ כּוֹלֵם בְּאֲמָרָם
'אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא יִקֵּים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, וְנֶאֱמָרוּ גַם כֵּן בְּפִירוּשׁ, כָּל אֲרוּר
וְאֲרוּר בְּפָנִי בְּפָנִי עֲצָמוֹ. וְכָל הַמִּצְוּוֹת שֶׁבְּתוֹרָה נֶאֱמָרוּ עֲלֵיהֶם שְׁטַעוֹנִים
אַרְבַּעַת דְּבָרִים, וְאֵלּוּ הֵן, לְלִמּוּד, וְלִלְמֹד, לְשִׁמּוּר, וְלַעֲשׂוֹת, הָרִי

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על שאלתו מאז שאינו רוצה ללמוד ושואל אם ללכת לנח"ל של פא"י וכו'.

הנה לדעתי ילמוד עוד שנה בישיבת תומכי תמימים בלוד במסירה ונתינה המתאימה, ומה שכותב
שאני רוצה, הנה הוא די מבוגר לחבין אשר השכל צריך להיות שליט על הרצון ולא הרצון על השכל, אשר
בגישה כזו יצליח בלימודו וכעבור השנה וירצה לעבוד בחקלאות או להסתדר באופן אחר יכתוב לי עוד
הפעם. מובן שבכתבי שנה אין כוונתי ארבעה חדשים עד תום שנת תשי"ד אלא לשנה כפשוטה היינו לערך
י"ב חדש.

בטח אומר אחר התפלה בכל יום בקר איזה קאפיטלעך תחלים אשר גם זה אחת הסגולות שינחהו
השי"ת בדרך הטובה לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לז עמוד א

תוספות

רש"י

והיו שרי יהודה רגמתם רוגמין אותן. כך שניה ברייתא במכילתין משל למה
 הדבר דומה למלך בשר ודם שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן אמר
 לקטן העמידני עם הנץ החמה אמר לגדול העמידני בג' שעות בא הקטן להעמידו
 עם הנץ החמה ולא הניחו גדול אמר לו לא אלך עד ג' שעות והקטן
 אמר לא אמר לי אלא עד הנץ החמה מתוך
 שהיו עומדים צהובין נעדר אביהן אמר לון
 בני מכל מקום שניכם לא כיוונתם אלא
 לכבויה אף אני לא אקפח את שכרם מה
 שבר נטלו שבטו של בנימין שירד תחילה
 לים ששרתה שכניה בחלקו שנאמר וכו'
 ומה שבר נטלו שבטו של יהודה זכה
 למלכות שנאמר שרי יהודה רגמתם אן
 רגמתם אלא מלכות שנאמר באדין אמר
 בלשצר והלכישו לדניאל ארנונא (מנחם ה) :
 א' אפשר לומר לוי למטה וכו'. ירושלמי
 ר"ש אומר שמעון ולוי מה שמעון
 כולו למעלה אף לוי כולו למעלה מה אני
 מקיים הדין תניה נגד הכהנים והלוים
 כדאמר ר' יהושע בן לוי בעשרים וארבעה
 מקומות הכהנים נקראו לויים וזה אחד מהן
 וזכרונם הלוים בני צדוק (ויקרא כט):
 מא' על על בסמוך כדנתיא רבי אומר
 וכו'. האי דלא מייתי מתניתין
 בפרק שתי הלחם (מנחות טז) אבא שאל
 אומר שם היו נותנין בדיכי לבונה של
 לחם הפנים ואטפחים ריח באמצע קאי
 שהיו נותנין בדיכי לבונה של לחם הפנים
 אמרו לו והלא כבר נאמר ונתת על
 המערכת לבונה וזה אמר להם והלא
 כבר נאמר ועליו מטה מנשה יש לומר
 משום דברייתא מפרש בהדיא על בסמוך
 ונראה אפי' רבי מאיר ור' יהודה דפליגי
 התם אבא שאל ואמרי על ממש והכי
 משמע נמי בהקומץ רבה (ספ"ט) כל היבא
 דאיבא למימר על ממש דאמר' ועל
 ממש דבעי שם רבי יצחק איברם
 שסדן בצדי מערכה מהו אליבא דמאן
 דאמר על ממש לא תיבעי לך דעל
 העצים כתיב (מ"מ) הכא כולי עלמא
 מודו דעל בסמוך ולא אמרי' המבכרין
 על הר גריזים ממש והמקללים על הר
 עיבל כדאמרין בירושלמי יכול אלו
 שבהר גריזים היו אומרים ברכות ואלו
 שבהר עיבל היו אומרים קללות תלמוד
 לומר הברכות והקללות אלו ואלו היו
 אומרים ברכות ואלו ואלו אומרים

אושפיון לגבורה. שבת קריש הקדשים בני בחלקו: בכחש אפרים. שירא
 לסמוך עליו וכחשו באמנותם: ר' ע' אל. יר' בים על שקטח בהקב'ה:
 ישראל ממשלותיו. ויהודה, שנתקדש למשול ביה: שפבר נאמר לוי
 למעלה. משה כתב בתורה אלה יעמדו לברך וגו' שמעון לוי ויהודה: שפבר
 נאמר לוי למטה. בספר יהושע (ח)
 ברכיב וכל ישראל וקניו עומדים מזה
 ומזה לארון נגד הכהנים והלוים, אלמא
 כהנים ולויים למטה היה: הראוי לשרת.
 לשאת את הארון, דהינו מן שלשים ועד
 כן חמשים: למטה. אצל הארון: אלו
 ואלו. ישראל ולויים למטה היו ברכיב
 בספר יהושע: על הר גריזים ועל הר
 עיבל. שכתב משה בתורה על בסמוך
 בדמפרש ואזיל: על בסמוך. שהיה מושב
 שני בדיכי לבונה בין שני הסדרים: וסבות
 על הארון. על ברכיב לאו על ממש,
 דהיינו ממצה הואי פרכת ולא היה סקר:
 ברוך בכלל ברוך בפרט. כל הברכות
 והקללות נאמרו בהר גריזים ובהר עיבל
 בכלל ופרט, ברוך אשר יקים את דברי
 התורה הזאת ארוך אשר לא יקים, הרי
 בכלל, וכל אחת ואחת בפרט ברוך וארוך,
 ברוך אשר לא עשה פסל ומסכה ארוך
 אשר עשה פסל ומסכה, הרי כלן ללמוד
 וללמוד לשמור ולעשות. כל המצות כלן
 טעונות ארבעה אלה, ולמדתם אותם
 ושמרתם לעשותם, וכתוב ולמדתם אותם
 את בניכם וגו', הרי כאן ארבע מצות לכל
 מצוה, ועל ארבעתן נמסרו ארוך וברוך
 בכלל ופרט, ברוך אשר ילמדו ארוך אשר
 לא ילמדו, וכן ללמד וכן לשמור וכן
 לעשות, בכל אחד ארבע ברייתות, בריית
 לברוך בכלל בריית לארוך בפרט, בריית
 לארוך בכלל בריית לארוך בפרט: (ספ"ט)
 ש' ע"פ ארבע וארבע. ארבע ברייתות
 ללמוד וארבע ללמד הרי שמונה: שמונה
 ושמירה. הא איבא עוד שמונה לשמור
 ולעשות: וכן כסיני. כשנאמרו כל המצות
 למשה נתנו כלן בארור וברוך בכלל
 ופרט: וכן בערכות מואב. כשאמרה
 לישראל ברכיב (דברים ו) בעבר הירדן
 בארץ מואב הואיל משה וגו': שנאמר
 אלה דברי הברית וגו'. בתר קללות
 וברכות כתיב מלבד הברית וגו', אלמא
 כבירת ערבות מואב בברכות וקללות כן
 בריית בחורב, דהר גריזים ודבר עיבל לא
 איצטריך לאתוי קרא, דעלה קאי ובה איירי. ושמרתם את דברי הברית הזאת
 לא גרס ליה הקא:

היו הופכין פניהם וכו' ופולגא דרבי יוחנן וריש לקיש דפליגי בפרק התודה
 נשחט (פסחים ק"ה) השוחט הפסח על החמץ לא שייכא להבא ונראה לר"י דרבי מודה נמי דכל
 היא וכדפרישית ובידעבד מכשר על בסמוך דומיא דהדיא דפרק שתי הלחם (מנחות ק"ה) דאם סידר מערכת לחם הפנים שתיים של שבע שבע (ואמר רבי)
 רואין את העלינות כאילו אינן והוא בעינן ונתת על המערכת לבונה מאי על בסמוך ורבי לטעמיה דאמר על בסמוך וגבי בדיכי לבונה טעמא נמי כיון
 דמשמע על בסמוך דהיינו על נמי לכתחילה בסמוך קאמר חזא שלא יפרסו הלחם ועוד ודכי יתיב בסמוך (והיו) דרך כבוד טפי לפני מלך מלכי
 המלכים הקדוש ברוך הוא כדאמרין בכל המנחות באות מצה (ספ"ט) גבי כבשי עצרת דכתיב הניף הכהן אותם על לחם הביכורים יכול יניח כביש על
 גבי לחם תלמוד לומר על שני כבשים יכול לחם על גבי כבשים תלמוד לומר על לחם הביכורים וכו' ר' חכנאי אומר מניח הלחם
 בין שתי יריכותיהם של כבשים ומניף ומנציא מקיים שני מקראות הללו אמר רבי לפני מלך ב"ו אין עושין וכן לפני מלך מלכי המלכים עושין כן אלא
 מניח זה בצד זה ומניף והא בעינן על אמר רב חסדא לרב המנונא ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא רבי לטעמיה דנתיא וכו':

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לז עמוד ב

תוספות

רבי שמעון מוציא דר גזיזים. הכי מסיים לה בירושלמי וכן היה ר"ש אומר אין לך כל דבר דובר מן התורה שאין כרות עליה תקע"ו בריתות שתיים עשרה בברוך ולא ידענא אמאי ו"ב ושמא ברית כנגד כל שבת ושבת ו"ב בארור ו"ב בכלל ו"ב בפרט דרי מ"ח בריתות ללמוד וללמוד לשמור ולעשות הרי קצ"ב בריתות וכן בהר סיני וכן בערבות מואב

הרי תקע"ו בריתות:

ונשתלשו בערבות מואב. ואת מאי איצטרך למימר שליש דערבות מואב והא לא איירי ר' ישמעאל בערבות מואב כלל יש לומר משום סיפא נקט לה דרבי למימר אין לך כל דבר מצוה ומצוה:

רבי שמעון בן יהודה אומר. ירושלמי עד כדון דברים שנכללו ונפרטו דברים שנכללו ולא נפרטו (אמר ליה) בן אמר ר' יוחנן משום ר' ישמעאל דבר שזדה בכלל ויצא מן הכלל ללמוד לא ללמוד על עצמו יצא אלא ללמוד להכלל כולו יצא אמר לו לא דבר אחד דילמא בשני דברים בתמיה הובא בשני דברים אן קיימין אמר ר' תנחומא מכיון דכתיב בסוף אמן כמו שכולו דבר אחד כתיב אשר לא יקום את דברי התורה וכי יש תורה נופלת רבי שמעון בן אליקים אומר זה החזון שהוא עומד רבי שמעון בן חלפתא אמר זה הבית שלמטה דאמר בר הונא בר יהודה בשם שמואל דעל הדבר הזה קרע יאשיהו ואמר עלי להקים ר' אחא בשם ר' תנחום בר' חיאי למד ולימד שמר ועשה והיתה סיפוקו בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור ר' ירמיה בשם רבי חיאי בר' אבא לא למד ולא לימד לא שמר ולא עשה ולא היתה סיפוקו בידו להחזיק ותחזיק הרי זה בכלל ברוך דאמר רבי חנא א"ר ירמיה עתיד הקב"ה לעשות צל לבעלי מצות בצילן של בעלי תורה שנא' (קבלת ט) כי בצל החכמה בצל הכסף ואומר עץ חיים הוא למחזיקים בה (משלי ג):

אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא. כמדומה דהכי בעי למימר דלר"ש בן יהודה קבל עליו כל אחד מישיראל לתר"ג מצות קצ"ח ריבוא וריבואות וחי' אלפים ריבואות ות"ג ריבואות ושבע אלפים ומאתים בריתות לשש מאות אלף ושלשת ארפות וחמשים וחמש מאות בשביל ערבותא אם יעברו עליהן ולרבי אליבא דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלשת אלפים ותקנ"ה פעמים חשבון זה בריתות קיבלו עליהן:

ברכה אחת קודמת לקללה. ירושלמי יכול משדיו אומרים ברכות היו

אומרים קללות ותלמוד לומר הברכה והקללה קללה באחת וברכה באחת:

ונאמר

אלו ואלו עונין ואומרים "אמן" אף ברכה אלו ואלו עונין ואומרים "אמן". **מתני'** ברכת פהנים פיצד, במדינה אומר אותה שלש ברכות, ובמקדש ברכה אחת. במקדש אומר את השם

ארבע, ארבע וארבע הרי שמונה, שמונה ושמונה הרי שש עשרה. וכן בסני, וכן בערבות מואב, **שנאמר:** "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה וגו'" וכתוב: "ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'", **נמצא** ארבעים ושמונה בריתות על כל מצוה ומצוה. ר' שמעון מוציא הר גזיזים והר עיבל, ומכנים אהל מועד שבמדרבה. ובפלוגתא דהני תנאי, דתניא ר' ישמעאל אומר: כללות נאמרו בסני ופרטות באהל מועד. ר' עקיבא אומר: כללות ופרטות נאמרו בסני, ונשנו באהל מועד, ונשתלשו בערבות מואב. ואין לך כל דבר מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות. ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו אומר משום ר' שמעון: אין לך מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. אמר רבי: לדברי ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר משום ר' שמעון, אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. **נמצא** לכל אחד ואחד מישיראל שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. מאי בינייהו? אמר רב משרשיא: **ערבא וערבא דערבא**, איכא בינייהו. דרש ר' יהודה בן נחמני מותיבמניה דר' שמעון בן לקיש: כל הפרשה פולח לא נאמרה אלא בגוף ונאמרה, **"ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה"** וגו', ב"ארור" סגי ליה? אלא: **זה הבא על הערנה והוליד בן והלך לבין אומות העולם ועבר עבודה זרה, אורוין אביו ואמו של זה ששך גרמו לו.** תנו רבנן: **ונתתה את הברכה על הר גזיזים ואת הקללה** וגו', מה תלמוד לומר? אם ללמד שתהא ברכה על הר גזיזים וקללה על הר עיבל, הרי כבר נאמר "אלה יעמדו לברך את העם על הר גזיזים" וכתוב: "ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל"! אלא להקדים ברכה לקללה, יכול יהיו כל הברכות קודמות לקללות? תלמוד לומר: **"ברכה"** ו"קללה" ברכה אחת קודמת לקללה, ואין כל הברכות קודמות לקללות, ולהקיש ברכה לקללה, לומר לך: מה קללה בלויים, אף ברכה בלויים. ומה קללה בקול רם, אף ברכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף ברכה בלשון הקודש. ומה קללה בכלל ופרט, אף ברכה בכלל ופרט. ומה קללה

ככתבו

עור מפתה אשת איש שהיא סומא בדרך ואינה יודעת ענשו כמדה. משיג גבול רעהו בא על אשתו הרי הוא השיג גבול, מכה רעהו בסתר גורם לו בלחש שקריו שתמות בבדיקת מים המרים, לוקח שחד להכות נפש לוקח שחד להיות עובד אחר המנאף ולפתות לו אשת איש וגורם לו מיתה. מטה משפט גר יתום איני יודע לדרשו: יכול כל הברכות בלן קודמות לקללות. שיגמרו כל הברכות תחלה עד ברוך אשר יקום וגו' ואח"כ יפתחו בקללה: בלשון הקדש. בלשון קול קול ממש: מתני'. הכי גרסינו במתני', ברכת פהנים פיצד כו' במדינה אומר אותה שלש ברכות. שמשפטיקן הפהנים בין פסוק לפסוק וענין העבור אמן. במקדש ברכה אחת. לפי שאין עונין אמן במקדש ואין צריך כאן שום הפסק. והכי מפרש בגמרא:

רש"י

ארבעים ושמונה בריתות. לכל אחד מישיראל שש עשרה תלתא זמני מ"ח היו: **מוציא הר גזיזים.** לפי שלא אמר יהושע עליהן כל התורה אלא מצות שבפרשה: **ומכנים אהל מועד.** שלאחר שהוקם המושבין נדבר הקב"ה עם משה בשוב ולמדו כל התורה בדכתיב וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא טו) **כללות נאמרו בסני.** בסתם נאמרה תורה בסני ולא נפרשה לו, כגון בסני נאמר (שמות ט) **ונתתה עליה את עולותיו ואת שלמיו ולא פרש מתן דמים כיצד הקדשת אימורים והפשט ונתתה וקליל של עולה,** ובספר ויקרא באהל מועד פרשה: **ונשתלשו בערבות מואב.** מפי משה לישראל. ת"ק סבירא ליה בר' ישמעאל, הלכך הר סיני ואהל מועד חדא היא. ר' שמעון ס"ל בר"ע הלכך תרי ניהו: ר"ש ברבי יהודה אומר **ארבעים ושמונה בריתות.** לכל אחד של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים כמנן שהיו (סני) ובמדרבן שכל אחד נעשה ערב על כל אחיו. ה"ג בתוספתא (פ"ט ט"ז) א"ר לדברי ר"ש בן יהודה אין לנו כל מצוה ומצוה שלא נכרתו עליה מ"ח בריתות של שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים. ויש בכל אחת של שש מאות אלף ושלשת אלפים חמש מאות וחמשים: **מאי בינייהו.** מאי מוסיף רבי ובמאי פליגי: **אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא.** אם נעשה כל אחד ערב בערבות של חברו או לא, ר' שמעון בן יהודה סבר לא נעשה כל אחד ערב על חברו אלא שישמרו את המצוות. נמצא כל אחד ואחד ערב על מ"ח בריתות של כל אחד ואחד, אבל לא נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבות של חברו אלא על חובתו של חברו, ואתא רבי למימר לדברי ר' שמעון שבא למנות את בריתות הערבות יש לו למנות ארבעים ושמונה בריתות של ששים רבוא לכל אחד, ובכל אחד האלה יש ששים רבוא שכלם נתעברו זה בזה על חובם ועל ערבותם, נמצא כל אחד מקבל עליו ערבות של ששים רבוא בשביל חובות של חברו, וכל אחד מששים רבוא הקלו קבל עליו בריתות ששים רבוא בשביל ערבות שנתעברו אחיו על חבריהם. וזה קבל עליו אף ערבות של ערבים: **כל הפרשה.** של הר גזיזים לא נאמרה אלא בגוף ונאמרה: **בארור סגי ליה.** בתמיה, כופר בעקר הוא וסגי ליה בארור: **אלא** מה **הבא על הערנה.** אשת איש והוליד ממנו, ומתוך בשתו שאסור לבא בקהל ואינו מוצא אשה הוא הולך לבין העובדי כוכבים ועובר עבדות כוכבים, אורזים אלה שעשאוהו לעבוד פסל ומסכה, וכן דורש את כלל כל אחת לפי פשטה. אותו ש עריות כגון שוכב עם חותנתו ואשת אביו ועם אחותו כלם באשת איש ולמימם בתרי אורי, שוכב עם כל בהמה אשת איש שעשתה מעשה בהמה שמנאפת, מקלל אביו ואמו הבא על אשת איש מולד באביו ובאמו שגדלו גדולין רעים בביתם, משנה

ביאורים למסכת סוטה דף לז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ואחד שהוא יקיים את המצוה, נכרתה עמו ברית על ארבעים ושמונה
בריתות של כל אחד ואחד מישראל, הרי, שיש להכפיל את חשבון
הבריתות, בשש מאות אלף שלש אלפים חמש מאות וחמישים, שהוא
מנין הפקודים בפרשת פנחס.

אמר רבי, לְדַבְּרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִישׁ כִּפּוּר עָבֹד שְׁאֵמַר מִשּׁוּם
רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִין לָךְ כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁבִּתְּוֹרָה שְׁלֹא נִכְרְתוּ עָלֶיהָ
אֲרֻבַּעִים וּשְׁמֹנֶה בְּרִיתוֹת, שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשָּׁה
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, נִמְצָא, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וַיֵּשׁ בְּכָל אֶחָת שֵׁשׁ
מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשָּׁה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים. ומבארת הגמרא
מאי בִּינְיָהּוּ - בִּין רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה, לרבי, אמר רב מִשְׁרַשִּׁיא, עֲרֵכָא
וְעֲרֵכָא דְעֲרֵכָא, אִיכָא בִּינְיָהּוּ - שלדעת רבי שמעון בן יהודה, כל אחד
נעשה ערב על שמירת המצוות של חברו, אבל לא ערבותו של חברו על
כל ישראל, ואילו לרבי, כל אחד ערב גם על ערבותו של חברו לכל אחד
מישראל.

דַּרְשׁ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן נַחֲמָנִי כְּתוּבָתָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לִקְיָשׁ, כָּל הַפְּרָשָׁה בּוֹקֶה שֶׁל הָאֲדוּרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּהַר גִּרְזִים וְהָרִים שֶׁל
לֹא נִמְצְאוּ אֶלָּא בְּנוֹאֶפֶת - הבא על אשת איש. וההוכחה לכך,
שהרי נאמר שם 'אֲדוּר הָאִשׁ, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסֶּכֶה וְגו', ואם
נפרשהו כפשוטו על עבודה זרה, וכי בְּאֲדוּר סִנִּי לִי, והרי הוא כופר
בעיקר. אֶלָּא, זֶה הֵבֵא עַל הָעֲרֻה - אשת איש, והוליד בן ממזר, וְהֵלֵךְ
אוֹתוֹ הֵבֵן לְבִין עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים מִחֲמַת בּוֹשֶׁת שֶׁאִסּוּר לִבֵּא בְּקֵהָ, וְעָבַד
עֲבֹדֹת בּוֹכְבִּים, אֲדוּרִין אֲבִיו וְאִמּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁבָּרַךְ גִּרְמוֹ לוֹ, וְכֵן עַל דֶּרֶךְ
זֶה יִתְפָּרֵשׁ כָּל הָאֲדוּרִים שֶׁבִּפְרָשָׁה.

תֵּנוּ דַּבְּרֵי, נִאֲמַר בְּתוֹרָה בִּפְרֹשֶׁת רָאָה, וְיִתְּנָתָה אֶת הַבְּרִיָּה עַל הָר
גִּרְזִים וְאֶת הַקְּלָלָה עַל הָר עֵיבֵל וְגו', מִזֶּה תִּלְמֹד לִזְמַר, אִם לִלְמַד
שֶׁתִּהְיֶה בְּרִיָּה עַל הָר גִּרְזִים וְקָלָלָה עַל הָר עֵיבֵל, הָרִי כִּבְר נִאֲמַר
בִּפְרֹשֶׁת כִּי תֵבֵא 'אֶלֶף יַעֲמֹדוּ לְבָרֶךְ אֶת הָעָם עַל הָר גִּרְזִים, וְכִתִּיב
'וְאֶלֶף יַעֲמֹדוּ עַל הַקְּלָלָה בְּהָר עֵיבֵל, אֶלָּא, לְהַקְדִּים בְּסֹדֵר הָאֲמִירָה
בְּרִיָּה לְקָלָלָה - שְׁקוּדִים כָּל אֲדוּר יִקְדִּמוּ לִזְמַר בְּרוּךְ. יָכוֹל יִהְיֶה כָּל
הַבְּרִיָּוֹת קוֹדְמוֹת לְקָלָלוֹת - שְׁקוּדִים יִגְמְרוּ כָּל הַבְּרִיָּוֹת עַד בְּרוּךְ אֲשֶׁר
יִקִּים וְגו', ואחר כך יחזרו לומר הכל בארור, תִּלְמֹד לִזְמַר 'רָאָה אֲנִי
נֹתֵן לַפְּנִימִים הַיּוֹם בְּרִיָּה וְקָלָלָה, בְּרִיָּה אֶחָת קוֹדְמָה לְקָלָלָה, וְאִין כָּל
הַבְּרִיָּוֹת קוֹדְמוֹת לְקָלָלוֹת. ועוד למדנו מפסוק זה, וְלִקְיָשׁ בְּרִיָּה
לְקָלָלָה, לִזְמַר לָךְ, מִזֶּה קָלָלָה בְּלִיָּם - נִאֲמָרָה עַל יְדֵי הַלִּוִּים, אִם בְּרִיָּה
בְּלִיָּם. וְמִזֶּה קָלָלָה נִאֲמָרָה בְּקוֹל רֶם, אִם בְּרִיָּה בְּקוֹל רֶם. וְמִזֶּה קָלָלָה
בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, אִם בְּרִיָּה בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ. וְמִזֶּה קָלָלָה בְּכָלֵל וּפְרָט -
שְׁכּוֹלִים כָּל הַתּוֹרָה בְּאֲדוּר אֲשֶׁר לֹא יִקִּים, וּמִפְרָטִים כָּל עֲבִירָה בְּפִנִּי
עֲצֻמָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, אִם בְּרִיָּה בְּכָלֵל וּפְרָט. וְמִזֶּה קָלָלָה אֵלּוּ וְאֵלּוּ
עוֹנִין וְאֹמְרִים אֲמֵן עַל כָּל קָלָלָה וְקָלָלָה, אִם בְּרִיָּה אֵלּוּ וְאֵלּוּ עוֹנִין
וְאֹמְרִים אֲמֵן עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה.

מִשְׁנָה. בְּרִכַּת בְּהִנִּים שֶׁשֶּׁנִּינוּ שֶׁנִּאֲמָרָה רַק בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, בִּיצֵד נִאֲמָרָה.
בְּמִדְּנָה - מִחוּץ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אִמְרָה אוֹתָהּ הַכּוֹהֵן שְׁלֹשׁ בְּרִכּוֹת -
שֶׁמֶפְסִיק בֵּין פֶּסֶק לַפֶּסֶק וְעוֹנִים הַקָּהָל 'אֲמֵן, וּבְמִקְדָּשׁ שֶׁאִין בּו עֲנִיית
'אֲמֵן, נִמְצָא שֶׁאִין הַפֶּסֶקָה בֵּין הַפֶּסֶקִים וְהָרִי הִיא כְּבָרִיָּה אֶחָת.

מִבִּיָּאָה הַמִּשְׁנָה חִלּוּק נוֹסֵף בֵּין הַמִּקְדָּשׁ לַמִּדְנָה, שֶׁבְּמִקְדָּשׁ אִמְרָה הַכּוֹהֵן
אֶת הָשֵׁם שֶׁבְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים

אֲרֻבַּע מִצְוֹת בְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁבִּתְּוֹרָה, ואף הבריתות שנכרתו עליהם,
בְּאֲדוּר וּבְרוּךְ, בְּכָלֵל וּבִפְרָט, אִם הֵם נִכְרְתוּ עַל כָּל אֶחָת ואחת מהדברים
הַטְעוּנִים בְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה. ואם כן, יֵשׁ לָנוּ לַחֲשַׁב אֶת מִסְפֵּר הַבְּרִיתוֹת
כִּי, אֲרֻבַּע בְּרִיתוֹת, שֵׁהֵם, בְּרוּךְ בְּכָלֵל, וּבְרוּךְ בִּפְרָט, אֲדוּר בְּכָלֵל, ואֲדוּר
בִּפְרָט, בְּחֵלֶק הַמִּצְוָה שֶׁל 'לִלְמֹד, וְאֲרֻבַּע, בְּחֵלֶק הַמִּצְוָה שֶׁל 'לִלְמֹד, הָרִי
שְׁמֹנֶה בְּרִיתוֹת. ומסכמת הגמרא, שְׁמֹנֶה בְּרִיתוֹת, שֶׁבְּכָל מִצְוָה, לִלְמֹד
וּלְלַמֵּד, וּשְׁמֹנֶה בְּרִיתוֹת נוֹסְפוֹת, עַל חֲלָקֵי הַמִּצְוָה 'לְשִׁמּוֹר' וְלַעֲשׂוֹת,
הָרִי שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת עַל כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה בְּהַר גִּרְזִים וְהָרִים עֵיבֵל. וְכֵן
בְּסִינִי, כִּשְׁנֵתֵנוּ הַמִּצְוֹת לְמִשְׁנֵה בְּסִינִי, תֵּנוּ גַם כֵּן, בְּאֲדוּר, וּבְרוּךְ, בְּכָלֵל,
וּבִפְרָט. וְכֵן בְּעֲרֻבוֹת מוֹאֵב, כְּשֶׁאֲמַר לָהֶם מֹשֶׁה לִישְׂרָאֵל, אֶת הַבְּרִכּוֹת
וְהַקְּלָלוֹת, גַּם כֵּן כֵּרַת עֲמֵהֶם בְּרִית. ומפרשת הברייתא, מִנִּין שֶׁאִף בְּסִינִי
נִאֲמָרוּ בְּרִכּוֹת וְקָלָלוֹת, שֶׁנִּמְצָא בְּעֲרֻבוֹת מוֹאֵב, לֹאֲחֵר פְּרֹשֶׁת הַבְּרִכּוֹת
וְהַקְּלָלוֹת "אֶלֶף דְּבָרִי הַבְּרִית, אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְגו', מִלֵּב
הַבְּרִית, אֲשֶׁר כֵּרַת עֲמֵם בְּחֻזְב", הָרִי שֶׁגַם בְּחֻזְב כֵּרַת עֲמֵהֶם בְּרִית כְּמוֹ
הַבְּרִית בְּעֲרֻבוֹת מוֹאֵב, בְּבִרְכּוֹת וְקָלָלוֹת, בְּכָלֵל וּבִפְרָט. (וְכִתִּיב) וְשִׁמְרָתֶם
אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְגו', נִמְצָא, אֲרֻבַּעִים וּשְׁמֹנֶה בְּרִיתוֹת עַל כָּל
מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁבִּתְּוֹרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא מוֹצִיא מִמֶּנִּין הַבְּרִיתוֹת, אֶת
הַבְּרִית שֶׁבְּהַר גִּרְזִים וְהָרִים עֵיבֵל, מִפְּנֵי שֶׁסוֹבֵר שֵׁם לֹא אֲמַר יְהוֹשֻׁעַ
אֲדוּר וּבְרוּךְ עַל כָּל הַמִּצְוֹת, אֶלָּא עַל מִזֶּה שֶׁנִּזְכַּר בִּפְרָשָׁה, וּבְכִנִּים בְּמִקּוֹמָן
אֶת הַבְּרִית שֶׁנִּכְרְתָה בְּאֶחָל מוֹעֵד שְׁכַמְדָּר, שֶׁלֹּאֲחֵר שְׁהוּקֵם הַמִּשְׁכָּן,
דְּבַר הַקְּב"ה עִם מֹשֶׁה שֵׁם, וְלִימָדוּ כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה, ואִף שֵׁם כֵּרַת עֲמֹ
בְּרִית, בְּאֲדוּר וּבְרוּךְ, בְּכָלֵל וּבִפְרָט.

הָרִי, שֶׁנִּחְלָקוּ תֵּנָא קָמָא וּרְבִי שְׁמַעוֹן, אִם יֵשׁ לְמִנּוֹת בְּמִנִּין הַבְּרִיתוֹת אֶת
הַבְּרִית שֶׁנִּכְרְתָה בְּאֶחָל מוֹעֵד, אֲמִירָה הַגְּמָרָה, וּבְכָלֵל וְדִּהְיִי תֵּנָא -
מִחְלוקָת זֶה, תְּלוּיָהּ בְּמִחְלוקָת אַחֶרֶת שֶׁל תֵּנָאִים, דְּתֵנָאִי, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל
אֲמַר, בְּכָלֵל וְנִאֲמָרוּ בְּסִינִי - בְּסִינִי, נִאֲמָרוּ הַמִּצְוֹת רַק בְּאֲדוּר בְּכָלֵל,
וּפְרָטוֹת בְּאֶחָל מוֹעֵד - בְּאֶחָל מוֹעֵד נִתְפָּרְשׁוּ פְרָטֵי הַמִּצְוֹת, וְלִדְּוֹגָמָא,
פְּרֹשֶׁת הַקְּרִבְנוֹת, נִאֲמָרָה בְּסִינִי בְּאֲדוּר כְּלָלִי וְסִתּוּם, "זֹכַרְתָּ עֲלֵיו אֶת
עוֹלוֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלֵמֶיךָ", וְלֹא נִתְפָּרְשׁוּ שֵׁם פְּרָטֵי דִּינֵי הַקְּרִבְנוֹת, כְּמִתּוֹן
דְּמִיָּה, וְכִיצַד הַקְּטֹרֶת אִימֹרִיָּהֶם, וְשֶׁאֵר הַפְּרָטִים, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן, בְּסִפֵּר
וִיקָרָא, שֶׁנִּשְׁנָה בְּאֶחָל מוֹעֵד, נִתְפָּרְשׁוּ. רַבִּי עֲקִיבָא אֲמַר, בְּכָלֵל
וּפְרָטוֹת שֶׁנִּדְּמָה נִאֲמָרוּ בְּסִינִי, ואִף שֶׁהִפְרֹשֶׁת לֹא נִתְפָּרְשׁוּ בְּתוֹרָה, אֶלָּא
בְּסִפֵּר וִיקָרָא, מִכָּל מִקּוֹם, כְּבֵר נִאֲמָרוּ לְמִשְׁנֵה בְּסִינִי, וְחִזְרוּ וְנִשְׁנָה מִפִּי
הַקְּב"ה לְמִשְׁנֵה בְּאֶחָל מוֹעֵד, וְנִשְׁתַּלְּשׁוּ נִאֲמָרוּ פַּעַם שְׁלִישִׁית מִפִּי מֹשֶׁה
לִישְׂרָאֵל בְּעֲרֻבוֹת מוֹאֵב. תֵּנָא קָמָא סוֹבֵר כְּרִבִּי יִשְׁמָעֵאל, שֶׁהַתּוֹרָה לֹא
נִשְׁנָה בְּאֶחָל מוֹעֵד, אֶלָּא רַק הוֹשְׁלָמוֹ שֵׁם פְּרָטֵי הַמִּצְוָה שֶׁלֹּא נִאֲמָרוּ
בְּסִינִי, ואִם כֵּן, לֹא הִיָּתָה כְּרִיתֵת בְּרִית נוֹסֶפֶת בְּאֶחָל מוֹעֵד, אֶלָּא הִיא אוֹתָהּ
הַבְּרִית שֶׁהִיָּתָה בְּסִינִי. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, סוֹבֵר כְּרִבִּי עֲקִיבָא, שֶׁהַתּוֹרָה כּוֹלָה
נִאֲמָרָה בְּסִינִי וְנִשְׁנָתָה כּוֹלָה בְּאֶחָל מוֹעֵד, ואִף הִיָּתָה שֵׁם כְּרִיתֵת בְּרִית
נוֹסֶפֶת כְּמוֹ בְּסִינִי, וְלִכְךָ יֵשׁ לְמִנּוֹת בְּחֻזְבֹן הַבְּרִיתוֹת גַּם אֶת אֶחָל מוֹעֵד.
מִסְכַּמֶּת הַבְּרִיתָא, וְאִין לָךְ כָּל דְּבַר מִצְוָה וּמִצְוָה, שֶׁבִּתְּוֹרָה, שֶׁבִּתְּוֹרָה,
שֶׁלֹּא נִכְרְתוּ עָלֶיהָ, אֲרֻבַּעִים וּשְׁמֹנֶה בְּרִיתוֹת.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אִישׁ כִּפּוּר עָבֹד אֲמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִין לָךְ
מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁבִּתְּוֹרָה בְּתוֹרָה, שֶׁלֹּא נִכְרְתוּ עָלֶיהָ עִם כָּל אֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל, אֲרֻבַּעִים וּשְׁמֹנֶה בְּרִיתוֹת, שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת
אֲלָפִים וְחֲמִשָּׁה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, שֶׁהָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִיבִים זֶה לַזֶּה לְקִים
הַתּוֹרָה, ואִם כֵּן, מִלֵּבֵד אֲרֻבַּעִים וּשְׁמֹנֶה בְּרִיתוֹת שֶׁנִּכְרְתוּ עִם כָּל אֶחָד

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 **בְּתָבָה** - י"ד ה"א ו"א ה"א, ו**בְּמִדְיָה** אומר את השם **בְּכַנּוּי** - אדני.
2 וחילוק נוסף, ש**בְּמִדְיָה** הַכְּהֵנִים נושאים - מגביהים את יְדֵיהֶן בשעת
3 ברכת כהנים רק עד **כְּנֶגֶד כְּתִיבָהּ**, ו**בְּמִקְדָּשׁ** שמזכירים את השם
4 המפורש, ועל ידי כך שכנה שורה על אצבעותיהם, מגביהים הם את
5 ידיהם **עַל גְּבִי רִאשִׁיהֶן**, כדי שלא יהיה ראשם למעלה מהשכינה, חוץ
6 מ**בְּהֶן גְּדוֹל**, שֶׁאֵינוֹ מְגִבִּיהָ אֶת יָדָיו לְמַעַל מִן הַצִּיץ - משום כבוד
7 השם שכתוב על הצִיץ. רבי יהודה חולק ואומר, שאף **בְּהֶן גְּדוֹל מְגִבִּיהָ**
8 יָדָיו לְמַעַל מִן הַצִּיץ. והמקור לכך שצריכים הכהנים להגביה ידיהם
9 בשעת ברכה, שְׁנֵאמַר, "וַיֵּשֶׂא אֶהָרִן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם, וַיְבָרֶכֶם".
10 נמרא. שנינו לעיל, שברכת כהנים נאמרת רק בלשון הקודש, ומביאה

11 הגמרא מקור לכך, תָּנוּ רַבָּנָן, נאמר לענין ברכת כהנים "כֹּה תִּבְרְכוּ את
12 בני ישראל", ויש ללמוד מכך שברכת כהנים היא דווקא בלשון הקודש.
13 מבררת הברייתא, אִתָּה אֹמֵר שיש לברך בלשון הקודש, או אֵינוֹ -
14 אולי אין זו כוונת הכתוב אֲלֵא שִׁיבְרְכוּ בְּכָל לָשׁוֹן, ומבארת הברייתא,
15 שיש ללמוד זאת בגזירה שוה 'ברכה ברכה', נֶאֱמַר כָּאן בברכת כהנים
16 'כֹּה תִּבְרְכוּ', וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ לגבי ברכות הר גריזים 'אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרֶךְ
17 אֶת הָעָם, מִה לְהֵלֵךְ בהר גריזים הברכה היא דווקא בלשון הקודש, אֵף
18 כָּאן ברכת כהנים היא דווקא בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, דין זה
19 אֵינוֹ צָרִיךְ להלמד בגזירה שוה, שְׁהָיָה הוּא אֹמֵר 'כֹּה' תברכו, ומשמעות
20 תיבת 'כֹּה' שאין יוצאים ידי חובה עד שִׁיאָמְרוּ בלשון הנה.

21 מביאה הגמרא ברייתות נוספות בהלכות ברכת כהנים, תִּנְיָא אִידָּהּ, שיש
22 ללמוד מהפסוק "כֹּה תִּבְרְכוּ את בני ישראל", שברכת כהנים נאמרת
23 דווקא בלשון הקודש. מבררת הברייתא, אִתָּה אֹמֵר שיש לברך בעמידה, או
24 אֵינוֹ אֲלֵא אִפִּילוּ בִישִׁבָה, אלא לומדים זאת בגזירה שוה, נֶאֱמַר כָּאן
25 בברכת כהנים לשון ברכה 'כֹּה תִּבְרְכוּ', וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ בברכות הר גריזים
26 לשון ברכה 'אֵלֶּה יַעֲמִדוּ לְבָרֶךְ', מִה לְהֵלֵךְ בברכות הר גריזים יש
27 לאומרם בעמידה, שהרי כתוב 'עַמְדוּ', אֵף כָּאן בברכת כהנים היא
28 דווקא בעמידה. רבי נחמן אומר, שדין זה אֵינוֹ צָרִיךְ ללמוד מגזירה שוה
29 זו, שְׁהָיָה הוּא אֹמֵר "בעת ההוא הבדיל ה' את שבת הלוי וגו' לעמוד לפני
30 ה' לְשִׁרְתּוֹ וּלְבָרֶךְ בְּשִׁמּוֹ", ונמצא שהוקש כהן מברך לכהן משרת, מִה
31 כהן מְשִׁירָת במוקדש צריך לעשות זאת בעמידה, אֵף כהן מְבָרֶךְ צריך
32 להיות בעמידה. שואלת הגמרא, וּמִשִּׁירָת גּוֹפִיָה מִנֵּן שצריך לעמוד,
33 עונה הגמרא, דְּכַתִּיב 'לְעַמּוּד לְשִׁרְתּוֹ'.

34 תִּנְיָא אִידָּהּ, שיש ללמוד מהפסוק 'כֹּה תִּבְרְכוּ' שברכת כהנים נאמרת
35 בְּנִשְׁיאוֹת כְּפִים - תוך כדי הגבחה ידיים. מבררת הברייתא, אִתָּה אֹמֵר
36 בְּנִשְׁיאוֹת כְּפִים, או שמא אֵינוֹ אֲלֵא שְׁלֵא בְּנִשְׁיאוֹת כְּפִים, אלא
37 לומדים זאת מגזירה שוה, נֶאֱמַר כָּאן בברכת כהנים 'כֹּה תִּבְרְכוּ', וְנֶאֱמַר
38 לְהֵלֵךְ "וַיֵּשֶׂא אֶהָרִן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרֶכֶם", ויש ללמוד מכך, מִה
39 לְהֵלֵךְ ברכתו של אהרן היתה בְּנִשְׁיאוֹת כְּפִים, אֵף כָּאן ברכת כהנים היא
40 בְּנִשְׁיאוֹת כְּפִים.

41 מביאה הגמרא, קִשְׁיָא לִיה לְרַבִּי יוֹנָתָן התנא, שיש לפרוך גזירה שוה זו,
42 אִי מִה לְהֵלֵךְ - ברכתו של אהרן דין הוא שתהיה בנשיאת כפים, משום
43 שיש בה שלוש חומרות נוספות, שהיתה ברכת **בְּהֶן גְּדוֹל**, וראש חודש
44 היה, וְעֹבֶדֶת קרבנות צָבוֹר עבד, אֵף כָּאן אין לך לרבות לנשיאת כפים
45 אלא כבש את שלושת החומרות, בְּהֶן גְּדוֹל וראש חודש וְעֹבֶדֶת
46 צִיבוֹר. ומחמת קושיה זו רבי נחמן אומר, שדין זה אֵינוֹ צָרִיךְ להלמד

47 מגזירה שוה אלא מזהיקש, שְׁהָיָה הוּא אֹמֵר על כהן גדול, "כִּי בו בחר ה'
48 אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת וגו' הוא וּבְנָיו כָּל הַיָּמִים", מִקִּישׁ בְּנָיו
49 הכהנים ההדיוטים, לו - לכהן גדול, מִה הוּא מברך את העם בְּנִשְׁיאוֹת
50 כְּפִים, כמו שכתוב "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם", אֵף בְּנָיו -
51 כהנים הדיוטים, מברכים בְּנִשְׁיאוֹת כְּפִים, וְכַתִּיב 'כָּל הַיָּמִים' לרבות
52 שאר ימים שאינם ראש חודש, ועבודת יחיד. ולמרות שלא הוזכרה ברכת
53 כהנים בפסוק זה, הלא וַאֲתִתֶּנָּה לעיל בְּרָכָה לְשִׁירָתוֹ, ונמצא שהוקש
54 כהן גדול לכהן הדיוט גם לענין ברכת כהנים.

55 וְתִנְיָא אִידָּהּ, שכוונת הכתוב "כֹּה תִּבְרְכוּ את בני יִשְׂרָאֵל" היא, שברכת
56 כהנים נאמרת בְּשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ - י"ד ה"א ו"א ה"א. מבררת הברייתא,
57 אִתָּה אֹמֵר בְּשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ, או אֵינוֹ אֲלֵא בְּכַנּוּי - שם אדנות, תִּלְמוּד
58 לומר 'וְשִׁמּוֹ אֶת שְׁמִי', ומשמע 'שְׁמִי' תְּמִיּוּחַד לִי שהוא שם המפורש.
59 יכול נאמר שאף בְּגִבּוּלֵין בִּן יברכו בשם המפורש, יש לדחות, שְׁנֵאמַר
60 כָּאן בברכת כהנים 'וְשִׁמּוֹ אֶת שְׁמִי', וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ על בית המקדש
61 'לְשׁוֹם אֶת שְׁמוֹ שָׁם', ויש ללמוד מגזירה שוה 'שימה שימה', מִה לְהֵלֵךְ
62 מדובר בְּבֵית הַתְּחִירָה, אֵף כָּאן - לענין ברכת כהנים, דווקא בְּבֵית
63 הַתְּחִירָה יש לברך בשם המפורש. רבי יאשיה אומר, שדין זה אֵינוֹ צָרִיךְ
64 להלמד מגזירה שוה, שְׁהָיָה הוּא אֹמֵר "בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר אוֹזְכִיר את
65 שְׁמִי אֲבֹא אֵלָיָה וברכתיו", ויש להקשות בְּכָל מְקוֹם' סְלָקָה דְּעֵתָהּ,
66 וכי בכל מקום מותר להזכיר שם המפורש. אֲלֵא בהכרח שְׁמִיכָא זֶה
67 מְסוֹרֶס - מהופך הוא, וכונתו 'בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר אֲבֹא אֵלָיָה וּבְרַבְתִּיךְ
68 - שהשכינה שורה, שֵׁם אוֹזְכִיר אֶת שְׁמִי - שם תזכיר את שם המפורש/
69 והיכן מתקיים 'אֲבֹא אֵלָיָה וּבְרַבְתִּיךְ' - שהשכינה שורה, רק בְּבֵית
70 הַתְּחִירָה, ולכן רק שֵׁם 'אוֹזְכִיר אֶת שְׁמִי' המפורש בְּבֵית הַתְּחִירָה.

71 תִּנְיָא אִידָּהּ, לדרוש מהפסוק "כֹּה תִּבְרְכוּ את בני יִשְׂרָאֵל", אֵין לִי אֲלֵא
72 שצריך לברך את בני יִשְׂרָאֵל, אך גְּרַיִם, נָשִׁים, וְעַבְדִּים מְשׁוֹחֲרָרִים
73 שאינם בכלל 'בני ישראל' מִנֵּן שגם אותם צריך לברך, תִּלְמוּד לומר
74 'אֹמֵר לָהֶם' שמשמע לכולהו.

75 תִּנְיָא אִידָּהּ, שכוונת הכתוב "כֹּה תִּבְרְכוּ", שבשעת ברכת כהנים יהיו
76 הַפָּנִים של ישראל כְּנֶגֶד הַפָּנִים של הכהנים. מבררת הברייתא, אִתָּה
77 אֹמֵר פָּנִים כְּנֶגֶד פָּנִים, או אֵינוֹ אֲלֵא אִפִּילוּ כשהפָּנִים של הכהנים
78 כְּנֶגֶד עוֹרֶף יִשְׂרָאֵל, שאין הציבור צריכים להסב פניהם לצד הכהנים.

79 תִּלְמוּד לומר 'אֹמֵר לָהֶם', כָּאֵדָם הָאֹמֵר לְחִבְרֵי דבר, שפניהם זה מול
80 זה.
81 תִּנְיָא אִידָּהּ, שכוונת הכתוב "כֹּה תִּבְרְכוּ" שיש לכהנים לברך בְּקוֹל רֶם.
82 מבררת הברייתא, או אֵינוֹ אֲלֵא אִפִּילוּ בְּלֶחֶשׁ, תִּלְמוּד לומר 'אֹמֵר
83 לָהֶם', שמשמע כָּאֵדָם שְׁאֹמֵר לְחִבְרֵי - שיהיה שומע.
84 אֹמֵר אֲפִי, נְקִמִינָן - מסורת בידנו שְׁלִשְׁנָם - לשני כהנים או יותר, קוֹרָא
85 השליח ציבור לאחר ברכת הודאה 'בְּהֵנִים', כדי שיוסבבו פניהם ויברכו
86 את העם, וְלֹאֲחֵד - אך אם יש רק כהן אחד, השליח ציבור אֵינוֹ קוֹרָא לו
87 בְּהֵן, משום שהמקור לכך שצריך לקרוא להם הוא ממה שְׁנֵאמַר 'אֹמֵר
88 לָהֶם' שיברכו, ומזה שכתוב לשון רבים משמע שדווקא לְשִׁנָּם צריך
89 לומר. וְאֹמֵר רַב חֲסֵדָא, נְקִמִינָן שרק שליח ציבור בְּהֵן קוֹרָא 'בְּהֵנִים',
90 ואֵין שליח ציבור יִשְׂרָאֵל קוֹרָא 'בְּהֵנִים', שְׁנֵאמַר 'אֹמֵר לָהֶם' שיברכו,
91 ומשמע שְׁאִמְרִיה זו

ונאמר להלן אלה יעמדו לברך. תימה אדרבה אימא ונאמר להלן ואכלת ושבעת וברכת מה להלן בכל לשון כדאמר לעיל (ה' ו') דל דמסתברא ליה טפי למילף ברכת כהנים מברכת הר גריזים דשתיהן מפורש בתורה דהברכות עצמן נמי מפורשות שהיה היפר הקלות המפורשות ארור האיש לברכה אבל לשון ברכת המזון אינה מפורשת בתורה: **ורבי** יהודה אומר הרי הוא אומר כה אבל לרבנן לא משמע להו עיובא כה אלא כבה:

קשיא ליה לר' יונתן. אינו לשון הבריתא אלא לשון פי' הגמרא וה"ל לה בספרי ר' יונתן אומר אי מה להלן וכו': **וכתיב** כל הימים. תימה אחתי עבודת יחיד מהיכא לן דאיתרבי דאיכא נשיאות כפים והא בכל הימים איכא נמי עבודת צבור כגון תמיד ונראה דודאי לדברי הכל אימעט עבודת יחיד מנשיאות כפים ור' יונתן נמי אגב שיטפיה נקט ליה ולא הוה נשיאות כפים בכל יום אלא בעבודת תמיד כדתנן בפ"ה דסדר תמיד (ק' ו') דלאחר שנתנו איברים על גבי כבש ומלחום ירדו ובאו להן ללשכת הגזית אמר להן הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו קראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר וברכו את היום ג' ברכות אמר ויצבי ועבודה וברכת כהנים והוא הדין במוספין ובתמיד של בין הערבים:

ואיתקש ברכה לשירות. לעיל קאי דקאמר מקדש בניו לו אימא לענין שירות דוקא איתקש להכי קאמר כיון דאיתקש לשירות הוא הדין לברכה דהא איתקש ברכה לשירות: **או** אינו אלא בכינוי. רבינו הלל פי' בספרי בכינוי כגון אל אלהים צבאות ולא מסתבר דהכי תיסק אדעתא לשבוע קרא למימר יברך אלהים במקום שם בן ארבע אותיות אלא בכינוי יש לומר כקריאתו באלף דל"ת: **הרי** הוא אומר בכל המקום אשר אבא אליך וברכתך. הכי תני בספרי בכל מקום אשר אני נגלה שם תהא מזכיר את שמי והיינו דקמחמה הבא בכל מקום ס"ד וכי בכל מקום אשר אני מצוה שמי להזכיר דהיינו אפילו בגבולין תברכו דבכל מקום אשר אבא אליך משמע אני בעצמי שהוא שם גילוי שכינה אלא מקרא מוסרס הוא בכל מקום אשר אבא אליך שאני נגלה שם שם אני מצוה להזכיר שמי המיוחד לי והיינו דוקא בבית הבחירה והיינו דקתני בספרי בכל מקום אשר אני נגלה שם תהא מזכיר את שמי ונראה דמזה הטעם נמנעו כהנים לברך בשם המיוחד שמוען שמוען הצדיק כדאמר' בפרק טרף בקלפי' (יט"א ק') (לפי שלא זכו שוב לגילוי שכינה ונראה לר"י כהן שבירך ברכת כהנים בישיבה לא עשה ולא כלום הואיל ואיתקש ברכה לשירות וגבי שירות אמר בפ"ב דובחים (ק') (כ') דיושב מחלל עבודה הילכך אף כהן צריך לחזור ולברך מעומד: **או** אינו אלא בלחש. תימה לר"י אמאי לא נקא לן

מניה מג"ש דברכה ברכה מהר גריזים מה להלן בקול רם אף כאן בקול רם ומצינו למימר דלא איצטריך אלא לר"י דלא יליף ליה מגזירה שוה אלא מכה: **לשנים** קורא כהנים. בירושלמי פרק אין עומדין אמר רב חסדא צריך שיהא חתון ישראל רב נחמן בר יצחק אומר אם היה כהן א' אומר כהן שנים אומר כהנים אומר רב חסדא אפי' כהן קורא כהנים שאין קורא כהנים אלא לאותו השבט:

מניה מג"ש דברכה ברכה מהר גריזים מה להלן בקול רם אף כאן בקול רם ומצינו למימר דלא איצטריך אלא לר"י דלא יליף ליה מגזירה שוה אלא מכה: **לשנים** קורא כהנים. בירושלמי פרק אין עומדין אמר רב חסדא צריך שיהא חתון ישראל רב נחמן בר יצחק אומר אם היה כהן א' אומר כהן שנים אומר כהנים אומר רב חסדא אפי' כהן קורא כהנים שאין קורא כהנים אלא לאותו השבט:

בכתבו. ביד ד"ה: **בכניו**. באלף דל"ת: **כנגד** בתפוחיהם. מפני שצריך נשיאות כפים כדאמר' בברייתא בגמרא: **ובמקדש**. למעלה מראשיהם. מפני שמברכין את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם: **שאין מנביה למעלה מן הציץ**. את ידיו. מפני שהם כתוב עליה: **גמ'**. בנשיאות כפים. שיתגבירו את ידיהם: **כשצא** ליה לרבי יונתן. אהרן נורה שנה, אי בגז"ש וזלפת לה איכא למיפרך מה למלואים שכן קרבו צבור בדרכתיב (ויקרא ט) וירד מעשות החטאת והעולה והשולמים, וכן של צבור בדרכתיב קחו שעיר עזים וגו', וראש חדש הוה בדרכתיב ביום החדש הראשון באחד לחדש תקום וגו' (שמות טז) והוא היה יום שמיני למלואים בדתנא בסדר עולם אותו היום נטל עשר עטרות: **ר'** נתן **אומר** אינו צריך. משום דפרקא ליה גז"ש מיימי ליה בהקש: **אף** כניו **בנשיאות כפים**. ולא תיקשי תו שכן כ"ג, דאין משיבין על ההקש: **וכתיב כל הימים**. ולא תיקשי לך תו ראש חדש ועבודת צבור: ואיתקש ברכה לשירות. כלומר ואע"ג דבהאי קראי לא ברכה בתיקא אלא שירות, לעמוד לשירת בשם ה' הוא ובניו כל הימים, איתקש ברכה ושירות בקרא אחרנא כדאמר' לעיל ולשירות ולברך בשמו: **בשם המיוחד**. בכתבו: **בכל המקום ס"ד**. וכי בכל מקום שם המיוחד נזכר, הכתיב (שמות ג) זה שמי וזה וכי לא בשאני נכתב אני נקרא (שמות ד' ג). ועוד וכי בכל מקום שכינה באה ושורה דכתיב אבא אליך והוא לא יחד מקום להזכרת השם: **מסורס** הוא. מהרף, בכל המקום אשר אבא אליך מועד שבמקדש ובשילה ובבית עולמים: **או** אינו **אלא אפילו פנים כנגד ערף**. שאין הצבור צריכין להסב פניהם לצד הכהנים: **לשנים** קורא **כהנים**. כשיש שם שני כהנים לברך, שליח צבור בשגמר ברכת הודאה קורא אותם כהנים וכן הוהפכין פניהם שהיו הפוכין לצד התבה להתפלל, דהא אמרינן לקמן יהי רצון מלפניך שהתא ברכה זו כו': **אמר** להם. מקרא דלהם נקא לן ששליח צבור מזהיר אותן לברך: **בחן** קורא **כהנים**. אם שליח צבור כהן הוא קורא ומזהיר את חבריו העומדים לפניו להתזכור פניהם ולברך את ישראל, ואם ישראל הוא אינו קורא כהנים:

משלהם מסורס הוא, בכל מקום אשר אבא אליך וברכתך שם אופיר את שמי, והיכן אבוא אליך וברכתך בבית הבחירה, שם אופיר את שמי בבית הבחירה. תנאי אידך: **"פה תברכו את בני ישראל"**, אין לי אלא בני ישראל. גרים, נשים ועבדים משוחררים מניין? תלמוד לומר **"אמור להם"** לכולהו. תנאי אידך: **"פה תברכו"** פנים כנגד פנים. אתה אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא פנים כנגד עורף? תלמוד לומר: **"אמור להם"** פאדם האומר לחבירו. תנאי אידך: **"פה תברכו"** בקול רם. או אינו אלא בלחש? תלמוד לומר: **"אמור להם"** פאדם שאומר לחבירו. אמר אפי' נקמינו, לשנים קורא **"כהנים"**, ולאחד אינו קורא **"כהן"**, שנאמר: **"אמור להם"** לשנים. ואמר רב חסדא: נקמינו, כהן קורא **"כהנים"**, ואין ישראל קורא **"כהנים"**, שנאמר: **"אמור להם"** אמירה

מניה מג"ש דברכה ברכה מהר גריזים מה להלן בקול רם אף כאן בקול רם ומצינו למימר דלא איצטריך אלא לר"י דלא יליף ליה מגזירה שוה אלא מכה: **לשנים** קורא כהנים. בירושלמי פרק אין עומדין אמר רב חסדא צריך שיהא חתון ישראל רב נחמן בר יצחק אומר אם היה כהן א' אומר כהן שנים אומר כהנים אומר רב חסדא אפי' כהן קורא כהנים שאין קורא כהנים אלא לאותו השבט:

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לח עמוד ב

תוספות

רש"י

כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלושה עשה. ירושלמי במסכת נזיר
 פרק כהן גדול מהו שיטמא אדם לנשיאת כפים אחרי דר' אבא בר כהן
 אמר קמיה ר' יוסי בשם ר' אחא מטמא כהן לנשיאת כפים שמע ר' אחא
 ואמר אנא לא אמרי ליה כלום חזר ואמר או דילמא לא שמע מיניה אלא
 כיון דאמר ר' יהודה בר פיי בשם ר"א כל
 כהן שעמד בבכ"נ ואינו נושא את כפיו
 עובר בעשה וסבר למימר שמוצות עשה
 דוחה למצות ל"ת אמר אנא לא אמרית
 ליה איתניה ואנא מלקי ליה ור' אבהו
 הוי יתיב ומתני בבי כנישתא דקיסרין והוי
 תמן מיתנא ואתא עונתא דנשיאת כפים
 ולא שאלון ליהו אתא עונתא דמיצילא
 ושאלון ליה אמר להון על נשיאות כפים
 לא שאלתון לי ועל מציאל אתון שאלון
 כד שמעון בן הוד כל כהן חד מנהון משמט
 גרמיה וערק;
הא דסליק לפרקים. ה"ה אי לא סליק
 אלא דמחזיק נפשיה ע"י מתנות
 כהונה כמו שאמר בפרק הורוע (וילין דף קכג).
 אמר אבי מריש הוה חטיפנא מתננא וכו'
 עד משקל נמי לא שקילנא לבר ממעיל
 יומא דכיפורי לאחזוקי נפשי בכחני ולפרס
 ידיה אנסי ליה עידיה: **הא** דאנסי הא
 דלא אנסי. בסוף מסכת ר"ה (דף לה) אמרי
 דדוקא הני שבשדות אנסי אבל הני דקיימי
 במתא לא אנסי;
מחיצה מאי. י"ל דדוקא בדלא אנסי
 קמבעיא ליה אבל בדאנסי
 פשיטא דמי גרע מאחיהם שבשדות וא"ת
 אי לא אנסי אמאי עדיף מעם שאחורי
 הכהנים בלא הפסק מחיצה י"ל עם שאחורי
 הכהנים מראין בעצמן כאילו אין הברכה
 חשובה בעיניהם דכתיב אמור להם פנים
 כנגד פנים וכן עומדים אחורי עורף אבל
 בהפסק מחיצה כיון דלא קיימי אחורי
 עורף לאו מילתא היא דלא חזינו דקפיד
 קרא בחכי. מהדיא דסוף מס' ר"ה (דף
 לה) משמע דה"ה לתפלה והכי משמע
 נמי בפרק כיצד צולין (פסחים דף פס) דתנן
 אבר שיצא מקצתו לחוץ מן האגף ולפנים
 כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ אמר רב
 וכן לתפלה ופליגא דר' יהושע בן לוי
 דאמר רבי יהושע בן לוי אפי' מחיצה וכו'
 מדקא פשיט סתמא דגמ' ממילת' דריב"ל
 ש"מ

משלחם תהא. אוקרה זו הפהנים יחיהו: וישמו את שמי. תלה הכתוב הדבר בכהן
 להיות ברכה זו שימת שמו על עמו, ולא עשאה צרך ישראל אלא צרך מקום:
 ואברהם מברכה. דאלו ואני אברהם אישראל קאי כר"ע דאמר באלו טרפות וילין
 דף מע. למדנו ברכה לישראל מפי כהנים. מפי הגבורה לא למדנו, כשהוא אומר
 ואני אברהם הוי אומר הכהנים מברכים את
 ישראל והקב"ה מסכים על דם: לפירוקם.
 כהנים ובמזעדים: שאינו עולה בעבודה.
 קדם ששים שלית צבור רצה צריך לעלות
 על הדוכן: ויחד מעשות. אלמא בעוד
 עבודה קידו ברה ואח"כ ויחד מעשות,
 אלמא השתא הוא דקמרי: מעקרא הוי
 עקרי פרעיהו. ממוקמן בעבודה, אבל
 רחוק היה מקומן מן הדוכן ולא מטו עד
 דקמרי ברכת העבודה: ויתנן נמי. בברכה
 אם הבטחתו כו'. רישא הכי איתא, הועבר
 לפני התבה לא יענה אמן אחר הכהנים
 מפני הטרף. ואם אין שם כהן אלא הוא לא
 ישא את כפיו שלא תטרף דעתו בשובו
 לתפלתו ולא ידע להתחיל מיד בשים שלום,
 ואם הבטחתו שהוא מלמד בדרך ולא תטרף
 דעתו נושא את כפיו ודודו לתפלתו: רשאי.
 לשא את כפיו: והא לא עלה בעבודה.
 אלא דעקר פורתא, וש"מ סגי בהכי שעוקר
 מעט רגליו לילך לצד הדוכן בעבודה:
 לברך. בהמ"ז: לטוב עין. שונאי בצע
 וגומלי חסד בממוקן: פכירין בצרי עין. ואין
 אוכלים משלכם: כי חנם מורה הרשת.
 לעיל מניה משתעי בצרי עין. נאברה לם
 וגו' כל הון קר נמצא וגו' כי חנם מורה
 הרשת, לשון זרה על נדוה גפרית, קר דרם
 של צידים לירות חטים ושעורים ברשתם
 כדי שיבואו העופות לאכול, ואלו צרי העין
 חנם מאבדין מזונות שזורין ברשתם בעיני
 כל בעל כנה. שאף הן מכירין כהן ואין הניין
 ממזונותיה: כי כמו שער בנפשו. שער זה
 על ברתו לשון פעל הוא, תגררתו מוכחת
 עליו. שחציו קמין וחציו פתח וטעמו למשה,
 כאלו זה האוכל מרר והשעיר בנפשו של
 צר עין, וקר הוא לשון פתאים השוערים
 (ויקרא טז). ומנחם בן סרוק פרשו לשון שער,
 תמיד הוא משער כמה יאכל זה ועד מתי:
 ופטרניהו בלא מזונות. כלומר למזונות
 הצריך ולא היה לו, ור"ה אחד נושא מזונות
 ובא לחטפם ממנו לאנס רעבון, ועמד זה
 עליו והרגו: בלא לזיה. חבורה שילך
 עמם: שבשדות. דאנסי במלאכתן ואין
 יכולין לבא: דלא דאנסי. העומדין בבכ"נ
 אחורי הכהנים לא אנסי, אלא שאין
 הברכה חשובה עליהם לעקור רגליהם
 ולבא לפני הכהנים להיות מתברכים פנים
 כנגד פנים בדה, הלכך אינם בכלל ברכה,
 כדאמר' בה תברכו פנים כנגד פנים:
 מברכתא דשחורי. לשון בירה, שחורי
 מקום: אישחירי בי עשרה. מקצתן עולין
 לדוכן והעשרה עונין אמן. לא אישחירי בי
 עשרה, לא חשיב לברכה לחודיהו. הלכך
 כלן עולין ומברכין אחיהם שבשדות:
 אריכי באפי גוצי לא מפקסי. בין כהנים
 מהיות בכלל ברכה, דאם בן אין לדבר סוף
 והוה

משלחם תהא. והילכתא פותיה דאבי וליה הילכתא
 פותיה דרב חסדא: (סימן מתאו"ה לברכה ר"דוכ"ן
 בעבוד"ה כו"ס מכ"ר נהנ"ה בעגל"ה): אמר ר' יהושע
 בן לוי: מנן שהקדוש ברוך הוא מתאזהר לברכת כהנים?
 שנאמר: וישמו את שמי על בני ישראל ואני אברהם.
 ואמר ר' יהושע בן לוי: כל כהן שמברך מתברך,
 ושאינו מברך אין מתברך, שנאמר: ואברהם מברך.
 ואמר ר' יהושע בן לוי: כל כהן שאינו עולה לדוכן,
 עובר בשלושה עשה: "פה תברכו" "אמור להם" "וישמו
 את שמי". רב אמר: חוששין שמא בן גרושה או בן
 חלוצה הוא. ולא פליגי, הא דסליק לפרקים, הא דלא
 סליק לפרקים. ואמר ר' יהושע בן לוי: כל כהן שאינו
 עולה בעבודה, שוב אינו עולה, שנאמר: וישא את
 את ידו אל העם ויברכם ויחד מעשת החטאת והעלה
 והשלמים" מה להלן בעבודה, אף כאן בעבודה. איני?
 והא ר' אמי ור' אסי סלקין? ר' אמי ור' אסי מעיקרא
 הוו עקרי פרעיהו, ממטא לא הוה מטו התם, וברתני ר'
 אושעיא: לא שנו אלא שלא עקר את רגליו, אבל עקר
 את רגליו עולה. ויתנן נמי אם הבטחתו שנושא את כפיו
 וחזרו לתפלתו, רשאי. והיוני בת: הא לא עקר? אלא
 דנדר פורתא, הכא נמי דעקר פורתא. ואמר ר' יהושע
 בן לוי: אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין,
 שנאמר: "טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו ליד" אל
 תיקרי "יבדך" אלא "יברך". ואמר ר' יהושע בן לוי:
 מנן שאפילו עופות מפירין בצרי העין? שנאמר: "כי
 חנם מורה הרשת בעיני כל בעל כנה". ואמר ר' יהושע
 בן לוי: כל הנהנה מצרי העין עובר בלאו, שנאמר: "אל
 תלחם את לחם רע עין כי כמו שער בנפשו בן הוא
 אכול ושתה יאמר לך". רב נחמן בר יצחק אמר: עובר
 בשני לאוין, "אל תלחם", "ואל תתאו". ואמר ר' יהושע
 בן לוי: אין עולה ערופה פאה אלא בשביל צרי העין,
 שנאמר: ויענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה" וכי

על לבנו עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא בא לדינו ופטרניהו, ולא ראניהו
 והנחניהו. לא בא לדינו ופטרניהו בלא מזונות, לא ראניהו והנחניהו בלא לזויה. אמר אדא
 אמר ר' שמלאי: בית הכנסת שפולה כהנים, פולין עולין לדוכן. למי מברכין? אמר ר' זירא:
 לאחיהם שבשדות. איני? והתני אבא בריה דרב מנחמן בר חיאי: עם שאחורי כהנים אינן בכלל
 ברכה! לא קשיא, הא דאנסי, הא דלא אנסי. והתני רב שימי מבירתא דשחורי, בית הכנסת
 שפולה כהנים, מקצתן עולין, ומקצתן עונין "אמן"! לא קשיא, הא דאישחירי בי עשרה, הא
 לא אישחירי בי עשרה. גופא, תנא אבא בריה דרב מנחמן בר חיאי: עם שאחורי כהנים, אינן
 בכלל ברכה. פשיטא: אריכי באפי גוצי לא מפקסי, תיבה לא מפקסא, מחיצה מאי? תא שמע
 אמר ר' יהושע בן לוי: אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים.
 איבעיא להו, צדיק מהו? אמר אבא מר בר רב אשי: תא שמע, דתנן: נתפון להזות לפניו

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עין, ואינם רוצים לאוכלם.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל הנהנה מצרי העין עובר בלאו, שנאמר
 "אל תלחם - אל תאכל את לחם רע עין וגו', כי האוכל ממנו כמזל שער
 - כאילו שפר מרירות בנפשו של צר העין, בן הוא באכילתו, אכול
 ושתה יאמר צר העין לך ולבו בל עמך" וגו'. רב נחמן בר יצחק אמר,
 שהנהנה מצרי עין עובר בשני לאוין, א. אל תלחם את לחם רע עין. ב.
 המשך הפסוק, ואל תתאו למטעמותיו.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין עולה ערופה באה אלא בשביל לכפר
 על צרי העין. שנאמר "ועינו ואמרו - זקני העיר הקרובה אל החלל,
 דינו לא שפכו את הדם הזה", ומבאר המשנה לקמן, וכי על לבנו
 עלתה שוקנו בית דין שופכי דמים הם, ומדוע הוצרכו לומר כן. אלא
 כוונת דבריהם היא, שלא בא הרג זה לדינו ופטרנוהו, ולא ראינוהו
 והנחנוהו, ומבאר הגמרא את דברי המשנה, שלא בא לדינו
 ופטרנוהו, היינו בלא מוונות - שעל ידי כך הוצרך לחטוף ממשהו מזון,
 וחלה הרגו, ולא ראינוהו והנחנוהו, היינו בלא לווייה - מבלי חבורה
 שילך עמם, וממשיך הפסוק "כפר לעמך ישראל", שאם יש איזה צר עין
 שפטר אותו ללא מזון, בית דין מביאים עגלה זו לכפרה עליו.
 הגמרא חוזרת לדון בהלכות נשיאת כפים, אמר אדא אמר רבי שמלאי,
 בית הכנסת שבוילה כהנים, בולין עולין לדיקון. מבאר הגמרא, למי
 מקריבין כהנים אלו, אמר רבי יודא, שמברכים הם לאחייהם ששפדוהו.
 מקשה הגמרא, איני - וכי אלו שבשדות מתברכים, והתני אבא בריה
 דרב מנחם בר חייה, העם שאחורי הכהנים אינן בכלל ברכה - משום
 שאין הכהנים יכולים לראותם, וכל שכן אלו שבשדות. מתרצת הגמרא
 לא קשיא, הא - העם שבשדות הם בכלל ברכה משום דאניני -
 שטרודים במלאכתם ואינם יכולים לבוא, והא - העם שאחורי הכהנים
 אינם בכלל ברכה משום דלא אניסי בכך, שיכולים הם לבוא לפני
 הכהנים ולהתברך כדן, ומתוך שאינם עושים כן מראים הם שאין הברכה
 חשובה בעיניהם, ולכן אינם מתברכים.
 מקשה הגמרא על דברי רב אדא, והתני רב שמי מבידתא דשיחור,
 בית הכנסת שבוילה כהנים מקצתן עולין לדיקון, ומקצתן אינם עולים
 אלא ענינין אמן אחר ברכת העולים, ואילו רב אדא אמר שכולם עולים
 לדיקון. מתרצת הגמרא לא קשיא, הא - בביריתא מדובר שיש יותר
 מעשרה כהנים, דאישתייר בי עשרה מלבד אלו שעולים לדיקון, ובאופן
 זה עדיף שיעלו מקצתם והנותרים יענו אמן, הא - רב אדא דיבר באופן
 שיש עשרה בצמצום, שאם יעלו מקצתם לדיקון נמצא דלא אישתייר בי
 עשרה שיענו אמן, ופחות מעשרה אינם חשובים לענות אמן, ולכן עדיף
 שכולם יעלו לדיקון ויברכו את העם שבשדות.
 גופא, תנא אבא בריה דרב מנחם בר חייה, העם שאחורי הכהנים
 אינן בכלל ברכה משום שאינם אנוסים בכך. מקדימה הגמרא, פשיטא
 שאריכי באפי גוצי - בני אדם גבוהים שעומדים לפני הנמוכים לא
 מפסקין בינם לברכת הכהנים, שאם כן אין לדבר סוף, וכן פשוט שהתייבה
 שלפני השליח ציבור לא מפסקא בין הכהנים לעם, וגם העומדים
 מאחריה מתברכים, אך יש לדון באופן שיש מקיצה בין הכהנים לעם,
 מאי, האם היא חוצצת ביניהם ואינם מתברכים. פושטת הגמרא תא
 שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי, אפילו מחיצה של ברזל אינה
 מפסקת בין ישראל לאחייהם ששפדוהו, ואף העומדים מאחורי המחיצה
 מתברכים בברכת הכהנים.
 איבעיא להו, העומדים בצדדין של הכהנים מהו, האם הם נכללים
 בברכתם. אמר אבא מר בר רב אשי, תא שמע, דתנן לענין הזאה
 מאפר פרה אדומה, שאם נתבונן המזה להזות על כלים טמאים שלפניו,

משלחם - משל הכהנים תתא, פוסקת הגמרא, והילכתא בנותיה דאבי,
 שלשני כהנים קוראים 'כהנים', ולכהן יחיד אין קוראים 'כהן', ולית
 הילכתא בנותיה דרב חסדא, אלא גם שליח ציבור ישראל קורא
 'כהנים'.
 (סימן) למאמריו של רבי יהושע בן לוי שבהמשך, מתא"ה לברכה,
 דין פ' עבודת, ב"ס מ"ר, נה"ה פ' ע"ה.
 אמר רבי יהושע בן לוי, מנן שהקדוש ברוך הוא כביכול מתאווה
 לברכת כהנים, שנאמר "ושמו את שמי על בני ישראל, ואני אברכם"
 - ונמצא שתלה ה' שימת שמו על בני ישראל בברכת הכהנים, ובכך
 החשיבה כצורכו, ולא כצורך ישראל.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שמברך ברכת כהנים מתברך,
 ושאני מברך אין מתברך, שנאמר ואברכה מברכיך - שהמברך את
 ישראל מתברך.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שאינו עולה לדיקון כשקוראים לו
 לעלות, עובר בשלשה מצוות עשה, ששלשה פעמים הוזירה התורה
 לברך את ישראל, ב'ה תברכו' 'אמור להם' 'ושמו את שמי'. רב אמר,
 שחוששין שמה בן גרושה או בן חלוצה הוא - וכהן פסול הוא, ולכן
 אינו עולה לדיקון. מבאר הגמרא ולא פליגי רב ורבי יהושע בן לוי, הא
 שמשמע מדברי רבי יהושע בן לוי שאינו נפסל מלעלות לדיקון, מדובר
 דסליק לפרקים - שעולה לדיקון כהנים ובמועדים, ובכך מחזיק עצמו
 לכהן, הא שאמר רב שחוששים שהוא בן גרושה, הוא באופן דלא סליק
 לדיקון אפילו לפרקים.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שאינו עולה לדיקון פ' עבודה - קודם
 שיסיים שליח ציבור ברכת רצה, שוב אינו עולה לדיקון, שנאמר, 'וישא
 אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ורק אחר כך ויברך מעשות תחטאת
 ועוולה והשלמים', ונמצא שבעוד עבודה בידו בירך את העם, ויש
 ללמוד מכך לכל ברכת כהנים, מה לחלן - ברכתו של אהרן היתה
 פ' עבודה שבמשכן, אף כאן - ברכת כהנים צריכה להיות פ' עבודה
 שבתפילה. מקשה הגמרא, איני - וכי כך הדין, והא רבי אמי ורבי אסי
 סלין - על לדיקון לאחר ברכת עבודה. משיבה הגמרא, שרבי אמי ורבי
 אסי מעיקרא - בזמן ברכת עבודה, הו עקרי פרייהו - עקרו רגליהם
 ללכת לדיקון, אך מקומם היה רחוק מהדיקון ולכן מקמא לא הוה קטו
 ה' - לדיקון, עד לאחר ברכת עבודה. וברתני רבי אושעיא בביריתא,
 לא שנו שאינו עולה לדיקון אלא כשלא עקר את רגליו בעבודה, אבל
 עקר את רגליו בעבודה לעלות לדיקון, עולה גם לאחר ברכת עבודה.
 מביאה הגמרא ראיה נוספת לחילוק זה, ותנן נמי, ששליח ציבור כהן אינו
 עולה לדיקון גם אם הוא הכהן היחיד, מפני שחוששים שיתבלבל
 בתפילתו, אך אם תבטחתי - בטוח הוא בעצמו שנושא את כפיו וחזור
 לתפלתו ללא בלבול, רשאי לעלות לדיקון. ותנינן - הא - הקשינו על דין
 זה, איך יכול לעלות לדיקון, הא לא עקר - הרי לא עלה לדיקון בעבודה,
 אלא שתירצנו שמדובר באופן דנר ממקומו בעבודה פורתא - לביון
 הדיקון, ומשום כך יכול לעלות לדיקון, ואם כן הקא נמי יש ליישב, שכיון
 דעקר רגליו פורתא בעבודה, יכול לעלות.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין נותנין בוס של ברכה לברך ברכת המזון,
 אלא למזב עין - שונא בצע וגומל חסד בממונו, שנאמר, "טוב עין הוא
 יבורך כי נתן מלחמו לרל", אל תיקרי 'בורך', אלא 'ברך' אחרים.
 ואמר רבי יהושע בן לוי, מנן שאפילו העופות מכירין בצרי העין,
 ואינם אוכלים משלהם, שנאמר על צרי העין, "כי חנם מוזהר הרשת -
 שמפזרים בחינם חטים על רשתם כדרך הציידים כדי למשוך העופות
 וללכדם, בעיני כל בעל בנה" - שהעופות רואים שאלו מזונות של צרי

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והנה בטעות על כלים טמאים שעמדו לאחרי, או שהתכוין להזות על כלים שלאחרי, והנה בטעות על כלים שלפניו, הדין הוא שהזאתו פסולה, משום שהזאה צריכה להיות בכוונה לטהר. אך אם התכוין להזות על כלים שלפניו, והנה בטעות על כלים שבצדדיו שבפניו - לפניו באלכסון, הוזאתו פשוטה, משום שהצדדים שלפניו הם בכלל כוונתו. ויש לפשוט מכך את הספק לענין ברכת כהנים, שהעומדים בצדדים שלפני הכהנים דינם כעומדים לפניהם ומתברכים, אך העומדים בצדדים שאחוריהם אינם מתברכים, למרות שאינם אחוריהם ממש.

אמר רבא בר רב הונא, בין שנפתח ספר תורה והתחילו לקרוא בו קריאת התורה, אסור לספר ולדבר אפילו בדרך הלכה, שנאמר "ובפתחו" - וכשפתח עזרא את הספר והתחיל לקרוא בתורה, עמדו כל העם. ואין לפרש לשון "עמידה" אלא מלשון שתיהק - שהעם שתקו, שנאמר "והתחלתי" - המתנתי לשמוע דבריהם, עד שראיתי כי לא ידברו כי עמדו מלדבר לא ענו עוד" - הרי ש'עמידה' היא מלשון שתיהק. רבי יורא אמר בשם רב חסדא, שיש ללמוד שאסור לדבר בשעת קריאת התורה מהבא - מפסוק זה, "ואני כל העם אל ספר התורה".

הגמרא חוזרת לדון בהלכות ברכת כהנים, ואמר רבי יהושע בן לוי, כל בהן שלא נטל ידיו לפני עלייתו לדוכן, לא ישא את כפיו, שנאמר, "שאו יריכם לברכת כהנים, רק לאחר שתטלו אותם והם יהיו קדש",

וכרכו את ה" - את הברכה שלפני ברכת כהנים.

שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמוע, במה - באיזו זכות הארכת ימים. אמר להן, מלמי לא עשיתי בית הנכנסת קפנדריא - לא קיצרתי דרכי דרך בית הכנסת. ולא פסעתי בבית המדרש לאחר שישבו התלמידים על הארץ, שהעושה כן בהכרח מרחיב פסיעותיו, ונראה כפוסע על ראשי עם קדש, אלא תמיד הגעתי מוקדם או שישבתי מבחוץ. ולא נשאתי כפי לברכת כהנים, בלא לברך הפרכה שלפניה.

מבררת הגמרא, מאי מכרך הכהן לפני הברכת כהנים, אמר רבי יורא אמר רב חסדא, שמכרך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן, וצונו לברך את עמו ישראל באהבה. עוד מבררת הגמרא, כי עקר פרעיה - כשהכהן עוקר רגליו ב'רצה' לעלות לדוכן, ופניו מופנות לתיבה, מאי אמר. ומבארת הגמרא, שהכהן אומר אז, 'יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל, לא יהא בה מכשול ועין'. עוד מבררת הגמרא, וכי מהדר אפי' מצבורא - כשמחזיר הכהן פניו לתיבה לאחר שגמר לברך את העם, מאי אמר. אדרבה - הולכו רב חסדא לרב עקיבא במבואות העיר, ודרש רב עקיבא, שהכהן אומר אז, 'רבונו של עולם, עשינו מה שצוית עלינו לברך את ישראל, אף אתה עשה עמנו

בפרהסיא, והיינו בפני עשרה מישראל או יותר, קנאין פוגעין בו - המתקנאים קנאתו של מקום ממיתים אותו בשעה שרואים את המעשה, והלכה למשה מסיני היא. וכן בהן ששמש - עבד אחד מעבודות המקדש בטומאה - כשהוא טמא אין אחיו הפתנים מביאין אותו לבית דין אלא פרחי כהונה - בחורים כהנים מוציאים אותו חוץ לעזרה כדי לא לטמאות את המקדש בטומאת מת, ומפציעין - (פוצעים) את מוחו בגזירין - מקלות.

דין נוסף: ור' - אדם שאינו מזרע אהרן ששמש - שעבד במקדש, שנאמר בו (במדבר יח) 'והזר הקרוב יומת', נחלקו התנאים, מהי המיתה האמורה בו, רבי עקיבא אומר נידון בהנקה, וחכמים אומרים מומת בדי שמים.

נמרא

שנינו שהגונב את הקסוה קנאים פוגעים בו. שואלת הגמרא: מאי - מהו 'קסוה', אמר רב יהודה, קסוה הוא כלי שרת מסוים, וכן הוא אומר - וכן מוזכר כלי זה במקרא (במדבר י) 'ועל שלחן הפנים יפרשו בגד תכלת ונתנו עליו את הקערת ואת הכפת ואת המנקה ואת קשות הנקף ולחם התמיד עליו יתהו'. וקשוות, הם כלי זהב בצורה של קנה חלול החצוי לאורכו, ומניחים אותם על גבי לחם הפנים ועליהם מניחים לחם אחר, כך שיהיו מפרידים בין קומות לחם הפנים ותיכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו. וכן הוא הדין בשאר כלי שרת, שהגונבם, קנאים פוגעים בו.

הגמרא מבררת היכן מרומז עונש מיתה לגונב כלי שרת: והיא רמזה - היכן רמז במקרא שייך חיוב מיתה בגונב כלי שרת. משיבה הגמרא: 'ולא יבאו לראות ככלע את הקדש ומתו' (במדבר יב), ויש לפרש 'כלע' כלשון גניבה, שהגונב מבליע ומחביא את החפץ. שנינו במשנה: והמקלל בקוסם וכו' קנאין פוגעין בו.

הגמרא מבררת מהו 'המקלל בקוסם': תני - שנה רב יוסף, המקלל בקוסם, הוא המגדף כלפי מעלה בשם אדם העושה קסמים, ואומר יפה קוסם את קוסמו, וקוסמו' היינו הקדוש ברוך הוא. שנותן קסמים האלו בלבו. רבנן, ואיתיבא - ויש אומרים שרפה בר מרי אמר - ואומרים, המקלל בקוסם, זה האומר כלפי חבירו יפהו קוסם לו - לחבירו ולקונו ולמקנו - ולמי שהוא שייך לו ולמי שנותן לו מטובותיו, והיינו כלפי מעלה.

שנינו במשנה: והבועל ארמית.

הגמרא מבררת מהו עונשו של בועל ארמית אם לא המיתוהו קנאים: בעא מיניה - שאל ממנו רב בהנא מרב,

הגמרא מבררת את כוונת המשנה. מקשה הגמרא: כיון שהרג 'שלא בעדים', מנא ידעין - כיצד אנו יודעים שהרג, ואיך מענישים אותו. האמוראים מתרצים שודאי היו עדים בדבר, ומבארים את דברי המשנה בכמה אופנים:

א. אמר רב, מדובר בעדות מיוחדת, והיינו ששני העדים ראו את המעשה אך לא ראו אחד את השני, ובגון שאחד רואה מחלון זה ואחד מחלון אחר, ואף על פי שעדותם אמת ומקובלת לדיני ממונות, אבל בדיני נפשות גזירת הכתוב היא שלא להמית את הנידון על פי עדות זו (מכות ו), ורק לגבי רוצח נאמרה ההלכה להכניסו לכיפה, כדי שלא ירבו הרוצחים.

ב. וישמאל אמר, מדובר שהרג בעדים אך שלא בהתראה, ולכן פטור הוא ממיתת בית דין, אלא שמכניסים אותו לכיפה.

ג. ורב חסדא אמר בשם אבימי, מדובר בגזן דבזמן שהיו הבית דין חוקרים ובודקים את העדים איתכחוש - הוכחשו ב'בדיקות', שהן שאלות שאין עיקר העדות תלויה בהן, כגון מה היה לבוש הנהרג או ההורג, ולא איתכחוש ב'חקירות', שהן שאלות מעיקר העדות, כגון מתי הרג ובאיזה מקום. שמצאנו שגם בשאלות שאינן מעיקר העדות היו בודקים את העדים, בדתנן במשנה (לעיל מ), מצעה שאמרו העדים שהרג תחת תאנה וברק אותם בן זכאי בעוקצי תאנים - האם זנבות הפירות היו דקים או עבים. ואף שמאחר שהוכחשו בבדיקות אין הנידון מתחייב מיתת בית דין, מכל מקום עדות אמת היא, ומכניסים אותו לכיפה.

שנינו במשנתנו: ומאבילין אותו לחם צר ומים לחץ.

מבררת הגמרא: מאי שנא הקא דקתני - מדוע כאן במשנה שונים שדין כיפה מקיימים על ידי שנותנין לו לחם צר ומים לחץ, ומאי שנא התם דקתני - ואילו לעיל לגבי מי שלקה ושנה, שנינו שמאבילין אותו שעוריו עד שגבריו מתבקעת. אמר רב ששת אידי ואדי - זה וזה נותנין לו, בתחילה כשמכניסים אותו לכיפה לחם צר ומים לחץ עד שיוקמן מעינו - שיצטמצמו מעיו, והדר - ואחר כך מאבילין אותו שעוריו והם מתנפחים בתוך מעיו עד שגבריו מתבקעת.

משנה

משנה זו עוסקת בדין אלו שאין מיתתן מסורה לבית דין, אלא שקנאים פוגעים בהם.

הגונב את הקסוה - כלי שרת שהיה במקדש, והמקלל כלפי מעלה בקוסם - בשם אדם העושה קסמים, והבועל ארמית - גויה

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד א

רש"י

תוספות

ש"מ דקיימא לן בחותיה וכמדומה דהכי פסק רבינו חננאל דבכל דוכתא ק"ל בר' יהושע בן לוי ומקשה מפ' כל גגות (פסיון קף נב) דיתבי ר' זירא ורבה בר רב חנן ויתבי אביי גבייהו ויתבי וקאמרי שמע מינה ממתני' דירוי גדולה בקטנה ואין דירוי קטנה בגדולה וכו' עד צבור בגדולה ושליח צבור בקטנה יוצאין ידי חובתן צבור בקטנה וצ"ש בגדולה אין יוצאין ידי

חובתן תשעה בגדולה וא' בקטנה מצטרפין תשעה בקטנה וא' בגדולה אין מצטרפין וזה גדולה גדולה דליכא למימר דירוי גדולה בגדולה אלמא לענין תפלה לא אמר אפילו מחיצה של ברזל אין מפסקת ונראה דלא דמי דהיכא דאיכא עשרה בגדולה ושליח צבור עומדן ואחד בגדולה כיצא בה מתוך שמוציא בני הגדולה יוצא גם זה שבאחרת כד' אמרין דוקא אפילו מחיצה וכו' שהרי מוציא אפילו אחיו שבשדות כדאיתא במסכת ראש השנה (קף נב) אבל היכא דצריך לצרופניהו ודאי לא מצטרפי וההיא דפ' אין עומדין (נכסות קף נב) ד"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהן שבשמים לא שייכא להכא דההיא אמר לגבי הא שאין תפלתן מקובלת כמו בזמן שבהמ"ק קיים מיהו לענין זה אין מפסקת אם יתברכו העבור ע"י ברכת כהנים שעמקן בבית הכנסת או יוציא ש"צ ידי חובתן גם זה יתברך ויוצא ידי חובתו עמקן דכלפי אבינו שבשמים לא תלי בהפסק מחיצה:

והזהר על הצדדין שפניו הזאתו כשרה. בירושלמי בפרק אין עומדין אמרי

הדא אמרה העומדין מן הצדדין בכלל ברכה: כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' בדבר הלכה. מקשינן מפרק קמא דברכות (ה טז) דאמר רב ששת הוה מוהדר אפיה וגריס אמר אינהו בדידהו ואנן בדין ומצינו למימר דמהדר אפיה שאני אי נמי רב ששת שאני משום דהוה מאור עינים והוה פטור מקריאה משום דהוה דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרו על פה וכו' וכו' דפסוק שמיעה היה יכול לעסוק בדבר הלכה והיינו דקאמר אנן בדין בן דברי הלכה (בגון) דברים דעל פה ואינהו בדידהו דברים שבכתב מיהו מסתברא כפירוש ר"ח דפ' התם דוקא רב ששת וכיצא בו דתורתו אומנתו אבל האידינא כרבא סבירא לן דאמר רבא כיון שנפתח ס"ת וכו' והאי דהוה מוהדר אפי' י"ל דלא הוא אורחא דמילתא לאיעסוקי בדבר הלכה באנפי ציבורא בעוד שהן עסוקין בשמיעת התורה:

כל כהן שלא נטל ידיו. פירש רש"י אמר לי רבי אם נטל ידיו שחרית ונשאר כהן אינו צריך לטול ידיו כשעלה לדוכן וכמדומה שזוהתק מהנהגת תלמידי שהרי אין לשונו משמע כך דפירש שלא נטל ידיו לפני עלותו לדוכן משמע ממש סמוך ועוד דמית' גמרא קרא שאו ידיכם קדש וברכו משמע תיכף לנטילת ידים ברכת כהנים דמשמע ליה השתא דבברכת כהנים משתעי קרא דהיא בנשיאות ידים ומשמע בירושלמי פ"ח דברכות דבברכה דמשתעי קרא בעינן נטילת ידים סמוך לה דמית' לה התם אברכת המזון והכי איתא שלשה תכיפות הן תיכף לסמיכה כשיטה שנאמר וסמן ושחט תיכף לנטילת ידים ברכה שנה' שאו ידיכם וברכו תיכף לגאולה תפלה שנה' היינו לרצון אמרי פ' וגו' וכתבי בתריה יענך ה' ביום צרה ובפ' כיצד מברכין (נכסות מזכ) משמע דההיא ברכה איירי בברכת המזון מיהו שמענין מינה דבעינן תיכף נטילת ידים בברכה דמשתעי ביה קרא והכא מית' לה אברכת כהנים ועוד אי מיירי הכא בשלא נטל ידיו בשחרית אמאי נקט כהן לנשיאות כפים תיפוק ליה משום דברי תורה שצריך לטול ידיו כדאמר' בפ"ק דברכות (קף נא) ובפ"ב (פס יא) אמר רבי חייה בר רב אשי זימנן סגיאין הוה קאימנן קמיה דרב לתנוי לן פירקא בספרא דבי רב ומקדים וקאי ומשי ידיו ומברך ומנח תפילין והדר אמר לן ואמר נמי התם דבעי לאהדורי בתר מיא לנט"י לק"ש מיל ומה לי ק"ש ומה לי ברכת כהנים אי משום דצריך ברכה לפני הכא נמי צריך ברכה לפני דאמר לקמן להכי מסתבר דהכא בנטילת ידים תיכף לברכה מיירי ושיעור תכיפה איכא למישמע מתכיפת סמיכה לשחיטה דאמר' בפ' כל הפסולין (נכסות ג) כל הסמיכות שהיו שם קורא אני בהם תיכף לסמיכה שחיטה חוץ מזו שהיתה בשער נקנור שאין מצורע יכול ליכנס שם אלמא כדי מהלך משער נקנור עד בית המטבחים לא חשיבה תכיפה ובמסכת מדות (פ"ח מ"א) משמע דלא היו טפי מעשרים ושתים אמה מקום דריסת רגלי ישראל ומקום דריסת רגלי הכהנים שכל אחד היו י"א אמה:

וכי' מוהדר אפיה מצבורא מאי אמר. סדר נשיאת כפים מפ' רבינו שלמה עוקר רגליו בעבודה ממקומו ובא לפני התיבה ומתפלל יהי רצון שתהא ברכה זו וכו' ומאריך בה עד שיאמרו אמן של הודאה מפ' הצבור וקורא כהנים אם שנים הם ואם אחד אינו קורא ש"צ והוא מחזיר פניו מאליו כדאבי דאמר לעיל לאחר אינו קורא וכשכלה דבור מהקורא מברכין אשר קדשנו כו' ואחר כך מתחילין בברכה וכשכלה אמן אחרון מפ' צבור הן מחזירין וכופפין קשרי אצבעותיהן אם רוצין ושליח צבור מתחיל שים שלום והכהנים יתפללו רבנו של עולם עשינו מה שגזרת וכו' ומאריך בה עד שתכלה ברכה מפ' שליח צבור עוקרין רגליהן והולכין להן, בשאלות פרשת ויקח קרח כהן שערב עבודת כוכבים לא ישא את כפיו דגרע מהורג את הנפש דאמרין בפ' אין עומדין (נכסות ג) כהן שזרג את הנפש לא ישא את כפיו ורבינו גרשום מאור הגולה הטיב בתשובתו דנושא כפיו וקורא ראשון בתורה דכיון דחור בתשובה חורר לקדושתו דתנן בסוף מסכת מנחות (קף קט) אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים כי אם אכלו מצות בתוך אחיהם והרי הן כבעלי מומין שחולקין ואוכלין וכשם שבעלי מומין נושאין את כפיהם וקורא ראשון בתורה ואף זה שאם לא תאמר כן נמצאת מרפה ידיהן של בעלי תשובה שיאמרו אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה וימנעו מעשות תשובה ואמר ר' יוחנן כל האומר מנשה אין לו חלק לעולם הבא מרפה ידיהן של בעלי תשובה ותנא דבי רבי שמעאל הואיל וחלק זה ונעשה כהן לאלילים אוחה אכן אחר הנופל וכו' וע"ע תוס' מנחות קט.

ד"ה לא ישמשו ותוס' תענית כו. ד"ה אי מה:

והזהר לאחרייו. ואף שם היו כלים הצריכין הזהר: והזאת פסולת. דכעין כונה לטהרה, כדכתיב (נפיקי יט) והזהר הטהור על השמא, שיהא מתקן לו: על הצדדין שפניו. צדדין שיש ממנו ולהלן ולא צדדין שיש ממנו ולאחור, והכי נמי העומדין בצדדין של כהן הימנו ולהלן בכלל ברכה הן דכלפניו דמי, אבל של אחר הימנו אפי' שאין אחריהן מפ' ש

כלאחרייו דמי: ובפתחו. ובשפתו. וזהו על צדדין שפניו. והזאת פסולת. לפניו והזהר על צדדין שפניו. והזאת פסולת. אמר רבא בר רב הונא: כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפילו בדבר הלכה, שנאמר: "ובפתחו עמרו כל העם" ואין עמידה אלא שתיקה, שנאמר: "והוחלתי כי לא ידברו פי עמרו לא ענו עוד." ר' זירא אמר רב חסדא, מהכא "ואני כל העם אל ספר התורה". ואמר ר' יהושע בן לוי: כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו, שנאמר: "שאו ידיכם קדש וברכו את ה'". שאילו תלמידיו את ר' אלעזר בן שמעון: במה הארכת ימים? אמר להן: מימי לא עשיתי בית הכנסת קפנדריא ולא פסעתי על ראשי עם קדש, ולא נשאתי כפי בלא ברכה. מאי מברך? אמר ר' זירא אמר רב חסדא, "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו וישראל באהבה". פי עקר פרעיה, מאי אמר? "היי רצון מלפניך ה' אליהנו שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל, לא יהא בה מכשול ועון". וכי מהדר אפיה מצבורא, מאי אמר? אדבריה רב חסדא לרב עוקבא, ודרש "רבנו של עולם! עשינו מה שגזרת עלינו, עשה עמנו מה

מה

הדא אמרה העומדין מן הצדדין בכלל ברכה: כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' בדבר הלכה. מקשינן מפרק קמא דברכות (ה טז) דאמר רב ששת הוה מוהדר אפיה וגריס אמר אינהו בדידהו ואנן בדין ומצינו למימר דמהדר אפיה שאני אי נמי רב ששת שאני משום דהוה מאור עינים והוה פטור מקריאה משום דהוה דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרו על פה וכו' וכו' דפסוק שמיעה היה יכול לעסוק בדבר הלכה והיינו דקאמר אנן בדין בן דברי הלכה (בגון) דברים דעל פה ואינהו בדידהו דברים שבכתב מיהו מסתברא כפירוש ר"ח דפ' התם דוקא רב ששת וכיצא בו דתורתו אומנתו אבל האידינא כרבא סבירא לן דאמר רבא כיון שנפתח ס"ת וכו' והאי דהוה מוהדר אפי' י"ל דלא הוא אורחא דמילתא לאיעסוקי בדבר הלכה באנפי ציבורא בעוד שהן עסוקין בשמיעת התורה:

כל כהן שלא נטל ידיו. פירש רש"י אמר לי רבי אם נטל ידיו שחרית ונשאר כהן אינו צריך לטול ידיו כשעלה לדוכן וכמדומה שזוהתק מהנהגת תלמידי שהרי אין לשונו משמע כך דפירש שלא נטל ידיו לפני עלותו לדוכן משמע ממש סמוך ועוד דמית' גמרא קרא שאו ידיכם קדש וברכו משמע תיכף לנטילת ידים ברכת כהנים דמשמע ליה השתא דבברכת כהנים משתעי קרא דהיא בנשיאות ידים ומשמע בירושלמי פ"ח דברכות דבברכה דמשתעי קרא בעינן נטילת ידים סמוך לה דמית' לה התם אברכת המזון והכי איתא שלשה תכיפות הן תיכף לסמיכה כשיטה שנאמר וסמן ושחט תיכף לנטילת ידים ברכה שנה' שאו ידיכם וברכו תיכף לגאולה תפלה שנה' היינו לרצון אמרי פ' וגו' וכתבי בתריה יענך ה' ביום צרה ובפ' כיצד מברכין (נכסות מזכ) משמע דההיא ברכה איירי בברכת המזון מיהו שמענין מינה דבעינן תיכף נטילת ידים בברכה דמשתעי ביה קרא והכא מית' לה אברכת כהנים ועוד אי מיירי הכא בשלא נטל ידיו בשחרית אמאי נקט כהן לנשיאות כפים תיפוק ליה משום דברי תורה שצריך לטול ידיו כדאמר' בפ"ק דברכות (קף נא) ובפ"ב (פס יא) אמר רבי חייה בר רב אשי זימנן סגיאין הוה קאימנן קמיה דרב לתנוי לן פירקא בספרא דבי רב ומקדים וקאי ומשי ידיו ומברך ומנח תפילין והדר אמר לן ואמר נמי התם דבעי לאהדורי בתר מיא לנט"י לק"ש מיל ומה לי ק"ש ומה לי ברכת כהנים אי משום דצריך ברכה לפני הכא נמי צריך ברכה לפני דאמר לקמן להכי מסתבר דהכא בנטילת ידים תיכף לברכה מיירי ושיעור תכיפה איכא למישמע מתכיפת סמיכה לשחיטה דאמר' בפ' כל הפסולין (נכסות ג) כל הסמיכות שהיו שם קורא אני בהם תיכף לסמיכה שחיטה חוץ מזו שהיתה בשער נקנור שאין מצורע יכול ליכנס שם אלמא כדי מהלך משער נקנור עד בית המטבחים לא חשיבה תכיפה ובמסכת מדות (פ"ח מ"א) משמע דלא היו טפי מעשרים ושתים אמה מקום דריסת רגלי ישראל ומקום דריסת רגלי הכהנים שכל אחד היו י"א אמה:

וכי' מוהדר אפיה מצבורא מאי אמר. סדר נשיאת כפים מפ' רבינו שלמה עוקר רגליו בעבודה ממקומו ובא לפני התיבה ומתפלל יהי רצון שתהא ברכה זו וכו' ומאריך בה עד שיאמרו אמן של הודאה מפ' הצבור וקורא כהנים אם שנים הם ואם אחד אינו קורא ש"צ והוא מחזיר פניו מאליו כדאבי דאמר לעיל לאחר אינו קורא וכשכלה דבור מהקורא מברכין אשר קדשנו כו' ואחר כך מתחילין בברכה וכשכלה אמן אחרון מפ' צבור הן מחזירין וכופפין קשרי אצבעותיהן אם רוצין ושליח צבור מתחיל שים שלום והכהנים יתפללו רבנו של עולם עשינו מה שגזרת וכו' ומאריך בה עד שתכלה ברכה מפ' שליח צבור עוקרין רגליהן והולכין להן, בשאלות פרשת ויקח קרח כהן שערב עבודת כוכבים לא ישא את כפיו דגרע מהורג את הנפש דאמרין בפ' אין עומדין (נכסות ג) כהן שזרג את הנפש לא ישא את כפיו ורבינו גרשום מאור הגולה הטיב בתשובתו דנושא כפיו וקורא ראשון בתורה דכיון דחור בתשובה חורר לקדושתו דתנן בסוף מסכת מנחות (קף קט) אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים כי אם אכלו מצות בתוך אחיהם והרי הן כבעלי מומין שחולקין ואוכלין וכשם שבעלי מומין נושאין את כפיהם וקורא ראשון בתורה ואף זה שאם לא תאמר כן נמצאת מרפה ידיהן של בעלי תשובה שיאמרו אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה וימנעו מעשות תשובה ואמר ר' יוחנן כל האומר מנשה אין לו חלק לעולם הבא מרפה ידיהן של בעלי תשובה ותנא דבי רבי שמעאל הואיל וחלק זה ונעשה כהן לאלילים אוחה אכן אחר הנופל וכו' וע"ע תוס' מנחות קט.

ד"ה לא ישמשו ותוס' תענית כו. ד"ה אי מה:

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד ב

תוספות

רש"י

עד שיכלה אמן מפי הצבור. פירש ר"י אע"ג דאמרין בפרק שלשה שאכלו
(בכסות דף מו.) אין הברצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונין ואמר רב
חסדא מפי רוב העונין דכל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה מידו לענון
ברכת כהנים כיון דמשום לשמוע הוא לא משתמע כל זמן שעונין דהוה להו
תרי קלי קולות העונין וקול כהנים
המברכים ולא משתמעי ואי תקשי לדברי
הרב א"כ לא ישאו שנים כפיהם דהא
אמרין בפ"ג דמגילה (דף כ"א) בתורה אחד
קורא ואחד מתרגם וקני' סיפא דאפי'
שנים בנביא אין קורין וטעמא מפרש
בירושלמי דפרק אין עומדין משום שאין
שני קולות נכנסין באוזן אחד ואנן אומרים
לעיל לשנים קורא כהנים אלא מאי אית
לך לממר ברכות אריד דחביבי להו יהבו
דעתייהו ומשתמע תרי קלי כדאמר גבי
מגילה קראוה שנים יצא גבי אמן גמי יהבי
דעתייהו ולשתמע תרי קלי תריץ דלא
דמו תרי קלי וקורין דבר אחד לתרי קלי
שקורין שני דברים כגון אמן והני ברכות
כדנתן בפרק ארואה ב"ד (ד"ט כ"ו) שופר של
ר"ה של יעל פשט ופוי מופצה וזה וכו'
חצוצרת משתי צדדין שמצות אדם
בשופר ופרץ בגמ' (ד"ט כ"ו) ותרי קלי מי
משתמע והתניא זכור ושומר בדיבור אחד
נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר ומה
שאין האוזן יכול לשמוע ע"כ היכא
דהקולות משונות כגון קול אחד זכור
והשני שמור אין האוזן יכולה לשמוע כלל
וקול שופר וקול חצוצרות י"ל דאין משונין
להכי מסיק התם דמשתמע אידי דחביבי
אי נמי בעי דלישמעי נמי הרבה הני
דמאריכין באמן אע"פ שטועין וכל שעה
שהן בעצמן עונין אין שומעין קול חביריהם
ותפוס לשון אחרון דהא מסיק התם תרי
קלי מחד גברא לא משתמע כגון זכור
ושמור מפי הגבורה מתרי גברי משתמע
משמע אפי' דומיא דזכור ושומר אידי
דחביבי וקול שופר וקול חצוצרות תרי
קלי משונין זה מזה דומיא דזכור ושומר
ומשתמע אידי דחביבי
במנחתא דתעניתא אמאי אמרי' אע"ג
דפסקין בפ' בשלשה פרקים
(תפנית ד' ט"ז) בר' יוסי דאמר ליכא נשיאות
כפים במנחתא דתעניתא משום דשכיח
שכרות ואתי לאחלופי בשאר יומי י"ל
הכא אליבא סתמא דמתני' דהתם בעי
דקתני ד' פעמים ביום אי נמי אפי' לר' יוסי
כדאמר התם מאחר דק"ל בר' יוסי
האידנא מ"ט פרסי כהני ידיהו במנחתא
דתעניתא כיון דסמוך לשקיעת החמה
קפריס בתפלה כתפלת נעילה דמי.
אם ענינו ענו בנו. א"ת הני פסוקים
דמנחתא מאי הסברת פתח איכא
בהו י"ל משום דהיו מנעין על הצרה
שלא תבא על הצבור ואמר בפ"ק דתענית
(דף י"ב) ובפ' בתרא דמגילה (דף כ"ג) דבריבעא
בתרא דיומא בעי רחמי דדיינו ממנחה
ואילך כדכתיב (תפ"א ט) ואני יושב משומם
עד מנחת הערב ובמנחת הערב קמתי מתעניתי ובקרעי בגדי ומעילי ואכרע על ברכי ואפרוש כפי אל ה'
דיידהו דעת רצון הוא וענו ציבורא אמן כדמשמע בפ' הראה (בכסות ט"ז) ת"א מאן דהוה חלמא ולא ידע מאי חזי ליקו קמי כהני בעידנא דפרסי ידיהו ולימא רבון
העולמים חלום חלמתי וכו'.

מה שהבטחתנו. שחסיס על ידינו, ברכתבי ואני אברכם (פסוקי וא' לבוף קשרי
אצבעותיהם. שפושטין אצבעותיהם בשמברכין, ולאחר שגמרו סוגרין אגרוף
שלכם כשאר בני אדם. קשרי אצבע הם החליות שבפופים ופושטין בהם: אמן
הקורא. שליח צבור שקורא כהנים שחזירו פניהם לברך: אמן. של ברכת
הודאה: דבור. כהנים: לעקור רגליהם. מן
הדיוק, אלא עומדין כפופין לפני התבה. יש
ללמוד מכאן סדר נשיאות כפים כך הוא,
עוקר רגלי ובעבורה ממקומו וקבא לפני
התבה ומתפלל יחי רצון שתהא ברכה בו
בדלעיל, ומאריך בה עד שתכלה אמן של
הודאה מפי צבור, ושליח צבור קורא
כהנים אם שנים הם, ואם יחיד הוא אינו
קורא והוא מחזיר פניו מאליו כדאבני
דאמר לעיל (דף ט"ז) לא' אין קורא כהנים,
וכשיוקלה והודבור מפי והקורא מברך
אשר קדשנו בו ואח"כ מתחילין בברכה,
וכשכלה אמן אחרון מפי צבור הן מחזירין
פניהם וכופפין קשריהם אם רוצים, ושליח
צבור מתחיל שים שלום והכהנים
מתפללין ברש"ע ענינו מה שגורע עלינו
בו, ומאריכין בה עד שתכלה ברכה מפי
שליח צבור ועוקרין רגליהם והולכין להם:
עד שיכלה אמן. של ברכת התורה. וכל
הני משום דתרי קלי לא משתמעין עד
שתגלל ס"ת. במספחותיו, כדי שלא יהו
הגוללים טרודים מלשמוע הפסוק מפי
המפטיר: **להפשיט את התבה בצבור**.
כל זמן שהצבור בבחי' שיהיה דרכם
להביא ס"ת מבית אחר שמשתמר בו לבית
הכנסת, ופורסין בגדים נאים סביב התבה
ומניחין אותה בתוכה, וכשיוציאין משם
ונטלין ס"ת להוליכו לבית המשתמר בו
לא יפשיטו הבגדים מן התבה בפני הצבור,
שטורח צבור לעכב שם עם ס"ת. אלא
מוליד ס"ת לביתו ומניחו והעם יוצאים
אחריו ואח"כ הוא בא ומפשיט את התבה:
איכא פתחא אחרניא. משנטל ס"ת
לצאת דרך פתחו, הרוצה לצאת בפתח
אחר יוצא, ואפי' לא יצא ס"ת. ליכא
פתחא אחרניא, נכון שיצא ס"ת תחלה ולא
יצא האדם פתחו לפני ס"ת: **בר אהניא**
אספדה לי. חכם ששמו בר אהניא
אספדה לי, הבינינו טעמו של דבר: **העם**
מה הם **אומרים**. שיקרא מסבירי פנים
ומודים לקניו על ברכותיו להראות שהן
נאות להן: **ברכו ה'** מלאכיו, **ברכו ה'**
כל צבאיו, **ברכו ה'** **כל מעשיו**. של
מקראות הן כנגד ג' ברכות: **במוספי**
דשבתא. שהוא נשיאות כפים חדש שאינו
בחל צריך לחוש את דברי העם: **ברוך ה'**
מציון. אינו באותו מומור, והינו דקא פריך
ענינא לברכה ה' מציון דכתיב בההוא
ענינא: **במנחתא דתעניתא**. שנושאין בו
כפים. מה שאין בו בשאר מנחות משום
שכרות כדאמרין במסכת תענית בפ'
בתרא (דף ט"ז):

בכורות

בנעילה

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, שכאשר מצניעים הספר
2 תורה בבית אחר, אין הצבור רשאים לצאת מבית הכנסת אפילו דרך
3 פתח אחר, עד שיגמול ספר תורה מהבימה, ויניח במקומו. ושמאל
4 אמר רב חסדא, אין הכהנים, שידיהם פרוסות, ופושטין אצבעותיהם
5 בשעת ברכת כהנים רשאים לבזף קישאי אצבעותיהן כשאר בני אדם,
6 עד שיחזרו - שיוסבו פניהם מן הצבור. ועוד אמר רבי וירא אמר רבי
7 חסדא, אין השליח ציבור תקורא לכהנים לברך רשאי לקרות להם
8 'כהנים', עד שיכלה קול עניית 'אמן' של ברכת 'הטוב שמך' מפי הצבור,
9 משום ששני קולות אינם נשמעים כאחת. ואין הכהנים רשאים להתחיל
10 בברכה שלפני ברכת כהנים, עד שיכלה דיבור 'כהנים' מפי החזן תקורא
11 אותו. ואין הצבור רשאים לענות 'אמן' על ברכות הכהנים, עד שתכלה
12 ברכה מפי הכהנים. ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת
13 מברכת כהנים, עד שיכלה 'אמן' מפי הצבור.
14 ואמר רבי וירא אמר רב חסדא, אין הכהנים רשאים להתחיל פניהם
15 מן הצבור לאחר ברכתם, ולסובב פניהם למזרח, עד שיתחיל שליח
16 צבור ב'שים שלום', ואין רשאים לעקור רגליהם מן הדוכן וליזוז
17 למקומם, עד שיגמול השליח צבור ברכת 'שים שלום'.
18 ואמר רבי וירא אמר רב חסדא, אין הצבור רשאים לענות אמן על
19 ברכת הקורא בתורה, עד שתכלה הברכה מפי הקורא. ואין תקורא
20 רשאי להתחיל לקרות בתורה, עד שיכלה קול עניית 'אמן' על ברכתו,
21 מפי הצבור. ואין המתרגם את הפסוקים רשאי להתחיל בתרגום, עד
22 שיכלה הפסוק מפי הקורא. ואין תקורא רשאי להתחיל בפסוק אחר,
23 עד שיכלה התרגום מפי המתרגם.
24 ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, המפטיר בנביא צריך
25 שיקרא בתורה תחילה - מפני כבוד התורה, להראות שהיא עיקרית.
26 ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין המפטיר רשאי להתחיל
27 להפטיר בנביא, עד שיגמול ספר תורה ויכרך בפרוכתו, כדי שיוכלו
28 הגוללים לשמוע ההפטר, ולא ידיו טרודים בגלילה.
29 בזמן הגמרא נהגו לשמור הספר תורה בבית אחר ולהביאו משם לבית
30 הכנסת, ולפני הקריאה היו פורסים בגדים נאים על התיבה, ומניחים את
31 הספר תורה עליהם, ואחר הקריאה היו מסירים מהתיבה את הבגדים
32 הללו. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין שליח צבור
33 שסיים את הקריאה ונטל את הספר תורה להצניעו בבית אחר, רשאי
34 להפשיט את התיבה בצבור - כל זמן שהציבור בבית הכנסת, אלא
35 מוליד ספר תורה בליווי הציבור ומניחו בבית המיוחד לו, ואחר כך חזר
36 לבית הכנסת ומפשט את התיבה, ודין זה הוא מפני כבוד הצבור - שאין
37 להטריחם להתעכב בבית הכנסת עם הספר תורה.

38 ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, שכאשר מצניעים הספר
39 תורה בבית אחר, אין הצבור רשאים לצאת מבית הכנסת אפילו דרך
40 פתח אחר, עד שיגמול ספר תורה מהבימה, ויניח במקומו. ושמאל
41 אמר רב חסדא, אין הכהנים, שידיהם פרוסות, ופושטין אצבעותיהם
42 בשעת ברכת כהנים רשאים לבזף קישאי אצבעותיהן כשאר בני אדם,
43 עד שיחזרו - שיוסבו פניהם מן הצבור. ועוד אמר רבי וירא אמר רבי
44 חסדא, אין השליח ציבור תקורא לכהנים לברך רשאי לקרות להם
45 'כהנים', עד שיכלה קול עניית 'אמן' של ברכת 'הטוב שמך' מפי הצבור,
46 משום ששני קולות אינם נשמעים כאחת. ואין הכהנים רשאים להתחיל
47 בברכה שלפני ברכת כהנים, עד שיכלה דיבור 'כהנים' מפי החזן תקורא
48 אותו. ואין הצבור רשאים לענות 'אמן' על ברכות הכהנים, עד שתכלה
49 ברכה מפי הכהנים. ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת
50 מברכת כהנים, עד שיכלה 'אמן' מפי הצבור.
51 ואמר רבי וירא אמר רב חסדא, אין הכהנים רשאים להתחיל פניהם
52 מן הצבור לאחר ברכתם, ולסובב פניהם למזרח, עד שיתחיל שליח
53 צבור ב'שים שלום', ואין רשאים לעקור רגליהם מן הדוכן וליזוז
54 למקומם, עד שיגמול השליח צבור ברכת 'שים שלום'.
55 ואמר רבי וירא אמר רב חסדא, אין הצבור רשאים לענות אמן על
56 ברכת הקורא בתורה, עד שתכלה הברכה מפי הקורא. ואין תקורא
57 רשאי להתחיל לקרות בתורה, עד שיכלה קול עניית 'אמן' על ברכתו,
58 מפי הצבור. ואין המתרגם את הפסוקים רשאי להתחיל בתרגום, עד
59 שיכלה הפסוק מפי הקורא. ואין תקורא רשאי להתחיל בפסוק אחר,
60 עד שיכלה התרגום מפי המתרגם.
61 ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, המפטיר בנביא צריך
62 שיקרא בתורה תחילה - מפני כבוד התורה, להראות שהיא עיקרית.
63 ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין המפטיר רשאי להתחיל
64 להפטיר בנביא, עד שיגמול ספר תורה ויכרך בפרוכתו, כדי שיוכלו
65 הגוללים לשמוע ההפטר, ולא ידיו טרודים בגלילה.
66 בזמן הגמרא נהגו לשמור הספר תורה בבית אחר ולהביאו משם לבית
67 הכנסת, ולפני הקריאה היו פורסים בגדים נאים על התיבה, ומניחים את
68 הספר תורה עליהם, ואחר הקריאה היו מסירים מהתיבה את הבגדים
69 הללו. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין שליח צבור
70 שסיים את הקריאה ונטל את הספר תורה להצניעו בבית אחר, רשאי
71 להפשיט את התיבה בצבור - כל זמן שהציבור בבית הכנסת, אלא
72 מוליד ספר תורה בליווי הציבור ומניחו בבית המיוחד לו, ואחר כך חזר
73 לבית הכנסת ומפשט את התיבה, ודין זה הוא מפני כבוד הצבור - שאין
74 להטריחם להתעכב בבית הכנסת עם הספר תורה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מט' אייר וכן המברק, ובדאי קבל המענה שלי במברק, רפואה קרובה המחכה
לבשו"ט, ויה"ר שימלא בקשתי בהקדם האפשרי.

נבהלתי לקרות במכתבו אשר תולה הענינים בקפיצת ח"ו שלי, כי אין זה מעניני להקפיד כו' וכו'
והלואי שיתלו בי כל המאורעות הטובים בגשמיות וברוחניות, והשי"ת יצליחו שגם הוא יהי בין אלו...

המחכה לבשו"ט בכל הני"ל ובברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

שמואל-א יא ו-יב

ו וַתִּצְלַח רוּחַ-אֱלֹהִים עַל-שָׁאוּל (כתיב בְּשִׁמְעוֹ) בְּשִׁמְעוֹ אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיַּחַר אָפוֹ מְאֹד: וַיִּקַּח צֶמֶד בָּקָר וַיִּנְתְּחֶהוּ וַיִּשְׁלַח בְּכָל-גְּבוּל יִשְׂרָאֵל בֵּיד הַמְּלָאכִים | לֵאמֹר אֲשֶׁר אֵינָנו יָצָא אַחֲרֵי שָׁאוּל וְאַחֲרֵי שְׁמוּאֵל כֹּה יַעֲשֶׂה לְבַקְרוֹ וַיִּפֹּל פַּחַד-יְהוָה עַל-הָעָם וַיִּצְאוּ בְּאִישׁ אֶחָד: ח וַיִּפְקְדֵם בְּבֹזֶק וַיְהִי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָלֶף וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁלֹשִׁים אָלֶף: ט וַיֹּאמְרוּ לַמְּלָאכִים הַבָּאִים כֹּה תֹאמְרוּן לְאִישׁ יִבְיִשׁ גִּלְעָד מִחֵר תִּהְיֶה-לָּכֶם תְּשׁוּעָה (כתיב בָּהֶם) כָּהֶם הַשֹּׁמֵשׁ וַיָּבֹאוּ הַמְּלָאכִים וַיִּגִּידוּ לְאֲנָשֵׁי יִבְיִשׁ וַיִּשְׁמְחוּ: י וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי יִבְיִשׁ מִחֵר נִצָּא אֲלֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָנוּ כְּכֹל-הַטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם: יא וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיִּשֶׁם שָׁאוּל אֶת-הָעָם שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיָּבֹאוּ בְּתוֹךְ-הַמַּחֲנֶה בְּאֲשֻׁמֹּת הַבָּקָר וַיִּכּוּ אֶת-עַמּוֹן עַד-חֹם הַיּוֹם וַיְהִי הַנִּשְׁאָרִים וַיִּפְּצוּ וְלֹא נִשְׁאָרוּ-בָם שְׁנַיִם יָחַד: יב וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל-שְׁמוּאֵל מִי הָאֹמֵר שָׁאוּל יִמְלֹךְ עָלֵינוּ תָנוּ הָאֲנָשִׁים וְנִמְיָתָם:

רש"י

(ז) לבקרו. לבהמותיו: (ח) ויפקדם בבזק. רבותינו אמרו (יומא כב ב): בשברי חרסים (ס"א, אינו). לשון אחר: בבזק, באבנים, שנטל מכל אחד אבן ומנאם, כמו (לקמן טו ד): ויפקדם בטלאים, שנטל מכל אחד טלה ומנאם בהם, כמו שהיו מונים אותם בחצאי שקלים, ותרגם (משלי כו ח): כצור אבן במרגמה, היך בזקא

דכיפא בקלעא. ובילמדנו: ויפקדם בטלאים, כד אינון מסכנין, באלין בזקיא, כד אינון עתירים, באלין אימריא. לשון אחר: 'בבזק', שם מקום הנזכר בספר שופטים (א ה) וימצאו את אדוני בזק בבזק: (יב) מי האומר. בלשון בזיון, שאול ימלוך עלינו, תנו אותם ונמיתם: ימלוך עלינו. בתמיה:

מצודת דוד

(ו) ותצלח. עבר עליו רוח גודל לבב וגבורה מה' כשמעו וכו', וחרה אפו על נחש העמוני: (ז) ביד המלאכים. אשר באו מיבש גלעד: לאמר. צום לאמר להם: מי שלא יצא למלחמה ינותח בקרו כזה: פחד ה'. לא פחד נתיחת הבקר, כי אם פחדו מה' להמרות פי משיחו: כאיש אחד. רצה לומר: במהירות רב ובהסכמה אחת: (י) ויאמרו אנשי יביש. אמרו לאנשי נחש העמוני: מחר נצא וכו' ועשו בנו כאשר תרצו, ולהטעתם אמרו, שלא יהיו

מצודת ציון

(ז) צמד. זוג, על שם שדרכם ללכת מצומדים ומחוברים: וינתחיהו. חתך כל אחד לנתחים, רוצה לומר לאברים: (ח) בבזק. שם מקום: (ט) לאיש. לכל איש: כחום השמש. כאשר יתחמם השמש בגבורתו, והוא חצי היום: (יא) ראשים. חלקים: באשמורת. מלשון משמר: היום. השמש קרויה יום, כמו (בראשית ג ח): לרוח היום: ויפוצו. נתפזרו, כמו (במדבר י לה): ויפוצו אויביך:

נשמרים: (יא) בתוך המחנה. של נחש העמוני: באשמורת הבקר. הוא המשמר השלישי הסמוך לבוקר: ויפוצו. נתפזרו אלו מאלו: (יב) מי האומר. מי האיש האומר בלעז ובתמיה, שאול ימלוך עלינו וכי הגון הוא למלוכה, את האנשים האלה תנו בידינו ונמיתם, ואמרו זה על כי ראו שה' עמו והתשועה באה על ידו:

דברי הימים ב כט כג-ל

כג וַיִּגִּישׁוּ אֶת־שְׁעֵירֵי הַחֲטָאת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַקָּהָל וַיִּסְמְכוּ יְדֵיהֶם עָלֵיהֶם:
 כד וַיִּשְׁחֲטוּם הַכֹּהֲנִים וַיַּחֲטְאוּ אֶת־דָּמָם הַמִּזְבֵּחַה לְכַפֵּר עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי
 לְכָל־יִשְׂרָאֵל אָמַר הַמֶּלֶךְ הָעוֹלָה וְהַחֲטָאת: כה וַיַּעֲמֵד אֶת־הַלְוִיִּם בֵּית יְהוָה
 בְּמִצְלֹתֵיהֶם בְּנִבְלִים וּבְכַנּוֹת בְּמִצּוֹת דָּוִיד וְגַר חֲזֹה־הַמֶּלֶךְ וַנִּתֵּן הַנָּבִיא כִּי
 בִּיד־יְהוָה הַמִּצְוָה בִּיד־נְבִיאָיו: כו וַיַּעֲמְדוּ הַלְוִיִּם בְּכָל־יְדֵי דָוִיד וְהַכֹּהֲנִים
 בַּחֲצֻצּוֹת: כז וַיֹּאמֶר חֲזַקְיָהוּ לְהַעֲלֹת הָעֹלָה לְהַמְזִיבָה וּבָעֵת הַחֵל הָעוֹלָה
 הַחֵל שִׁיר־יְהוָה וְהַחֲצֻצּוֹת וְעַל־יְדֵי כָל־דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: כח וְכָל־הַקָּהָל
 מִשְׁתַּחֲוִים וְהַשִּׁיר מְשׁוֹרֵר וְהַחֲצֻצּוֹת (כתיב מִחֲצָצִיִּם) מִחֲצָצִיִּם הָפֹל עַד לְכָל־הַחֲצֻצּוֹת
 הָעֹלָה: כט וְכָל־הַחֲצֻצּוֹת לְהַעֲלֹת כָּרְעוּ הַמֶּלֶךְ וְכָל־הַנְּמַצָּאִים אִתּוֹ וַיִּשְׁתַּחֲווּ:
 ל וַיֹּאמֶר יְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לְלוֹאִים לְהַלֵּל לַיהוָה בְּדַבְרֵי דָוִיד וְאָסַף
 הַחֲזֹה וַיְהַלְלוּ עַד־לְשֹׁמְחָה וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ:

רש"י

בכלי שיר דכתיב עבודת עבודה איזוהי עבודה
 שצריכה עבודה אחרת עמה הוי אומר זה
 השיר בכלי שיר, ועבודת משא (שם) נכון
 לפרש על השיר כדכתיב (לעיל א' ט"ו) וכנניהו
 שר הלויים במשא כי מבין הוא שהיה ממונה
 להרים קול הנגון של שיר: (כו) והכהנים
 בחצצרות. ככתוב ובני אהרן הכהנים יתקעו
 בחצצרות (במדבר י'): (ל) להלל לה' בדברי
 דוד. זה הודו לה' קראו בשמו ככתוב למעלה
 (א ט"ז) ביום ההוא אז נתן דוד בראש להודות
 וגו':

(כד) לכפר על כל ישראל. שחטאו בעבודת
 כוכבים כן אמר המלך תהי העולה והחטאת
 עבור כל ישראל, בפרשת שלח לך (מדבר ט"ו)
 כתיב ועשו כל העדה פר וגו' וכתוב (ויקרא ד')
 והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת וכאן כתיב
 ויביאו פרים ואילים וצפירי עזים שבעה אלא
 הוראת שעה היתה: (כה) כי ביד ה' המצוה
 ביד נביאיו. לשורר הלויים בכלי שיר לא כתוב
 בתורה שיהא קרבן טעון שירה אלא מצות ה'
 שצוה ביד נביאיו לשורר על הקרבן ורבותינו
 פ"י במסכת ערכין מניין שהלויים טעונים לשורר

מצודת ציון

(כה) במצלתים וגו'. שמות מיני כלי זמר: (כז) החל.
 התחיל: (כט) כרעו. נפלו על ברכיהם: (ל) ויקדו. ענין
 כפיפת הקדקוד: (לא) ויען. ענין הרמת הקול כמו וענו
 הלויים וכו' קול רם (דברים כז):

מצודת דוד

(כד) ויחטאו. מתן הדם הנתון באצבע קרוי חטוי וכן
 ויחטאת על המזבח (שמות כ"ט): כי לכל ישראל וכו'.
 בעבור כל ישראל אמר המלך להקריבם: העולה. הפרים
 והאילים והכבשים הביאו לעולה וצפירי העזים לחטאת:
 (כה) במצות דוד. כמו שצוה דוד וכו': כי ביד ה'. מצות

השיר אמורה היא מה' ביד נביאיו ועם שלא הוזכר בפירוש בתורת משה: (כז) החל העולה. העלאת העולה: ועל
 ידי וכו'. חזור על השיר לומר שהשיר היה ע"י כלי השיר שעשה דוד: (כח) והשיר משורר. ר"ל השיר היה משורר
 ע"י בעלי השיר: הכל. לא פסקו המשוררים ותוקעי החצוצרות עד שגמרו העלאת העולה: (ל) בדברי דויד. בהלולים
 שעשה דוד ואסף: עד לשמחה. מרוב הדבקות אל המקום ברוך הוא שהיה להם בעת ההלול באו אל השמחה:

והיה בה כְּדִי לְהַמִּית אִם תִּכָּה עַל לִבּוֹ, וְהִלָּכָה לָהּ עַל מִתְּנִיּוֹ, וְלֹא
 הָיָה בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית בַּהֲכָאתָהּ עַל מִתְּנִיּוֹ, וְמָתָּ, פְּטוּר, שֶׁאֵף עַל פִּי
 שֶׁנִּתְּכִין לְמַכַּת מִיתָה, מִלִּבֵּךְ זֹאת יֵשׁ דִּין שִׁכְנוּ מִכָּה הָרְאוּיָה לְהַמִּית,
 וְכִיּוֹן שֶׁמִּכָּה זֹו לֹא הִיָּתָה רְאוּיָה לְהַמִּית, נִחָשֵׁב שֶׁלֹּא הוּא הָרֹג.
 נִתְּכִיּוֹן לְהַכּוֹת אֶת הַגְּדוֹל – אִדָּם גְּדוֹל, וְלֹא הָיָה בָּהּ בִּאֲבָן כְּדִי
 לְהַמִּית אֶת הַגְּדוֹל, וְהִלָּכָה לָהּ עַל הַקֶּסֶן שֶׁעֲמַד עַל יָדוֹ, וְהָיָה בָּהּ
 כְּדִי לְהַמִּית אֶת הַקֶּסֶן, וְמָתָּ, פְּטוּר, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהָתָרוּ בּוֹ שִׁמָּא
 תִּפְגַּע הָאֵבָן בְּקֶטֶן וְתִהְיֶה הַתְּרָאָה סֶפֶק הִיא, וְאִינָּה הַתְּרָאָה.
 נִתְּכִיּוֹן לְהַכּוֹת אֶת הַקֶּסֶן, וְהָיָה בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית אֶת הַקֶּסֶן, וְהִלָּכָה
 לָהּ עַל הַגְּדוֹל שֶׁעֲמַד עַל יַד הַקֶּסֶן, וְלֹא הָיָה בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית אֶת
 הַגְּדוֹל, וְמָתָּ, פְּטוּר, שֶׁהָיָה הַכָּה מִכָּה שֶׁאִינָּה רְאוּיָה לְהַמִּית.
 הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה אֹפְנִים בָּהֶם הַרְצָצָה חַיִּיב, אֵף עַל פִּי שֶׁהַרְצִיחָה
 נַעֲשֶׂתָה בְּדֶרֶךְ שׁוֹנָה מִכּוּוֹנָתָהּ: אֶבֶל נִתְּכִיּוֹן לְהַכּוֹת עַל מִתְּנִיּוֹ, וְהָיָה
 בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית בַּהֲכָאתָהּ עַל מִתְּנִיּוֹ וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהִיָּה בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית
 אִם תִּכָּה עַל לִבּוֹ, וְהִלָּכָה לָהּ עַל לִבּוֹ, וְמָתָּ, חַיִּיב.
 נִתְּכִיּוֹן לְהַכּוֹת אֶת הַגְּדוֹל, וְהָיָה בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית אֶת הַגְּדוֹל וְהָתָרוּ
 בּוֹ עָלָיו, וְהִלָּכָה לָהּ עַל הַקֶּסֶן שֶׁעֲמַד עַל יַד הַגְּדוֹל, וְמָתָּ, חַיִּיב.
 רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, אִפְּלִי אִם נִתְּכִיּוֹן לְהָרוֹג אֶת זֶה – אֶת רֵאוּבֵן,
 וְהָרַג אֶת זֶה – אֶת שִׁמְעוֹן, הִרִי הוּא פְּטוּר.

גמרא

מִבְּרֵרֶת הַגִּמְרָא: רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲהֵיִיא – עַל אִיזוֹ בָּבָא בַּמִּשְׁנָה אָמַר אֶת
 דְּבָרָיו. אִילִּימָא – אִם נִאֲמַר שְׁדַּרְבִּי נִאֲמַר, אִסִּיפָא – עַל סוֹף דְּבָרֵי
 תִּנָּא קָמָא, שֶׁאִם נִתְּכִין לְהַכּוֹת אֶת הַגְּדוֹל וְהָרַג קֶטֶן חַיִּיב, וּמִבּוֹאֵר
 שֶׁאִפְּלִי נִתְּכִין לִזֶּה וְהָרַג אֶת זֶה חַיִּיב, וְכֵן רַבִּי שִׁמְעוֹן לְחִלּוֹק שֶׁהוּא
 פְּטוּר, אִם כֵּן רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר מִכְּעֵי לִיָּה – הִיָּה לְתַנָּא שְׁסִידֵר אֶת
 הַמִּשְׁנָה לְקַצֵּר בַּלְשׁוֹנוֹ וְלִוְמֵר 'זָרֵב שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר'. אֶלָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן
 דִּבֵּר אֲרִיִּישָׁא – עַל הִישָׁא שֶׁל הַמִּשְׁנָה, שֶׁנִּאֲמַר בָּהּ, נִתְּכִיּוֹן לְהָרוֹג
 אֶת הַבְּהֵמָה וְהָרַג אֶת הָאָדָם, לְעוֹבֵד בַּכּוֹכָבִים וְהָרַג אֶת יִשְׂרָאֵל,
 לְנִפְלָאִים וְהָרַג אֶת בֶּן מִיִּימָא, פְּטוּר, הָא – וּמִשְׁמַע שֶׁאִם נִתְּכִיּוֹן
 לְהָרוֹג אֶת זֶה – אִדָּם בֵּן בְּרִית, וְהָתָרוּ בּוֹ עָלָיו, וְהָרַג אֶת זֶה – אִדָּם
 אַחֵר כְּמוֹהוּ, חַיִּיב, שֶׁהָיָה הַתְּכִיּוֹן לִבֵּן בְּרִית וְהָתָרוּ בּוֹ הַתְּרָאָה וְדָא,
 וְגַם הָרַג בֵּן בְּרִית. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק עַל זֶה וְאוֹמֵר שֶׁאִפְּלִי נִתְּכִיּוֹן
 לְהָרוֹג אֶת זֶה – אִדָּם בֵּן בְּרִית, וְהָרַג אֶת זֶה – אִדָּם אַחֵר כְּמוֹהוּ, הִרִי
 זֶה פְּטוּר.

בִּירוֹר בְּשִׁיתָת רַבִּי שִׁמְעוֹן: זֶה פְּשִׁיטָא שֶׁאִם קָאִי – עוֹמְדִים רְאוּבֵן
 וְשִׁמְעוֹן אַחַד עַל יַד הַשֶּׁנִּי, וְאִמֵּר הַרְצָח, אֲנָא לְרֵאוּבֵן קָא מִיִּבְּוִנָא
 לְשִׁמְעוֹן לֹא קָא מִיִּבְּוִנָא – אִנִּי מִתְּכִין לְהָרוֹג אֶת רֵאוּבֵן וְלֹא אֶת
 שִׁמְעוֹן, הִיִּינוּ פְּלוּגִיתִיָּהּ – זֹו הִיא הַמַּחְלֻקָּתָהּ הַשְּׁנִיָּה בַּמִּשְׁנִיתָה,
 שֶׁחֲכָמִים מַחֲיִיבִים וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פְּטוּר. אֲבָל יֵשׁ לְבַר כֶּשֶׁאֲמֵר הַרְצָח,
 לְחַד מִיִּנְיָהּ – הִרִינִי מִתְּכִין לְהָרוֹג אֶת מִי שִׁיּוּדָמֵן מִבֵּין שְׁנֵיהֶם,
 וְהִלָּכָה הָאֵבָן וְהָרַגָה אֶת רֵאוּבֵן, מָאִי, הָאִם כִּיּוֹן שֶׁנִּתְּכִימָה כּוּוֹנָתָהּ
 בְּמָה שֶׁנִּהְרָג רֵאוּבֵן, נִחָשֵׁב שֶׁהָרַג אֶת מִי שֶׁהִתְכִּין אֵלָיו וְחַיִּיב, אוֹ
 מֵאַחַר שֶׁלֹּא הִתְכִּין אֵלָיו בְּדוּקָא, וְאֵף אִם שִׁמְעוֹן הִיָּה זֶה שֶׁנִּהְרָג גַּם
 כֵּן הִיָּה נֹחַ לוֹ, אִין זֶה נִקְרָא שֶׁמִּתְכִּין אֵלָיו, וּפְטוּר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, אִי
 נָמִי – כִּמוֹ כֵּן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּאוֹפֵן שֶׁכְּסָבוֹר הִיָּה הַרְצָח שֶׁאִדָּם זֶה
 שָׁבָא לְהוֹרוֹג לְרֵאוּבֵן הוּא, וְנִמְצָא שֶׁהוּא שְׁמַעוֹן, מָאִי, הָאִם כִּיּוֹן
 שֶׁהִתְכִּין לְגוֹף הַזֶּה, נִקְרָא מִתְּכִין וְחַיִּיב, אוֹ כִיּוֹן שֶׁלֹּאִדָּם הַזֶּה (שִׁמְעוֹן)
 לֹא הִתְכִּין פְּטוּר רַבִּי שִׁמְעוֹן.

פּוֹשְׁטָת הַגִּמְרָא: תָּא שְׁמַע דְּתַנָּיָא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר אִינוּ
 חַיִּיב עַד שִׁיאֲמַר לְפָלוּנִי אִנִּי מִתְּכִיּוֹן, וְאוֹתוֹ פְּלוּגִי הָרַג. וּמִשְׁמַע
 שֶׁצִּירִךְ שִׁייד כּוּוֹנָתוֹ לְאָדָם מִסּוּיָם, אֲבָל אִם הִתְכִּין לְאַחַד מִשְׁנִים אוֹ
 שֶׁהִתְכִּין לְגוֹף שֶׁהָרַג אֵךְ לֹא לְאוֹתוֹ אִדָּם, פְּטוּר.

הַגִּמְרָא מְבִרֵּרֶת אֶת מִקּוֹר דְּבָרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: מָאִי
 מַעֲמָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁאִינוּ חַיִּיב עַד שִׁיהָרוֹג אֶת מִי שֶׁהִתְכִּין אֵלָיו.

מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: אֲמַר קְרָא (דְּבָרִים יט א) 'כִּי יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ
 וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכְהוּ נֶפֶשׁ וְמָתָּ, וְגו', וְאָרַב לוֹ מִיּוֹתֵר, וְכֵן לְלַמֵּד
 שֶׁאִינוּ חַיִּיב עַד שִׁיתְּכִיּוֹן לוֹ – לְנִרְצָח.

מִבְּרֵרֶת הַגִּמְרָא: וְרַבִּנָּן שְׁחֻלְקִים עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַה דּוֹרְשִׁים מִשֶּׁם.
 אֲמַר רַבִּי (בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל) רַבִּי יִצְחָק, וְאָרַב לוֹ, פְּרָט לְיוֹרֵק אֲכִין
 לָגו – לְתוֹךְ חֲבוּרָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם, נִכְרִים וְיִשְׂרָאֵלִים, וְנִתְּכִין לְהָרוֹג אֶת
 מִי שִׁיּוּדָמֵן לוֹ וְהָרַג יִשְׂרָאֵל, פְּטוּר.

הַגִּמְרָא מְבִרֵּרֶת מַה טִּיבָה שֶׁל חֲבוּרָה זֹו: הִיכִי דָמִי – כִּיצַד מְדוּבֵר,
 אִילִּימָא דְאִיכָא – אִם נִאֲמַר שֶׁשֶׁם הַשְּׁעָה בּוֹתִים – גּוֹיִם וְאֲחֵר
 יִשְׂרָאֵל בִּינִיחָן, מְדוּעַ הוֹצִרְכּוּ לְלַמֵּד שֶׁהוּא פְּטוּר מִפְּסוּק, תִּפְשִׁיךְ לִיָּה
 – הִלָּא גַם בְּלֹא זֶה אֲפֻשֵׁר לְלַמֵּד כֵּן, מִשּׁוֹם דְּרִיבָא בּוֹתִים נִינְחוּ –
 מִשּׁוֹם שֶׁרֹוב הַחֲבוּרָה גּוֹיִם הֵם, וּמֵאַחֵר שֶׁהוֹלְכִים אַחֵר הָרֹוב, נִחָשֵׁב
 כְּמִתְכִּין לְהָרוֹג גּוֹי וְהָרַג יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא פְּטוּר, אִי נָמִי – וְאִפְּלִי אִם
 תִּאֲמַר שֶׁמְדוּבֵר בְּפִלְגָא וּפִלְגָא – שֶׁחֲצִי מִבְּנֵי הַחֲבוּרָה הֵם גּוֹיִם וְחֲצִי
 יִשְׂרָאֵל, עֲדִיין גַּם בְּלֹא הַפְּסוּק יֵשׁ לְפוֹטְרוֹ, שֶׁכֹּאשֶׁר בָּאִים לְדוֹן הָאִם
 נִחָשֵׁב שְׁכוּוֹנָתוֹ הִיָּתָה לְהָרוֹג יִשְׂרָאֵל אוֹ לְהָרוֹג גּוֹי, אִין הִרְבֵּר מוֹכְרַע
 לֹא לְכָאֵן וְלֹא לְכָאֵן, שֶׁהָיָה מַחְצָה עַל מַחְצָה הֵם, וְהָיָה זֶה סֶפֶק וְכַפֵּךְ
 נִפְשׁוֹת לְהַקְלֵל כְּמוֹ שֶׁלְמַדְנוּ מִהַכְּתוּב (בְּמִדְרַב לַח ב) 'וְהִצִּילוּ הָעֵדָה', וְיֵשׁ
 לְדוֹנוֹ כְּמִתְכִּין לְהָרוֹג גּוֹי וְהָרַג יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא פְּטוּר.

מִסִּיקָה הַגִּמְרָא: לֹא צְרִיכָא – לֹא נִצְרַךְ הַפְּסוּק לְלַמֵּד שֶׁהוֹצִיר אֵבָן
 לְתוֹךְ הַחֲבוּרָה פְּטוּר, אֲלֹא בְּאוֹפֵן דְאִיכָא – שִׁישׁ בַּחֲבוּרָה זֹו הַשְּׁעָה
 יִשְׂרָאֵל וְכּוֹתֵי אֲחֵר בִּינִיחָן, שֶׁלְכֹאֲרוּהָ הִיָּה לָנוּ לְחִיּוּב, כִּי מֵאַחֵר
 שֶׁהוֹלְכִים אַחֵר הָרֹוב, נִחָשֵׁב כְּמִתְכִּין לְהָרוֹג יִשְׂרָאֵל, וְהוֹצִיר הַפְּסוּק
 לְהַשְׁמִיעַ שֶׁפְּטוּר וְאִין הוֹלְכִים בּוֹזֵא אַחֵר הָרֹוב, מִשּׁוֹם דְּהִיָּה לִיָּה –
 שֶׁהָיָה בּוֹתִי קְבוּעַ הוּא בְּמִקּוֹמוֹ, וְכָל קְבוּעַ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִיעוּט,
 בְּמַחְצָה עַל מַחְצָה דָּמִי, וְדָנִים כֹּאֲלוֹ יֵשׁ מַחְצָה גּוֹיִם וּמַחְצָה יִשְׂרָאֵל,
 וְהָיָה הוּא פְּטוּר כְּדִין סֶפֶק נִפְשׁוֹת לְהַקְלֵל.

הַגִּמְרָא מְבִרֵּרֶת פִּירוּשׁ הַמִּקְרָאוֹת בְּפִרְשַׁת מִשְׁפָּטִים לְפִי שִׁיתָת רַבִּי
 שִׁמְעוֹן. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: בְּשִׁלְמָא לְרַבִּנָּן, דְאִמְרִי – שֶׁאִמְרוּ בַּמִּשְׁנֵיתָה
 שֶׁנִּתְּכִיּוֹן לְהָרוֹג אֶת זֶה – יִשְׂרָאֵל אַחַד, וְהָרַג אֶת זֶה – יִשְׂרָאֵל אַחֵר,
 חַיִּיב מִיתָה כְּדִין רֹצָח, לִפִּי דְבָרֵיהֶם מִיּוֹשֵׁב דְּכִתְיָב – זֶה שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת
 כא כב) 'כִּי יִנְצוּ אֲנָשִׁים וְנִנְצוּ אִשָּׁה הָרָה', וְאֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּמַצּוֹת
 שְׁבִימִיתָה – בְּמִרְיָבָה עַל מִנֵּת לְהָרוֹג הַכֶּתִּיב מְדַבֵּר, שֶׁרָצוּ לְהָרוֹג
 אַחַד אֶת חֲבִירוֹ, דְּכִתְיָב – שֶׁהָיָה כְּתוּב בַּפְּסוּק הָבָא (שֵׁם כא כג), וְאִם
 אֲסוֹן יִהְיֶה וְנִתְּתָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ, וּפִירוּשׁוֹ, שֶׁאִם עַל יָדִי נִגִּיפָת
 הָאִשָּׁה יִהְיֶה אֲסוֹן, כְּלוֹמֵר שֶׁהָאִשָּׁה תָּמוּת, יִתֵּן הַמִּכָּה אֶת נֶפֶשׁוֹ תַּחַת
 נֶפֶשׁהּ, וְהִינֵנוּ שִׁיעֲנֵשׁ בְּמִיתָה. וּמוֹכַח שֶׁמִּרְיָבָה זֹו הִיָּתָה עַל דַּעַת לְהָרוֹג
 אֶת חֲבִירוֹ, שֶׁאִם לֹא כֵּן מְדוּעַ נִעֲנֵשׁ בְּמִיתָה, וְהִלָּא שׁוּגֵה הוּא, אִמְנָם
 כְּשֶׁנִּתְּכִין לְהָרוֹג, חַיִּיב, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְּכִין לְהָרוֹג אֶת חֲבִירוֹ וְכִמוֹ
 שֶׁכְּתוּב 'כִּי יִנְצוּ אֲנָשִׁים' וְהָרַג אִשָּׁה.

הַגִּמְרָא מְסַיֶּמֶת אֶת קוּשִׁיתָהּ: אֶלָּא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר בַּמִּשְׁנֵיתָה
 שֶׁנִּתְּכִין לְהָרוֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה פְּטוּר, הָאִי – פְּסוּק זֶה שֶׁכְּתוּב (שֵׁם
 ו') וְנִתְּתָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ, מָאִי עֲבִיד לִיָּה – כִּיצַד מֵתִפֵּרֵשׁ לְדַעַתוֹ,
 הִרִי אִין לְפָרֵשׁ כְּפִשּׁוּטוֹ, שֶׁחַיִּיב מִיתָה, כִּי מְדוּבֵר שֶׁנִּתְּכִין לְאִישׁ וְהָרַג
 אִשָּׁה, שֶׁפְּטוּר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן.

מֵתִרְצָת הַגִּמְרָא: הַכוּוֹנָה בְּמָה שֶׁכְּתוּב 'וְנִתְּתָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ', שִׁיתָן
 מְמוֹן תַּחַת נֶפֶשׁ הָאִשָּׁה, וְהִינֵנוּ שִׁיתָן לְיוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה אֶת דְּמִיָּה, כִּפִּי
 שֶׁהִיָּתָה יְכוּלָה לְהַמְכֵּר בְּשׁוֹק אִם הִיָּתָה שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית. וְכִדְרַבִּי –
 וְכִדְרֵי רַבִּי, דְּתַנָּיָא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי אוֹמֵר 'וְנִתְּתָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ',
 אִין נִתִּינָה זֹו אֲלֵא נִתִּינָתָּ מְמוֹן. וּמוֹכִיחַ רַבִּי דִּרְךְ שֶׁאֲלֵא וְתִשְׁבּוּדָה: אֲתָה
 אוֹמֵר שִׁיתָן מְמוֹן, אוֹ אִינוּ כֵּן, אֲלֵא שִׁיתָן נֶפֶשׁ מְמוֹן, וְהִינֵנוּ שִׁיעֲנֵשׁ
 בַּעֲבוּשׁ מִיתָה. הִרִי תִשׁוּבְתָךְ, שֶׁנִּאֲמָרָה 'נִתְּנָה' לְמַפָּה – בַּפְּסוּק
 מֵאוּרָח יוֹתֵר, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת כא כג) וְאִם אֲסוֹן יִהְיֶה 'וְנִתְּתָה' נֶפֶשׁ תַּחַת
 נֶפֶשׁ, וְנִאֲמָרָה

והיה בה כדי להמית על לבו. האבן הזאת אם תכה על לב ראיה להרוג אבל על המתנים אין בה כדי להמית פטור דתרתיה בעינן שיהא מתכוין למכת מיתה ושיכנו מכת מיתה דאם לא נתכוין למכת מיתה התראת ספק היא דהתרו בו אל תורק דשמא תלך על לבו: **גמ' אי נימי אסיפא**. דקאמר ת"ק נתכוון להכות את הגדול והלכה לה על הקטן ומת חייב אלמא נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב: **ר"ש פוטר מיבעי ליה**. דהא בהדיא קאמר לה ת"ק ולמה ליה לר' שמעון למחדר פרושא ומאי אפילו: **הא נתכוון להרוג את זה**. והתרו בו עליו דהתראת דאי הוא והרג את זה חייב דאיכא התראה על בן ברית והרי מתכוון לבן ברית והרגו ור"ש אומר וכו' והאי דשיבך רבי שמעון מפאפ בהדיא ומחדר אדוקיא דרישא דלא תימא ר"ש פוטר אכולהו ואפילו נתכוון על מתניו והלכה לו על לבו: **אמר אחד מינייהו**. קא מיכוונא ולא איכפת ליה מינייהו: **מאי**. לר"ש מקרי ליה מיתכוון לו ומיחייב או דילמא כיון דאי אולא איידך ושבך ליה להאי הוה נמי ניהא ליה לאו מתכוון הוא: **אי נמי**. להכות את הגוף הזה אבל בסבור הוא שהוא ראובן ונמצא שמעון מי אמרינן כיון דלחאי גופא איתכוון מתכוון הוא לו או דילמא כיון דלחאי גברא לא איכוין פטר ליה ר' שמעון: **עד שיאמר לפלוני אני מתכוין**. ואותו פלוני הרג וכו' אמר לחד מינייהו לא ייחד אותו וכן בסבור ראובן נמצא שמעון לא זהו פלוני שנתכוון לו: **ואמר לו**. קרא תירא הוא נכתוב כי יהיה איש שונא לרעהו וקם עליה: **ורבנן**. דפלגי עליה דרבי שמעון מאי דרשי ביה: **אמר רבי ינאי** פרט לזורק **אבן** לגו. לתוך חבורה של בני אדם גרים וישראלים אבל נתכוון לישראל זה והרג את חבריו לא אתא קרא למעוטה: **תיפוק ליה וכו'**. ולמה לי קרא: **אי נמי פלגא ופלגא**. למה לי קרא למפסריה הא כיון דמצי למימר לגוים קא מתכוונא אית לך למפטריה משום דספק נפשות להקל מוהצילו העדה (יומא ד' פד): **לא צריכא וכו'**. ואשמעינן קרא דפטור משום דהוה ליה נזק קבוע בניהו וילפינן מהאי קרא דכל קבוע לא פחות מלהיות נזק במחצה על מחצה והוי ספק נפשות להקל ומחבא נפקא לן בכל דוכתי דכל קבוע במחצה על מחצה דמי והא ליכא למילף מיניה כרובא דמי דהא מחבא תיתי לן דילמא האי דפטר ליה להאי משום דספק נפשות להקל ולא משום דחשבי ליה כרובא אבל מחצה על מחצה ילפינן מיניה דאי לאו במחצה על מחצה דמי לא הוה ליה ספק נפשות להקל ואמאי פטור הא רובא דישאל ניהו ורבנן אית להו נתכוון להרוג את זה חייב: **במצות שבמיתות הכותב מדיב**. שהיה מתכוון להרוג את חבריו: **כרבתים ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש**. ואי לא נתכוון להרוג היאך מקטיל וכו' איתכוון מיהא חייב אף על גב דלא נתכוון אלא לחבירו דהא כתיב וכו' יצאו אנשים וגו': **ממון**. דמי האשה יתן ליורשיה: **תניתה**

והיה בה כדי להמית על לבו, והלכה לה על מתניו, ולא היה בה כדי להמית על מתניו, ומת. פטור. נתכוון להכות את הגדול, ולא היה בה כדי להמית את הגדול, והלכה לה על הקטן, והיה בה כדי להמית את הקטן, ונתכוון להכות את הקטן, והיה בה כדי להמית את הגדול, ולא היה בה כדי להמית את הגדול, ומת. פטור. אבל נתכוון להכות על מתניו, והיה בה כדי להמית על מתניו, והלכה לה על לבו, ומת. חייב. נתכוון להכות את הגדול, והיה בה כדי להמית את הגדול, ולא היה בה כדי להמית את הגדול, והלכה לה על הקטן, ומת. חייב. רבי שמעון אומר, אפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור: **גמרא רבי שמעון, אהריא. אילימא אסיפא, רבי שמעון פוטר, מיבעי ליה. אלא ארישא, נתכוון להרוג את הפהמה והרג את האדם, לעובר פוככים והרג את ישראל, לנפלים והרג את בן קיימא, פטור. הא, נתכוון להרוג את זה והרג את זה, חייב. רבי שמעון אומר, אפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה, פטור. פשיטא, קאי ראובן ושמעון, ואמר אנא לראובן קא מיכוונא, לשמעון לא קא מיכוונא, היינו פלוגתייהו. אמר לחד מינייהו, מאי אי נמי, פסבור ראובן ונמצא שמעון, מאי. תא שמע, דתניא, רבי שמעון אומר, עד שיאמר לפלוני אני מתכוון. מאי טעמא דרבי שמעון, אמר קרא 'וארב לו וקם עליו', עד שיתכוון לו. ורבנן אמר רבי ינאי, פרט לזורק אבן לגו. היכי דמי, אילימא דאיכא תשעה פותים ואחד ישראל ביניהן, תיפוק ליה דרובא פותים ניהו. אי נמי פלגא ופלגא, ספק נפשות להקל. לא צריכא, דאיכא תשעה ישראל וכוותי אחד ביניהן, דהוה ליה פותי, קבוע, וכל קבוע, במחצה על מחצה דמי. בשלמא לרבנן, דאמרי נתכוון להרוג את זה והרג את זה, חייב, דכתיב 'וכי יצאו אנשים וננפו אשה הרה', ואמר רבי אלעזר, במצות שבמיתות הכותב מדיב, דכתיב 'אם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש'. אלא לרבי שמעון, האי 'ונתתה נפש תחת נפש', מאי עביד ליה. ממוון, וכדריב, דתניא, רבי אומר 'ונתתה נפש תחת נפש', ממוון. אתה אומר ממוון, או אינו אלא נפש ממש. נאמרה 'תניתה' למטה, ונאמרה 'תניתה'**

א"נ פלגא ופלגא כו'. תימא אליבא דמאן קא מסיק הכי אי אליבא דמאן דאמר (מכות דף טו) התראת ספק לאו שמה התראה בלאו טעמא דספק נפשות להקל פטרינן ליה מטעמא דלאו שמה התראה אפילו סבירא לן דספיקא להחמיו ואי אליבא דמ"ד התראת ספק שמה התראה היכי פטרינן ליה הכא אם נמצא שישאל הרג הא מייחבין ליה בהכה את זה וחזר והכה את זה ואף על גב דספק הוה ובגוהר שאמרו וי"ל דשנייהו שיועד בברור שיבא לידי ודאי איסור אם שנייהו או אם יכה שניהם משום הכי שמה התראה אבל הכא בזרק אבן לגו אינו יודע שיבא לידי ודאי איסור שאינו יודע את מי יכה:

ובל קבוע במחצה על מחצה דמי. מחבא נפקא לן בכל דוכתי כדאיתא פ"ק דכתובות (ו' טו. ושם) ותימא ר"ש דלית ליה חך דרשה מנא ליה ואין לומר משום דמסקינן ר"ש כרבי דיליף נתינה נתינה ואייתר ליה וארבי לו לכל קבוע דאכתי לתנא דבי חזקיה אליבא דר"ש קשה מנא ליה כל קבוע ועוד כיון דפטר ר"ש אפילו בכולם ישראלים עד שיאמר לפלוני אני מתכוון לא שייך למדרשה כלל וי"ל דרש לפרש לר"ש בתעשה ישראלים חזק ודי ואמר לאותו שעומד שם אני מתכוין דמפטר מטעם כל קבוע מוארב לו וכו' האי גזנא אם כולם ישראלים חייב: (זה הדבור שייך לקמן ע"ב)

ומפקא מדרבנן. תימא דבפרק אלו נערות (כתובות דף לז. ושם) דס"ד מעיקרא דפליגי רבי יוחנן ורש"י בקיש בחיבי מיתות שוגגין אי פטורין מן התשלומין אי לא ופריך מי איכא למ"ד חייבין והתנא דבי חזקיה וכו' ומתוך קשיא זו מוקי פלוגתא בחיבי מלקות שוגגין ומאי קושיא הא איכא הכא תנאי דלית להו תנא דבי חזקיה וי"ל דהא דפליגי עליו לאו משום דלית להו היקשא לענין ממוון אחר דבהדי מיתה כגון זרק חץ בשבת מתחלת ד' לסוף ד' וקריע שיראין בהליכתו דאמר התם באלו נערות (דף לא.) דפטור או לזמי ולדות דבהדי מיתה דאשה אבל לענין דמי הנזרק דוקא פליגי משום דגלי רחמנא ונתתה נפש וגו' ממוון ומיהו קשה דבריש הנהניק לקמן (דף פד) משמע דאיכא תנאי דלית להו היקשא בכל דקאמר הניחא למאן דאית ליה תנא דבי חזקיה אלא למאן דלית ליה היקשא למה לי וי"ל דהיינו תנא דברייתא דרבי חגא מדרומא דפרק ד' וה' (ב"ק דף מב. ושם) דדריש אנשים כי נתכוון זה לזה א"ע"ש שיש אסון באשה יעשו אלמא לית ליה ומ"מ בכתובות חשיב ברייתא דחזקיה עיקר טפי משום דחזקיה בריה דר' חייא ושונה ברייתות של אביו כדאמרין כל ברייתא דלא מיתניא בי רבי חייא וכו' ועי' דבכתובות (דף לה. ושם) פריך לר' יוחנן דקיס ליה דאית ליה ברייתא דחזקיה דלעיל בההוא פרקא (דף לב.) תנא התם הבא על אחותו שיהי לה קנס ופריך ממונתיקן דאלו קל הלוקח הבא על אחותו וק"ל דאית לוקה ומשלם ומשני ר' יוחנן בדלא אתרו ביה וקתני סיפא על בנה אין לה קנס מפני שמיתות מיתת ב"ד והא דלא מותבי מדריב יוחנן גופיה לפי שצריך להקשות מתוך הדיוק ומקשה בפשיטות הלשון מבריתא דחזקיה וא"ת וכיון דתנא דבי חזקיה מפאק מדריב ומדרבנן ונתתה נפש וגו' במאי מוקי ליה לא בממוון ולא במיתה דאתרייהו מיפטר מתכוין להרוג את זה והרג את זה דהוה לומר דלא מוקי קרא במתכוין להרוג את זה והרג את זה דהא פשיטא דבהכי איירי שמכוון לחבירו דכתיב וכו' יצאו אנשים וכתבי ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש מאי עביד ליה ואי מיתוקם קרא בנתכוון לאותו עצמו שהרג מאי קשיא ליה וצריך לומר דרואי הש"ס לא דחיק כולי האי אבל חזקיה על כרחיה מוקי דבכל ענין שיש אסון פטור לחזקיה מממוון אלא לא יהיה אסון כלל קאמר:

מכה אדם ומכה בהמה. תימה דבריש פ' הנחנקין (לקמן פד): מוקי להאי קרא במכה אביו ומה שייך בו לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה ויש לומר דהיקשא לאו מההוא קרא נפקא אלא מקרא דלעיל מניה ואיש כי יכה כל נפש אדם וכתוב בתריה מכה נפש בהמה ישלמה דההוא ברוצח כתיב כדאיתא בפ' יוצא דופן (גדה דף מד: ושם) ואע"ג דלפי גירסא אחת דבריש החובל (ב"ק דף פג:) משמע דההוא קרא בחובל בחבירו איירי ליתא לההוא גירסא כדפרישית שם ומיהו בפרק הנחנקין (לקמן ד' פד:) משמע דמקרא דמיתוקם במכה אביו הוי היקשא דתנא דבי חזקיה ועוד משמע בפרק אלו נערות (כתובות ד' לו: ושם) דמכה אדם הוי היקשא דקאמר ולתנא דבי חזקיה ממאי דבחול כתיב דילמא בשבת כתיב דבמכה בהמה גופיה איכא לפלוני ומשני לא ס"ד דכתיב מכה בהמה ישלמה ומכה אדם יומת משמע דמההוא קרא הוי היקשא וצ"ל דאף על גב דמיעיקרא בעי לאוקמי קרא במכה אביו משום דלא כתב ביה ומת ויהיו משום דצריכין למדרש מניה חבורה במכה אביו אבל במסקנא דנפקא לן חבורה באם אינו ענין מנפש בהמה מיתוקם מכה אדם ברוצח אע"ג דלא כתיב ביה ומת ומיהו קשה דבמסקנא נמי מפיק מניה התם דמותר להקוי דם לאביו וצ"ל דמיידי בין במכה אביו בין במכה חבירו במכה אביו מדכתיב הכאה סתם ולא כתיב ומת ובמכה חבירו דבר הלמוד מענינו דומיא דקרא דלעיל מניה דמיידי ברוצח ולצדדין מיידי לענין חבירו במיתה ולענין אביו בחבורה בעלמא וכיון דבבבולוהו איירי קרא גמרינן שפיר ממכה בהמה:

בין שוגג למזיד. בשלשה עניניו ממון איירי תנא דבי חזקיה דבין שוגג למזיד מיידי בממון אחרי בהדי מיתה ונפקא לן מניה דחייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין משום דלא חלקת דאחבי מיידי לה בסוף המניח (ב"ק דף לה: ושם) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לה:) ולענין זה לכ"ע אית להו היקשא דבי חזקיה כדמובא באלו נערות (שם) דפריך ומי איכא למיד' חייבי מיתות שוגגין חייבין וכו' אבל בין מתוכין לשאין מתוכין לאו בממון אחר בהדי מיתה איירי דמשוגג נפקא וק"ו אלא לפטור מדמי הנהרג ולאפוקי מדברי דרדרי בנתיבין להרוג את זה והרג את זה ונתנה נפש ממון והשתא קמ"ל תנא דבי חזקיה דכמו נתיבין להרוג את זה והרג את שמתוכין פטור ה"נ שאין מתוכין דאחבי מיידי לה בשמעתין ובין דרך ירידה אתא לאשמועינן דכמו דרך עלייה דלא נתנה שגגתו לכפרה דלא שקלינן מניה ממונא ולפטריה הכי נמי דרך ירידה אע"ג דנתנה שגגתו לכפרה ולפטור מזיד נמי איצטריך ויש טועין לומר להפך לפטור שוגג דרך עלייה כמו דרך ירידה אבל באלו נערות מוכחא סוגיא כמו שפירשתי בשמעתין דלא ידעה אסוק: **בשור** שלא נגמר דינו כו'. והשתא לרבנן כולן פטורין משום דאין

גומרין דינו של שור אלא בפניו ור' יהודה סבר כונסין אותן לכיפה והקשה ר' יצחק ב"ר מרדכי דבפרק התערבות (מנחות ד' ע: ושם) תנן כל החובים שנתערב בהן שור הנסקל אפילו אחד בריבוא ימותו כולן והשתא מה התם דרובא דהיתרא ופסידא דקדשים אמר ימותו כולן הכא דרובא דאיסורא ודהדיוט לא כ"ש ונראה לו דגרסינן כמו שכתוב בספר ישן אחד בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים מעלייא עסקינן והשיב לו ר"ת דקתני במתניתין כולן פטורין משמע שהאחרים בני חיובא ואע"ג דברישא דשמעתא קאמר מאי אחרים אילימא אחרים כשרים פשיטא ולא פריך פטורין פטור מבעי ליה כיון דמצוי למיפך מגופה לא חש למידק ועוד דריש לקיש אדר' אבהו קאי דמשני הכא ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים אחרים עסקינן ועלה קאי ריש לקיש ומשני באדם כולי' עלמא לא פליגי דפטריי וכו' משמע דבההוא עניינא דאוקמא ר' אבהו באדם מוקי ריש לקיש בשור לכל נראה כגריסה הספריים אבל נתערב בשוורים מעלייא אפי' בנגמר דינו היה אומר ר"ל ניבשנתו ונניינוי וכל דפריש מרובא פריש ומתניתין דשליי ע"ז (דף עד:) דמשמע דשור הנסקל אסור במיתה מיידי בשנסקל דליכא למימר ניבשנתו ונניינוי דלא קתני שנגמר דינו ומתניתין דחובים דקתני ימותו כולן בנתערב בזבחים מיידי ולגובה וגו' ויהי שמוא יבואו עשרה כהנים בבית אחת ומסקין מן הקבוע

נתנה למעלה. גבי לא ידעה אסון נתן בפלילים (שמות כא) דמי ולדות: והא **דתנא** דבי חזקיה **שפאק מדרבי ורבנן**, דרבנן מחייבי ליה מיתה לנתכין להרוג את זה והרג את זה ורבי מחייב ליה ממון ואילו לתנא דבי חזקיה לא מחייב ממון ולא מיתה: **מכה אדם ומכה בהמה**. לכך חוקשו בהאי קרא במכה בהמה ישלמה ומכה אדם יומת ומשמע בבמה חייב ממון ובאדם פטור ממון דכתיב בהמה ישלמה ולא אדם וחזקש לך הכתוב פטור תשלומין של אדם לחוב תשלומין של בהמה מה להלן לא חלקת בין מתכין לקמן מפרש ואזיל מאי היא: דרך עלייה. לא שייך למינני גבי בהמה אלא משום דבאדם אשכחן ביה חילוק בהורג בשוגג דרך ירידה חייב גלות אבל דרך עלייה בהדימא את ידו פטור מגלות דכתיב (במדבר לה) ויפל עליו וימת דרך נפילה בעינן: **לפוטרו ממון**. כלומר לא חלקת בו שום צד להפטר מן תשלומין אלא בכל צדדין הוא דמחייב דרבין כל נזקין בב"ק (דף כו:) מפצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון ומכה בתחמה נזק ודא: **אף מכה אדם**. אין דין פטור תשלומין הכתוב בו חלוק לשום צד שיתחייב ממון אלא כל שעה פטור ממון בין בשוגג ואין נתכון דפטור ממיתה בין כמזיד ונתכון דחייב מיתה: **אלא לפטרו** אלמא פטור מממון לתנא דבי חזקיה וממיתה נמי שמע מינה דפטר ליה מדאצטריך למפטריה מתשלומין כדמפרש ואזיל ואי בר קטלא מי אצטריך למפטר: **מתנא' שנתערב באחרים**. בגמרא מפרש הנך אחרים מאן נינהו: כונסין אותן לכיפה. ושם מאכילין אותן שעורים עד שתבקע כריסן כדתיב לקמן בפירקין (דף פא:): נדונין בקלה. מאחר שנתערבו ואי אתה מכיר מיה המזויב לא החמורה ומי המזויב את הקלה אי אתה רשאי להחמיר עליו למושכו למיתה חמורה שלא נתחייב בה אלא דינו בקלה שישנה בכלל החמורה: **הנסקלין בנשרפין**. אע"ג דרובא דהני נשרפין כדקתני נסקלין בנשרפין משמע דהני נסקל שנתערב בנשרפין טובא אפילו הכי לר' שמעון דינו כולן בסקילה מפני שהשריפה חמורה: לא נתנה למגפה ולעובד עבודה זרה. שפושטין ידן בעיקר: לא ניתנה לבת כהן שונתה. שעבירתה חמורה שמחללת את אביה כדאמר בארבע מיתות (לעיל דף נב.) שנוהגין בו חול: כספיה. שחנק חמור: **וחכמים אוטרים בחנק**. שסייף חמור וטעמא מפרש בארבע מיתות: **נמ' אלא בפניו**. כיון דאין מכירין אותו לא היא בפניו: **וכיון דרוצח הוא**. שהרי קבלו העדיות ונשאו ונתנו דבר: **דפטריי**. הואיל ואיכא חד דלא נגמר דינו אין לך ראייה לזכות גדולה מזו ורחמנא אמר והצילו חזקה (במדבר לה:)

א

1 'נְתִינָה' לְמַעַלָּה, שכתוב (שם כא ב) וְכִי יֵצְאוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה
2 וְיֵצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אֶסּוֹן עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ בְּאֶשֶׁר יִשִּׁית עָלֶיהָ בְּעַל הָאִשָּׁה
3 וְנָתַן בְּפָלְלִים, ויש לדרוש, מַה לְהֵלֵךְ, בפסוק וְנָתַן בְּפָלְלִים, עניינה
4 נתינת מָמוֹן, אִם בָּא, בפסוק וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ, היא נתינת
5 מָמוֹן.
6 הגמרא מביאה שיטה שלישית, לפיה המתכוון לזה והרג את זה פטור
7 גם ממיתה וגם מממון: אָמַר רָבָא, הָאֵל דְּתַנָּא דְּבִי חֲזַקְיָה – ברייתא
8 זו ששנה התנא בבית מדרשו של חזקיה, מְפָקָא (מוציאה) מִדְּרַבִּי –
9 אינה כדברי רבי המחייב ממון, וּמְפָקָא מִדְּרַבְּנָן – ואינה כדברי רבנן
10 המחייבים מיתה. דְּתַנָּא דְּבִי חֲזַקְיָה, נאמר (ויקרא כד כא) וְיָמִכָּה בְּהִמָּה
11 יִשְׁלַמְנָהּ וּמִכָּה אֲדָם יוֹמָת, ומשמע שדווקא מכה בהמה ומתה חייב
12 ממון וכדין מזיק ממון חבירו, אבל מכה אדם ומת, אינו משלם ממון,
13 ומלבד משמעות זו יש להקיש 'מִכָּה אָדָם' ו'מִכָּה בְּהִמָּה', ללמד
14 שבכל האופנים שהמזיק בהמה חייב ממון, ההורג אדם פטור מממון,
15 והיינו, מַה מִּכָּה בְּהִמָּה לֹא חֲלָקָתָ בָּהּ בֵּין אוֹפֵן שהזיק אותה בשוֹנֵג
16 לאופן שהזיק בְּמִזְדָּה, וכן אין חילוק בֵּין שהיה מִתְּפִיזִין להכותה
17 לְשִׂיאָנָהּ מִתְּפִיזִין, וכמו כן אין חילוק בֵּין שהכה את הבהמה בְּדֶרֶךְ
18 יְרִידָה, וכגון שהרים גרון למעלה ואחר כך הורידו למטה בכח ופגע
19 בבהמה, לְהַכֶּה אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ עֲלִיָּה – בעת הרמת הגרון, שאין בכל
20 אלו המקרים חילוק לְפִטְוִירוֹ מִמָּמוֹן, אֲלֵא כולם שוים לְחִיבּוֹ מָמוֹן,
21 וכמו שלמדנו (ב"ק כו) מהנאמר (שמות כא כה) פָּצַע תַּחַת פָּצַע', לחייב
22 אדם המזיק על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. ומכך נלמד, שֶׁאִם
23 מִכָּה אָדָם והרגו, שפטרנו התורה מתשלומי ממון, לֹא תַחֲלוּק בּוֹ
24 בפטור זה בֵּין הרג בשוֹנֵג לְהַרֵג בְּמִזְדָּה, שכמו שההורג במזיד פטור
25 מחיובי ממון הבאים אליו בשעת הרציחה, כן הדין בהורג בשוגג, וכן
26 אין לחלק בזה בֵּין מִתְּפִיזִין לְשִׂיאֵין מִתְּפִיזִין, ובֵּין ההורג במזיד בְּדֶרֶךְ
27 יְרִידָה, כגון בהורדת הגרון, לְבִין ההורג במזיד בְּדֶרֶךְ עֲלִיָּה – בהרמת
28 הגרון, שאף על פי שמצאנו חילוק זה ברצח בשוגג, שבהרג בדרך
29 ירידה ניתן לכפרת גלות, רוצח במזיד אינו מתכפר (בממון) אפילו אם
30 הרג בדרך ירידה. ובכל אלו המקרים אין חילוק לְחִיבּוֹ מָמוֹן, אֲלֵא
31 כולם שוים לְפִטְוִירוֹ מִמָּמוֹן.
32 הגמרא ממשיכה ומבשרת: מַאי שִׂיאֵין מִתְּפִיזִין האמור בברייתא,
33 אֲלֵימָא – אם נאמר שִׂיאֵין מִתְּפִיזִין להרוג כָּלֵל, אם כן הֵינּוּ שוֹנֵג,
34 וכבר הוכר לפני כן שהוא פטור, אֲלֵא פְּשִׁיטָא שהפירוש, שִׂיאֵין
35 מִתְּפִיזִין לָזֶה – לישראל שהרגו אֲלֵא לָזֶה – לישראל אחר. וְקַתְּנִי
36 לגביו שאין לְחִיבּוֹ מָמוֹן, והם דמי הנהרג, אֲלֵא יש לְפִטְוִירוֹ מִמָּמוֹן
37 זה. ממשכה הגמרא, וְאִי פֶר קָטְלָא הוּא – ואם המתכוון לזה והרג
38 את זה חייב מיתה, מַאי אִיצְטְרִיף לְמִפְטָרִיהָ מָמוֹן – מדוע הרצח
39 הכתוב לפוטרו מממון, הלא דין ידוע הוא שאינו מת ומשלם, אֲלֵא
40 לְאוֹ שְׁמַע מִינָהּ – אלא ודאי שלפי תנא דברי חזקיה, המתכוון להרוג
41 את זה והרג את זה לְאוֹ פֶר קָטְלָא הוּא וְלֹא פֶר מָמוֹנָא הוּא, וזה
42 שלא כרבנן שהיבדוהו מיתה ולא כרבי שחייבו ממון.

משנה

43 משנה זו עוסקת בדיני חייבי מיתות שנתערבו באחרים.
44 רוצח שנתערב באחרים, כולן פטורין. רבי יהודה אומר, בונסין
45 אותן לְבִיפָה – חור צר כפי קומת האדם ואינו יכול לשכב בו,
46 ומאכילים אותם לחם ומים בצימצום עד שיתקטנו מעיהם, ואחר כך

47 מאכילים אותם שעורים עד שכריסם נבקעת ומתים.
48 דין נוסף מאותו הענין: כָּל חִיבֵי מִיתוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בָּזֶה, נִידוֹנִין
49 כולם במיתה הקלה מבין המסופקות, שכיון שאין הדבר ידוע, לא
50 ניתן להחמיר עליו כי שמו אינו מחויב במיתה החמורה, אבל ניתן
51 לדונו בקלה, משום שהיא בכלל חמורה.
52 אם נתערבו הַנִּסְקָלִין בַּנִּשְׂרָפִין, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, נִידוֹנִין כולם
53 בַּסְּקִילָה משום שֶׁהַשְׂרִיפָה חֲמוּרָה מסקילה, ויש לדון במיתה
54 הקלה. וְחֻכְמִים אֹמְרִים, נִידוֹנִין בַּשְׂרִיפָה משום שֶׁהַסְּקִילָה חֲמוּרָה
55 יותר משריפה ואין לדון בה מספק.
56 התנאים מביאים ראיות לדבריהם: אָמַר לָהֶן רַבִּי שְׁמַעוֹן לחכמים,
57 הרי התורה חילקה בדין נערה מאורסה שזינתה, שאם היא בת
58 ישראל חייבת סקילה, ואם היא בת כהן חייבת שריפה, וטעם החילוק,
59 משום שעבירת בת כהן חמורה יותר מאחר שהיא מחללת את אביה,
60 ואִילוֹ לֹא הִיְתָה שְׂרִיפָה חֲמוּרָה מסקילה לֹא נִתְּנָה לְבַת כֹּהֵן
61 שֶׁזִּנְתָה. אָמְרוּ לוֹ חכמים לרבי שמעון, אִילוֹ לֹא הִיְתָה סְקִילָה
62 חֲמוּרָה משאר המיתות, לֹא נִתְּנָה לְמַגְדָּה – 'מברך' את השם וְלַעֲוִיבָד
63 עֲבֻדָּת בּוֹכְבִים, שהם פושטים יד בעיקר וראויים למיתה החמורה
64 ביותר.
65 ואם נתערבו הַנִּתְּנִין – הנידונים בסיף בַּנִּתְּנִין, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר
66 ידונו את כולם בַּסִּיף, שהיא מיתה קלה יותר מחנק, וְחֻכְמִים
67 אֹמְרִים ידונו את כולם בַּחֲנֹק, שחנק קל מסיף.

גמרא

68 הגמרא מבררת מהי הכוונה במה ששינוי רוצח שנתערב באחרים
69 כולן פטורין וכו'. שואלת הגמרא: מָאן – מי הם 'אֲחֵרִים', אֲלֵימָא –
70 אם נאמר ש'אֲחֵרִים', היינו בַּשְּׂרִיפִים, פְּשִׁיטָא שלאחר שנתערב בהם
71 רוצח כולם פטורים, וְתוֹ בָּהָא לֵימָא רַבִּי יְהוּדָה – ועוד, וכי באופן
72 זה היה אומר רבי יהודה שבִּנְסִין אוֹתָן לְבִיפָה כדי שימותו שם.
73 (סימן לשמות האמוראים המתרצים להלן קושיא זו, בש"ק)
74 מתרץ שמואל: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר שְׁמוּאֵל, הָכָא בְּרוּצָח שֶׁהֵעִידוּ
75 עליו, אך עדיין לֹא נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעַרְבַּ בְּרוּצָחִים אֲחֵרִים שֶׁנִּגְמַר
76 דִּינוֹ עֲסָקִינוּ, רַבְּנָן סָבְרִי כִּיּוֹן שִׂיאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֲלֵא בַּפְּנִי, וכן
77 וכאן שאין מכירים אותו נחשב כאינו בפניו, ואי אפשר לגמור את
78 דינו, הֲלָכָה כּוֹלֵן פְּטוּרִין. וְרַבִּי יְהוּדָה סובר שמכל מקום מִפְּטָרִיהוּ
79 לְנִגְמַרִי נָמִי לֹא – להותירם בחיים גם כן אי אפשר בֵּין דְּכֹלָם רוֹצְחִין
80 נִינְהוּ (–הם), הֲלָכָה בּוֹנְסִין אוֹתָן לְבִיפָה ומתים שם.
81 ריש לקיש מתרץ באופן אחר: רִישׁ לְקִישׁ אָמַר, בָּאָדָם, דְּכֹלֵי עֲלָמָא
82 לֹא פְּלִיגִי דְּפְטוּרִי – לדברי הכל פטורים. אֲבָל הָכָא בְּמִשְׁנָה בְּשׁוּר
83 שהרג אדם שֶׁלֹא נִגְמַר דִּינוֹ להיסקל שֶׁנִּתְעַרְבַּ בַּשְּׂוֹרִים אֲחֵרִים
84 שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ להיסקל קְמִיפְלִיגִי – נחלקו, שַׁרְבְּנָן סָבְרִי שכיון שלמדנו
85 (לעיל טו.) שְׂבָמִיתָת בְּעֵלִים כָּךְ מִיתָת הַשׁוּר, והרי אם בעליו היה
86 רוצח לא היו גומרים דינו אלא בפניו, וכמו כן אִין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל
87 שׁוּר אֲלֵא בַּפְּנִי שֶׁל שׁוּר, הֲלָכָה כֵּן שֶׁהם מעורבים ואי אפשר
88 לגמור את דינו כּוֹלֵן פְּטוּרִין, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר, שמאחר וכולם הרגו
89 אנשים, צריך להורגם משום 'זוֹבַעַת הָרַע מִקְרָב', ולכן בּוֹנְסִין אוֹתָן
90 לְבִיפָה שימותו שם ברעב.
91 רבא דוחה את שני התירוצים הקודמים: אָמַר רָבָא,

1 **אִי הָכִי** – אם כן, שמדובר בשוורים או ברוצח יודע שנתערב
2 ברוצחים אחרים, קשה, הִינֵנו דִקְתָנִי עָלָה – הרי שנינו בברייתא
3 שבאה כהוספה למשנה זו, **אִמָּר רַבִּי יוֹסִי**, מה ששנינו שאם נתערב
4 רוצח באחרים כולם פטורים, דין זה נאמר **אִפִּילוּ** באופן **שֶׁאֵבָא**
5 **חֲלָפְתָּא**, הידוע בחסידותו, בִּינְיָהֵן. ומוכח שמדובר באנשים ולא
6 בשוורים, כפי שפירש ריש לקיש, וכן נדחו דברי שמואל שהעמיד
7 ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים שנגמר דינם, שאם כן, איזו
8 תוספת חידוש יש באופן שאבא חלפתא הוא אחד מהם, והלא גם
9 עליו העידו שרצח.

10 רבא מתיר את המשנה באופן הראוי לפי דעתו: **אִלָּא אִמָּר רַבָּא**,
11 **הָכִי קֵאָמַר**, שנים שהיו עומדין ויצא חץ מביניהם וחרג, כיון שאינו
12 מבורר מי זרק את החץ, שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין, ועל זה שנינו בברייתא, **אִמָּר**
13 **רַבִּי יוֹסִי**, פטורים את שניהם **אִפִּילוּ** אם **אֵבָא חֲלָפְתָּא בִּינְיָהֵן**, ואף
14 על פי שכולם יודעים שאבא חלפתא חסיד ולא זרק את החץ, מכל
15 מקום אין לחייב את השני מכח סברא זו, אלא שניהם בחזקת ספק
16 ופטורים. ממשיכה המשנה: וְשׁוֹר שֶׁהֲרַג אִדָּם וְנִגְמַר דִּינוֹ לְהַסְקָל,
17 **שֶׁנִּתְעַרַב בְּשׁוֹרֵין אַחֲרֵים מַעֲלִיָּא** וטובים) שלא הרגו אנשים כלל,
18 **סוֹקְלִין אוֹתָן** – את כולם, שהרי בין כך כולם נאסרו בהנאה מספק,
19 ואין בעליהם מפסידים כלום, אם כן יש לסוקלם כדי שתתקיים מצות
20 סקילה בשור המחוייב בה, ורַבִּי יְהוּדָה **אִמָּר**, אין חייבים לסוקלם
21 ולהטריח את הבית דין בכך, אלא **בִּזְנִסִּין אוֹתָן לְבִיפָּה** והם מתים שם
22 ברעב.

23 הגמרא מביאה ברייתא, בה מוכח שאכן קיימת מחלוקת תנאים
24 אודות שור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים, וכדברי רבא:
25 **וְהִתְנַיָּא בְּבִרְיָתָא**, פָּרָה שֶׁהִמִּיתָה אִדָּם וְאִמָּר כֶּךָ יִלְדָּה, דינה של
26 הפרה להיסקל, ובנוגע לולד, תלוי הדבר, **אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינָהּ**
27 **יִלְדָּה**, וּלְדָה מוֹתֵר בהנאה, שאין דינו כדין אמו, **וְאִם מִשְׁנַגְמַר דִּינָהּ**
28 **יִלְדָּה**, וּלְדָה אִסוּר בהנאה כדין אמו. ואם נִתְעַרַב הולד האסור

29 **בְּאַחֲרֵים** – בולדות מותרים, וְאַחֲרֵים בְּאַחֲרֵים – ואחר כך אחד
30 מהתערבות הוזהר נתערב בקבוצה נוספת של ולדות מותרים, **בִּזְנִסִּין**
31 **אוֹתָן** – את כולם לְבִיפָּה, רַבִּי אֱלֵעָזָר פָּרָשׁ שְׁמַעוֹן אִמָּר, מִבְּיֵאִין
32 **אוֹתָן לְבֵית דִּין וְסוֹקְלִין אוֹתָן** כדי שתתקיים הסקילה במחוייב בה.
33 ומבואר שתנא קמא של הברייתא נחלק עם רבי אלעזר ברבי שמעון
34 באותה המחלוקת שנחלקו בה חכמים ורבי יהודה במשנתנו לפי
35 דעת רבא.

36 הגמרא מבררת את דברי הברייתא שהובאה לעיל: **אִמָּר מֶר** – נאמר
37 בברייתא, **אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינָהּ יִלְדָּה וְלְדָה מוֹתֵר**, ומשמע
38 שמדובר בכל האופנים, בין שנתעברה אחרי הנגיחה ובין שנתעברה
39 לפני, וְאִף עַל גַּב דְּכִי נִגְחָה הוּת מִיעֲבָרָה – ואף על פי שבשעה
40 שנגחה היתה מעוברת מכל מקום הולד מותר, וקשה, וְהָאִמָּר רַבָּא –
41 הלא אמר רבא, וְלֹד הִבְהֵמָה הַנּוֹגַחַת שֶׁהֲרַגָה אִדָּם, אף במקום שאי
42 אפשר לדונם לסקילה, וכגון שנגחה על פי עד אחד, על כל פנים
43 אִסוּר הולד בהקרבה למזבח, משום שְׁהִיא וּלְדָה נִגְחוּ יַחְדוּ, וכמו
44 כן וְלֹד הִבְהֵמָה הַנּוֹגַחַת על ידי אדם, אִסוּר למזבח, משום שְׁהִיא
45 וּלְדָה נִגְבְּעוּ. ועל כרחך לדברי רבא, במקום שיש שני עדים בדבר,
46 ולד הנוגחת יהיה אסור אף להדיט כדין שור הנסקל, אפילו אם נולד
47 לפני שנגמר דין אמו להסקל, ובברייתא מוכח להיפך.

48 מתרצת הגמרא: **אִמָּר** – אמור וברא את הברייתא באופן הבא, **אִם**
49 **בִּפְרָק זֶמַן שֶׁבִין הִנְגִּיחָה וְעַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינָהּ** גם עִיבָרָה וגם יִלְדָה,
50 וּלְדָה מוֹתֵר, שהרי לא היה הולד בשעת הנגיחה, **וְאִם מִשְׁנַגְמַר**
51 **דִּינָהּ** ונאסרה בהנאה עִיבָרָה וּלְדָה, וּלְדָה אִסוּר משום שנוצר מן
52 האיסור.

53 הגמרא דוחה פירוש זה: הִנְיָה – הדבר מיושב לְמֵאן דְּאָמַר זֶה וְזֶה
54 גִּזְרִים אִסוּר – לשיטת הסובר שולד הנוצר על ידי זכר ונקבה שאחד
55 מהם אסור והשני מותר, הרי הוא אסור, משום שאחד הגורמים
56 להויתו אסור.

אגרות קודש

ב"ה, ו' אייר תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נ"נ צנמ"ס עוסק בצ"צ כו' מוהרש"י שי'

שלום וברכה!

במה שהעיר כת"ר בשו"ע לרבנו הזקן סי' קנ"ח סוף סעיף ז', והקשה בזה כמבואר במכתב כת"ר,

הנה לדעתי הפירוש הוא:

וז"ל רבנו הזקן שם: ויש חולקין בזה ולכן יש להקל כו'. שמוזה מובן אשר היש חולקין - מקיל לגבי
הדיעה שלפני זה, היינו דעת המגן אברהם כפי שמפרשו רבנו הזקן.

ונמצאת דיעה זו בט"ז, וכמצוין במראה-מקומות. והוא, כי לדעת המג"א צריכה להיות מחשבה
לאוכלין בשעת יציאת הדבש מהשעוה, ושתי דיעות חולקות על זה: דיעה אחת המקילה ביותר, והיא
שהובאה בט"ז בשם "שמעתי" שאפילו אם חשב למשקין יכול לשנות אח"כ לאוכלין ע"י מעשה. ודעת
שני' שעכ"פ כשרודה הדבש סתם - מעשה שאח"כ משווהו למאכל, וא"צ להיות מחשבה לאוכלין בפירוש
דוקא בתחלת הרדי', וזוהי דעת הט"ז עצמו. וכיון שדעת השמעת' דחה הט"ז בשתי ידים, וכדי שלא
לאפושי פלוגתא - קרוב לודאי לומר שכוונת רבנו הזקן הוא לדעת הט"ז עצמו. ולכאורה, יש מקום גם
לסברא דשמעתי, באם בעל הכוורת הוא עכו"ם, שאז י"ל שמחשבתו אין פועלת לקביעות הדבש למשקה
או לאוכלין. ואפילו אם בעל הכוורת הוא ישראל - הרי אם רודה למכירה י"ל שקובע מעשה הקונה, ובפרט
כשהמוכר עצמו יודע בעת הרדי' שימכרו לאחר זמן, ויש דוגמאות רבות לזה בש"ס, ואכ"מ...

מ. שניאורסאהן

1 **אי הכי הא דתני עלה וכו'** בין לרש לקיש בין לשמואל קא מותיב אי הכי דהני
2 אחרים דמתני' דררוצחים קאמר והאי רוצח שנתערב בחוכר ולבסוף נתערב קאמר
3 הא דתני עלה בברייתא הכי רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין אמר רבי יוסי
4 אפילו אבא חלפתא בניחן כולן פטורין מאי אפילו דקאמר ר' יוסי **אלא אמר רבא.**

5 בשלא חוכר לבית דין קאמר כגון שנים
6 עומדין ויצא חץ מבניהם ואין יודעין אי זה
7 מן זרקי שניהם פטורין אמר רבי יוסי אפילו
8 אבא חלפתא ביניהם שהכל יודעין שהוא
9 חסיד ולא זרקו לא מחייבין לאידך משום
10 האי חוקה ובהא אפילו רבי יהודה מודה ורבי
11 יהודה דאמר כונסין אותן לכיפה לא עלה
12 קאי אלא הכי קאמר ת"ק חטורי מחסרא
13 מתני' והכי קתני ושור שנגמר דינו וכו'
14 סוקלין אותו דהא על כרחין כולחו אסירי
15 בהנאה ואין חפסד לבעלים בסקילה הלכך
16 סוקלין אותם כדי שתתקיים מצות סקילה
17 במחויב בה: **כונסין אותן לכיפה.** שא"צ
18 לסוקלן שלא להטריח ב"ד אלא כונסין אותן
19 בחדר והם מותים ברעב: **והתניא.** בניהוטא:
20 ולדה מותר. לקמן מפרש לה: ולדה אסור.
21 דעובר ירך אמו הוא וגם הוא נאסר בגמר דין
22 אמו: **והאמר רבא** ולד הנוגחת אסור.
23 בחקירה כגון שנחנה על פי עד אחד או על
24 פי הבעלים דמתסרא לגבוה ולא להדיט
25 הלכך על כרחין שפעמינ מדרבא דהיכא
26 דאית עדים אסור אף להדיט וצריך לגמור
27 דין שניהם והא ליכא למימר טעמא דת"ק

28 דתני וולדה מותר משום דלא נגמר דינו עמה דאי בשלא בא לב"ד מאי איריא ולדה
29 אפילו אמו נמי אם לא נגמר דינה לא מיתסרא וכי איצטרך תנא למיתני מותר הכי
30 אשמעינן דאין זקוק להביאה לב"ד קאמר ותויבתא דרבא: **אימא אם עד שלא נגמר**
31 **דינה עיברה וילדה.** דהיינו בין גניחה לגמר דין דלא הוה ולד לא בשעת גניחה ולא
32 בשעת גמר דין ולא נוצר מן האיסור דאבתי אימיה הוה שריא ולדה מותר: **אם**
33 **משנגמר דינה עיברה וילדה.** דנולד מן האיסור אסור אע"ג דלא הוה בשעת גניחה
34 ולא בשעת גמר דין: **הניחא למאן דאמר.** פלוגתא הוא בתמורה (דף לא.). **מאי**
איכא

דאיסורו מחיים פ' דמחיים אסור לשוחטן ולהקריבן לגבוה ומשני הני מילי לגבוה אבל להדיט שרי והרי רובע ונרבע בעדים דמחיים אסירי דמחיים חל עליהן האיסור לישטח ואם שחטן
אסורין אף אני אביא משולחת ומשני רוב בעלי חיים קאמרינן ואם כן דאין שור הנסקל נאסר כל זמן שהוא חי שור שלא נגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים שנגמר דינם כולם פטורין
ומותרין בגיזה ועבודה ואין כאן עינוי הדין כיון דפטורין מסקילה מיהא לכשישטחו או ימותו יהיו אסורין בהנאה והא דאומר שלחי פרק ד' וה' (ב"ק דף מה. ושם) דשור שנגמר דינו מכור
אינו מכור אפילו לרדיא היינו משום דאסור לענות דינו ומצוה לסוקלו ועד דאין לו מכר (ואין) לו בעלים והלוקח אין יכול לזכות בו יותר משאר אדם אבל כי לא נגמר דינו מכור מכור
לשחיטה אי נמי לרדיא דמצוי לערוץ לאגמא וכי שחט ליה לאחר שנגמר דינו אסור באבילה כך נראה לר"ת וקשה דבשלחי פ"ק דערבך (דף ז') משמע דשור הנסקל נאסר מחיים גבי
האשה שמתה נהנין בשערה דמפרש התם זו מיתתה אוסרתה וזו גמר דינה אוסרתה ויש לפרש גמר דינה כלומר מחיים חל עליה איסור שאסורה אפילו שחטה דעבדה כעין בשר וזו
מיתתה אוסרתה ואין עליה שום איסור מחיים ויש ראייה דלא נאסר מחיים מהא דתניא במרובה (ב"ק דף עא. ושם) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לג.) גבגב שור הנסקל ועבדו משלם
תשלומי ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר ואמאי הא ליתיה במכירה וקאמר ריש לקיש התם במרובה כל שישנו בטביחה ישנו במכירה וכל שאינו בטביחה וכו' והוא הדין דכל שאינו במכירה
אינו בטביחה אבל אי שרי בהנאה ניחא שיכול למוכרו לרכוב עליו עד בית הסקילה או ליהנות בו מעט עד אותה שעה או אם היה בית דין מתעצלין בסקילתו ומיהו מה שאומר ר"ת דאין
לו מכר ואין לו בעלים זה לא יתכן ומה שפסק ר"ת בעד שיש בו שה אחד ספק דרוסה דשרינן מטעם דכל דפריש מרובא פריש לא יתכן דיש לאסור גזירה שמתא יקח מן הקבוע אלא
היכא דפריש מאליו כגון בנמצא ביד גוי אבל אם נאסר בתערובת ופריש לא אמרינן מרובא פריש ואם יש בעד ספק דרוסה אפילו אחד בריבוא ימותו כולן תדע דטבעת של ע"ז שנתערבה
בריבוא כולן אסורות ובפרישה אחת מן פליגי רב ושמואל אי אוסרת או לא אבל בהדיא גופא לא פליגי דכ"ע מודו דאסירא וכל איסורי הנאה שפירשו מתערובת אסורין ולא אמרינן
מרובא פריש וטעמא גזירה שמתא יקח מן הקבוע ל"ש חולק ל"ש קדשים ומיהו יש ליישב דברי ר"ת דשאני ב"ח כיון דאפשר ע"י ניכשניהו וניידין וא"ת ואמאי תנן ימותו לימא ידעו עד
שיסתאבו שהרי כמה קדשים אמרינן בהו ידעו ולא חיישינן לתקלה ובסיפא אמר ברובע ונרבע ידעו ולכשיסתאבו יפרס וישחטם ויבאכלו מטעם כל דפריש מרובא פריש וי"ל דלא עבדינן
תקנה ברעיה כיון דלאחר רעיה נמי לא משתרי אלא מטעם כל דפריש: **ואחרים** באחרים כו'. הכא אין לחוש אי גרס הכי דאסר ספק ספקא דרך ברייתא כו' יהודה אתיא ובפ'
התערובות (וכוים דף עד. ושם) מסקין דר' יהודה אסר ספק ספקא אפילו בשאר איסורין אבל במתני' דכל הצלמים (ע"ז מט) ובמס' ערלה (פ"ג מ"ו) לא גרסינן ואחרות באחרות מדפריך
בפ' התערובות על שמואל דאסר ספק ספקא מברייא שמתורת ולא משכח דקאי כשמואל אלא רבי יהודה ויש מפרש דמיייר שנתערבו כל האחרים באחרים דליכא אלא אחד ספקא וגרס
נמי התם ואחרות באחרות וכו' מה לי נתערב בפעם אחת מה לי ב' פעמים איצטרך משום דאיכא תרי רובי כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף טו.) דבעי רוב העיר ורוב סיעה ושרינן אפילו
בעד קטנה ואין דולכים אחר רוב העיר גירדתא אפילו גדולה כאנטוכיא:

1 הקבוע למזבח כדאי' התם אבל בעלמא אמרינן דניכשניהו דניידין ומטעם זה היה אומר
2 רבינו תם דנראה להחיד דרוסת הזאב ברוב דמעשים בכל יום דזאבים טורפין שה מן העדר
3 דרועה מציל הבהמה ושרינן לה אע"ג דבעלי חיים חשיבי וכן ברוב עופות דוורסין אותן
4 ותרגולין דמותרין והיכא דנתערב ברובא דחייבין דפטרין אפילו ניידי ולא אמרינן כל
5 דפריש מרובא פריש לאו פטורין דמשתר
6 בהנאה קאמר אלא פטורין דלא אטורין כל אטורין כו' יהודה
7 להורגם דבמיתת בעלים כך מיתה חשור ועוד
8 דלא ליתי לאיחלופי באדם דבאדם כולי' עלמא
9 לא פליגי דפטורי תדע דלרבי יהודה אמאי כונסין
10 אותן לכיפה ועבד צער בעלי חיים ומקלקל
11 חצירו וכיפתו אדרבה ליערפניהו בקופין
12 וליקברניהו אלא ודאי אתי לאיחלופי באדם
13 ועבדי היכירא וכן לרבנן עבדו היכירא דפטורין
14 לזו ולא חיישינן לתקלה אבל במתני' דזבחים
15 חיישינן לתקלה טפי דאיכא כמה ספק איסורין
16 לפי שהן מוקדשין כגון רכב על גבי חשור ובא
17 חבירו ורכב (קדושין דף נה.) וסמיכה על גבי ראש
18 גדי וטלה וחלב מוקדשין על גבי מכתו דשרי
19 בשור הנסקל לפי שאינו דרך הנאתו (פסחים דף
20 כו.) ועוד דאיכא איסור מעילה דהוי דמעילה
21 במיתה הלכך כולן ימותו ואל תתמה כיון
22 דאיסורי הנאה נעוה הני דשמעתין אמאי לא
23 תקנו בהו רבנן מיתה וזיקקו להורגן וכו' וזיקקו
24 ב"ד להורג כל איסורי הנאה הרי הזאב חזאי
25 דמוקי לה ר"ל והוא שהמיתו ואסורין בהנאה
26 ולא תקינו להו מיתה אלא אמרו כל הקדוש
27 להורגן וזה ופריך רבא דהיינו דקתני עלה אפילו

אבא חלפתא ביניהן אלא אמר רבא שנים כו' ואפילו אבא חלפתא דלא תלינן ביה שהרג
אבל בשוורים אותן שיש לתלות בהן שהרגו חייבין ומשום ובערת הרע מקרבך ועוד אומר
ר"ת דשור הנסקל אינו נאסר מחיים ופי' דבולה ההיא שמעתא דממשמע שנאמר סקול
יסקל אינו יודע שהיה נבילה ונבילה אסורה באבילה מוכחת כן וסוגיא דפ"ב קדושין (דף
נז.) כל צפור טהורה לרבות את המשולחת וזה אשר לא תאכלו לרבות את השחוטה ופריך
ואיפוך אנא ומשני לא מצינו בעלי חיים אסורין פירוש שלא יהו מותרין כששוחטן בר מאלו
שעומדין והוקצו למצותן ולכן אין לאסור משולחת לומר דחל עליה איסורא לאחר שילוח
לישטח ולאסורה באבילה כדן שאר עופות טמאין דכתיבי בקרא ופריך (והוא) רובע ונרבע

דאיסורו מחיים פ' דמחיים אסור לשוחטן ולהקריבן לגבוה ומשני הני מילי לגבוה אבל להדיט שרי והרי רובע ונרבע בעדים דמחיים אסירי דמחיים חל עליהן האיסור לישטח ואם שחטן
אסורין אף אני אביא משולחת ומשני רוב בעלי חיים קאמרינן ואם כן דאין שור הנסקל נאסר כל זמן שהוא חי שור שלא נגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים שנגמר דינם כולם פטורין
ומותרין בגיזה ועבודה ואין כאן עינוי הדין כיון דפטורין מסקילה מיהא לכשישטחו או ימותו יהיו אסורין בהנאה והא דאומר שלחי פרק ד' וה' (ב"ק דף מה. ושם) דשור שנגמר דינו מכור
אינו מכור אפילו לרדיא היינו משום דאסור לענות דינו ומצוה לסוקלו ועד דאין לו מכר (ואין) לו בעלים והלוקח אין יכול לזכות בו יותר משאר אדם אבל כי לא נגמר דינו מכור מכור
לשחיטה אי נמי לרדיא דמצוי לערוץ לאגמא וכי שחט ליה לאחר שנגמר דינו אסור באבילה כך נראה לר"ת וקשה דבשלחי פ"ק דערבך (דף ז') משמע דשור הנסקל נאסר מחיים גבי
האשה שמתה נהנין בשערה דמפרש התם זו מיתתה אוסרתה וזו גמר דינה אוסרתה ויש לפרש גמר דינה כלומר מחיים חל עליה איסור שאסורה אפילו שחטה דעבדה כעין בשר וזו
מיתתה אוסרתה ואין עליה שום איסור מחיים ויש ראייה דלא נאסר מחיים מהא דתניא במרובה (ב"ק דף עא. ושם) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לג.) גבגב שור הנסקל ועבדו משלם
תשלומי ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר ואמאי הא ליתיה במכירה וקאמר ריש לקיש התם במרובה כל שישנו בטביחה ישנו במכירה וכל שאינו בטביחה וכו' והוא הדין דכל שאינו במכירה
אינו בטביחה אבל אי שרי בהנאה ניחא שיכול למוכרו לרכוב עליו עד בית הסקילה או ליהנות בו מעט עד אותה שעה או אם היה בית דין מתעצלין בסקילתו ומיהו מה שאומר ר"ת דאין
לו מכר ואין לו בעלים זה לא יתכן ומה שפסק ר"ת בעד שיש בו שה אחד ספק דרוסה דשרינן מטעם דכל דפריש מרובא פריש לא יתכן דיש לאסור גזירה שמתא יקח מן הקבוע אלא
היכא דפריש מאליו כגון בנמצא ביד גוי אבל אם נאסר בתערובת ופריש לא אמרינן מרובא פריש ואם יש בעד ספק דרוסה אפילו אחד בריבוא ימותו כולן תדע דטבעת של ע"ז שנתערבה
בריבוא כולן אסורות ובפרישה אחת מן פליגי רב ושמואל אי אוסרת או לא אבל בהדיא גופא לא פליגי דכ"ע מודו דאסירא וכל איסורי הנאה שפירשו מתערובת אסורין ולא אמרינן
מרובא פריש וטעמא גזירה שמתא יקח מן הקבוע ל"ש חולק ל"ש קדשים ומיהו יש ליישב דברי ר"ת דשאני ב"ח כיון דאפשר ע"י ניכשניהו וניידין וא"ת ואמאי תנן ימותו לימא ידעו עד
שיסתאבו שהרי כמה קדשים אמרינן בהו ידעו ולא חיישינן לתקלה ובסיפא אמר ברובע ונרבע ידעו ולכשיסתאבו יפרס וישחטם ויבאכלו מטעם כל דפריש מרובא פריש וי"ל דלא עבדינן
תקנה ברעיה כיון דלאחר רעיה נמי לא משתרי אלא מטעם כל דפריש: **ואחרים** באחרים כו'. הכא אין לחוש אי גרס הכי דאסר ספק ספקא דרך ברייתא כו' יהודה אתיא ובפ'
התערובות (וכוים דף עד. ושם) מסקין דר' יהודה אסר ספק ספקא אפילו בשאר איסורין אבל במתני' דכל הצלמים (ע"ז מט) ובמס' ערלה (פ"ג מ"ו) לא גרסינן ואחרות באחרות מדפריך
בפ' התערובות על שמואל דאסר ספק ספקא מברייא שמתורת ולא משכח דקאי כשמואל אלא רבי יהודה ויש מפרש דמיייר שנתערבו כל האחרים באחרים דליכא אלא אחד ספקא וגרס
נמי התם ואחרות באחרות וכו' מה לי נתערב בפעם אחת מה לי ב' פעמים איצטרך משום דאיכא תרי רובי כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף טו.) דבעי רוב העיר ורוב סיעה ושרינן אפילו
בעד קטנה ואין דולכים אחר רוב העיר גירדתא אפילו גדולה כאנטוכיא:

אלא למיד זה וזה גורם כו'. נראה דהא חדשיש ליה זה וזה גורם היינו כמאן דאמר חוששין לזרע האב דלמאן דאמר אין חוששין חד גורם הוא ותימה ומאי קשיא ליה הא דר' ברייתא כו' יהודה דאמר כונסין לכיפה ושומעין ליה ב' אותו ואת בנו (חולין דף עט.) דאמר אין חוששין לזרע האב ומידו התם מביעין לן אי מפשט פשיטא ליה לרבי יהודה או ספוק מספקא ליה ועוד יש לחלק דהתם דבר דכל חד

באפי' חשד התירא הוא פליגי אבל הכא דחד איסורא וחד התירא כולי' עולמא דחוששין תדע דב' כל האיסורין (תמורה דף ל' ושם) איבא מאן דשרי לר' אליעזר נרבעו ולבסוף עיברו וב' אותו ואת בנו (חולין דף עט.) מספקא ליה לרבי אליעזר אי חוששין או לא ומידו בפרק בהמה המקשה (שם דף סט.) איבעיא להו מהו לחוש לזרע: **עובר** ירך אמו. משמע שכן הלכה מדלא פריך הניחא למיד ירך אמו אלא למיד לאו ירך אמו מאי איבא למימר כדפריך מזה וזה גורם ומידו יש לדחות דבולה שמעתא לא מסיק לשנות הברייתא מפשטא אלא לתרצה אליבא דרבא דאמר וליד הנוגתא אסור היא וולדה נגחו דטעמא משום דעובר ירך אמו הוא וכדמוכח בתמורה (דף ל') ומידו מדרבא גופיה יש לדקדק דקאמר היא וולדה נגחו היא וולדה נרבעו וכן בפרק הפרה (ב"ק דף מז.) ושם דאמר רבא פרה שהזיקה גובה מולידה מאי טעמא גופה הוא אלמא עובר ירך אמו ותימה בדאלו טריפות (חולין דף נח.) ושם) מייתי פלוגתא דדולד טריפה ר' אליעזר אומר לא יקרב ורבי יהושע אומר יקרב ומשמע התם דלמדי טריפה אינה יולדת פליגי בעובר ירך אמו כשעבירה ולבסוף נטרפה דרבי יהושע סבר עובר לאו ירך אמו והבי קיימא לר' טריפה אינה יולדת כדאית' התם בהדיא הלבנתא בזכר כל י"ב חדש בנקבה כל שאינה יולדת וקיימא לן נמי כו' יהושע דרבי אליעזר שמותי הוא ועוד אשכחן ב"ק דביצה (דף ו.) ושם) דאמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד מן הטריפה ביום טוב שהוא מותר וי"ל דבכל דוכתי עובר ירך אמו הוא בר מלענין טרפות שהוא תלוי בחיות והעובר יש לו חיות בפני עצמו ולא אמרינן עובר ירך אמו שנטרף עם אמו תדע דרבא גופיה שמעינן ליה בפרק בהמה המקשה (חולין דף עה.) השוחט את הטריפה ומצא בה בן ט' חד מותר כו' ואע"ג דבשאר מילי נמי משמע בפרק כל האסורין (תמורה דף ל') ושם) דעובר לאו

ירך אמו ר' יוחנן דאמר בר הונא בר חיננא אומר רב נחמן מחלוקת בשעבירו ולבסוף נרבעו דר' אליעזר סבר עובר ירך אמו ורבנן סברי לאו ירך אמו אין חלוקה בין חלוקת בשעבירו ולבסוף נרבעו דר' אליעזר סבר עובר ירך אמו אפילו לר' יהושע דרבנן דהתם היינו רבי יהושע בר פלוגתיה דרבי אליעזר ורבא נמי אית ליה דעובר ירך אמו הכא והתם ואותו לשון דרבא אומר רב נחמן הוא עיקר דמיימי ליה ב' כל הצלמים (ע"ז דף מז.) גבי משתחוה לקמה ומחא דאמר ר' יוחנן שלח פ"ב דגישין (דף כג.) ושם) גבי שפחה דאם היתה עובדה וכתה לו משום דעובר ירך אמו ועשה כמו שהקנה לה אחד מאבריה אין ראייה שכן הלכה דהתם אליבא דרבי קאמר ושמוא אין הלכה כמותו ור' יוחנן גופיה שפירשה כן אית ליה בתמורה ב' כיצד מערימין (דף כה.) עובר לאו ירך אמו דאמר ר' יוחנן דפריש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בחולדה ומפרש טעמא משום דסבר אם שייך משויר עובר לאו ירך אמו והנה ליה כמפריש שתי חטאות לאחריות מידו יש לדקדק מזה דמותיב התם תיובתא דר' יוחנן תיובתא ואע"ג דקאמר בתר הכי לימא אם שייך משויר תנאי היא מ"מ הרי איתותב אלמא אין הלכה כן וכן דרך הש"ס כשאין הדברים עיקר אומר תיובתא אע"פ שיכול למצוא תנאי דפליגי כדאשכחן בתניקין (גיטין דף עב.) ושם) דמסיק תיובתא דמאן דאמר היזק שאינו ניכר לאו שמיא היזק ובתר הכי קאמר נימא תנאי היא וב' השולח (שם דף מא.) פליגי בהדיא בחיזוק שאינו ניכר אליבא דעולא גבי עבד שעשאו רבו אפותיקי ואע"ג דב' הערל (יבמות דף עה.) מייתי מילתיה דר' יוחנן דתמורה ופריך עלה אלא הא דאמר רבא גויה מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך וכו' דחזק לשוני שאני עובר דהיינו רבייתא לאו משום שיהו עיקר דברי ר' יוחנן אלא משום דבעי לאוקמי מלתיא דרבא דגויה אליבא דדברי הכל ורבא גופיה אית ליה הכא עובר ירך אמו ובתמורה (דף ל') וב' הפרה (ב"ק דף מז.) ור"ת מפרש דבכל דוכתי קי"ל דלאו ירך אמו כדמשמע בחולין ובהדיא דיבמות (דף עה.) וב' כיצד מערימין (תמורה דף כה.) לא גריס תיובתא בתרא אלא הכי תיובתא דר' יוחנן לימא אם שייך משויר תנאי היא והא דאמר רבא הכא ובתמורה (דף ל') ולד הנוגתא התרבעת אסור לא פליגא והיינו טעמא כיון דעד עכשיו היה חיות הולד תלוי בהם הוא כחילוי נגמר דין שניהם להריגה ולא משום דהוי ירך אמו וכן הא דתנן בפ"ק דערכין (דף ו.) האשה היוצאת ליהרג אין ממתנין לה עד שתולד ופריך בגמ' פשיטא גופה היא התם נמי טעמא כדפרישית ומידו היא דפ' הפרה (ב"ק דף מז.) ושם) קשה אמאי כי ליתא לפרק משתלם וריע בוק מן חולד כן דלאו ירך אמו אע"ג דרודא נמי איקל למה ישלם חלקו וחלק פרה אטו שני שוורים תמיש שהזיקו אם אבד אחד מן מן היה משלם חלקו וחלק חבירו פשיטא דלא משלם: **הוי** מותרה לדבר הקל. פלוגתא ב' אלו נערות (כתובות דף ל.) ושם) במותרה למיתה אי הוי מותרה למלקות וא"ת ותפשוט מהא דתניא ב' בן סורר (לעיל דף עא.) עשה כן בישראל ותגייס חייב אם בא על אשת איש ישראל ואח"כ נתגייס משום דאי עבדי השתא בר קטלא הוא ועל כרחיך בדאתרו ביה דאי לא אתרו ביה אי עבדי השתא לאו בר קטלא הוא אלמא מותרה לסיף הוי מותרה לחנק וי"ל דאפילו לא אתרו בהיותו גוי יש לנו לחייבו אע"פ שנתגייר הואיל וכבר נתחייב ולא מייפטר משום דלא אתרו ביה ומאחר דהשתא נמי אי אתרו ביה יש בעון זה חובב מיתה. וא"ת כי לא הוי נמי מותרה לדבר קל תיפוק ליה דהכא חייב כדאמר בגמ' נגמר דהין (לעיל דף מה.) שאם אי אתה יכול להחיותו במיתה הכתובה בו שאתה ממתיו בכל מיתות שאתה יכול ושם פירשתי: **הנפקלין** בנשרפין. שאל הרב ר' יצחק בן הרב ר' מרדכי את רבינו תם אמאי קאמר רבי שמעון דיונו בסקילה שהשריפה חמורה גיזול בתר רובא להחמיר בדיני פנשות כדאיתא בפרק קמא דחולין (דף יא.) ותיריך דלא אולין בתר רובא לחייב אותו שהוא זכאי מכל וכל שלא דרג כלל ולא דמי לאותן שהרגו דאי אלא

אלא למאן דאמר, זה וזה גורם, מותר, מאי איבא למימר.
אלא אמר רבינא, אימא, אם עד שלא נגמר דינה, עיברה וילדה, ולדה מותר. ואם עד שלא נגמר דינה עיברה, ומשננמר דינה ילדה, ולדה אסור, עובר ירך אמו הוא:
כל חייבי מיתות: ששם מינה, מותרה לדבר חמור, הוי מותרה לדבר קל. אמר רבי ירמיה, הכא במאי עסקינן, כגון שהתרו בו סתם. והאי תנא הוא, דתניא, ושאר חייבי מיתות שבתורה, אין ממתין אותן אלא בעדה, ועדים, והתראה, ועד שידועוהו שהוא חייב מיתת בית דין. רבי יהודה אומר, עד שידועוהו באיזה מיתה הוא נהרג. תנא קמא, יליף ממוקדש. ורבי יהודה אומר, מוקדש, הוראת שעה היתה: הנסקלין בנשרפין: מתני ליה רב יוחנאל לרמי בריה, הנשרפין בנסקלין, רבי שמעון אומר, ידונו בסקילה, שהשריפה חמורה. אמר ליה רב יהודה, אבא, לא תיתנייה הכי. מאי איריא דשריפה חמורה, תיפוק ליה דרופה נסקלין ניהו. אלא, הכי אתנייה, הנסקלין בנשרפין, רבי שמעון אומר, ידונו בסקילה, שהשריפה חמורה. אי הכי, אימא ס'פא, ו'חכמים אומרים ידונו בשריפה, שהסקילה חמורה, תיפוק ליה דרופה נשרפין ניהו. התם, רבנן הוא דקאמר ו ליה לרבי שמעון, לירדה, דאמרת שריפה חמורה. לא, סקילה חמורה. אמר ליה שמואל לרב יהודה, שיננא, לא

למילתיהו מסיימי הכי אלא הכי קאמרי דיונו בשריפה כדינייהו בתר רובא ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו רשאים למשוך את הקלים לאו חמורה היא אלא קלה היא:

לא

אבא למימר. דהא כשנוצר לאחר גמר דין לאו איהו לחודיה גרמא ליה שאף מן חובר הוא בא דדיתר ואיסור גרמו לו שיבא: ואם עד שלא נגמר דינה חובר עובר. דהיינו בין נגיחה לגמר דין: ומשננמר דינה ילדה ולדה אסור. אע"ג דלא הוה בשעת נגיחה כיון דהוה בשעת גמר דין נאסר בגמר דין עם אמו דעובר ירך אמו הוא: ש"מ. מדקתני דיונו בסקילה מותרה למיתה חמורה הוי מותרה למיתה קלה בכלל חמורה דאי לא הוי מותרה למיתה קלה הנך דנתחייבו חמורה היאך נתחייבו בסקילה הא לא אסרו בהם מיתה זו ונפטר' לגמרי אלא גילף מהכא דהוי מותרה: א"ר ירמיה. מהכא ליכא למילף הכא בהתרו בהם מיתה סתם ולפיכך קלה וחמורה במשמע: והאי תנא הוא. דקאמר לא בעינן לחוביר שם אותה מיתה: ושאר חייבי מיתות. חוץ ממסית שאינו צריך התראה דרחמנא אמר לא תחמוד ולא תבסה עליו: ערה ועדים. לאו דוקא דמסית נמי עדים ועדה קא בעי והא דנקט ושאר משום התראה נקט לה: יליף ממוקדש. שהמוצאים אותו לא התרו בו שם מיתתו דלא הוי ידעי לה אלא מיתה סתם: הוראת שעה היתה. ועל פי הדבור מחייב ולא גמרינן מינה לדורות הואיל ונפקא לן התראה מיומנת המת שיתיר עצמו למיתה אותה מיתה משמע: הנשרפין בנסקלין. משמע כגון דהווי נסקלין רובא ואיערבא בהו מיעוטא נשרפין. תיפוק ליה דרובא נסקלין ניהו. דהכי נקט טעמא משום דאי אתה רשאי למושכו למיתה חמורה בלא הכי נדיינינהו בסקילה (הוה) בתר רובא: אלא הכי אתנייהו. אבא מוחר ליה אלא הכי אלמדנו: אמר ליה רב יהודה הנסקלין בנשרפין. דאע"ג דנשרפין רובא מדתני לר' שמעון בסקילה מפני שהשריפה חמורה: התם. הוא דקא מסיימי רבנן שהסקילה חמורה לאו למיתב טעמא

אבא למימר. דהא כשנוצר לאחר גמר דין לאו איהו לחודיה גרמא ליה שאף מן חובר הוא בא דדיתר ואיסור גרמו לו שיבא: ואם עד שלא נגמר דינה חובר עובר. דהיינו בין נגיחה לגמר דין: ומשננמר דינה ילדה ולדה אסור. אע"ג דלא הוה בשעת נגיחה כיון דהוה בשעת גמר דין נאסר בגמר דין עם אמו דעובר ירך אמו הוא: ש"מ. מדקתני דיונו בסקילה מותרה למיתה חמורה הוי מותרה למיתה קלה בכלל חמורה דאי לא הוי מותרה למיתה קלה הנך דנתחייבו חמורה היאך נתחייבו בסקילה הא לא אסרו בהם מיתה זו ונפטר' לגמרי אלא גילף מהכא דהוי מותרה: א"ר ירמיה. מהכא ליכא למילף הכא בהתרו בהם מיתה סתם ולפיכך קלה וחמורה במשמע: והאי תנא הוא. דקאמר לא בעינן לחוביר שם אותה מיתה: ושאר חייבי מיתות. חוץ ממסית שאינו צריך התראה דרחמנא אמר לא תחמוד ולא תבסה עליו: ערה ועדים. לאו דוקא דמסית נמי עדים ועדה קא בעי והא דנקט ושאר משום התראה נקט לה: יליף ממוקדש. שהמוצאים אותו לא התרו בו שם מיתתו דלא הוי ידעי לה אלא מיתה סתם: הוראת שעה היתה. ועל פי הדבור מחייב ולא גמרינן מינה לדורות הואיל ונפקא לן התראה מיומנת המת שיתיר עצמו למיתה אותה מיתה משמע: הנשרפין בנסקלין. משמע כגון דהווי נסקלין רובא ואיערבא בהו מיעוטא נשרפין. תיפוק ליה דרובא נסקלין ניהו. דהכי נקט טעמא משום דאי אתה רשאי למושכו למיתה חמורה בלא הכי נדיינינהו בסקילה (הוה) בתר רובא: אלא הכי אתנייהו. אבא מוחר ליה אלא הכי אלמדנו: אמר ליה רב יהודה הנסקלין בנשרפין. דאע"ג דנשרפין רובא מדתני לר' שמעון בסקילה מפני שהשריפה חמורה: התם. הוא דקא מסיימי רבנן שהסקילה חמורה לאו למיתב טעמא למילתיהו מסיימי הכי אלא הכי קאמרי דיונו בשריפה כדינייהו בתר רובא ודקאמרת למיזל בתר מיעוטא משום דשריפה חמורה ואין אנו רשאים למשוך את הקלים לאו חמורה היא אלא קלה היא:

דלא

סנהדרין דף פ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קכג

שנינו במשנה: נתערבו הנסקלין בנשרפין, רבי שמעון אומר נידונין
בסקילה שהשריפה חמורה, וחכמים אומרים נידונין בשריפה
שהסקילה חמורה.
הגמרא מביאה נידון בגירסת המשנה: **מִתְּנִי לִיה רַב יְחֻזְקָא לְרַמִּי בְרִיה** – רב יחזקאל היה שונה משנה זו לרמי בנו באופן הבא,
הַנִּשְׂרָפִין שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּנִסְקָלִין, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, יִדְּוֹנוּ כּוֹלָם בְּסִקְלָה
משום שֶׁהַשְּׂרִיפָה חֲמוּרָה יוֹתֵר מִסִּקְלָה, ובתערובת הדין הוא שכולם
נידונים בקלה.
רב יהודה, בנו השני של רב יחזקאל, מתקן את דברי אביו: **אָמַר לִיה**
רַב יְהוּדָה, אָמַר, לֹא תִתְּנִיָּה חֲכִי – אל תשנה לו כך, שלפי גירסתך
'הנשרפין בנסקל' משמע שמיעוט נשרפים נתערבו ברוב נסקלים,
ואם כן קשה, **מֵאִי אִיֶּיָא** – מדוע נקט רבי שמעון שהטעם לדונם
בסקילה משום שֶׁהַשְּׂרִיפָה חֲמוּרָה, תִּפְסֹק לִיה – הלא אף אם השריפה
והסקילה היו שקולות, היינו דנים בסקילה משום דְּרֻבָּה נִסְקָלִין
יִנְהוּ, ויש ללכת אחר הרוב. רב יחזקאל שואל את רב יהודה בנו:
אָלֵא חֲכִי אֶתְנִיָּה – אלא איך אשנה לו. משיב לו רב יהודה:
הַנִּסְקָלִין שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּנִשְׂרָפִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהַנִּשְׂרָפִים מְרֻבִּים, רַבִּי
שְׁמַעוֹן אָמַר יִדְּוֹנוּ כּוֹלָם בְּסִקְלָה משום שֶׁהַשְּׂרִיפָה חֲמוּרָה, ואין
אתה רשאי למשוך את הקלים ולדונם בחמורה אחר הרוב.
מקשה רב יחזקאל: **אִי חֲכִי אִיֶּיָא סִיפָא** – אם נשנה כך ונמדובר
ברוב נשרפים יקשה מהסיפא, 'וחכמים אומרים ידונו בשריפה'
שֶׁהַסִּקְלָה חֲמוּרָה, ומדוע הוצרכו לנמק את דבריהם בכך שהסקילה
חמורה, תִּפְסֹק לִיה – והלא אף אם הסקילה והשריפה היו שקולות
היינו דנים בשריפה משום דְּרֻבָּה נִשְׂרָפִין יִנְהוּ ויש ללכת אחר
הרוב.
משיב רב יהודה: הֵתָם רַבֵּנָן הוּא דְקָאֲמְרוּ לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן לְדִידָךְ
דְּאָמַרְתָּ שְׂרִיפָה חֲמוּרָה לֹא סִקְלָה חֲמוּרָה – מה שאמרו חכמים
'הסקילה חמורה' אין זה נתינת טעם לעיקר דבריהם, אלא כך
אמרו, ידונו כולם בשריפה משום שכן הוא הרוב, ומה שאתה אומר
שצריך ללכת אחר המיעוט משום שהשריפה חמורה ואין אנו רשאים
למשוך את הקלים למיתה החמורה, אין הדבר כך, שאין השריפה
חמורה אלא קלה היא.
שמואל, רבו של רב יהודה, מלמדו שהדרך בה הוא פונה אל אביו,
אינה נכונה: **אָמַר לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה, שִׁינָא** – מחודד
בתלמוד,

אָלֵא לְמֵאֵן דְּאָמַר זֶה זֶה גִּזְרֵם מוֹתֵר – לשיטת הסובר שכאשר אחד
הגורמים להוותו מותר והשני אסור, הוולד מותר, **מֵאִי אִיֶּיָא**
לְמִימַר – איך תתבאר הברייתא, הלא כשנוצר לאחר גמר הדין ואינו
נאסר אלא משום שנוצר מאיסורו, אף על פי שאמו אסורה בהנאה
הזכר מותר הוא, ושניהם גרמו לו שיבוא לעולם, ומדוע הוא אסור.
רבינא מפרש את הברייתא באופן אחר: **אָלֵא אָמַר רַבִּינָא, אִיֶּיָא אִם**
בִּפְרָק זְמַן שְׁבִין הִנְגִּיחָה וְעַד שְׁלָא נִגְמַר דִּינָה עִיבְרָה וגם ילדה, וילדה
מוֹתֵר, ואם בפרק זמן זה שמהנגיחה ועד שֶׁלֹא נִגְמַר דִּינָה עִיבְרָה,
וגמרו את דינה להסיקל בהיותה מעוברת, וּמִשְׁנִגְמַר דִּינָה יִלְדָה,
וְלִדָה אָסוּר, והטעם, משום שְׁעוֹבֵר כִּיכָר אָמַר הוּא, כלומר כאחד
מאבריה וחלק ממנה, ובגמרא דינה נאסר יחד עמה.
אין אדם נענש באחד מעונשי בית דין עד שיתרו בו בשעת העבירה,
ויאמרו אל תעשה כן שזו עבירה היא וחייב אתה עליה עונש פלוני,
וצריך שיקבל עליו ההתראה ויאמר, על מנת כן אני עושה. הגמרא
דנה, האם מוכח ממשנתנו שהמותרה לעונש החמור, נחשב
כמותרה לעונש הקל יותר.
שנינו במשנה: **כָּל חֲיִיבִי מִתּוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ זֶה בּוֹדֵה נִידוֹנִים בְּקֵלָה**.
מדייקת הגמרא: **שְׁמַע מִינָהּ, מוֹתֵרָה לְדָבָר חֲמוּרָה הִי מוֹתֵרָה לְדָבָר**
קָל, שֶׁאִם לֹא כֵן, כִּיצַד דְּנִים אֵת כּוֹלָם בְּמִיתָה הַקֵּלָה, וְהִרִי אֵלוֹ
שֶׁנִּתְחַיְבוּ מִיתָה חֲמוּרָה אִינָם מוֹתְרִים לְקֵלָה, וְאִי אִפְשָׁר לְדוֹנָם בָּהּ,
וזה צריך אם כן לפטור את כולם מספק.
רבי ירמיה דוחה את הראיה: **אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, הָכָא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ,**
בְּגוֹן שְׁהִתְרוּ בּוֹ סָתָם, שיתחייב מיתת בית דין אם יעבור עבירה, ולא
פירשו איזו מיתה. וְהָאִי תִנָּא הוּא – ומשנתנו סוברת כשיטת תנא
קמא בברייתא דלהלן, שאין צריך להזכיר שם המיתה, דִּתְנִיָא
בְּבִרְיָתָא, הַמְסִיתָ אִינוּ צָרִיךְ הַתְּרָאָה, וּשְׁאָר חֲיִיבִי מִתּוֹת שְׁכַתְּרָה
אֵין מְמִיתִין אוֹתָן אָלֵא בְּעֵדָה – בסנהדרין של עשרים ושלושה
דיינים, וְעֵדִים, וְהַתְּרָאָה, וְעַד שִׁיּוֹדִיעוּהוּ בַּהֲתֵרָאוֹ שְׁהוּא חֲיִיב
מִיתַת בֵּית דִּין. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַד שִׁיּוֹדִיעוּהוּ בְּאִיזָה מִיתָה הוּא
נִתְּרָה. ומפרשת הגמרא את טעם דבריהם: תִּנָּא קָמָא יֵלִיף – למד
שאין צריך להתרות במיתה מסוימת מִמְּקוֹשֶׁשׁ, שהמוציאים אותו
לא התרו בו שם מיתתו, שהרי לא ידעו עדיין באיזו מיתה דינו, וְרַבִּי
יְהוּדָה אָמַר, לעולם צריך להתרות במיתה מסוימת, וּמִקּוֹשֶׁשׁ
שְׁנִידוֹן לְמִיתָה אֵף שֶׁלֹא הִתְרוּ בּוֹ כַּהֲלָכָה, הוֹרָאָה שְׁעָה הִתְּרָה – כך
נאמר למשה מפי הגבורה, ואין לומדים משם לדורות.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שישי עמ' ב

במלאכת שבת הוא שכל המקלקלים פטורים ממיתה, ועל כן אין זו
שגגת סקילה.
דין זה שהמקלקלין פטורין, הוא כלל בכל מלאכות שבת, חוץ מאשר
בחובל או מבעיר בשבת שבוה יש מחלוקת תנאים, לרבי שמעון חייב
ולרבי יהודה פטור. ולפי זה מקשה הגמרא: הִנֵּיחָא לְמֵאֵן דְּאָמַר
שְׁמַקְלָל בַּחֲבוּרָה (והחובל בשבת שהוא מקלקל) פָּטוּר, שלדבריו
אין זו שגגת סקילה, אָלֵא לְמֵאֵן דְּאָמַר מְקַלְקֵל בַּחֲבוּרָה חֲיִיב, מֵאִי
אִיֶּיָא לְמִימַר – לשיטתו איך מותר להוציא קוץ בשבת, הרי אם הוא
יעשה חבורה, זו תהיה שגגת סקילה.
מיישבת הגמרא: מֵאֵן שְׁמַעְתָּ לִיה – מידו זה ששמענו דְּאָמַר מְקַלְקֵל
בַּחֲבוּרָה חֲיִיב, רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא.

יותר מבאדם אחר.
הגמרא מקשה מהלכות שבת על הדין שאסור לבן להוציא קוץ
לאביו: וְהִתְּנֵן במשנה (שבת קכב) לגבי הלכות מוקצה, שמותר לקחת
כלי שמלאכתו לאיסור לעשות בו דבר היתר, כגון מִתְּחַטֵּי שֶׁל יָד –
מחט קטנה לִיפּוֹל בָּהּ אֶת תְּקוּיָן, ומוכח שמותר להוציא קוץ בשבת,
ואם אסור לבן להוציא קוץ לאביו מחשש שיעשה בו חבורה ויעבור
על שגגת חנק, לִיחּוּשׁ דִּילְמָא חֲכִיל – אף בשבת עלינו לחשוש שמא
יעשה חבורה בנטילת הקוץ, ויעבור הנוטלו על איסור חובל בשבת
בשוגג, וְהוּא לָהּ (והיא) שְׁנֵגַת סִקְלָה, שהרי אם עשאו במזיד
עונשו בסקילה, ומדוע התירו ליטול את הקוץ בשבת. מתרצת
הגמרא: הֵתָם מְקַלְקֵל הוּא – החובל הוא מקלקל, וכלל הוא

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שבת קודש עמ' א

אָמַר רַב מְרִי, הַטַּעַם שֶׁאֲחֵר פְּטוּר הוּא שְׁנֵאמַר (שמות כב כו) 'וְנִשְׂאִי
בְּעֶמְקָךְ לֹא תֹאדָר, ודורשים מבאן שאיסור קללה נאמר דווקא
בְּמִקְוִיָּם שְׁבַעֲעֻמָּה, כלומר שראוי לחיות ולהתקיים, אך מי שנגמר דינו
ליהרג אינו בכלל זה, ולכן אחר אינו לוקה על קללתו, וכן פטור על
הכאתו, שהוקשה לקללה כפי שהתבאר.
חזרת הגמרא ומקשה: **אִי חֲכִי** שאין חייבים על קללת והכאת מי
שאינו ראוי להתקיים, בְּנֵי שֶׁהִכּוּ וקיללו נְמִי יפטר מאותו טעם,
ושוב קשה מה ההבדל בין בנו לאחר. מיישבת הגמרא:

וקיללו נפטור מטעם שאין הוא עושה מעשה עמך. מתרצת הגמרא:
יש לבאר את הברייתא בְּדָאֲמַר רַב פִּינְחָס במסכת חגיגה (כז) לגבי
משנה העוסקת בגג, שמדובר שם בְּמִקְרָה שְׁעֵשֶׂה תְּשׁוּבָה, הָכָא נְמִי
– גם כאן ביוצא ליהרג, מדובר בְּשְׁעֵשֶׂה תְּשׁוּבָה וחזר לכלל 'עמך',
ועל כן בנו שהכחו וקיללו חייב.
מקשה הגמרא: **אִי חֲכִי** שהיוצא ליהרג עשה תשובה ונקרא עושה
מעשה עמך, אַחֲרֵי נְמִי – נחייב גם אחר שאינו בנו על הכאתו
וקללתו, וחזרת השאלה מה ההבדל בין בנו לאחר. מיישבת הגמרא:

1 **לֹא תִימָא לִיה לְאַבְדָּה הָבִי** – אל תאמר לאביך כך ואבא אל תשנה
2 כך וכו', שנמצאת מודיעו בפירוש שהוא טועה והוא מתבייש
3 ומצטער, דְּתִנָּא בברייתא, הָרִי שְׁחִיה אֲבִי עֹבֵר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה,
4 לֹא יֵאמֵר לוֹ, אֲבָא עֲבַרְתָּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, אֲלֵא אֹמֵר לוֹ אֲבָא כִּךְ
5 כְּתִיב בַּתּוֹרָה. הגמרא מבינה שכונת הברייתא שיאמר לו בתמיה,
6 וכי כך כתוב בתורה, ולכן מקשה: סוֹף סוֹף תִּינִי הָךְ – גם באופן זה
7 הוא מביישו, שאומר לו וכי יפה אתה עושה. מתרצת הגמרא: אֲלֵא
8 כוונת הברייתא שֹׁמֵר לוֹ, אֲבָא, מִקְרָא כְּתוּב בַּתּוֹרָה כִּךְ וְכך
9 (הוא), והוא עצמו שיש על לבו על מה זה מזכירו. וכן רב יהודה, לא
10 היה לו לומר לאביו 'אל תשנה כך', אלא 'כך הם דברי המשנה,
11 הנסקל בנשרפין' וכו'.

משנה

12 משנה זו מבארת את דינו של המחזיב בשתי מיתות בית דין. מִי
13 שְׁעָבַר עַל שְׁתֵּי עֲבִירוֹת שׁוֹנוֹת וְנִתְחַיֵּב עַל יְדֵי כִךְ בְּשִׁתֵּי מִיתוֹת בֵּית
14 דִּין, נִידוֹן בְּחֻמּוֹרָה מְבִינִיהוּ. מִי שְׁעָבַר עֲבִירָה אַחַת שְׁנִיתִיב עֲלֶיהָ
15 שְׁתֵּי מִיתוֹת, וְכֵן הָבָא עַל חֻמוֹתָּהּ וְהִיא אֶשֶׁת אִישׁ, שְׁעַל אֶשֶׁת אִישׁ
16 נַעֲשִׂים כְּחֹנֶן וְעַל חֻמוֹתָּהּ בְּשִׁרְפָהּ, נִידוֹן בְּחֻמּוֹרָה, וְהִינִי בְּשִׁרְפָהּ.
17 אִלּוּ הֵם דְּבָרֵי חֻמּוֹתָּהּ. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, אִינוּ נִידוֹן אֲלֵא בְּיָדָהּ
18 הָרִאשׁוֹנָה שְׁבָחָה עָלֶיהָ – באותו איסור שהוזקק תחילה להיזהר בו
19 ולפרוש ממנו.

גמרא

20 הגמרא מבארת באיזה אופן הוצרכה המשנה להשמיע שמי שנתחייב
21 בשתי מיתות נידון בחמורה. שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא שאם עבר
22 שתי ידונו אותו בחמורה ולא בקלה, אֲלֵא אִיתְגַּדְרִי אִיתְגַּדְרִי – וכי
23 תעלה על דעתך שיהיה נשכר בכך שהוסיף לעבור גם עבירה קלה,
24 שעל ידי זה יהיה נידון בקלה.

25 **אִמְרֵי רַבָּא, הָבָא בְּמֵאֵי עֶסְקִינִי** – כאן במשנה במה מדובר, בְּגוֹן
26 שְׁעָבַר עֲבִירָה קִלָּה וְנִגְמַר דִּינוֹ עַל עֲבִירָה קִלָּה, וְחֹר וְעָבַר עֲבִירָה
27 חֻמוֹרָה, סִלְקָא דְּעִתָּהּ אִמְרֵי – שבוה היה מקום לומר, דְּפִינִי דְּנִגְמַר
28 דִּינוֹ לְעִבְרָה קִלָּה, הִיא נִגְמַר קִטְלָה הוּא – הרי הוא כאדם הרג,
29 ואין יכול לחול עליו חיוב מיתה נוסף, קָא מְשַׁמְעֵי לָן שאין אומרים
30 כן, אלא דנים אותו על העבירה השניה להיענש כדינה.

31 הגמרא מבררת את המקור לדין של המשנה: בְּעָא מִינִיה – שאל
32 ממנו (אבוה) [ואחיות] דְּרַב יוֹסֵף בְּרִי חָטָא מִרְבָּה בְּרִי נֶתָן, מָנָא הָא
33 מִלְתָּא דְּאִמּוֹר רַבָּנִי – מהו המקור לדבר זה שאמרו חכמים, שמי
34 שְׁנִיתִיב שְׁתֵּי מִיתוֹת בֵּית דִּין, אף על פי שנגמר דינו לקלה תחילה
35 ורק אחר כך עבר על החמורה, נִידוֹן בְּחֻמּוֹרָה.

36 משיב רבה בר נתן: דְּבִתְבִי – כתוב בספר יחזקאל (יח יג) 'וְהוֹלִיד בֶּן
37 פְּרִיץ שׁוֹפֵף דָּם [וגו'] אֶל הָהָרִים אֲבָל וְאֵת אֶשֶׁת רַעְהוּ מִמָּא וגו',
38 וְאֵל הַגְּלוּלִים נִשָּׂא עֵינָיו, וְבִיאוֹר הַפְּסוּקִים, 'וְהוֹלִיד בֶּן פְּרִיץ שׁוֹפֵף
39 דָּם', היינו רוצה שהוא נידון בסִיפָה, וְאֵת אֶשֶׁת רַעְהוּ מִמָּא, זו אֶשֶׁת
40 אִישׁ שָׂבָא עֲלֶיהָ דִּינוֹ בְּחֻמְקָה, וְאֵל הַגְּלוּלִים נִשָּׂא עֵינָיו, זו עֲבֻדָּת
41 בּוֹכְבִים שְׂדִינָה בְּסִקְלָה, הִרִי שְׂרַשְׁעָה זֶה עָבַר עַל כְּמוֹהָ עֲבִירוֹת
42 וְנִתְחַיֵּב בְּסִיפָה, חֻק וְסִקְלָה, וְכִתְבִי – ומבואר משפטו בהמשך הפסוק
43 (שם יח יג) 'מֹות יוֹמֵת דְּמִיו בּוֹ יִהְיֶה' והיינו שנידון בְּסִקְלָה, ככל מי
44 שכתוב בו 'ומיהם בם', והיא המיתה החמורה מבין שלוש המיתות
45 שנתחייב בהן, ועל כרחך מדובר באופן שכבר נגמר דינו קודם לכן
46 למיתה קלה, שאם לא כן אין הפסוק צריך להשמיע שנידון בחמורה.
47 רב נחמן בר יצחק מקשה, שאפשר לפרש את הפסוק באופן אחר, כך
48 שלא תהיה משם ראיה: מִתְקִיף לָהּ – מקשה רַב נְחֲמָן בְּרִי יִצְחָק,
49 אִימָא בּוֹלְהָ בְּסִקְלָה – והרי יש לפרש שאין מדובר בפסוק אלא
50 בעבירות שעונשן בסקילה, וכך הוא הפירוש, 'וְהוֹלִיד בֶּן פְּרִיץ שׁוֹפֵף
51 דָּם, זֶה בֶּן סוֹרֵר וְמוֹרֵד נִידוֹן בְּסִקְלָה, וְנִקְרָא 'שׁוֹפֵף דָּם' משום
52 שסופו להיות רוצח, 'אֶשֶׁת רַעְהוּ מִמָּא, זו נַעֲרָה הַמְאֻרְסָה דְּהָבָא
53 עֲלֶיהָ נִידוֹן בְּסִקְלָה, וְאֵל הַגְּלוּלִים נִשָּׂא עֵינָיו, זו עֲבֻדָּת בּוֹכְבִים
54 דִּינָהּ בְּסִקְלָה. וכיון שכל העבירות שעבר דינו בסקילה, לכן
55 ממיחים אותו בסקילה, אבל אם היה נגמר דינו לפני כן למיתה קלה,
56 יתכן שהיה נידון במיתה הראשונה שבה נגמר דינו.

57 הגמרא דוחה את הקושיא של רב נחמן בר יצחק: אִם בֶּן שְׁעָבַר רַק
58 עַל עֲבִירוֹת שְׂדִינִי בְּסִקְלָה מֵאֵי קָא מְשַׁמְעֵי לָן – מה משמיענו
59 יחזקאל הנביא, הלא פשוט שדינו בסקילה. הגמרא מנסה להשיב:
60 דִּילְמָא תוֹרָה קָא מְהַדֵּר – שמא באמת אין כל חידוש בדבריו, אלא
61 חזר להזהיר את ישראל על משפטי התורה. הגמרא דוחה תשובה זו:
62 אִם בֶּן אִיבְעִי לִיה לְאַתְדוּרָה בִּי הִיבִי דְּאַתְדוּרָה מִשָּׁה רַבִּינוּ – אם
63 כן היה לו לחזור על מצוות התורה כדרך שחזר משה רבינו בספר
64 דברים, שאמר את הדברים בפירוש ולא ברמז.

65 הגמרא מביאה את מדרש הפסוקים הנוספים באותה הפרשה: דְּרַשׁ
66 רַב אֲחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מֵאֵי דְּבִתְבִי – מהו שכתוב (יחזקאל יח ו) 'אֵל
67 הָהָרִים לֹא אֲכָל', פִּירוּשׁ דְּהַבְרַי, שְׁלֹא אֲכָל בּוֹכּוֹת אֲבוֹתָיו – שהיה
68 צדיק גמור ולא הוצרך לזכות האבות, אברהם יצחק ויעקב, שנמשלו
69 להרים גבוהים, ומה שכתוב 'וְעֵינָיו לֹא נִשָּׂא אֶל גְּלוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל',
70 פִּירוּשׁוֹ שְׁלֹא הִלָּךְ בְּקוֹמָה וְקוֹפָה אֲלֵא בְּהִכְנַעַה וּבִכְפִּיּוֹת מֵאִמִּית
71 הַשְׁכִּינָה, ומה שכתוב 'וְאֵת אֶשֶׁת רַעְהוּ לֹא מִמָּא', היינו שְׁלֹא יִרְדַּ
72 לְאוֹמְנֹת חֲבִירוֹ – שלא קיפח את פרנסתו של חבירו על ידי
73 התחרות, ומה שכתוב 'וְאֵל אֶשֶׁת נָדָה לֹא קִירָב', היינו שְׁלֹא נִהְיָה
74 מְקוּפָה שֶׁל צִדִּיקָה – שלא נטל מכספי צדקה, וְכִתְבִי – ועל אדם כזה
75 כתוב (שם יח ט) 'צִדִּיק הוּא חַיָּה יְחִיָּה' בעולם הזה ובעולם הבא.

76 מספרת הגמרא: בְּשִׁחְתָּהּ רַבָּן גְּמִלְיָל מְנִיעַ לְמִקְרָא הוּא הָיָה בּוֹכָה
77 וְאִמְרָה, מֵאֵי דְּעָבִיד לְבִדּוּלָהּ – מי שמקיים את כל הדברים המוזכרים
78 בפסוק, הוּא דְּחִי – הוא זה שיחיה, בְּחֻמָּא מִינִיחָהּ לֹא – אבל קיים
79 אחד מהם בלבד, אינו מספיק בשביל שיחיה. אִמְרָה לִיה רַבִּי עֲקִיבָא,
80 אֲלֵא מַעֲתָה לִפִּי דַּעְתָּךְ, שאתה דורש את משמעות הלשון אף
81 כשהוא נגד הסברא, אם כן מה שכתוב בסיום האזהרות על העריות
82 (ויקרא יח כד) 'אֵל תִּמְצָאוּ בְּכָל אֶלֶף' וגו', הִכִּי נִמִּי בְּבִדּוּלָהּ אֵין בְּחֻמָּא
83 מִינִיחָהּ לֹא – וכי גם בזה נפרש כמשמעות הפשוטה של הלשון,
84 שהכתוב מזהיר לא לעבור על כל אלה העבירות ביחד, אבל על
85 עבירה אחת אינו מקפיד. הלא ודאי, כיון שאין הדעת מניחה לפרש
86 כן, אין הכוונה אֲלֵא שלא יטמאו בְּאַחַת מִכָּל אֶלֶף, הִכִּי נִמִּי – וכמו
87 כן יש לפרש בעניינינו, שגם אם לא נתקיימו בו כל המעלות
88 המוזכרות, מספיק בְּאַחַת מִכָּל אֶלֶף כדי שיאמר עליו 'צִדִּיק הוּא חַיָּה'
89 יְחִיָּה.

90 שנינו במשנתנו: עָבַר עֲבִירָה שְׁנִיתִיב שְׁתֵּי מִיתוֹת, נִידוֹן בְּחֻמּוֹרָה,
91 רבי יוסי אומר, נִידוֹן בּוֹיָקָה הראשונה שבאה עליו.
92 שיטת רבי יוסי שדבר שהיה אסור משום איסור אחר, אין חל עליו
93 איסור נוסף. הגמרא מביאה ברייתא שמבררת את דבריו: תִּנָּא
94 בברייתא, בְּצִיד – מהי הדוגמא שעליה אִמְרָה רַבִּי יוֹסִי במשנתנו
95 'נִידוֹן בּוֹיָקָה רִאשׁוֹנָה הִבָּחָה עָלֶיהָ' – נענש רק על אותו איסור
96 שהוזקק תחילה להיזהר בו ולפרוש ממנו, אבל לא באיסור הבא אליו
97 אחרון אף על פי שהוא חמור יותר. משיבה הברייתא: כֵּן אִדָּם
98 שנשא את כללה ונאסרה עליו אמה משום חֻמוֹתָּהּ, ואחר כך נשאת
99 אֶשֶׁת וְנַעֲשִׂית אֶשֶׁת אִישׁ, ובא עליה, נִידוֹן בְּחֻמוֹתָּהּ – נענש על איסור
100 חֻמוֹתָּהּ שְׂדִינָה לְאִסוּר אֶשֶׁת אִישׁ, והרי הוא בשריפה. אבל אם היה
101 להיפך, שְׂדִינָה הִתָּה אֶשֶׁת אִישׁ ואחר כך נשא את בתה וְנַעֲשִׂית בִּכְךָ
102 חֻמוֹתָּהּ, ובא עליה, נִידוֹן בְּאַחַת אִישׁ, כיון שבשעה שנשא את בתה
103 כבר היתה זו אסורה עליו משום אֶשֶׁת אִישׁ, שוב לא חל איסור חֻמוֹתָּהּ
104 על איסור אֶשֶׁת אִישׁ, ואינו נידון אלא בחנק כדן בא על אֶשֶׁת אִישׁ.
105 רב אדא בר אבהו מקשה על דברי הברייתא: אִמְרָה לִיה רַב אֲדָא בְּרִי
106 אֲהִבָּה לְרַבָּא, מדוע אמרו שאם היתה חֻמוֹתָּהּ וְנַעֲשִׂית אֶשֶׁת אִישׁ
107 נִידוֹן בְּחֻמוֹתָּהּ בלבד, לִידוֹן נִמִּי אֲאִיסוֹר – והרי ראוי שיהיה נידון גם
108 על איסור אֶשֶׁת אִישׁ, דְּהָא – שהרי אֲבָהוּ רַבִּי אֲבָהוּ בִּימּוֹת (לכ), אף
109 שחולק רבי יוסי במשנתנו וסובר שאין איסור חל על איסור, מוֹדָה
110 רַבִּי יוֹסִי בְּאִיסוֹר מוֹסִיף – באופן שהאיסור השני מוסיף ומחדש דבר
111 שלא היה באיסור הראשון, וכגון כאן, שמתחילה כשהיתה אלמנה
112 והיתה אסורה לו רק משום חֻמוֹתָּהּ היתה מותרת לכל אדם, וכשנעשית
113 אֶשֶׁת אִישׁ איש נוסף בה איסור לכל העולם, באופן זה מודה
114 רבי יוסי שאיסור חל על איסור, שמתוך שחל עליה איסור אֶשֶׁת אִישׁ
115 להיאסר על כל העולם, חל גם לגבי, ונוסף לאיסור חֻמוֹתָּהּ שהיה
116 לפני כן.

לא תימא ליה לאבדן הכי. להודיעו בהדיא שהוא טועה משום דמכסיף ומצטער:
אלא אמור לו אבא כך כתוב בתורה. קס"ד בתמיהה קאמר וכי כך כתיב בתורה:
סוף סוף חיינו הך. דמבייש ואומר וכי יפה אתה עושה: אלא. בניהותא אומר לו
מקרא האמור בתורה ואומר לו אבי מקרא כך וכך כתוב בתורה והוא עצמו ישים
על לבו על מה זה מוכירו והכי נמי אין לך

לומר לאבדן לא תתנייה הכי: מלתא עבר
עבירה שיש בה שתי מיתות. כגון חמורת
והיא אשת איש: בזיקה הראשונה. בגמרא
מפרש לה: גמ' פשיטא. דבחמורה נדון
שהרי אף בה נתייב דהיינו סליק ארעתן
לדון בקלה וכי אתגורי אתגר במה שעבר
שתי עבירות אילו לא עבר אלא על החמורה
היה נדון בה ועבשיו שהוסיף לעבור עמה
עבירה אחרת נדון בקלה: אמר רבא. ודאי אי
מקמי דאתא לקמן עבדינהו לתרויהו לא
איצטרך לאשמועינן כי איצטרך למתניא
כגון דנגמר דינו תחלה קלה סד"א וכו': מנא
הא מילתא וכו'. ואע"ג דנגמר דינו קלה:
בסקילה. דכל דמיהם במ בסקילה דהיא
חמורה ואי דלא נגמר דינו קודם לכן לא
איצטרך קרא לאשמועינן: בן סורר ומורה.
וקרי ליה שופך דם על שם שסופו לשפוך
דאמר ר' (לעיל דף עב.) שעומד בפרשת
דרכים וכו': דאחריה משה. במשנה תורה:
אל ההרים אל אבל. סיפיה דקרא צדיק הוא
חיה יחיה לומר זה צדיק גמור וע"כ משום
דלא עביד הני לאו צדיק הוא אם עבר
עבירות אחרות אלא לאו כמשמעותיה
מדרשי: אל ההרים לא אבל. שלא נצטרך
לזכות אבותיו מתוך שהוא חסיד: שלא נחנה
מקופה של צדקה. שהוא דבר גנאי לאדם
הגון: בזיקה הראשונה. באותו איסור שהחזק
זה תחלה להזהר בו ולפרוש ממנו הוא נדון
אבל לא באיסור הבא עליו אחרון אע"פ
שהוא חמור דקסבר ר' יוסי אין איסור חל על
איסור ואפי' חמור על הקל הלכך אין כאן
שתי מיתות: חמורת ונעשית אשת איש. כגון
נשא בת אלמנה ונאסרה אמה משום חמורת
ואחר כך נשאת ונאסרה עליו משום אשת
איש נדון בחמורה בשריפה והיא קדמה אבל
אם היתה אשת איש ונעשית חמורת והואיל
כשנשא בתה כבר היתה זו אסורה עליו
משום אשת איש תו לא חייל אסור חמורת
אסור אשת איש ואינו נדון אלא בחנק:
דאמר ר' אבהו. ביבמות ב' ד' אהין: מודה ר'
יוסי באיסור מוסיף. ומחדש דבר על האשה
הזאת לאסור בה דבר חדש (או) לאסרה על
מי שלא היתה אסורה עליו מתחלה כגון הבא
כשהיתה אלמנה והיא חמורת היתה אסורה
לו משום חמורת ומותרת לכל אדם
וכשנעשית אשת איש הוסיף בה השם הזה
איסור אסרה לכל העולם וכי האי גונא
מודה ר' יוסי דאסור חל על אסור מגו דחייל
אכולא עלמא שהיתה מותרת להם עד
עכשיו חייל נמי אתאי ואע"פ שאסורה לו
ועומדת:

אמר

לא תימא ליה לאבדן הכי, דתניא, הרי שהיה אביו עובר
על דברי תורה, לא יאמר לו, אבא עברת על דברי תורה.
אלא אומר לו, אבא קך פתיב בתורה. סוף סוף, חיינו
הך. אלא אומר לו, אבא, מקרא פתיב בתורה קך (הוא):
משנה מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין, נידון
בחמורה. עבר עבירה שנתחייב שתי מיתות, נידון
בחמורה. רבי יוסי אומר, נידון בזיקה הראשונה שפאה
עליו: גמרא פשיטא, אלא איתגורי איתגור? אמר רבא,
הבא במאי עסקינו, כגון שעבר עבירה קלה, ונגמר דינו
על עבירה קלה, ונחזר ועבר עבירה חמורה. סלקא דעתך
אמינא, כיון דנגמר דינו לעבירה קלה, האי גברא קטילא
הוא, קא משמע לן. בעא מיניה [אחיה] דרב יוסף בר
חמא מרבה בר נתן, מנא הא מילתא דאמור רבון, מי
שנתחייב שתי מיתות בית דין, נידון בחמורה, דכתיב
והוליד בן פריץ שופך דם אל ההרים אבל ואת אשת
רעהו טמא ואל הגלולים נשא עינו'. והוליד בן פריץ
שופך דם, בסויה. את אשת רעהו טמא, זו אשת איש
בחנק. ואל הגלולים נשא עינו, זו עבודת פוכבים
בסקילה, וכתיב מות יומת דמיו בו ויהי, בסקילה.
מתקין לה רב נחמן בר יצחק, אימא פוליהו בסקילה,
והוליד בן פריץ שופך דם, זה בן סורר ומורה דבסקילה.
אשת רעהו טמא, זו נערה המאורסה דבסקילה. ואל
הגלולים נשא עינו, זו עבודת פוכבים דבסקילה. אם בן,
מאי קא משמע לן וחזקאל, דילמא תורה קא מהדר. אם
בן, איבעי ליה לאהדוריה, פי היכי דאחדרה משה רבינו.
דרש רב אחא ברבי חנינא, מאי דכתיב אל ההרים לא
אבל, שלא אבל בזכות אבותיו. ועינו לא נשא אל גלולי
בית ישראל, שלא הלך בקומה זקופה. ואת אשת רעהו
לא טמא, שלא ירד לאומנות חבירו. ואל אשה נדה
לא קרב, שלא נהנה מקופה של צדקה, וכתיב צדיק
הוא חיה ויהי ויהי, כשהיה רבן גמליאל מגיע למקרא הנה,
היה בוכה. ואמר, מאן דעביד לכיוליהו, הוא דחיי. בחרא
מיניהו, לא. אמר ליה רבי עקיבא, אלא מעתה, אל
הטמא בל אלה, הכי נמי, ככיליהו אין, בחרא מיניהו,
לא. אלא, באחת מכל אלה. הכי נמי, באחת מכל אלה:
עבר עבירה: תניא, פיצה, אמר רבי יוסי לידון בזיקה
ראשונה הבאה עליו. חמורת, ונעשית אשת איש, נידון
בחמורת. אשת איש ונעשית חמורת, נידון באשת איש.
אמר ליה רב אדא בר אבהו לרבא, חמורת ונעשית
אשת איש, נידון בחמורת. לידון נמי, באיסור אשת איש,
דהא אמר רבי אבהו, מודה רבי יוסי באיסור מוסיף.

אמר

דלא ידעין אי טריפה הוא אי שלם הוא ועוד י"ל דהוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על
מחצה דמי ופסור מדאורייתא דספק נפשות להלך וכו' תיבשינהו וינמא כל דפריש אי
אתה רשאי למושכו להחמיר עליו ועוד גזירה שמוא יקח מן הקבוע והא דפריך בגמ' תיפוק
ליה דרובא נסקלין גינהו ה"פ לכל הפחות לא גרע משום דרובא נסקלין:

איתגורי איתגור. וא"ת בפרק אלו נערות

(כתובות) דליף מחובל

בחבירו דכל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא

משלם מילקא לא לקי ופריך מה לחובל מחבירו

שכן חייב בה' דברים ואי ממונא קולא הוא שכן

הותר ממללו בב"ד והשתא איך יתכן לומר

דקולא הוא אם כן איתגורי איתגור וי"ל דשאני

התם משום דחס רחמנא אהפסד ממונו של

תביר: ונגמר דינו לעבירה קלה וכו'. תימא

ואמאי נדון בחמורה הא היא לה עדות שאי

אתה יכול להזימה דאי מיתומי סהדי בתראי לא

מיקטלי כיון דבלאו סהדותיהו גברא בר קטלא

הוא כדמוכח בפ"ק דמכות (דף ה.) גבי באו שנים

ואמרו אחד בשבא נגמר דינו של פלוני וכו' וי"ל

דהבא מיירי כגון דהך עבירה שהיה עבר בפני ב"ד

דאפילו בעדות שאי אתה יכול להזימה מחייבין

ליה לעיל בטריפה משום ובערת הרע ועוד יש

לומר כיון דאי מיתומי קמאי או מיתבכשי מהני

סהדותיהו דבתראי עדות שאתה יכול להזימה

קרינן ביה:

וכתיב דמיו בו יהיה בסקילה. מכאן קשה לפי

הקונט' דבריש איהו נשך (ב"מ סא

ושם) דאמר ר' חקשו מלוי רבית לשופכי דמים

דכתיב הכא בנשך נתן ופירש שם בקונטרס דדמיו

בו יהיה משמע דמים ששפך שהעני את חבירו

ומת ברעב עליו ישוב ולא יתכן כלל דהא

לסקילה אתיא הכא בשמעתין ובאוב וידעונו

דכתיב דמיהם הם ובבמה דוכתי כולם לסקילה

אתין ונראה דדריש מדכתיב הכא והוליד בן

פריץ וגו' ובכל הספרים גרסי בפ"ק דתמורה (דף

ו) וסמך ליה והוליד בן פריץ:

נדון בזיקה ראשונה. לאו מילתא דפסיקא היא

דהא חמורת ונעשית אשת אב איסור

מוסיף הוא אי אית ליה אהין ולמאן דאמר

סקילה חמורה נידון באשת אב

לידון נמי באיסורא דאשת איש. לענין קרבן

קא פריך שיתחייב ב' חטאות בשוגג אי

נמי אם התרו בו משום אשת איש ולא התרו בו

משום חמורת ורבה מהדר ליה דבמזיד איירי

ובהתרו בו משום שניה: דאמר רבי אבהו

מודה ר' יוסי באיסור מוסיף. אע"ג דבפ' ד' אהין

(יבמות דף לב.) ושם משמע דלא קיימא לבסוף

מ"מ אמת הוא כדאי' בפרק אמרו לו (כריתות דף

יד.) ושם: (שייך ל'ע"ב) אפילו תימא רבי שמעון

בן גמליאל קסבר עבירות מחזקות. תימא דבסוף

פרק הבא על יבמתו (יבמות סד.) ושם אמרין

נשואין ומלקות כרכי משום דסד' וכו' תנא

כוותיה דמי שלק ושנה בו וי"ל דרב יוסף דהא

סבר מלקות מחזקות ואע"ג דאשכחן תנא דאית

ליה עבירות מחזקות בברייתא דבסמוך דקתני

התרו בו ושקח התרו בו והרכין ראשו דהתם

מלקות ליכא מכל מקום משמע ליה דמתני

סברה מלקות מחזקות מדקתני מי שלק אי נמי

קסבר כיפה צריכה להראות ועד דמחזק בתרי או

תלת אין מתרין בו לכיפה הלכך אין כנסין אותו לכיפה כדמוכח בסמוך וקצת תימא אמאי מתרין

שם יעבור אחר כך ידא מחזק ויכניסוהו לכיפה ויש לומר דאין מחייבו כיפה עד שיהא מחזק לעבור בהתראת מלקות הלכך אי מתרין ביה אכיפה לחוד לא סגי בהכי ואי מתרין ביה

אמלקות ואכיפה לא לא עבדינן ביה תרת:

ומר

תלת אין מתרין בו לכיפה הלכך אם איתא דבתלת יזמני הויא חזקה עד רביעית אין כנסין אותו לכיפה כדמוכח בסמוך וקצת תימא אמאי מתרין

שם יעבור אחר כך ידא מחזק ויכניסוהו לכיפה ויש לומר דאין מחייבו כיפה עד שיהא מחזק לעבור בהתראת מלקות הלכך אי מתרין ביה אכיפה לחוד לא סגי בהכי ואי מתרין ביה

אמלקות ואכיפה לא לא עבדינן ביה תרת:

ומר

תלת אין מתרין בו לכיפה הלכך אם איתא דבתלת יזמני הויא חזקה עד רביעית אין כנסין אותו לכיפה כדמוכח בסמוך וקצת תימא אמאי מתרין

שם יעבור אחר כך ידא מחזק ויכניסוהו לכיפה ויש לומר דאין מחייבו כיפה עד שיהא מחזק לעבור בהתראת מלקות הלכך אי מתרין ביה אכיפה לחוד לא סגי בהכי ואי מתרין ביה

אמלקות ואכיפה לא לא עבדינן ביה תרת:

ומר

אמר ליה אדא ברי בתי קטלי קטלת ליה. בתמיהה אמת שחלו שתיהן עליו ועבירה שיש בה שתי מיתות הוא נדון בחמורה והיאך אתה בא לדנוא אף באשת איש וכי תהרגנו שתי פעמים וכי חיל אשת איש אחמורתו לרבי יוסי לענין שוגג הוא ולהתחייב שתי חטאות: **מתני'** מי שלקח ושנה. שלקח שתי פעמים על שתי עבירות: **גמ'** של כריתות. לאו שיש בו כרת והתרו בו למלקות: **דגברא בר קטלא הוא.** בידי שמים יכרתוהו: וקרובי הוא דלא מקרב קטלא. עדיין לא נתקרבה מיתתו: **דמוותר נפשיה.** דמפקיר עצמו לעבירות: **של כרת אחת.** שעבר אותה עבירה עצמה שלש פעמים על השתים לוקה ובשלישית יכנסוהו לכיפה: **דרבן שמעון.** ביבמות נשאת לראשון ומת לשני ומת לשלישי נשאת לרביעי לא נשאת דעד תלתא

וימנן לא הויה מוחזקת לקבור את בעליה: **ליטא מתניתין.** דבשתי מלקיות מחזקת ליה רשע ובעי כיפה דלא כרבן שמעון בן גמליאל: **עבירות מחזיקות.** אותו בחזקת רשע הוא ובתראה ולא מלקות הלכך בשלישי כונסין אותו לכיפה דהא איתחזק ליה בשלש עבירות: **מיתבי.** לרבינא דמהדר לאוקומה למתני' כרבן שמעון בן גמליאל מדפליג אבא שאול ואמר בר' שמעון בן גמליאל מכלל דת"ק לאו כרשב"ג: **ופר סבר לא הוחזק עד שילקה שלש מלקיות.** וכיון דלקי על השלישית אע"ג דאיתחזק השתא רשע לא מעיילין ליה לכיפה דבדתי דיני לא דיינין ליה: **התרו בו ושתקי.** שהראה בעצמו מוכבל התראה ומיהו לא התיר עצמו למלקות בהדיא וכן בהרכין בראשו ורמו שהוא מקבלה אע"פ דלא לקי בהתראות כי הני דלא התיר עצמו למלקות מ"מ התראות ניהו להחזיקו רשע ופעם ראשונה מתיר ביה ושכבין ליה כן בעבירה שניה ושכבין ליה ובשלישית מתיר ביה למלקות וכונסין אותו לכיפה עליה שהרי החזק רשע בשלש עבירות של התראת מלקות: **אבא שאול אומר** וכו'. והא הכא מלקות ליכא דלא התיר עצמו למלקות שהרי שתק דנימא טעמא בדאבא שאול משום דמלקות מחזיקות ולא הוחזק עד שילקה וכיון דלקה על השלישית לא הוה ליה לכיפה: **במאי קא מיפלגי.** והא לא לרבינא מותבי דהא לדידן נמי קשיא דבפלוגא דרבי ורשב"ג לא מיצו לאוקומה דהא ע"כ עבירות מחזיקות סבירא להו דהא אין כאן מלקות ואמאי בעי אבא שאול רביעית: **אמר רבינא.** בין הכא בין במתניתין קמייא בכיפה צריכה התראה קא מיפלגי ודכולי עלמא כרשב"ג ולא הוחזק עד שלש עבירות של התראת מלקות מקובלות או בפז או בשתיקה או בהרכנת ראש וקמיפלגי בכיפה אי צריכה התראה ת"ק סבר כיון שהוחזק רשע על שלש התראות של מלקות כונסין אותו לכיפה ואע"פ שלא הותרה על כך ואבא שאול סבר על ג' התראות של מלקות הוחזק רשע ולא על השתים ומהשתא בעינן עבירה רביעית להתרות בו אם תעבור תכנס לכיפה: **מלא קומתו.** גובה: **והיכא רמיא.** והא הלכה למשה מסיני היא דך

אמר ליה, אדא ברי, בתרי קטלי קטלת ליה: משנה מי שלקח ושנה, בית דין מכניסין אותו לפיפה, ומאכילין אותו שעורין עד שפריסו מתפצעת: גמרא משום דלקח ושנה, בית דין פונסין אותו לכיפה. אומר רבי ירמיה, אומר רבי שמעון בן לקיש, הכא במלקיות של פריאות עסקין, דגברא בר קטלא הוא, וקרובי הוא דלא מקרב קטליה. וכיון דקא מוותר לה נפשיה, מקרבינן ליה לקטליה עילויה. אומר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא, תא אספרא לך, במלקיות של פרת אחת. אבל של שתיים ושל שלש פריאות, איסורי הוא דקא טעים, ולא מוותר פולי האי: מי שלקח ושנה: שנה, אף על גב דלא שילש. לימא, מתניתין דלא פרבן שמעון בן גמליאל, דאי רבן שמעון בן גמליאל, הא אומר, עד תלת זימני לא הויה חזקה. אומר רבינא, אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל, קסבר, עבירות מחזיקות. מיתבי, עבר עבירה שיש בה מלקות, פעם ראשונה ושנה, מלקין אותו. ושלישית, פונסין אותו לכיפה. אבא שאול אומר, אף בשלישית, מלקין אותו. ברביעית, פונסין אותו לכיפה. מאי לאו, דכולי עלמא, מלקיות מחזיקות. ובפלוגא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל, קמיפלגי. לא, דכולי עלמא אית להו דרבן שמעון בן גמליאל. והכא, בהא קא מיפלגי. דמר סבר, עבירות מחזיקות. ומר סבר, מלקיות מחזיקות. והתנינא, התרו בו ושתקי, התרו בו והרכין ראשו, פעם ראשונה ושנה, מתירין בו. שלישי, פונסין אותו לכיפה. אבא שאול אומר, אף בשלישית, מתירין בו. ברביעית, פונסין אותו לכיפה. והתם, מלקות ליכא. במאי קמיפלגי? אומר רבינא, בכיפה צריכה התראה, קמיפלגי. ומאי כיפה? אומר רב יהודה, מלא קומתו. והכא רמיא? אומר ריש לקיש, 'תפוחות רשע רעה'. ואמר ריש לקיש, מאי דכתיב 'כי [גם] לא ידע האדם את עתו פגעים שנאחזים במצודה רעה'. מאי 'מצודה רעה', אומר ריש לקיש חפה: **משנה ההורג נפש שלא בעדים, מכניסין אותו לפיפה, ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ: **גמרא** מנא דיעינן? אומר רב, בעדות מיוחדת. ושמואל אומר, שלא בהתראה. ורב חסדא, אומר אבימי, פגון דאיתפחש ב'בדיקות', ולא איתפחש ב'חקירות'. פרתנן, מעשה וברק בן זבאי בעוקצי תאנים: ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ: מאי שנא הכא, דקתני נותנין לו לחם צר ומים לחץ, ומאי שנא התם, דקתני מאכילין אותו שעורין עד שפריסו מתפצעת. אומר רב ששת, אידי ואידי, נותנין לו לחם צר ומים לחץ עד שיקטן מעינו. והדר, מאכילין אותו שעורין עד שפריסו מתפצעת: **משנה** תגוב את הקספה, והמקלל בקוסם, והבועל ארמית, קנאין פוגעין בו. כהן ששמש בטומאה, אין אחיו הפהנים מביאין אותו לבית דין, אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה, ומפציעין את מוחו בגזירין. ור' ששמש במקדש, רבי עקיבא אומר, בחנק. והכמים אומרים, בידי שמים: **גמרא** מאי קספה? אומר רב יהודה, פלי שרת. וכן הוא אומר, 'ואת קשות הנסד'. והכא רמיא, 'ולא יבאו לראות כבלע את תקדש ומותו': והמקלל בקוסם: תני רב יוסף, ופה קוסם את קוסמו. רבנן, ואיתמא רבה בר מרי אמי, יפהו קוסם לו ולקונו ולמקונו: והבועל ארמית: בעא מיניה רב פהנא מרב, לא**

עונש דכיפה ומיהו היכא רמיא מקצת: תפוחות רשע רעה. מי שהוחזק רשע תמיתו רעתו אלמא מחזק רשע בר מיתת הוא: **במצודה רעה.** אידי ואידי הכא ריש לקיש בהאי קרא מייחנן לאידך דרשא דר"ל: **מאי מצודה רעה חכה.** אמרי בלע"ז שהוא רע וחלש וקטן ואוחז בו דגים גדולים פתאום ואינו רואה ואינו דומה לנאחז ברשתות ע"ז מארב ותחבולות: **מתני'** שלא בעדים. שלא ניתן לב"ד להרגו: לחם צר. לקמן בעי מאי שנא בכיפה קמייא: **גמ'** מנא דיעינן. הואיל וליכא עדות: **בעדות מיוחדת.** דשנים מעידין עליו ועדותן אמת אלא שאין מיתתו מסורה לב"ד כגון שנים רואין אותו אחד מחלוך זה ואחד מחלוך זה דאמר במסכת מכות (דף ו') דלא מיטשל עליה ומיהו הכא תנינן דעילי לכיפה אבל על פי ע"א מוציא דבה בעלמא הוא: **בעוקצי תאנים.** בדיקות יתירא הוא ונהי דבן זבאי פטר ליה בהורא הכחשה מקטלא מיהו עדות אמת הוא ועייל לכיפה: **מעייניה.** בני מעיה: והדר **מאכילין אותו שעורין.** שנופחין בתוך מעיו ומתוך שהוקטן מעייו הוא נבקע: **מתני'** הקסוה. מפרש בגמרא: **ארמית.** בת גוי: **קנאין פוגעין בו.** בני אדם כשרין המתקנאין קנאו של מקום פוגעין בו בשעה שרואין את המעשה אבל לאחר מיכן אין מיתתו מסורה לבית דין והלכה למשה מסיני הוא: **פוגעין.** ממתין כמו לך ופגע בו (מלכים א' ב') נזירין. פקעין אשעלש בלע"ז: **גמ'** והכא רמיא. דשייבא בה מיתת: **כבלע** את הקדש. לשון גב שמבלעין ומבזיזין רומז בעלמא הוא ולא מקרא נפיק דעיקר קרא בלוים כתוב שהוחזרו שלא לראות בסלוק מסעות בשעת הכנסת כלים לנרתק שלהן שהיו אחרן ובניו מכסין הארון והמזבחות כמו שכתוב שם ובא אחרן בנסעם והורידו: **יכה קוסם את קוסמו.** שמקלל כלפי מעלה בקוסם יכה הקוסם זה את קוסמו היינו כלפי מעלה שנותן קסמים האלו בלבו (קסבר המקלל דקא מחשב ליה) האי קוסם בעיניו שהוא ראי ויש בו כח לקלל בו: **יכהו קוסם.** מקלל את חבריו ואומר יכהו הקוסם הזה: לו ולקונו ולמקונו. דייינו כלפי מעלה שהוא קונה את העולם ומקנה לבריותיו את טובו:

סנהדרין דף פא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קכז

1 מתרין רבא: אָמַר לִיה, אָדָא בְּרִי ו-בְּנִי, בְּתֵרִי קָמְלִי קָמְלִי לִיה –
2 וכי תהרגנו בשתי מיתות, אמת כדברך שחלו שני איסורים, ויש לדנו
3 במיתה החמורה.

משנה

4 משנה זו והבאה אחריה עוסקות בדין מחויבי מיתה על ידי הכנסה
5 לכיפה.
6 מִי שֶׁלָקָה וְשָׁנָה במלקות, כלומר לקה פעם שניה משום שעבר שוב,
7 כשעובר פעם שלישית אין מלקים אותו, אלא בית דין מְכַנְסִין אוֹתוֹ
8 לְכִיפָה – חדר קטן, וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׁעוּרִין עַד שֶׁכִּרְסוּ מִתְבַּקְּעַת
9 ומת.

גמרא

10 הגמרא תמדה על חומר הדין: וכי מִשּׁוּם דְּלָקָה וְשָׁנָה בֵּית דִּין בּוֹנְסִין
11 אוֹתוֹ לְכִיפָה.

12 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, הָא
13 במשנה בְּמִלְקִיּוֹת שֶׁל פְּרִיטוֹת עֲסָקִינוּ, כלומר במלקות הבאות
14 כעונש על עבירות שיש בהם חיוב כרת. וְנִבְרָא בָּר קָמְלָא הוּא –
15 שאדם זה חייב מיתה בידי שמים, וְקָרֹבִי הוּא דְלֹא מִקְרָב קָמְלָה
16 – אלא שעדיין לא נתקרבה מיתתו, וְכִיּוֹן דְּקָא מוֹתֵר לָהּ נִפְשִׁיהָ –
17 וכיון שהוא מפקיר את עצמו לעבור על איסורים ולא להיזהר בהם
18 כלל, מְקַרְבֵּינוּ לִיה לְקָמְלִיה עִילּוּיָה – בית דין מקרבים אליו את
19 מיתתו על ידי הכנסתו לכיפה.

20 הגמרא מבארת באיזה אופן חייב כיפה: אָמַר לִיה רַבִּי יַעֲקֹב לְרַבִּי
21 יְרֵמְיָה בְּרִי תַחְלִיפָא, תָּא אֲסַבְּרָא לָךְ – בוא ואבאר לך. דברי המשנה
22 לא נאמרו אלא בְּמִלְקִיּוֹת שֶׁל פְּרִיטָא אַחֲתָא, שעבר על אותו איסור
23 כרת שלוש פעמים, אֲבָל עַל עֲבִירוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁל שְׁתֵּי וְשֶׁל שְׁלֹשׁ
24 פְּרִיטוֹת אֵין מְכַנְסִים אוֹתוֹ לְכִיפָה, דְּאִיסוּרֵי הוּא דְקָא מַעֲיָם וְלֹא
25 מוֹתֵר בּוֹלִי הָא – משום שנעשה כן בשביל לטעום מכל האיסורים,
26 ולא משום שהפקיר את עצמו מכל וכל לעבור עבירות.

27 שנינו במשנתנו: מִי שֶׁלָקָה וְשָׁנָה בֵּית דִּין מְכַנְסִים אוֹתוֹ לְכִיפָה וכו'.
28 הטעם לכך שאין מְכַנְסִים אוֹתוֹ לְכִיפָה עַד שִׁיעֹבֵר וִילָקָה כְּמָה
29 פעמים, מִפְּנֵי שֶׁרַק עַל יְדֵי זֶה אָדָם מוֹחֹק לְרִשְׁעֵי הַמוֹפֵקֵר לְעֲבִירוֹת.
30 ובכללות נחלקו התנאים לגבי דין 'חזקה' (בבמות סד), רבי סובר שהיא
31 על ידי חזרת המאורע שתי פעמים ורבן שמעון בן גמליאל סובר
32 שאינה אלא אחרי שלוש פעמים. סוגייתנו דנה באיזו שיטה נאמרה
33 משנתנו. הגמרא מבינה, שהדבר ה'מחזיק' אותו לרשע, אינו עצם
34 העבירה, אלא המלקות, שעל ידי שלקה פעמיים או שלוש ובכל פעם
35 לא התייסר על ידי המלקות אלא חזר לעבור שוב, מוחזק לרשע
36 שאינו מתייסר על ידי העונש ואין דבר מונע ממנו למלאות את
37 רצונו.

38 מדייקת הגמרא: מלשון המשנה 'לקה וְשָׁנָה' מבואר, שכיון שלקה
39 פעם שניה ולא התייסר וחזר לעבור עבירה מוחזק הוא לרשע, וְאִם
40 עַל גַּב דְּלֹא שִׁילָשׁ – שלא לקה שלוש פעמים. לִימָא – לכאורה יש
41 לומר מתוך כך דְּמִתְבַּרְרִין דְּלֹא בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּאִי בְּרַבִּין
42 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, הָא אָמַר עַד תֵּלֵת זִמְנֵי לֹא הוּא חֻזָּק – הלא
43 דעתו (בבמות סד) שאין חזקה בפחות משלוש פעמים. אלא משנתנו
44 כשיטת רבי, שבשתי פעמים הרי זו חזקה.

45 רבינא מבאר שמשנתנו מתיישבת אף לשיטת רבן שמעון בן גמליאל:
46 אָמַר רַבִּינָא, אֲפִילוּ תִּימָא ו-תאמר) בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא,
47 והטעם שאחרי שלקה פעמיים וממשיך לעבור שוב כבר הוא מוחזק
48 לרשע משום דְּקָסְבֵּר שְׁעִבְרִית עֲצֻמָּן מְחֻזְקוֹת אוֹתוֹ בְּחֻזָּק רִשְׁעֵי,
49 ולא המלקות. וכיון שעבר שלוש פעמים, הרי הוא מוחזק לרשע
50 וכונסים אותו לכיפה.

51 הגמרא מנסה לדחות את דברי רבינא: מִיתְבִּיב – הקשו על רבינא,
52 שנינו בברייתא, עֲבֵר עֲבִירָה שֵׁישׁ בְּה מִלְקוֹת, פַּעַם רִאשׁוֹנָה וְשָׁנָה
53 מִלְקִין אוֹתוֹ, ובפעם השלישית שעבר אין מלקים אלא בּוֹנְסִין אוֹתוֹ
54 לְכִיפָה. אָבָא שְׂאוֹל אָמַר, אִם בְּשִׁלְשִׁית מִלְקִין אוֹתוֹ, וְרַק בְּפַעַם
55 הֶרְבֵּיעִית שֶׁעָבַר בּוֹנְסִין אוֹתוֹ לְכִיפָה. ומקשה הגמרא: מָאִי לָאו –

56 וכי אין הדבר דְּבֻלִּי עֲלֵמָא – שלדברי הכל מִלְקִיּוֹת מְחֻזְקוֹת –
57 הדבר המחזיק אותו לרשע הן המלקות, שעל ידי שלקה פעמיים או
58 שלוש ואינו מתייסר אלא ממשיך לעבור מוחזק הוא לרשע המופקר
59 לעבירות, וְהַתְנִינָא שֶׁל הַבְּרִייתָא בְּפִלּוֹנְתָא – במחלוקתם דְּרַבִּי וְרַבִּין
60 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל קָמִיפְלִינֵי – נחלקו, תנא קמא סובר כרבי שהחזקה
61 היא בשתי פעמים, וכיון שלקה פעמיים ועבר שוב, הרי הוא מוחזק
62 לרשע וכונסים אותו לכיפה, ואבא שאל סובר כרבן שמעון בן
63 גמליאל, ולכן אין כונסים לכיפה עד שילקה שלוש פעמים ויעבור
64 שוב. ולפי זה, משנתנו התואמת לדברי תנא קמא של הברייתא, היא
65 כרבי ולא כרבן שמעון בן גמליאל.

66 מתרין רבינא: לֹא זו המחלוקת בברייתא, אלא דְּבֻלִּי עֲלֵמָא אִית
67 לָהּ ו-יש להם סברתו דְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שהחזקה היא
68 בשלוש פעמים, וְהָא בְּהָא קָא מִיפְלִינֵי – וכאן בברייתא בזה נחלקו,
69 דְּמָר – תנא קמא סָבֵר שְׁעִבְרִית מְחֻזְקוֹת ואינו תלוי במלקות כלל,
70 וכיון שעבר פעם שלישית הוחזק לרשע וכונסים אותו לכיפה, וְמָר –
71 ואבא שאל סָבֵר מִלְקִיּוֹת מְחֻזְקוֹת – הדבר המחזיק אותו לרשע הן
72 המלקות, שעל ידי שלקה שלוש פעמים ובכל פעם לא התייסר על
73 ידי המלקות אלא המשיך לעבור, ועבר גם בפעם רביעית, מוחזק הוא
74 לרשע.

75 הגמרא מביאה ברייתא ומתקשה בביאורה: וְהִתְנִינָא בברייתא,
76 הִתְרִיּוּ בּוֹ שֶׁלֹא יעבור עבירה וְשִׁישׁ בָּה כְּרַת וְשִׁאֵם יַעֲבֹר יִתְחַיֵּב
77 מלקות, וְשִׁתְקָה וְהָרָא עֲצֻמוֹ כִּמְקַבֵּל הַהִתְרָאָה אִלָּא שֶׁלֹא אָמַר
78 בפירוש שעל מנת כן הוא עושה, וְכֵן אִם הִתְרִיּוּ בּוֹ וְהִתְרִיּוּ רִאשׁוֹ וְרִמּוֹ
79 בכך שמקבל את ההתראה, אף על פי שאינו לוקה בהתראות אלו
80 משום שלא התיר עצמו למלקות, מכל מקום התראות הן לקבוע
81 שהוא מזיד גמור ולהחזיקו רשע, ולכן בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה וְשָׁנָה מִתְרִין
82 בּוֹ וּמְנִיחִים אוֹתוֹ לֵלֵא עֹנֵשׁ, אבל בְּשִׁלְשִׁית מתרים בו למלקות,
83 וכשיעבור בּוֹנְסִין אוֹתוֹ לְכִיפָה, משום שהחזק רשע בשלוש עבירות
84 של התראת מלקות. אָבָא שְׂאוֹל אָמַר, אִם בְּשִׁלְשִׁית מִתְרִין בּוֹ
85 שיתחייב מלקות ומניחים אותו, וְרַק כְּשִׁיעֹבֵר בְּרִבְעִית בּוֹנְסִין אוֹתוֹ
86 לְכִיפָה. הגמרא מתקשה בדברי הברייתא: וְהִתְנֵם בברייתא מִלְקוֹת
87 לִיבָא ו-אין, וּמוֹכַח שֶׁלֹא המלקות מחזיקות אלא העבירות
88 מחזיקות, ולפי זה קשה בְּמָאִי קָמִיפְלִינֵי – במה נחלקו, ומדוע סובר
89 אבא שאל שאין כונסים אותו לכיפה עד שיעבור ארבע פעמים.

90 אָמַר רַבִּינָא, תנא קמא ואבא שאל בברייתא זו וכן בברייתא
91 שהובאה לעיל בְּכִיפָה צְרִיכָה הִתְרָאָה קָמִיפְלִינֵי – נחלקו האם צריך
92 התראה מיוחדת לכיפה, לתנא קמא כיון שהחזק רשע על שלוש
93 התראות של מלקות, כונסים אותו לכיפה. ולאבא שאל עדיין אי
94 אפשר להכניסו לכיפה, שהרי לא התרו בו לכיפה אלא למלקות,
95 וצריך עבירה רביעית שיתרו בו, אם תעבור תיכנס לכיפה.
96 הגמרא מבררת כיצד עשויה הכיפה. שואלת הגמרא: וּמָאִי ו-ומהדין
97 בְּכִיפָה. אָמַר רַב הוּדְיָה, כיפה הוא מקום שגובהו מֵלֵא קוֹמָתוֹ – קומת
98 האדם בלבד.

99 הגמרא מבררת היכן מרומז בתורה דין כיפה. שואלת הגמרא: וְהִיכָא
100 רְמִיזָא – היכן רמזו במקרא עונש כיפה. אָמַר רִישׁ לָקִישׁ, הדבר רמז
101 במה שנאמר (תהלים לד כב) 'תְּמוֹתֶיךָ רָשָׁע רָעָה', שמי שהחזק רשע,
102 תמיתוהו רעתו שעשה. ונשמע מכך, שהמוחזק רשע חייב מיתה הוא.

103 הגמרא מביאה בדרך אגב עוד דרשה של ריש לקיש: וְאָמַר רִישׁ
104 לָקִישׁ, מָאִי דְּתִיב (קהלת ט יב) 'כִּי גַם] לֹא יֵדַע הָאָדָם אֵת עֵתוֹ
105 בְּדַגִּים שְׁנֵאֲחִיּוֹם בְּמַצּוֹדָה רָעָה וּכְפָרִים הָאֲחוֹזוֹת בָּפֶה, בָּהֶם יִקְשִׁים
106 בְּנֵי הָאָדָם לָעַת רָעָה בְּשִׁתְפוּל עֲלֵיהֶם פְּתָאם, מָאִי מַצּוֹדָה רָעָה,
107 אָמַר רִישׁ לָקִישׁ זֶה חֻכָּה שֶׁל דָּגִים [מחט בצורת וו], שהיא רעה
108 וחלשה ומכל מקום אף דג גדול נאחו בה.

משנה

110 הַחֹרֵץ נִפְשָׁא שְׁלֹא בְּעֵדִים ומתוך כך לא ניתן לבית דין להורגו, הרי
111 הבית דין מְכַנְסִין אוֹתוֹ לְכִיפָה וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ לָחֶם צָר וּמִים לַחֵץ
112 – לחם ומים בצימצום, ובדרך זו ממיתים אותו.

אם לא פגעו בו קנאין, מהו אינשיה רב לגמריה – שכח רב מה
 שלמד מרבו בדבר זה. אקריהו לרב כהנא בחלמיה – הקריאו לרב
 כהנא בחלום (מלאכי ב יא) 'בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל
 ובירושלים כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר,
 אתא – בא לפני רב ואמר ליה, הכי אקריין – כך הקריאו לי.
 אדבריה רב לגמריה – נזכר רב את משנתו, בגדה יהודה, זו עבודת
 בוכבים, וכן הוא אומר (ירמיהו ג כ) 'אכן בגדה אשה מרעה [בן]
 בגדתם כי בית ישראל נאום ה', הרי שעבודת כוכבים מכונה בשם
 'בגידה'. 'ותועבה נעשתה בישראל ובירושלים' זה משכב זכור, וכן
 הוא אומר במקום אחר וקורא למשכב זכור 'תועבה', ואת זכר לא
 תשכב משכבי אשה תועבה היא' (ויקרא יח כב). 'כי חלל יהודה קדש
 ה' זו זונה, וכן הוא אומר (דברים כג יח) 'לא יהיה קדש' [תהיה
 קדשה מבנות ישראל]', שאשה פנויה המופקרת לזנות נקראת
 'קדשה' לפי שמחללת את קדושתה. 'ובעל בת אל נכר' זה הקא על
 הפותית (יג גייה). ובתבי בתריה – וכתוב אחריו (מלאכי ב יג) מהו עונשו
 של בא על הגייה, 'וכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה (מאלחי)
 [מאלחי] יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות, שאם תלמיד חכם הוא,
 לא יהיה לו ער בכתמים – בן חריף להבין ולהורות, ועונה
 בתלמידים – בן שמשיב כהלכה לתלמידים, ואם פתן הוא, לא יהיה
 לו בן מגיש מנחה לה' צבאות. ועונש זה, שלא יהיו לו בנים טובים,
 בא בנוסף לכך שהוא עצמו בכרת.
 דורשת הגמרא: אמר רבי חייה בר אבוי, כל הקא על הפותית
 כאילו מתקתן בעבודת בוכבים – כאילו נעשה חתנו של אל אחר,
 דכתיב (מלאכי ב יא) 'ובעל בת אל נכר', ויש להבין ובי בת יש לו לאל
 נכר. אלא זה הקא על הפותית שנקראת 'בת אל נכר', והבא עליה
 נעשה חתן לאביה.
 דרשה נוספת של רבי חייה בר אבוי: ואמר רבי חייה בר אבוי,
 כתוב על גלגלתו של יהוקים, זאת ועוד אחרת, כלומר נקמה
 זאת נעשתה בו שמת ולא בא לקבורה, ועוד נקמה אחרת תיעשה בו.
 מספרת הגמרא: וקינו (סבן דרבי פרידא, והוא רבי חייה בר אבוי,
 אשכח ההוא גולגלתא דהות שדיא – מצא אותה גולגולת שהיתה
 מושלכת בשערי ירושלים, והיו כתוב עליה – ודיה כתוב עליה,
 זאת ועוד אחרת. קברה, והדר נבנו – ובצבצה ויצאה מקבורתה,
 קברה שוב והדר נבנו. אמר, האי גולגלתא של יהוקים, דכתיב
 ביה (ירמיהו כב יט) 'קבורת חמור קבר סחוב והשלך מהללך לשערי
 ירושלים'. אמר לעצמו, מלכא הוא ולא אורח ארעא לבזוי – הרי
 מלך הוא, ואין זו דרך ארץ שאניח את עצמותיו בבזיון, שכללך ברכה
 בשיראי ואותביה כסיפא – נטל את הגולגולת, כרכה בבגדי משי
 והניחה בארגו בביתו. לאחר זמן אתאי דביתהו חיותה – באה אשתו
 ראתה גולגולת בארגו ותמהה. נפקת אמרה להו לשיבכתהא –
 יצאה וסיפרה לשכנותיה, אמרי לה האי דאיתתא כפיתתא היא
 דלא קא מנשי לה – אמרו לה, זו גולגולת של אשתו הראשונה,
 שאינה נשכחת מלבו. שגרתא לתנורא וקלתה – הסיקה תנור
 ושרפה את הגולגולת. בי אתא – כשבא רבי חייה בר אבוי וראה
 זאת, אמר, היינו דכתיב עילוייה – זהו שהיה כתוב על הגולגולת
 זאת ועוד אחרת, שהנקמה האחרת שעתידיה היתה לבוא עליה,
 היא שתשרף באש.
 איסורים נוספים שיש בבא על הגייה: כי אתא – כשבא רב דימי
 מארץ ישראל לבבל, אמר, בית דינו של חשמונאי גזרו, הקא על
 הפותית חייב עליה מלקות משום נשגא – נדה, שפחה, גייה, אשת
 איש, ולוקה מכות מרדות ארבע פעמים. בי אתא רבין אמר, לא
 משום נשגא גזרו אלא משום נשגא, כלומר נדה, שפחה, גייה,
 זונה, שאם הוא כהן לוקה גם משום זונה מדרבנן, אבל משום אישות
 לית להו ו– לא גזרו, שאשה גוי מופקרת היא ואינה מיוחדת לבעלה

ואינה דומה לאשת ישראל כלל, ואין לומר שמתוך שיבוא עליה
 יבוא אף על אשת איש ישראלית. ואידך – ורב דימי, הסובר שגזרו
 משום אשת איש, טעמו דנשיהו ודאי לא מיפקרי – שאין גוים
 נותנים לנשיהם לנהוג בהפקרות והרי הן מיוחדות לבעליהן ודומות
 לאשת איש שבישראל.
 הגמרא מביאה הלכות מדיני הקנאים הפוגעים בבעל ארמית: אמר
 רב חסדא, הקא לימלך – לשאול בבית דין, הנה פלוני בועל גייה,
 האלך ואהרגנו, אין מורין לו שיהרגנו, שלא נאמרה הלכה זו אלא
 למקנא מעצמו ואינו נמלך. איתמר נמי אמר רבא בר בר חנה אמר
 רבי יוחנן, הקא לימלך אין מורין לו, ולא עוד אלא שאם פירש
 זמרי מהאשה והרגו פנתם, נהרג עליו כרוצה, משום שלא נאמרה
 הלכה זו אלא בשעת המעשה. ועוד, שאם נהפך זמרי והרגו לפנתם
 אף שלא פירש מהאשה, אין נהרג עליו כרוצה, שהרי פנתם ורצה
 הוא, מפני שאין עליו חיוב להרוג את זמרי אלא רשות בלבד, ומותר
 לזמרי להציל את עצמו בנפשו של הרודף.
 הגמרא מאריכה בתיאור המעשה של זמרי ופנתס: אחרי שחטאו
 ישראל בשיטים בבנות מואב ונצמדו לבעל פעור, נאמר למשה
 להרוג את החוטאים. כתוב בהמשך (שם כה ה) 'ויאמר משה אל שופכי
 ישראל וגו' הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור'. כיון ששמעו
 החוטאים שיעשו בהם כך, הלך שכמו של שמעון זמרי בן
 סלוא, והוא שלומיאל בן צורישדי נשיא שבטם, אמרו לו, הן דנין
 אותנו בדיני נפשות, ואתה יושב ושותק. מה עשה, עמד וקפיץ
 עשרים וארבעה אלף מישראל מבני שבטו, והלך אצל בוכי בת צור
 מלך מדין, אמר לה, השמיעי לי לתשמיש, אמרה לו, בת מלך אני
 וכן צוה לי אבי, לא תשמיעי אלא לגדול שפתם, כלומר למשה.
 אמר לה זמרי, אף הוא ו– זמרי נשיא שבט הוא, ולא עוד אלא
 שהוא גדול ממנו ו– ממשוה, שהוא שני לבטן, שומרי משבט שמעון
 והוא הבן השני של יעקב, והוא – משה שבא משבט לוי שלישי לבטן.
 הסכימה לו. תפשה בכלוריתה והביאה אצל משה, אמר לו למשה,
 בן עמרם, זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה, בת יתרו שגם
 היא מדינית מי התיירה לה. הכניסה לתוך אהל ובא עליה. נתעלמה
 ממנו – ממשוה הלכה שנאמרה לו בסני שבועל ארמית קנאים
 פוגעים בו, נעו בולם בבכיה לפי שנתרפו ידי משה וידי צדיקים
 שעמו באותה שעה, והיינו דכתיב (במדבר כה ו) 'והקמה בוכים פתח
 אהל מועד'.
 וכתוב (שם כה ו) 'וירא פנתם בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך
 העדה ויקח רמח בידו, מה ראה, אמר רב, ראה מעשה ונזכר
 הלכה, אמר לו פנתס למשה, אחי אבי אבא, לא כך ליפדתני
 בדתך מהר סיני, הבעל ארמית קנאין פוגעין בו. אמר לו,
 קריינא דאינרתא איהו ליהוי פרונוקא – המקריא את אגרתו של
 מלך, הוא יהיה השליח לקיים את הכתוב בה, כלומר כיון שאתה
 נזכרת מההלכה, לך ראוי לקיימה.
 פירושים נוספים לזירא פנתס: ושמאל אמר, ראה (נזכר) מה
 שכתוב (משלי כא ל) 'אין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה', כל
 מקום שיש חילול השם אין חולקין בביד לרב, לפיכך הלך פנתס
 והרג את זמרי, ואף שהיא כהוראת הלכה בפני משה רבו, לא המתין
 פנתס לטול, כדי שלא יראו הוראים וילמדו להחזיר גייה. רבי יצחק
 אמר בשם רבי אלעזר, ראה שבא מלך והשחית עצם, והודרו
 להרוג את זמרי כדי שתיצטר המגפה.
 הגמרא ממשיכה לדרוש: וזירא פנתס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם
 מתוך העדה ויקח רמח בידו, הרי שעד עכשיו לא היה בידו, מיכן
 שאין נכנסין בכלי זין לבית המדרש. ממשכה הגמרא: שלש שגגה
 – הברול שבראש העץ של רומח והניחה פאונקלו – במלבושו, והיה

לא פגעו בו קנאין מהו. מה עונש בדבר: אנשייה רב לגמריה. שכח מה שגמר מרבו
בדבר זה ולא ידע להשיבו: וכן הוא אומר ואת זכר וגו'. סיפיה דקרא תועבה היא:
זונה. מופקרת ואפי' ישראלית: קדש. מפקר קדושתו והולך לרדוף זונות קדשה
מחללת קדושתה וכן קדש מחלל קדושתה: כתוב על גלגלתו של יהויקים. משום ר'
חייא בר אביוה נקט לה: זאת ועוד אחרת.

נקמה נעשית בה כבר ועוד אחרת תעשה בה: זקינו דר' פרידא. הוא ר' חייא בר אביוה וחבי
אמרי' בחלק: נבוג. בצבצה ויצאה מקבורתה:
קבורת חמור. מושלך ברחובות: כסיפא.
ארגו: לשיבתהא. לשכנותיה: דלא קא מנש'
לה. אינה נשכחת מלבה: שנתה לתנורא.
הסיקה את התנור: חייב עליה. כלומר נענש
בה משום כל אלה: גתה. אע"פ שדם גויה כדם
בהמה מכל מקום מיאוס וחילול לקדושת
השם הוא: שפחה. שהיא כשפחה אצלו
שכנסת ישראל גבירה נקראת: גיית. לא
תתחנן בם כי יסיר וגו' כל המסירות את הלב
במשמע ומיהו לאו דלא תתחנן ליכא
דאורייתא דדרך חבנות משמע ובית דינו של
חשמונאי גזרו דלפרוש מינה משום כל הני:
א"א. ולאו ממש דקדושין לית להו ומיהו
לא"א דמיא וחייב לפרוש הימנה שלא היא
רגיל באשת איש: אבל אישות אין להם.
סחם גויה מופקרת ואינה מיוחדת לבעלה
ולא דמיא לא"א: אמר רב חסדא. קנאי הבא
לימלך בבית דין ובשעת מעשה אם יפגע בו
אין מורים לו שלא נאמרה אלא למקנא
מעצמו ואינו נמלך: ולא עוד אלא שאם
פירש וזרי. מן האשה והרגו פנתס אחר כן
נהרג עליו שלא נאמרה הלכה דא אלא
בשעת מעשה: וזרי. הוא שלומיאל: נשיא
שכמו. משמע כדלקמן: שמעון. שני לבטן לוי
שלישי לבטן: בת יתרו מי התייה לך. משה
קדם מתן תורה נשא וכשנתנה תורה כולן
בני נח היו ונכנסו לכלל מצות והיא עמדם
וגרים רבים של ערב רב: ונתעלמה ממנו
הלכה. שאמרו לו בסיני הבעול גויה וכו': אחי
אבי אבא. היינו משה שהיה אחי אבי אביו
אחריו: פרונוקא. שליח: שמואל אמר מאי
וירא ראה שאין חכמה. כלומר נזכר פסוק אין
חכמה ואין תבונה נגד ה' שכל מקום שיש
חילול השם אין חולקין כבוד לרב לפיכך
הורה פנתס הלכה בפני רבו ולא התחנן ליטול
רשות ממשה שלא יראו הרואים וילמדו
להתיר את גויה: ויקם ויקח. מכלל דער
השתא לאו בידו הוה: העדה. סנהדרין שהיו
יושבים ודינן כדכתיב קח את כל ראשי
ואמרי' בפר' ד' (לעיל לה) חלק להם בתי
דינן לדונם דיני נפשות על עון פעור: שלף
שננה. שלף הברזל שבראש העץ של רומת:
אונקלי. מלבוש:

נשען

נשג"ז זונה אם הוא כהן: ואידך נשייהו לא מפקרי. ולא מחייבי משום זונה הקשה היר
משה מפונטויד' מהא דאמר פרק הבא על יבמות (יבמות סא. ושם) אין זונה אלא
גוית ומשחררת וכ"ש גויה וי"ל דכיון דכתיב זונה לא יקח לא מחייב משום זונה אלא אם
כן יש בה ליקוחין כגון גוית דתפסי קידושי אבל גויה לא ועוד משמע קרא דיאריי בההיא
דשריא לישראל ואסירה לכהן לאפוקי גויה
דאסורה לתרווייהו ומיהו קשה דבפרק כ
האסורין (תמורה כט. ושם) קאמר רבא בבבן
הבא על גויה לוקה עליה משום זונה מדאורייתא
ודוחק הוא לאוקמי שמעתא דהבא כאביי ועוד
קשה דבפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עה.) פליגי
רבי יהודה ורבי יוסי ור"ש בגוית לכהן ואפי'
לרבי שמעון לא שרי אלא בתגירה פחותה מבת
שלש שמוע בתוליה בישראל אבל גויה לא
ונראה לפרש דהך שמעתא במשומרת שלא
נבעלה ואפילו אינה משומרת לא לך
מדאורייתא מספיקא אבל דהאי בעולה לוקה
מדאורייתא כרבא בתמורה וההיא דקדושין
אע"ג דמדאורייתא אסורה לאו משום זונה
מיתסרה אלא גוית הכתוב וכן משמע
בירושלמי פרק בתרא דקידושין דא"ר יעקב בר
אזיז בשם רבי יהושע בן לוי מעשה במשפחה
בדרום שהיו קרין עליה ערער ושלא רבי את ר'
רמנוס לבדוקה ומצא שנתגירה וקתה פחותה
מבת ג' שנים ויום אחד והכשירה רבי לכהונה רב
הושעיא אמר כרבי שמעון הכשירה א"ר זעירא
דברי הכל הוא דא"ר זעירא בשם רב אדא בר
אחיה ר' יוחנן מטו בה בשם רב ר' אבהו בשם ר'
יוחנן ולד בוגרת כשר שהיא בלא תעשה ובא
מכח עשה והוא אשה בביתיה יקח ולא בוגרת
כל לא תעשה הבא מכח עשה עשה הוא
ודכוותיה כי אם בתולה מעמי ולא גוית כל לא
תעשה הבא מכלל עשה משמע מהתם
בהדיא דליכא מלקות והוצרכו חכמים לגזור כדי
לחייבו מלקות ומיהו סוגיא דידן משמע דעובדא
דירושל' משום זונה דמייתי לה בפ' הבא על
יבמותו ובעי למפשט מינה דהלכה כר"ש ודחי
שאני התם הואיל ואינסב אינסב דהא רב ורבי
יוחנן דאמרי בוגרת ומוכת עין לא ישא ואם נש
נשוי ומסיק בשלמא התם סופה להיות בעולה
תחתיו הבא סופה להיות זונה תחתיו וצ"ל זונה
לאו דווקא:

היוצק

חייב עליה משום נשג"ז. פי אתא רבין, אמר, משום נשג"ז, נדה, שפחה, גויה, זונה, אכל
משום אישות לית להו. ואידך, נשייהו ודאי לא מיפקרי. אמר רב חסדא, הפא לימלך, אין
מורין לו. איתמר נמי, אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, הפא לימלך, אין מורין לו. ולא
עוד, אלא שאם פירש זמרי והרגו פנתס, נהרג עליו. נהפך זמרי והרגו פנתס, אין נהרג עליו,
שהרי רודף הוא. 'ויאמר משה אל שופטי ישראל' וגו', הלך שכטון של שמעון אצל זמרי בן
סלוא. אמרו לו, הן דינן דיני נפשות, ואתה יושב ושותק. מה עשה, עמד וקיפץ עשרים וארבעה
אלף מישראל, והלך אצל כוזבי. אמר לה, השמיעי לי. אמרה לו, פת מלך אני, וכן צוה לי
אבי, לא תשמיעי אלא לגדול שבכם. אמר לה, אף הוא נשיא שכטון הוא. ולא עוד, אלא שהוא
גדול ממנו, שהוא שני לבטן, והוא שלישי לבטן. תפשה בבגדיתיה, והביאה אצל משה. אמר לו, בן עמרם, זו אסורה או מותרת.
ואם תאמר אסורה, בת יתרו מי התייה לך. נתעלמה ממנו הלכה, געו פולס בבבית, והיינו דכתיב 'והמה בוכים פתח אהל מועד',
וכתיב 'וירא פנתס בן אלעזר'. מה ראה, אמר רב, ראה מעשה ונזכר הלכה. אמר לו, אחי אבי אבא, לא פך ליפדתני בדרתך מהר
סיני, הבעול ארמית קנאין פוגעין בו. אמר לו, קרינא דאינרתא, איהו ליהוי פרונוקא. ושמאלא אמר, ראה שאין חכמה ואין תבונה
ואין עצה נגד ה', כל מקום שיש חילול השם, אין חולקין כבוד לרב. רבי יצחק אמר רבי אלעזר, ראה שבא מלאך והשחית בעם.
'ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו', מיכן שאין נכנסין בכלי זין לבית המדרש. שלף שנגה, והניחה באונקלו, והיה
נשען

היוצק והבולל. הא דלא חשיב מולק משום דפטור מולק נפקא לן בפרק השוחט והמעלה (זבחים דף קו. ושם) מדכתב אשר ישחוט על השוחט הוא חייב ולא על המולק אבל כל כלי זהבא נפקא לן בפ' בתרא דזבחים (דף קטז. ושם) מדכתב אשר יעלה מה העלאה שהיא גמר עבודה וכו' והולכה לא חשיב משום דאפשר לבטלה לשחוט בצד המזבח ולזרוק ומידו קשיא ליתני נותן שמן

ופתילה במנורה שיש אחריה הדלקה ופטור' בדר' זר' בפ' ב' דינמא (ד' כד. ושם) מהאי טעמא דיש אחריה עבודה ומזהלקה גופה לא קשה דלאו עבודה היא כדאמר התם: **המולח** והמניף והמניש. לא דק התנופה והנישה קודמת למליחה כדתניא הניף והניש קמץ ומלח והקטיר ועוד אמרין בהקומץ רבה וכי סיד שור קרב אצל המזבח גבי לא מלח והיינו משום שהיתה המליחה אחר התנופה והנישה:

ולא

לפני המקום, אמר לפניו, רבונו של עולם, על אלו יפלו עשרים וארבעה אלף מישקאל, שנאמר 'ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף'. והיינו דכתיב 'ועמד פנחס ויפלל', אמר רבי אלעזר, 'ויתפלל' לא נאמר, אלא 'ויפלל', מלמד בביכול שעשה פלילות עם קונו. בקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להן, הניחו לו, קנאי בן קנאי הוא. משיב חימה בן משיב חימה הוא. התחילו שכתים מבזין אותו, ראייתם בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו, עגלים לעבודת פוכבים, והרג נשיא שבט מישקאל, בא הכתוב ויחשו 'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן'. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הקדם לו שלום, שנאמר 'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום'. וראויה בפרה זו, שתהא מכפרת והולכת לעולם. אמר רב נחמן, אמר רב, מאי דכתיב 'וזריר מתנים או תיש וימלך אלקים עמו'. ארבע מאות ועשרים וארבע בעילות בעל אותו רשע אותו היום, והמתין לו פנחס עד שתשש בחו, והוא אינו יודע, שמלך אלקים עמו. במתניתא תנא, ששים, עד שנעשה פביצה המוורת, והיא היתה פערוגה מליאה מים. אמר רב פהנא, ומו'שבה בית סאה. תני רב יוסף, קבר שלה אמה. אמר רב ששת, לא פובי שמה, אלא שוילנאי בת צור שמה, ולמה נקרא שמה פובי, שפובה באביה. דבר אחר, פובי, שאמרה לאביה, פוס בי עם זה. והיינו דאמרי אינשי, בין קני לאורבגני, שוילנאי מאי בעיא. פהדי קלפי דקני, שוילנאי מאי בעיא, גפתה לאמה. אמר רבי יוחנן, חמשה שמות יש לו. זמרי, ובן סלוא, ושואל, ובן הפנענית, ושלומיאל בן צורי שדי. זמרי, על שנעשה פביצה המוורת. בן סלוא, על שהסליא עונות של משפחתו. שואל, על שהשאל עצמו לדבר עבירה. בן הפנענית, על שעשה מעשה פנען. ומה שמו, שלומיאל בן צורי שדי שמו: פהן ששימש בטומאה: בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת, פהן ששימש בטומאה, חייב מיתה בידי שמים או אין חייב מיתה בידי שמים. אמר ליה, תניתיה, פהן ששימש בטומאה, אין אהיו הפתנים מביאין אותו לבית דין, אלא פירחי פהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה, ופוצעין את מוחו בגזירין. ואי סלקא דעתך, מתיב בידי שמים, לישבקה דליקטול בידי שמים. אלא מאי, אינו חייב, מי איפא מידו דרחמנא פטריה, ואנן ניקום וניקטול ליה. ולא, והתנן, מי שלקה ושנת, בית דין מכניסין אותו לפיפה. רחמנא פטריה, ואנן קטלינן ליה. האמר רבי ירמיה אמר ריש לקיש, במלקות של בריות עסקינן, דנברא בר קמלא הוא. והא, גונב את הקספה. האמר רב יהודה, בכלי שרת עסקינן, ורמיא לא יבואו לראות פבלע את הקדש ומתו'. והא, המקלל [בקוסם]. הא תני רב יוסף, יפה קוסם את קוסמו, דמיתו במכרד את השם. והא, בועל ארמית. הא אקרייה לרב פהנא פחלמיה, ואדפריה רב למריה. איתיביה, היוצק והבולל והפותת, המולח, המניף, המניש, והמסדר את השולחן, המטיב את הצרות, והקומץ, והמקבל דמים בחוץ, פטור, ואין חייבין עליהן

זונה בת זונה: הסליא. גרם שיזכרו ויספרו לשון לא תסולה (איוב כח) המסולאים בפו (איכה ד) שהיו מעריכין עצמן בפו ואת זאת משפחתו סלו בניאופים ל"א גרם לחפש ולדקדק אחר עונם לשון מסלסל בשערו (נזיר דף ג.) מעשה פנען. זמה כדאמרין בערבי פסחים (דף קיג.) ה' דברים צוה כנען את בניו ואהבו את הזמה: לא אקרייה לרב כהנא בחלמיה. בירת וגו' אלמא בר כרת הוא: היוצק, שמן על מנחה: והבולל, בשמן: והפותת, פתים לאחר אפייתו כגון מנחת מחבת ומכרשת ומאפה תנור שחן באות אפיות: והמניפה והמנישה. בקרן מערבית דרומית כנגד חודה של קרן כדאמר' בסוטה בפ' ב' (ד' יב:) והמסדר שלחן (ולחם) הפנים: בחוץ, אם עשה אחת מאלו בחוץ: פטור. דלא חייב כרת אלא שוחט דכתיב (ויקרא יז) אשר ישחוט וגו' ומעלה דכתיב (שם) אשר יעלה עולה חורק דאתרבי מדם שפך בפ"ד (דף לז:) וכל הני דיש אחריה עבודה אמעט בפ' בתרא דזבחים (דף קטז:) מה העלאה מיוחדת שהוא גמר עבודה אף כל שהוא גמר עבודה:

נשען והולך על מקלו. על העץ לבדו בלי הבורל שלא יהיו מכירים בו בני שבטו שלהרוג הוא בא: היכן מצינו כו'. כלומר אתם מפקירים עצמכם אחר בנות מואב אני למה לא אעשה כמותכם וכי שבט שלי גדול משלכם שאהיה פרוש וטהור יותר מכולכם כיון ששמעו כן אמרו הניחו לו ליכנס לקובה שאף הוא רוצה כמותנה צרכיו. תשמיש: התירו פרושין את הדבר. דאי מותר לעשות כן שהרי פנחס עשה כמותנו כך אמרו העומדים פנחס כשראו שנכנס: שהיה לו לפרוש. מן האשה ושוב אין ניתן להורגו: לזכר. לזעוק לאנשי שבטו לסייע: שבוין בזכרותו וננקבותה. וראו אותם דבוקים זה בזה וידעו שניתן רשות לקנאי לפגוע בו ולא יאמרו שנאה היתה בלבו עליו: נשפטו. לפרוש זה מזה עד שראו שהרגם בדין: והנביא את המשקוף. והוציאן נדבקים ולא הוצרך להשפיל הרומח וישמטו: ואחר שבא מלאך והשחית. והוטרדו בני שבטו ולא הרגו לפנחס: פלילות. ריב: בן קנאי. משבט לוי שקנא במעשה דינה דכתיב (בראשית לד) הכוונה יעשה את אחותו: בן משיב חמה. אהרן במעשה דקרח דכתיב כי יצא הקצץ וכתיב ויתן את הקטורת: אבי אמו. יתרו דאלעזר אבי פנחס לקח מבנות יתרו דכתיב ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטילא לו לאשה ומפרש באגדה פוטילא זה יתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה ואמרו בסוטה פוטילא זה בנו של יוסף שפטם ביצרו ומשנינן אי אבוח דאמיה מיתרו אמיה דאימיה מיוסף אי אבוח דאימיה מיוסף אימיה דאימיה מיתרו דיקא נמי דכתיב פוטילא ולא פוטאל: וראויה כפרה זו. שעשה פנחס: שתהא מכפרת לעולם. דכתיב (מכרד כח) לברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר: ד' מאות וכו'. וזריר בגימטריא הכי הוו: פתנים. לשון המתנה: או תיש. עד שתשש בחו: אלקים עמו. שכל הקמות שלה: ופנחס לא היה יודע. שהקדוש ב"ה ששמו מלך אלקים עמו שלא היה צריך להמתין שיתשש בחו וינאח בעיני שהתיבה הזאת לשון ערבי שכל פתיחת תיבותיהן אל: ששים. ואין לדבר רמז במקרא: שנעשה. ביצים שלו כביצים מחורות שהוקלש ונתבלבל שכבת זרע שבתוכו מרוב בעילות: והיא נתמלאת. שכבת זרע כערוגה מלאה מים: מושבה. מקום מושבה שהיתה רחבה ביותר: וקבר שלה. פתיחת רחמה: שפובה באביה. שצוה אליה אל תשמעי אלא לגדול שבהם: כוס בי עם זה. שחוט אותם ע"י: והיינו דאמרי אינשי. על שם כובי אומרים דבר זה: בין קני לאורבגני. מקום יחוד: אורבגני. ערבה דקה הגדלה בין האגמים אשטוני"א בלע"ז: מאי בעי. ודאי משום זנות הלכה לשם: כדור קלפי דקני. קליפות הקנים: שוילנאי מאי בעיא. דאי משום זנות הלכה שם: גפתה לאמה. הנאיפה אמה כלומר הוציאה שם גפיתיה על אמה שכוין שזינתה קורין אותה

זונה בת זונה: הסליא. גרם שיזכרו ויספרו לשון לא תסולה (איוב כח) המסולאים בפו (איכה ד) שהיו מעריכין עצמן בפו ואת זאת משפחתו סלו בניאופים ל"א גרם לחפש ולדקדק אחר עונם לשון מסלסל בשערו (נזיר דף ג.) מעשה פנען. זמה כדאמרין בערבי פסחים (דף קיג.) ה' דברים צוה כנען את בניו ואהבו את הזמה: לא אקרייה לרב כהנא בחלמיה. בירת וגו' אלמא בר כרת הוא: היוצק, שמן על מנחה: והבולל, בשמן: והפותת, פתים לאחר אפייתו כגון מנחת מחבת ומכרשת ומאפה תנור שחן באות אפיות: והמניפה והמנישה. בקרן מערבית דרומית כנגד חודה של קרן כדאמר' בסוטה בפ' ב' (ד' יב:) והמסדר שלחן (ולחם) הפנים: בחוץ, אם עשה אחת מאלו בחוץ: פטור. דלא חייב כרת אלא שוחט דכתיב (ויקרא יז) אשר ישחוט וגו' ומעלה דכתיב (שם) אשר יעלה עולה חורק דאתרבי מדם שפך בפ"ד (דף לז:) וכל הני דיש אחריה עבודה אמעט בפ' בתרא דזבחים (דף קטז:) מה העלאה מיוחדת שהוא גמר עבודה אף כל שהוא גמר עבודה:

סנהדרין דף פב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלא

אֵלָא שׁוּלְלָנָא בַּת צוֹר שְׁמָהּ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ כְּזֶה, לִפְי שְׁבוּכָה
בְּאִתְּכִי, שְׂצוּיָה עֲלֶיהָ אֵל תִּשְׁמָעִי אֵלָא לְגִדּוֹל שְׁבָחָהּ, וְהִיא נִשְׁמָעָה
לְזִמְרִי. דְּבַר אַחֵר, כְּזֶה, מִשּׁוּם שְׁאִמְרָה לְאִתְּכִי, בּוֹס [ו-שחוט] כִּי עָם
זֶה, כְּלוּמַר הַכְּשִׁילָם עַל יָדִי, וִיתְחַיִּיבוּ כְּלִיָּה. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: וְהִינֵנוּ
דְּאִמְרִי אִינְשֵׁי – וְזוֹ הָאִמְרָה עַל אִשָּׁה הַחֲשׂוּדָה בְּזוּתָה, בֵּין כְּנִי
לְאִוְרְכֵי שׁוּלְלָנָא מֵאֵי בְּעִיָּא – מַה מִּחְפֶּשֶׁת שׁוּלְלָנָא בֵּין כְּנִי הָעִירְבָה
וְהָיָא מְקוֹם יְחִידָא, בְּהַדִּי קָלְפִי דְקָנִי – בְּתוֹךְ קְלִיפּוֹת הַקְּנִים שׁוּלְלָנָא
מֵאֵי בְּעִיָּא, הֵלָא גְּפִתָּהּ לְאִמָּה – הִנְאִיפָה אֶת אִמָּה, כְּלוּמַר הוֹצִיאָה
שֵׁם נִיאוּף עַל אִמָּה, שְׂכִינָא שְׂזִינְתָּה קוֹרָאִים אוֹתָהּ זֹנָה בַּת זֹנָה.
הַגְּמָרָא מְבַאֵר שְׁמוֹת נִסְסִים שְׂדֵי לְזִמְרִי: אִמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, חֲמִישָׁה
שְׁמוֹת יֵשׁ לֹא, א. זְמִירָה, ב. וְכֵן סְלוּא, ג. וְשִׁאוּל, ד. וְכֵן הַכְּנַעֲנִית הָ.
וְשְׁלוּמִיאל בֶּן צוּרִי שְׂדֵי, וּמְדוּעַ נִקְרָא בְּשִׁמּוֹת אֵלֹהִי, זְמִירָה, עַל שֶׁנֶּעֱשֶׂה
כְּבִרְיָה מְהוּרָת מְרֹב בְּעִילּוֹת, בֶּן סְלוּא, עַל שֶׁהִסְלִיֵּא – גֵּרִם שִׁזְכּוֹ
וְיִסְפְּרוּ עֲזוּזוֹתָ שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ. שִׁאוּל, עַל שֶׁהִשְׁאִיל עֲצָמוֹ לְדָבָר
עֲבִירָה, בֶּן הַכְּנַעֲנִית, עַל שֶׁנֶּעֱשֶׂה מְעֵשָׂה בְּנֶעַן שְׂדֵי זִמְרָה, וְכֹה שְׂמֵי
הָאִמְרִי, שְׁלוּמִיאל בֶּן צוּרִי שְׂדֵי שְׂמֵי.
שְׂנִינָא בְּמִשְׁנֵתֵינוּ (לעיל כס): בְּהֵן שְׂשִׁימָשׁ [עבד בַּמִּקְדָּשׁ] בְּמִשְׁמָחָה וְכוּ'
פְּרָצִיעִים אֶת מוֹחוֹ בְּגוֹזִירִין.
הַגְּמָרָא מְבַרֵּר אִם חַיִּיב מִיתָה בְּיַד שְׂמִיָּה: בְּעָא מִינְיָה – שָׁאֵל מִמֶּנּוּ
רַב אֲחָא כֹּה הוּא מֵרַב שֶׁשֶּׁת, בְּהֵן שְׂשִׁימָשׁ בְּמִשְׁמָחָה חַיִּיב מִיתָה
בְּיַד שְׂמִיָּה אוֹ אִין חַיִּיב מִיתָה בְּיַד שְׂמִיָּה.
אִמְרֵי לִיָּה, תְּנִיתָהּ בְּמִשְׁנָה, בְּהֵן שְׂשִׁימָשׁ בְּמִשְׁמָחָה אִין אֲחִיו
הַכְּנַעֲנִים מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין אֵלָא פִּדְחֵי כְּהֹנָה מוֹצִיאִין אוֹתוֹ
חוּץ לְעִזְרָה וּפּוֹצִיעִין אֶת מוֹחוֹ בְּגִזְרִין, וְאֵי סִלְקָא דְעִתָּךְ מִחַיִּיב
בְּיַד שְׂמִיָּה, לִשְׂכַּפְיָה דְלִיקְטוּל – הֵלָא יֵשׁ לְהִנְחִיחַ וּמוֹת בְּיַד
שְׂמִיָּה. אֵלָא מוֹכַח שְׂאִינוּ חַיִּיב מִיתָה בְּיַד שְׂמִיָּה.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵלָא מֵאֵי, אִינוּ חַיִּיב, אִם כֵּן קִשָּׁה, מִי אִיבָא מִיָּדִי
דְּרַחֲמָנָא פְּטִירָה – וְכֵי יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהַתּוֹרָה פְּטָרָה מִמִּיתָה וְאִנִּין נִקְוָם
וְנִקְטוּל לִיָּה – וְאִינוּ נִהְרָגוּ.
הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְהוֹכִיחַ שִׁישׁ עֲבִירוֹת שֶׁהַתּוֹרָה פְּטָרָה וְאִנְחָנוּ הוֹרִיגִים:
וְכֵי לֹא מִצְוָנוּ דְּבָרִים כָּאלֵה, וְהִתְנֵן (לעיל כס) מִי שֶׁלָּקָה וְשָׁנָה בֵּית דִּין
מְכַנְּסִין אוֹתוֹ לְכִיפָּה, הֵרִי לֹךְ דְּרַחֲמָנָא פְּטִירָה וְאִנִּין קְטֻלִין לִיָּה.
דוּחָה הַגְּמָרָא: הָאִמְרֵי רַבִּי יְהִימָה אִמְרֵי רִישׁ לְקִישׁ, כֹּאן בְּמִלְקוֹת שֶׁל
בְּרִיתוֹת עֲסָקִינוּ, דְּנִקְרָא בֶּרֶךְ קְטֻלָּא הוּא – שֶׁהַעוֹבֵר מִחַיִּיב מִיתָה בְּיַד
שְׂמִיָּה הוּא, וְעִדִּין לֹא מִצְוָנוּ שֶׁהַתּוֹרָה פְּטָרָה מִמִּיתָה וְאִנְחָנוּ הוֹרִיגִים.
הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְהוֹכִיחַ שׁוֹב: וְהָא גִּזְבֵּי אֶת הַקְּסוֹת, שֶׁהַקְּסָאִים פּוֹעֲעִים
בּו (שם). דוּחָה הַגְּמָרָא: הָאִמְרֵי רַב יְהוּדָה, כֹּאן בְּכָלִי שְׂרֵת עֲסָקִינוּ,
ש'קִסוֹת' הוּא אֶחָד מִדְּהִלִּים שְׂדֵי בַּמִּקְדָּשׁ. וְרִמְיָא חַיִּיב מִיתָה, לֹא
יְבֹאוּ לְרִאוֹת בְּכָלֵךְ אֶת הַקֶּזֶשׁ וְקָטוֹ (במדבר ד כ), וְכִינוּ שְׂמִצְוָנוּ רִמּוֹ
מִיתָה בַּמִּקְרָא, אִין לְתִמּוּהָ עַל כֵּךְ שֶׁהוֹרִיגִים אוֹתוֹ.
הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְהוֹכִיחַ שׁוֹב: וְהָא הַמְּקַלֵּל (אֶת הַקּוֹסִים) [בְּקוֹסִים],
שֶׁהַקְּסָאִים פּוֹעֲעִים בּו (שם). דוּחָה הַגְּמָרָא: הָא תִּנִּי רַב יוֹסֵף מְדוּבָר
בְּאוּמָר יִפְהֵי קוֹסִים – אִדָּם הָעוֹשֶׂה קְסָמִים אֶת קוֹסְמוֹ, וְקוֹסְמוֹ,
כוֹוֹנוֹת לְקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁלֵפִי דַעְתּוֹ הוּא הַנּוֹתֵן קְסָמִים בְּכּוֹ שֶׁל
הַקּוֹסִים. דְּמִיָּחִי – שְׁנָרָה זֶה בְּמִכְרָךְ אֶת הַשֵּׁם שְׂדֵי חַיִּיב מִיתָה,
וְאִין לְתִמּוּהָ שֶׁהוֹרִיגִים אוֹתוֹ.
הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְהוֹכִיחַ שׁוֹב: וְהָא בּוֹעֵל אֲרָמִית, שֶׁהַקְּסָאִים פּוֹעֲעִים בּו
(לעיל כס). דוּחָה הַגְּמָרָא: הָא אֲרָמִית – הֵלָא הַקְּרִיא לְרִב בְּהֵנָּה
בְּחִלְמִי ו-בְּחִלְמוֹן פְּסוֹק הַרְּוּם עַל זֶה, וְאִדָּבְרָה רַב לְגִמְרִיָּה –
וּמִתּוֹךְ כֵּךְ נִזְכָּר רַב אֶת תְּלִמּוּדוֹ שִׁישׁ לְדִרּוֹשׁ מִשֵּׁם שְׁבוּעַל אֲרַמִּית
חַיִּיב כְּרַת (מבואר לעיל כב).
אִף שֶׁלֹּא מִצְוָנוּ הוֹכַח לְרַב שֶׁשֶּׁת שִׁישׁ שֶׁהַתּוֹרָה פְּטָרָה וְאִינוּ הוֹרִיגִים,
עִדִּין לֹא נִדְחוּ דְּבָרֵינוּ. הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאשִׁיָּה לְסַתּוֹר אֶת דְּבָרֵינוּ:
אִיִּתְּכִיָּה, שְׂנִינָא בְּמִשְׁנָה (בְּחִסִּים קיב), הִיּוֹצֵץ שְׁמֵן עַל מִנְחָה, וְהַבּוֹלֵל
אוֹתָהּ בְּשִׁמְן, וְהַפּוֹתֵת – מְפוֹרֶרָה, הַפּוֹלֵל אוֹתָהּ, הַמִּנִּיף אוֹתָהּ,
הַמִּגִּישׁ אוֹתָהּ לְמִזְבֵּחַ, וְהַמְּסַדֵּר אֶת הַשּׁוֹלֵחַן בְּלַחַם הַפָּנִים, הַמְּטִיב
אֶת הַנְּרוֹת – מְנַקֵּה אֶת הַבּוֹזִיכִים שֶׁל הַמְּנוֹרָה, וְהַקּוֹמֵץ מִן הַמִּנְחָה,
וְהַמְּקַבֵּל דְּמִים בְּשִׁחִית הַקְּרִבּוֹת, אִם עָשָׂה אֶחָד מֵאלוֹ בְּחוּץ
לְמִקְדָּשׁ פְּטוֹר מִכְּרַת מִשּׁוּם שְׂאִינָם גִּמְרֵי הַעֲבוּדָה. מִמְּשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה:
וְאִין חַיִּיבִין עֲלֶיהָ

נִשְׁעָן וְהוֹלֵךְ עַל מְקוֹלָיו שֶׁל הַרְּוּמָה, כְּלוּמַר עַל הָעֵץ לְבָדוֹ לֹא
הַבְּרוֹל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכִּירוּ בְּנֵי שְׁבִטוֹ שֶׁל זְמִירִי שֶׁהִרְגוּ בָּא. וְכִינוּ שְׂהִנֵּי
אֵצֶל שְׂבִטוֹ שֶׁל שְׂמִעוֹן, אִמְרֵי, הִרְבֵּן מִצִּינוּ שְׂשִׁבְטוֹ שֶׁל לִוי גְּדוֹל
מִשְׁלֵי שְׂמִעוֹן, כְּלוּמַר אֲתִם מְפַקִּירִים עֲצָמְכֶם אַחֵר בְּנוֹת מוֹאב, וְאִני
לְמָה לֹא אֶעֱשֶׂה כְּמוֹתְכֶם, וְכִי שְׂבִטִי גְדוֹל מִשְׁלַכְכֶם שְׂאִהִיָּה פְּרוֹשׁ
וְטָהוֹר יוֹתֵר מִכּוֹלְכֶם. אִמְרֵי, הִנִּיחוּ לוֹ לְהַכְנִס לְאֹהֶל שְׂאָה הוּא רֹצֵחַ
כְּמוֹנוֹ וְלַעֲשׂוֹת צִדְקִינוּ – תִּשְׁמָעִי נְכֻנָּם. אִמְרוּ הַעוֹמְדִים שָׁם, הִתִּירוּ
פְּרוֹשֵׁי אֶת הַדָּבָר – וְדָאִי מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן שְׂהִיר פְּנַחַס שְׂהוּא פְּרוֹשׁ
וְצִדִּיק עֹשֶׂה כְּמוֹנוֹ.
אִמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁשֶּׁה נָסִים נֶעֱשׂוּ לוֹ לְפָנֶיכֶם, אַחֵר שְׂהִיָּה לוֹ לְזִמְרִי
לְפָרֹשׁ מִן הָאִשָּׁה וְשׁוֹב אִין נִתֵּן לְהוֹרֵגוֹ וְלֹא פִירָשׁ. וְאַחֵר שְׂהִיָּה לוֹ
לְדָבָר – לְזַעֲקוֹ לְאִנְשֵׁי שְׂבִטוֹ שִׁיִּיעוּהוּ וְלֹא דָבָר. וְאַחֵר שְׂבִיָּוִן
לְהַכְנִיס הַרְּוּמָה בְּזִכְרוֹתָ שֶׁל אִישׁ וּבְנִקְבוֹתָהּ שֶׁל אִשָּׁה, וְכִשְׁהוֹצִיאִם
רָאוּ אוֹתָם דְּבוֹקִים זֶה בָּזֶה וְיָדְעוּ שֶׁלֹּא לְחִינָם הָרָגָם. וְאַחֵר שֶׁלֹּא
נִשְׁמָעוּ ו-נִפְלוּ מִן הַרְּוּמָה, וְעַל יָדִי זֶה הָיָו פְּרוֹשִׁים זֶה מִזֶּה וְלֹא הָיָו
רוֹאִים שֶׁהָרָגָם בְּדִין. וְאַחֵר שֶׁכָּא מְלָאךְ וְהַגְּבִיָּה אֶת הַמְּשַׁקּוֹף שֶׁל
הָאֹהֶל, וְלֹא הוֹצִיר לְהַשְׁפִּיל הַרְּוּמָה בְּכָדִי לְהוֹצִיאִם שְׂאֵז הָיָו נּוֹפְלִים
מִמֶּנּוּ. וְאַחֵר שֶׁכָּא מְלָאךְ וְהַשְׁחִית בְּעָם וְהוֹטְרָדוֹ בְּנֵי שְׂבִטוֹ שֶׁל זְמִירִי
וְלֹא הָרָגוֹ אֶת פְּנַחַס.
כְּשִׂרָה פְּנַחַס כִּי הַמְּלָאךְ מְבַקֵּשׁ לְכָלוֹת רַבִּים בְּעָם, כָּא וְהַכְּמֵן לְפָנֵי
הַמְּקוֹם – הַפִּילָם בְּכַח עַל הַקְּרַעַף לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַמְרֵי
לְפָנֵינוּ, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְכִי עַל חֲטָאִים שֶׁל אֵלֹהִי רָאוּ שִׁיפּוֹ עֲשָׂרִים
וְאַרְבָּעָה אֲלָף מִיִּשְׂרָאֵל, שְׂנֵאמַר (במדבר כה ט) 'וַיְהִי הַיּוֹם הַמֵּתִים בְּמַגֶּפֶת
אֲרָבָעָה וְעֶשְׂרִים אֲלָף'. וְהִינֵנוּ דְּכַתִּיב – וְהִינֵנוּ שְׂמִצְוָנוּ בַּסֶּפֶר
תְּהִלִּים רִמּוֹ לְטַעֲנָה זֶה כְּבִיכּוֹל שְׂאִמְרֵי פְּנַחַס, שְׂנֵאמַר (תהילים קו ל)
'וְנַעֲמֹד פְּנַחַס וְיִפְלֵל וְתַעֲצֵר מַגֶּפֶת', וְאַמְרֵי רַבִּי אֲלֵעָזָר, 'וְיִתְפַּלֵּל'
לֹא נֵאמַר, אֵלָא 'וְיִפְלֵל', מְלָמַד בְּכִיכּוֹל שֶׁנֶּעֱשֶׂה פְּלִילִיּוֹת – רִיב עָם
קוֹנָה וְכֹא אֵלֵינוּ דְּבָרִים הַנְּרָאִים כְּטִירוֹנִיָּה עַל הַנְּהַגְתּוֹ. בְּקִישׁוֹ מְלָאכִי
הַשְּׂרֵת לְדַחֲפֵי – לְפָגוּעַ בְּפִנַּחַס, לְפִי שְׂדִירָב בְּלִשׁוֹן קִשָּׁה כְּלִפִּי מַעֲלָה.
אִמְרֵי לְהֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִנִּיחוּ לוֹ, קְנָאִי בֶּן קְנָאִי הוּא – בֵּן
לְשִׁבְט לִוי הוּא, וְלֹאִי הִיָּה קְנָאִי, שְׂקִינָא בְּמַעֲשֶׂה דִּינָה, כְּמוֹ שְׂכַתּוֹ
(בְּרַשִׁית לז לא) 'וְכָזוֹנָה נֶעֱשֶׂה אֶת אֲחֻרָנוּ, מִשִּׁיב חִמָּה בִּי מִשִּׁיב
חִמָּה הוּא – בֵּן בְּנוֹ שֶׁל אַחֵר הוּא. שֶׁהִשִּׁיב חֲרוֹן אָף בְּמַעֲשֶׂה שֶׁל
קִרָה, כְּמוֹ שְׂכַתּוֹ (במדבר יז יא-יב) 'כִּי יָצָא הַקָּצֵף מִלְּפָנֵי ה' הַחֵל הַנֶּגֶף,
וַיִּקַּח אֹהֶלִי וְגו' וַיִּתֵּן אֶת הַקֶּטֶרֶת וַיִּכְפֹּר עַל הָעָם'.
לְאַחֵר שֶׁפְּנַחַס הָרָג אֶת זְמִירִי הַתְּחִלִּי שְׂבָכִים מְכִיָּן אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים
רִאִיתֶם בֶּן פּוֹמִיָּה זֶה, שְׂפִיטָם אֲכִי אִמּוֹ, וְהוּא יִתְרוֹ, עֲנִילִים לְעִבּוּדָת
בּוֹכְכִים, וְהִרְגָנוּ נִשְׂאִי שְׂבִט מִיִּשְׂרָאֵל. כִּיֵּן שְׂהִי מוֹלִזִּילִים בּו כָּא
הַכְּתוּב וַיִּחַסוּ 'פָּנֶיכֶם בֶּן אֲלֵעָזָר בֶּן אֹהֶלִי הַכְּהֵן' (במדבר כה יא). אִמְרֵי
לֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁנָה, הַקְּדוֹשׁ לֹא שְׁלוֹם בְּשִׁמִּי, שְׂנֵאמַר (שם כה
יב) 'לִבִּי אֲמוֹר הִנֵּנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם', וְכֹאדָם הָאוּמֵר
לְחַבְרִי חוֹן חוֹן לֹךְ הַטּוֹבָה שֶׁעֲשִׂיתָ לִּי. וְרִאִיוֹהִי בְּפָרָה בִּי שֶׁעָשָׂה
פְּנַחַס שְׂהִתָּה מְכַפֶּרֶת וְהוֹלִכְתָּ לְעוֹלָם כְּמוֹ שְׂכַתּוֹ (שם כה יג) 'בְּרִית
כְּהֵנָה עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאֵלֵהֶי וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'.
אִמְרֵי רַב נַחֲמָן אִמְרֵי רַב, מֵאֵי דְכַתִּיב (מְשִׁלִּי ל לא) 'וַיִּרְוֶיךָ מִתְּנִים אוֹ
תִישׁ וּמְלָךְ אֲלֵקוֹם עָמוֹ'. 'רוֹזִיר' בְּגִימְטְרִיא אַרְבַּע מֵאוֹת עֶשְׂרִים
וְאַרְבַּע, 'מִתְנִים' יֵשׁ לְדִרּוֹשׁ כְּלִשׁוֹן הַמִּתְנָה, וְתִישׁ' כְּלִשׁוֹן הַתְּשָׁה,
'וְאֲלֵקוֹם' הוּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאִין מִי שִׁיכּוֹל לְקוֹם וְלַעֲמֹד גְּדוֹ.
וְלִפִּי זֶה נִדְרַשׁ הַמִּקְרָא, שְׂאֲרָבַע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּעִילּוֹת בְּעַל
אוֹתוֹ רִשָּׁע – זְמִירִי אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהַמִּתֵּן לוֹ פָּנֶיכֶם עַד שֶׁתִּשָּׁשׁ בָּחוּ,
וְהוּא אִינוּ יוֹדֵעַ, שְׂמִלָּךְ אֲלֵקוֹם עָמוֹ – שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד
לְעוֹרָתוֹ, וְלֹא הִיָּה צָרִיךְ לְהַמְתִּין שִׁישִׁשׁ כְּחוֹ. בְּמִתְנִיתָהּ קְנָא – שְׁנָה
הַתָּנָא בְּבִרְיָה, שְׁבַעֵל שְׂשִׁיבָה בְּעִילּוֹת עַד שֶׁנֶּעֱשֶׂה כְּבִרְיָה מְהוּרָת
– נֶעֱשׂוּ בִיצֵי כְּבִיצָה שִׁישִׁבָה עֲלֶיהָ תְּרַנְּנוֹלוֹת וְזִמְרָה וְנִעְבְּרָה, כֵּךְ
נִתְבַּלְבַּל שְׂכַתּוֹ זְרָעוֹ מְרֹב בְּעִילּוֹת, וְהִיא – כּוֹזִי הִיָּתָה מְלָאָה שְׂכַתּוֹ
זָרַע פְּעִירוֹנָה מְלִיאָה מִים. אִמְרֵי רַב בְּהֵנָּה, וּמוֹשְׁבָה – מְקוֹם מוֹשְׁבָה
הִיָּה בְּגוֹדֵל בֵּית סָאָה – חֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים אִמָּה. תִּנִּי רַב יוֹסֵף, קֶבֶר
שְׂלָה – פְּתִיחַת רַחֲמָה בְּגוֹדֵל אִמָּה.
הַגְּמָרָא מְבַרֵּר עַל שֵׁם מַה נִּקְרָא 'כּוֹזִי': כְּתוּב (במדבר כה טו) 'וְשֵׁם
הָאִשָּׁה הַמִּקְדָּה הַמְּדִינִית כְּזִי בַת צוֹר, אִמְרֵי רַב שֶׁשֶּׁת, הָאִם כְּזִי שְׂמָה

לא משום זרות – זר (ו-שאינו כהן) שעשה אחת מזה במקדש, אינו חייב מיתה בידי שמים, משום שיש אחריותו עבודה אחרת, ולא משום טומאה – כהן שעשאו בהיותו טמא אינו חייב, שכל דבר שזר אינו חייב עליו אף כהן טמא אינו חייב, ולא משום מחוסר בגדים – כהן שעבד עבודות אלו בפחות מארבע בגדים הכתובים בו אינו חייב מיתה בידי שמים, ולא משום רחוק ימים ורגלים – כהן שלא קידש את ידיו ורגליו על ידי רחיצתם מכלי, ועבד אחת מעבודות אלו, אינו חייב מיתה בידי שמים.

ומדייקת הגמרא: דווקא עבודות אלו, אם עשאו בטומאה אינו חייב, הלא מקרה – אבל המקטיר את קומץ המנחה על המזבח, שהוא גמר עבודת המנחה, חייב אם היה טמא. מאי לאו – וכי אין חיוב זה חיוב מיתה, ומוכח שכהן ששימש בטומאה חייב מיתה, ולא כדברי רב ששת.

מתרצת הגמרא: לא, אם הקטיר בטומאה אינו חייב מיתה אלא הרי הוא באזהרה, שנאמר (ויקרא כב ב) 'ולא יחללו'. הגמרא מקשה על תירוצו: הלא לפי דבריו, שהמשנה עוסקת בחיוב 'לאו', אם כן זר, שגם הוא מוזכר שם, נמי לאזהרה בלבד ולא למיתה. והבית – והלא כתוב (במדבר יח יז) 'והקדש הקדש יומת'. הגמרא דוחה קושיא זו: הלא פדיונות והא פדיונות – כל דבר ודבר נידון לגופו, חיוב בזה, אכן הוא חיוב מיתה, אבל חיוב של כהן טמא, אינו אלא 'לאו' בלבד. מקשה הגמרא: אם כהן טמא שהקטיר אין בו אלא לא בלבד, מכלל – יוצא מתוך כך, דיוצק וכולל, שלגביהם אמרה המשנה שאינם חייבים (במקטיר), לא נמי לא – אפילו לאו מן התורה אין בהם. וקשה, והתניא בברייתא, אזהרה ליוצק וכולל בטומאת הגוף מניין, תלמוד לומר (ויקרא כא ו) 'קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם' וגו'. מתרצת הגמרא: אזהרה זו אינה אלא מדרבנן, וקרא – והסוס שהובא אסמכתא בעלמא.

הגמרא מוכיחה שכהן ששימש בטומאה חייב מיתה: מיתבי – הקשו רב ששת, שנינו בברייתא, ואלו הן שבמיתה בידי שמים וכו' 'טמא ששימש' – תיובתא – דברי רב ששת נסתרו.

הגמרא מביאה את הברייתא שהוזכרה לעיל: גופא – זהו עצם דברי הברייתא, ואלו שבמיתה בידי שמים: א. האוכל את הטבל – פירות שלא הופרשה מהם תרומה גדולה ותרומת מעשר ב. וכהן טמא שאכל תרומה מהורה. ג. וזר שאכל את התרומה. ד. וזר ששימש – עבד במקדש. ה. וכהן טמא ששימש. ו. וכהן טמא יום – טמא שטבל באותו יום אך לא נטהר לגמרי כל עוד שלא יצאו הכוכבים ששימש. ז. וכהן מחוסר בגדים – שחסר אחד הבגדים הכתובים בו ועבד במקדש. ח. וכהן מחוסר כפרה – שהיה זב או מצורע שלא נטהר לגמרי כל עוד שלא הביא הקרבנות האמורים בו ועבד במקדש. ט. וכהן שלא רחץ ידיו ורגליו ועבד במקדש. י. וכהנים שתווי יין שעבדו במקדש. יא. וכהנים פרוצי ראש – שלא גילוהו את שערם יותר משלושים יום ועבדו במקדש.

ממשיכה בברייתא: אכל שאר הפסולים לעבודה כגון ערל, ואונן – מי שמת לו באותו היום קרוב משפחתו שחייב להתאבל עליו, ויושב – שעשה עבודתו בישיבה ולא בעמידה, כל אלו אף על פי שפוסלים את עבודתם, אינן נעשים במיתה אלא באזהרה בלבד.

וכהן פועל מום שעבד במקדש, רבי אומר במיתה בידי שמים, והבית אומרים באזהרה בלבד. וכן מי שתויר במעילה – נהנה במיד מן ההקדש שיש בו מעילה, רבי אומר במיתה והבית אומרים באזהרה.

הגמרא מבררת את המקורות לדברי הברייתא: האוכל את הטבל, מכלל שחייב מיתה בידי שמים. משיבה הגמרא: דאמר שמואל משום רבי אליעזר, מניין לאוכל את הטבל שהוא במיתה, דבתיב (ויקרא כב טו) 'ולא יחללו את קדש בני ישראל [את] אשר ירימו לה', בעתידים לתרום חבתוב מדרב – פסוק זה מדבר בחילול 'קדשים',

והיינו תרומות, שעדיין לא הורמו אלא עתידים להיות מורמים, ובא להזהיר בזה על אכילת טבל. וילף – ולומדים גזירה שוה 'חילול חילול' מטמא שאכל תרומה, שבטבל כתוב 'ולא יחללו', ובטמא שאכל תרומה כתוב (שם כ ט) 'ומתו בו כי יחללוהו', מה לחלל בטמא שאכל תרומה עונשו במיתה, אף כאן באוכל טבל, עונשו במיתה. שואלת הגמרא: וילף – מדוע לא נלמד טבל בגזירה שוה 'חילול חילול' מנותר – מהאוכל בשר קדשים שעבר זמן אכילתו, שגם בו נאמרה לשון חילול 'ואכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה' (ויקרא יט ח), ונלמד מה לחלל באוכל נותר עונשו בכרת, אף כאן באוכל טבל עונשו בכרת, ולא במיתה בידי שמים כמו שלמדנו לעיל.

משיבה הגמרא: מסתברא יותר שטמא שאכל תרומה הנה ליה למילף – יש ללמוד דין טבל ולא מנותר, שכן מצאנו כמה דמיונות בין הטמא שאכל תרומה לבין האוכל טבל, ואלו הם: א. תרומה – שני האיסורים תלויים בתרומה, זה אוכל תרומה בטומאה, וגם ענין טבל אינו אלא תערובת פירות חולין עם תרומה שעדיין לא הופרשה משם. ב. חוצה לארץ – גם תרומה וגם טבל אינם נהגים אלא בארץ ישראל בלבד, אבל נותר נוהג בכל מקום. ג. הותרה – גם טמא באכילת תרומה וגם איסור טבל, יש להם היתר, שטמא על ידי שיטול במקוה יהיה מותר בתרומה, וכן טבל יש היתר לאיסורו על ידי הפרשת תרומות ומעשרות, אבל נותר אין לו היתר לעולם. ד. בריבם – המילה 'חילול', שממנה באים ללמוד את הגזירה שוה, כתובה בין בתרומה ובין בטבל בלשון רבים ובתרומה 'יחללוהו' (ויקרא כב ט), ובטבל 'יחללו' (ויקרא כב טו), אבל בנותר כתובה היא בלשון יחיד 'יחלל' (ויקרא יט ח), ה. פירות – תרומה וטבל שניהם בפירות, אמנם נותר אינו אלא בבשר. ו. פגול – שחט על מנת לאכול לאחר הזמן הקצוב לקרבן, ופסל בכך את הקרבן. ובענין זה דומים תרומה וטבל שבשניהם אין נוהג דין זה, אלא בקדשים בלבד. ז. ונותר – קדשים שנפסלו על ידי שעבר זמן אכילתם, גם דין זה אינו נוהג בתרומה וטבל אלא בקדשים.

מקשה הגמרא: אדרבה מנותר הנה ליה למילף, שכן מצאנו כמה דמיונות בין טבל לנותר, ואלו הם: א. שניהם ענינים פסול אוכל – פסול של המאכל, אך באיסור תרומה בטומאה אין האיסור אלא משום טומאת הגוף של הכהן, ב. אף אחד מהם אין לו היתר במקוה, בתרומה המותרת לכהן לאחר שטבל. משיבה הגמרא: הנה נפישן – דמיונות לטמא שאכל תרומה יתרים על דמיונות לאוכל נותר, לכן יש ללמוד גזירה שוה מתרומה ולא מנותר. רבינא אמר, יש טעם אחר להעדיף את הגזירה שוה מטמא שאכל תרומה, שתלול דרבים מתלול דרבים עדיף – שבתרומה ובטבל המילה 'חילול' כתובה בלשון רבים, והוא דמיון בעצם הגזירה שוה.

הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייתא: וכהן טמא שאכל תרומה מהורה מכלל שחייב מיתה בידי שמים. משיבה הגמרא: דאמר שמואל, מניין לכהן טמא שאכל תרומה מהורה שהוא במיתה בידי שמים, דבתיב (ויקרא כב ט) 'ושמרו את משמרתם ולא ישאו עליו חטא וגו' ומתו בו כי יחללוהו, והוא פסוק בסיום הפרשה (ויקרא כב ד-ט) המזהירה כהנים טמאים על אכילת תרומה.

הגמרא מבארת דין כהן טמא בתרומה טמאה. אמרת הגמרא: מדברי שמואל 'מנין לכהן טמא שאכל תרומה טהורה שהוא במיתה' וכו' יש לדייק, מהורה אין – שדווקא על תרומה טהורה חייב כהן טמא, אבל על טמאה לא חייב אפילו אם אכלה בטומאת הגוף, וכדאמר שמואל אמר רבי אליעזר, מניין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה, שנאמר בענין העושה על אכילת תרומה בטומאת הגוף (ויקרא כב ט) 'ומתו בו כי יחללוהו', שהאוכל תרומה בטומאה מחלל את קדושתה,

לא משום זרות. זר שעשה אחת מהם בפנים אינו חייב מיתה דנפקא לן בסדר יומא (דף כד.) מועבדתם עבודת מתנה ודרש' עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה וכל הני יש אחריה עבודה יוצק ובוכל ושאר עבודות דמנחה יש אחריה עבודה דהקטרת הקומץ אחר כולן. מסדר השולחן עבודה אחרונה של לחם הפנים

היינו טילוק בויזין והקטרת המטיב את החרת המדשנש שחרית יש אחריה הדלקת ערבית. מקבל דמים יש אחריה זריקה: ולא משום טומאה. כהן טמא ששימש זרות ושמוש בטומאה מחד קרא נפקי אזהרה דידהו ב' כל הבודים תנינא בשחיתת קדשים (זבחים דף טו) וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו דהיינו טומאה כדכתיב בתריה אמור אליהם לדורותיכם וגו' וזר נמי מנייה דרשנן מדאיצטריך קרא למיכתב בני ישראל למעוטי מאי אי למעוטי קדשי גוים וקדשי נשים וכי בטומאה קריי והא אמרין דהם דלא אלא הכי קאמר בני ישראל נמי שהם זרים לא יעבדו שלא יחללו וכיון דזרות וטומאה מחד קרא נפקי מאן דמחייב אזהרות מחייב נמי אטומאה: ולא משום מחוסר בגדים. דאינהו נמי מזרות אתרביא בפ"ב דזבחים (דף יז) דכתיב וזרת אותם אבנט וגו' בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין בגדיהם וכו' והווי להו זרים: ולא משום שלא רחוק ידים ורגלים. דחוקה חוקה ממוחוסר בגדים גמר לה דהם נפקי לענין אוחלי עבודת והאי תנא נמי יליף מינה דאמר מה מחוסר בגדים לא מחייב אלא אגמר עבודה האי נמי לא מחייב אלא אעבודה שהוא גמרי: הא מקמי. דהויא עבודה תמה שאין אחריה עבודה חייב משום טומאה ומאי חייב לאו מיתה: כי לאו. הוא דמחייב דכתיב ולא יחללו: ופרכין אלא וז נמי. הא דדייקין הא מקטיר לענין זרות תימא נמי דלאו הוא דמחייב והא מיתה בהדיא כתיב והזר הקרב וגו': הא כדאייתא וכו'. בורות דייקין הא מקטיר חייב מיתה ולענין טומאה לא: מכלל דיוצק ובוכל. מדקאמר מקטיר לאו בעלמא הוא דאית ביה ומההוא חיובא ממעוטי ליוצק ובוכל אלמא אפילו לאו לא מחייב משום טומאה: אזהרה ליוצק ובוכל. לטומאת הגוף מנין: קדושים יהיו ולא יחללו. אם אינו ענין לעבודה תמה דהא כתיב וינזרו ולא יחללו תנחו ענין לעבודה שיש אחריה עבודה: ואלו שבמיתה. ברייתא היא וחשיב נמי טובא ותני נמי טמא ששימש: האוכל את הטבל וכו'.

ולא משום טומאה. וא"ת תיפוק ליה משום טמא שנכנס למקדש דבכרת וי"ל כגון שנטמא בפנים ולא שהה וכו' האי גזונא פריך ומשני בפ"ב דשביעות (ד' יז. ושם) דפריך דהם אלא דקיימא לן טמא ששימש במיתה היכי משכחת לה אי דשהה בר כרת הוא ואי דלא שהה היכי עביד עבודה ומשני כגון שבא בקצרה והפך בצניא דעבודות דכא נמי אפשר למיעבד בלא שהיה ואפילו איכא מנייהו דלא אפשר בלא שהיה חשיב כולוה משום זרות ומחוסר בגדים ושלא רחוק ידים ורגלים קשה הא דקתני ולא משום רחוק ידים ורגלים דאסידור שולחן והטבת נרות דבהיכל תיפוק ליה דנפקא לן לקמן שלא רחוק ידים ורגלים מדכתיב בבואם אל אהל מועד וגו' אלמא אפי' אביאה ריקנית בלא עבודה מייחב דאע"ג דכתיב בספיה דקרא או בגשתם אל המזבח וגו' אלמא לשרת בעינן ה"מ בעזרה אבל בהיכל אפילו אביאה ריקנית מייחב וצ"ל דלעולם לא מייחב אביאה ריקנית אפי' אהיכל דלשרת אבבואם נמי קאי וכן מוכח בפרק ב' דזבחים (ד' יט) דאמר אי כתב בבואם ולא כתב בגשתם ה"א אפי' אביאה ריקנית ופריך לשרת כתיב והא דהנן במס' בלם (פ"א מ"ט) הדיכל מקדוש ממנו שאין נכנס לשם שלא רחוק ידים ורגלים ורבי יוסי פליג ואמר דבין האולם ולמזבח שיה לו דהם מעלה בעלמא מיהו בתוספתא משמע דאיכא מיתה דהניא בתוספתא דכלים (פ"א) אמר שמעון הצנוע לפני רבי אליעזר אני נכנסתי בין האולם ולמזבח שלא רחוק ידים וכו' אמר ליה עבודה אפילו כון גדול פרוצעים את מוחו בגזירין אלא שלא מצאך בעל הפול פ' כמו אין פולין (שבת דף יב.) איש דר הבית המנונה ובודק ואי ליכא מיתה לא הוי פרחי כהונה פרוצעים את מוחו כדאמר לעיל (דף פב.) מי איכא מידי דרחמנא פטירה ואנן קטלינן ליה ושמא הויא פליגא: חילול דרבים מחלול דרבים עדיף. אע"ג דולא יחללו דכתיב גבי טבל בנותר נמי איירי כדמשמע בזבחים שלחי בית שמאי (דף מה: ושם מו.) דהני לוי מניין שאף בפסול זמן הכתוב מדבר תלמוד לומר ולא יחללו את שם קדשי וגו' בשני חלולים הכתוב מדבר אחד פסול נותר ואחד פסול טומאה מימי אי היה יליף טבל מנייה זה לא היתה גזירה שיה אלא דיקש מיהו לקמן קשה דלא בעי למילף טמא ששימש מנותר משום דלא כתיב ביה חילול דרבים וצריך לומר דאע"ג דמוקמינן ליה נמי בנותר מ"מ עיקרו לאו לנותר אלא דמוקמי ליה נמי בנותר משום דאשכחן בעלמא גבי נותר דכתיב ביה חילול כי את קדש ה' חלל (וע"ע תוס' דזבחים טו. ד"ה אלא.)

לא משום זרות, ולא משום טומאה, ולא משום מחוסר בגדים, ולא משום רחוק ידים ורגלים. הא מקטיר, תיב. מאי לאו, מיתה. לא, באזהרה. אלא, זר נמי לאזהרה. והכתיב, 'והזר הקרב יומת'. הא כדאייתא, והא כדאייתא. מפלל דיוצק ובוכל, לאו נמי לא. והתניא, אזהרה ליוצק ובוכל, מניין. תלמוד לומר, 'קדשים יהיו ולא יחללו'. מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. מיתבי, ואלו הן שבמיתה, טמא ששימש, תיבכתא: גופא, ואלו שבמיתה, האוכל את הטבל, וכהן טמא שאכל תרומה טהורה, וזר שאכל את התרומה, וזר ששימש, וטמא ששימש, וטבול יום ששימש, ומחוסר בגדים, ומחוסר כפפה, ושלא רחוק ידים ורגלים, ושתייו יין ופרוץ ראש. אבל ערל, ואונן, ויושב, אינן במיתה אלא באזהרה. בעל מום, רבי אומר, במיתה. וחקמים אומרים, באזהרה. הויד פמיעלה, רבי אומר, במיתה. וחקמים אומרים, באזהרה. האוכל את הטבל, מנלן. דאמר שמואל משום רבי אליעזר, מניין לאוכל את הטבל שהוא במיתה, דכתיב 'ולא יחללו את קדשי בני ישראל [את] אשר ירימו לה'. בעתידים לתרום, הכתוב מדבר. ויליף 'חילול חילול' מתרומה, מה לזהלן בכרת, אף פאן בכרת. מסתברא, מתרומה הוה ליה למילף, שכן תרומה חוצה לארץ הותרה, ברבים, פירות, פיגול ונותר. אדרבה, מנותר הוה ליה למילף, שכן פסול אוכל, אין לו היתר במקוה. הנהך, נפישן. רבינא אומר, חילול דרבים, מחילול דרבים עדיף. וכהן טמא שאכל תרומה טהורה, מנלן. דאמר שמואל, מניין לכהן טמא שאכל תרומה טהורה שהוא במיתה בדי שמים, דכתיב 'ושמרו את משמרתו ולא ישאו עליו חטא' וגו'. טהורה אין, טמאה לא. דאמר שמואל אומר רבי אליעזר, מניין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה, שאינו במיתה, שנאמר 'מתו בו פי יחללוהו', פרט

כולה מתני' יליף לה מקראי לקמן: ופרועי ראש. ששימשו פרוצי ראש שעברו עליהם יותר משלשים יום שלא גלחו ראשם: אבל ערל. שמתו אחיו מחמת מילה וכן אונן ששימש וכן מי ששימש מיושב וכל הני כוליהו קים להו כהוא דמחלי עבודה בפ"ב דזבחים (ד' טו) אפילו הכי ליתנהו במיתה אלא באזהרה ולקמן מפרש לה: בעל מום. כהן בעל מום ששימש: רבי אומר במיתה. לקמן מפרש פלוגתייהו: הויד במעילה. נהנה מן הקדש שיש בו מעילה במזיד: אשר ירימו. שעתידין לתרום וקאמר דלא יחללו ששאר לאכלם בטבלם: מתרומה. שאכלה בטומאה דכתיב ומתו בו כי יחללוהו מנותר. כי את קדש ה' חלל: תרומה חוצה לארץ וכו'. סימן הוא זה תרומה וזה תרומה מעורבת בו ואין נהנין בחוצה לארץ אבל נותר נהנין במדבר ובשעת היתר הכמות בכל מקום ויש היתר לאיסורו זה יש היתר לאיסורו בהפרשה זה יש היתר לאיסורו וטבול ומותר בתרומה אבל נותר אין היתר לאיסורו זה נאמר בו חלול בלשון רבים ולא יחללו זה בלשון רבים כי יחללוהו אבל נותר לשון יחיד קדש ה' חלל: פגול ונותר. אין נהנין לא בטבל ולא בתרומה אלא בקדשים: שכן פסול אוכלין. נותר וטבל שניהם פסול המאכל אבל תרומה פסול הגוף הוא דכי יחללוהו בטומאת הגוף כתיב טבל ונותר אין להם טהרה במקוה אבל טמא בתרומה יש לו טהרה במקוה: שנאמר ושמרו את משמרתו וגו'. לכהנים טמאים דבר הכתוב בפרשת אמור איש איש מועד אחר: טהורה אין. מילתא באפי נפשה היא וקאי אדשמואל דאמר טמא שאכל תרומה טהורה קאמר טהורה דחוקא אבל טמאה לאו במיתה אם אכלה בטומאת הגוף:

סנהדרין דף פג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום חמישי) קלה

הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בטבול יום ששימש. שואלת
הגמרא: כהן טבול יום ששימש, מנלן שחייב מיתה. משיבה הגמרא:
דתניא בברייתא, רבי סימאי אומר, רמז לטבול יום שאם עבד
במקדש חילל – פסל את עבודתו מניין, תלמוד לומר (ויקרא כא ו),
'קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם' וגו' ואם אינו ענין
– ואם לא בא ללמד לגבי טמא גמור ששימש, דנפקא לן – שזה כבר
למדנו בגמרא לעיל מהפסוק (ויקרא כב ב) 'וינזרו מקדשי בני ישראל
ולא יחללו את שם קדשי' וגו', תנינו ענין – יש לך לפרשו באופן
שיהיה ענינו לטבול יום ששימש, שגם הוא מזהיר שלא לעבוד
במקדש. וילף עונשו בגזירה שזה 'חילול חילול' בטמא האוכל
תרומה, מה לחלל בענין טמא שאכל תרומה עונשו במיתה, אף
כאן, בטבול יום ששימש, במיתה.
הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה במחוסר בגדים שעבד במקדש:
ומחוסר בגדים – כהן שחסר אחד הבגדים הכתובים בו ועבד
במקדש, מנלן שחייב מיתה בידי שמים. אמר רבי אבהו אמר רבי
יוחנן, ומטו כהן משמיה – ויש שמביאים שמועה זו בשמו דרבי
אליעזר ברבי שמעון, נאמר בענין מצות בגדי הכהונה (שמות כט טו-טז)
'את בגדי תקריב והלבשתם כהנת, והנחת אותם אצלך וגבי
וחבשת להם מגבעת והיתה להם כהנה לחקת עולם' וגו', ומשמע
שעל ידי הבגדים תהיה להם כהונה, ומכאן שזמן שפגריהם עליהם
כהונתם עליהם, אבל כשאין פגריהם עליהם אין כהונתם עליהם,
והיו להו – והרי הם כזרים, ואמר רב – וכבר אמר התנא בברייתא
שזר ששימש דינו במיתה, והוא הדין למחוסר בגדים, שהוא כזר.
הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בכהן המחוסר כפרה שעבד
במקדש: ומחוסר כפרה – מצורע או זב שלא הקריב את קרבנותיו
לכפרתו ועבד במקדש, מנלן שחייב מיתה. אמר רב הונא, דאמר
קרא לגבי יולדת והטענה אף היא הקרבת קרבנות מלבד הטבילה
(ויקרא יב ח) 'ולקחה שתי תרים או שני בני זונה אחד לעלה ואחד לחטאת
וכפר עליה הבהן וטהרה', הרי שעל ידי הקרבת הקרבנות מתקיים בה
וטהרה, מכלל – ומוזה נשמע שעד להקרבת הקרבנות היא טמאה,
ומיולדת נלמד לשאר מחוסרי כפרה, שגם הם נקראים טמאים. ואמר
רב – וכבר אמר התנא בברייתא שטמא ששימש דינו במיתה.
הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בכהן שלא רחץ ידיו ורגליו ועבד
במקדש: ושלל רחויי ידים ורגלים, מנלן שחייב מיתה. משיבה
הגמרא: דכתיב (שמות ל ב) 'בבאם אל אהל מועד ורחצו מים ולא
ימתו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה', ומה שכתוב
'בבאם' היינו בבואם לעבוד עבודה, ונאמר שאם הם רחוצים ידים
ורגלים לא ימותו, ולמדנו שאם אינם רחוצים, ימותו.
מקור לחיוב מיתה בכהן שתי יין שעבד במקדש: ושתני יין חייבים
מיתה, מדכתיב (ויקרא יט ט) 'יין ושכר אל תשת וגו', אהה וגיגד אתך
בבאכם אל אהל מועד ולא תמותו' ולמדנו שאם שתו יין ועבדו,
ימותו.
הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בכהן פרוע ראש שעבד במקדש:
ופרועי ראש – כהנים שלא גילוהו את שערם יותר משלושים יום
ועבדו במקדש, חייבים מיתה מדכתיב (ויקרא מד כ) 'וראשם לא יגלחו
ופרע לא ישלחו כסום כסמו את ראשיהם, וכתיב בתריה – וכתוב
אחריו (שם מד כא) 'ויין לא ישתו וגו', אייתקש – דוקושו בזה פרוע ראש
לשתני יין, מה שתני יין במיתה אף פרועי ראש במיתה.
שנינו בהמשך הברייתא: אבל כהן שהוא עזר או אונן שעבד במקדש,
וכן כהן העובד בהיותו יושב, אינם במיתה אלא באזהרה בלבד.
הגמרא מביאה מקור לאזהרת ערל מלעבוד במקדש: ערל מנלן
שאסור בעבודה. אמר רב חסדא, דבר זה מתורת משה רבינו לא
למדנו, עד שבא יחזקאל בן בוזי ולמדנו (יחזקאל מד ט) 'כל בן נקר
ערל לב

פרט לו – ויש למעט אם כן תרומה טמאה, שאין שייך לחללה משום
שהיא מחוללת ועומדת.
שנינו בברייתא ואלו שבמיתה וכו' וזר שאכל את התרומה. הגמרא
מביאה מחלוקת בענין זה: אמר רב, זר שאכל את התרומה לוקה
כעובר על 'לא', שנאמר (ויקרא כב ט) 'וכל זר לא יאכל קדש' וגו',
וקדש' היינו תרומה, שכל אותה הפרשה (שם כב ד-ט) מדברת
בתרומה. אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב, לימא מר – אמור
שהוא במיתה בידי שמים. דכתיב (שם כב ט) 'ושמרו את משמרת ואל
ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו אגף ה' מקדשם, ונסמך לו (שם כב
ט) 'וכל זר לא יאכל קדש' וגו', ויש ללמוד מסמיכות זו ש'ומתו בו'
נאמר גם לגבי זר שאכל תרומה. מתוך רב: במילים 'אגף ה' מקדשם',
הפסיק הענין בין 'ומתו בו' ל'וכל זר' ואינם סמוכים.
מיתיבי – הקשו על דברי רב, שנינו בברייתא, ואלו הן שבמיתה זר
האוכל את התרומה. משיבה הגמרא: מתניתא אדרב קא רמית –
וכי באת להקשות מברייתא על דברי רב, רב כתנא הוא חשוב, ופליג
– ויכול לחלוק על ברייתא.
הגמרא ממשיכה בבירור דברי הברייתא: וזר ששימש במקדש, חייב
מיתה מדכתיב (במדבר יח יז) 'להזר הקרב יומת', והיינו מיתה בידי
שמים.
הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בכהן טמא שעבד במקדש: וטמא
ששימש שהוא חייב מיתה, מקורו דכתיב מיניה – כמו ששאל רב
חייא בר אבין מרב יוסף, מניין לטמא ששימש שהוא במיתה.
והשיב לו: דכתיב (ויקרא כב ב) 'לכפר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי
בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי', והיא אזהרה 'להינזר' וכלומר
להיבדל מ'עבודת המקדש בטומאת הגוף. וילף – ולומדים גזירה
שזה 'חילול חילול' בטמא שאכל תרומה, ששם כתוב 'ומתו בו כי
יחללוהו' (ויקרא כב ט), ויש להשוות את עונשיהם, מה לחלל בטמא
שאכל תרומה, דינו במיתה, כמו שכתוב (שם) 'ומתו', אף כאן בטמא
ששימש, במיתה.
שואלת הגמרא: ונלף – מדוע לא נלמד 'חילול חילול' מאוכל נותר
– בשר קדשים שעבר זמן אכילתו, שכתוב בו (ויקרא יט ח) 'ואכליו עונו
ישא כי את קדש ה' חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה, ומה לחלל
נותר עונשו כרת, אף כאן במשמש בטומאה כרת, ולא במיתה בידי
שמים כמו שלמדנו לעיל.
משיבה הגמרא: מסתברא שטמא שאכל תרומה הוה ליה למילף
– יש ללמוד, שכן מצאנו כמה דמיונות בין הטמא שאכל תרומה לבין
טמא ששימש, ואלו הם: א. גוף – בשניהם הפסול בגופם, שהם
טמאים, אבל בנותר הפסול בבשר. ב. טמא – בשניהם האיסור משום
טומאה, מה שאין כן בנותר. ג. מנהג – בשניהם יש היתר על ידי
טבילה במקוה, מה שאין כן בנותר. ד. פריש – המילה 'חילול',
שממנה למדים גזירה שזה, כתובה בין בתרומה ובין בטמא ששימש
בלשון רבים, אבל בנותר כתובה היא בלשון יחיד.
מקשה הגמרא: אדרבה מנותר הוה ליה למילף, שכן מצאנו כמה
דמיונות בין המשמש בטומאה לאוכל נותר, ואלו הם: א. קדש –
שניהם ענינים תלוי בקדשים, מה שאין כן בתרומה. ב. פנים – שניהם
תלויים בעבודה בתוך המקדש, מה שאין כן בתרומה. ג. פגול, והיינו
פסול קרבן על ידי שחושב בשעת השחיטה לאוכלו לאחר הזמן
הקצוב לאכילתו, ובשניהם יש שייכות לדין זה שהרי ענינים
בקרבתו, מה שאין כן בתרומה. ד. נזות, והוא פסול קדשים על ידי
שעבר זמן אכילתם, וגם הוא שייך לשניהם ואינו שייך לתרומה.
מתרצת הגמרא: חילול דברים מחילול דברים עדיף – יש להעדיף
את הגזירה שזה טמא שאכל תרומה משום שגם בתרומה וגם
בטמא ששימש המילה 'חילול' כתובה בלשון רבים, והוא דמיון
בעצם הגזירה שזה.

וְעָרַל בִּשְׂרָא לֹא יִבְיֹא אֶל מִקְדָּשִׁי (לְשָׁרְתָנִי), בְּן גִּכְר עָרַל לֵב, הוּא כֹהן מוֹמֵר לְעוֹבֶדֶת כּוֹכְבִּים, עָרַל בִּשְׂרָא זֶהוּ כֹהן עָרַל שֶׁלֹא מִל מִשּׁוֹם שֶׁהִיא סִכְנָה לֵה, וְנֹאמַר עָלָיו לֹא יִבְיֹא אֶל מִקְדָּשִׁי, וְהִיא אֲזוּהָרָה שֶׁלֹא יַעֲבֹד בַּמִּקְדָּשׁ.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִקּוֹר לְאִיסוּר עֲבוּדָה בִּאֲנִינוּת: אִינְן – מִי שֶׁמֵּת לוֹ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם קָרוֹב מִשְׁפַּחְתּוֹ וְנֹאמַר שְׁחִיב לְהִתְאַבֵּל עֲלֵיהֶם, מְנַלְן שְׁאִיסוּר לְעִבּוּד בַּמִּקְדָּשׁ. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: דְּכִתְיִב בִּכְהֵן גְּדוֹל שְׁמִתוֹ אֲבִיו אוֹ אִמּוֹ (וַיִּקְרָא כֹא נֵב) 'וְיִמֵּן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יִצֹא וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי אֶלְלֵהוּ', וּפִירוּשׁוֹ, 'מִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יִצֹא לְלוּוֹת אֶת מִיטַתָּם, אֲלֵא עוֹבֵד הוּא אֶת עֲבוּדָתוֹ בַּמִּקְדָּשׁ, וְאֵין עֲבוּדָתוֹ מִתְחַלֵּל בִּכְהֵן, וְיֵשׁ לְדִיִּיק הָא אַחֵר – כֹּהֵן הַדִּיּוֹט שֶׁלֹא יִצֹא מִהַמִּקְדָּשׁ בְּהִיּוּתוֹ אֲוֹן אֲלֵא עֲבֵד עֲבוּדָה, חִלֵּל אֹתָהּ. וְכִיּוֹן שֶׁהוּא מִחַלֵּל אֶת עֲבוּדָתוֹ, וְדֹאֵי אִסוּר לוֹ לְעִבּוּד.

הַגִּמְרָא מְבִרֵּרֵת מִדּוּעַ אֵין בּוֹ אֲלֵא אֲזוּהָרָה וְלֹא מִיתָה: אֲמַר לִיָּה רַב אֲדָא לְרַבָּא, וְגִילָף – נִלְמַד גְּזִירָה שׁוּה 'חִילּוּל חִילּוּל' מִתְרוּמָה, שֶׁבְּעֲבוּדָה בִּאֲנִינוּת נִאֲמָרָה לְשׁוֹן חִילּוּל 'וְלֹא יִחַלֵּל' (וַיִּקְרָא שֶׁם) וְכֵן בִּכְהֵן הָאוֹכֵל תְּרוּמָה בְּטוֹמָאֵת הַגּוֹף נִאֲמָרָה לְשׁוֹן חִילּוּל 'וְיִמֵּתוּ בּוֹ כִּי יִחַלְלֵהוּ' (וַיִּקְרָא כֹא ט) וְיֵשׁ לְלִמּוּד מַה לְחַלֵּן בְּתִרּוּמָה, בְּמִיתָה אֶף כֵּאֵן בִּאֲנִינוּת בְּמִיתָה.

מִתְרַץ רַבָּא: מִי בְּתִיב כִּיָּה בְּגִיפִיָּה – וְכִי כְּתוּב 'חִילּוּל' בְּגוֹף הָאִיסוּר שֶׁל כֹּהֵן הַדִּיּוֹט בִּאֲנִינוּת, הֲלֹא מְכַלֵּל קִטְיָה – נִלְמַד מִדִּיּוֹק מִתּוֹךְ הַכְּתוּב בִּכְהֵן גְּדוֹל. וְאֵם כֵּן 'חִילּוּל' שֶׁל כֹּהֵן הַדִּיּוֹט הָיוּ דְּכֵר הֶבֶא מִן הַכֵּלֵל, וְכֵל דְּכֵר הֶבֶא מִן הַכֵּלֵל אֵין דִּנְיִן אוֹתוֹ בְּגִזְרָה שְׁוֹת, שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת גְּזִירָה שׁוּה אֲלֵא מִהַמִּלָּה הַכְּתוּבָה בְּפִירוּשׁ, וְלֹא מִהַמִּלָּה שְׁבֵאָה מִתּוֹךְ דִּיּוֹק.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִקּוֹר לְאִיסוּר עֲבוּדָת הַמִּקְדָּשׁ בִּישִׁיבָה: יוֹשֵׁב, מְנַלְן שִׁישׁ אִיסוּר דְּבִיר. אֲמַר רַבָּא אֲמַר רַב נַחֲמָן, אֲמַר קְרָא לִגְבִי כֹהֵן (דְּבִירִים יח ט) 'כִּי בּוֹ בָּחַר ה' אֶלְלֵהוּ מִכָּל שְׂכֻמִּיָּד לַעֲמֹד לְשָׁרֵת' וְגו', לַעֲמִידָה בְּחֻרְתּוֹ וְלֹא לִישִׁיבָה, וְכִיּוֹן שֶׁלִישִׁיבָה לֹא נִבְחַר הָרִי הוּא כּוֹר, וְאִסוּר בְּעֲבוּדָה, אִמְנָם אֵינוֹ חַיִּיב מִיתָה כּוֹר, כִּמוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ בּוֹבָחִים (כֹּא).

שְׁנִינִי בַּהַמְשָׁךְ הַבְּרִייתָא: כֹּהֵן כָּעַל מוֹם שְׁעֵבֵד בַּמִּקְדָּשׁ, רַבִּי אוֹמֵר, בְּמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים אֵינוֹ אֲלֵא בְּאֲזוּהָרָה, שְׁעוֹבֵר עַל מַה שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כֹא יח) 'כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרֶב' וְגו', וְלֹקְהָ, אֲבֵל אֵין בּוֹ מִיתָה.

שׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: מִאֵי מַעֲמָא דְרַבִּי. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: דְּכִתְיִב בְּבַעַל מוֹם (וַיִּקְרָא כֹא נֵב) 'אֶף אֶל הַפְּרוּכָת לֹא יִבְיֹא וְגו' וְאֵל הַמּוֹצֵחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי מוֹם בּוֹ וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי, וְגִלָּף 'חִילּוּל חִילּוּל' מִתְרוּמָה, שֶׁגַּם בִּאֲכִילַת תְּרוּמָה בְּטוֹמָאֵת הַגּוֹף נִאֲמָרָה לְשׁוֹן חִילּוּל, 'יִמֵּתוּ בּוֹ כִּי יִחַלְלֵהוּ' (וַיִּקְרָא כֹא ט), מַה לְחַלֵּן בְּתִרּוּמָה בְּמִיתָה אֶף כֵּאֵן בְּבַעַל מוֹם בְּמִיתָה.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְגִילָף 'חִילּוּל חִילּוּל' מְנוֹתָר – מִהָאוֹכֵל בִּשְׂרָא קִדְשִׁים שְׁעֵבֵר זִמֵּן אֲכִילָתָה, שֶׁגַּם בּוֹ נִאֲמָרָה לְשׁוֹן חִילּוּל, כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב (וַיִּקְרָא ט

ח) 'וְאֲכָלְיוּ עֹזְנוֹ יִשָּׂא כִּי אֶת קֹדֶשׁ ה' חָלַל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִעַמִּיָּה, וְנִלְמַד מַה לְחַלֵּן בְּאוֹכֵל נוֹתָר בְּכִרְתָּה, אֶף כֵּאֵן בְּבַעַל מוֹם בְּכִרְתָּה. הַגִּמְרָא מְנַסֶּה לְתַרְץ: מִסְתַּבְּרָא שְׁדוּקָא מִתְרוּמָה הוּא לִיָּה לְמִילָף, שֶׁכֵּן בִּדְרָךְ זֶה נִמְצָאנוּ לּוֹמְדִים פְּסוּל הַגּוֹף מְפֻסָּל הַגּוֹף, שֶׁבַע מוֹם וְטָמֵא שֶׁאֲבֵל תְּרוּמָה. שְׁנִינִים פְּסוּלִם בְּגוֹפָם, אֲבֵל בְּנוֹתָר הַפְּסוּל בְּמֵאכֵל. הַגִּמְרָא דּוּחָה תִּירֵץ זֶה: אֲדִרְבָּה מְנוֹתָר הוּא לִיָּה לְמִילָף, שֶׁכֵּן מִצְאָנוּ כִּמָּה דְּמִינוּת בֵּין בַּעַל מוֹם לְנוֹתָר, וְאֵלוֹ הֵם: א.

קוֹדֶשׁ – שְׁנִינִים עֲנִינִים תְּלוֹי בְּקִדְשִׁים, מַה שֶׁאֵין כֵּן בְּתִרּוּמָה. ב. פְּנִים – שְׁנִינִים תְּלוֹיִם בְּעֲבוּדָה בְּתוֹךְ הַמִּקְדָּשׁ, מַה שֶׁאֵין כֵּן בְּתִרּוּמָה. ג. פְּנִינִל, וְהִינוּ פְּסוּל קָרֵב עַל יְדֵי שְׁחוּשָׁב בִּשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה לְאוֹכְלוֹ לְאַחֵר הַזִּמֵּן הַקְּצוּב לְקָרֵב, וּבִשְׁנִינִים יֵשׁ שְׁיִכּוּת לְדִין זֶה שְׁהָרִי עֲנִינִים לְקָרְבָנוֹת, מַה שֶׁאֵין כֵּן בְּתִרּוּמָה. ד. וְנוֹתָר – פְּסוּל קִדְשִׁים עַל יְדֵי שְׁעֵבֵר זִמֵּן אֲכִילָתָם, וְגַם הוּא שִׁיךְ לְשְׁנִינִים וְאֵינוֹ שִׁיךְ לְתִרּוּמָה.

הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִקּוֹר אַחֵר לְעוֹנֵשׁ בַּעַל מוֹם שִׁשִּׁימָשׁ: אֲלֵא מְפֻסָּא שְׁשִׁימָשׁ נְמָר – לִמּוּד רַבִּי גְּזִירָה שׁוּה שֶׁל 'חִילּוּל חִילּוּל', שֶׁכְּתוּב בְּטָמֵא שִׁשִּׁימָשׁ 'וְיִנְזָרוּ מִקְדָּשִׁי בְּנִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קֹדֶשׁ' (וַיִּקְרָא כֹא

ט), וְעִדִּיף לְלִמּוּד בַּעַל מוֹם מְטָמֵא שִׁשִּׁימָשׁ מֵאִשֶׁר מְנוֹתָר, מִשּׁוֹם שֶׁבִּדְרָךְ זֶה נִמְצָאנוּ לּוֹמְדִים פְּסוּל הַגּוֹף מְפֻסָּל הַגּוֹף, שֶׁבִּשְׁנִינִים הַפְּסוּל בְּגוֹפוֹ שֶׁל אָדָם מַה שֶׁאֵין כֵּן בְּנוֹתָר, וְכֵן לּוֹמְדִים בַּעַל מוֹם שִׁשִּׁיךְ בּוֹ קוֹדֶשׁ, פְּנִינִים, פְּנִינִל, וְנוֹתָר, מְטָמֵא שִׁשִּׁימָשׁ שֶׁגַּם בּוֹ שִׁיךְ קוֹדֶשׁ, פְּנִינִים, פְּנִינִל, וְנוֹתָר. נִמְצָא שֶׁבְּנוֹסֵף לֵאֲרַבְעַת הַדְּמִינוּת הָאֲחֵרוֹנִים הַקִּיּוּמִים גַּם בְּנוֹתָר, יֵשׁ בְּטָמֵא שִׁשִּׁימָשׁ גַּם אֶת הַדְּמִינוֹן שֶׁל 'פְּסוּל הַגּוֹף', וְלִכֵּן עִדִּיף לְלִמּוּד מִמֶּנּוּ.

טַעַם דְּבִרֵּי רַבָּנָן, הַחוֹלְקִים עַל רַבִּי: וְרַבָּנָן סוֹבְרִים שֶׁאֵין לְחַיִּיב מִיתָה בְּבַעַל מוֹם, מִשּׁוֹם שֶׁאֲמַר קְרָא בְּעֵנִין חִיּוֹב מִיתָה שֶׁל טָמֵא שֶׁאֲבֵל תְּרוּמָה (וַיִּקְרָא כֹא ט) 'כִּי' וְיִמֵּתוּ בּוֹ כִּי יִחַלְלֵהוּ', וְבִאֵה מִילָה זֶה לְמַעַט, שְׁדוּקָא בּוֹ חַיִּיב מִיתָה וְלֹא כְּבַעַל מוֹם שִׁשִּׁימָשׁ.

שְׁנִינִי עוֹד בְּבִרְייתָא: הָיִיד בְּמַעֲלָה – נִהְנָה בְּמוֹיֵד מִהַקְדָּשׁ שִׁישׁ בּוֹ מַעֲלָה, רַבִּי אוֹמֵר בְּמִיתָה וְחֻכְמִים אוֹמְרִים אֵינוֹ אֲלֵא בְּאֲזוּהָרָה. מְבִרֵּרֵת הַגִּמְרָא: מִאֵי מַעֲמָא דְרַבִּי. אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ, נְמָר – לִמּוּד 'חֻכְמִים חֻכְמִים' מְטָמֵא שֶׁאֲבֵל תְּרוּמָה, שֶׁבְּמַעֲלָה נִאֲמַר (וַיִּקְרָא ח טו) 'נֶפֶשׁ כִּי תִמְעַל מִעַל וְחֻטְאָה בְּשָׁגָה מִקְדָּשִׁי ה' וְגו', וְבִטְמֵא שֶׁאֲבֵל תְּרוּמָה נִאֲמַר (וַיִּקְרָא כֹא ט) 'וְלֹא יִשָּׂא עָלָיו חֻטָּא וְיָמָתוּ בּוֹ, מַה לְחַלֵּן בְּתִרּוּמָה בְּמִיתָה, אֶף כֵּאֵן בְּמוֹעֵל בְּמוֹיֵד בְּמִיתָה. וְרַבָּנָן אֲמַרִּי אֵין לְלִמּוּד בְּגִזְרָה שׁוּה זֶה מִשּׁוֹם שֶׁאֲמַר קְרָא בְּעֵנִין חִיּוֹב מִיתָה שֶׁל טָמֵא שֶׁאֲבֵל תְּרוּמָה 'כִּי', וְכֹא לְמַעַט שְׁדוּקָא בּוֹ חַיִּיב מִיתָה וְלֹא בְּמַעֲלָה בְּמוֹיֵד.

הַגִּמְרָא חוֹרֵרֵת לְדַבְּרֵי מִשְׁנֵתֵינוּ (כֹּא): שְׁנִינִי, זֶר שִׁשִּׁימָשׁ בְּמִקְדָּשִׁי, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר בְּחֻנֵּק, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים בִּידֵי שָׁמַיִם. הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת הַמִּקּוֹר: תִּנְיָא בְּבִרְייתָא, רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא אוֹמֵר, נְאֻמָּר כֵּאֵן בְּעֵנִין זֶר (בְּמִדְבָּר יח ט) 'וְהָיִיד חֲקֹרֵב יוֹמָת', וְנִאֻמָּר לְחַלֵּן (בְּמִדְבָּר יז כח) 'כָּל חֲקֹרֵב חֲקֹרֵב אֶל מִשְׁכַּן ה' יוֹמָת', וְיֵשׁ לְלִמּוּד גְּזִירָה שׁוּה 'יוֹמָת' מִ'מִּיתָה', מַה לְחַלֵּן, כָּל חֲקֹרֵב אֶל מִשְׁכַּן, מִדּוּבֵר בְּמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, אֶף כֵּאֵן בּוֹר שִׁשִּׁימָשׁ, מַה שֶׁכְּתוּב בּוֹ 'יוֹמָת' הִינוּ בִּידֵי שָׁמַיִם.

מִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, נְאֻמָּר כֵּאֵן (בְּמִדְבָּר יח ט) 'וְהָיִיד חֲקֹרֵב יוֹמָת', וְנִאֻמָּר לְחַלֵּן בְּמִתְנַבֵּא בְּשֵׁם הַקְדָּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעִבּוּד עֲבוּדָת כּוֹכְבִּים 'וְהִנְבִּיא הַהוּא אוֹ חֵלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמָת' (דְּבִרִּים יג ט), וְיֵשׁ לְלִמּוּד גְּזִירָה שׁוּה 'יוֹמָת', מַה לְחַלֵּן בְּנִבְיָא שֶׁהִדִּיחַ בְּסִקִּילָה, אֶף כֵּאֵן, בּוֹר שִׁשִּׁימָשׁ, בְּסִקִּילָה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, נִבְיָא שֶׁהִדִּיחַ נִידוֹן בְּחֻנֵּק וְלִכֵּן יֵשׁ לְלִמּוּד מַה לְחַלֵּן וְנִבְיָא בְּחֻנֵּק אֶף כֵּאֵן, בּוֹר שִׁשִּׁימָשׁ, בְּחֻנֵּק.

הַגִּמְרָא מְבִרֵּרֵת אֶת טַעַם הַמַּחְלּוּקָה. שׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: בְּמִאֵי קְמִיפְלָגִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא הַסּוֹבֵר שְׁחִיב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם וְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁלְדַעְתּוֹ חַיִּיב בְּסִקִּילָה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: רַבִּי עֲקִיבָא סָבֵר דִּנְיִן גְּזִירָה שׁוּה 'יוֹמָת' מִ'יוֹמָת', וְאֵין דִּנְיִן 'יוֹמָת' מִ'יוֹמָת', וְלִכֵּן אֵין לְלִמּוּד זֶר (שֶׁכְּתוּב בּוֹ 'יוֹמָת') מִ'כָּל חֲקֹרֵב חֲקֹרֵב אֶל מִשְׁכַּן ה' יוֹמָת'. וְרַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא סָבֵר, דִּנְיִן הַדִּיּוֹט מִ'הִדִּיחַ', וְהִינוּ זֶר שִׁשִּׁימָשׁ מִזֶּה שֶׁנִּכְנַס לְמִשְׁכַּן, וְאֵין דִּנְיִן הַדִּיּוֹט זֶר שִׁשִּׁימָשׁ מִ'נִּבְיָא'. וְרַבִּי עֲקִיבָא אֵינוֹ סוֹבֵר שִׁישׁ מְנִיעָה לְלִמּוּד מִשֶּׁם, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁהִדִּיחַ נִבְיָא זֶה לְעִבּוּד עֲבוּדָה זֶרָה אֵין לָךְ הַדִּיּוֹט גְּדוֹל מִזֶּה.

שׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: בְּמִאֵי קְמִיפְלָגִי רַבִּי עֲקִיבָא, הַסּוֹבֵר שֶׁזֶר נִידוֹן בְּסִקִּילָה, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, הַסּוֹבֵר שֶׁבְּחֻנֵּק. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: בְּפִלּוּגָתָא – בְּמַחְלּוּקָתָם דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבָּנָן, דִּתְנִיָּא בְּבִרְייתָא, חֻכְמִים אוֹמְרִים נְבִיא שֶׁהִדִּיחַ בְּסִקִּילָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר בְּחֻנֵּק. וְרַבִּי עֲקִיבָא כֹחֲמִים, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי כְּרִיב שְׁמַעוֹן.

הַגִּמְרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה בְּדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא: הָא אֲנִי תִנְן – הָרִי אֲנַחְנוּ שְׁנִינִי בְּמִשְׁנֵתֵינוּ (כֹּא): רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר זֶר שִׁשִּׁימָשׁ בְּחֻנֵּק, וְאֵילוֹ בְּבִרְייתָא לְעִיל שְׁנִינִי שֶׁלְדַבְּרֵי הוּא בְּסִקִּילָה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: תִּרִּי תִנְיָא וְאֵלִיָּא דְרַבִּי עֲקִיבָא – יִשְׁנֵן שְׁתֵּי דְעוֹת תְּנִאִים תְּלִמְדֵי רַבִּי עֲקִיבָא מַה הִיתָה דַּעַת רַבָּא. מִתְנִיָּתִין שִׁשִּׁימָשׁ בַּה 'רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר בְּחֻנֵּק' דְּבִרֵּי רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאֵלִיָּא דְרַבִּי עֲקִיבָא, בְּרִייתָא שֶׁשְׁנִינִי בַּה 'רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר וְכוּ' בְּסִקִּילָה' דְּבִרֵּי רַבָּנָן בְּנִי מִחְלּוּקָתוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאֵלִיָּא דְרַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁאִמְרוּ בְּשִׁמּוֹ שֶׁנִּבְיָא שֶׁהִדִּיחַ זֶר שִׁשִּׁימָשׁ בְּסִקִּילָה.

וערל בשר. שמתו אחיו מחמת מילה: לא יבא. והיינו אזהרה מדברי קבלה בעלמא ולא לקי עלה: וזמן המקדש לא יצא וגו'. כלומר אע"פ שמתו אביו ואמו אין צריך לצאת מן המקדש שאם יעבוד לא יחלל הא בזה אחר שלא יצא חלל: מי כתיב בנפיה. מי כתיב בכוח הדיוט גופיה חילול מכלל דמכוח גדול דכתי' ביה אונן ואינו מחלל הוא דקא אתי: ולא לישבחה. דכין דלא

בבחר הוה ליה כור ובפ"ב דזבחים (דף כג) רמינן מכדי יושב כור דמי ומיחל עבודה אימא במיתה הוא כור אלמה תניא אינו במיתה והתם מפרק לה משום דהוי זר ושלא חזן ידיים ורגלים ושתויי יין שלשה כתובים הבאים כאחד דכתיב בהו מיתה ואין מלמדו: אמר קרא בו. בתרומה במיתה דכולהו נמי מיניה גמרי ואתא בו למיעוטא ולא בעל מום ומסתברא בעל מום הוא דקא ממעט ולא טמא וטבול יום שחן פסול טומאתו במיתה: גמר חטא חטא מתירומה. מעילה כתיב בה וחסאה בשגגה וחכא כתיב ולא יסאו עליו חטא ומתו: בו ולא במעילה. וממיתה לחודה הוא דאמעט דגבי מיתה הוא דכתיב בו אבל אזהרה מגמרא גמר לחוד במעילה בגורה שוה דחטא חטא מתירומה: מה לחלן ביד שמים. דבמאתים וחמשים איש דקרח בשרופים כתיב (במדבר יז) ר' יוחנן בן גור וכו'. דס"ל נביא שהדיח את הרבים בחנק ולקמן מפרש במאי פליגי: פלוגתא דר"ש ורבנן באלו הן הנחנקין וילף טעמא מקרא: והא תנן. זר ששימש רבי עקיבא אומר בחנק ובברייתא קתני לר"ע בסקילה: מתניתין ר' שמעון. דאמר נביא שהדיח בחנק זר ששימש מיניה גמר ורבי שמעון תלמידו של רבי עקיבא הוא ואמר לר"ע זר ששימש בחנק נביא שהדיח בחנק: וביריתא רבנן. בני מחלוקתו של רבי שמעון ואף הם תלמידי רבי עקיבא הוו ואמרי משמו סקילה בתרייה:

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

וערל בשר לא יבוא אל מקדשי' (לשרתני). אונן, מנלן, דכתיב 'וזמן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו'. הא אחר שלא יצא, חילל. אמר ליה רב אדא לרבא, ונלף 'חילול חילול' מתירומה, מה להלן במיתה, אף פאן במיתה. מי פתיב ביה בגופיה, מפללל קאחתי. הוי דבר הפא מן הפלל, וכל דבר הפא מן הפלל, אין דנין אותו בגורה שוה. יושב, מנלן, אמר רבא, אמר רב נחמן, אמר קרא 'פי בו פחר ה' אלהיו מכל שבטך לעמוד לשרת', לעמידה בחרתיו, ולא לישבה. פעל מום, רבי אומר, במיתה. והכמים אומרים, באזהרה. מאי טעמא דרבי, דכתיב 'אך אל הפורקת לא יבא', וילף 'חילול חילול' מתירומה, מה להלן במיתה, אף פאן במיתה. ונלף 'חילול חילול' מנותר, מה להלן פכרת, אף פאן פכרת. מסתברא, מתירומה הוה ליה למילף, שכן פסול הגוף מפסול הגוף. אדרבה, מנותר הוה ליה למילף, שכן קודש, פנים, פיגול, ונותר. אלא, מטמא ששימש. גמר פסול הגוף מפסול הגוף, קודש, פנים, פיגול, ונותר, מקודש, פנים, פיגול, ונותר. ורבנן, אמר קרא 'בו', ולא בפעל מום. הויד במעילה, רבי אומר, במיתה. והכמים אומרים, באזהרה. מאי טעמא דרבי, אמר רבי אבהו, גמר 'חטא חטא' מתירומה, מה להלן במיתה, אף פאן במיתה. ורבנן אמרי, אמר קרא 'בו', בו ולא במעילה: זר ששימש במקדש: תנא, רבי ישמעאל אומר, נאמר פאן 'והזר הקרב יומת', ונאמר להלן 'כל הקרב הקרב אל משכן ה' יומת'. מה להלן ביד שמים.

אף פאן, ביד שמים. רבי עקיבא אומר, נאמר פאן 'והזר הקרב יומת', ונאמר להלן 'והנביא שהוא או חלם החלום שהוא יומת'. מה להלן, בסקילה. אף פאן, בסקילה. רבי יוחנן בן גורי אומר, מה להלן, בחנק. אף פאן, בחנק. במאי קמיפלגי, רבי ישמעאל ורבי עקיבא. רבי עקיבא סבר, דנין 'יומת' מ'יומת', ואין דנין 'יומת' מ'יומת'. ורבי ישמעאל סבר, דנין הדיוט מהדיוט, ואין דנין הדיוט מנביא. ורבי עקיבא, פיון שהדיח, אין לך הדיוט גדול מזה. במאי קמיפלגי, רבי עקיבא ורבי יוחנן בן גורי. בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן, תניא, נביא שהדיח, בסקילה. רבי שמעון אומר, בחנק. הא אנו תנן, רבי עקיבא אומר, בחנק. תרי תנאי, ואליבא דרבי עקיבא. מתניתין, רבי שמעון ואליבא דרבי עקיבא. ברייתא, רבן ואליבא דרבי עקיבא:

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

ממעילה משום דגמרה מתירומה אלמא יליפין קדשי בדק הבית מתירומה ויש לומר דהתם הוא דבעין דומיא דתרומה משום דכתיב לה' לרבויה ולא גמרינן אלא דומיא דקדושת הגוף ואע"ג דרבי יוסי דריש ליה התם ולא רבנן מכל מקום לרבנן נמי אתי לגבי הכי דלא גמרינן קדשי בדק הבית מתירומה (וע"ע תוס' תמורה ג. ד"ה מאי תרומה).

הדרן עלך אלו הן הנשרפין

ובל דבר הבא מן הכלל אין דנין וכו'. לא דמי להדיא דפרק שני דזבחים (דף יח ושם) דילפינן שתיי יין חוקה חוקה ממחוסר בגדים משום דדרשין אין בגדיהן עליהן אין כהונתן עליהן וכן בכל הנהו דכתיב ולא יחללו דייקנן הא עבדו חיללו וילפינן חילול חילול מתרומה ובתורם מן הרעה על היפה דלא יליפין דליהו במיתה חט חט מתירומה תירין הרב רבי יעקב דאורליינ' משום דהוי דבר הבא מן הכלל וצריך לחלק אמאי הוי דבר הבא מן הכלל טפי מדנן ובפרק כסוי הדם (חולין פה. ושם) דשרי רבי שמעון טריפה שנחטטה חולין בעורה ומותרת בהנאה משום דהויא שחיטה שאינה ראיה וילף ג"ש מוטבח טבח וזכנ אע"ג דגבי חולין בעורה לא כתיב זבחה אלא מן הכלל דדרשין ברוקח מקום אתה זוכה ואי אתה זוכה בקרבן מקום אין זה מן הכלל דהא כתיב כי ירחק ממך המקום וילפינן מוטבח טבח דבזבחה הראייה איירי ועל זבחה הראייה דייקנן הא בקרבן מקום לא וכן בריש הבא על יבמות (יבמות נה) גבי העראה דילף חיבי עשה כגון מצרי ואדומי דכתיב בהו דור שלישי יבא בג"ש ביאה ביאה אע"ג דלא כתיב ביאה אלא מן הכלל דדייקנן הא דור שני לא יבא הא נמי ניהא דילפינן בג"ש דדור שלישי יבא דההיא ביאה היא העראה והדר דייק הא דור שני לא יערה: אלא מטמא ששימש. תימה דההי לן למילף מנותר טפי משום דחילול דייחיד מחילול דייחיד עדיף בדאמרן לעיל חילול דרבים מחילול דרבים עדיף דגבי בעל מום כתיב ואל המזבח לא יגש וגו' ובנותר כתיב כי את קדש ה' חלל לאפקי תרומה דכתי' כי יחללוהו וכו' פסול הגוף עדיף אם כן לעיל דילף טמא ששימש מתירומה ופרץ דגילף מנותר הוה ליה לשנויי משום דפסול הגוף עדיף ולא משום חילול דרבים ויש לומר דהבא פסול הגוף דעבודה מפסול הגוף דעבודה עדיף: בו ולא בבעל מום. כל הני דלעיל דלא ממעטין דפסול טומאה הם בתרומה וטבל אע"ג דלאו פסול טומאה הוא דמי לתרומה טפי מהני:

גמר

חטא חטא מתירומה. תימה דמשמע בפ' בתרא דמכות (דף יג.) דאיבא מלקות בקדשי בדק הבית דקא חשיב מעשר שני והקדש שלא נפרו ואמאי כיון דמתירומה יליפין לא הוה לן למילף אלא דומיא דתרומה דקדישה קדושת הגוף כדאשכחן בזבחים שלחי פרק בית שמאי (דף מה:) דקדשי גוים לא מועילין בזה דגמרינן חט חט מתירומה ובתרומה כתיב בני ישראל ולא גוים ואמרינן ב"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית מועילין ומפרש טעמא דכי גמרינן מעילה חט חט מתירומה דומיא דתרומה דקדישא קדושת הגוף אבל קדשי בדק הבית דקדושת דמים לא וקצת יש לדחות ההיא דמכות דמיירי בקדשי מזבח שדוממו דשייך בהו פדיון אבל קשה ממעילה פרק הגנה (דף יח) דממעט מחובר

אלו הן הנחנקין: ה"ג ואצטרף למכתב מכה איש ומת ואצטרף למכתב ואיש כי יכה כל נפש. ולא כמו שכתבו בספרים כל מכה נפש דבפרק יוצא דופן (נדה מה: ושם) גמרינן בן יום אחד דהורוגו חייב ומפיק ליה מדכתיב ואיש כי יכה כל נפש נפש כל דהו: איש דבר מצוה אין. יש ספרים שכתבו בהן אשה לא ואע"ג דהשוה הכתוב אשה לאיש וכו' הני מילי בפרשה שנאמר בלשון

זכר אבל היבא דכתיב איש בהדיא ממעטין אשה כדפירש שלח פרק ד' מיתות (לעיל סו.) גבי מקלל אביו ואמה:

הוה אמינא אפילו נפלים. תימא א"כ היכי מתייב דמי וולדות הא מתייב מיתה

ויל דהא דהבא גזירת הכתוב היא היבא דלא נתבין לוולדות כדאשכחן לרבי ונתתה נפש תחת נפש ממון אי נמי נזי דהוה מתייב אנפל

לאחר שגולד קודם שגולד לא מתייב: הכחשה באבנים כו'. בהכחשה דלא הדרא איירי דאם לא כן לא שייך נזק דמקרי שבת מיד

דהוה אהכחו על ידו וצמחה וסופה לחזור ובבהמה לא שייך ד' דברים:

אלא למאן דלית ליה דתנא דבי חזקיה. פירשתי לעיל בפ' הנשרפין (דף עט: ד"ה ב"ק)

מאן שמעת ליה דאמר מקלל בחבורה חייב ר"ש. פלוגתא דר' יהודה ור"ש במקלקל

בחבורה ומקלקל בהבערה לא מצונו בפירוש לא במשנה ולא ברייתא ובפרק האורג (שבת דף ק. ושם) דחק רש"י לפרש דנפקא מפלוגתא

דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הלכך אין לך חובל ומבעיר שאינו מקלקל ואפילו מבעיר עצים לתבשילו מקלקל הוא אצל

העצים ומה שהוא מתקן אצל אחרים לרבי שמעון לא חשיב ליה דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא אם כן כי חייב הכותב חובל

ומבעיר מדאצטרף למשרי מילה ומדאסר הבערה דבת כהן על כרחיך במקלקל נמי חייב

אבל רבי יהודה סבירא ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הלכך חיוב דחובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו משכחת לה

ואע"פ שמקלקל הוא אצל מלאכה עצמה מתקן הוא אצל אחרים ולרבי יהודה כבי האי גונא

מלאכה היא משום תיקון דאחרים אבל מקלקל ואינו מתקן פטור לשון הקונט' כתבתי השתא דא

דאמר' התיב בפרק האורג (שם) תני רבי אבדו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורים חוץ

מחובל ומבעיר אמר ליה פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה כו' משמע מתוך פי

הקונטרס דר' אבדו כר"ש ורבי יוחנן דבעי צריך לכלבו ולאפרו כו' יהודה וזהו תימא א"כ אמאי

א"ל פוק תני לברא אטו משום דס"ל כרבי יהודה מאן דתני כר"ש משתיק ליה דכי האי גונא פריך

פרק קמא דחולין (דף טו.) ועוד אי חשיב תיקון גמור צריך לכלבו ולאפרו אמאי נקט חובל

ומבעיר ועוד דר"ש אפי' בחובל ומבעיר בעי שתהא צריכה לגופה כדמסיק בשמעתין גבי

חובל ובשלחי ספק אבל (כריתות דף כ.) גבי הבערה על כן נראה דר' אבדו ור' יוחנן אליבא דר"ש פליגי דר' אבדו כר"ש כדאיתא בפרק האורג (שבת דף קו.) ורבי יוחנן סבר דאפילו

ר' שמעון בעי תיקון קצת ומיהו לא חשיב תיקון שיתחייב בכך לר' יהודה דאין דרך לחבול בחבירו ליתן לכלב ולשרוף גריש בשביל אפר ופלוגתא דמקלקל בחבורה דרבי יהודה ורבי שמעון קים ליה להש"ס או בקבלה או שמא ברייתא שנויה בשום מקום וכי תימא לרבי אבדו כיון דליכא תיקון איכ' צריכה לגופה היכי משכחת לה דא באיסורי הנאה

שסבור שיכול ליהנות וליתן לכלבו וכן מבעיר באיסורי הנאה שסבור שיכול לבשל קדירה ועוד יש לזקדק פלוגתא דמקלקל בחבורה מודתן בפסחים פר' אלו דברים (דף עב.) ושם עג. (שם) ושאר כל הדינים שחתכו לשם פסח או אין ראויין חייב ואמרי' בגמ' מאן חנא דשני ליה בין ראויין לשאתן ראויין ר"ש הוא ואמרין התיב לעילי דאירי בטועה אלמא

מתייבין מתעסק ואמרין שפ' ספק אבל (כריתות ד' יט:) הנה לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב ומדמחייב רבי שמעון מתעסק בחבורה שמע מינה מקלקל

משנה אלו הן הנחנקין, המכה אביו ואמו, וגונב נפש מישראל, וזקן ממרא על פי בית דין, וגנבא השקרא, והמתנבא בשם עבדות פוכבים, והפא על אשת איש, וזוממי פת כהן וכו'עלה: גמרא מפה אביו ואמו, מנלן.

דכתיב 'מפה אביו ואמו מות יומת', וכל מיתה האמורה בתורה סתם, אינה אלא חנק. אימא, עד דקטיל ליה מיקטל. סלקא דעתך, קטל חד בסייף, ואביו בתנך.

הניחא למאן דאמר, חנק קל. אלא למאן דאמר, חנק חמור, מאי איכא למימר. אלא, מדכתיב 'מפה איש ומת מות יומת', וכתיב 'או באיכה הקהו כידו וימת', שמע מינה, כל היכא דאיכא הפאה סתם, לאו מיתה הוא.

ואצטרף למכתב 'מפה איש', ואצטרף למכתב 'כל מפה נפש'. דאי פתב רחמנא 'מפה איש ומת', הוה אמיןא, איש, דבר מצוה, אין. קטן, לא. פתב רחמנא, 'כל מפה נפש'. ואי פתב רחמנא 'כל מפה נפש', הוה אמיןא, אפילו נפלים, אפילו בן שמונה, צריכי. ואימא, אף על גב דלא עבדי ביה חבורה, אלקמה תנן, 'המפה אביו ואמו, אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה'. אמר קרא, 'מפה אדם' 'ומפה בהמה'. מה מפה בהמה, עד דעבדי בה חבורה, דכתיב בה נפש. אף מפה אדם, עד דעבדי חבורה. מתקין לה רב ירמיה, אלא מעתה, הכחשה באבנים, הכי נמי דלא מתייב. אלא, אם אינו ענין לנפש בהמה, דהא אי נמי הכחשה באבנים, חייב. תנייה ענין, לנפש אדם. אלא, הקישא למה לי, לכדתניא דבי חזקיה.

הניחא למאן דאית ליה תנא דבי חזקיה, אלא למאן דלית ליה תנא דבי חזקיה, הקישא למה לי. מה מפה בהמה לרפואה, פטור. אף מפה אדם לרפואה, פטור. דאיבעיא להו, בן, מהו שיקצו דם לאביו. רב מתנא אמר, 'ואהבת לרעך כמוך'. רב ירמיה בר חיננא אמר, מפה אדם ומפה בהמה, מה מפה בהמה לרפואה פטור, אף מפה אדם לרפואה פטור. רב, לא שביק לבריה למישקל ליה סילוא. מר בריה דרבניא, לא שביק לבריה למיפתח ליה פותא, דילמא חביל, והוה ליה שגגת איפור. אי הכי, אחר נמי. אחר, שגיגת לאו. פנו, שגגת חנק. והדרתנן, מחט של יד, ליטול בה את הקוץ. ליחוש דילמא חביל,

והוה ליה שגגת סקילה. התם, מקלקל הוא. הניחא למאן דאמר, מקלקל פטור. אלא למאן דאמר חייב, מאי איכא למימר. מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב, רבי שמעון היא.

ורבי

אלו הן הנחנקין: ממרא על פי בית דין. כמו ממרים הייתם עם ה' (דברים ט) שמסר

על פי ב"ד הגדול שבלשכת הגזית: וזוממי בת כהן. אע"פ שהם היו מחייבין אותה שריפה אין נזונין אלא במיתה שהיו מחייבין לכוהל וזיינו חנק כשאר בא על אשת

איש כדמפרש קרא היא תשרף ולא בועלה וזוממיה ילפינן מכאשר זמם לעשות לאחיו לאחיו ולא לאחותו: ובעלה. בנשואה

בת כהן קמיייר אבל ארוסה בועלה בסקילה: גמ' ס"ד. בתמיה: קטל חד בסייף. כדתנן בפרקין לעיל (דף עו) אלו הן ההגרים

הרוצח ועיר הנדחת: מאי איכא למימר. הכא דאיכא למדרש דאביו בתנך. אלא מירבתיב מכה איש ומת. היכא דבעי מיתה מפרש

מיתה בהדיא: אפילו נפלים. כגון בן תשעה וראשו אטום או שיש לו שני גבין דלא חיי: דכתיב ביה נפש. ונפש משמע דם דהוה

חבורה: הכחשה. לכהמה: באבנים. דלא עשה בה חבורה: לנפש אדם. דהיינו אביו דאף על גב דלא בעינן מיתה חבורה מיהא

בעינן: אלא הקישא למה לי. דאתקש מכה אדם למכה בהמה בחד קרא הואיל וילפת ליה מאם אינו ענין: לכדתניא דבי חזקיה.

בב"ק (בהבחינוח) (דף לה.) לפטור חייבי מיתות שוגגין מן התשלומין מה מכה בהמה לא חלקת בו וכו': הניחא וכו'. פלוגתא דרבי יוחנן ורשב"ל בכתובות באלו נערות (דף לד:.) מה

מכה בהמה לרפואה. כגון מקי דם פטור מן התשלומין שהרי לא חזקה: אף מכה אדם. דהיינו אביו: לרפואה פטור. ממיתה ואע"ג

דחבורה היא: ואהבת לרעך כמוך. לא הוזכרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו: סילוא. קוץ ישב

לו בבשרו: למפתח ליה כוונתא. כויה להוציא ליהה ממנה: אי הכי אחר נמי. לא ליפתח שהרי כל ישראל הוזכרו על חבלת חבירו

דכתיב (דברים כה) לא יוסיף פן יוסיף: שגגת לאו. כשאין מתכוין הוי שגגה באיסור שזדונו לאו בעלמא דקיל: מחט של יד. היא מחט קטנה שתופרין בה בגדים ניטלת בשבת ליטול

בה את הקוץ ומשום דקתני לה להלן במסכת שבת בפרק כל הבאים (דף קכב.) גבי ושל שקאין לפתוח בו את הדלת קרי ליה להא

קטנה מחט של יד: דילמא חביל. ועבדי חבורה בשבת: מקלקל הוא. וכל המקלקלין פטורין בחלול שבת דמלאכת מחשבת כתיב ואין מחייב אמקלקל אלא רבי שמעון

ומקלקל בחבורה רבי שמעון נמי לא מחייב אלא במתכוון לכך דהוי צריך לחבלה אבל הנוטל קוץ אין צריך לחבלה וברצונו לא יחבל:

ור' והוה ליה שגגת סקילה. התם, מקלקל הוא. הניחא למאן דאמר, מקלקל פטור. אלא למאן דאמר חייב, מאי איכא למימר. מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב, רבי שמעון היא.

ורבי

חובל ובשלחי ספק אבל (כריתות דף כ.) גבי הבערה על כן נראה דר' אבדו ור' יוחנן אליבא דר"ש פליגי דר' אבדו כר"ש כדאיתא בפרק האורג (שבת דף קו.) ורבי יוחנן סבר דאפילו

ר' שמעון בעי תיקון קצת ומיהו לא חשיב תיקון שיתחייב בכך לר' יהודה דאין דרך לחבול בחבירו ליתן לכלב ולשרוף גריש בשביל אפר ופלוגתא דמקלקל בחבורה דרבי יהודה ורבי שמעון קים ליה להש"ס או בקבלה או שמא ברייתא שנויה בשום מקום וכי תימא לרבי אבדו כיון דליכא תיקון איכ' צריכה לגופה היכי משכחת לה דא באיסורי הנאה

שסבור שיכול ליהנות וליתן לכלבו וכן מבעיר באיסורי הנאה שסבור שיכול לבשל קדירה ועוד יש לזקדק פלוגתא דמקלקל בחבורה מודתן בפסחים פר' אלו דברים (דף עב.) ושם עג. (שם) ושאר כל הדינים שחתכו לשם פסח או אין ראויין חייב ואמרי' בגמ' מאן חנא דשני ליה בין ראויין לשאתן ראויין ר"ש הוא ואמרין התיב לעילי דאירי בטועה אלמא

מתייבין מתעסק ואמרין שפ' ספק אבל (כריתות ד' יט:) הנה לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב ומדמחייב רבי שמעון מתעסק בחבורה שמע מינה מקלקל

סנהדרין דף פד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קלט

1 פרק עשירי – אלו הן הנחנקין הפרק שלפנינו עוסק בחייבי מיתת חנק.
2 המשנה הראשונה מונה אלו הם הנהרגים בחנק, ובהמשך הפרק
3 מפורטים דיניהם.

משנה

4 אלו הן חייבי מיתת הנחנקין, המכה אביו ואמו, וגונב נפש
5 מישראל, וזקן מקרא – דיין המסרב לנהוג על פי בית דין הגדול
6 שבלשכת הגזית, וגנבא השקר, והמתנבא בשם עבודת פובכים,
7 והפא על אשת איש, וזוממי בת כהן – עדים שהעידו בת כהן
8 נשואה שזינתה, ונמצאו שקרנים על ידי שבאו עדים אחרים ואמרו
9 שהיו עמהם במקום אחר באותה שעה שמעידים עליה, וכו' ע"פ של
10 בת כהן נשואה.

גמרא

11 למדנו במשנה שמכה אביו ואמו מיתתו בחנק. מבררת הגמרא: מכה
12 אביו ואמו, מולן – מנין לנו שמיתתו בחנק. משיבה הגמרא: דכתיב
13 (שמות כא טו) 'מכה אביו ואמו מות יומת', וכל מיתה האמורה
14 בתורה קתם, אינה אלא חנק.

15 הגמרא מבררת מהי ההגדרה של מכה אביו. שואלת הגמרא: אימא
16 – אולי נאמר, שמכה אביו לא יתחייב מיתה עד דקטיל ליה מיקטל
17 – עד שיהרגנו, אבל בהכאתו סתם לא יתחייב. משיבה הגמרא:
18 סלקא דעתך – איך יעלה על דעתך לומר כן, הרי קטל כד – הרוצח
19 סתם אדם, נהרג בסייף שהיא מיתה חמורה, ורוצח אביו שעשה
20 מעשה חמור יותר, יהרג בקנק שהיא מיתה קלה יותר, הרי דבר זה
21 הוא נגד הסברא.

22 מקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר – לרבנן הסוברים (לעיל מט) שאכן
23 חנק קל מסייף, אפשר לומר כן, אלא למאן דאמר – לרבי שמעון
24 הסובר (שם) שחנק חמור, מאי איכא למימר, הרי לדבריו אפשר
25 לומר שהכוונה היא לרוצח אביו, ואכן הוא נדון בחנק שהיא מיתה
26 חמורה יותר מסייף.

27 מיישבת הגמרא: אלא המקור לכך הוא מדכתיב (שמות כא יב) 'מכה
28 איש ומת מות יומת', ועוד כתיב (במדבר לה כא) 'או באיבה קהו
29 בידו ומת', ומהו שהוצרכה התורה לפרש שההכאה גרמה למיתה,
30 שמע מינה – מוכח שכל היבא דאיכא הכאה קתם – בכל מקום
31 שנאמרה הכאה ולא כתוב שהמוכה מת מחמתה, לאו מיתה הוא –
32 אין הכוונה למיתה, אלא להכאה בלבד.

33 בפסוק שהגמרא הביאה לעיל (שמות כא יב) 'מכה איש ומת מות יומת',
34 מבואר שרוצח במזיד דינו במיתה, וכן מבואר בפסוק (ויקרא לה ה) 'כל
35 מכה נפש לפי עדים ירצח את הרצח'. הגמרא עוברת לבאר מדוע שני
36 הפסוקים נצרכים: ואצטריך למיכתב גם את הפסוק 'מכה איש',
37 ואצטריך למכתב גם את הפסוק 'כל מכה נפש'. דאי כתב רקמנא
38 – אם היה כתוב בתורה רק 'מכה איש ומת', הוה אמינא שאיש
39 הגדול בשנים, דבר מוזה – שמחוייב במצוות, אין – ההורגו חייב
40 מיתה, אבל ההורג קטן שאינו מחוייב במצוות, לא נענישנו במיתה,
41 לכן כתב רקמנא גם את הפסוק 'כל מכה נפש', שבו לא כתוב 'איש',
42 ללמדנו שגם ההורג קטן במיתה. ואי כתב רקמנא רק את הפסוק
43 'כל מכה נפש', הוה אמינא שאפילו ההורג נפלים – עוברים
44 שנולדו בעלי מומים ואינם יכולים לחיות, גם הוא יענש במיתה, ועוד
45 הייתי אומר שאפילו הרג עובר שנולד כן שמונה חודשים שאינו יכול
46 לחיות, גם הוא נקרא רוצח שעונשו מיתה, לכן כתבה התורה גם את
47 הפסוק 'מכה איש', להשמיענו שדווקא הורג איש, אבל נפלים ועובר
48 בן שמונה חודשים אינם בכלל 'איש' וההורגם אינו חייב מיתה.
49 ונמצא אם כן שצריך שני הפסוקים.

50 הגמרא חוזרת לברר מהי ההגדרה של מכה אביו. שואלת הגמרא:
51 ואימא – אולי נאמר שמכה אביו חייב מיתה אף על גב דלא עביד
52 ביה חבורה – שלא עשה בו פצע, שהרי בפסוק לא כתוב שפצעו,
53 ואם כן, אלאמה ו-למה תנן במשנה (הלח פה) 'המכה אביו ואמו,
54 אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה'. משיבה הגמרא: יש לזה מקור

מפסוק אחר, דאמר קרא (ויקרא כא כב) 'ומכה אדם יומת', ובתחילת
הפסוק שם כתוב 'ומכה בהמה ישלמנה', והוקשו זה לזה, מה מכה
בהמה אינו מתחייב בתשלומין עד דעביד – (שיעשה) בה חבורה,
דכתיב בה (ויקרא כד יח) 'ומכה נפש בהמה', ונפש משמע דם בכתוב
(דברים יב כג) 'כי הדם הוא הנפש', אף מכה אדם דהיינו מכה אביו, לא
יתחייב מיתה עד דעביד חבורה.

מתקיף לה רב ירמיה, אלא מעתה, אם מכה בהמה חייב רק בעשה
בה חבורה, נמצא שאם הכחישה באבנים – הכחיש את כוחה בלי
לעשות בה חבורה, הכי נמי דלא מיחייב – וכי גם במקרה כזה יפטר
מתשלומין, והרי זה נגד הסברא.

מכא הקושיא מסיקה הגמרא שמכה בהמה חייב אף כשלא עשה בה
חבורה, ומביאה לימוד אחר לזה שמכה אביו חייב רק כשעשה בו
חבורה. מסיקה הגמרא: אלא אם הלימוד מתיבת 'נפש אינו ענין –
לא יתכן לדורשו לנפש בהמה, דהא אי נמי – שהרי גם אם הכחישה
באבנים חייב, תנייהו ענין לגבי מכה נפש אדם, ותדרוש ממנו
שמכה אביו חייב רק אם עשה בו חבורה.

כיון שהגמרא הסיקה שהלימוד אינו מההיקש של מכה בהמה למכה
אדם, מבררת הגמרא לשם מה הם הוקשו. שואלת הגמרא: אלא
הקישא למה לי – לשם מה הוקשו בתורה מכה אדם ומכה בהמה זה
לזה. משיבה הגמרא: ההיקש נצרך לברתניא דבי חזקיה (ב"ק לה),
שכמו מכה בהמה דחייב בתשלומים בין במזיד ובין בשוגג (שהרי
אדם מועד לעולם), כך גם בהורג אדם אין הבדל בין מזיד לשוגג,
ולכן כמו שהורג במזיד פטור מן התשלומים, כך גם רוצח בשוגג פטור
מן התשלומים.

במסכת כתובות (לה) נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בדינו של תנא דבי
חזקיה, האם ההורג בשוגג פטור מתשלומים כרוצח במזיד או לא.
שואלת הגמרא: הניחא למאן דאית ליה תנא דבי חזקיה – לפי ריש
לקיש הסובר כתנא דבי חזקיה, וממילא צריך את ההיקש כדי ללמוד
שרוצח במזיד פטור מתשלומים, אלא למאן דאית ליה תנא דבי
חזקיה – אבל לרבי יוחנן החולק על לימודו של תנא דבי חזקיה
וסובר שרוצח בשוגג חייב בתשלומין, הקישא של מכה אדם ומכה
בהמה למה לי. משיבה הגמרא: לרבי יוחנן דורשים מההיקש לימוד
אחר, מה מכה בהמה לרפואה כגון המקיז לה דם, פטור מתשלומין
שהרי לא הויק לה, אף מכה אדם דהיינו מכה אביו, ועשה בו חבורה
לרפואה, פטור ממיתה.

הגמרא מביאה מקור נוסף לדרשה זו: דאיבעיא להו, בן מהו שיקיז
דם לאביו לצורך רפואה, האם הדבר מותר מפני שהוא מקום הצורך.
ונפשט הדבר להיתר משתי דרשות, רב מתנא אמר, שהטעם הוא
שגדר האיסורים שבין אדם לחבירו הוא מה שנאמר בפסוק (ויקרא יט
יח) 'ואהבת לרעך כמוך', שלא תעשה לחברך מה שאינך רוצה
שיעשו לך, אבל הקות דם גם הן היה רוצה שיעשו לו כשידקק
לכן. ורב דימי בר חיננא אמר חיינא, הוה אמינא שהוקש
בפסוק מכה אדם ומכה בהמה, וכפי שדרש רבי יוחנן לעיל, מה
מכה בהמה לרפואה פטור, אף מכה אדם לרפואה פטור.

הגמרא מביאה מזהירות האמוראים בדן מכה אביו: רב לא שביק
לבריה – לא הניח לבנו למישקל ליה סיליא – להוציא לו קוץ
מבשרו, וכן מר גריה דרבינא לא שביק לבריה למיפתח ליה
בוותא – לפתוח לו כויה כדי להוציא את ליחתה, דילמא חביל –
שמה יחבול בו ויעשה בו חבורה, והוה ליה שנגת איפור – ויעבור
בשוגג על איסור 'מכה אביו'.

שואלת הגמרא: אי הכי שצריך להזהר מלעסוק ברפואה במקום
שהדבר עלול להביא לאיסור בשוגג, אחר נמי – גם אם שאינו בנו
היה אסור להוציא קוץ לחבירו או לפתוח לו כויה, כי לא יחבול בו
בטעות הוא יעבור בשגגה על 'לא יסיף' (דברים כה א) שהוא איסור
לחבול בחבירו. משיבה הגמרא: אין לדמות בין חומרת האיסורים, כי
אם אחר שאינו בנו יחבול בו בטעות, זו תהיה רק שנגת לאו של 'לא
יסיף', אבל אם בנו יחבול בו בשוגג, זו תהיה שנגת חנק, שהרי
העושה חבורה באביו במזיד מיתתו בחנק, ועל כן בבנו יש להחמיר

1 וְרַבִּי שְׁמַעוֹן הָאֹמֵר (שבת קה), כָּל מְלָאכָה שְׁאִינָה צְרִיכָה לְגוּפָה –
2 כל העושה מלאכה בשבת שלא לרצונו, והיה מעדיף שלא לעשותה,
3 פְּטוּר עָלֶיהָ מִמִּיתָה, כִּיּוֹן שֶׁאֵין זוֹ מְלָאכַת מַחֲשַׁבַת הָאִסוּרָה בִּשְׁבֶּת.
4 וכיון שכן, אף אם המוציא קוץ בשבת יחבול בשוגג לא תהיה זו
5 שגגת סקילה, שהרי אינו רוצה בחבלה, ועל כן הוא פטור גם לרבי
6 שמעון שמחייב את המקלל בחבורה.

7 הגמרא מבררת האם באופן מסוים מותר לכן להכות את אביו: כְּעוֹ
8 מִיָּנִיָּה מִרְבֵּ שֵׁשֶׁת, בֵּן שֶׁאֵבִיו נִתְחַיֵּב מִלְּקוּת או נִידוּי, מִהוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה
9 הֵבֶן שְׁלִיחַ בֵּית דִּין לְאֲבִיו, לְהַכּוֹתוֹ אֶת הַמְּלָקוּת, וְלִקְלָלוֹ – לַנְּדוּתוֹ,
10 האם בשליחות בית דין הדבר מותר לו. אָמַר לָהּ רַב שֶׁשֶׁת, וְאִדָּם
11 אַחֵר שֶׁאֵינוֹ אֲבִיו וְנִתְחַיֵּב מִלְּקוּת או נִידוּי, מִי הִתִּירוּ לְשִׁלִּיחַ בֵּית דִּין
12 לְהַלְקוֹתוֹ וְלַנְּדוּתוֹ, הֲלֹא כָּל יִשְׂרָאֵל מִצְּוִיִּים שֶׁלֹּא לְהַכּוֹת וּלְקַלֵּל אֶת
13 חֲבֵרֵיהֶם, אֲלֵא מוֹכֵחַ שֶׁכְּבוֹד שְׁמִים עָרִיף מְכַבֵּד חֲבִירוֹ, וְלִכֵּן הִתִּירָה
14 הַתּוֹרָה לְהַכּוֹת וּלְקַלֵּל בֵּשֶׁם בֵּית דִּין, וְאִם כֵּן הֵכָא נָמִי – גַּם כֵּאן,
15 כְּבוֹד שְׁמִים עָרִיף מְכַבֵּד אֲבִיו, וְיִכּוֹל הֵבֶן לְהַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְהַלְקוֹת
16 וְלַנְּדוּת אֶת אֲבִיו.

17 הגמרא מקשה על דברי רב ששת: מִיָּתִיבִי, שִׁנְיָה בְּבִרְיָתָא,
18 שֶׁמֶהֱפֹסֵק (וְרַבִּים כֹּה א) 'אַרְבָּעִים יָכֵנוּ לֹא יִסִּף' הָעוֹסֵק בְּמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב
19 מִלְּקוּת בְּבֵית דִּין, יֵשׁ לַלְמּוּד בְּקַל וְחוֹמֵר שֶׁאִסוּר לְהַכּוֹת אֶת הָאֵב,
20 'וְמִה מִי שֶׁמְצֹוֶה לְהַכּוֹתוֹ, מְצֹוֶה שְׁלֹא לְהַכּוֹתוֹ, מִי שְׁאֵינוֹ מְצֹוֶה
21 לְהַכּוֹתוֹ, אֵינוֹ דִּין שֶׁמְצֹוֶה שְׁלֹא לְהַכּוֹתוֹ, בְּבִרְיָתָא זוֹ מוֹזְכֵּרִים שְׁנֵי
22 אֲנָשִׁים, לֵאמֹר יֵשׁ מְצֹוֶה לְהַכּוֹת, וְלִשְׁנֵי אֵין מְצֹוֶה בִּכְךָ. מִבְּרִית
23 הַגְּמָרָא, מִמָּא לֹא – הָאֵם אֵין פִּירוּשׁ הַבְּרִייתָא שְׁאִידִי וְאִידִי – גַּם זֶה
24 'שֶׁמְצֹוֶה לְהַכּוֹתוֹ' וְגַם זֶה 'שֶׁאֵינוֹ מְצֹוֶה לְהַכּוֹתוֹ', עוֹסְקִים בְּמָקוֹם
25 שִׁישׁ מְצֹוֶה לְהַכּוֹת עַל פִּי בֵּית דִּין, וְהַחֲלִיּוֹק בִּינֵיהֶם הוּא שֶׁהָא בְּכֵנוּ
26 – מִה שֶׁאֲמָרוּ שְׁמִי שֶׁאֵינוֹ מְצֹוֶה לְהַכּוֹת, קַל וְחוֹמֵר שֶׁמְצֹוֶה שֶׁלֹּא
27 לְהַכּוֹת, מְדוּבָר בְּכֵנוּ שֶׁל הַלּוּקָה, וְהָא בְּאַחֵר – מִה שֶׁאֲמָרוּ שְׁמִי
28 שֶׁמְצֹוֶה לְהַכּוֹת מְצֹוֶה בְּכָל אֹפֶן שֶׁלֹּא לְהַכּוֹת, מְדוּבָר בְּאַחֵר שֶׁאֵינוֹ
29 בְּנוֹ. וְלִפִּי זֶה פִּירוּשׁ הַקֵּל וְחוֹמֵר הוּא כֵּךְ, וְמִה אַחֵר שֶׁמְצֹוֶה עֲלָיו
30 לְהַלְקוֹת אֶת הַחַיִּיב בִּכְךָ, מוֹזְהָר שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף עַל הַמְּלָקוּת שֶׁנֶּאֱמַר
31 (שם) 'לֹא יִסִּף', בְּנוֹ שֶׁל הַמְּחַיִּיב מִלְּקוּת אֲשֶׁר אֵין עֲלָיו מְצֹוֶה לְהַכּוֹתוֹ
32 אֲפִילוּ שֶׁנִּתְחַיֵּב בִּכְךָ, וְדֹא שֶׁאִסוּר לֹא לְהַכּוֹתוֹ סֵתֵם, וְזוֹה הַמְּקוֹר
33 לְאִיסוּר מִכָּה אֲבִיו. וְלִפִּי זֶה נִמְצָא שֶׁלִּבְנוֹ אִסוּר לְהַכּוֹתוֹ גַּם כְּשֶׁאֲבִיו
34 חַיִּיב מִלְּקוּת עַל פִּי בֵּית דִּין, וְקֵשָׁה עַל רַב שֶׁשֶׁת.

35 הַגְּמָרָא דוֹחָה אֶת הַקְּרוּשָׁא וּמִפְרֶשֶׁת אֶת הַבְּרִייתָא בְּאֹפֶן אַחֵר.
36 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא – לְרַב שֶׁשֶׁת אֵין פִּירוּשׁ הַבְּרִייתָא שֶׁבְּנוֹ נִקְרָא
37 'אֵינוֹ מְצֹוֶה לְהַכּוֹתוֹ', אֲלֵא אִידִי וְאִידִי – גַּם זֶה 'שֶׁמְצֹוֶה לְהַכּוֹתוֹ' וְגַם
38 זֶה 'שֶׁאֵינוֹ מְצֹוֶה לְהַכּוֹתוֹ', בְּשִׁנְיָהם לֹא שְׁנֵא בְּנוֹ וְלֹא שְׁנֵא אַחֵר –
39 אֵין חִילּוּק אִם זֶה בְּנוֹ אוֹ אַחֵר, וּמוֹתֵר לָהֶם לְהַכּוֹתוֹ בְּשִׁלְיחוֹת בֵּית דִּין,
40 וְלֹא קִשְׁיָא מִה הֵהֱבֵדֵל בֵּין הִרִישָׁא לְסִיפָא, מִפְּנֵי שְׁכָּאֵן – בְּרִישָׁא
41 שְׁכָתוּב 'מִי שֶׁמְצֹוֶה לְהַכּוֹתוֹ, מְדוּבָר בְּמָקוֹם שִׁישׁ מְצֹוֶה לְהַכּוֹתוֹ,
42 וּכְפָּאֵן – בְּסִיפָא שְׁכָתוּב 'מִי שֶׁאֵינוֹ מְצֹוֶה לְהַכּוֹתוֹ, מְדוּבָר שְׁלֹא
43 בְּמָקוֹם מְצֹוֶה, וְהִכִּי קִתְּנֵי הַקֵּל וְחוֹמֵר שֶׁבְּבִרְיָתָא, וְכֵן בְּמָקוֹם
44 מְצֹוֶה, שֶׁמְצֹוֶה לְהַכּוֹתוֹ' שֶׁהִרִישׁ נִתְחַיֵּב מִלְּקוּת בְּבֵית דִּין, מִכָּל מָקוֹם
45 מְצֹוֶה שְׁלֹא לְהַכּוֹתוֹ יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁנִּתְחַיֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'לֹא יִסִּף', אִם
46 כֵּן, כֹּאשֶׁר מְדוּבָר שְׁלֹא בְּמָקוֹם מְצֹוֶה – בִּסְתָם אִדָּם שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב
47 מִלְּקוּת, שְׁאֵינוֹ מְצֹוֶה כָּלִל לְהַכּוֹתוֹ, אֵינוֹ דִּין – הָאֵם אֵין זֶה קַל וְחוֹמֵר
48 שֶׁמְצֹוֶה שְׁלֹא לְהַכּוֹתוֹ, וְלִמְדוּנוֹ מִכָּאֵן שֶׁאִסוּר לְהַכּוֹת אִדָּם מִיִּשְׂרָאֵל
49 שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם מְצֹוֶה. נִמְצָא שֶׁבְּמָקוֹם מְצֹוֶה מוֹתֵר גַּם לְבְנוֹ לְהַכּוֹתוֹ,
50 וּבְדַבְרֵי רַב שֶׁשֶׁת.

51 הַגְּמָרָא מַקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַב שֶׁשֶׁת מִמָּקוֹם אַחֵר: תָּא שְׁמַע, שִׁנְיָה
52 בְּבִרְיָתָא, הֵיכָּא לִיהֲרֹג עַל יַד בֵּית דִּין וְכָא בְּנוֹ וְהִכָּה וְקִלְלוֹ, חֲתִיב
53 הֵבֶן מִיתָה כְּדִין מִכָּה אֲבִיו, אֶךְ אִם כָּא אַחֵר וְהִכָּה וְקִלְלוֹ, פְּטוּר
54 מִמְּלָקוּת, אֶף שֶׁהִמְכָּה אִדָּם מִיִּשְׂרָאֵל לֹקֵחַ כִּיּוֹן שֶׁעוֹבֵר עַל 'לֹא יִסִּף',
55 וְכֵן פְּטוּר מִלְּשֹׁלֵם לוֹ עַל מִה שֶׁהִכּוֹה. וְהִינֵן כָּה – וְנִשְׁאָנוּ וְנִתְּנוּ
56 לְבָאֵר, מִמָּא שְׁנֵא בְּנוֹ וּמִמָּא שְׁנֵא אַחֵר – מִה הֵהֱבֵדֵל בֵּין בְּנוֹ שֶׁחַיִּיב
57 לְאַחֵר שֶׁפְּטוּר, וְאָמַר רַב חֲסִידָא בְּטַעַם הַחֲלִיּוֹק, שֶׁבְּרִייתָא זוֹ מְדַבֵּרֶת
58 בְּמִקְרָה שֶׁמְסַבֵּרִין – מִפְּצִיזִים בּוֹ לְצִאָתָא אֶל מָקוֹם הִרְיָגוֹ וְאֵינוֹ
59 יוֹצֵא, וְצִרִיךְ לְהַכּוֹתוֹ וּלְקַלְלוֹ כְּדִי שִׁיצֵא, וְעַל כֵּן אַחֵר שֶׁהִכּוֹה פְּטוּר

מִמְּלָקוּת שֶׁכֵּן הוּא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין לִכְךָ, אֲבָל בְּנוֹ אֵינוֹ יִכּוֹל לְהַעֲשׂוֹת
שְׁלִיחַ בֵּית דִּין לְהַכּוֹת אֶת אֲבִיו. וְלִפִּי זֶה קֵשָׁה עַל דְּבָרֵי רַב שֶׁשֶׁת שֶׁכֵּן
נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ בֵּית דִּין לְהַכּוֹת אֶת אֲבִיו.

63 הַגְּמָרָא מִתְרַצָּת שֶׁרַב שֶׁשֶׁת מִבְּאֵר אֶת הַבְּרִייתָא בְּאֹפֶן אַחֵר. מִתְרַצָּת
64 הַגְּמָרָא: רַב שֶׁשֶׁת מוֹכִי לָהּ – רַב שֶׁשֶׁת מַעֲמִיד אֶת הַבְּרִייתָא בְּמִקְרָה
65 שְׁאֵין מְסַבֵּרִין בּוֹ לְצִאָתָא – אֵין צוֹרֵךְ לְהַכּוֹתוֹ כְּדִי שִׁיצֵא, וְלִכֵּן אִם בָּא
66 בְּנוֹ וְהִכּוֹה סֵתֵם, חַיִּיב מִיתָה. אֲבָל אִם הִיָּה צוֹרֵךְ לְכּוּפּוֹ לְצִאָתָא, גַּם בְּנוֹ
67 יִכּוֹל לְהַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ בֵּית דִּין לִכְךָ וִיהִיָּה פְּטוּר.

68 הַגְּמָרָא מַקְשָׁה שְׁלִפִּי בִּיאוּר זֶה אֵין מוֹבֵן הַחֲלִיּוֹק בֵּין בְּנוֹ לְאַחֵר. מַקְשָׁה
69 הַגְּמָרָא: אִי חֲכִי – אִם הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּמִי שֶׁאֵין צוֹרֵךְ לְהַכּוֹתוֹ עַל
70 פִּי דִין, אַחֵר נָמִי – גַּם אַחֵר שֶׁהִכּוֹה יִהְיֶה חַיִּיב לְשֹׁלֵם לוֹ עַל כֵּךְ, כִּכֵּל
71 חוֹבֵל בַּחֲבִירוֹ, וְלִמָּה פְּטוּרָה אוֹתוֹ הַבְּרִייתָא. מִיִּישֶׁבֶת הַגְּמָרָא: אַחֵר
72 שֶׁהִכּוֹה פְּטוּר גַּם אִם הִכּוֹה סֵתֵם, כִּיּוֹן שֶׁהִמְכּוּה יוֹצֵא לִיהֲרָא, וְכִכֵּרָא
73 קְטִילָא הוּא – נִחְשָׁב כְּכֹר מַעֲתָה כְּמָת, וְלִפִּי שֶׁהַחוֹבֵל בַּחֲבִירוֹ מִשְׁלֵם
74 לוֹ לִפִּי עֶרְכּוֹ בְּשׁוֹק, וְלֹאֲדָם כּוֹזָה אֵין עֶרֶךְ כִּלְלִי, אֵין חַיִּיב תְּשֻׁלוֹם עַל
75 הַכָּתוּת. אֲבָל בְּנוֹ שֶׁהִכּוֹה אֵינוֹ נִפְטָר מִטַּעַם שֶׁאֲבִיו גִּבְרָא קְטִילָא, כִּיּוֹן
76 שֶׁמִּכָּה אֲבִיו לְאַחֵר מוֹתוֹ פְּטוּר רַק מִפְּנֵי שֶׁאֵין הוּא עוֹשֶׂה בּוֹ חֲבוּרָה,
77 וְכֵאֵן אֶף שֶׁגִּבְרָא קְטִילָא הוּא, הִרִי הוּא חֵי וְאִפְשֵׁר לַעֲשׂוֹת בּוֹ חֲבוּרָה,
78 וְעַל כֵּן אִם הִכּוֹה בְּנוֹ הוּא חַיִּיב מִיתָה כְּדִין מִכָּה אֲבִיו.

79 הַגְּמָרָא מַקְשָׁה עַל הַדִּין שֶׁמִּכָּה גִּבְרָא קְטִילָא פְּטוּר. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא:
80 אֵיךְ אִפְשֵׁר לְפָרֵשׁ אֶת הַבְּרִייתָא לְרַב שֶׁשֶׁת שֶׁהִמְכּוּה גִּבְרָא קְטִילָא
81 פְּטוּר, וְהָאֹמֵר רַב שֶׁשֶׁת עֲצָמוֹ לִגְבִּי הַמְּבִישׁ חֲבִירוֹ, שֶׁאֵם בִּיַּשְׁוֹ
82 כְּשֶׁהוּא יִשָּׁן שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁ בְּבוּשָׁתוֹ, וְכֵן תִּתּוּךְ שִׁנְתוֹ, אֶף שֶׁהוּא עֲצָמוֹ
83 לֹא הִתְבַּיֵּשׁ, חֲתִיב הַמְּבִישׁ לְשֹׁלֵם לְבָנוֹ עַל מִה שֶׁבִּיִּישׁ בְּבִיּוּי
84 אֲבִיָּהֶם, וְאִם כֵּן מְדוּעַ כֵּאֵן הִמְכָּה גִּבְרָא קְטִילָא פְּטוּר, וְאֵינוֹ חַיִּיב
85 לְשֹׁלֵם לְבָנִים עַל מִה שֶׁבִּיִּישׁ. מִיִּישֶׁבֶת הַגְּמָרָא: הֵכָא בְּמִיָּא עֲקִינִין,
86 בְּשִׁהֲכָהוּ הַכָּאָה שְׁאֵין כָּה שִׁיעוּר שְׁוֹה פְּרוּטָה, וְעַל כֵּן הוּא פְּטוּר,
87 אֶךְ אִם הִיָּה בְּמִכָּה שׁוֹה פְּרוּטָה, אֲכֵן הִיָּה מִשְׁלֵם לְבָנוֹ עַל שֶׁבִּיִּישׁ.

88 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵיךְ אִפְשֵׁר לְפָרֵשׁ אֶת הַבְּרִייתָא שֶׁאֵין בְּהִכָּאָה שׁוֹה
89 פְּרוּטָה, וְהָאֹמֵר רַבִּי אֲמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הִכָּהוּ הַכָּאָה שְׁאֵין כָּה
90 שְׁוֹה פְּרוּטָה, לֹקֵחַ עַל שֶׁעֹבֵר עַל 'לֹא יִסִּף', וְאֵילוֹ בְּבִרְיָתָא כְּתוּב
91 הוּא פְּטוּר לְגַמְרִי. מִיִּישֶׁבֶת הַגְּמָרָא: מִמָּא פְּטוּר דְּקָאָמַר – מִה
92 הַפִּירוּשׁ 'פְּטוּר' שֶׁבְּבִרְיָתָא, פְּטוּר מִמָּמוֹן, אֶךְ בְּמִלְּקוּת אֶף אַחֵר
93 שֶׁהִכּוֹה חַיִּיב, כְּשֶׁאֵין בְּהִכָּאָה שׁוֹה פְּרוּטָה.

94 הַגְּמָרָא דוֹחָה פִּירוּשׁ זֶה בְּבִרְיָתָא. דוֹחָה הַגְּמָרָא: אִם נֶאֱמַר שֶׁ'פְּטוּר'
95 הוּא מִמָּמוֹן, מְבָרֵךְ – מִשְׁמַע מוֹזֵה, דְּכֵנוּ שֶׁעֲלָיו כְּתוּב בְּבִרְיָתָא 'חַיִּיב',
96 גַּם בּוֹ הַפִּירוּשׁ הוּא חֲתִיב בְּמָמוֹן, וְאֵין זֶה יִתְכֵּן שֶׁהִרִישׁנוּ אֶת
97 הַבְּרִייתָא בְּהִכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שׁוֹה פְּרוּטָה, אֲלֵא וְדֹא כּוֹוֶנֶת הַבְּרִייתָא
98 שֶׁבְּנוֹ חַיִּיב כְּרִינֵנוּ – בְּדִין הִמְכָּה אֲבִיו שֶׁחַיִּיב מִיתָה, וְאִם כֵּן הֵכָא נָמִי
99 – גַּם 'פְּטוּר' שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַחֵר, מוֹכֵרֵחַ שֶׁהוּא פְּטוּר כְּרִינֵנוּ – בְּדִין הִמְכָּה
100 חֲבִירוֹ, דִּהִינֵנוּ מִלְּקוּת. וְלִפִּי זֶה חוֹרֶת הַשְּׁאֵלָה מִה הַחֲלִיּוֹק בֵּין בְּנוֹ
101 לְבִין אַחֵר לִפִּי רַב שֶׁשֶׁת.

102 הַגְּמָרָא מְבַרֵּר שֶׁלִּרְבִּי שֶׁשֶׁת טַעַם הַפְּטוּר שֶׁל אַחֵר הוּא שׁוֹנָה.
103 מִיִּישֶׁבֶת הַגְּמָרָא: לְרַב שֶׁשֶׁת בִּאֲמַת הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת כְּשֶׁאֵין מִסְרִיבִין
104 בּוֹ לְצִאָתָא, וְעַל כֵּן בְּנוֹ חַיִּיב, אֲלֵא אַחֵר הִינֵנוּ מַעֲמָא [זֶה הַטַּעַם]
105 דְּפְטוּר, דְּאָמַר קְרָא (שְׁמוֹת כֹּה כו) 'וְנִשְׂאָה בְּעַמְּךָ לֹא תֹאדוּר' – לֹא
106 תִּקְלַל, וְזוֹה הַמְּקוֹר לְאִיסוּר לְקַלֵּל אִדָּם מִיִּשְׂרָאֵל, וְדוּרְשִׁים מִפְּסוּק זֶה,
107 שֶׁהִאִיסוּר הוּא דוּקָא בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַמְּךָ, כְּלוֹמֵר בְּמִי שֶׁשׁוֹמֵר עַל
108 דִּינֵי הַתּוֹרָה, וְכִיּוֹן שֶׁאִדָּם זֶה עֹבֵר עֲבִירָה שֶׁהִרִישׁנוּ הוּא יוֹצֵא לִיהֲרָג
109 עֲלֵיהָ, אֵין הוּא בְּכִלְל 'עַמְּךָ', וְעַל כֵּן אַחֵר פְּטוּר עַל קִלְלוֹ.

110 מִבְּרִית הַגְּמָרָא: הִתִּינֵחַ קִלְלָה – לִפִּי זֶה מוֹבֵן מְדוּעַ אַחֵר פְּטוּר עַל
111 שִׁקְלָל אֶת הַיּוֹצֵא לִיהֲרָג, כִּיּוֹן שֶׁבִּקְלָלָה מִנִּי 'בְּעַמְּךָ', אֶךְ שֶׁהוּא
112 פְּטוּר גַּם עַל הִכָּאָה כְּנֶאֱמַר בְּבִרְיָתָא, מְנַל – נִמְנֵן לֵנוּ דִּין זֶה. מִשְׁבִּיחַ
113 הַגְּמָרָא: דְּמִקְשִׁינֵן הַכָּאָה לְקִלְלָה – אֵנוּ לּוֹמְדִים מִ'בְּמִה מְצִינִי',
114 שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁבִּקְלָלָה חַיִּיבִים רַק עַל מִי שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַמְּךָ, כֵּךְ גַּם
115 בְּהִכָּאָה, וְעַל כֵּן אַחֵר פְּטוּר גַּם עַל הַכָּתוּת שֶׁל הַיּוֹצֵא לִיהֲרָג, שֶׁאֵינוֹ
116 בְּכִלְל 'עַמְּךָ'.

117 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי חֲכִי, שֶׁאַחֵר הַמְּקַלֵּל וְהַמְּכָה אֶת הַיּוֹצֵא לִיהֲרָג
118 פְּטוּר כִּיּוֹן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַמְּךָ, כְּכֵן נָמִי – גַּם אֶת בְּנוֹ שֶׁהִכּוֹה

סנהדרין. פרק עשירי – אלו הן הנחנקין דף פה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמא רש"י תוספות

1 ו'ר' שמעון אית ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. בפרק המצניע (שבת
2 ד' צג:) בגי המוציא את הזמן במטה: מהו שיעשה שליח. ב"ד לאבין אם נתחייב אביו
3 נדו או מלקות: ואחר מ' התירו. לקללו ולהכות את הבירו והלא כל ישראל הוזהרו
4 עדי האמת בדיניהם ועל כל קללתם כדלפינן ב' מיתות (לעיל ד' נה) אפי'ה נעשה שליח
5 ב"ד לכך דכתיב (ויקרא כ"ג) ארבעים ימיו

וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הָאָמֵר כֹּל	וְכָתִיב (בַּמִּדְבָּר ה') יִתֵּן ה' אוֹתוֹ; וְהָיָה מִי	6
פְּטוּר עֲלֵיהֶּ. בְּעוֹ מִינִיהָ מֵרֵב	שְׁפָצוֹהָ לַהֲבוֹתָ. בְּרִייתָא תַנָּיָא הָכִי	7
לְאֲבִיו, לְהַפּוֹתוֹ וּלְקַלְלֹ. אָמֵר	בְּמִכִּילְתָּא: מָאִי לֹא אִידִי וְאִידִי. מַצּוֹה וְאִינֵה	8
כְּבוֹד שְׁמִים עָדִירָ, הָכָא נָפִי	מַצּוֹה תְּרוּיָהּוּ בַּמָּקוֹם מַצּוֹה וְהָא בְּבִנּוּ וְהָא	9
וְהָא מִי שְׁמַצּוֹה לְהַפּוֹתוֹ, מִי	בֹּאֵר וְהָכִי קְאָמֵר וְיִלִּף אוֹדְהָה לִמְכָּה אֲבִיָּה:	10
מַצּוֹה לְהַפּוֹתוֹ, אִינוּ דִּין שְׁמִי	וְהָא אֲחֵרִי שְׁפָצוֹה לַהֲבוֹתוֹ בַּמָּקוֹם מַצּוֹה.	11
אִידִי וְאִידִי, בַּמָּקוֹם מַצּוֹה. דְּ	דְּכָתִיב יִכְנֹ: מַצּוֹה שְׁלֹא לַהֲבוֹתוֹ. יוֹתֵר	12
וְאִידִי, לֹא שְׁנָא בְּנֹ וְלֹא שְׁנָא	מֵאַרְבַּעִים דְּכָתִיב (דְּבָרִים כה) וְלֹא יוֹסִיף פֶּן	13
מַצּוֹה, כָּאֵן שְׁלֹא בַּמָּקוֹם מִי	יוֹסִיף בְּנֹ שְׁאִינוּ מַצּוֹה לַהֲבוֹתוֹ אֲפִילוּ בַּמָּקוֹם	14
מַצּוֹה, שְׁמַצּוֹה לְהַפּוֹתוֹ, מַצּוֹה	מַצּוֹה אֲלֵמָא אִינוּ נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ כְּכֹךְ אִינוּ דִּין	15
מַצּוֹה, שְׁאִינוּ מַצּוֹה לְהַפּוֹתוֹ	שְׁמוּחָדָר שְׁלֹא לַהֲבוֹתוֹ שְׁלֹא בַּמָּקוֹם מַצּוֹה:	16
לְהַפּוֹתוֹ. תָּא שְׁמַע, הִיּוֹצֵא	וְהָא בַּמָּקוֹם מַצּוֹה שְׁמַצּוֹה לַהֲבוֹתוֹ מַצּוֹה	17
חֵיִיב. בָּא אַחֵר וְהָכֹה וּקְלִלָּ	שְׁלֹא לַהֲבוֹתוֹ. יוֹתֵר אֲמַרְהִי שְׁלֹא בַּמָּקוֹם	18
בְּנֹ, וּכְאִי שְׁנָא אַחֵר. וְאָמֵר	מַצּוֹה לֹא כֹל שֶׁכֵּן וְיִלִּף אוֹדְהָה לִמְכָּה אֲבִיו	19
וְאִינוּ וְיֹצֵא. רַב שֵׁשֶׁת, מוֹקֵן	אוּ חֲבִירוֹ מִהֲכָא: בָּא אַחֵר וְהָכֹה וּקְלִלָּ	20
אִי הָכִי, אַחֵר נָפִי. אַחֵר, גַּמִּי	פְּטוּר. קִסְ"ד פְּטוּר מִמַּלְכוּת: וְאִינוּ יוֹצֵא.	21
שֵׁשֶׁת, בֵּישֵׁשׁ יֵשֵׁן וְמָת, חֵיִיב	וְאַשְׁמַעֲי' דְּבִנּוּ אִינוּ נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ בֵּית דִּין	22
הַכָּאָה שְׁאִין בְּהַ שְׁוֹה פְּרִיטוֹ	לְכּוּפּוֹ לְצֵאת וּקְשִׁיא לְרֵב שִׁשֹּׁת: ה"ג וְהָאִמֵּר	23
יִתְנֶן, הָכֹה הַכָּאָה שְׁאִין	רַב שֵׁשֶׁת בֵּישֵׁשׁ יֵשֵׁן וְמָת חֵיִיב. בֵּישֵׁשׁ יֵשֵׁן	24
פְּטוּר דְּקָאָמֵר, פְּטוּר מִמָּמָה	וְמָת תוֹךְ שִׁשִּׁת: חֵיִיב. דְּהָאֵי מִתְבַּשְּׂיֵן בְּנֵי	25
אֵלָא, בְּרִינּוּ. הָכָא נָפִי, בְּדֵה	וְהָא נָפִי יֵשֵׁן: כְּבִלְלָ. דְּרִיב תַּמְתִּינָא גַּבִּי דִּין	26
דְּפִטוּר, דְּאָמֵר קָרָא וְנִשְׂאִי	מִמּוֹן קְאָמֵר כְּתַמִּיָּה וְהָא בֹּאִין בְּהַ שׁוּה פְּרוּטָה	27
מַעֲשֶׂה עֲקָד. הִתִּינָה קְלָלָה,	מוֹקְמַת לֵה: אֵלָא. עַל כִּרְחַךְ חֵיִיב בְּרִינּוּ קְאָמֵר	28
קְלָלָה. אִי הָכִי, בְּנֹ נָפִי.	מִיתָה: הָכָא נָפִי. דְּתַנִּי גַבִּי אַחֵר פְּטוּר בְּרִינּוּ	29
תְּשׁוּבָה. הָכָא נָפִי, בְּשַׁעֲשׁוֹ	קְאָמֵר וּמִמַּלְכוּת פְּטוּר לִיָּה וְאַחֲרֵי מָאִי שְׁנָא:	30
אָמֵר רַב מְרִי, בְּעֵמֶד', בַּמָּקַם	נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה עֲמָךְ. וְחַה שְׁעוֹבֵר עֵבֶרִיָּה	31
	שְׁחִיב מִיתָה לֹא עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עֲמָךְ הָאֵן:	32
	הִתִּינָה קְלָלָה. דְּכָתִיב בֵּיהַ בְּעַמָּךְ: מִקְּשָׁא:	33
	כְּלוּמֵר גַּבְרִינָן בְּמַה מַצִּינוּ וְאִיכָא דְּאִמֵּרִי	34
	הִיקְשָׁא דְּכָתִיב מְכָה אֲבִיו וּמִקְלָל אֲבִיו גַּבִּי	35
	הִדִּיד בֹּאֵלָה הַמְשַׁפְּטִים אֵלָא שְׁמַקְרָא אַחֵר	36
	מִפְסִיק בִּיתְנִים: אִי הָכִי בְּנֹ נָפִי. דְּהָא לֹא	37
	כְּתִיב אוֹדְהָה בַּמָּקַל אֲבִיו אֵלָא בַּמָּקַל חֲבֵרִי	38
	שְׁאִבּוּ כְּבִלְל עֲמָךְ ב' פ' ד' מִיתָתוֹ (לְעִיל ד')	39
	דְּרַב פְּתָח. מִשְׁמִיָּה דְּרַבָּא מִבְּסַחַת חִיזָּה בְּסוּף חוּמֵר בְּקוּדִשׁ: בַּמָּקוֹם. הִרָאִי	40
	לְהַתְּקִים וְלֹא הָא שְׁנַגְמֵר דִּינָה:	41

מיד

שלי פרק קמא דחגיגה (דף י.) מכלל דבזבחה לא חיישין והא שרינן לבעול לבתהולא
אליעזר דמחייב טהאט במכבד ומורבץ לאו משום דליהוי פסיק רישיה דהא שרי לר' שמעון
מיחייב משום בוגה כדאשכחן גודלת ופוקט ובס"פ כירה (שבת דף מזו) דהוי שרי לטלטל
צריכה לגופה היא ומיזו תימנה דהא לשמואל אקמו בפרק כירה בדברך שאין מתכוין כבי
צריכה לגופה היכי שרי דבר שאין מתכוין דשרי התם (דף מאו) גבי מיהם שפיניו ואת לית
משום דחיישין כשמומל להסיר שמוא יתהפר דלא סגי לאו שרי לר' פסיק רישיה ואלא תוס

הא בבנו הא באחר. רוצה ללמד מכאן אזהרה למכה אביו דלא נפיק מפן יוסף כיון דאנין חסדא במסרבין בו לצאת ואע"ג דאין מזהירין מן הדין חגי מילי להלקותו ומיהו קשה מילתא בעלמא הוא דפן יוסף מיירי אפי' בבנו אע"ג דאביבטיש יכנו לא מיירי בבנו: **והא** ומת מהו ולא איפשטא והבא פריך בפשיטות יש ספרים גרסין והאמר רב ששת ביישו יש היא בפרק החובל המבייש את הישן חייב ור"ת גרס והאמר רב ששת ביישו חייב ואיצטא ליה דכי האי גוונא אשכחן בגדרים בפרק אין בין הממון (ו' לה: ושם) דאיבעיא לי הנהו כהני שני דקדושין (דף כג: ושם) חגי כהני שלודי דרומאנא נהו דר' שלודי חגי מי אביבא אפס לא נפק לאו לאוחרת מיתת ב"ד הוא דמנינה דנפיק

[illegible]

מורד כ"ע היבא דלא משבח פלוגתא ובין דר' יודנה מחיב במלאכה שאינה צריכה לגופה לא אפשר למשימי מחט של יד לישול בה את הקוקן אי לאו משום דסבירא ליה ממקלקל בחבורה פטור ואע"ג דאמר' בפ' כירה (שם דף סב.) דשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר ליה כרבי יודנה ובפ' ספק אכל (בכורות דף טו) שמיק ר"ע אליבא דשמואל הנח ליתנוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב לאו משום דסבירא ליה הכי לשמואל אלא אליבא דמאן דמחיב קאמר ותדע דבשילוי האורז (שבת דף קז.) אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מזהי תלת דפטור ומותר המפסי מורסא ומנא לן דפטור ומותר דתנן מחט של יד (ומותר) לטבול את הקוקן ומודעי לישול הקוקן ש"מ דסבירא מקלקל בחבורה פטור מטעם מלאכה שאינה צריכה לגופה לא שרינא דהא סבירא ליה דחייב:

23 ורבי שמעון האמר מלאכה שאינה וכו' הא
 24 דקיימא לן הלכה כר' שמעון בגרייה
 25 לאו שגגת סקילה היא דאי בעי דרשן הוי
 26 בלאורי די כדאיתא שלוחי פ' בירה (ע"ד דף מה
 27 ושם) ועוד דאיתא צריכה גלופה ועוד דאפי' לר'
 28 יהודה כל אין מתכוין דלא פסק רישיה פטור
 29 מדאורייתא דלא הוי מלאכת מחשבת וכן משמע
 30 ביזמא (דף לז:) גבי עששיות דאמר' צירוף דרבנן
 31 פי' כי האי משום דאין מתכוין ולא הוי מלאכה
 32 מחשבת והתירו משום דאין שבת במקדש וכן
 33 מוכח בהדיא והומכח דהמביח דאין רבנן
 34 דסבירא להו כרבי יהודה בדבר שאין מתכוין
 35 ופטרי אפילו ישוה גומות וכן בפרק ספק אבל
 36 (בריות דף ב.) דמתעסק שאני מתכוין למלאכה
 37 פטור כ"ש היכא דאניו מתכוין אלא לגרידה ודא
 38 דמחייב רבי יהודה בבריות תנחין לכבות את
 39 העליונה והתחתונה תנחין אמלילו היינו

התם משום דהוי פסיק רישיה וחשיב מלאכת מחשבת כיון שידוע שיביע ר' שמעון דפוסר
משום דאינה צריכה לגופה ולא בעי מלאכת מחשבת דהא ר' שמעון מחזיב מקלקל
בהכרעה ומקלקל דמיטער בשאר מלאכות דיינו משום דלא הוי מלאכת מחשבת דמובח

43 תם את להנאת עצמו הוא צריך אפילו דם חבורי מחבר ה"ט משום דאיהו צריכה למפוח ור'
 44 נחלה אלא חשיב תיקון לביכוד ולירבוץ כעין בנין ואפילו בלא השוואת גזמות בדבר מועט
 45 וחלוק בשבת אי לא משום דבסיס דלרב האסור היינו משום דאי מכבה בלא מתכוין אינה
 46 כ"ר ש' ובמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כ"ר יודיה וכן דסבר כ"ר במלאכה שאינה
 47 צריכה להפסיק א"י שיעור לצורך דהוה ליה שגגת סקילה וי"ל דהא דאסרין הוא קצ' וסילוא
 48 יום כן אבל שאר דבר שאין מחזור ולא פסיק רישיה הוא שרי ולטול קרן בשבת מודה
 49 לה: הנה דקסבר מקלקל מחבורה פטור:

עוזה להכותו ומשמע בסמוך דאפי' ביצא ליהרג נפקא לן אזהרה לבנו דחייב דמוק לה רב
כי אתא בגל בנו חומי' מאחר כיון דאחר פטור במסרתי' בו לצאת ואינו יוצא ושמו גלוי
רב ששת גייש וכו'. תימה דבפ' החובל (ב"ק דף ק"ו ושם) בעי רבי אבא בר ממל גייש יטן
וייב ולא גרס ומלא נהירא דמה ענין יטן ליצא ליהרג ועוד מאי קמ"ל רב ששת מתניתין
קאי מיהו אין כל כך תימה אם לא הביא דברי רב ששת בפרק החובל למיפשט ההיא בעיא
וידין אן שלוחי דשמיא ולא מייח' דברי רב הונא בריה דרב יהושע דאמר בפרק קמא
מצינן עבדן ושלוחי דין עבדי: **הנהו** דברא שאן בו וכו'. תימה אמאי לקי דאן פן יוספי
אזהרה למכא אביו בדינתא כספרי ובירושלמי:

שיכול

1 **שיבול** הואיל וחייב במכה כו'. הוי מצי למימר הואיל וכתביב בעמך כדאמר לעיל במקום
2 שבעמך: **ומה** מכה אביו כו'. ואם תאמר מה למכה שכן בחנך תאמר במקל
3 דבסקילה וייל דהיא גופה ילפינן השתא דמכה אביו בסקילה מקל וחומר ממקלל ומידו
4 קשה לבסוף דיליף דמקלל לאחר מיתה חייב נילף ליה שלא נעשה בו שלא בעמך כבעמך
5 ממקלל דחייב ביה לאחר מיתה ומכה פטור

6 דבעינן נפש כדדרשינן לעיל (דף פד:) עד דעביד
7 חבורה: **איש** איש מה תלמוד לומר איש איש.
8 פירשתי שלוח פ' ד' מיתות (לעיל דף סו. ד"ה
9 לרבות).

10 **ושורו** כישראל. לאו לגמרי כישראל דשור
11 של ישראל שנגח לשור של כותי
12 פטור משום דקסנין ליה כדאמר בריש פ' ד' וד'
13 (ב"ק דף לו:) ומידו לגבי הכי הוי כישראל דשור
14 של כותי שנגח לשור של ישראל תם משלם חצי
15 נזק ומועד נזק שלם ושור של גוי שנגח לשור של
16 ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם:

17 **עד** שיכניסנו לרשותו. משום דכתביב ונמצא
18 בידו ואע"ג דבפ"ק דבבא מציעא (דף י"ג) גבי גט
19 וגניבה מצריכין תרי קראי לרבויה דידו לא דווקא

20 דהוא הדין גג חצירו קרפיו דלמא כאן נמי יש
21 שום ריבוי ואפשר דאם הגביהו אפילו ברשות
22 בעלים חייב כדאשכחן גבי גניבה בפרק מרובה
23 (ב"ק דף עט: ושם) דתנן והה מושכו ויוצא כו' אי

24 נמי הכא דפטור ר' שמעון מכרו לקרובים דבעינן
25 שיוציאנו מרשות אחיו כ"ש דברשות בעלים לא
26 מהני כלל:

מונמצא

19 תלמוד לומר, 'אביו ואמו קלל', אביו קלל, אמו קלל, דברי רבי יאשיהו. רבי יוחנן אומר, משמע
20 שניהם באחד, ומשמע אחד ואחד בפני עצמו, עד שיפטר לך הכתוב 'וחדיו', מנא ליה. נפקא
21 ליה, מ'ומקלל אביו ואמו מות יומת'. ואידך, ההוא מיפיע ליה, לרבות פת טומטום ואנדרוגינום.

22 ותיפוק ליה, מ'איש איש'. דברה תורה פלשון בני אדם. וליתני חומר במקלל, שהמכה,
23 עשה בו שלא בעמך כבעמך. מה שאין בו, במקלל. קסבר, מקשינן הכא לללל. לימא, הני

24 תנאי בהני תנאי, דתני חדא, פותי אתה מצווה על הכאתו ואי אתה מצווה על קללתו. ותניא
25 אידך, אי אתה מצווה לא על קללתו ולא על הכאתו. סבריה, דכילי עלמא, פותים גירי אמת

26 הן. מאי לאו, בהא קמיפלגי. דמר סבר, מקשינן הכא לללל. ומר סבר, לא מקשינן הכא
27 לללל. לא, דכילי עלמא, לא מקשינן הכא לללל. והכא, בהא קמיפלגי. מר סבר, פותים

28 גירי אמת הן. ומר סבר, פותים גירי אריות הן. אי הכי, היינו דקתני עלה 'ושורו' כישורא'. אלא
29 שמע מינה, בהדיקישא פליגי, שמע מינה: משנה הגונב נפש מישראל, אינו חייב עד שיכניסנו

30 לרשותו. רבי יהודה אומר, עד שיכניסנו לרשותו וישתמש בו, שנאמר 'והתעמר בו ומכרו'.
31 הגונב את בנו, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, מתייב. וחכמים פוטרין. גנב מי שחציו

32 עבד וחציו בן חורין, רבי יהודה מתייב, וחכמים פוטרין. **גמרא** ותנא קמא, לא בעי עימור.
33 אמר רב אחא בריה דרבא, עימור, פחות משנה פרוטה, איכא בינייהו. בעי רבי ירמיה, גנבו

34 ומכרו ישן, מהו. מכר אשה לעופרה, מהו. יש דרך עימור בקד, או אין דרך עימור בקד. ותיפוק
35 ליה, דליכא עימור כלל. לא צריכא ישן, דגנא עליה אשה דאוקמא באפי זיקא. דרך עימור בקד

36 או אין דרך עימור בקד, מאי, תיקו. תנו רבנן, 'כי ימצא איש גונב נפש מאחיו', אין לי אלא
37 איש שגנב, אשה מניין. תלמוד לומר, 'וגונב איש'. אין לי אלא איש שגנב, בין אשה ובין איש.

38 ואשה שגנבה איש, אשה שגנבה אשה, מניין. תלמוד לומר, 'ומת הגנב ההוא', מפל מקום.
39 תניא אידך, 'כי ימצא איש גונב נפש מאחיו', אחד הגונב את האיש, ואחד הגונב את האשה,

40 ואחד גר, ואחד עבד מיוחד, וקטן, חייב. גנבו ולא מכרו, מכרו ועדיין ישנו ברשותו, פטור.
41 מכרו לאביו או לאחיו, או לאחד מן הקרובים, חייב. הגונב את העבדים, פטור.

1 **מירי דתורה**, לאחר מיתה. מאי הוה עלה? אמר רבה בר
2 רב הונא, וכן תנא דבי רבי ישמעאל, לכל, אין הכן
3 נעשה שליח לאביו להכותו ולקלל, חוץ ממסית, שהרי
4 אמרה תורה 'לא תחמול ולא תכסה עליו': **משנה**

5 המכה אביו ואמו, אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה. זה
6 חומר במקלל במכה, שהמקלל לאחר מיתה חייב,

7 והמכה לאחר מיתה פטור: **גמרא** תנו רבנן, 'אביו ואמו
8 קלל', לאחר מיתה. שיכול, הואיל ותייב במכה, ותייב

9 במקלל. מה מכה אינו חייב אלא מחיים, אף המקלל אינו
10 חייב אלא מחיים. ועוד, קל וחומר, ומה מכה, שעשה

11 בו שלא בעמך כבעמך, לא חייב בו לאחר מיתה. מקלל,
12 שלא עשה בו שלא בעמך כבעמך, אינו דין שלא חייב

13 בו לאחר מיתה. תלמוד לומר, 'אביו ואמו קלל', לאחר
14 מיתה. הניחא לרבי יוחנן, דמיתר ליה קרא 'אביו ואמו'.

15 אלא לרבי יאשיהו, מאי איכא למימר. דתניא, 'איש איש',
16 מה תלמוד לומר 'איש איש', לרבות פת טומטום

17 ואנדרוגינום. 'אשר יקלל את אביו ואת אמו', אין לי אלא
18 אביו ואמו. אביו שלא אמו, אמו שלא אביו, מניין.

19 תלמוד לומר, 'אביו ואמו קלל', אביו קלל, אמו קלל, דברי רבי יאשיהו. רבי יוחנן אומר, משמע
20 שניהם באחד, ומשמע אחד ואחד בפני עצמו, עד שיפטר לך הכתוב 'וחדיו', מנא ליה. נפקא

21 ליה, מ'ומקלל אביו ואמו מות יומת'. ואידך, ההוא מיפיע ליה, לרבות פת טומטום ואנדרוגינום.
22 ותיפוק ליה, מ'איש איש'. דברה תורה פלשון בני אדם. וליתני חומר במכה, שהמכה,

23 עשה בו שלא בעמך כבעמך. מה שאין בו, במקלל. קסבר, מקשינן הכא לללל. לימא, הני
24 תנאי בהני תנאי, דתני חדא, פותי אתה מצווה על הכאתו ואי אתה מצווה על קללתו. ותניא

25 אידך, אי אתה מצווה לא על קללתו ולא על הכאתו. סבריה, דכילי עלמא, פותים גירי אמת
26 הן. מאי לאו, בהא קמיפלגי. דמר סבר, מקשינן הכא לללל. ומר סבר, לא מקשינן הכא

27 לללל. לא, דכילי עלמא, לא מקשינן הכא לללל. והכא, בהא קמיפלגי. מר סבר, פותים
28 גירי אמת הן. ומר סבר, פותים גירי אריות הן. אי הכי, היינו דקתני עלה 'ושורו' כישורא'. אלא

29 שמע מינה, בהדיקישא פליגי, שמע מינה: משנה הגונב נפש מישראל, אינו חייב עד שיכניסנו
30 לרשותו. רבי יהודה אומר, עד שיכניסנו לרשותו וישתמש בו, שנאמר 'והתעמר בו ומכרו'.

31 הגונב את בנו, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, מתייב. וחכמים פוטרין. גנב מי שחציו
32 עבד וחציו בן חורין, רבי יהודה מתייב, וחכמים פוטרין. **גמרא** ותנא קמא, לא בעי עימור.

33 אמר רב אחא בריה דרבא, עימור, פחות משנה פרוטה, איכא בינייהו. בעי רבי ירמיה, גנבו
34 ומכרו ישן, מהו. מכר אשה לעופרה, מהו. יש דרך עימור בקד, או אין דרך עימור בקד. ותיפוק

35 ליה, דליכא עימור כלל. לא צריכא ישן, דגנא עליה אשה דאוקמא באפי זיקא. דרך עימור בקד
36 או אין דרך עימור בקד, מאי, תיקו. תנו רבנן, 'כי ימצא איש גונב נפש מאחיו', אין לי אלא

37 איש שגנב, אשה מניין. תלמוד לומר, 'וגונב איש'. אין לי אלא איש שגנב, בין אשה ובין איש.
38 ואשה שגנבה איש, אשה שגנבה אשה, מניין. תלמוד לומר, 'ומת הגנב ההוא', מפל מקום.

39 תניא אידך, 'כי ימצא איש גונב נפש מאחיו', אחד הגונב את האיש, ואחד הגונב את האשה,
40 ואחד גר, ואחד עבד מיוחד, וקטן, חייב. גנבו ולא מכרו, מכרו ועדיין ישנו ברשותו, פטור.

41 מכרו לאביו או לאחיו, או לאחד מן הקרובים, חייב. הגונב את העבדים, פטור.

תני

1 **מירי דתורה**, לאחר מיתה. דילפינן לקמן מקלל לאחר מיתה חייב וא"ת והתנן מכה
2 לאחר מיתה פטור והכא מתייב ליה אחכא דקתני הכהו וקללו היינו טעמא דפטור
3 מכה לאחר מיתה משום דבעינן חבורה ולאחר מיתה ליכא חבורה דליכא נפש
4 דנפקא ליה לעיל מנפש ויוצא ליהרג איכא חבורה דחי הוא אלא דסופו למות:

5 **מתני'** שהמקלל לאחר מיתה חייב. כדילף
6 בגמרא: והמכה לאחר מיתה פטור. דחבורה

7 ליכא: **גמ'** אביו ואמו קלל. קרא יתירא הוא
8 דהא כתיב רישיה דקרא אשר יקלל את אביו
9 ואת אמו: מכה שעשה שלא בעמך כבעמך.

10 דגבי הכא לא כתיב בעמך למעוטי שאינו
11 עושה מעשה עמך והאי תנא סבר לא מקשינן
12 הכא לקללה מפני המקרא המפסיק ביניהם:

13 לא חייב בו לאחר מיתה. דהא חבורה כתיב:
14 לרבות בת. טומטום ואנדרוגינוס: אין לי אלא

15 אביו ואמו. שניהם יחד: אביו קילל ואמו
16 קילל. בראש המקרא סמך קללה לאביו
17 ובסוף סמך לאמו: עד שיפטר לך הכתוב

18 יחדו. וכמו שפרט בחורש בשור ובחמור
19 מדפרט לך ש"מ דאל לא הוי יחדו הוה משמע
20 שור לבדו וחמור לבדו והא אביו ואמו

21 דרישא דרשינן נמי או אביו או אמו וסיפא
22 לאתויי לאחר מיתה: מוקלל אביו. דואלה
23 המשפטים: ואידך. דמפיק לאחר מיתה מאביו

24 ואמו קילל: ולתני נמי 'ובו' אמתניתין קאי
25 דקתני זה חומר ממקלל במכה: לימא הני
26 תנאי. תנא דמתניתין דלא תנא חומר במכה

27 שעשה בו שלא בעמך כבעמך ותנא דברייתא
28 דלעיל דתנא ומה מכה שעשה בו: גירי אמת
29 הן. מתחילתן גירי גמורים היו ועכשיו

30 הרשיעו ישראל שאינו עושה מעשה עמך
31 הוא וכי היכי דעל קללתו פטור על הכאתו
32 נמי פטור: גירי אריות הן. והרי הם כגוים

33 גמורים: אי הכי. דטעמא דפטור משום דגירי
34 אריות הן: היינו דתנא עלה. בתמיה בוך
35 מתני' דקתני אינו מצווה לא על הכאתו ולא

36 על קללתו קתני ושורו כישראל שור שלנו
37 שגנא את שורו ושורו שגנא שלנו תם משלם
38 חצי נזק ומועד משלם נזק שלם ואילו דגוי תנן

39 שור של ישראל שגנא שור של גוי פטור ושל
40 גוי שגנא שור של ישראל בין תם בין מועד
41 משלם נזק שלם: **מתני'** שיכניסנו לרשותו.

42 דכתיב (שמות כב) ונמצא בידו ותניא
43 במכילתא ונמצא אין מציאה בכל מקום אלא
44 בעדים בידו אין בידו אלא ברשותו וכן הוא

45 אומר (במדבר כא) ויקח את כל ארצו מידה:
46 **גמ'** עמור. שמוש: גנבו ומכרו כשהוא ישן
47 מהו. לקמן מפרש לה הבעיא: מכר אשה

48 לעוברת. גנב אשה מעוברת ומכרה לעוברת
49 שלא מחר הגוף שלה אלא שיחא עובר מכור:
50 דליכא עימור. לא בישן ולא בעבור: דוא

51 עליה. דסמך עליה: דאוקמא באפי זיקא. וכל
52 כמה שחיא עבה מועיל יותר להגין בפני
53 הרוח: אין לי אלא איש. כשהגנב איש: וגונב

54 איש. שהגנב איש ולא אשה וקרא קמא דלא
55 קפיד אנגב למחוי איש דכתיב נפש חלכך
56 אין לי אלא איש שגנב בין איש בין אשה

57 דהכיאת דגנב הוי איש כתוב גונב נפש ואשה
58 שגנבה איש דכתיב וגונב איש וגונב אפילו
59 אשה גונבת משמע: הגנב. מ"מ והוא דרשינן ליה בספרי למעוטי גונב עבד: ועדיין ישנו ברשותו. פטור. שהרי לא גנבה
60 לאביו. אביו של גנבה:

סנהדרין דף פה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קמג

55 שאין צורך לרבות את המקלל אביו או אמו לבדם, כיון שבכל מקום
56 שנאמר דין על שנים, כגון 'אשר יקלל את אביו ואת אמו', **מִשְׁמַע** גם
57 **שְׁנֵיהֶן בְּאֶחָד, וּמִשְׁמַע** גם כל **אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנָי עֲצֻמוֹ, עַד שִׁפְרָט**
58 **לֶךְ הַתָּבוֹב** במפורש 'יִתְדִיו', שאז הדין האמור בפסוק נאמר רק על
59 שניהם יחד, ועל כן המקלל את אביו או את אמו בנפרד חייב מיתה,
60 כיון שלא נאמר בהם 'יחדיו'.
61 לפי רבי יונתן התיבות 'אביו ואמו קלל' מיותרות לדרוש שמקלל
62 אביו ואמו לאחר מותם חייב. אך לרבי יאשיה הדורשן לגבי המקלל
63 אביו או אמו בנפרד, מבררת הגמרא מנין ללמד דין זה. מבררת
64 הגמרא: **מָנָא לִיה** – מזהיבן דירוש רבי יאשיה שהמקלל לאחר מיתה
65 חייב. משיבה הגמרא: רבי יאשיה **נִפְקָא לִיה** – ילמד דין מקלל לאחר
66 מיתה, מהפסוק הנוסף שנאמר לגבי מקלל אביו, **וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ**
67 **מוֹת יוֹמָת** (שמות כא יז), שהרי פסוק זה מיותר לדרשה.
68 שואלת הגמרא: **וְאִידֶּךָ** – ולרבי יונתן הלומד דין מקלל לאחר מיתה
69 מ'אביו ואמו קלל', לשם מה נכתב 'ומקלל אביו ואמו מות יומת'.
70 משיבה הגמרא: **הָהוּא** – הפסוק 'ומקלל אביו ואמו', **מִיִּפְעֵי לִיה** –
71 נצרך, לרבות את הַבַּת וּמוֹמָמוֹס וְאֶנְדְּרוֹנִיגוֹס שקיללו, שאף הם
72 חייבים מיתה.
73 מקשה הגמרא: **וְתִפְסֹק לִיה** – וילמד רבי יונתן לרבותם מהכפילות
74 'אִישׁ אִישׁ אֶשֶׁר יִקְלַל', וכפי שדרשה הגמרא לעיל. מיישבת הגמרא:
75 לרבי יונתן דְּבִרָה תוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם שורכם לכפול דבריהם,
76 ועל כן אין לדרוש כלל את הכפילות 'איש איש'.
77 שנינו במשנה, שמקלל אביו חמור ממכהו, שכן חייב גם אם קילל
78 לאחר מיתה. שואלת הגמרא: **וְלִיתָנִי** – מדוע לא שנה התנא גם
79 להדיף, שחומר בַּמִּכָּה יותר מַבְּמַקְלָל, כיון שְׁהַמִּכָּה את אביו עֲשֶׂה
80 בֹּ הַכְּתוּב את מי שֶׁלֹא בְּעֵמֶךָ – שאינו עושה מעשה עמך, שאינו
81 שומר תורה ומצוות, בְּעֵמֶכָּךְ – כמי שעושה מעשה עמך, וחייבים על
82 הכאתו, מִה שֶׁאֵין בֹּן בְּמַקְלָל שפטור על קיללתו מי שאינו בכלל
83 עמך, וכפי ששנינו לעיל בברייתא.
84 משיבה הגמרא: התנא במשנתנו חולק על הברייתא, וקִפְּסֵר מִקְּשִׁינוֹ
85 הַבָּהָה לְקַלְלָהּ – וסובר שדורשים היקש בין הפסוק (שמות כא טו) 'ומכה
86 אָבִיו' לפסוק (שם כא יז) 'ומקלל אָבִיו', ועל כן אף המכה את מי שאינו
87 בכלל עמך פטור, ואין בו חומרא יותר ממקלל. ולפי הברייתא שמכה
88 אביו עשה בו הכתוב שלא בעמך כבעמך, אין מקשים הכאה
89 לקללה.
90 הגמרא מבררת האם יש תנאים נוספים שנחלקו אם מקשים הכאה
91 לקללה: ביררו בני הישיבה, לִימָא – אולי נאמר, שְׁהֵנִי תִּנְיָא ששנו
92 את משנתנו ואת הברייתא, אשר נחלקו האם מקשים הכאה
93 לקללה, בְּהֵנִי תִּנְיָא שנחלקו באותה מחלוקת לגבי כותים. הכותים
94 התגירו לאחר שה' שלח אריות שהרגו בהם, וחזרו לסורם לאחר
95 מכן. ונחלקו אמוראים (חולין ג) אם היו הכותים גרי אמת ונחשבים
96 ליהודים, ושם גרי אריות, כלומר שנתגירו רק מפחד, וגירותם
97 לא חלה כלל. ומצאנו בענינים מחלוקת, דְּתֵנִי תִּדָּא – שנינו בברייתא
98 אחת, 'בִּיתֵי אֶתָּה מִצִּיּוֹן עַל הַבָּתָּא' – אסור להכותו, שגם בו נאמר
99 הלאו של 'אַרְבָּעִים יָכֶנּוּ לֹא יִסֹּף' (דברים כה ג), וְאִי אֶתָּה מִצִּיּוֹן עַל
100 קַלְלָתָא – אך מותר לקללו, ואין עוברים על 'וְנִשְׂאִי בְּעֵמֶךָ לֹא תֵּאָר'
101 (שמות כב כו) כיון שאינו עושה מעשה עמך, וְתִנְיָא אִידֶּךָ – בברייתא
102 אחרת, שכותי 'אִי אֶתָּה מִצִּיּוֹן לֹא עַל קַלְלָתָא וְלֹא עַל הַבָּתָּא',
103 ומותר אף להכותו.
104 סְבִירָה בני הישיבה לומר, דְּבִלְי עֲלֵמָא – גם האוסר הכאת כותי וגם
105 המתירה, סוברים שבִּיתֵי גִירֵי אֶתָּה הֵן, ואם כן, מָנָא לֹא – האם
106 אין הפירוש שְׁבָהָא קְמִיפְלָנִי – שבוה נחלקו, דְּמֵר המתיר הכאת כותי
107 סָבֵר, שִׁמְשִׁינֵן תִּבְּהָא לְקַלְלָהּ, וכשם שמותר לקללם כיון שאינם
108 בכלל עמך, כך גם מותר להכותם, וְמֵר האוסר הכאת כותי סָבֵר,
109 שֶׁלֹא מִקְּשִׁינוֹ תִּבְּהָא לְקַלְלָהּ, ועל כן דווקא לקללם מותר כיון
110 שבקללה נאמר 'עמך', אך להכותם אסור.
111 הגמרא דוחה שניתן לבאר את המחלוקת באופן אחר. דוחה הגמרא:
112 לֹא בזה נחלקו הברייתות, אלא דְּבִלְי עֲלֵמָא סוברים שֶׁלֹא מִקְּשִׁינוֹ

1 מיישבת הגמרא: מִיָּדִי דְּהֵנָּה – הדבר דומה למקלל אביו שחייב
2 אפילו לְאַחַר מִיתָה, כמבואר במשנה להלן, ועל כן גם כשאין אביו
3 ראוי להתקיים הוא חייב על קללתו, וכן חייב על הכאתו, שהרי
4 הוקשו הכאה וקללה זה לזה.
5 הגמרא מבררת מהי המסקנא לגבי דין זה. מבררת הגמרא: מָנָא הֵנָּה
6 עֲלָהּ – מה הוכרע בבית המדרש, לגבי הספק האם בן יכול להכות את
7 אביו בשליחות בית דין. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, וְכֵן תִּנְיָא דְּבִי רַבִּי
8 יִשְׁמַעֲלָא, לְכָל דִּינִים שְׁבִיתוּרָה שְׁעֵבַר עֲלֵיהֶם הָאב, אֵין הֵכֵן נַעֲשֶׂה
9 שְׁלִיחַ לְאָבִיו לְהַפּוֹתוֹ וְלְקַלְלֵהוּ, וְשֶׁלֹא כִרַב שֶׁשֶׁת, חוּץ מִמִּקְרָה
10 שֶׁאֵינוֹ מְסִית לַעֲבוּדָה זֹרָה, שְׁהֵרִי אֶמְרָה תוֹרָה בְּמִסִּית (דברים יג ט) לֹא
11 תַחְמוֹל וְלֹא תִכְסֶּה עָלָיו, וגם לבנו אסור לחמוול עליו.

משנה

12 משנה זו עוסקת בדיני מכה אביו ואמו, שלמדנו לעיל שמיתתו בחנק;
13 הַמִּכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ, אֵינוֹ חָיִיב מִיתָה עַד שִׁיעֲשֶׂה בְּהֵן חַפּוּרָה (פצעו).
14 וְהַחוּמָר שִׁישׁ בְּמַקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ יוֹתֵר מִבְּמִכָּה אוֹתָם, שְׁהַמִּקְלָל
15 אפילו לְאַחַר מִיתָה חָיִיב, וְהַמִּכָּה לְאַחַר מִיתָה פֶּטוּר כִּיּוֹן שֶׁאֵינוֹ
16 עושה בהם חבורה.

גמרא

17 הגמרא מבררת את מקור הדין שהמקלל לאחר מיתה חייב: תִּנּוּ
18 רַבָּנֵן, נאמר בפסוק (ויקרא כ ט) 'כִּי אִישׁ אִישׁ אֶשֶׁר יִקְלַל אֶת אָבִיו וְאֶת
19 אִמּוֹ מוֹת יוֹמָת', ונאמר עוד שם 'אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דְּמִיו בּוֹ, וּמַכְפִּילוֹת
20 זו למדנו שגם המקללם לְאַחַר מִיתָה חָיִיב.
21 ומבארת הברייתא שדרשה זו נצרכת, שִׁיבּוֹל הֵייתִי לומר בלא דרשה
22 זו, שְׁהוֹאִיל וְחָיִיב בְּמִכָּה אָבִיו וְגַם חָיִיב בְּמַקְלָל אָבִיו, נלמד מזה
23 לזה, מִה מִכָּה אֵינוֹ חָיִיב אֶלָּא מִחַיִּים אֲבָל לְאַחַר מִיתָה פֶּטוּר, אָף
24 הַמִּקְלָל אֵינוֹ חָיִיב אֶלָּא מִחַיִּים, וְעוֹד נִיתָן לַלְמוּד פֶּטוּר לַמַּקְלָל
25 לְאַחַר מִיתָה מִקֵּל וְחוּמָר, וְמִה מִכָּה אָבִיו חֲמוּר, שִׁיעֲשֶׂה בּוֹ הַכְּתוּב
26 אֵת דִּין מִי שֶׁלֹא בְּעֵמֶכָּךְ – שאינו עושה מעשה עמך, דהיינו שאינו
27 שומר את מצוות התורה, בְּעֵמֶכָּךְ – כמי שעושה מעשה עמך, שהרי
28 לא נאמר במכה אביו 'עמך', ואסור להכות את אביו אף אם אביו
29 שומר מצוות, ובכל אופן לֹא חָיִיב בּוֹ הַכְּתוּב כְּשֶׁמַּכְהוֹ לְאַחַר מִיתָה,
30 קל וחומר לַמַּקְלָל אָבִיו הֵקל יוֹתֵר, שֶׁלֹא עֲשֶׂה בּוֹ הַכְּתוּב שֶׁלֹא בְּעֵמֶכָּךְ
31 בְּעֵמֶכָּךְ, שנאמר (שמות כב כו) 'וְנִשְׂאִי בְּעֵמֶכָּךְ לֹא תֵּאָר', ולמדנו לעיל
32 (ע"א) שמקלל אביו חייב רק אם אביו בכלל עמך, ואם כן, אֵינוֹ דִּין –
33 האם אין זה קל וחומר שֶׁלֹא חָיִיב בּוֹ הַכְּתוּב אם קלל את אביו לְאַחַר
34 מִיתָה, וכיון שהיה אפשר ללמוד כן ולפטור את המקלל לאחר מיתה,
35 תִּלְמוּד לומר 'אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל', לרבות שגם המקלל לְאַחַר מִיתָה
36 חָיִיב.

37 הגמרא מביאה תנא שלדבריו אי אפשר ללמוד כן. שואלת הגמרא:
38 הֵנִיחָא שְׁחִיב מַקְלָל לְאַחַר מִיתָה נִלְמַד מֵאָבִיו וְאִמּוֹ קַל, לְרַבִּי
39 יוֹנָתָן, דְּמִיתֵר לִיה קְרָא 'אָבִיו וְאִמּוֹ קַל' – שלשיטתו (המובאת
40 להלן) התיבות 'אָבִיו וְאִמּוֹ קַל' מיותרות לדרשה, אֶלָּא לְרַבִּי יִאֲשִׁיָּה
41 הלומד מתיבות אלו דין אחר, אַחֵר, מָנָא אִיכָּא קְמִימָר. ומה היא
42 מחלוקתם, דְּתִנְיָא, נאמר בפסוק (ויקרא כ ט) 'כִּי אִישׁ אִישׁ אֶשֶׁר יִקְלַל
43 אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ', דורשת הברייתא, מִה תִּלְמוּד לומר בכפילות
44 'אִישׁ אִישׁ', לרבות שגם בַּת, או מוֹמָמוֹס שאין ניכרים בו סימני זכר
45 או נקבה, וְאֶנְדְּרוֹנִיגוֹס שיש בו סימני זכר וסימני נקבה שקיללו את
46 אביהם ואמם, חייבים מיתה.

47 עוד נאמר שם, 'אֶשֶׁר יִקְלַל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ', אומרת הברייתא,
48 אֵין לִי לדרוש מפסוק זה, אֶלָּא הַמַּקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ בִּיחַד, אך המקלל
49 אָבִיו שֶׁלֹא קִילֵל אִמּוֹ, וְהַמַּקְלָל אִמּוֹ שֶׁלֹא קִילֵל אָבִיו, מְנִיין שְׁחִיב
50 מִיתָה, תִּלְמוּד לומר – ללמדנו שאף הוא חייב, כתבה התורה 'אָבִיו
51 וְאִמּוֹ קַלַל', ונמצא שְׁאָבִיו קָלַל – בתחילת הפסוק נסמכה המילה
52 'יקלל' לאביו 'אשר יקלל את אביו', וְאִמּוֹ קָלַל – ובסופו נסמכה
53 המילה 'קלל' לאמו 'ואמו קלל', ללמדנו שחייב על קללת אביו
54 לבדו או אמו לבדה, דְּבִרִּי רַבִּי יִאֲשִׁיָּה. אך רַבִּי יוֹנָתָן חולק וְאִמּוֹר,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 ז' שְׁמָנִים שְׁאֵינָם נְמֻשְׁכִּים אַחֲרֵי הַפְּתִילָה שֶׁנֶּתַן לְתוֹכָן שֶׁמֶן זֵית פֶּלֶא שֶׁהוּא¹ וְאִזּוּ הֵם נְמֻשְׁכִּים אַחֲרֵי הַפְּתִילָה אַעפ"כ
2 אֲסוּר לְהַדְלִיק בָּהֶן גְּזֵרָה שְׁמָא יָבֵא לְהַדְלִיק בָּהֶן בְּלֹא תַעֲרֹבֶת שֶׁמֶן:

חלק ב סימן רסד, דיני הפתילה והשמן טע"ף ז

הלכתא רבתא

כ] בל שהוא - אבל אם נתן הרבה שמן, עד שהשמן שאינו נמשך אחר הפתילה בטל במיעוטו - יכול להדליק בו²³.

צינונים והוספות

(23) פמ"ג מש"ז סק"ג.

שולחן ערוך - הלכות נטילת ידיים

1 יב' ולא חמי טבריא בלבד אלא הוא הדין כל מים שאין ראויין
2 לשתיית כלב ואין בהם מ' סאה אע"פ שהם מחוברים
3 למקוה שיש בו מ' סאה יש להחמיר שלא להטביל בהם.
4 וכל מים שראויים לשתיית הכלב כשהם צוננים אפילו הם
5 מעינות חמין נוטלין מהן אפילו בכלי וכל שכן חמי האור אפילו
6 בעודן חמין.
7 ומי הים הן מלוחין ואינן ראויים לשתיית הכלב ואין נוטלין מהן
8 לידים בכלי אלא א"כ הרתיחו אותם שאז ראויים:
9 יג' ספק נעשה מלאכה במים שנטל בהם ספק לא נעשה בהם
10 ואם תמצא לומר שלא נעשה בהם ספק היה בהם כשיעור
11 ספק לא היו ידיו טהורות ואפילו ספק נטל ידיו ספק לא נטל
12 טהור וכל ספק בטהרת ידיים טהור אפילו במחלוקת הפוסקים
13 מפני שנטילת ידיים עיקרה מדברי סופרים וספק דברי סופרים
14 להקל ויש מי שאומר שעם כל זה אם יש לו מים אחרים
15 מזומנים לפניו אומרים לו קום ורחץ והוציא עצמך מן הספק
16 (אבל אם יודע שנטל כהלכה ואחר כך נולד בהן ספק כגון
17 שנסתפק אם הסיח דעתו מהם אם לאו או שידוע שלא הסיח
18 דעתו רק שהושיט ידיו סמוך למקום הטינופת וספק אם נגע
19 בהם ספק לא נגע א"צ לחזור וליטלן אפילו לצאת ידי ספק מפני
20 שמעמידן אותן בחזקתן):

21 יד' השלג והברד והכפור והגליד והמלח אם ריסקן עד שנעשו
22 מים נוטלין מהם לידים אם יש בהם כשיעור וכן נוטלין
23 בכל דבר שבריותיו מן המים כגון יבחושים אדומים או שומן דג
24 והוא שריסקן עד שנעשו מים.

25 במה דברים אמורים כשנטל בכלי ושופך על ידיו אז צריך
26 ריסקן שאין נטילת ידיים אלא במים אבל להטביל ידיו במ' סאה
27 שבקרקע יש מתירין אפילו בלא ריסק ושלג המונח על פני
28 הארץ כל שיש מ' סאה מחובר יחד אפילו נמוך מאוד מותר
29 להטביל בו ויש אומרים שאין טבילה אלא במים אלא שהשלג
30 וכיוצא בו מצטרפין להשלים למ' סאה אף על פי שאינן
31 מרוסקים אבל אין טובלין בהם אלא א"כ ריסקן עד שנעשו מים

32 ובשעת הדחק יש לסמוך על סבא הראשונה להקל בדברי
33 סופרים:

34 טו' יש אומרים שאין נטילת ידיים אלא במים ולא בשאר משקין
35 ומי פירות לפי שעשו נטילת ידיים לחולין כטבילה לתרומה
36 ואין עושין מקוה אלא מן המים והרי אפילו מים שאין בהם
37 מראה מים פסולים כל שכן שאר משקין ומי פירות (ואפילו יין
38 לבן שדומה מראיתו למראה מים מכל מקום אם הקפידו על
39 מראה מים כל שכן על גוף המים).

40 ויש מכשירין כל מי פירות לנטילת ידיים שלא פסלו שינוי מראה
41 אלא במים שנשתנו ממראיתם אבל מי פירות שעומדים
42 במראיתם שם מים עליהם שהרי נקרא מי פירות אבל ביין אפילו
43 לבן אין נוטלין בו בין חי בין מזוג במים שאין שם מים עליו
44 כלל.

45 ואין צריך לומר בשמן ודבש שהרי אינם מנקים אבל במי דבש
46 (שקורין מע"ד) ושכר נוטלין [מהן לידים] שהרי עיקרן מים
47 ואע"פ שנשתנו מראיתם אין לחוש כיון שנשתנו לעילוי.

48 ויש אומרים שאף היין כשר לנטילת ידיים בין חי בין מזוג במים
49 אלא שלכתחלה אסור לעשות כן כדי שלא יהא מזלזל בדבר
50 חשוב שנשתנה לעילוי עד שקובע ברכה לעצמו לברך עליו
51 בורא פרי הגפן (משא"כ בשאר מי פירות שמותר ליטול בהם
52 אם אין לו מים כמ"ש בס"י קע"א וקפ"א) אבל בדיעבד אם נטל
53 ביין אפילו אדום ידיו טהורות.

54 ובשעת הדחק יש לסמוך על דברי המקילין בדברי סופרים
55 ליטול ידיו במי פירות ושכר ו[מין] דבש אפילו לכתחלה (וביין
56 בדיעבד):

57 טז' שיעור המים שנוטלין מהם לידים הוא לא פחות מרביעית
58 הלוג (והוא שיעור טהרה מן התורה לטבילת כלים).

59 ולא הצריכו אלא שיהא רביעית בכלי שנטל ממנו אבל א"צ
60 לשפוך כל הרביעית על ידיו אלא אם כן רוצה לטהרן בשטיפה
61 אחת אבל אם רוצה לשפוך עליהם מים ראשונים ושניים א"צ
62 אלא כדי שיספקו בכל פעם למשוח בכל הפרק הצריך נטילת
63 ידיים.

וּלְיִטְלֵן (ואף אם שופך רביעית בבת אחת צריך לחזור וליטלן
אלא שא"צ לנגבן תחלה).
(והעיקר כסברא האחרונה ומכל מקום בשעת הדחק יש לסמוך
על סברא הראשונה להקל בדברי סופרים):
יך אבל יותר משנים אינן יכולים ליטול מרביעית ואפילו
מרביעית ומחצה עד שיהיה חצי לוג שאף שלא הקפידו
חכמים על שיעור המים שיגיעו לידי רק שיהיה רביעית בכלי
מכל מקום חשו חכמים אם יטלו רבים ממים מועטים שמא לא
ידקדקו יפה ליטול כל הפרק שכל אחד יצמצם המים כדי
שישאר לחבירו אך אם היה רביעית ומחצה ונטל הראשון חצי
רביעית ונשאר בכלי רביעית יכולים שנים ליטול מרביעית זו על
דרך שנתבאר כמו אלו היתה רביעית לבדה מתחילה בכלי.
ומחצי לוג יכולים ליטול אפי' ד' על דרך שנתבאר ולא ה' שמא
יצמצמו המים ומלוג יכולים ליטול כמה בני אדם כל זמן
שמספיקין המים לשפוך כל אחד ואחד על ידיו ג' פעמים או
ב' פעמים כמו שיתבאר בסי' קס"ב.
והוא הדין שיכולים ד' וה' להניח ידיהם זה בצד זה או זה על
גבי זה וליטול כאחד שכולן חשובות כיד אחת ואין מטמאות
זו את זו ובלבד שירפו ידיהם בענין שיגיעו המים לכל יד ויד
בלי שום חציצת יד אחרת:
יח שיעור רביעית שאמרו צריך שיהא מכונס במקום אחד
שאם נטל משמינית וחזר ונטל משמינית (ואפילו נטל
משתיהן בבת אחת כגון שאחרים יוצקים על ידו והקלוח
מתערב) ידיו טמאות כמו שהיו:

חלק א סימן קס, איזו מים כשרים ואיזו פסולים לנטילה טעמים יב"ח

ומים הנשארים בכלי שנטל ממנו יכול ליטול מהם איש אחר
אם מספיקים לו אע"פ שאין בהם רביעית הואיל והם באים
משירי טהרה שהיה בהם רביעית כשנטל הראשון.
והוא שבאים שניהם ליטול ידיהם כאחד אע"פ שנוטלין זה אחר
זה מועיל שירי טהרה של ראשון לטהר יד השני בפחות
מרביעית.
ויש אומרים שאין שירי טהרה של הראשון מועילין בנוטלין זה
אחר זה אלא אם כן המים יורדים בקלוח אחד מן הראשון לשני
כגון שפשט הראשון ידיו ליטול ואחר יוצק על ידיו ואחר כך
פשט השני ידיו למטה מידי הראשון וקילוח יורד על ידיו של
ראשון ומהן לידי שני ידי שתיהן טהורות אף על פי שנפחת
שיעור הרביעית בכלי כשמגיעים המים לידי שני טהורות
מפני שהם באים משירי טהרה.
והוא שפשט השני ידיו סמוך לידי הראשון שאז הן נחשבות כיד
אחת אבל אם היו מרוחקות מידי הראשון לא עלתה לו נטילה
לפי שהוא נוטל במי רחיצת חבירו (שהם פסולים אפילו הם מי
רביעית משום שנעשה בהם מלאכה כמו שנתבאר למעלה).
ואפי' ידיהן סמוכות לא התירו אלא כשנתכוונו מתחלה ליטול
כאחת ע"י קילוח היורד מראשון לשני שאז חשובות ידיהן כיד
אחת בנטילה זו אף על פי שלא פשט השני ידיו עד אחר
שהתחיל כבר הראשון ליטול ידיו אבל אם מתחלה נתכוין
הראשון ליטול לעצמו ואחר כך כשהתחיל כבר ליטול פשט
השני ידיו למטה ממנו אינן חשובות כיד אחת ולפיכך (אם אין
היוצק על ידיהם שופך רביעית בבת אחת) נטמאו ידי השני
ממים הטמאים שיורדים מידי הראשון וצריך לנגבן ולחזור

תורה אור

ונילוי הארה זו היא בזמן התפלה רחול,
כשמתעורר באהבה וחפץ לה' ית', שהוא בחינת
הארה מקדושת שבת המאיר בימי החול.
"כל העבודה והגיעה של עובדי ה' בתפלה הוא
לבוא למדת האהבה".
ולכן נק' התפלה "שבת" [שבחול], שהארה
מקדושת שבת מאירה בנפש האדם בזמן התפילה,
ובגלל זה יכול להתעורר באהבה וחפץ לה'.
ומשום הכי, כאשר האדם מתפלל כדבעי הרי זה
ממשיך הארה מקדושת שבת גם בתפלתו במשך ששת
ימי המעשה.
כמ"ש בזוהר הקדוש יומא דא [שבת] יהיב חילא
[כח] לשאר יומי בו', ולכן יכול להאיר בהן מבחינת
רצון העליון הנ"ל.

תוכן הפרק: התפלה נמשלה לסולם לפי שהיא
מקשרת את קדושת השבת עם ששת ימי החול
והנה כשנמשך הרצון העליון להתלבש ברצון
התחתון ביום השבת, אזי נמשך ממנו ג"כ הארה
בכל ששת ימי המעשה, להיות נמצא בהאדם
בחינת הארה מרצון העליון שלמעלה מהשכל.
אע"פ שבששת ימי המעשה מצד עצמם אפשר
להגיע רק לאהבת ה' הנולדת מן החכמה וההתבוננות
("רצון התחתון"), הנה כשאדם עובד את ה' ביום
השבת כדבעי, עד שמתגלה אצלו ה"נשמה יתירה",
ומתעורר ברצון ואהבה לה' שלמעלה מן החכמה -
הרי זה משאיר רושם גם על עבודתו במשך ששת ימי
המעשה שלאחרי זה, שגם בה תהי' עכ"פ "הארה"
(היינו טעימה ומעין) של רצון ואהבה זו שלמעלה מן
החכמה.

1 והנה התפלה של חול היא בחינת הממוצע בין
2 שבת ליומין דחול, הממשיך ההארה מבחינת רצון
3 העליון המתגלה בשבת בכל יומין דחול בו.

4 ולכן נמשלה התפלה לסולם, דכתיב והנה סלם
5 מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה בו, כמשל
6 הסולם שבו ועל ידו עולה התחתון מלמטה מהארץ
7 על הגג, וכן בו יורד העליון מלמעלה למטה.

8 כך עד"מ התפלה נמשלה לסולם.

9 כשם שהסולם משמש הן לעלי' והן לירידה - כך
10 הוא בתפלה, שיש בה שני ענינים, "עלי'" ו"ירידה".

11 כלומר:

12 נתבאר לעיל שכדי שתתגלה הנשמה יתירה צריך
13 האדם לעשות "כלי" עבורה, והוא - "רצון התחתון",
14 שהיא האהבה לה' המתעוררת ע"י החכמה
15 וההתבוננות.

16 והיא הנקראת "עלי" מלמטה למעלה, שהאדם
17 מתייגע לעלות ולהתקרב אל ה' ;

18 וגילוי "נשמה יתירה" - היא האהבה לה' מבחינת
19 יחידה שבנפש, שלמעלה מן השכל (שמתגלה בדרך
20 מתנה) - הוא ענין ה"ירידה", שאהבה זו "יורדת"
21 ומתגלית בתוך "רצון התחתון".

22 ושתי "תנועות" אלו ד"עלי'" ו"ירידה" נפעלות על
23 ידי התפלה כדבעי - כי התפלה ענינה גם עליית הנפש
24 להתקרב אל ה' (ע"י התבוננות בו) וגם "ירידה", היינו
25 המשכת אלקות למטה, לתוך המדרגות התחתונות של
26 הנפש.

27 [וזוהו שהולך ומבאר:]

28 שע"י התפלה עולה הנפש מלמטה למעלה במעלות
29 ומדרגות עליונות דרנא בטר דרנא עד רום
30 המעלות.

31 והיינו על ידי צעקת הלב ברעותא דלבא [רצון
32 הלב] לכלות נפשו אליו ית', וזוהו בחי' "העלאת
33 מין נוקבין" מלמטה למעלה לעלות בעילוי אחר
34 עילוי עד רום המעלות ליכלל באור אין סוף ב"ה.
35 התעוררות האדם בכוחות עצמו להתקרב אל השם
36 ("מלמטה למעלה") נקראת בכתבי האריז"ל בשם
37 "העלאת מין נוקבין [מי הנקבה]".

38 וזהו ענין התפלה, שאז מתייגע האדם לבוא לידי
39 אהבה גדולה לה', בבחינת "כלות הנפש", שכל רצונו
40 בכל לבבו הוא להתאחד עם אלקות ("ליכלל באור אין
41 סוף ב"ה").

42 וזהו ענין "צעקת הלב" דתפלה, כאדם שמשותק
43 מאד לדבר שרחוק ממנו, עד שלבו אינו יכול להכיל
44 את רגשותיו בו'.

45 וכן נמצא בה [בתפלה] בחינת הירידה מלמעלה
46 למטה, דהיינו כאשר כבר נתעלה [האדם] בתכלית
47 העילוי ברום המעלות בהגיעו אל בחינת רצון
48 העליון ב"ה, אזי יעוררו וימשיכו שירד
49 בהשתלשלות המדרגות מלמעלה למטה, להתלבש
50 ברצון התחתון, וממנו יתפשט ההארה בכל ו'
51 יומין.

52 לאחר שאדם התעורר בתשוקה לאלקות "מלמטה
53 למעלה", עד שמרגיש התקשרות ודביקות בבחינת
54 "רצון העליון ב"ה" בכל עצם נפשו - הנה על ידי
55 התפלה כדבעי מעוררים אותו מלמעלה, היינו שנותנים
56 לאדם כח מלמעלה שיוכל להמשיך ו"להוריד"
57 התעוררות זו (שמצד בחינת יחידה שבנפש) "מלמעלה
58 למטה", שתתלבש ברצון ואהבה הגלויים שלו ("רצון
59 התחתון"), עד שזה ישאיר רושם על עבודתו במשך
60 ששת ימי המעשה.

61 וזהו שכתוב ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו,
62 שבחסולם ימצא ב' בחינות ומדרגות שונות, בחינת
63 העלייה מלמטה למעלה ובחינת הירידה מלמעלה
64 למטה.

65 והיינו בחינת התפלה בו', שמחברת בחינת קדושת
66 השבת עם ו' יומין דחול, להיות מאיר הארת רצון
67 העליון שבשבת בכל יומין דחול, להיות חולין
68 שנעשו על מחרת הקודש, והיינו על ידי עלייה
69 וירידה:

70 כשקדושת שבת מאירה בתפלת ימי החול, הרי זה
71 פועל שכל מעשי האדם - גם עובדין דחול שלו - יהיו
72 חדורים בקדושה, בבחינת "חולין שנעשו על טהרת
73 הקודש", ד"היינו כשבימי החול מאיר ג"כ מעין
74 קדושת השבת".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

1 **ובכל** זה יובן ענין [א] זהרת שתיית יין ושכר לאהרן ובניו
 2 כמ"ש יין ושכר אל תשת בבואכם אל אוהל מועד
 3 כו' ומסיים הפרשה במ"ש להבדיל בין [ה] טמא לטהור כו'
 4 ויש להבין מה שייכות יש לזה עם זה כו'. אך הענין יובן
 5 עפ"י הנ"ל דעיקר בחי' הביורורים דנוג"ה להבדיל בין טמא
 6 לטהור כו' הוא בבחי' החכ' כח מ"ה דחכ' דאצילו'
 7 בבריאה, ושרש הכהנים הוא מבחי' חסד דאור אב"א כידוע
 8 בענין כה"ג נוטל חלק בראש כו', ולזה הטעם הכהנים
 9 המה המורים כל הוראת איסור והיתר לישראל כמ"ש יורו
 10 משפטיך ליעקב כו' והוא להבדיל בין [ה] טמא כו', לפי
 11 שבחכ' אתבירורו דוקא וידוע דחכ' הוא בחי' שמן בחשאי
 12 כמ"ש כשמן הטוב כו' לריח שמניך כו', והיינו שנמשח[ח]
 13 הכהנים בשמן המשחה דוקא כידוע, אבל יין הוא בחי'
 14 בינה דמינה דינין מתערין ולהיות כי יין הוא המשמח
 15 בשמחה ברשפי אש התלהבות בינה לבא ומסתעף מ[ז]ה
 16 בחי' גבורו' קשות דנוג"ה פסולת הגבורו' דשמחה דבינה,
 17 ולזה הטעם א"א שיהי' בחי' הביורורים דנוג"ה להבדיל בין
 18 כו' לבער סיגי' דפסול' הגבורות קשות דנוג"ה אחר
 19 שמבחי' בינה דינין מתערין כו', וממנה נמשך שרש כח
 20 התהוותם והתפשטותם למטה, ומזה הטעם אין כח במל'
 21 לברר נוג"ה משום דגבורו' [קשות] דנוג"ה מקבלים מן
 22 המל' כמ"ש מלך אלקי' על גוים כו' משום דעיקר בנין
 23 המל' מהגבורו', ולזה [הטעם] הוזהרו בני אהרן בשתיית
 24 יין ושכר דוקא שלא יסתעפו מהם יניקות גבורו' קשות
 25 דנוג"ה שנק' אש זרה ולא יוכלו להורות ולהבדיל כלל בין
 26 טמא לטהור וע"כ שיכור אסור להורות כידוע וד"ל, וזה
 27 הי' ענין [חטא] נדב ואביהוא שנכנסו שתויי יין לאה"מ כי
 28 בחי' אש זרה דגבורו' דנוג"ה יש לו אחיזה ויניקה בבחי'
 29 יין דבינה הגם שהוא יין המשמח שהוא בחי' עוה"ב לאחר
 30 הביורור כידוע דעולם הבא בבניה ונק' עולם החירות ונק'
 31 יין המשומר ממגע נכרי שאין שם שליטה לחיצוני' כלל
 32 וכלל, אבל עכשיו קודם הביורור יש עדיין יניקה ואחיזה
 33 לחיצוני' מפני פסולת כוחות הדין שיש גם ביין המשמח
 34 דבינה, וכמ"ש [בינה] מינה דינין מתערין כו' והוא ענין
 35 שחזה סחט"ה אשכול של ענבים כו' בחי' ענבימו ענבי
 36 רוש אשכולו מרוורת כו' כמ"ש במ"א וד"ל, וזהו שאמר

37 בהקריבם אש זרה כו' ולפי שאין ביכולתם לברר אש זרה
 38 זה שמסתעף מיין ושכר ומקבל משם, וע"כ סיים הפרשה
 39 להבדיל בין טמא לטהור כו' כי זהו עיקר טעם האזהרה
 40 לכהנים על שתיית היין והשכר כנ"ל וד"ל.
 41 והנה מעתה יש להבין בענין ב' מדריגות הנ"ל עיון
 42 וגירסא עוד ענין א' והוא להיות שאנו רואים בעיקר
 43 מצות עיון הנ"ל הוא במחשבה והגיון דוקא והוא ענין
 44 העמקת המחשבה מאד בתכלית ההפשטה של מחשבה
 45 מכל דבר, שהוא בחי' העלאה למעלה שהרי הוא בחי'
 46 עליות והתקשרות כל כח מחשבתו ושכלו בחכמה
 47 שבתורה, והוא בחי' העלאת מ"ן מחכ' האנושי' שבנפשו
 48 החיוני' כמ"ש במ"א (מלבד ענין הביורור שיש בכח החכ'
 49 הנ"ל), אבל הגירסא מצותו בדיבור בפה דוקא ולא יצא י"ח
 50 במחשבה כידוע במצות קריאת התורה כמ"ש ודברת במ
 51 דהרהור לא עביד מידי כו', לפי שבחי' הקריאה בתורה הוא
 52 בחי' המשכת מ"ד מלמעלה למטה להיות שהקב"ה יושב
 53 ושונה כנגדו כו' שהוא בחי' המשכת מ"ד מאור אבא בז"א
 54 שנק' הקדב"ה כמ"ש במ"א וד"ל. אך הנה יש להבין בענין
 55 זה למה אין בכח המחשבה להמשיך בחי' המשכת מ"ד
 56 כמו ע"י הדיבור (מאחר שהקדב"ה יושב ושונה כו'
 57 שבוודאי אין דיבורו ומחשבתו כדיבורו ומחשבתו ע"ד
 58 שנאמר דהקריאה אליו ית' הוא בדיבור דוקא ולא במח'
 59 שאין זה שייך לאמר רק בקריאת אדם לזולתו שלא יכול
 60 לקרותו במחשבתו רק בדיבור אבל אל אור האלקי גם
 61 במח' יוכל לקרותו כמו בדיבור שהרי אין לדיבורו
 62 ומחשבתו ערוך לדיבורו ומחשבותיו ית' כמ"ש כי לא
 63 מחשבותי מחשבותיכם וכו' (והלא גם המלאכים שנא' בהם
 64 וקרא זא"ז קריאה זו כמו בחי' מחשבה שלנו כי דיבור
 65 שבעליון נעשה מחשבה לתחתון), ואם מפני שהקדב"ה
 66 יושב וקורא בבחי' דיבור שהוא בחי' המשכה היא גופא
 67 קשי' למה בעיון אין הקדב"ה יושב כו'. ועוד יש להבין
 68 ענין א' והוא כמ"ש בזהר דמ"ש ודבר דב"ר שעיקר חילול
 69 שבת הוא בדיבור והרהור לא עביד מידי כו', וכמ"כ במילין
 70 דקדושה דוקא כדאפיק מפומא כו' ואז כל קדושי דמלכא
 71 עילאה מתעטרין כו' למה דוקא בדיבור ולא במחשבה
 72 ולמה כל קדושי דמלכא עילאה מתעטרין בדיבור.

להבין וכו' הפרש בין ר' יחזקאל דחול לשבת

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

1 (לא) ומעתה יובן הקושיא דלעיל אות כ"ח איך יתכן
2 שהאצי' הוא אלקות ונק' ג"כ בריאה יש מאין
3 כי אפי' א"ק נק' אדם דבריאה לגבי א"ס ב"ה, דלפמשנ"ת
4 הוא מובן כי מאחר שא"ס ב"ה הוא למעלה מעלה מגדר
5 ומהות הע"ס שהן יש להן גדר מיוחד חכמה או מדע או חסד
6 כו' והוא ית' מובדל לגמרי מגדרים אלו (וכהבדל השכל מן
7 הגשם ויותר מזה לאין קץ) א"כ התהוות בחי' חכמה או חסד
8 ממנו ית' ה"ז דילוג הערך לגמרי והתהוות בריאה ממש יש
9 מאין, כיון שא"ס ב"ה מרומם ומובדל מגדר זה כו', ואין
10 התהוות החכמ' בבחי' עו"ע מהא"ס ב"ה שאם הי' נמשך
11 החכמ' בבחי' עו"ע מן האור והזיו המאיר ממנו ית' הי'
12 ההתהוות פשוט בתכלית הפשיטות כמו הא"ס ב"ה שהאור
13 פשוט בתכלית כי האור מעין המאור כו' ולכן להיות התהוות
14 החכמה מא"ס ב"ה הוא ע"י צמצום עצום בבחי' דילוג
15 לגמרי שלא בדרך השתלשלות, וה"ז התהוות החכמ' יש
16 מאין, ומ"מ נק' ג"כ אלקות, ר"ל שהיא התפשטות אלקות
17 (ונק' געטליך בלשון אשכנז) אבל לא שהן ח"ו מהות האלוה
18 ממש, אלא כמו עד"מ המחשבה לגבי הנפש הנה היא
19 התפשטות כח ממנה אבל אינה ערוך למהו"ע הנפש, ועד"מ
20 זה באלף אלפים הבדלות לאין קץ ותכלית הוא בחי' הע"ס
21 לגבי א"ס ב"ה שנק' אלקות שהם התפשטות ממנו ית' והיינו
22 לפי שאין התהוותן שיהיו בחי' יש ונפרד לגמרי כמו המלאך
23 כו' אלא הן בביטול אמיתי לגבי הא"ס הואיל והן רק זיו
24 מאורו ית' בלי הסתר פנים, ונמצא אע"פ שנתהוו יש מאין
25 דהיינו שהוא התהוות מהות חכמ' וגדר מיוחד שזהו בחי'
26 היש ודילוג לגמרי מא"ס ב"ה עכ"ז בטלים כזיו כו' והם
27 אלקות שהא"ס ב"ה מתייחד עמהן כנ"ל, משא"כ הנבראים
28 שהן יש ונפרד לגמרי בידיעתן אע"פ שבאמת הן ג"כ בטלים
29 כזיו כו' וכדלעיל אות כ"ג: (ועיין בפרדס שער עצמות וכלים
30 פ"ד מה שביאר ענין י"ס דכלים שבהם מתלבש אור העצמות
31 הפשוט כו' אמנם לפי דרכינו יובן שגם הע"ס דכלים אינן
32 נפרדים ח"ו דא"כ הדרא קושייתו שם דפ"ג לדוכתה דא"כ
33 ח"ו הוא ית' יודע בדיעה שחוק ממנו אלא הכלים הן ג"כ
34 אלקות וכנ"ל באריכות והכלים היינו מהות חכמ' הנאצל
35 ממנו ית' ומהות חסד אבל האור הוא פשוט בתכלית
36 הפשיטות והוא מתייחד עם הכלים וזהו הוא המדע והוא
37 היודע ובידיעת עצמו יודע כל הנבראים כיון שלמ"ד כלים
38 דאצי' הן נשמה וחיות לבי"ע, אמנם מהו"ע ית' הוא למעלה
39 מעלה מכלים הנ"ל ומבחי' האור המתלבש בהכלים שהוא
40 רק מבחי' הקו כו' כנ"ל):

ובכל הַנִּל יוֹבן עֲנִין יח״ע ויח״ת, יח״ע הוא ביטול
 אמיתי שהנאצל בטל במציאות לגבי המאציל א״ס
 ב״ה כביטול הזיו במאור וזהו בעולם האצילות ואע״פ
 שהם ג״כ בריאה יש מאין כנ״ל היינו במה שהם בבחי' גדר
 מיוחד כו' שזהו בריאה חדשה ממש ודילוג הערך לגמרי
 מן המאציל ב״ה דלאו מכל אינון מדות איהו כלל.
 וכשנאצל ממנו מהות חכמה ה״ז בריאה חדשה יש מאין
 אמנם מ״מ מהות חכמה זו בטילה לגבי כח המהוה אותה
 כביטול הזיו של השמש כשהוא עדיין מיוחד בתוך כדור
 השמש עד ששם אין ואפס עליו, וזהו פ׳ אחד דהיינו שאין
 עוד מלבדו ממש שום מציאות כו' כמש״ל באריכות אות
 י״ח וכ״כ אבל יח״ת היינו ביטול היש של הנבראים שהם
 בדיעתן בחי' יש ודבר נפרד (הגם שבאמת הם ג״כ בטלים
 כזיו כו' אלא שזהו קמ׳ כנ״ל אות כ״ג) אלא שאעפ״כ
 בטלים לה' כמ״ש וצבא השמים לך משתחיים כו' זהו בחי'
 יח״ת, ובזה יובן ג״כ מ״ש בלק״א ח״ב פ״ד בענין הגדול
 והגבוה כו' ופ׳ הגדול היא מדת חסד והתפשטות החיות
 בכל העולמות וברואים לאין קץ ותכלית להיות ברואים
 מאין ליש וקיימים בחדס חנם כו' ומדה זו היא למעלה
 מהשכלת כל הברואים והשגתם שאין כח בשכל שום נברא
 להשכיל ולהשיג מדה זו ויכולתה לברוא יש מאין
 ולהחיותו כו' וכשם שאין ביכולת שום נברא להשיג מדת
 גדולתו שהיא היכולת לברוא יש מאין ולהחיותו, כך ממש
 אין ביכולתו להשיג מדת גבורתו של הקב״ה שהוא מדת
 הצמצום ומניעת התפשטות החיות מגדולתו מלירד
 ולהתגלות על הנבראים להחיותם ולקיימם בגילוי כ״א
 בהסתר פנים שהחיות מסתתר בגוף הנברא וכאלו גוף
 הנברא הוא דבר בפ״ע ואינו כהתפשטות הזיו כו' יעו״ש,
 והמובן מלשונו בביאור שהבריאה יש מאין וההסתר
 שהנברא הוא נראה נפרד בפ״ע הן ב' דברים ונמשכים מב'
 מדות חו״ג ואם לא ה׳ נמשך מבחי' גבורה רק מהחסד
 בלבדו אזי ה׳ הבריאה יש מאין רק שהיו הנבראים בטלים
 במציאות כביטול הזיו בשמש, כ״מ שם להדי'. ולכאורה
 אינו מובן דממ״נ אם ה׳ בטל במציאות א״כ אין שם
 בריאה יש מאין עליו אלא אין ואפס ממש כמבואר שם פ״ג
 באריכות שמה שנראה ליש זהו מצד ההסתר כו' וא״כ בחי'
 הבריאה יש מאין נמשך ממדת גבורתו דוקא שהיא מדת
 הצמצום להסתיר כו' וזה הפך ממ״ש שהבריאה יש מאין
 היא ממדת חסדו דוקא, אך הענין מובן עפמ״ל בדאמת
 הן ב' ענינים, שהרי עולם האצ׳ הוא נחשב בריאה יש

1 מאין לגבי א"ס ב"ה אע"פ שאצ"י בטל במאצילו כביטול
2 הזיו בשמש כנ"ל, אלא שאעפ"כ מה שנאצל מהות חכמה
3 או חסד אע"פ שחכמ' זו בטילה כביטול הזיו לגבי המהות
4 אותה מ"מ נמצא מציאות חכמה, ולא שאין מציאות חכמה
5 כלל אלא שחכמ' זו היא רק התפשטות החיות מהאור
6 הנמשך מא"ס ב"ה כהתפשטות הזיו מהשמש ובטילה
7 כביטול הזיו כו', אבל מ"מ זה שנתפשט מהזיו הפשוט
8 בתכלית הפשיטות להיות תואר ותמונת מהות החכמ' ה"ז
9 בריאה יש מאין כנ"ל, משום דא"ס ב"ה עצמו לאו מכל
10 אינון מדות איהו כלל. ועד"ז יובן ג"כ מאצ"י לבי"ע
11 שהתהוות הנמצא הוא ממדת גדולתו וחסדו אלא שמ"מ
12 ה' בטל במציאות כביטול הזיו וזהו ענין הנשמות דאצ"י

13 שהן נשמות ממש ובטלים כזיו כו' לפיכך הן בחי' אלקות,
14 אע"פ שבודאי לגבי א"ס ב"ה הן בריאה יש מאין במכש"כ
15 מן הע"ס שהן ג"כ בריאה כו', וא"כ זה שניתוסף בבי"ע
16 שהנברא נראה יש ודבר בפ"ע כאילו אינו התפשטות החיות
17 והרוחניות כהתפשטות הזיו והאור מהשמש אלא הוא דבר
18 בפ"ע ובאמת אינו דבר בפ"ע אלא כמו התפשטות האור
19 מהשמש, הנה הסתר זה הוא מחמת מדת גבורתו להסתיר
20 ולהעלים כו', וזהו ענין בשכמל"ו כי בנין המל' הוא
21 מהגבורות לפי שאין מלך בלא עם דהיינו נפרדים דוקא
22 וזהו ע"י מדת גבורתו כנ"ל והמכוין מזה כדי שאח"כ יקבלו
23 עליהם מלכותו ברצון להיות בטילים ממש לאור א"ס ב"ה
24 ביטול היש כו' :

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

1 **ולבני** אהרן תעשה כתנות ועשית להם אבנטי' ומגבעות
2 וגו' ועשה להם מכנסי בד וגו' והיינו שזהו ד' בגדי'
3 שכל כהן צריך ללבוש אותם, והם ד' בגדי לבן, ומוסיף
4 עליו כה"ג חושן ואפוד ומעיל וציץ שהם ד' בגדי זהב
5 כמ"ש במשנה ספ"ז דיומא. להבין ענין המצפנת, הנה
6 המצפנת של כה"ג ארכה ט"ז אמה, האבנט ל"ב אמה
7 מקיפו ומחזירו כרך ע"ג כרך (רמב"ם פ"ח) מהלכות כלי
8 המקדש, תחלה צ"ל כל עיקר ענין הבגדים מהו, בהיות כי
9 מצינו באדם עד שלא טעם מעה"ד נא' ויהיו שניהם ערומים
10 ולא יתבוששו, ומשטעמו מעה"ד אזי ותפקחנה עיני שניהם
11 וידעו כי ערומים הם, וכן מצינו בנביאי' כשהי' רוח נבואה
12 לובשתם היו ערומים כמ"ש גבי שאול כשנעשה גם הוא
13 נביא עיי"ש בשמואל א' סי' י"ט כ"ד, וזהו לפי שמעלת
14 הנביא הוא שמגיע כמו שהי' בחי' אדה"ר לפני החטא (ע'
15 הקושיא במו"נ), הרי שהבגדים באי' דוקא מחמת השכל
16 שלכן הנביאי' שנמנע מהם השכל של עה"ד כ"א ע"ד שהי'
17 אדה"ר טרם שטעם מעה"ד (שאז נפקחו) הולכים ערומים,
18 אלא שהבגדים גשמיים שלנו באי' מחמת השכל דטו"ר,
19 (ובחי' אדה"ר לפני החטא וכן הנביאי' הוא למעלה מבחי'
20 חכמה זו), אבל כן למעלה שהלבושים הוא מבחי' חכמה,
21 ולכן בגדי כה"ג נק' בגדי קדש דוקא.

22 **והנה** הן היו מפשתן דוקא כמ"ש כתנות בד קדש ילבש
23 ומכנסי בד, ובאבנט בד, ובמצפנת בד וכו', כי
24 הפשתן מובדל באחת מכל מיני צמיחה כמו חטים ודגן
25 וכיוצא שכולם יכול להיות שיהי' גדל מזרע א' כמה
26 שבלים משא"כ בפשתן שאינו גדל יותר משבולת א'
27 מזרע א' ולכן נק' בד כמארז"ל שגדילי' בד בבד. והענין
28 לפי שבחי' זו נמשכת מעולם האחדות ולכן הי' הכה"ג
29 צריך להיות לבוש ביוכ"פ בבגדי' שמהם דוקא כי אז
30 הוא נכנס לפני ולפנים בעולם האחדות לכפר על כל
31 פשעי בני' וכמ"ש ונסלח כו' והיינו בבגדי פשתן דוקא.
32 ולכך הן בגדי לבן כי בחי' הלבן אינו כשארי המראות
33 שהוא בחי' עצמיות של אותו דבר הלבן, שהרי א"א
34 לעשות גוון לבן כמו שאפשר לעשות ולצבוע בכל
35 המראות שיש גווני' שצובעי' בהם, משא"כ בלבן שאין
36 שום צבע שיוכלו לצבוע גוון לבן כלל, והיינו מפני שגוון
37 זה הוא עצמיות (רק שהפשתן בלייחט מען והוא רק
38 להוציא מההעלם את גילוי גוון עצמותו כו') ולכן נק'
39 בגדי קדש, והכה"ג ביוכ"פ הי' נכנס בבחי' עצמיות
40 אלקותו ית', לכך הי' נכנס בבגדי לבן דוקא, כי אין שם
41 למעלה שום גוון כלל רק בחי' עצמיות, ומשם הי'
42 הכפרה ונסלח כו'.

ולבני אהרן תעשה כתנות

ש"פ תצוה, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

- 1 **ובכל** הענינים האלו תהי' ההתבוננות ביגיעת נפש כמ"ש
2 בסש"ב פמ"ב שלא תכבד עליו העבודה (וכאשר
3 יקרה לעתים קרובות שכבד עליו ענין ההתבוננות
4 ומתירשל בזה ואין לו שום חיות בתפלה וממילא נעשה
5 הכבידות בכל הענינים ונעשה כאבן ממש אז עס נעמט
6 זיך ניט צו קיין זאך. וכל החפץ בחייו צריך להתגבר על
7 עצמו לכנוס אל ההתבוננות בדרך קבלת עול, וכאשר
8 יכנוס בההתבוננות יתעורר אצלו החיות והתענוג בהענין,
9 עס ווערט איהם די זאך געשמאק און דער ענין לעבט
10 ביי איהם) ליגע מחשבתו ויתבונן בזה בהעמקה טובה
11 ולקרב הענין לעצמו ויתקע דעתו בזה בחזק עד שהענין
12 האלקי מאיר בנפשו ונפשו מתקרבת ומתקשרת בהאלקות,
- 13 וכל רצונותיו כל היום הוא רק באלקות ואינו שייך לשום
14 ענין אחר כו' וישתדל להביא את הענין לידי ההשגה
15 דשכל הטבעי (כמשנת"ל פ"ד) שגם הוא יבין את הענין
16 האלקי ובהתעוררות האהבה דנה"א יתעורר גם הוא
17 באהבה לאלקות כו'. וכן ההתבוננות בענין נפשי איתך
18 כו' שהו"ע לאהבה את הוי' אלקיך כי הוא חייך חיי
19 הנשמות בפרט כמשנת"ל שם, וגם בההתבוננות דכמים
20 הפנים אל הפנים כו' כמ"ש בסש"ב מפמ"ו עד פרק נ'
21 (ובח"ב בהקדמה הנק' חינוך קטן כ' הן דרך כלל כי הוא
22 חיינו ממש כו' והן דרך פרט ששכיבין וישכיל בגדולתו
23 כו' ואח"כ יתבונן באהבת ה' הגדולה והנפלאה כו' אזי
24 כמים הפנים כו').

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה"ש"ת

- 1 אופן פעולת נפה"ש כממוצעת בין נפה"א ונפה"ב. כשנפה"א שמעולם התיקון, מזככת – ע"י
2 נפש השכלית – את נפה"ב שמעולם התהו, מקבלת אורות מרובים דתהו בכלים מרובים דתיקון,
3 ונעשית מהלך. תחלת העבודה – ע"י נפש השכלית, ולכן כתוב חביב אדם לפני חביבין ישראל
- 4 **ד' והנה** על ידי אמצעות של הנפש השכלית הנה הנפש
5 האלקית מבאר ומסביר להנפש הפהמית השגה
6 אלקית, דהנה הנפש השכלית להיותה טבעית יש לה קרוב
7 להנפש הפהמית, ונפש הפהמית עם היותה מקשרת עם
8 היצר הרע, מפל מקום הנה הנפש השכלית פועלת בה
9 להפרידה מהיצר הרע וקולטת הבנה שכלית, והנפש
10 השכלית להיותה שכל, הגם שהוא שכל טבעי, אמן
11 להיות דכללות ענין השכל הוא להיות נמשך למה
12 שלמעלה ממנו, הנה בזה עצמו הנפש השכלית היא כלי
13 לקבל איזה השכלה מהשכל ומדות הנפש האלקית,
14 והשכלה זו עצמה הנפש השכלית מבארה ומסבירה להנפש
15 הפהמית, שעל ידי זה הנה נתקרב הנפש הפהמית לכללות
16 ענין השכל, והנפש השכלית מזדככת להבין ולהשיג השגה
17 אלקית, ומזמן לזמן מתברר ומזדכך הנפש הפהמית
- 18 ומתעלה הנפש השכלית, ובהם ועל ידם נעשה הנפש
19 האלקית בבחינת מהלך, והינו שעל ידי עבודה זו בברור
20 וזכוף הנפש הפהמית ועלוי נפש השכלית נעשה העליה של
21 הנפש האלקית, שהידידה היא צריך עליה, הנה עליה זאת
22 נעשית על ידי עבודה זו. וטעם הדבר הוא, דשרש הנפש
23 הפהמית הוא מהתהו שקדם אל התיקון, דהנה אמרו
24 רבותינו ז"ל⁹ "פבריתו של עולם, ברישא חשוכא וחרור
25 נהורא"י, חשוכא ונהורא הם תהו ותיקון, דתהו הוא חשך
26 ותיקון הוא אור, וכללות ההפרש בין תהו ותיקון הוא
27 שבתהו הוא רבוי אור ומעוט הפלים, ובתיקון הוא מעוט
28 האור ורבוי הפלים, וענין רבוי האור דתהו ומעוט האור
29 דתיקון אין זה שהוא אותו האור רק שבתהו הוא ברבוי
30 ובתיקון הוא במעוט, כי אם שהאור הוא באפן אחר לגמרי,
31 דאורות דתהו היו אורות נעלים שבאין צורך כלל כמו

(9) שבת עז, ב. - ראה ספר המאמרים הנ"ל ע' 54 ואילך.

12 האלקית מברר ומזכך את הנפש הפהמית הנה זהו הקצא
13 אורות דתהו בכלים דתקון, שזהו על ידי אמצעות נפש
14 השכלית. וזהו "חביב אדם שנברא בצלם", שהוא נפש
15 השכלית, דעם היות שהעקר הוא "חביבין ישראל" שהוא
16 הנפש האלקית, אבל ההתחלה היא "חביב אדם", להיות
17 דהתחלת העבודה היא על ידי נפש השכלית, ואחר כך
18 "חביבין ישראל" שקאי על הנפש האלקית, שעל ידי
19 עבודה זו נעשה עליה גדולה בנפש האלקית שמאיר בו
20 ונמשכים האורות עצמיים דתהו שלמעלה מהכלים בכלים
21 המרבים דתקון, ולכן הנה על ידי עבודה זו נעשית הנשמה
22 בבחינת מהלך בלי גבול.

ל"ג בעומר, ש"ת.

1 אורות דתקון, ועל דרך ההפך בין אור שנברא ביום
2 ראשון דאדם הראשון מביט בו מסוף העולם עד סופו¹⁰
3 בשני העולמות דעלמא דאתפסין ועלמא דאתגליאט, לאור
4 השמש דעכשו שהאדם רואה בו מיל או יותר, ותכלית
5 הפנה היא המשכת האורות דתהו בכלים דתקון, שזהו על
6 ידי העבודה בלמוד התורה ובקיום המצות ועבודה שבלב
7 שהנפש האלקית עוסקת בזה למטה ומברר ומזכך את
8 הנפש הפהמית על ידי אמצעות נפש השכלית והנפש
9 הפהמית שבה מהתהו רק שנפל בדרך שבירה ונפילה אבל
10 שרשו מהתהו. והנפש האלקית, עם היות שהוא חלק אלקה
11 ממעל ממש הנה הוא מבחינת התקון, וכאשר הנפש

(10) חגיגה יב, א.

ט. של העולם המכוסה והעולם המגולה.

לקוטי דיבורים

24 מורו המהר"ל היה לו צער גדול משיטתו בלימודים
25 בכלל ומנטייתו ללימודי החכמות בפרט, והעולה על
26 כולנה התנגדותו ללימוד המוסר. והיה אחד מראשי
27 המקילים בשאלות איסור והיתר בכל המקצועות.
28 קבוצה גדולה של מקובלים היתה בפראג ובתוכם גם
29 מהנוטים אחרי שיטתו של הגאון ר' אליהו בעל שם
30 מורמיזא⁶, והתנהגו בהתבודדות וסיגופים. דרכם היתה
31 אשר אגודות אגודות של שלשה או חמשה אנשים יחדיו
32 היו הולכים ליער או לשדה, לומדים ספרי מוסר ואגדה
33 משוחחים ביניהם ומוכיחים זה את זה, כל אחד היה
34 מפרט חסרונות נפשו, זה מתאונן כי יש לו נטיה לגאווה,
35 וזה לומר דבר שקר, זה לקנאה וזה לרכילות, והדומה
36 במדות הרעות, והיו מרבים בתעניות וסיגופים, ורובם היו
37 בעלי ידיעה גדולה בתורה, נוסף על ידיעתם בתורת
38 הקבלה, והיו זהירים בהידורי מצוה ומתפללים במתנות
39 גדולה.
40 הגאון ר' שמואל צדוק היה עוין את המקובלים, ובכל
41 עת מצוא היה עולב אותם ושוחק מדרכיהם, לועג
42 להנהגותיהם עד כי היה לשיחה בפי כל, ויכנוהו: ר'
43 שמואל צדוק מתנגד הקבלה והמוסר.
44 גם את בניו משה ויהודה אריה הדרין ר' שמואל
45 צדוק בדרכו לפנות עורף למוסר, ומה גם לתורת הקבלה
46 אשר לא האמין בה, ובהיותו מצליח בעסקיו הנה עשיר

1 בתחילת אלול - מספר כ"ק רבנו הזקן לנכדו הוד
2 כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" בשם מורו הרב המגיד שהיה
3 נוכח באותו מעמד - בא הגאון ר' חיים רפפורט אל
4 מורנו הבעל שם טוב ויאמר כי מאז עשה שליחותו ביער
5 ללמוד ארבעת הפרקים בהלכות ברכות ברמב"ם
6 והתפלל תפלת המנחה, נפקחו עיניו ברוך השם בתורה
7 ופתח לבבו בעבודת הבורא, והוא נותן שבח והודיה
8 להשם יתברך על אשר זיכה אותו בדבר גדול כזה אשר
9 נפקחו עיניו ולבבו בתורה ועבודת הבורא ברוך הוא
10 ומודה למורנו הבעל שם טוב על אשר בחר בו לשלחו
11 שם, כי בטח זכה ליהנות מזיוה של נשמה קדושה.
12 בסעודת שבת סיפר מורנו הבעל שם טוב:
13 לפני מאה וששים שנה בערך, בשנת שני"ט או ש"ס,
14 התיישב אחד מגאוני פראג ר' שמואל צדוק בעיר לבוב,
15 ולו שני בנים, הבכור משה והשני יהודה אריה, וידיך
16 את בניו בדרכי התורה על ידי מלמדים גדולי התורה,
17 ואם כי ר' שמואל צדוק היה תלמידו של המהר"ל וגאון
18 מופלג, התנגד מאד ללימוד המוסר ולא אבה אף גם
19 לקרוא את קונטרסי כתבי המהר"ל - ספריו היו עדיין
20 רק בכתובים - אשר שאר התלמידים היו לומדים אותם
21 באוות נפש, ותמורת זה נטה ללימודי החכמות ובעיקר
22 חכמת התכונה, כי היה חברו של התוכן והמהנדס ר' דוד
23 גאנז⁵.

(6) ראה שיחת ח"י אלול תש"א. ספר הזכרונות ח"א.

(5) בעהמ"ס צמח דוד ונחמד ונעים - המובא כמה פעמים בס' החקירה לה"צמח צדק.

1 יענה עזות, והיה מרחיב פיו ולשונו על כל הגאונים אשר
2 לא הסכימו עם שיטתו.

3 באחד הימים אירע דבר שאלה במראות כתמים אצל
4 אחד משכניו של ר' שמואל צדוק, ובידעם כי ר' שמואל
5 צדוק הוא אחד מגדולי התורה הראו לו את דבר השאלה
6 ויפסוק כי מראה טהורה היא, וכעבור כמה ימים הנה על
7 פי סיבה שהאשה הראתה את דבר השאלה לאשה
8 אחרת, והיא - השניה - אמרה אשר שאלה כזו טימא
9 הדיין, ותתחלחל השואלת במאד, ותאמר לבעלה, וילכו
10 אל בית הדין ויבכו על שברם ויבקשו לסדר להם סדר
11 תשובה. אז פקעה סבלנותו של המהר"ל ויקרא את ר'
12 שמואל צדוק ויוכיחו על פניו, ור' שמואל צדוק הוכיח
13 בגאונותו כי מראה טהורה היא, ויכעס המהר"ל ויאמר
14 כי הוא ניצוץ התלמיד שיכול לטהר את הטמא בק"ן
15 טעמים.

16 אז עזבו ר' שמואל צדוק ובניו ובני ביתם את פראג
17 ויעתיקו מושבם לעיר לבוב. ר' שמואל צדוק כבר היה
18 איש שיבה ובנו ר' משה היה יושב אהל ועוסק
19 במושכלות, ורק יהודה אריה היה המביא והמוציא בכל
20 המסחרים אשר להם.

* * *

21 ר' משה כאביו היה גם הוא נוטה אל לימודי החכמות
22 והיה עוסק בהם בשקידה רבה. אבל עם זה היה תלמיד
23 חכם גדול ומופלג בבקיות בבבלי וירושלמי, ברמב"ם
24 ובארבעה טורים, ובכל דבר הלכה היתה דעתו להקל
25 והעיקר בענין הברכות היה מקיל מאד, והתנגדותו
26 לקבלה ומוסר היתה פי עשר מאביו. כעבור כמה שנים
27 אחרי פטירת אביו - יצא לתרבות רעה ויקנה לו אחוזת
28 נחלה כארבע פרסאות מן העיר ויבנה לו בית ויגר שם.
29 בין המבקרים בביתו היו מגדולי המלומדים הנכרים
30 והיה מכבדם בין ושותה עמהם, וכה ירד מדרגא לדרגא
31 עד כי גילח את זקנו וחילל את השבת והמועדים, דבר
32 אשר אשתו שהיתה יראת אלקים ושומרת את המצוות
33 לא יכלה לסבול ומרוב עגמת נפש חלתה ותמות, ובנים
34 לא היו להם. עם מותה - הרע משה את דרכו לקחת
35 אשה נכרית, וגם אז, לא זו בלבד שלא עזב את לימודי
36 הקודש אלא עוד הוסיף לשקוד בתורה בהתמדה גדולה,
37 והיה מחדש חידושים והיה כותבם, ולא היה נמנע
38 מלכתבם גם בשבת ומועד.

39 כשלשים שנה גר משה באחוזתו ויתנהג כמנהגו
40 חפשי מכל המצוות ואף פעם לא ביקר בבית הכנסת
41 והרבה לשקוד בתורה. היהודים שבלבוב והגליל ידעו
42 מכל מעשיו הרעים, ואיש לא עבר על סף ביתו. אמנם
43 כשהזדמן עובר אורח היה משה מקבלו באהבה יתירה

44 וגדולה, היה נותן לו נדבה הגונה והיה מזהירו כי לא יקח
45 מן האוכל כי הכל טריפה אצלו, ואם הזדמן לו תלמיד
46 חכם היה משתעשע אתו בחידושי תורה, וככה היה
47 משפטו כל הימים, אוכל טריפה ונבילה, שותה יין נסך,
48 מחלל את השבת והמועד ושוקד בתורה.

* * *

49 אחיו ר' יהודה אריה אם כי לא היה גדול בתורה
50 כאביו וכאחיו, אבל היה ירא אלקים, והיה לומד ספרי
51 מוסר ומתרוועע עם חסידים ואנשי מעשה גם בהיותם
52 בפראג, וביותר כשהעתיקו מושבם לעיר לבוב. ובאופן
53 כזה הדריך את בני ביתו. בהגיעו לימי הזקנה מסר
54 הנהלת עסקיו לידי בניו וחתניו, ויבנה לו בית כנסת
55 בחצרו, ויושיב שם עשרה בטלנים מגדולי תלמידי
56 החכמים שבעיר ויכלכל אותם ואת בני ביתם על חשבונם,
57 ויתרוועע עמהם, ויסבול מאד מהנהגת אחיו עד כי חלה
58 במחלת כאב לב אנושה והרופאים שידעו סיבת מחלתו
59 מהצער הגדול של הנהגת אחיו, תקפו עליו כי יעזוב את
60 מקום מגורו למען ישכח את צערו.

61 ויהי כי ראו בניו ובנותיו של ר' יהודה אריה שמחלת
62 כאב הלב מתגברת עליו, העמידו על דעתם כי יקיים
63 מצות הרופאים לעזוב את מקום מגורו, ויבחר לו ר'
64 יהודה אריה לשוב אל עיר מולדתו עיר פראג ולקחת עמו
65 אחדים מנכדיו בני בניו ובתו הבחורים, למען ילמדו
66 בישיבה הגדולה אשר בפראג.

67 בשנת שע"ז בערך העתיק ר' יהודה אריה את מושבו
68 לעיר מולדתו פראג, וימצא שם ממכיריו עוד מימי
69 ילדותו, והקהילה קיבלה אותו בסבר פנים מאירות
70 וישימוהו לאחד מפרנסי העדה.

71 בהתיישב ר' יהודה אריה בפראג, חקר ודרש אודות
72 גאוני העיר למי למסור הדרכת וחינוך נכדיו, ויחליט כי
73 שנים מהם, נכדיו אברהם משה וחיים זלוג ימסור לידי
74 הגאון ר' יום טוב ליפמאן העליר - בעל ה"תוספות יום
75 טוב".

76 הגאון בעל ה"תוספות יום טוב" היה תלמידו של
77 הגאון ר' אליהו בעל שם מוורמייזא, שלמד שם כשלש
78 שנים בשקידה עצומה, ובבואו לפראג החזיק ללמוד את
79 תורת הקבלה כפי שהורהו ר' אליהו בעל שם ויתנהג
80 בשיטתו לקרב גם את הפשוטים שבישראל, ובשיטה זו
81 חינך והדריך גם את התלמידים אברהם משה וחיים זלוג
82 נכדי ר' יהודה אריה.

83 כארבע או חמש שנים למדו נכדי ר' יהודה אריה אצל
84 מורם ורבים הגאון בעל "תוספות יום טוב", ובמשך זמן
85 זה הנה בהסכמת הוריהם שידך אותם ר' יהודה אריה
86 עם נכבדי פראג ויוסיפו לשקוד בתורה.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק צ' – השבועה נגד השמד

1 מבלי הבט על כך שהמלך פרדיננד התנגד לדרישת שונאי ישראל לגרש את היהודים מממלכתו,
2 ולמרות ששני הנסיכים, פרדיננד ומקסימיליאן, יצאו באופן גלוי להגנת היהודים - עמד ראש הכנסייה
3 על כך שגזירת הגירוש תתקבל. הוא הסביר את עמדתו בכך שזוהי דרישתו הנחרצת של האפיפיור,
4 ששנאתו ליהודים הייתה מאוד מפורסמת. באופן רשמי היה המניע שלו להחלטת הגירוש לא רק הרצון
5 להשיג רכוש יהודי, כי אם גם כדי לצוד נפשות יהודיות. לפי דעתו תביא הגזירה להמרת דת המונית
6 מיהדות לנצרות.

7 המלך היה חסר אונים, גם בניו לא יכלו לעשות מאומה כדי לעצור בעד הגזירה. הוויכוח היה רק
8 תוך כמה זמן יצטרכו היהודים לנטוש את המדינה. וההחלטה הייתה שעד לא יותר משנתיים ימים
9 חייבים כל היהודים לעזוב את המדינה.

10 לפי דרישת הכמרים הוחלט גם שבינתיים יחויבו היהודים להגיע לכנסיות כדי להקשיב לדרשות
11 הכמרים. ואשר ראשי הקהל יימנעו מלהפריע למי מהיהודים שיביע את רצונו לבוא ולשמוע דרשות
12 אלו. דבר זה היה גם אמור להיות הכנה להמרת דתם של היהודים.

13 מיד קיבלו ראשי הקהל את צו הגירוש החדש. את הגזירה החדשה שהינם חייבים לשמוע את
14 דרשות הכמרים בכנסייתם קיבלו היהודים בכאב רב יותר מאשר את הגזירה שתוך שנתיים חייבים הם
15 לעזוב את בוהמיה, מורביה ושלזיה, הארצות בהם מלך פרדיננד הראשון.

16 כאשר קיבל ראש הקהל של העיר פראג את הצו הנ"ל, מיהר מיד לביתו של המהר"ל. ובאותו זמן
17 נדרשו יהודי פראג על ידי הממשלה להגיע ביום ראשון הקרוב לכנסיות לשמוע את דרשות הכמרים.

18 תיכף ציוה המהר"ל לקרוא לאסיפה מיוחדת לכל הגברים, הנשים והילדים. האסיפה נקבעה
19 להתקיים בחצר-בית-הכנסת, למחרת בבוקר תיכף לאחר סיום תפילתו של המניין הראשון. אברכים
20 נשלחו לכל רחבי העיר להזהיר את היהודים שאיש מהם - גברים, נשים ואפילו טף - לא ייעדר
21 מהאסיפה.

22 איש לא ידע במה מדובר, אך כל אחד חש שיש כאן עניין רציני, שכן מעולם לא נקראה אסיפה
23 כזו בפראג.

24 במשך הלילה הוקמה בחצר בית-הכנסת במה. וכאשר החל הקהל לנהור למקום בשעות הבוקר
25 המוקדמות נפל פחד על כולם. נוכחותה של הבמה היוותה התראה שמדובר כאן באירוע לא שיגרת.

26 תיכף, כאשר סיים המניין הראשון את תפילתו בבית הכנסת הגדול, נפתחו שערי בית הכנסת,
27 והראשון שיצא משם היה המהר"ל. הוא היה עטוף בטלית ותפילין ונשא עימו ספר תורה, בעקבותיו
28 צעד ראש הקהל - ר' מרדכי מייזל - אשר גם הוא היה עטוף בטלית ותפילין ונשא ספר תורה בידו,
29 באותה צורה יצאו גם שאר רבני העיר וראשי הישיבה של פראג, אשר צעדו האחד בעקבות רעהו.
30 וכולם התייצבו על הבמה.

31 על הנוכחים נפלו אימה ופחד, "מה אמור לבטא כל המחזה הזה"? שאל איש לרעהו.

32 זמן רב לא היו הנוכחים צריכים להמתין למענה,

- 1 קולו של המהר"ל היה הראשון שנשמע:
- 2 "שמע ישראל, ה' אלוהינו ה' אחד" - זעק המהר"ל בדבקות רבה.
- 3 קהל הנוכחים פרץ בבכי, אפשר היה כבר להעריך שמדובר כאן באסון נורא ואיום. גם המהר"ל
- 4 ושאר הרבנים וראשי הקהל שהיו על הבמה פרצו בבכי.
- 5 כאשר נרגע הקהל ופסק, אמר המהר"ל את הדברים הבאים:
- 6 "שמעו נא, יהודים. עם "שמע ישראל" זה ניצחו אבותינו את היוונים אשר רצו להעבירנו מדתנו
- 7 וטמאו את בית מקדשנו. עם "שמע ישראל" זה הטילו עצמם יהודים בכל הדורות לאש ולמוות כנגד
- 8 שונאיהם, וקידשו את שם השם ברבים.
- 9 ידליק נא אפוא, פסוק "שמע ישראל" זה גם את אש מסירות הנפש בליבנו, וייתן לנו כוח לעמוד
- 10 בכל הניסיונות".
- 11 והמשיך המהר"ל לומר הלאה:
- 12 "העם אשר בתוכו חיים אנו כאן, הינו דווקא ידידותי כלפינו. גם המלך ושריו הינם ידידותיים. אך
- 13 לדאבונו הרב, הרי הכמרים הנמצאים כאן הינם שונאינו. הם יצאו להתמודד עם בני אברהם יצחק
- 14 ויעקב".
- 15 כאן הקריא המהר"ל את הצו המלכותי, אשר בו נאמר שעל היהודים להגיע לכנסיות על מנת
- 16 לשמוע את דרשות הכמרים, ושאל אחד ממנהיגי היהודים לא יעז להפריע ליהודים בעניין זה.
- 17 בשמוע הנוכחים במה מדובר, פרץ הקהל שוב בבכי מר. עכשיו היה הבכי הולך וגובר והגיע עד
- 18 לב השמים. נשים התעלפו, והקשישים נשטפו בדמעותיהם שלהם עצמם.
- 19 לאחר שהנוכחים בכו היטב, צוה המהר"ל את הנוכחים להיות בשקט, ושוב נשמע קולו ברמה:
- 20 "הבה נפסיק לבכות וְאֵל נִרְאָה כל חלשות" אמר המהר"ל "הבה נִרְאָה כולנו זקנים וצעירים, אנשים
- 21 ונשים תוקף ועוז ונקדש שם שמים. הבה נישבע לפני שלוש ספרי תורה אלו הנמצאים איתנו כאן,
- 22 שאף אחד מאיתנו לא ילך לשמוע כל דרשה של כומר, ואם ייקחנו בכפייה לכנסייה, נאטום את אוזנו.
- 23 האם מסכימים אתם לכך והינכם מוכנים לקבל זאת בשבועה?"
- 24 "נשבעים הננו! נשבעים הננו!" זעקו כולם בקול אחד "נשבעים הננו בחיינו ובחיי ילדינו. לעולם
- 25 לא נקשיב לדרשות הכמרים בענייני אמונה".
- 26 לאחר מכן צוה המהר"ל לנוכחים לחזור מלה במלה אחר החזן שאמר לפניהם בקול:
- 27 "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד; ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד; ה' הוא האלוקים!"
- 28 לאחר מכן תקעו בשופרות. הכוהנים עלו לדוכן ובנשיאת כפיים ברכו את הנאספים.
- 29 עם סיום המעמד, פנו המהר"ל ושאר הרבנים וראשי הציבור בעצומה אל המלך, בה דורשים הם,
- 30 שהגזירה תבוטל.
- 31 בעצומה הודגש אמנם שראשי הקהל חייבים לציית לצו שאוסר עליהם למנוע מהקהל להגיע
- 32 לכנסיות. אך בד בבד נשבעו היהודים לשמור אמונים ליהדותם. ואם כך הרי הכוונה של גזירת המלך

- 1 היא שהיהודים יצטרכו להקריב את חייהם עבור אמונתם. זאת אומרת, שהגזירה עלולה להביא
- 2 לטרגדיה. ולכן דרשו חותמי העצומה שהגזירה תבוטל לאלתר.
- 3 באותו יום ביקר המהר"ל - בלוויית ראשי הקהל - את הנסיך פרדיננד, והתריעו על חוצפתם של
- 4 הכמרים שכבר החלו לחדור לרחובות היהודים, ודיברו דברי קלון נגד היהודים ואמונתם. דבר שהביא
- 5 מיידית להתנגשויות.
- 6 לעזרתם של היהודים באו דווקא שכניהם הגויים, אשר לא יכלו לסבול את התנהגותם הנוראה של
- 7 הכמרים. וקרה - ולא במקרה אחד - שהכמרים גורשו בעל-כורחם מרחובות היהודים. הכמרים ניצלו
- 8 זאת אמנם כשעת כושר להעליל עלילות על היהודים. אך שכניהם הגויים של היהודים הגנו עליהם,
- 9 והמסיתים הגויים נאסרו.
- 10 כך חלף יום אחר יום. הכמרים אשר קיוו, שבמשך הזמן יוכלו להעביר על דתם רבים מהיהודים,
- 11 אוכזבו מרות, לא עלה בידיהם מאומה. למרות הגזירה, שעל כל היהודים לבוא לכנסיות להאזין
- 12 לדרשותיהם של הכמרים, לא דרכה כף רגלו של אף יהודי בכנסייה. הכמרים נאלצו לשכור גברתנים
- 13 אשר נכנסו לרחובות היהודים וגררו משם יהודים בעל-כורחם לתוך הכנסייה. אך כאשר נכנסו יהודים
- 14 אלו נגד רצונם, לכנסייה, אטמו את אוזניהם ולא הקשיבו לדרשות הכמרים.
- 15 אך הכמרים רצו בכל זאת להוכיח שהם כן יכולים לשבות נשמות יהודיים לחיקם. אך, לאחר כל
- 16 מאמציהם עלה בידיהם להעביר על דתם לא יותר משלושה יהודים. ומי הם - חושבים אתם - שלושת
- 17 יהודים אלו? האחד זה כבר חמש-עשרה שנה ירד מדעתו. השני הרי מעת לידתו היה מטורף. והשלישי
- 18 היה שיכור ידוע אשר תמיד התגולל שתוי ברחובות.
- 19 כדי להעביר את שלושת היהודים האלו על דתם נאלצו הכמרים לבזבז הון עתק. הכמרים נוכחו
- 20 לדעת היטב שאי אפשר להעביר את היהודים על דתם לא בטובות ולא ברעות.

אגרות קודש

1	ב"ה, הילולא דרשב"י תרפ"ד	7	שלום וברכה.
2	רוסטוב דאן	8	זה כשנה ויותר אשר מכירנו ומיודעינו, מהסמוכים לעיר
3	אל הקהלה הכבודה ואלופיהם, היושב ראש	9	מולדתנו ליובאוויטש מפצירים בנו, אשר נעתיק מושבנו,
4	וחבריו וחברי הקהלה הנעלים והנכבדים,	10	באחד העיירות הסמוכים אליהם ובעזרת צור עולמים החלטנו
5	וביחוד לידידי הישר באדם ר' מיכאל ב"ר דוב	11	להעתיק מושבנו לעיר לענינגראד יצ"ו צלחה.
6	מר ריס, ה' עליהם יחיו ויתענגו על רוב טוב		

[אג"ק מוהריי"צ כרך א' עמ' ת]

פרק ה משנה ה

עֲשֶׂה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבֹּתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מִרִּיחַ בָּשָׂר הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בָּשָׂר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָכוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אִרְעָ קָרִי לְכַהֵן גָּדוֹל בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים, וְלֹא כָּבוּ הַנְּשָׁמִים אִשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה, וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשֶׂן, וְלֹא נִמְצָא פֶסוּל בְּעֶמֶר וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רִוְחִים, וְלֹא הִזִּיק נֶחֱשׁ וְעֶקְרָב בִּירוּשָׁלַם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחַבְרוֹ צָר לִי הַמָּקוֹם שְׁאֵלִין בִּירוּשָׁלַם:

נקודות משיחות קודש

בביאור דברי המשנה המציינת שני בעלי חיים אלה דוקא, אף שלבטח גם שאר החיות לא הזיקו - יש לומר (על-פי פנימיות הענינים):

בספר ערכי-הכנויים⁴ כתוב שהנחש ארסו חם [כנרמז בלשון הכתוב⁵ - "הנחשים השרפים"] ואילו העקרב ארסו קר⁶.

בעבודת האדם הנחש והעקרב מייצגים שני אופנים של התנגדות לקדושה:

"נחש שרף" - היינו החמימות וההתלהבות בעניני העולם ותאוותיו. ואולם לכך יש תקנה - להפוך את ההתלהבות לקדושה, אהבת ה' כרשפי אש.

"עקרב ארסו קר" - ענינו קרירות בעבודת ה'. הנהגה זו גרועה אף יותר משל הנחש, כי הקרירות היא סימן להפך החיים.

על-פי זה יובן מה שנאמר בגמרא⁷ על אדם העומד בתפילת שמונה-עשרה, "נחש כרוך על עקבו לא יפסיק; עקרב כרוך על עקבו - יפסיק". כאשר יהודי עומד בתפילה ולפתע אווזת בו חמימות לעניני העולם, אין לו להפסיק את תפילתו שכן סוף-סוף עם החיות והחמימות שבו, יכול הוא להפוך את ההתלהבות לעניני קדושה.

אבל כאשר עומד הוא בתפילה ולפתע אווזת בו קרירות, הנה גם אם זו נאוזת ב"עקבו" בלבד, כלומר שעדיין לא השפיעה על מוחו ולבו - עליו להפסיק את תפילתו. כי קרירות היא (כאמור) סימן להפך החיים, ואם זהו מצבו, אות הוא שכל סדר עבודתו אינו כדבעי ועליו לשנותו ולהתחיל סדר עבודה אחר; עבודה מתוך חיות והתלהבות הבאה כתוצאה מלימוד פנימיות התורה - אילנא דחיי.

זהו אפוא הנס שהיה בירושלים, "שלימות היראה"⁸ - לא היה בה נתינת-מקום לחמימות בעניני עולם וכל-שכן לא לקרירות.

הגמרא¹ מקשה - "פתח במקדש וסיים בירושלים". ומתרגמת "איכא תרתי אחרנייתא במקדש". ואולם מכך שהמשנה בכל-זאת כוללת את שני הנסים שאירעו בירושלים בתוך רשימת עשרת הנסים ש"נעשו לאבותינו בבית-המקדש", מוכרחים לומר שגם שני אלה ("לא הזיק נחש ועקרב", "ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום") החלו בבית-המקדש ומשם התפשטו לכל ירושלים:

הסיבה לכך שנחש ועקרב לא הזיקו היתה - שתהיה מנוחת הנפש לאדם המקריב קרבן. מסיבה זו צריך היה הנס להתרחש בכל רחבי ירושלים, שכן שם שהה האדם בזמן הקרבת הקרבן ובעת אכילתו.

כעין זה גם בנס "שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום". מכיון שהקרבת הקרבן מחייבת לינה בירושלים, שהרי אי-אפשר ללון בעזרה², צריך היה להתרחש נס מיוחד - שכל מי שהקריבו את קורבנותיהם יוכלו ללון בלא דוחק בירושלים³.

ובכל זאת היה הבדל בפרטי שני הנסים האלה, בין בית-המקדש לירושלים:

בירושלים היה הנס ש"לא הזיק נחש ועקרב", אף כי יתכן שהיו שם "נחש ועקרב"; ואילו בבית-המקדש כלל לא היו "נחש ועקרב", שהלא קל-יחומר הוא ממה שנאמר במשנתנו "ולא נראה זכוב בבית המטבחים" - ומה אם מציאותו של זכוב פוגמת בקדושת בית-המקדש, מציאותם של נחש ועקרב על-אחת-כמה-וכמה!

גם בנס השני ש"לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים" - יתכן לומר שבפועל היה המקום צר לכולם, אך הדבר לא היה מורגש, (וזאת מסיבת היותם עסוקים בענינים רוחניים) ולכן בפועל איש "לא אמר" זאת. לעומת זה בבית-המקדש עצמו הנס היה גדול עוד יותר: המקום עצמו אכן היה מרווח - "עומדים צפופים ומשתחווים רוחים".

(תורת-מנחם - התוועדות' תשמ"ג, כרך ד, עמ' 1914)

(שיחות קודש תשל"ו - פרשת חוקת-בלק, לקוטי-שיחות כרך ב, עמ' 372)

(1) יומא כא, א. (2) שהרי קל וחומר היא מהדין ש"אין ישיבה בעזרה" (יומא כה, א.). (3) ויש לומר, שנס זה נפעל כתוצאה מהנס שאירע בבית-המקדש, "עומדים צפופים ומשתחווים רוחים". (4) מערכת נחש. (5) חוקת כא, ו. (6) ראה ברכות נח, ב "אלמלא חמה של כסיל וכו'". (7) ברכות ל, ב. (8) בראשית רבה נו, י.

כה א וידבר יהוה אל-משה בהר סיני
לאמר כס"י: ב דבר אל-בני ישראל ואמרת
אלהם כי תבאו אל-הארץ אשר אני נתן לכם
ושבתה הארץ שבת ליהוה כס"י: ג שש שנים
תזרע שדך ושש שנים תזמר ברמך ואספת
את-תבואתה: ד ו בשנה השביעת שבת
שבתון יהיה לארץ שבת ליהוה שדך לא
תזרע וברמך לא תזמר כס"י: ה את ספיח קצירך
לא תקצור ואת-ענבי גזירך לא תבצר שנת
שבתון יהיה לארץ כס"י: ו והיתה שבת הארץ
לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך
ולתושבך הגרים עמך כס"י: ז ולבהמתך ולחיה

א ומליל יי עם משה בטורא
דסיני למימר: ב מלל עם בני
ישראל ותימר להון ארי תעלון
לארעא די אנא יהב לכון ותשמט
ארעא שמטתא קדם יי: ג שית
שנין תזרע חקלך ושית שנין
תכסח ברמך ותכנוש ית עללתה:
ד ובשפא שביעתא נח שמטתא
יהי לארעא דתשמט קדם יי
חקלך לא תזרע וברמך לא
תכסח: ה ית פתי דחצדך לא
תחצד וית ענבי שבך לא
תקטוף שנת שמטתא יהי
לארעא: ו ותהי שמטת ארעא
לכון למיכל לך ולעבדך ולאמתך
ולאגירך ולתותבך דדירין עמך:
ז ולבעירך ולחיתא די בארעך
תהא כל עללתה למיכל:

רש"י

קציר, אלא הפקר יהיה לכל: גזירך. שהגזר
והפרשת בני-אדם מהם ולא הפקרתם: לא תבצר.
אותם אינך בוצר, אלא מן המפקר: (ו) והיתה
שבת הארץ וגו'. אף-על-פי שאסרתים עליך, לא
באכילה ולא בהנאה אסרתים, אלא שלא תנהג
בהם כבעל הבית, אלא הכל יהיו שוים בה, אתה
ושכירך ותושבך: שבת הארץ לכם לאכלה. (ת"כ)
מן השבות אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור:
לך ולעבדך ולאמתך. (ת"כ) לפי שנאמר (שמות כג
יא): "ואכלו אבני עמך", יכול יהיו אסורים
באכילה לעשירים? תלמוד לומר: "לך ולעבדך
ולאמתך", הרי בעלים ועבדים ושפחות אסורים
כאן: ולשכירך ולתושבך. (ת"כ) אף הנכרים:
(ז) ולבהמתך ולחיה. אם חיה אוכלת, בהמה לא
כל שכן, שמונותיה עליך! מה תלמוד לומר
"ולבהמתך"? מקיש בהמה לחיה: כל זמן שחיה
אוכלת מן השדה, האכל לבהמתך מן הבית. כלה
לחיה מן השדה, כלה לבהמתך מן הבית (ת"כ).

(א) בהר סיני. מה ענין שמטה אצל הר סיני?
והלא כל המצות נאמרו מסיני? אלא, מה שמטה
נאמרו כללותיה, פרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף
כלן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני: כך שנויה
בתורת כהנים, ונראה לי שכן פרושה: לפי שלא
מצינו שמטת קרקעות שושגית בערבות מואב
במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כלן
נאמרו מסיני. ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור
שנדבר למשה, שםסיני היו כלם, כללותיהן
ודקדוקיהן, וחרזו ונשנו בערבות מואב:
(ב) שבת לה'. לשם ה', כשם שנאמר בשבת
בראשית: תורה ג (ד) יהיה לארץ. לשדות
ולפרמים: לא תזמר. שקוצצין זמורותיה;
ותרגומו: "לא תכסח", ודומה לו (ישעיה לג יב):
"קוצים בסוחים", (תהלים פ יז): "שרפה באש
סוחה": (ה) את ספיח קצירך. אפלו לא זרעתה
והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר, הוא
קרוי 'ספיח': לא תקצור. להיות מחזיק בו כשאר

ח ותמני לך שבע שמיני דשנין
שבע שנין שבע זמנין ויהיו לך
יומי שבע שמיני דשנין ארבעין
ותשע שנין: ט ותעבר שופר
יבבא בירחא שביעאה בעשרא
לירחא ביומא דכפוריא תעברון
שופרא בכל ארעכון:
י ותקדשון ית שנת חמשין שנין
ותקרון חרותא בארעא לכל
יתבהא יובלא היא תהי לכון
ותתובון גבר לאחסנתה וגבר
לזרעיתה תתובון: יא יובלא היא
שנת חמשין שנין תהי לכון לא
תזרעון ולא תחצדון ית פתהא
ולא תקטפון ית שבקתה: יב ארי
יובלא היא קודשא תהי לכון מן

ספיהיה ולא תבצרו את-נזריה כס"י: יב כי יובל הוא קדש תהיה לכם

רש"י

יהודה: מהו לשון "דרור"? כמדיר בידירא וכו',
שדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים:
יובל הוא. שנה זאת מבידלת משאר שנים בנקיבת
שם לה לבדה, ומה שמה? "יובל" שמה, על שם
תקיעת שופר: ושבתם איש אל-אחזתו. שהשדות
חוזרות לבצליהן: ואיש אל-משפחתו תשבו.
לרבות את הנרצע: (יא) יובל הוא שנת
החמשים שנה. מה תלמוד לומר? לפי שנאמר:
"וקדשתם וגו'", כדאיתא ב'ראש-השנה' וב'תורת
כהנים': את-נזריה. את הענבים המשמרים, אבל
בוצר אתה מן המפקרים. כשם שנאמר בשביעית,
כך נאמר ביובל, נמצאו שתי שנים קדושות
סמוכות זו לזו: שנת מ"ט - שמיטה, ושנת
החמשים - יובל: (יב) קדש תהיה לכם. (ת"כ)
תופסת דמיה כהקדש, יכול תצא היא לחלין?
תלמוד לומר: "תהיה", בהוייתה תהא: מן-השדה
תאכלו. (ת"כ) על-ידי השדה אתה אוכל מן הבית,
שם פלה לחיה מן השדה, אתה צריך לבצר מן

אשר בארצך תהיה כל-תבואתה לאכל כס"י:
ס וספרת לך שבע שבתות שנים שבע
שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות
השנים תשע וארבעים שנה כס"י: ט והעברת
שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש
ביום הכפרים תעבירו שופר בכל-ארצכם כס"י:
י וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם
דרור בארץ לכל-ישיביה יובל הוא תהיה לכם
ושבתם איש אל-אחזתו ואיש אל-משפחתו
תשבו כס"י: יא יובל הוא שנת החמשים שנה
תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו את-
ספיהיה ולא תבצרו את-נזריה כס"י: יב כי יובל הוא קדש תהיה לכם

תענית ו: (ח) שבתות שנים. שמיטות שנים, יכול
יעשה שבע שנים רצופות שמיטה ויעשה יובל
אחריהם? תלמוד לומר: שבע שנים שבע פעמים,
הוי אומר: כל שמיטה ושמיטה בזמנה (ת"כ): והיו
לך ימי שבע וגו'. מגיד לך, שאף-על-פי שלא
עשית שמיטות, עשה יובל לסוף מ"ט שנה. ופשוטו
של מקרא: יעלה לך חשבון שנות השמיטות
למספר מ"ט: (ט) והעברת. לשון (שמות לו ו)
"ויעבירו קול במחנה", לשון הכרזה: ביום
הכפרים. (ת"כ) ממשמע שנאמר: "ביום הכפרים",
איני יודע שהוא בעשור לחדש? אם כן למה נאמר
בעשור לחדש? אלא לומר לך: תקיעת עשור
לחדש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת
ראש-השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא
בבית דין בלבד: (י) וקדשתם. (ת"כ) בכניסתה
מקדשין אותה בבית דין ואומרים: "מקדשת
השנה!": וקראתם דרור. לעבדים, בין נרצע בין
שלא כלו לו שש שנים משנמכר, (ר"ה ט) אמר רבי

מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ כְּשִׁי: יג בַּשָּׂנֶה
 הַיּוֹבֵל הַזֶּה תֵּשְׁבוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו: כְּשִׁי: ע"ב בחול
 י וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לַעֲמִיתְךָ אוֹ קָנָה מִיָּד
 עֲמִיתְךָ אֶל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אֶחָיו כְּשִׁי: טו בְּמִסְפַּר
 שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתְךָ בְּמִסְפַּר
 שָׁנֵי־תְבוּאָת יִמְכַר־לְךָ כְּשִׁי: טז לְפִי א רב הַשָּׁנִים
 תִּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מַעֲט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט
 מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאָת הוּא מִכַּר לְךָ כְּשִׁי:
 י וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ
 כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כְּשִׁי: יח וְעַשִּׂיתֶם אֶת־
 חֻקֹּתִי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעַשִּׂיתֶם אֹתָם

חֻקֵּי תִּכְלוּן יֵת עֲלֵלְתָהּ:
 יג בַּשָּׂנֶה דִּיבֹלָא הָדא תְּתוּבין
 גְּבִיר לְאַחֲסִנְתָּהּ: יד וְאִרִי תִזְבֵּן
 זְבִינִין לְחִבְרָךְ אוֹ תִזְבֵּן מִיָּד
 דְּחִבְרָךְ לֹא תוֹנוּן גְּבִיר יֵת אֶחָדִי:
 טו בְּמִנְיָן שָׁנִיָּא בְּתֵר יוֹבֵלָא תִזְבֵּן
 מִן חִבְרָךְ בְּמִנְיָן שָׁנִי עֲלֵלְתָא יִזְבֵּן
 לְךָ: טז לְפֻס סְגִיאוֹת שָׁנִיָּא תִסְגִי
 זְבִינֻהִי וּלְפֻס זַעֲרוֹת שָׁנִיָּא תִזְעַר
 זְבִינֻהִי אִרִי מִנְיָן עֲלֵלְתָא הוּא
 מִזְבֵּן לְךָ: יז וְלֹא תוֹנוּן גְּבִיר יֵת
 חִבְרָה וְתִדְחַל מֵאֱלֹהֶיךָ אִרִי אָנָּא יי
 אֱלֹהֵיכֻן: יח וְתַעֲבִדוּן יֵת קְנִמִי
 וְיֵת דִּינִי תִטְרוּן וְתַעֲבִדוּן יִתְהוּן
 וְתִתְבּוּן עַל אַרְעָא לְרַחֲצֻן:

רש"י

לך", לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד
 הלוקח תמכר לו. ורבותינו דרשו (ערכין כ): מכאן,
 שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאל פחות משתי
 שנים, שתעמד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום,
 ואפלו יש שלש תבואות באותן שתי שנים, כגון
 שמכרה לו בקמותיה, ו"שני" אינו יוצא מפשוטו,
 כלומר, מספר שנים של תבואות ולא של שדפון;
 ומעוט שנים, שנים: (טז) תרבה מקנתו. תמכרה
 ביקר: תמעט מקנתו. תמעט בדמיה: (יז) ולא
 תונו איש את עמיתו. (ת"כ) כאן הזהיר על אונאת
 דברים, שלא יקניט איש את חברו ולא ישיאנו
 עצה שאינה הוגנת לו, לפי דרכו והנאותו של יועץ.
 ואם תאמר: מי יודע אם נתפונתי לרעה? לך
 נאמר: "ויראת מאלהיך"; היודע מחשבות, הוא
 יודע. כל דבר המסור ללב, שאין מכיר אלא מי
 שהמחשבה בלבו, נאמר בו: "ויראת מאלהיך":
 (יח) וישבתם על-הארץ לבטח. שבעון שמטה,
 ישראל גולים, שנאמר (ויקרא כו לד): "אז תרצה
 הארץ את שבתתיה ... והרצת את שבתתיה";
 ושבעים שנה של גלות בכל, כנגד שבעים שמשות

הבית, כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביוכל:
 (יג) תשבו איש אל-אחוזתו. והרי כבר נאמר:
 "ושבתם איש אל-אחוזתו"? אלא לרבות המוכר
 שדהו ועמד בנו וגאלה, שחוזרת לאביו ביוכל:
 (יד) וכי-תמכרו וגו'. לפי פשוטו, כמשמעו.
 ועוד יש דרשה: מנין כשאתה מוכר, מכר לישראל
 חברך? תלמוד לומר: "וכי-תמכרו
 ממכר - לעמיתך" מכר. ומנין שאם באת לקנות,
 קנה מישראל חברך? תלמוד לומר: "או קנה - מיד
 עמיתך": אל-תונו. (ת"כ, ב"מ נח) זו אונאת ממוך:
 (טו) במספר שנים אחר היוכל תקנה. זהו
 פשוטו לישוב המקרא על אפניו: על האונאה בא
 להזהיר: כשתמכר, או תקנה קרקע, דע, כמה שנים
 יש עד היוכל, ולפי השנים ותבואות השדה שהיא
 ראויה לעשות, ימכר המוכר ויקנה הקונה, שהרי
 סופו להחזירה לו בשנת היוכל, ואם יש שנים
 מעטות וזה מוכרה בדמים יקרים, הרי נתאנה
 לוקח, ואם יש שנים מרבות ואכל ממנה תבואות
 הרבה, הרי נתאנה מוכר; לפיכך צריך לקנותה לפי
 הזמן, וזהו שנאמר: "במספר שני-תבואת ימכר-

יט ותתן ארעא אבה ותיכלון
 למשפּע ותיתבון לרחצון עלה:
 כ וארי תימרון מא ניכול בשתא
 שביעתא הא לא נזרע ולא נכנוש
 זת עללתנא: כא ואפקד זת
 ברפתי לכון בשתא שתינתא
 ומעבד זת עללתא לתלת שנים:
 כב ותזרעון זת שתא תמינתא
 ותיכלון מן עללתא עתיקא עד
 שתא תשיעתא עד מעל עללתא
 תיכלון עתיקא: כג וארעא לא
 תזדבן לחלוטין ארי דילי ארעא
 ארי זירין ותזבין אתון קדמי:
 כד ובכל ארעא אחסנתכון
 פרקנא תתנון לארעא: כה ארי
 יתמספן אחוּף ויזבן מאחסנתה
 וייתי פריקה דקריב לה ויפרוק
 זת זביני אחוּהי: כו וגבר ארי
 לא זחי לה פריק ומדבק ידה
 הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו כו ואיש כי לא יהיה-לו גאל

וישבתם על-הארץ לבטח כס"י: שני יט ונתנה
 הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח
 עליה כס"י: ד וכי תאמרו מה-נאכל בשנה
 השביעת הן לא נזרע ולא נאסף את-
 תבואתנו כס"י: כא וצויתי את-ברכתי לכם
 בשנה הששית ועשית את-התבואה לשלש
 השנים כס"י: כב וזרעתם את השנה השמינית
 ואכלתם מן-התבואה ישן עד | השנה
 התשיעת עד-בוא תבואתה תאכלו ישן כס"י:
 כג והארץ לא תמכר לצמתת כ"ל הארץ
 כ"ג גרים ותושבים אתם עמדי כס"י: כד ובכל
 ארץ אחזתכם גאלה תתנו לארץ כס"י: כה
 כה כ"י מוּף אחיך ומכר מאחזתו ובא גאלו
 הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו כס"י: כו ואיש כי לא יהיה-לו גאל

רש"י

(כג) והארץ לא תמכר. (ת"כ) לתן 'לאו' על
 חזרת שדות לבצלים ביובל, שלא יזה הלוקח
 כובשה: לצמתת. לפסיקה, למכירה פסוקה
 עולמית: כ"ל הארץ. (ת"כ) אל תרע עינך בה,
 שאינה שלך: (כד) ובכל ארץ אחזתכם. (ת"כ)
 לרבות בתים ועבד עברי, ודבר זה מפרש בקדושין
 בפרק ראשון (דף כא). ולפי פשוטו, סמוך לפרשה
 שלאחריו, שהמוכר אחזתו רשאי לגאלה לאחר
 שתי שנים, או הוא או קרובו, ואין הלוקח יכול
 לעכב: (כה) כ"י מוּף אחיך ומכר. (ת"כ) מלמד,
 שאין אדם רשאי למכר שדהו אלא מחמת דחק
 עני: מאחזתו. ולא פלה, למדה תורה דרך ארץ
 שישיר שדה לעצמו: וגאל את ממכר אחיו. (ת"כ)
 ואין הלוקח יכול לעכב: (כו) ואיש כי לא
 יהיה-לו גאל. (קידושין שם. ת"כ) וכי יש לך אדם

שבטלו, היו: (יט) ונתנה הארץ וגו' וישבתם
 לבטח עליה. שלא תדאגו משנת בצרת: ואכלתם
 לשבע. אף בתוך המעים תהא בו ברכה: (כ) ולא
 נאסף. אל הבית: את-תבואתנו. כגון זין ופרות
 האילן וספיחין הבאים מאליהם: (כא) לשלש
 השנים. למקצת הששית, מניסן ועד ראש-השנה,
 ולשביעית ולשמינית, שזרעו בשמינית במרחשון
 ויקצרו בניסן: (כב) עד השנה התשיעת. עד חג
 הסוכות של תשיעית, שהיא עת בא תבואתה של
 שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה
 בגרנות, ובתשרי הוא עת האסוף לבית. ופעמים
 שהיתה צריכה לעשות לארבע שנים: בששית
 שלפני השמיטה השביעית, שהן בטלין מעבודת
 קרקע שתי שנים רצופות: השביעית והיובל;
 ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כפן:

וְהַשִּׁינָה יָדוֹ וּמִצָּא כְּדִי גִּאלָתוֹ כִּשׁ״: כו וַיֵּחָשֶׁב
 אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וַיְהִיב אֶת־הָעֶדָף לְאִישׁ
 אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ כִּשׁ״: כח וְאִם לֹא־
 מִצָּאָה יָדוֹ דִּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד
 הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בַּיּוֹבֵל וְשָׁב
 לְאַחֲזָתוֹ כִּשׁ״: ס שְׁלִישִׁי כט וְאִישׁ כִּי־יִמְכַר בֵּית־
 מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גִּאלָתוֹ עַד־תֵּם שְׁנַת
 מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גִּאלָתוֹ כִּשׁ״: ל וְאִם לֹא־
 יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית
 אֲשֶׁר־בְּעִיר כְּתִיב אֲשֶׁר־לּוֹ חֹמָה
 לְצִמְיִתָּה לְקֹנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיּוֹבֵל כִּשׁ״:
 לא וּבְתִי הַחֲצִירִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב
 עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֶׁב גִּאלָהּ תִּהְיֶה־לוֹ וּבַיּוֹבֵל

רשׁ״י

שהוא חלופי, שאם רוצה לגאל בשנה ראשונה,
 גואלה, ולאחר מכאן אינו גואלה: והיתה גאלתו.
 של בית: ימים. ימי שנה שלמה קרויים ימים, וכן
 (בראשית כד נה): "תשב הנצרה אתנו ימים":
 (ל) וקם הבית וגו' לצמייתת. יצא מכחו של
 מוכר ועמד בכחו של קונה: (אשר-לא חמה.
 "לו" קרינן, אמרו רבותינו זכרונם לברכה: אף על
 פי שאין לו עכשו, הואיל והיתה לו קדם לכן,
 ו"עיר", נקבה היא, והצריך לכתב "לה", אלא
 מתוך שצריך לכתב "לא" בפנים, תקנו "לו"
 במסרת; זה נופל על זה: לא יצא בייבול. אמר רב
 ספרא: (אף) אם פגע בו יובל בתוך שנתו, לא
 יצא: (לא) ובתי החצירים. בתרגומו: "פצחיא",
 עירות פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בספר
 יהושע (יהושע יג כח): "הערים וחצריהם"; (בראשית
 כה טז): "בחצריהם ובטירתם": על-שדה הארץ
 יחשב. הרי הן פשדות הנגאלים עד היובל ויוצאין

וישפח במסת פרקנה: כז ויחשב
 ית שני זבינוהי ויתב ית מותרא
 לגבר די זבן לה ויתוב
 לאחסנתה: כח ואם לא תשפח
 ידה במסת אתב לה ויהי זבינוהי
 בידי זבן יתה עד שתא דיובלא
 ויפוק דיובלא ויתוב לאחסנתה:
 כט וגבר ארי זבן בית מותב
 קרפא מקפא שור ויהי פרקנה
 עד משלם שתא דזבינוהי עדן
 בעדן תהי פרקנה: ל ואם לא
 יתפרק עד משלם לה שתא
 שלמפא ויקום ביתא די בקרפא
 די לה שורא לחלוטין לדי זבן
 יתה לדוהי לא יפוק דיובלא:
 לא ובתי פצחיא די לית להון
 שור מקף סחור סחור על חקל
 ארעא יתחשב פרקנא תהי לה

בישראל שאין לו גואלים? אלא גואל שיובל לגאל
 ממכרו: (כז) ויחשב את-שני ממכרו. כמה שנים
 היו עד היובל? כך וכך, ובכמה מכרתיה לך? בכך
 וכך, עתיד היתה להחזירה בייבול, נמצאת קונה
 מספר התבואות כפי חשבון של כל שנה: אכלת
 אותה שלש שנים או ארבע, הוצא את דמיהן מן
 החשבון וטל את השאר, וזהו: ויחשב את-העדר.
 בדמי המקח על האכילה שאכל, ויתנם ללוקח:
 לאיש אשר מכר-לו. המוכר הזה שבא לגאלה:
 (כח) די השיב לו. (ערכין ל) מכאן, שאינו גואל
 לחצאין: עד שנת היובל. (ת"כ) שלא יבנס לתוך
 אותה שנה כלום, שהיובל משמט בתחלתו:
 (כט) בית-מושב עיר-חומה. (ת"כ) בית בתוך
 עיר המקפת חומה מימות יהושע בן-נון: והיתה
 גאלתו. לפי שנאמר בשדה שיכול לגאלה משתי
 שנים ואילך כל זמן שירצה, ובתוך שתי שנים
 הראשונים אינו יכול לגאלה, הצריך לפרש בזה

יֵצֵא כִסִּי: לִב וְעֵרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עָרֵי אֲחֻזָּתָם
 גָּאֵלָת עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוֹיִם כִּסִּי: לֵב וְאֲשֶׁר יִגְאֹל
 מִן־הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמִּכְר־בֵּית וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בִּיבֹל
 כִּי בְתֵי עָרֵי הַלְוִיִּם הוּא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל כִּסִּי: לֹד וְשָׂדֶה מִגֵּרֶשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר
 כִּי־אֲחֻזָּת עוֹלָם הוּא לָהֶם כִּסִּי: ס לֹה וְכִי־יִמָּוֶה
 אֲחִיד וּמִטָּה יָדוֹ עֵמֶד וְהַחֲזָקָה בּוֹ גֵּר וְתוֹשֵׁב
 וְחֵי עֵמֶד כִּסִּי: לוֹ אֶל־תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית
 וִירָאֵת מֵאֲלֵהֶיךָ וְחֵי אֲחִיד עֵמֶד כִּסִּי: לוֹ אֵת־
 כֶּסֶף לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמִרְבִּית לֹא־תִתֵּן

רש"י

וביבול לא יפוק: לב וקרני לינאי
 בתי קרני אחסנתהון פרקן עלם
 תהי ללינאי: לג ודי יפרוק מן
 לינאי ויפוק זבין ביתא וקרנא
 אחסנתה ביבולא ארי בתי קרני
 לינאי היא אחסנתהון בגו בני
 ישראל: לד ובקל רוח קרניהון
 לא יזדבן ארי אחסנת עלם הוא
 להון: לה וארי יתמספן אחוד
 ותמוט ידה עמד ותתקף בה דיר
 ותוב ויחי עמד: לו לא תסב
 מנה חבולא ורבייתא ותדחל
 מאלהך ויחי אחוד עמד: לו זת
 כסף לא תתן לה בחבולא
 וברבייתא לא תתן מיכלך:

ערים לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום
 שדות, ויש להם גאולה פשדות, כדי שלא תפקע
 נחלתם מהם: (לד) ושדה מגרש עריהם לא
 ימכר. מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו
 ולא גאולה, ומכרה גזבר, אינה יוצאה לכהנים
 ביבול, כמו שנאמר בישראל (ויקרא כז כ): "ואם־
 מכר את־השדה לאיש אחר לא־יגאל עוד", אבל
 בן לוי גואל לעולם: (לה) והחזקת בו. (ת"כ) אל
 תניחהו שירד ויפל ויהיה קשה להקומו, אלא
 חזקהו משעת מוטת היד, למה זה דומה? למשאו
 שעל החמור; עודהו על החמור, אחד תופס בו
 ומעמידו; נפל לארץ, חמשה אין מעמידין אותו:
 גר ותושב. אף אם הוא גר או תושב, ואיזהו
 תושב? כל שקבל עליו שלא לעבד עבודת אלילים
 ואוכל נבלות: (לו) נשך ותרבית. חד שוינהו
 רבנן, ולעבר עליו בשני לאוין: ויראת מאלהיך.
 לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה
 לפרש הימנו, ומורה לעצמו הטר בשביל מעותיו
 שהיו בטלות אצלו, הצריך לומר: "ויראת
 מאלהיך", (ב"מ סב) או התולה מעותיו בנכרי כדי
 להלוותם לישראל ברבית, הרי זה דבר המסור

ביבול לבעלים - אם לא נגאלו: גאולה תהיה־לו.
 (ת"כ) מיד אם ירצה, ובזה יפה כחו מפת שדות,
 שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים: וביבול יצא.
 בחנם: (לב) וערי הלוים. ארבעים ושמונה עיר
 שנתנו להם: גאולת עולם. גואל מיד אפלו לפני
 שתי שנים, אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות
 להם באלפים אמה סביבות הערים, או אם מכרו
 בית בעיר חומה, גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף
 שנה: (לג) ואשר יגאל מן־הלוים. ואם יקנה
 בית או עיר מהם: ויצא ביבול. אותו ממכר של
 בית או של עיר, וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה
 חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל, ויגאלה
 זו, לשון מכירה. דבר אחר: לפי שנאמר: "גאולת
 עולם תהיה ללוים", יכול לא דבר הפתוב אלא
 בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוים, אבל לוי
 שקנה מלוי יהיה חלוט? תלמוד לומר: "ואשר
 יגאל מן־הלוים", אף הגואל מיד לוי, גואל גאולת
 עולם: ויצא ממכר־בית. הרי זו מצוה אחרת, ואם
 לא גאולה, יוצאה ביבול, ואינו נחלט לסוף שנה
 כבית של ישראל: כי בתי ערי הלוים היא
 אחזתם. לא היה להם נחלת שדות וכרמים, אלא

אֶכְלֶךָ: ^{לח} אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי
 אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת-אֶרֶץ
 כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים ^{רש"י:} ׀ ׀ רביעי לט וְכִי-
 יָמוּךְ אַחִיד עִמָּךְ וְנִמְכַּר-לָךְ לֹא-תַעֲבֹד בּוֹ
 עֲבַדְתָּ עֶבֶד ^{רש"י:} ׀ ׀ מִכְשָׁכִיר כְּתוֹשֵׁב יְהִיָּה עִמָּךְ
 עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ ^{רש"י:} ׀ ׀ מֵא וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ
 הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשֵׁב אֶל-מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל-אֲחֻזַּת
 אֲבֹתָיו יָשׁוּב ^{רש"י:} ׀ ׀ מִבְּכִי-עַבְדֵי הֵם אֲשֶׁר-
 הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְּרוּ
 מִמִּכְרֹת עֶבֶד ^{רש"י:} ׀ ׀ מִג לֹא-תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ
 וַיֵּרֶאֶת מֵאֵלֶיךָ ^{רש"י:} ׀ ׀ מִד וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר
 יְהִי-לָךְ מֵאֵת הַגּוֹזִים אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם מֵהֶם
 תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה ^{רש"י:} ׀ ׀ מֵה וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים

רש"י

מכות יב) אַל כְּבוֹד אֲבוֹתָיו, וְאֵין לְזַלְזֹלוֹ בְּכֹךְ:
 אֲחֻזָּה. חֲזָקָה: (מב) כִּי עַבְדֵי הֵם. (ת"כ) שְׁטָרֵי
 קוֹדֶם: לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרֹת עֶבֶד. בְּהַכְרֹזָה: 'כָּאֵן יֵשׁ
 עֶבֶד לְמַכְרִי! וְלֹא יַעֲמִידֵנוּ עַל אֶבֶן הַלְקָח:
 (מג) לֹא-תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ. מְלֹאכָה שְׁלֵא לְצִרְךָ
 כְּדֵי לַעֲנוֹתוֹ, אֵל תֹּאמַר לוֹ: "הֵחֵם לִי אֵת הַכּוֹס
 הַזֶּה!" וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ, "עֲדֵר תַּחַת הַגֶּפֶן עַד
 שְׁאֲבוֹא!". שְׁמָא תֹאמַר: אֵין מִכִּיר בְּדָבָר אִם לְצִרְךָ
 אִם לֹאוֹ, וְאֹמַר אֲנִי לוֹ שְׁהוּא לְצִרְךָ, הֲרִי הִדְבָּר הַזֶּה
 מִסּוּר לֵלֵב, לְכֹךְ נֹאמַר: "וַיֵּרֶאֶת": (מד) וְעַבְדְּךָ
 וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר יְהִי-לָךְ. אִם תֹּאמַר: אִם-כֵּן, בְּמָה
 אֲשַׁתְּמֹשׁ? בְּעַבְדֵי אֵינִי מוֹשֵׁל, בְּדֵי אֲמוֹת אֵינִי נוֹחֵל,
 שְׁחֲרֵי הַזֶּהֲרִתֵּנִי (דברים כ טז): "לֹא תַחֲזִיחַ כָּל-
 נִשְׁמָה", אֲלֵא מִי יִשְׁמָשְׁנִי?: מֵאֵת הַגּוֹזִים. הֵם יְהִי
 לָךְ לְעַבְדִּים: אֲשֶׁר סְבִיבְתֵיכֶם. וְלֹא שְׁבִתוֹךְ גְּבוּל
 אֶרֶצְכֶם, שְׁחֲרֵי בְהֵם אֲמָרְתִּי: "לֹא תַחֲזִיחַ כָּל-
 נִשְׁמָה": (מה) וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים. (קידושין סז)
 שְׁבָאוֹ מִסְבִּיבוֹתֵיכֶם לְשֵׂא נָשִׁים בְּאֶרְצְכֶם וַיִּלְדּוּ

לִלְבוֹ שֶׁל אָדָם וּמִחֲשֻׁבְתּוֹ, לְכֹךְ הִצְרָךְ לֹאמַר:
 "וַיֵּרֶאֶת מֵאֵלֶיךָ": תוֹרָה לוֹ (לח) אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי
 וְגו'. וְהַבְחָנְתִּי בֵּין כְּבוֹר לְשִׁאֲנוֹ כְּבוֹר, אִף אֲנִי יוֹדֵעַ
 וְנִפְרַע מִן הַמְלִיחָה מַעוֹת לְיִשְׂרָאֵל בְּרַבִּית וְאוֹמַר:
 'שֶׁל נִכְרֵי הֵם'. דָּבָר אַחֵר: "אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", עַל מִנַּת שְׁתַּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם מִצּוֹתַי,
 אֲפִלוּ הֵן כְּבוֹדוֹת עֲלֵיכֶם: לָתֵת לָכֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן.
 בְּשֹׁכֵר שְׁתַּקְבְּלוּ מִצּוֹתַי: לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים.
 (ת"כ) שְׁכָל הָדָר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲנִי לוֹ לְאֱלֹהִים, וְכָל
 הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה, כְּעוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים: (לט) עֲבַדְתָּ
 עֶבֶד. עֲבוֹדָה שֶׁל גִּנְאִי, שִׁיָּהָ נָכַר בָּהּ כְּעַבְדִּי: שְׁלֵא
 יוֹלִיד כָּלִיו אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, וְלֹא יַעֲלֶה לוֹ
 מִנְעָלָיו: (מ) כְּשָׁכִיר כְּתוֹשֵׁב. עֲבוֹדַת קָרְקַע
 וּמְלֹאכֶת אֲמָנוּת, כְּשֹׁאֵר שְׁכִירִים הַתְּנַהֵג בּוֹ: עַד
 שְׁנַת הַיָּבֵל. אִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל לִפְנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים,
 הַיּוֹבֵל מוֹצִיאֻ: (מא) הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ. אֹמַר רַבִּי
 שְׁמַעוֹן: אִם הוּא נִמְכַּר, בְּנָיו מִי מִכְּרֵן? אֲלֵא מִכְּרֵן,
 שָׂרְבוּ חֵיב בְּמִזְוֹנוֹת בְּנָיו: וְאֶל-אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו. (ת"כ.)

הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחַתָּם אִשָּׁר
 עִמָּכֶם אִשָּׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם
 לְאַחֻזָּה ^{כס"י}: מו וְהִתְנַחֲלֹתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם
 אַחֲרֵיכֶם לְרֵשֶׁת אַחֻזָּה לְעַלְמָם בְּהֶם תַּעֲבֹדוּ
 וּבְאַחֲיֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לְא־תִרְדֶּה
 בּוּ בַּפֶּרֶךְ ^{כס"י}: ס מו וְכִי תִשָּׁיג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב
 עִמָּךְ וּמָךְ אַחִיד עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תוֹשֵׁב עִמָּךְ
 אוּ לְעֶקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר ^{כס"י}: מח אַחֲרֵי נִמְכַּר
 גָּאֻלָּה תִּהְיֶה־לוֹ אֶחָד מֵאָחָיו יִגְאֻלָּנוּ ^{כס"י}:
 מט אוֹדֹדּוּ אוּ בִן־דָּדּוּ יִגְאֻלָּנוּ אוֹ־מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ
 מִמִּשְׁפַּחַתּוֹ יִגְאֻלָּנוּ אוֹ־הַשִּׁינָה יָדּוּ וְנִגְאֻלָּ:
 נ וְחֹשֶׁב עִם־קִנְיָהּ מִשְׁנֵת הַמִּכְרָו לֹא עַד שְׁנַת
 הַיָּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימִי
 שְׁכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ ^{כס"י}: נא אִם־עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים

רש"י

ומזרעיתיהון דעמכון די אתילידו
 בארעכון ויהון לכון לאחסנא:
 מו ותחסון יתהון לבניכון
 בתריכון לירשת אחסנא לעלם
 בהון תפלחון ובאחיכון בני
 ישראל גבר באחיהי לא תפלה
 בה בקשיו: מו וארי תדבק יד
 ערל ותותב עמך ויתמסכן אחוך
 עמה ויזדבן לערל תותב עמך או
 לארמי זרעית גיורא: מח בתר
 דיזדבן פרקנא תהי לה חד
 מאחיהי יפרקנה: מט או אח
 אבויא או בר אח אבויא יפרקנה
 או מקריב בשרה מזרעיתה
 יפרקנה או דתדבק ידה ויתפרק:
 נ ויחשב עם זבנה משתא
 דאזדבן לה עד שתא דיובלא
 ויהי כסף זבינוהי במנן שניא
 פיומי אגירא יהי עמה: נא אם
 עוד סגיות בשניא לפומהן יתיב

(מח) גאולה תהיה־לו. מיד, אל תניחיהו שישמע
 עד שנת היובל, שחרי כל עצמו לא קנאו אלא
 לעבדו עד היובל, שחרי ביובל יצא, כמו שנאמר
 למשה: "ויצא בשנת היובל", ובנכרי שתחת ידך
 הפתוב מדבר (ב"ק קיג), ואף־על־פי־כן, לא תבא
 עליו בעקיפין מפני חלול השם, אלא כשפא לגאל,
 ידקדק בחשבון, לפי המגיע בכל שנה ושנה ינפה
 לו הנכרי מן דמיו: אם היו עשרים שנה משנמכר
 עד היובל, וקנאו בעשרים מנה, נמצא שקנה הנכרי
 עבודת שנה במנה; ואם שהה זה אצלו חמש שנים
 ובא לגאל ינפה לו חמשה מנים ויתן לו העבד ט"ו
 מנים, וזהו "והיה כסף ממכרו במספר שנים":
 תורה מט (נ) כימי שכיר יהיה עמו. חשבון המגיע
 לכל שנה ושנה, יחשוב כאלו נשכר עמו כל שנה
 במנה, וינפה לו: (נא) אם־עוד רבות בשנים. עד
 היובל: לפיהן. הכל כמו שפרשתי: תורה נב

להם, הבן הולך אחר האב ואינו בכלל "לא תחיה",
 אלא אתה מתר לקנותו כעבד: מהם תקנו. אותם
 תקנו: (מו) והתנחלתם אתם לבניכם. החזיקו
 בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם; ולא יתכן
 לפרש: "הנחילים לבניכם", שאם־כן היה לו לכתב
 "והנחלתם אותם לבניכם": והתנחלתם. כמו
 "והתחזקתם": איש באחיו. להביא נשיא בעמו
 ומלך במשרתיו, שלא לרדות בפרך: (מז) יד גר
 ותושב. גר והוא תושב, כתרגומו: "ערל תותב",
 וסופו מוכיח: "ונמכר לגר תושב": וכי תשיג יד
 גר ותושב עמך. מי גרם לו שיעשיר? דבוקו עמך:
 ומך אחיד עמו. מי גרם לו שימוך? דבוקו עמו,
 על־ידי שלמד ממעשיו: משפחת גר. (קידושין כ.
 ב"מ ע"א) זהו עובד כוכבים, כשהוא אומר "לעקר",
 זה הנמכר לעבודת אלילים עצמה להיות לה שמש,
 ולא לאלהות, אלא לחטב עצים ולשאב מים:

לְפִיָּהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכַּסֶּף מִקְנָתוֹ כְּשִׁי: נב וְאִם-
 מַעֲט נִשְׁאָר בְּשָׁנִים עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל וְחִשְׁב־לוֹ
 בְּכִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת-גְּאֻלָּתוֹ: נג בְּשָׂכִיר שָׁנָה
 בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא-יֵרְדְּנוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ כְּשִׁי:
 נד וְאִם-לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וַיֵּצֵא בְּשְׁנַת הַיָּבֵל הוּא
 וּבָנָיו עִמּוֹ כְּשִׁי: נה כִּי-לִי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים
 עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כְּשִׁי: כו א לֹא-תַעֲשׂוּ לָכֶם
 אֱלִילִים וּפֶסֶל וּמִצֵּבָה לֹא-תִקְיִמוּ לָכֶם וְאֲבָן
 מִשְׁכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ
 כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כְּשִׁי: ז אֶת-שַׁבְּתֹתַי
 תִּשְׁמְרוּ וּמִקֻּדְשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה כְּשִׁי: כז פפ

נ"ו פסוקים. חט"ו"ל, לאחוז"ה סימן.

פרשת בחוקותי

ג אִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ
 וְעָשִׂיתֶם אֹתָם כְּשִׁי: ד וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ
 רש"י

וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר, (מה כתיב בה? "או קנה מיד
 עֲמִיתְךָ", דָּבָר הַנִּקְנָה מִיָּד לְיָד); לֹא חֲזַר בּוֹ, סוֹף
 מוֹכֵר אֶחָד; לֹא חֲזַר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶת בֵּיתוֹ; לֹא
 חֲזַר בּוֹ, סוֹף לוֹוֶה בְּרַבִּית - כָּל אֵלּוּ הָאֲחֻרּוֹנוֹת
 קִשּׁוֹת מִן הָרָאשׁוֹנוֹת; לֹא חֲזַר בּוֹ, סוֹף מוֹכֵר אֶת
 עֲצָמוֹ; לֹא חֲזַר בּוֹ, לֹא דִּיּוּ לְיִשְׂרָאֵל, אֶלָּא אֶפְלוּ
 לְנִכְרֵי: וְאֲבָן מִשְׁכִּית. לְשׁוֹן כְּסוּי, כְּמוֹ (שְׁמוֹת לֵג
 כב): "וְשַׁכְּתִי כְּפִי", שְׁמִכְסִין הַקֶּרֶקַע בְּרַצְפַּת
 אֲבָנִים: לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ. אֶפְלוּ לְשָׁמַיִם, לְפִי
 שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְגִלְגָּלִים הֵיא, וְאִסְרָה
 תּוֹרָה לַעֲשׂוֹת כֵּן, חוּץ מִן הַמִּקְדָּשׁ: (ב) אֲנִי ה'.

נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שָׂכָר: חֲסֵלַת פֶּרֶשֶׁת בַּהֲרָה

(ג) אִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ. יָכוֹל זֶה קִיּוֹם הַמִּצְוֹת?
 כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ", הֲרֵי קִיּוֹם

פֶּרֶקֶנָה מִכַּסֶּף זְכִינוּהִי: נב וְאִם
 זָעַר יִשְׁתָּאֵר בְּשָׁנָא עַד שְׁתָּא
 דִּיבִלָּא וְיִחְשֵׁב לֵה כְּפּוּם שְׁנוּהִי
 יִתֵּב יֵת פֶּרֶקֶנָה: נג בְּאִגִּיר שָׁנָא
 בְּשָׁנָא יְהִי עֲמָה לֹא יִפְלַח בֵּה
 בְּקִשְׁוִי לְעֵינֶיךָ: נד וְאִם לֹא
 יִתְפָּרַק בְּאֵלִין וְיִפּוֹק בְּשְׁתָּא
 דִּיבִלָּא הוּא וּבְנוּהִי עֲמָה:
 נה אֲרִי דִּילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִין
 עֲבָדֵי אֲנִין דִּי אֲפִיקִית יִתְהוֹן
 מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם אָנָּא יֵי אֱלֹהֵכּוֹן:
 א לֹא תַעֲבָדוּן לְכוֹן טַעֲוֹן וְצִלָּם
 וְקָמָא לֹא תִקְיִמוּן לְכוֹן וְאֲבָן
 סִגְדָא לֹא תִתְּנוּן בְּאַרְעֵכּוֹן לְמִסְגָּד
 עֲלֵה אֲרִי אָנָּא יֵי אֱלֹהֵכּוֹן: ב יֵת
 יוֹמִי שְׁבִינָא דִּילִי תִטְרוֹן וּלְבִית
 מִקְדָּשִׁי תִהוֹן דְּחִלִין אָנָּא יֵי:

ג אִם בְּקִימֵי תִתְּכּוֹן וְיֵת פְּקוּדֵי
 תִטְרוֹן וְתַעֲבָדוּן יִתְהוֹן: ד וְאִתְּן
 מִטְרִיכּוֹן בְּעֵדְנָהוֹן וְתִתְּן אֶרְעָא
 עֲלֵלְתָהּ וְאֵלֶן חִקְלָא יִתְּן אֲבֵה:

(נג) לֹא-יֵרְדְּנוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ. כְּלוּמַר וְאִתְּה
 רּוּאָה: (נד) וְאִם-לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה. "בְּאֵלֶּה" הוּא
 נִגְאָל, וְאִינוּ נִגְאָל בְּשֵׁשׁ: (הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ. הַנִּכְרִי
 חָיִב בְּמִזְוֹנוֹת בְּנָיו): (נה) כִּי-לִי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל
 עֲבָדִים. שְׁטָרֵי קוֹדֶם: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כָּל
 הַמִּשְׁעָבָדִין מִלְמָטָה כָּאֵלּוּ מִשְׁעָבָדִין מִלְמָעְלָה:
 (א) לֹא-תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים. (ת"כ) כְּנִגְדָּה זֶה
 הַנִּמְכָּר לְנִכְרִי, שְׁלֹא יֹאמַר: הוּאִיל וְרַבִּי מִגְלָה
 עֲרִיּוֹת, אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ. הוּאִיל וְרַבִּי עוֹבֵד עֲבוֹדַת
 אֱלִילִים, אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ. הוּאִיל וְרַבִּי מִחֲלַל שַׁבַּת,
 אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ; לְכֵן נֶאֱמָרוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ. וְאֵף
 הַפְּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ נֶאֱמָרוּ עַל הַסֵּדֶר: בַּתְּחִלָּה הַזִּהִיר
 עַל הַשְּׁבִיעִית; וְאִם חָמַד מְמוֹן וְנִחְשַׁד עַל
 הַשְּׁבִיעִית, סוֹפּוֹ לְמַכּוֹר מִטְּלָטְלוֹ, לְכֵן סִמָּן לֵה:

ה ויערע לכוֹן דִּישָׁא ית קטפֿא
 וקטפֿא יערע לאפוקי בר זרעא
 ותיכלון לחמכון למשבע
 ותיחבון לרחצן בארעכון:
 ו ואתן שלמא בארעא ותשרון
 ולית דמניד ואבטל חיתא בשתא
 מן ארעא ודקטלין בחרבא לא
 יעדון בארעכון: ז ותרדפון ית
 בעלי דבכיכון ויפלו קדמיכון
 לחרבא: ח וירדפון מנכון
 חמשא מאה ומאה מנכון
 לרבותא יערקון ויפלו בעלי
 דבכיכון קדמיכון לחרבא:
 ט ואתפני במימרי לאוטבא לכוֹן
 ואפש יתכון ואסגי יתכון ואקם

הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיו כִּשִׁי: ה וְהַשִּׁיג לָכֶם דִּישָׁא
 אֶת-בָּצִיר וּבָצִיר יִשִּׁיג אֶת-זֶרַע וְאֶכְלֶתֶם
 לַחֲמֶכֶם לְשֹׁבַע וַיִּשְׁבֹּתֶם לְבִטָּח בְּאַרְצְכֶם כִּשִׁי:
 ו וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בְּאַרְץ וַיִּשְׁכַּבְתֶּם וַאֲיִן מַחֲרִיד
 וְהַשְׁבֹּתִי חַיָּה רָעָה מִן-הָאָרֶץ וְחָרֵב לֹא-
 תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם כִּשִׁי: ז וּרְדַפְתֶּם אֶת-אֲיִבֵיכֶם
 וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לְחָרֵב כִּשִׁי: ח וּרְדְּפוּ מִכֶּם
 חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבְּבָה יִרְדְּפוּ וְנָפְלוּ
 אֲיִבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם לְחָרֵב כִּשִׁי: ט וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם
 וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקִּימֹתִי

רש"י

המצות אמור! הא מה אני מקיים "אם בחקתי
 תלכו"ו? שתהיו עמלים בתורה: ואת-מצותי
 תשמרו. הווי עמלים בתורה על מנת לשמר ולקיים,
 כמו שנאמר (דברים ה א): "ולמדתם אתם ושמרתם
 לעשותם": (ד) בעתם. (ת"כ, תענית כב) בשעה
 שאין דרך בני אדם לצאת, כגון [בלילי רביעית,
 רש"י ישן] בלילי שבתות: ועץ השדה. (ת"כ) הן
 אילגי סרק, ועתידין לעשות פרות: (ה) והשיג
 לכם דיש את-בציר. שיהא הדיש מרבה ואתם
 עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת
 הזרע: ואכלתם לחמכם לשבע. (ת"כ) אוכל
 קמעא, והוא מתברך במעיו: (ו) ונתתי שלום.
 שמא תאמרו: הרי מאכל וברי משתה, אם אין
 שלום אין פלוג! תלמוד לומר אחר כל זאת:
 ונתתי שלום בארץ; מפאן, שהשלום שקול כנגד
 הכל, וכן הוא אומר "עושה שלום ובורא את
 הכל": וחרב לא-תעבר בארצכם. (ת"כ) אין צריך
 לומר שלא יבואו למלחמה, אלא אפלו לעבר דרך
 ארצכם ממדינה למדינה: (ז) לפניכם לחרב.
 (ת"כ) איש בחרב רעהו: (ח) ורדפו מכם. (ת"כ)
 מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם:

חמשה מאה ומאה רבבה. (ת"כ) וכי כך הוא
 החשבון, והלא לא היה צריך לומר, אלא: "ומאה
 מכם שני אלפים ירדפו"?! (יש מדקדקים בלשון
 רש"י, שהוא כמו כפל ואריכות: וכי כך הוא
 החשבון, והלא לא היה צריך לומר, וכמו כן
 מדקדקים כל גדולי המפרשים וחשוביהם בלשון
 רש"י בפרשת בראשית: לא היה צריך להתחיל,
 ומה טעם פתח? שגם-כן כפל, ועין שם בישובם,
 וכאן נראה לפרש למורי הגאון המפלג, מורנו הרב
 רבי משה חריף נר"ו, שמלת 'רבבה' סובל שני
 פירושים: פרוש אחד, עשרת אלפים, ועל זה
 מקשה רש"י: 'וכי כך הוא החשבון? ופרוש ב',
 רבבה, מספר מרבה, על שם רבוי, וזה הפרוש
 שולל רש"י באמרו: והלא לא היה צריך לומר וכו'
 (ודו"ק), אלא אינו דומה מעטין העושין את התורה
 למרבים העושין את התורה: ונפלו איביכם וגו'.
 שיהיו נופלין לפניכם שלא בדרך הארץ:
 (ט) ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם
 שכרכם, משל למה הדבר דומה? למלך ששכר
 פועלים וכו' כדאיתא בתורת פהנים: והפרייתי
 אתכם. (ת"כ) בפרה ורביה: והרבייתי אתכם. (ת"כ)

אֶת־בְּרִיתִי אֶתְכֶם רַש"י: חֲמִישִׁי וַאֲכַלְתֶּם יִשְׁן
 נוֹשֵׁן וַיִּשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ רַש"י: יא וְנָתַתִּי
 מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם רַש"י:
 יב וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים
 וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם רַש"י: יג אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהָיִת
 לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מַטְּת עַלְכֶם וְאוֹלֶךְ
 אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת רַש"י: פ יד וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי
 וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה רַש"י:
 טו וְאִם־בִּחְקֹתַי תִּמָּאֲסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטִי
 תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי

רש"י

בְּקוֹמָה זְקוּפָה: וְהִקִּימְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֶתְכֶם. (ת"כ)
 בְּרִית חֲדָשָׁה, לֹא בְּבִרְת הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִפְרַתֶּם אוֹתָהּ,
 אֲלֵא בְּרִית חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא תוֹפֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא
 ל-לא): "וְכָרַתִּי אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה
 בְּרִית חֲדָשָׁה, לֹא כְּבִרְתִּי וְגו'": (י) וַאֲכַלְתֶּם יִשְׁן
 נוֹשֵׁן. (ת"כ) הַפְּרוֹת יִהְיוּ מִשְׁתַּמְרִין וְטוֹבִים
 לְהִתְיַשֵּׁן, שֶׁיִּהְיֶה יִשְׁן הַנוֹשֵׁן שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים יָפָה
 לְאָכֹל מִשָּׁל אֶשְׁתַּקֵּד: וַיִּשְׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ.
 שִׁיָּהוּ הַגִּרָּנוֹת מִלֵּאוֹת חֲדָשׁ וְהַאֲצִירוֹת מִלֵּאוֹת יִשְׁן,
 וְצִרִיכִים אֲתֶם לִפְנוֹת הַאֲצִירוֹת לְמָקוֹם אַחֵר, לְתֵת
 הַחֲדָשׁ לְתוֹכָן: (יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי. זֶה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ: וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי. אֵין רוּחִי קָצָה בְּכֶם.
 כֹּל 'גַּעֲלִיָּה', לְשׁוֹן פְּלִיטַת דָּבָר הַכְּלוּעַ בְּדָבָר, כְּמוֹ
 (שְׁמוּאֵל ב א כא): "כִּי שָׁם נִגְעַל מִגֵּן גִּבּוֹרִים", לֹא
 קָבַל הַמִּשְׁחָה, שֶׁמוֹשְׁחִין מִגֵּן שֶׁל עוֹר בַּחֲלָב
 מִבָּשֶׁל כְּדֵי לְהַחֲלִיק מִעֲלֵיו מִכַּת חֵץ אוֹ חֲנִית, שֶׁלֹּא
 יִקָּב הָעוֹר: (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם. אֲטִיל
 עִמָּכֶם בְּגֵן־עֵדֶן כְּאַחַד מִכֶּם וְלֹא תִהְיֶה מְזִדְעָעִים
 מִמֶּנִּי, יָכוֹל לֹא תִירָאוּ מִמֶּנִּי? תִּלְמוּד לומר:
 "וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים": (יג) אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

כְּדָאִי אֲנִי שֶׁתִּאֲמִינוּ בִּי, שֶׁאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל
 אֵלֶּה, שֶׁהָרִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעַשִׂיתִי
 לָכֶם נִסִּים גְּדוֹלִים: מַטְּת. כְּמִין יָתֵד בְּשָׁנִי רֵאשִׁי
 הָעַל הַמַּעֲפָכִים הַמוֹסְרָה שֶׁלֹּא תֵצֵא מֵרֹאשׁ הַשּׁוֹר
 וְיִתִּיר הַקָּשָׁר, כְּמוֹ (ירמיה כז ב): "עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת
 וּמַטּוֹת", קְבִילִי־א בְּלַע"ז: קוֹמָמִיּוֹת. בְּקוֹמָה
 זְקוּפָה: (יד) וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי. לְהִיּוֹת עֲמָלִים
 בַּתּוֹרָה וְלִדְעַת מִדְּרַשׁ חֻכָּמִים. יָכוֹל לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת?
 כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְלֹא תַעֲשׂוּ וְגו'": - הָרִי קִיּוֹם מִצְוֹת
 אֲמור! הֵא מָה אֲנִי מַקְנִים: "וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי"?
 לְהִיּוֹת עֲמָלִים בַּתּוֹרָה. וּמָה תִלְמוּד לומר "לִי"? אֵין
 לִי אֲלֵא זֶה הַמִּכְבִּיר אֶת רְבוּנוֹ וּמִתְפָּנֵן לְמַרְדּ בּוֹ, וְכֵן
 בְּנִמְרוֹד (בראשית י ט): "גִּבְרִי־צִיד לְפָנֵי ה'", שֶׁמִּכְבְּרוֹ
 וּמִתְפָּנֵן לְמַרְדּ בּוֹ, וְכֵן בְּאַנְשֵׁי סְדוֹם (בראשית יג יג):
 "רָעִים וְחַטָּאִים לֵה' מְאֹד" - מִכְּבִירִים אֶת רְבוּנָם
 וּמִתְפָּנִים לְמַרְדּ בּוֹ: וְלֹא תַעֲשׂוּ. (ת"כ) מִשָּׁלֹא
 תִּלְמוּדוֹ, לֹא תַעֲשׂוּ; הָרִי שְׁתֵּי עֲבֻרוֹת: (טו) וְאִם־
 בִּחְקֹתַי תִּמָּאֲסוּ. מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים: מִשְׁפָּטִי
 תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם. שׁוֹנֵא הַחֻכָּמִים: לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת.
 מוֹנֵעַ אֶת אַחֲרִים מִעֲשׂוֹת: אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי. כּוֹפֵר

טז אף אָנא אַעבד דא לכוֹן
ואסער עליכוֹן בהלתא ית
שחפתא וית קדחתא מחשכוֹן
עיניו ומפחוֹן נפש ותזרעוֹן
לרקנוֹן וזרעכוֹן ויכלנה בעלי
דבכיכוֹן: יז ואתן רוגזי בכוֹן
ותתברוֹן קדם בעלי דבכיכוֹן
וירדוֹן בכוֹן סנאיכוֹן ותעיקרוֹן

לְהַפְרֹכֶם אֶת־בְּרִיתִי כס"י: טז אֶף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־
וְאֵת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת־
הַשְּׁחָפֶת וְאֶת־הַקְדַּחַת מְכֻלֹּת עֵינִים וּמְדִיבַת
נֶפֶשׁ וּזְרַעְתֶּם לְרִיק זְרַעְכֶּם וְאִכְלֶהוּ
אִיְבֵיכֶם כס"י: יז וְנָתַתִּי פָנַי בָּכֶם וְנִגְפֹתֶם לְפָנַי
אִיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שְׁנֵאֵיכֶם וְנִסְתָּם וְאִין־רָרָף

רש"י

נשחף, אכל נח ואינו מקדים? תלמוד לומר "ואת
הקדחת", מלמד שהוא מקדים. או עתים שהוא
מקדים, וסבור הוא בעצמו שיחיה? תלמוד לומר:
"מכלות עינים", או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה,
אבל אחרים סבורים שיחיה? תלמוד לומר:
"ומדיבת נפש": וזרעתם לריק זרעכם. וזרעה
ואינה מצמחת, ומעתה מה אויביכם באים
ואוכלים? ומה תלמוד לומר: "ואכלהו אויביכם",
הא כיצד? וזרעה שנה ראשונה ואינה מצמחת,
שנה שנייה, מצמחת ואויבים באים ומוצאים
תבואה לימי המצור, ושכפנים מתים ברעב, שלא
לקטו תבואה אשתקד. דבר אחר: "וזרעתם לריק
זרעכם", כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר, שאתה
עמל בהם ומגדלן והחטא בא ומכלה אותם,
שנאמר (איכה ב כב): "אשר־טפחתי ורבייתי איבי
כלם": ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה:
"ופגיתי אליכם", כך נאמר ברעה: "ונתתי פני",
משלו משל למלך שאמר לעבדיו: פונה אני מכל
עסקי ועוסק אני עמכם לרעה: ונגפתם לפני
אויביכם. (ת"כ) שיהא המות הורג אתכם מבפנים
ובעלי דבכיכוֹן מקיפין אתכם מבחוץ: ורדו בכם
שנאיכם. (ת"כ) שאיני מעמיד שונאים אלא מקם
ובכם, שבשעה שאמות העולם עובדי אלילים
עומדים על ישראל, אינם מבקשים אלא מה
שבגלוי, שנאמר (שופטים ו ג-ד): "והיה אם־זרע
ישראל ועלה מדן ועמלק ובני קדם וגו', ויחנו
עליהם וישחיתו את־יבול הארץ", אבל בשעה
שאעמיד עליכם מקם ובכם, הם מחפשים אחר

[במצות] שלא צויתים, לך נאמר: "את־כל־
מצותי", ולא נאמר: 'את־כל־המצות': להפרכם
את־בריתי. כופר בעקר; הרי שבע עברות:
הראשונה גוררת השנייה, וכן עד השביעית, ואלו
הן: לא למד, ולא עשה, מואס באחרים העושים,
שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר
במצות, כופר בעקר: (טז) והפקדתי עליכם.
וצויתי עליכם: שחפת. חלי שמשחף את הבשר,
אנפולי"ש בלע"ז, דומה לנפוח שהוקלה נפיתו
ומראית פניו זעופה: קדחת. חלי שמקדיח את
הגוף ומחממו ומבעירו, כמו (דברים לב כב):
"כִּי־אֵשׁ קָדַחַהּ בְּאֵפִי": מכלות עינים ומדיבת
נפש. העינים צופיות וכלות לראות שיקל וירפא,
וסוף שלא ירפא, וידאבו הנפשות של משפחתו
במותו. כל תאנה שאינה באה ותוחלת ממשכה,
קרויה 'כליון עינים': וזרעתם לריק. תזרעו ולא
תצמח, ואם תצמח, "ואכלהו אויביכם":
(יז) ונתתי פני. פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי
להרע לכם: ורדו בכם שנאיכם. כמשמעו, ישלטו
בכם. אגדת 'תורת כהנים' מפרשה זו: אף־אני
אעשה־זאת. אני מדבר אלא ב'אף', וכן; "אף אני
אלך עמם בקרי": והפקדתי עליכם. שיהיו המפלות
פוקדות אתכם מזו לזו: עד שהראשונה פקודה
אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה: בהלה. מכה
המבהלת את הבריות, ואיזו? זו מכת מתן [פי'
מגפה]: את־השחפת. יש לה אדם שהוא חולה
ומטל במטה, אבל בשרו שמור עליו? תלמוד
לומר: "שחפת", שהוא נשחף; או עתים שהוא

אֶתְכֶם כִּשִׁי: יח וְאִם-עַד-אֵלֶּה לֹא תִשְׁמָעוּ לִי
וַיִּסְפְּתִי לִי־סֶפֶר אֶתְכֶם שִׁבַּע עַל-
חַטָּאתֵיכֶם כִּשִׁי: יט וְשִׁבַּרְתִּי אֶת-גִּאֲוֹן עֵינֵיכֶם
וְנָתַתִּי אֶת-שְׁמִיכֶם בַּבֶּרֶזֶל וְאֶת-אַרְצְכֶם
בַּנְּחָשָׁה כִּשִׁי: כ וְתִם לָרִיק בְּחֶכְמֶם וְלֹא-תִתְּנוּ
אֶרְצְכֶם אֶת-יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן
פִּרְיוֹ כִּשִׁי: כא וְאִם-תֵּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵּאָבֹוּ
לִשְׁמָע לִי וַיִּסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה שִׁבַּע
בְּחַטָּאתֵיכֶם כִּשִׁי: כב וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת-חֵית
הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָהּ אֶת-

רש"י

ובא שדפון ומלקה אותו, הרי שניו של זה קהות:
ולא-תתן ארצכם את-יבוליה. (ת"כ) אף מה שאתה
מוביל לה בשעת הזרע: ועץ הארץ. (ת"כ) אפלו
מן הארץ יהא לקוי, שלא יחניט פרותיו בשעת
ההנטה: לא יתן. משמש למעלה ולמטה, אעץ
ואפרי: לא יתן פריו. כשהוא מפרה משיר פרותיו,
הרי שתי קללות, ויש כאן שבע פרעניות:
(כא) ואם-תלכו עמי קרי. רבותינו אמרו: עראי,
במקרה, שאינו אלא לפרכים, פן תלכו עראי
במצות. ומנחם פרש לשון מניעה, וכן (משלי כה
יז): "הקר רגלך", וכן (משלי יז כח): "יקר-רוח",
וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס: לשון קשי,
שמקשין לבם למנע מהתקרב אלי: שבע
בחתאטיכם. שבע פרעניות אחרות, במספר שבע
בחתאטיכם: (כב) והשלחתי. לשון גרי:
ושפלה אתכם. אין לי אלא חיה משפלת, שדרפה
בכף. בהמה, שאין דרפה בכף, מנין? תלמוד לומר
(דברים לב כד): "ושן-בהמת אשלח בם", הרי
שתיים, ומנין שתהא ממיתה בנשיכתה? תלמוד
לומר (שם): "עם-חמת זחלי עפר", מה אלו נושכין
וממיתין, אף אלו נושכין וממיתין; כבר היו שנים
בארץ-ישראל: חמור נושף וממית, ערוד נושף

ולית דרדיף יתכון: יח ואם עד
אלין לא תקבלון למימרי ואוסף
למרדי יתכון שבע על חוביכון:
יט ואתבר ית יקר תקפכון ואתן
ית שמיא די עלויכון תקיפין
כפרזלא מלאחתא מטרא וארעא
דתחותיכון חסינא כנחשא
מלמעבד פירין: כ ויסופון
לריקנו חיליכון ולא תתן ארעכון
ית עללתה ואילן ארעא לא יתן
אפיה: כא ואם תהכון קדמי
בקשיו ולא תיבון לקבלא
למימרי ואוסף לאתאה עליכון
מחא שבע כחוביכון: כב ואגרי
בכון ית חות ברא ותתפל יתכון

המטמוניות שלכם, וכן הוא אומר (מיכה ג ג):
"ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו
וגו'": ונסתם. מפני אימה: ואין-רדף אתכם.
מבלי כח: (יח) ואם עד-אלה. ואם בעוד אלה
לא תשמעו: ויספתי. עוד יסורין אחרים: שבע
על-חטאטיכם. (ת"כ) שבע פרעניות על שבע
עברות האמורות למעלה: (יט) ושבירתי את-
גאון עינכם. זה בית המקדש, וכן הוא אומר
(יחזקאל כד כא): "הנני מחלל את-מקדשי גאון
עינכם": ונתתי את-שמיכם בברזל ואת-ארצכם
בנחשה. זו קשה משל משה, ששם הוא אומר
(דברים כח כג): "והיו שמיד אשר על ראשך נחשת
וגו'", שיהיו השמים מזיעין בדרך שהנחשת
מזיעה, והארץ אינה מזיעה בדרך שאין הברזל
מזיע, והיא משמרת פרותיה. אבל כאן, השמים לא
יהיו מזיעין בדרך שאין הברזל מזיע, והיא חרב
בעולם, והארץ תהא מזיעה בדרך שהנחשת
מזיעה, והיא מאבדת פרותיה: (כ) ותם לריק
בחכם. (ת"כ) הרי אדם שלא עמל, שלא חרש,
שלא זרע, שלא נכש, שלא כסח, שלא עדר,
ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו, אין בכף
כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש ועדר,

בְּהִמָּתְכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמָו
 דְּרִכֵּיכֶם ^{כז}י: כג וְאִם-בְּאֵלָה לֹא תִוָּסְרוּ לִי
 וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי ^{כח}י: כד וְהִלַּכְתִּי אֲפִי-אֲנִי
 עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם-אֲנִי שִׁבַּע
 עַל-חַטָּאתֵיכֶם: כה וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב
 נִקְמַת נֶקֶם-בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל-עָרֵיכֶם
 וְשַׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתְּתֶם בְּיַד-אוֹיֵב ^{כט}י:
 כו בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטֶּה-לֶחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים
 לַחֲמֶכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֶכֶם בַּמֶּשְׁקָל
 וְאָכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבַּעוּ ^לי: ס כז וְאִם-בְּזֹאת לֹא
 תִשְׁמָעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי: כח וְהִלַּכְתִּי
 עִמָּכֶם בְּחַמַּת-קָרִי וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם אֲפִי-אֲנִי
 שִׁבַּע עַל-חַטָּאתֵיכֶם: כט וְאָכַלְתֶּם בָּשָׂר בְּגִיכֶם
 וּבָשָׂר בְּנִתֵיכֶם תֹּאכְלוּ: ^מי וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת-
 בְּמִיתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת-חַמְנֵיכֶם וְנִתְּתִי אֶת-

רש"י

מוציאים את חמת לקברו, נתנים ביד אויב:
 (כו) מטה-לחם. לשון משען, כמו (ירמיה מח יז):
 "מטה-עז": בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטֶּה-לֶחֶם. אֶשְׁבֹּר לָכֶם
 כָּל מִסְעַד אֶכֶל, וְהֵם חֲצִי רָעַב: וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים
 לַחֲמֶכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד. מְחִסֵּר עֲצִים: וְהִשִּׁיבוּ
 לַחֲמֶכֶם בַּמֶּשְׁקָל. שִׁתְּהָא הַתְּבוּאָה נִרְקֶבֶת וְנִעֲשִׂית
 פַת נְפֻלָּה וּמִשְׁתַּבֶּרֶת בְּתַנּוּר, וְהֵן יוֹשְׁבוֹת וְשׁוֹקְלוֹת
 אֶת הַשִּׁבְרִים לַחֲלֶקֶם בִּינֵיהֶם: וְאָכַלְתֶּם וְלֹא
 תִשְׁבַּעוּ. זֶה מֵאֲרָה בְּתוֹךְ הַמַּעֲצִים בְּלֶחֶם, הָרִי שִׁבַּע
 פְּרַעְנִיּוֹת: חֶרֶב, מְצוּר, דָּבָר, שִׁבְרֵי מִטֶּה לֶחֶם, חִסֵּר
 עֲצִים, פַת נְפֻלָּה, מֵאֲרָה בַּמַּעֲצִים: "וְנִתְּתֶם" אֵינָה
 מִן הַמִּגֵּן, שֶׁהִיא הַחֶרֶב: תוֹרָה כז (ל) בְּמִיתֵיכֶם.
 מְגִדְלִים וּבִירְנִיּוֹת: חַמְנֵיכֶם. מִיֵּן עֲבוּדַת אֱלִילִים
 שֶׁמַּעֲמִידִין עַל הַגּוֹת, וְעַל שֵׁם שֶׁמַּעֲמִידִים בַּחֲמָה

וממית: וְשַׁלַּח אֶתְכֶם. אֵלֶּיךָ הַקִּטְנִים: וְהִכְרִיתָה
 אֶת-בְּהִמָּתְכֶם. מִבְּחוּץ: וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם.
 מִבְּפָנִים: וְנִשְׁמָו דְּרִכֵּיכֶם. שְׁבִילִים גְּדוּלִים
 וְשְׁבִילִים קִטְנִים, הָרִי שִׁבַּע פְּרַעְנִיּוֹת: שֵׁן בְּהִמָּה,
 וְשֵׁן חִיָּה, חֲמַת זֹחֲלֵי עֶפֶר, וְשַׁלַּח, וְהִכְרִיתָה
 וְהִמְעִיטָה, וְנִשְׁמָו: (כג) לֹא תִוָּסְרוּ לִי. לְשׁוֹב
 אֲלֵי: תוֹרָה כד (כה) נֶקֶם-בְּרִית. וְיֵשׁ נֶקֶם שְׁאִינוּ
 בְּבִרְיָת, כְּדָרָךְ שְׁאֵר נִקְמוֹת, וְזֶהוּ סְמוּי עֵינָיו שֶׁל
 צְדָקָהוּ. דָּבָר אַחֵר: "נֶקֶם בְּרִית" - נִקְמַת בְּרִיתִי
 אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם, כָּל 'הִבֵּאת חֶרֶב' שֶׁבִּמְקָרָא, הִיא
 מִלְחָמַת חַיִּלוֹת אוֹיְבִים: וְנֶאֱסַפְתֶּם. מִן הַחוּץ אֶל
 תוֹךְ הָעָרִים מִפְּנֵי הַמְצוּר: וְשַׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם.
 וְעַל-יְדֵי הַדָּבָר, וְנִתְּתֶם בְּיַד הָאוֹיְבִים הַצָּרִים עֲלֵיכֶם,
 לְפִי שְׁאִין מְלִינִים אֶת חֲמַת בִּירוּשָׁלַיִם, וְכִשְׁהֶם

פִּגְרִיכֶם עַל־פִּגְרִי גְלוּלֵיכֶם וּגְעַלְהָ נַפְשִׁי
 אֶתְכֶם כִּסִּי: לא וְנָתַתִּי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרָבָה
 וְהַשְׁמֹתִי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֶרְיֶה בְּרִיחַ
 נִיחָחְכֶם כִּסִּי: לב וְהַשְׁמַתִּי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ
 וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֵיבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ כִּסִּי:
 לג וְאֶתְכֶם אֲזַרֶּה בַּגּוֹיִם וְהִרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חֲרָב
 וְהִיתָה אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעֲרִיכֶם יִהְיוּ
 חֲרָבָה כִּסִּי: לד אֲזִי תִרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְתֹּתֶיהָ
 כָּל יְמֵי הַשָּׁמָה וְאַתֶּם בָּאָרֶץ אֵיבֵיכֶם אֲזִי
 תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת־שַׁבְתֹּתֶיהָ כִּסִּי:
 לה כָּל־יְמֵי הַשָּׁמָה תִּשְׁבַּת אֶת אֲשֶׁר לֹא־
 שַׁבְתָּה בְּשַׁבְתֹּתֵיכֶם בְּשַׁבְתֶּךָ עָלֶיהָ כִּסִּי:

רש"י

הַאֵיבִים נַחַת רוּחַ בְּאַרְצָם, שֶׁתִּהְיֶה שׁוֹמְמָה
 מִיּוֹשְׁבֵיהָ: (לג) וְאֶתְכֶם אֲזַרֶּה בַּגּוֹיִם. זֶה מִדָּה
 קָשָׁה, שֶׁבִשְׁעָה שְׁבַגְנִי מְדִינָה גּוֹלִים לְמָקוֹם אֶחָד,
 רוֹאִים זֶה אֶת זֶה וּמִתְנַחֲמִין; וַיִּשְׁרָאֵל נִזְרוּ כְּכַמְזוֹרָה,
 כְּאֶדָם הַזּוֹרָה שְׁעוֹרִים בְּנֶפֶשׁ וְאֵין אַחַת מֵהֶן דְּבוֹקָה
 בַּחֲבֵרָתָהּ: וְהִרִיקֹתִי. כְּשִׁשְׁלוֹף הַחֲרָב, מִתְרוֹקֵן
 הַנֶּדֶן. וּמִדְרָשׁוֹ: חֲרָב הַנִּשְׁמָטָה אַחֲרֵיכֶם אֵינָה
 חוֹזֶרֶת מִהֵר, כְּאֶדָם שֶׁמְרִיק אֶת הַמַּיִם וְאֵין סוֹפֵן
 לַחֲזוֹר: וְהִיתָה אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה. שְׁלֹא תִמְהָרוּ לְשׁוּב
 לַתּוֹכָהּ, וּמִתּוֹךְ כֹּף עֲרִיכֶם יִהְיוּ חֲרָבָה - נִרְאוֹת לְכֶם
 חֲרָבוֹת; שֶׁבִשְׁעָה שְׁאֲדָם גּוֹלָה מִבֵּיתוֹ וּמִכְרָמוֹ
 וּמַעֲרִירוֹ וְסוּפוֹ לַחֲזוֹר, כְּאֵלּוּ אֵין פְּרָמוֹ וּבֵיתוֹ חֲרָבִים,
 כֹּף שְׁנוּיָה בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים: (לד) אֲזִי תִרְצֶה. תַּפִּיס
 אֶת פֶּעַס הַמָּקוֹם, שֶׁפֶּעַס עַל שְׁמֹתֶיהָ: וְהִרְצַת.
 לְמַלְאֵת אֶת שַׁבְתֹּתֶיהָ: (כָּל יְמֵי הַשָּׁמָה. לְשׁוֹן
 'הַעֲשׂוֹת', וּמ"ם דָּגֵשׁ בְּמָקוֹם כֶּפֶל, 'שְׁמָמָה'):
 (לה) אֶת אֲשֶׁר לֹא־שַׁבְתָּה. שְׁבָעִים שָׁנָה שֶׁל
 גְּלוּת בָּבֶל, הֵן הָיוּ כְּנֶגֶד שְׁבָעִים שָׁנוֹת הַשְׁמָטָה
 וַיּוֹבֵל שֶׁהָיוּ בִּשְׁנַיִם שֶׁהִכְעִיסוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָם לִפְנֵי

חֲנִיסָנְסִיכּוֹן וְאַתָּן יֵת פִּגְרִיכּוֹן
 עַל פִּגּוֹר טַעֲוֹתְכּוֹן וִירְחַק מִימְרִי
 יִתְכּוֹן: לא וְאַתָּן יֵת קְרוּיכּוֹן
 צָדָא וְאַצְדִּי יֵת מִקְדָּשִׁיכּוֹן וְלֹא
 אֶקְבֵּל בְּרַעְוָא קֶרְבֵּן בְּנִשְׁתְּכּוֹן:
 לב וְאַצְדִּי אָנָּא יֵת אֶרְעָא וַיְצַרְיוֹן
 עָלֶיהָ בַּעֲלֵי דְבִיכּוֹן דִּיתְבִּין בֵּיהּ:
 לג וַיִּתְכּוֹן אֶבְדֵּר בִּינִי עַמְמִיָּא
 וְאֶגְרִי בְּתִרִיכּוֹן דְּקִטְלִין בְּחֲרָבָא
 וְתִהִי אֶרְעָכּוֹן צָדָא וְקְרוּיכּוֹן יִהְיוּ
 חֲרָבָא: לד בְּכֵן תִּרְעִי אֶרְעָא יֵת
 שְׁמִטָּהָ כָּל יוֹמִין דִּי צָדִיאת
 וְאַתּוֹן בְּאַרְעַ בַּעֲלֵי דְבִיכּוֹן כְּכֵן
 תִּשְׁמַט אֶרְעָא וְתִרְעִי יֵת שְׁמִטָּהָ:
 לה כָּל יוֹמִין דִּי צָדִיאת תִּשְׁמַט
 יֵת דִּי לֹא שְׁמַטַּת בְּשְׁמִטְכּוֹן
 כִּד הָוִיתוֹן יִתְבִּין עָלֶיהָ:

קְרוּיִין 'חֲמִנִים': וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרִיכֶם. תַּפּוּחֵי רָעַב
 הָיוּ, וּמוֹצִיאִים יִרְאֶתֶם מִחִיקִים וּמִנִּשְׁקִים אוֹתֶם,
 וְכִרְסוֹ נִבְקַעַת וְנוֹפֵל עָלֶיהָ: וּגְעַלְהָ נַפְשִׁי אֶתְכֶם.
 (ת"כ) זֶה סְלוֹק שְׂכִינָה: (לא) וְנָתַתִּי אֶת־עֲרִיכֶם
 חֲרָבָה. יָכוֹל מֵאֲדָם? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְהַשְׁמַתִּי אֲנִי
 אֶת־הָאָרֶץ", הֲרִי אָדָם אָמַר! הָא מָה אֲנִי מְקִים:
 "חֲרָבָה"? מַעֲוָבֵר וְשָׁב: וְהַשְׁמֹתִי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם.
 יָכוֹל מִן הַקְּרַבְנוֹת? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְלֹא אֶרִיחַ",
 הֲרִי קְרַבְנוֹת אֲמֹרִים! הָא מָה אֲנִי מְקִים:
 "וְהַשְׁמֹתִי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם"? מִן הַגְּדוּדִיּוֹת, שִׁירֹת
 שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מִתְקַדְּשׁוֹת וְנוֹעֲדוֹת לְבֵא שֵׁם. הֲרִי
 שְׁבַע פְּרַעְגִּיּוֹת: אֲכִילַת בֶּשֶׂר בָּנִים וּבָנוֹת וְהַשְׁמַדַּת
 בָּמוֹת — הֲרִי שְׁתִּים. כְּרִיתַת חֲמִנִים אֵין כָּאֵן
 פְּרַעְנוֹת, אֲלֹא עַל־יְדֵי הַשְׁמַדַּת הַבִּירְנִיּוֹת, וַיִּפְּלוּ
 הַחֲמִנִים שֶׁבְּרָאשֵׁי הַגָּזוֹת וַיִּכְרְתוּ. "וְנָתַתִּי אֶת
 פִּגְרִיכֶם וְגו'", הֲרִי שְׁלֹשׁ, סְלוֹק שְׂכִינָה אֶרְבַּע,
 חֲרֵפֵן עָרִים, שְׁמָמוֹן מִקְדָּשׁ מִן הַגְּדוּדִיּוֹת, "וְלֹא
 אֶרִיחַ" קְרַבְנוֹת, הֲרִי שְׁבַע: (לב) וְהַשְׁמַתִּי אֲנִי
 אֶת־הָאָרֶץ. זֶה מִדָּה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל, שְׁלֹא יִמָּצְאוּ

לו ודישפארון פֿכּון ואַעל פֿברא
 פֿלפֿהון באַרעטא דסנאיהון
 וירדוף יתהון קל טרפא דשקיף
 ונערקון פֿמעירוק מן קדם
 דקטלין פֿברפא ויפלון ולית
 דרדיף: לו ויתקלון גבר באַחיהי
 פֿמקדם דקטלין פֿברפא וירדיף
 לית ולא תהי לכוּן תקומה קדם
 פֿעלי דבֿביכוּן: לח ותבדון ביני
 עממא ותגמר יתכוּן אַרע פֿעלי
 דבֿביכוּן: לט ודישפארון פֿכּון
 יתמסון בחו־ביהון באַרעטא פֿעלי
 דבֿביכוּן ואף בחו־בי אבֿהתהון
 פֿישא דאחידין בידהון יתמסון:
 מ ויודון ית חו־ביהון וית חו־בי

לו והנשארים פֿכּם והבאתי מֶרֶךְ פֿלִבָּם
 באַרצת אי־ביהם ורדף אתם קול עֲלֵה נֶדֶף
 ונסו מִנִּסְת־חֶרֶב ונפֿלו ואין רֶדֶף כִּסִּי: לו וּכְשֶׁלוּ
 אי־ש־בָּאֲחִיו כִּמְפַנִּי־חֶרֶב ורדף אין ולא־תִהְיֶה
 לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אִי־בִיכֶם כִּסִּי: לח ואבֿדתם
 בַּגּוֹיִם ואֲכַלְהָ אֶתְכֶם אֶרֶץ אִי־בִיכֶם כִּסִּי:
 לט והנשארים פֿכּם ימקוּ בַּעֲוֹנָם באַרצת
 אִי־בִיכֶם ואף בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם אֶתְכֶם ימקוּ כִּסִּי:
 מ והתודו את־עוֹנָם ואת־עוֹן אֲבֹתָם בַּמַּעַלְם
 אֲשֶׁר מַעַלּוּ־בִי ואף אֲשֶׁר־הִלְכוּ עִמִּי בַּקָּרִי:

רש"י

להם]; ועליהם נגזר שבָּעִים שָׁנָה שְׁלָמִים. וכן הוא
 אומר בדברי הימים (דה"ב לו כא): "עד־רצתה
 הארץ את שבתותיה וגו' למלאות שבָּעִים שָׁנָה":
 (לו) והבאתי מֶרֶךְ. פחד ורף לבב, 'מ"ם' של
 "מֶרֶךְ", יסוד נופל הוא כמו 'מ"ם' של 'מועד' ושל
 'מוקש': עֲלֵה נֶדֶף. שְׁהִירוּת דוחפו ומכהו על עֲלֵה
 אחר ומקשקש ומוציא קול, וכן תרגומו: "קל
 טרפא דשקיף" - לשון חבטה; "שדופת
 קדים" - 'שקיפן קדום' לשון משקוף, מקום חבטת
 הדלת, וכן תרגומו של "חבורה" - 'משקופי': ונסו
 מִנִּסְת־חֶרֶב. פאלו רודפים והורגים אותם:
 (לז) וּכְשֶׁלוּ אי־ש־בָּאֲחִיו. כְּשִׁירְצוֹ לְנוֹס, יכשלו
 זה בזה, פי יבֿהלו לרוץ: כִּמְפַנִּי־חֶרֶב. פאלו
 בורחים מלפני הורגים שיהא בלִבָּם פחד וכל
 שעה סבורים שאדם רודפם. ומדרשו (ת"כ):
 "וכשלו אי־ש־בָּאֲחִיו", זה נכשל בעוֹנוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁכֵּל
 ישראל ערבין זה לזה: (לח) ואבֿדתם בגוֹיִם.
 כשתהיו פזורים, תהיו אבודים זה מזה: ואֲכַלְהָ
 אֶתְכֶם. אלו המטים בגולה: (לט) בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם
 אֶתְכֶם. (ת"כ) כְּשִׁעֲוֹנוֹת אֲבֹתָם אֶתְכֶם - כְּשִׁאֲחֻזִּים
 מעשה אבותיהם בידיהם: ימקוּ. לשון חמסה, כמו

המקום, ארבע מאות ושלשים שנה: שלש מאות
 ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו
 עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו
 ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות
 ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל (ד ד-ו): "ואתה
 שכב על־צדך השמאלי וגו' וכלית את־אלה,
 ושכבת על־צדך הימני שנית ונשאת את־עוֹן בית־
 יהודה ארבעים יום", ונבואה זו נאמרה ליחזקאל
 בשנה החמשית לגלות המלך יהויכין; ועוד עשו
 שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושש,
 ואם תאמר: שנות מנשה חמשים וחמש היו -
 מנשה עשה תשובה ושלשים ושלש שנה, וכל שנות
 רשעו עשרים ושתים, כמו שאמרו באגדת חלק,
 ושל אמן שנים, ואחת עשרה ליהויקים וכנגדן
 לצדקיהו. צא וחשב לארבע מאות ושלשים ושש
 שנה, שמטין ויובלות שבהן, והם שש עשרה
 למאה: ארבע עשרה שמטין ושנים יובלות, הרי
 לארבע מאות שנה, ששים וארבע, לשלשים ושש
 שנה, חמש שמטות, הרי שבָּעִים חסר אחת, ועוד
 שנה יתרה שנכנסה בשמטה, המשלמת לשבָּעִים,
 [נ"א: ואותו יובל שגלו, שלא נגמר בעונם נחשב

אָבֵהֶהוּן בְּשִׁקְרֵהוּן דְּשִׁקְרוּ קְדָמִי
וְאָף דִּהְלִיכוּ קְדָמִי בְּקִשְׁיוֹ:
מא אָף אָנָּה אַהֲד עֲמֵהוּן בְּקִשְׁיוֹ
וְאַעֲלִי יְתֵהוּן בְּאַרְעָא בְּעַלִּי דְּבִבְיָהוּן
אוּ בְכֵן יִתְבַּר לְבֵהוּן טַפְּשָׁא וּבְכֵן
יִרְעוּן יְת חוֹבִיָּהוּן: מִבּ וְדִכְרִנָּא
יְת קְנָמִי דַּעַם יַעֲקֹב וְאָף יְת קְנָמִי
דַּעַם יִצְחָק וְאָף יְת קְנָמִי דַּעַם
אַבְרָהָם אָנָּה דְּכִיר וְאַרְעָא אָנָּה
דְּכִיר: מִג וְאַרְעָא תִּתְרַטֵּשׁ מִנְּהוּן
וְתִרְעִי יְת שְׁמִטָּהּא בְּדַדִּיָּא
מִנְּהוּן וְאַנְוִן יִרְעוּן יְת חוֹבִיָּהוּן
לְוִטִּין חֲלָף בְּרִכּוֹן אִתִּי עַלִּיָּהוּן
דְּבִדְיָנִי קִצּוֹ וְיְת קְנָמִי רַחֲמֵת
נַפְשֵׁהוּן: מִד וְאָף בְּרַם דָּא
בְּמַהוּיָּהוּן בְּאַרְעָא בְּעַלִּי דְּבִבְיָהוּן
לָא אַרְטִשְׁנוּן וְלָא אַרְחִקְנוּן
לְשִׁיִּצְיָתָהוּן לְאַשְׁנָאָה קְנָמִי
עֲמֵהוּן אָרִי אָנָּה יְיָ אֱלֹהֵהוּן:
מח וְדִכְרִנָּא לְהוּן קְנָם קְדָמִי דִּי
אַפְקִית יְתֵהוּן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
לְעִינֵי עַמְמָא לְמַהוּיָּהוּן לְהוּן
לְאַלְהָא אָנָּה יְיָ: מו אֵלִין קְנָמִיָּא

מא אָף-אֲנִי אֵלֶךְ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם
בְּאַרְץ אֲבִיָּהֶם אוֹ-אֲזִי יִכְנַע לְבָבָם הָעָרֹל וְאֲזִי
יִרְצוּ אֶת-עֲוֹנָם רַשׁ"י: מִבּ וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי
יַעֲקֹב וְאָף אֶת-בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת-בְּרִיתִי
אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר רַשׁ"י: מִג וְהָאָרֶץ
תִּעֲזֹב מֵהֶם וְתִרְץ אֶת-שְׁבִתְתֶיהָ בְּהִשְׁמָהּ
מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת-עֲוֹנָם יַעֲזֹב וְיִכְנַע בְּמִשְׁפָּטִי
מֵאִסּוֹ וְאֶת-חֻקְתִּי גִעְלָה נַפְשָׁם רַשׁ"י: מִד וְאָף
גַּם-זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאַרְץ אֲבִיָּהֶם לֹא-מֵאֲסָתִים
וְלֹא-גִעְלָתִים לְכָלֹתָם לְהַפִּיר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם רַשׁ"י: מה וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית
רַאשֵׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי-אֹתָם מֵאַרְץ מִצְרַיִם
לְעִינֵי הַגּוֹיִם לְהָיוֹת לָהֶם לְאֱלֹהִים
אֲנִי יְהוָה רַשׁ"י: מו אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים
וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בְּיָדוֹ וּבֵין

רש"י

בְּחֻמְשָׁה מְקוֹמוֹת: יַעֲקֹב נָטַל אוֹת מִשְׁמוֹ שֶׁל
אֱלֹהֵי עֲרִבּוֹן, שְׂיָבָא וּבִשְׁר גָּאֻלַּת בְּנָיו: וְזָכַרְתִּי
אֶת-בְּרִיתִי יַעֲקֹב. לָמָּה נִמְנָו אַחֲרִיתִי? כְּלוּמַר,
כְּדָאי הוּא יַעֲקֹב הַקָּטָן לְכָד; וְאִם אֵינוֹ כְּדָאי, הָרִי
יִצְחָק עִמּוֹ. וְאִם אֵינוֹ כְּדָאי, הָרִי אַבְרָהָם עִמּוֹ,
שֶׁהוּא כְּדָאי. וְלָמָּה לֹא נֶאֱמַר 'זָכִירָה' בְּיִצְחָק?
אֵלָּא אָפְרוּ שֶׁל יִצְחָק נִרְאָה לְפָנֵי צְבוּר וּמִנַּח עַל
הַמִּזְבֵּחַ: (מִג) יַעֲזֹב וְיִכְנַע. גְּמוּל וּבְגִמּוּל אֲשֶׁר
בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוֹ: (מִד) וְאָף-גַּם-זֹּאת. וְאָף אָפְלוּ
אֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּהֶם זֹאת הַפְּרַעֲנוּת אֲשֶׁר אִמְרָתִי,
בְּהִיוֹתָם בְּאַרְץ אֲבִיָּהֶם, לֹא מֵאֲסָתִים לְכָלֹתָם
וּלְהַפִּיר בְּרִיתִי אֲשֶׁר אִתָּם: (מה) בְּרִית רַאשֵׁנִים.
שֶׁל שְׂבָטִים: (מו) וְהַתּוֹרָה. אַחַת בִּכְתָב וְאַחַת
בְּעַל-פֶּה, מַגִּיד, שֶׁכָּלֶם נִתְּנוּ לַמֶּשֶׁה בְּסִינֵי: תוֹרָה א

"יִמְסוּ", וְכִמּוּהוּ (זְכִירָה יִד יב): "תִּמְקְנָה בַּחֲרִיקָן",
(תהלים לח): "נִמְקוּ חִבּוּרֵתִי": תוֹרָה מ
(מא) וְהִבֵּאתִי אֹתָם. (ת"כ) אֲנִי בְּעַצְמִי אֲבִיאָם!
זוּ מִדָּה טוֹבָה לִישְׁרָאֵל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ אוֹמְרִים: 'הוֹאִיל
וְגָלִינוּ בֵּין הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים, נַעֲשֶׂה
כְּמַעֲשֵׂיהֶם! אֲנִי אֵינִי מִנִּיחָם, אֵלָּא מַעֲמִיד אֲנִי אֶת
נְבִיאִי וּמַחֲזִירָן לְתַחַת כְּנָפִי, שְׁנֵאמַר (יחזקאל כ
ל-ב'ג): "וְהָעֵלָה עַל-רוּחְכֶם הָיוּ לֹא תִהְיֶה וְגו'".
חִי-אֲנִי וְגו' אִם-לֹא בְּיַד חֲזָקָה וְגו'": אוֹ-אֲזִי יִכְנַע.
כְּמוֹ (שְׁמוֹת כג): "אוּ נֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא", אִם
אֲזִי יִכְנַע. לְשׁוֹן אַחֵר: אוֹלִי, שְׁמָא, אֲזִי יִכְנַע לְבָבָם
וְגו': וְאֲזִי יִרְצוּ אֶת-עֲוֹנָם. יִכְפְּרוּ עַל עֲוֹנָם
בִּיסוּרֵיהֶם: (מב) וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי יַעֲקֹב.
בְּחֻמְשָׁה מְקוֹמוֹת נִכְתָּב מְלֵא; וְאֵלֶּהוּ חֹסֵר

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי בְּיַד־מֹשֶׁה ^{כס"י}: פ ששי
 כז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֹא
 נָדַר בְּעַרְכּוֹ נִפְשֹׁת לַיהוָה ^{כס"י}: ג וְהָיָה עִרְכּוֹ
 הַזִּכָּר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה
 וְהָיָה עִרְכּוֹ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל כֶּסֶף בַּשָּׁקֶל
 הַקֹּדֶשׁ ^{כס"י}: ד וְאִם־נִקְבָּה הוּא וְהָיָה עִרְכּוֹ
 שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל: ה וְאִם מִבֶּן־חֲמִשָּׁ שָׁנִים וְעַד
 בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עִרְכּוֹ הַזִּכָּר עֶשְׂרִים
 שָׁקֶלִים וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵת שָׁקֶלִים ^{כס"י}: ו וְאִם
 מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חֲמִשָּׁ שָׁנִים וְהָיָה עִרְכּוֹ
 הַזִּכָּר חֲמִשָּׁה שָׁקֶלִים כֶּסֶף וְלִנְקָבָה עִרְכּוֹ
 שְׁלֹשֶׁת שָׁקֶלִים כֶּסֶף: ז וְאִם מִבֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה
 וְעַד־לֵה אִם־זָכָר וְהָיָה עִרְכּוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר
 שָׁקֶל וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵה שָׁקֶלִים ^{כס"י}: ח וְאִם־מֶלֶךְ
 הוּא מֵעִרְכּוֹ וְהָעֶמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהָעִרִיף
 אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֹג יָד הַנֹּדָר

וְדִינָא וְאִרְיָתָא דִּי יְהֵב יְיָ בֵּין
 מִימְרָהּ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא
 דְּסִינִי בִידָא דְּמֹשֶׁה: א וּמִלִּיל יְיָ
 עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: ב מִלֵּל עִם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְתִימָר לַהּוֹן גָּבֵר אָרִי
 יִפְרֹשׁ נֹדָר בְּפִרְסָן נִפְשָׁתָא קָדָם
 יְיָ: ג וְיְהִי פִרְסָנָה דְּכוּרָא מִבֶּר
 עֶסְרִין שָׁנִין וְעַד בֶּר שְׁתֵּין שָׁנִין
 וְיְהִי פִרְסָנָה חֲמִשִּׁין סִלְעִין דְּכֶסֶף
 בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא: ד וְאִם נִקְוֹבְתָא
 הִיא וְיְהִי פִרְסָנָה תְּלָתִין סִלְעִין:
 ה וְאִם מִבֶּר חֲמֵשׁ שָׁנִין וְעַד בֶּר
 עֶסְרִין שָׁנִין וְיְהִי פִרְסָנָה דְּכוּרָא
 עֶסְרִין סִלְעִין וְלִנְקוֹבְתָא עֶסֶר
 סִלְעִין: ו וְאִם מִבֶּר יָרְחָא וְעַד
 בֶּר חֲמֵשׁ שָׁנִין וְיְהִי פִרְסָנָה
 דְּכוּרָא חֲמֵשׁ סִלְעִין דְּכֶסֶף
 וְלִנְקוֹבְתָא פִרְסָנָה תְּלָת סִלְעִין
 דְּכֶסֶף: ז וְאִם מִבֶּר שְׁתֵּין שָׁנִין
 וְלֵעֲלָא אִם דְּכוּרָא וְיְהִי פִרְסָנָה
 חֲמֵשׁ עֶסְרִי סִלְעִין וְלִנְקוֹבְתָא
 עֶסֶר סִלְעִין: ח וְאִם מִסֶּכֶן הוּא
 מִפִּרְסָנָה וּיְקִימָנָה קָדָם כְּהֵנָּה
 וּיִפְרוֹס יָתָה כְּהֵנָּה עַל מִימָר דִּי
 תְּדַבֵּק יָדָא דְּנוֹדָרָא יִפְרֹסָנָה

רש"י

(ב) כִּי יִפְלֹא. יִפְרִישׁ בְּפִיו: בְּעַרְכּוֹ נִפְשֹׁת. לַתֵּן
 עֶרֶךְ נִפְשׁוֹ, לֹאמֹר: 'עֶרֶךְ דְּבִר שְׁנִפְשׁוֹ תְּלוּיָהּ בּוֹ —
 עֲלִי': (ג) וְהָיָה עִרְכּוֹ וְגו'. אֵין עֶרֶךְ זֶה לְשׁוֹן
 דְּמִים, אֵלֹא בֵּין שֶׁהוּא יָקָר בֵּין שֶׁהוּא זוֹל, כְּפִי
 שְׁנִיו — הוּא הָעֶרֶךְ הַקָּצוּב עָלָיו בְּפִרְשָׁהּ זֶה: עִרְכּוֹ.
 כְּמוֹ 'עֶרֶךְ'; וְכִפְלֵי הַכְּפִי"ן, לֹא יִדְעָתִי מֵאִיזָה לְשׁוֹן
 הוּא: תוֹרָה ז (ה) וְאִם מִבֶּן־חֲמִשָּׁ שָׁנִים. לֹא שִׁיחָה
 הַנּוֹדָר קִטָּן, שְׂאִין בְּדַבְרֵי קִטָּן כְּלוּם, אֵלֹא גְדוֹל
 שְׂאִמָּר: 'עֶרֶךְ קִטָּן הִזָּה, שֶׁהוּא בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים,
 עֲלִי': תוֹרָה ו (ז) וְאִם מִבֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וְגו'.

כְּשֶׁמִּגִּיעַ לִימֵי הַזְקָנָה הָאִשָּׁה קְרוּבָה לְהַחֲשֹׁב כְּאִישׁ,
 לְפִיכָךְ הָאִישׁ פּוֹחֵת בְּהַדְרָקָנוּ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעֶרְכּוֹ,
 וְהָאִשָּׁה אֵינָה פּוֹחֵתָת אֵלֹא שְׁלִישׁ בְּעֶרְכָּהּ, (עֲרִינִין
 יט) דְּאִמְרֵי אֲנָשִׁי: סָבָא בְּבִיתָא — פָּחָא בְּבִיתָא,
 סָבָתָא בְּבִיתָא — סִימָא בְּבִיתָא, וְסִימָנָא טָבָא
 בְּבִיתָא: (ח) וְאִם מֶלֶךְ הוּא. שְׂאִין יָדוֹ מִשְׁגָּת לַתֵּן
 הָעֶרֶךְ הַזֶּה: וְהָעֶמִידוֹ. לְנַעֲרָךְ לִפְנֵי הַכֹּהֵן, וְיַעֲרִיכְנוּ
 לְפִי הַשְּׁגָת יָדוֹ שֶׁל מַעֲרִיף: עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֹג.
 לְפִי מַה שֵּׁיט לֹא יִסְדְּרוּ וְיִשְׁאִיר לוֹ כְּדִי חֲזִיו: מִטָּה,
 כֶּר, כֶּסֶת וְכִלֵּי אֲמָנוּת; אִם הָיָה חֲמָר, מִשְׁאִיר לוֹ

פְּהֵנָּא: ט ואם בעירא די יקרבון
מִנְהָ קִרְבָּנָא קָדָם יי כל די יתן
מִנְהָ קָדָם יי יהי קודשא: י לא
יחלפנה ולא יעבר יתה טב בביש
או ביש בטב ואם חלפא יחלף
בעירא בבִּעִירָא ויהי הוא
וחלופה יהי קדיש: יא ואם כל
בעירא מסאבא די לא יקרבון
מִנְהָ קִרְבָּנָא קָדָם יי ויקים ית
בעירא קָדָם פְּהֵנָּא: יב ויפרוס
פְּהֵנָּא יתה בין טב ובין ביש
כפרסנא דכִּהְנָא פִּן יחי: יג ואם
מפרק יפרקנה ויוסף חמשה על
פרסנה: יד וגבר ארי יקדש ית
ביתה קודשא קָדָם יי ויפרסנה
פְּהֵנָּא בין טב ובין ביש כְּמָא די
יפרוס יתה פְּהֵנָּא פִּן יקום:
טו ואם דאקדש יפרוק ית ביתה
ויוסף חמש כסף פרסנה עלוהי
ויהי לה: טז ואם מחקל
אחסנתה יקדיש גבר קָדָם יי ויהי
פרסנה לפום זרעה בר זרע כור
שעורין בחמשין סלעין דכסף:

יִעֲרִיבוּ הַכֹּהֵן כִּסִּי: ט ואם-בִּהְמָה אֲשֶׁר
יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבֵּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ
לַיהוָה יִהְיֶה-קֹדֶשׁ כִּסִּי: י לא יחלִּיפוּ וְלֹא-יִמֹּר
אֹתוֹ טוֹב בָּרַע אֶזְרַע בְּטוֹב וְאִם-הֵמָּר יִמֹּר
בִּהְמָה בִּבְהֵמָה וְהָיָה-הוּא וְתִמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה-
קֹדֶשׁ כִּסִּי: יא ואם כָּל-בִּהְמָה טִמְאָה אֲשֶׁר
לֹא-יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבֵּן לַיהוָה וְהָעֶמִיד אֶת-
הַבִּהְמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן כִּסִּי: יב וְהָעִרִיד הַכֹּהֵן
אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן פִּן
יִהְיֶה כִסִּי: יג ואם-גָּאֵל יִגְאֹלְנָה וְיֹסֵף חֲמִישָׁתוֹ
עַל-עֶרְכָּךְ כִּסִּי: יד ואיש כִּי-יִקְדֹּשׁ אֶת-בֵּיתוֹ
קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהָעִרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע
כְּאֲשֶׁר יִעֲרִיד אֹתוֹ הַכֹּהֵן פִּן יָקוּם: טו ואם-
הַמְּקֹדֵשׁ יִגְאֹל אֶת-בֵּיתוֹ וְיֹסֵף חֲמִישִׁית כֶּסֶף-
עֶרְכָּךְ עָלָיו וְהָיָה לוֹ: שביעי טז ואם | מִשְׁדָּה
אֲחֻזָּתוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכָּךְ לִפְנֵי

רש"י

חמורו: (ט) כל אשר יתן ממנו. אמר: רגלה
של זו עולה, דבריו קימין ותמכר לצרכי עולה
ודמיה חלין, חוץ מדמי אותו האבר: (י) טוב
ברע. תם בבצל מום: אזרע בטוב. (ת"כ, תמורה
ט) וכל שכן טוב בטוב ורע ברע: (יא) ואם
כל-בהמה טמאה. (ת"כ, תמורה לב) בבצלת מום
הפגום מדבר, שהיא טמאה להקריבה; ולמדך
הפגום, שאין קדשים תמימים יוצאין לחלין
בפדיון אלא אם פן הוממו: (יב) כערךך הפהן
פן יהיה. לשאר כל אדם הבא לקנותה מיד הקדש:
(יג) ואם-גאל יגאלנה. בבצלים החמיר הפגום
להוסיף חמש (ת"כ) וכן במקדיש בית, וכן במקדיש
את השדה, וכן בפדיון מעשר שני, הבצלים

מוסיפין חמש ולא שאר כל אדם: תורה יד
(טז) והיה ערךך לפי זרעו. ולא כפי שוניה,
אחת שדה טובה ואחת שדה רעה, פדיון הקדשן
שנה בית כור שעורים בחמשים שקלים, כך גזרת
הפגום, והוא שבא לגאלה בתחלת היוכל, ואם בא
לגאלה באמצעו, נותן לפי החשבון: סלע ופונדיון
לשנה; לפי שאינה הקדש אלא למגנן שני היוכל,
שאם נגאלה הרי טוב, ואם לאו, הגזבר מוכרה
בדמים הללו לאחר, ועומדת ביד הלוקח עד
היוכל, כשאר כל השדות המכורות. וכשהיא
יוצאה מידו, חוזרת לפהנים של אותו משמר
שהיוכל פוגע בו, ומתחלקת ביניהם, זהו המשפט
האמור במקדיש שדה, ועכשו אפרשנו על סדר

יז אם משפא דיוכלא יקדש
 חקלה פּרסגה יקום: יח ואם
 פתר יוכלא יקדש חקלה ויחשב
 לה פהנא ית פספא על מימר
 שניא דישתאָרן עד שתא דיוכלא
 ויתמנע מפּרסגה: יט ואם מפּרק
 יפרוק ית חקלא דאקדש יתה
 ויוסף חמש פּסג פּרסגה עלוהי
 ויקום לה: כ ואם לא יפרוק ית
 חקלא ואם זבין ית חקלא לגבר
 אחרן לא יתפרק עוד כא ויהי
 חקלא במפּקה פיוכלא קודשא
 קדם יי פחקל חרמא לכהנא תהי
 אחסנתה: כב ואם ית חקל
 זבינוהי די לא מחקל אחסנתה
 יקדש קדם יי: כג ויחשב לה
 פהנא ית מנן פּרסגה עד שתא

זרעו זרע חמר שעורים בחמשים שקל
 כסף כס"י: יא אם משנת היכל יקדיש שדהו
 בערבך יקום כס"י: יב ואם אחר היכל יקדיש
 שדהו ויחשב לו הפהן את הפסג על פי
 השנים הנותרות עד שנת היכל ונגרע
 מערבך כס"י: יג ואם גאל יגאל את השדה
 המקדיש אתו ויוסף חמשית פסג ערבך עליו
 וקם לו כס"י: כ ואם לא יגאל את השדה ואם
 מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל
 עוד כס"י: כא והיה השדה בצאתו ביכל קדש
 ליהוה בשדה החרם לפהן תהיה אחזתו כס"י:
 כב ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה
 אחזתו יקדיש ליהוה כס"י: כג ויחשב לו הפהן את מכסת הערבך עד

כס"י

את השדה. המקדיש: ואם מכר. הגזבר: את
 השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לשוב ביד
 המקדיש: (כא) והיה השדה בצאתו ביכל. מיד
 הלוקחו מן הגזבר, בדרך שאר שדות היוצאים מיד
 לוקחיהם פיוכל: קדש לה. לא שישב להקדש
 בדרך הפית, ליד הגזבר, אלא פשדה החרם הנתון
 לפהנים, שנאמר (במדבר יח יד): "כל חרם בישראל
 לך יהיה", אף זו תתחלק לפהנים של אותו משמר,
 שיום הכפורים של יוכל פוגע בו: (כב) ואם
 את שדה מקנתו וגו'. חלוק יש בין שדה מקנה
 לשדה אחזה, ששדה מקנה לא תתחלק לפהנים
 פיוכל, לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היוכל,
 שהרי פיוכל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב
 לבעלים, לפיכך אם בא לגאלה, יגאל בידים הללו
 הקצובים לשדה אחזה, ואם לא יגאל וימכרה
 גזבר לאחר, או אם לא יגאל הוא בשנת היוכל
 ישוב השדה לאשר קנהו מאתו - אותו

המקראות: (יז) אם משנת היוכל יקדיש וגו'.
 אם משעברה שנת היוכל מיד הקדישה, ובא זה
 לגאלה מיד: בערבך יקום. בערב הזה האמור,
 יהיה, חמשים פסג יתן: (יח) ואם אחר היכל
 יקדיש. וכן אם הקדישה משנת היוכל ונשתתה
 ביד גזבר, ובא זה לגאלה אחר היוכל: ויחשב לו
 הפהן את הפסג על פי השנים הנותרות. כפי
 חשבון, כיצד? הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע
 שנים חמשים שקל, הרי שקל לכל שנה, ושקל יתר
 על כלן; והשקל ארבעים ושמונה פונדיון - הרי
 סלע ופונדיון לשנה, אלא שחסר פונדיון אחד
 לכלן, ואמרו רבותינו שאותו פונדיון - קלבון
 לפרוטרוט, והבא לגאל, יתן סלע ופונדיון לכל
 שנה לשנים הנותרות עד שנת היוכל: ונגרע
 מערבך. מנן השנים שמשנת היוכל עד שנת
 הפדיון: (יט) ואם גאל יגאל. המקדיש אותו,
 יוסיף חמש על הקצבה הזאת: (כ) ואם לא יגאל

דײַבלא וײַזן ית פֿרסנע בײַמא
ההוא קודשא קדש יי: כו בשתא
דײַבלא יתוב חקלא לזױבנע מנע
לדדילה אחסנת ארעא: כה וכל
פֿרסנע יױ בסלעי קודשא עסרין
מעין יױ סלעא: כו ברם בוכרא
די יתפּר קדש יי בבעיִרא לא
יִקדש גבר יתה אם תור אם אמר
דיי הוא: כז ואם בבעיִרא
מסאָבא ויפּרוֹק בפֿרסנע ויוסף
חמשה עלוהי ואם לא יתפּרק
ויוזבן בפֿרסנע: כח ברם כל
חרמא די יחרם גבר קדש יי מפל
די לה מאַנשא ובעיִרא ומחל
אחסנתה לא יזבן ולא יתפּרק
כל חרמא קדש קודשין הוא קדש

שֶׁהִקְדִּישָׁהּ, וּפֶן תֹּאמַר: "לֹאֲשֶׁר קָנְהוּ", הַלֹּקֶחַ הַזֶּה
הַמְּחֻרָוּן, מֵאֵתוֹ, וְזֶהוּ הַגִּזְבּוּר? ! לִכְךָ הֶעָרַף לֹמֵר:
"לֹאֲשֶׁר-לוֹ אֲחֻזַּת הָאָרֶץ", מִיִּרְשַׁת אֲבוֹת, וְזֶהוּ
בְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁמְכֻרֵהָ לַמִּקְדִּישׁ: תוֹרָה כג
(כה) וְכָל-עָרְפָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. כָּל עָרְפָּךְ
שֶׁכְּתוּב בּוֹ 'שֶׁקָלִים', יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: עֲשִׂירִים
גֶּרֶה. עֲשִׂירִים מְעוֹת, כֶּף הָיָה מִתְחַלָּה וּלְאַחַר מִכָּאן
הוֹסִיפוּ שְׁתּוֹת. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: שֵׁשׁ מְעָה כֶּסֶף
דִּינָר, עֲשִׂירִים וָאַרְבַּע מְעוֹת לְסֻלֵּעַ: (כו) לֹא-
יִקְדִּישׁ אִישׁ אֶתוֹ. לְשֵׁם קָרְבָן אַחֵר לִפִּי שְׂאִינִי
שָׁלוֹ: (כז) וְאִם בִּבְהֶמָה הִטְמֵאָה וְגו'. אֵין
הַמִּקְרָא הַזֶּה מוֹסֵב עַל הַכֹּכּוֹר, שְׂאִין לֹמֵר בְּכֹכּוֹר
בְּהֶמָה טְמֵאָה "וּפְדָה בְּעָרְפָּךְ". וְחִמּוֹר אֵין זֶה,
שֶׁחֲרִי אֵין פְּדִיּוֹן פֶּטֶר חִמּוֹר אֶלָּא טֵלָה, וְהוּא מִתְּנָה
לִפְהֵן וְאֵינוֹ לְהִקְדֵּשׁ. אֶלָּא הַכְּתוּב מוֹסֵב עַל
הַהִקְדָּשׁ, שֶׁהַכְּתוּב שֶׁלְמַעֲלָה דָּבָר בְּפִדְיֹן בְּהֶמָה
טְהוֹרָה שֶׁהוּמָּמָה, וְכָאן דָּבָר בַּמִּקְדִּישׁ בְּהֶמָה טְמֵאָה
לְבָדֵק הַכִּית: וּפְדָה בְּעָרְפָּךְ. כִּפִּי מִה שִׁיעֲרִיכְנָה
הַכֵּהֶן: וְאִם-לֹא יִגָּאֵל. עַל-יְדֵי בְעָלִים (ת"כ):

יִגְאֹל כָּל-חֵרֶם קֹדֶשׁ-קֳדָשִׁים הוּא לַיהוָה כִּסִּי:
כט כָּל-חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם מִן-הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה
מֹות יוֹמָת כִּסִּי: וְכָל-מַעֲשֵׂה הָאָרֶץ מִזֶּרַע
הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיהוָה הוּא קֹדֶשׁ
לַיהוָה כִּסִּי: לֹא וְאִם-גָּאֹל יִגְאֹל אִישׁ מִמַּעֲשֵׂרוֹ
חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֹּף עָלָיו כִּסִּי: מִפְּטִיר לֹב וְכָל-מַעֲשֵׂה
בָּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט
הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לַיהוָה כִּסִּי: לֹג לֹא יִבָּקֵר
בֵּין-טוֹב לָרַע וְלֹא יִמְרְנוּ וְאִם-הִמָּר יִמְרְנוּ
וְהִיָּה-הוּא וּתְמוֹרָתוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לֹא יִגְאֹל כִּסִּי:
לד אֱלֹהֵי הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה
אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהָר סִינַי: חזק

י: כט כל חרמא די יתחרם מן
אנשא לא יתפרק אתקטלא
יתקטל: ל וכל מעשרא דארעא
מזרעא דארעא מפרי אילנא די
הוא קודשא קדם י: לא ואם
מפרק יפרוק גבר ממעשרה
חמשה יוסף עלוהי: לב וכל
מעשר תורין וען כל דיעבר תחות
חטרא עשיראה יהי קדיש קדם
י: לג לא יבקר בין טב לביש
ולא יחלפנה ואם חלפא יחלפנה
ויהי הוא וחלופה יהי קודשא לא
יתפרק: לד אלן פקודיא די
פקיד י: ית משה לות בני ישראל
בטורא דסיני: חזק

ע"ח פסוקים עז"א סימן

רש"י

הפנענים: (כט) כל-חרם אשר יחרם וגו'. (ת"כ)
היציא להרג, ואמר אחד: 'ערכו עלי'! לא אמר
כלום: מות יומת. הרי הולך למות, לפיכך לא
יפדה, אין לו לא דמים ולא ערף: (ל) וכל-מעשר
הארץ. במעשר שני הכתוב מדבר: מזרע הארץ.
דגן: מפרי העץ. תירוש ויצהר: לה' הוא. קנאו
השם, ומשלחנו צוה לך לעלות ולאכל בירושלים,
כמו שנאמר (דברים יד כג): "ואכלת לפני ה' אלהיך
מעשר דגנך תירשך וגו'": (לא) ממעשרו. ולא
ממעשר חבירו: הפודה מעשר של חבירו, אין
מוסיף חמש. ומה היא גאלתו? יפדנו, כדי להתירו
באכילה בכל מקום, והמעות יעלה ויאכל
בירושלים, כמו שנאמר (דברים יד כה): "ונתתה

בפסך וגו'": (לב) תחת השבט. כשבא לעשרון,
מוציאן בפתח זה אחר זה, והעשירי מכה בשבט
צבועה בסיקרא להיות נכר שהוא מעשר, כן עושה
לטלאים ועגלים של כל שנה ושנה: יהיה-קדש.
לקרב למזבח דמו ואמוריו, והפשר נאכל לבעלים,
שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהנה, ולא מצינו
שיהא בשרו ניתן לכהנים: (לג) לא יבקר וגו'.
לפי שנאמר (שם יב): "וכל מבחר נדריכם", יכול
יהא בורר ומוציא את היפה? תלמוד לומר: "לא
יבקר בין-טוב לרע", בין תם בין בעל מום חלה
עליו קדשה; ולא שיקריב בעל מום, אלא יאכל
בתורת מעשר ואסור לגזו ולעבד: תורה לד

חסלת ספר ויקרא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲנִי־חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיהָ דְּרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחויץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום בירמיה פרק לב

לֵב וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הִנֵּה דִבְרֵי־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: זֶה הֵנָּה חֲנֻמָּאֵל בֶּן־שָׁלֹם דִּדְדָּךְ בָּא אֵלַיךְ לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הַגְּאֻלָּה לְקִנְיֹת: ח וַיָּבֹא אֵלַי חֲנֻמָּאֵל בֶּן־דֹּדַי כְּדִבְרֵי יְהוָה אֶל־חֲצֵר הַמִּטְרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קִנְיָה נָא אֶת־שְׂדֵי אֲשֶׁר־בַּעֲנָתוֹת אֲשֶׁר | בְּאַרְץ בְּנִימִין כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הִירְשָׁה וְלְךָ הַגְּאֻלָּה קִנְיָה־לְךָ וְאַדְעֵ כִּי דִבְרֵי־יְהוָה הֵוא: ט וַאֲקִנְיָה אֶת־הַשְּׂדֵה מֵאֵת חֲנֻמָּאֵל בֶּן־דֹּדַי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת וַאֲשַׁקְלֶה־לוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שְׁקָלִים וַעֲשֶׂהָ הַכֶּסֶף: י וַאֲכַתֵּב בַּסֶּפֶר וְאַחֲתָם וְאַעֲד עֲדִים וְאַשְׁקֹל הַכֶּסֶף בְּמֵאזְנִים: יא וַאֲקַח אֶת־סֶפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הַחֲתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים וְאֶת־הַגְּלוּי: יב וְאֶתֵּן אֶת־הַסֶּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נִרְיָה בֶּן־מַחְסִיָּה לְעֵינֵי חֲנֻמָּאֵל דִּדְי וּלְעֵינֵי הָעֲדִים הַכֹּתֵבִים בַּסֶּפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינֵי כָל־הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֶצֶר הַמִּטְרָה: יג וְאַצְוֶה אֶת־בְּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר: יד כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ אֶת־הַסֶּפֶרִים הָאֵלֶּה אֵת סֶפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הַחֲתוּם וְאֵת סֶפֶר הַגְּלוּי הַזֶּה וְנָתַתֶּם בְּכָל־יְחֹרֶשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים: טו כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת וְכִרְמִים בְּאַרְץ הַזֹּאת: טז וְאֶתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה אַחֲרַי תַּתִּי אֶת־סֶפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נִרְיָה לֵאמֹר: יז אֵהָא אֲדֹנִי יְהוָה הֵנָּה | אֵתָּה עֹשִׂית אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכֹחַ הַגְּדוֹל וּבְזַרְעָךְ הַנְּטוּיָה לֹא־יִפְלֵא מִמֶּךָ כָּל־דְּבָר: יח עֲשֵׂה חֶסֶד לְאֵלִפַּים וּמִשְׁלָם עֲנֹן אֲבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגְּדוֹל חַנּוּבּוֹר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: יט גְּדַל הַעֲצָה וְרַב הָעֲלִילָה אֲשֶׁר־עֵינֶיךָ פָּקְחוֹת עַל־כָּל־דְּרָכַי בְּנִי אֲדָם לָתֵת לְאִישׁ כְּדָרְכָיו וּכְפָרֵי מַעַלְלוֹ: כ אֲשֶׁר שִׁמַּת אוֹתוֹת וּמִפְתִּים בְּאַרְץ מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבִישְׂרָאֵל וּבְאֲדָם וַתַּעֲשֶׂה־לְךָ שֵׁם כַּיּוֹם הַזֶּה: כא וְתַצֵּא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם בְּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְיָד חֲזָקָה וּבְאֲזִרָע נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גְּדוֹל: כב וְתֵתֵן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק' ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת בחקותי לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור בירמיה פרק טז

טז י' יְהוָה עָזִי וּמַעֲזִי וּמְנוּסִי בַּיּוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ מֵאַפְסֵי-אֶרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶחָד-שֶׁקֶר נִחַלְנוּ אֲבוֹתֵינוּ הַכֹּל וְאִין-בָּם מוֹעִיל: ־ הַיַּעֲשֶׂה-לָּנוּ אִדָּם אֱלֹהִים וְהַמָּה לֹא אֱלֹהִים: ־ כֹּא לָכֵן הִגַּנִּי מוֹדִיעִם בַּפֶּעַם הַזֶּה אֹדִיעִם אֶת-יָדֵי וְאֶת-גְּבוּרָתִי וַיִּדְעוּ כִּי-שְׁמִי יְהוָה: ־ יוֹ אֲחַטָּאת יְהוָה כְּתוּבָה בְּעַט בְּרוֹל בְּצַפְרֵן שָׁמִיר חֲרוּשָׁה עַל-לֹחַ לֶפָם וּלְקֶרְנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם: ־ כְּזֹכֶר בְּגִיהֶם מִזְבְּחוֹתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם עַל-עֵץ רַעֲנָן עַל גְּבְעוֹת הַגְּבִהוֹת: ־ הַרְרִי בַשָּׂדֶה חִילָךְ כָּל-אֲצֻרוֹתֶיךָ לָבוֹ אֶתְּנֶן בְּמַתִּיךְ בַּחֲטָאת בְּכָל-גְּבוּלֶיךָ: ־ וְשִׁמְמַתָּה וּבָךְ מִנַּחֲלַתְךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךָ אֶת-אֵיבֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ כִּי-אֲשׁ קָדַחְתָּם בְּאִפִּי עַד-עוֹלָם תוֹקֵד: ־ הַ כֹּה | אָמַר יְהוָה אֱרֹר הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִכְטֹחַ בְּאִדָּם וְשֵׁם בָּשָׂר זִרְעוֹ וּמִן-יְהוָה יִסּוֹר לָבוֹ: ־ וְהָיָה פֶּעֶרְעֶר בַּעֲרָכָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי-יָבוֹא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרִירִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מַלְחָה וְלֹא תִשָּׁב: ־ בָּרוּךְ הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִכְטֹחַ בִּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְּטָחוֹ: ־ וְהָיָה פֶּעֶץ | שְׁתוּל עַל-מִים וְעַל-יּוֹבֵל יִשְׁלַח שָׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי-יָבֹא חֹם וְהָיָה עֲלָהוּ רַעֲנָן וּבִשְׁנַת בָּצֵרֶת לֹא יִדָּאָג וְלֹא יִמָּישׁ מַעֲשׂוֹת פְּרִי: ־ ט עֶקֶב הַלֵּב מָפָל וְאִנָּשׁ הוּא מִי יִדְעֵנוּ: ־ אֲנִי יְהוָה חֲקֹר לֵב בַּחֲן פְּלִיאוֹת וְלִתֵּת לְאִישׁ כְּדָרְכָיו כַּפְרִי מַעֲלָלָיו: ־ יא קָרָא דָגֵר וְלֹא יֵלֵד עֹשֶׂה עֶשֶׂר וְלֹא בְּמִשְׁפָּט בַּחֲצִי יָמָיו יַעֲזֹבֵנוּ וּבְאַחֲרִיתוֹ יִהְיֶה גָבֹל: ־ יב כָּפָא כְבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן מְקוֹם מְקַדְשָׁנוּ: ־ יג מְקוֹה יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל-עֲזוּבֶיךָ יִבְשׁוּ וְסוּרֵי בָאָרֶץ יִפְתְּבוּ כִּי עֲזָבוּ מְקוֹר מַיִם-חַיִּים אֶת-יְהוָה: ־ יד רָפְאֵנִי יְהוָה וְאַרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי וְאוֹשָׁעָה כִּי תִהְלֹתִי אִתָּה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת

וְצִדְקָה: נֶאֱמַן, אֵתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
אֲחֹרָיִם לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אֵתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי כִשֶּׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמְךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם חֲמִישִׁי, שָׁעָה 4 אַחֲרֵי הַצְהָרִיִּים, 39 דְּקוֹת, 15 חֲלָקִים.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ סִיּוֹן, בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אייר, תשי"ד
ברוקלין.
שלום וברכה!

... מ"ש שבעת התועדות ישנה התעוררות אבל אח"כ כשאין רואים הצלחה הנה נופל מעט ברוחו
וחסר בענין השמחה. הנה אין להנהגה כזו יסוד כלל וכלל כי חזקה להתועדות חסידותי שפועלת, אלא
שלפעמים ניכרת התועלת על אתר ולפעמים מתאחרים הדברים, אבל דבר בטוח הוא שסוכ"ס פועל זה הן
בעצמו והן בסביבה.

והשי"ת יצליחו לעבדו מתוך שמחה ולהיות חזק במדת הבטחון כפשוטו ממש שיצליח בפרנסתו
נוסף על עסקנות בצרכי צבור והוא וזוגתו שיחיו ירוו רוב נחת חסידותי מכל ילידי שיחיו.

בברכת הצלחה.

לוח זמנים לשבוע פרשת בהריבחוקותי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:52	5:47	8:41	8:38	9:13	9:10	10:21	10:19	19:24	19:28	19:49	19:53	19:07	20:04
חיפה (ק)	5:49	5:43	8:39	8:36	9:11	9:08	10:20	10:17	19:26	19:30	19:51	19:56	18:59	20:07
ירושלים (ק)	5:48	5:42	8:39	8:36	9:10	9:07	10:19	10:17	19:25	19:29	19:50	19:55	18:48	20:03
תל אביב (ק)	5:52	5:47	8:40	8:37	9:13	9:10	10:21	10:19	19:24	19:29	19:50	19:54	19:08	20:06
אוסטריה וינה (ק)	5:30	5:21	8:37	8:33	9:09	9:04	10:23	10:20	20:13	20:22	20:46	20:56	20:02	21:13
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:58	7:03	9:03	9:06	9:36	9:38	10:29	10:31	17:36	17:29	18:02	17:56	17:12	18:07
אוקראינה אודסה (ק)	5:39	5:30	8:42	8:38	9:15	9:10	10:28	10:25	20:10	20:18	20:41	20:50	19:58	20:54
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	5:16	5:07	8:23	8:18	8:55	8:50	10:09	10:05	19:58	20:07	20:31	20:41	19:47	20:45
אוק. ז'יטומיר (ק)	5:37	5:27	8:45	8:40	9:18	9:13	10:33	10:29	20:28	20:37	21:03	21:13	20:18	21:17
אוקראינה קייב (ק)	5:28	5:18	8:38	8:32	9:10	9:04	10:25	10:21	20:22	20:32	20:57	21:07	20:12	21:11
אוקראינה דונייצק (ק)	5:06	4:56	8:12	8:07	8:44	8:39	9:58	9:55	19:46	19:55	20:19	20:28	19:35	20:32
איטליה מילאנו (ק)	6:07	5:58	9:10	9:05	9:42	9:37	10:55	10:52	20:34	20:42	21:05	21:13	20:22	21:29
אקוואדור קיטו (ח)	6:00	5:59	8:33	8:33	9:03	9:03	10:06	10:05	18:22	18:21	18:43	18:43	18:03	18:47
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:28	7:32	9:34	9:36	10:07	10:09	11:01	11:03	18:13	18:07	18:38	18:33	17:50	18:44
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:27	8:33	10:32	10:34	11:02	11:05	11:55	11:57	18:56	18:49	19:24	19:17	18:32	19:21
ארה"ב בולטימור (ק)	6:04	5:57	8:59	8:56	9:32	9:28	10:43	10:40	20:03	20:09	20:31	20:37	19:50	20:41
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	5:50	5:42	8:48	8:44	9:19	9:16	10:31	10:28	19:57	20:03	20:25	20:32	19:44	20:45
ארה"ב ג'רסי (ק)	5:50	5:43	8:48	8:44	9:20	9:16	10:31	10:28	19:56	20:02	20:25	20:31	19:43	20:45
ארה"ב דטרויט (ק)	6:22	6:15	9:22	9:18	9:54	9:50	11:06	11:03	20:37	20:43	21:06	21:13	20:24	21:27
ארה"ב היוסטן (ק)	6:35	6:30	9:22	9:20	9:55	9:52	11:03	11:01	20:02	20:06	20:27	20:31	19:47	20:41
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	5:59	5:53	8:51	8:47	9:22	9:19	10:32	10:29	19:42	19:46	20:08	20:13	19:27	20:23
ארה"ב מיאמי (ק)	6:41	6:37	9:25	9:22	9:57	9:55	11:04	11:02	19:55	19:58	20:19	20:22	19:40	20:33
ארה"ב ניו הייבן (ק)	5:46	5:38	8:43	8:39	9:15	9:11	10:27	10:24	19:52	19:58	20:21	20:28	19:39	20:43
ארה"ב שיקאגו (ק)	5:40	5:33	8:41	8:37	9:12	9:08	10:24	10:21	19:55	20:02	20:24	20:31	19:43	20:44
בוליביה לא פאס (ח)	6:35	6:37	9:01	9:02	9:30	9:31	10:30	10:30	18:24	18:21	18:46	18:44	18:03	18:48
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:11	6:00	9:21	9:15	9:53	9:48	11:09	11:05	21:08	21:18	21:44	21:54	20:58	22:16
בלגיה בריסל (ק)	6:11	6:01	9:22	9:16	9:54	9:48	11:09	11:05	21:09	21:18	21:44	21:54	20:59	22:14
בלרוס ליובאוויטש (ק)	5:11	4:59	8:29	8:22	9:00	8:54	10:18	10:13	20:36	20:47	21:15	21:28	20:27	21:32
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:22	6:25	8:39	8:41	9:11	9:12	10:08	10:09	17:44	17:41	18:07	18:04	17:23	18:11
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	6:08	6:10	8:25	8:26	8:57	8:58	9:54	9:55	17:31	17:28	17:54	17:51	17:10	17:58
בריטניה לונדון (ק)	5:26	5:16	8:39	8:33	9:10	9:04	10:26	10:22	20:29	20:39	21:05	21:16	20:19	21:36
בריטניה מנצ'סטר (ק)	5:29	5:17	8:44	8:38	9:16	9:10	10:33	10:28	20:44	20:55	21:22	21:34	20:35	21:57
גרמניה ברלין (ק)	5:30	5:19	8:43	8:37	9:15	9:09	10:31	10:27	20:37	20:48	21:14	21:26	20:28	21:30
גרמניה פרנקפורט (ק)	5:55	5:45	9:06	9:00	9:37	9:32	10:52	10:48	20:50	20:59	21:25	21:35	20:40	21:39
הודו בומביי (ח)	6:08	6:05	8:47	8:45	9:20	9:18	10:25	10:24	19:03	19:05	19:26	19:28	18:47	19:32
הודו פונה (ח)	6:03	6:00	8:43	8:42	9:15	9:14	10:21	10:19	19:00	19:02	19:23	19:25	18:44	19:29
הונגריה בודפשט (ק)	5:23	5:13	8:28	8:23	9:00	8:55	10:14	10:10	20:00	20:08	20:32	20:41	19:48	20:45
טורקיה איסטנבול (ק)	5:58	5:51	8:56	8:52	9:28	9:24	10:39	10:36	20:04	20:11	20:33	20:40	19:52	20:44
יוון אתונה (ק)	6:25	6:19	9:19	9:16	9:52	9:48	11:02	10:59	20:19	20:25	20:47	20:53	20:06	20:57
מולדובה קישינב (ק)	5:46	5:37	8:49	8:44	9:22	9:17	10:35	10:32	20:18	20:26	20:50	20:59	20:07	21:03

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:00	6:57	9:45	9:43	10:15	10:13	10:21	10:20	20:08	20:10	20:30	20:33	19:51	20:37
ניו זינלנד קרייסטצ'רץ' (ח)	7:20	7:26	9:18	9:21	9:51	9:54	10:43	10:45	17:33	17:25	18:01	17:54	17:08	17:58
נפאל קטמנדו (ח)	5:18	5:13	8:07	8:04	8:37	8:35	9:45	9:43	18:44	18:48	19:08	19:12	18:29	19:16
סינגפור סינגפור (ח)	6:54	6:54	9:23	9:23	9:56	9:55	10:58	10:57	19:09	19:09	19:30	19:30	18:51	19:34
פולין ורשא (ק)	4:59	4:48	8:13	8:07	8:44	8:39	10:01	9:57	20:07	20:17	20:44	20:55	19:58	20:59
פרו לימה (ח)	6:13	6:14	8:34	8:35	9:07	9:07	10:06	10:06	17:57	17:55	18:19	18:17	17:37	18:21
צרפת ליון (ק)	6:23	6:14	9:27	9:22	9:59	9:54	11:12	11:08	20:53	21:00	21:24	21:32	20:41	21:48
צרפת פריז (ק)	6:25	6:15	9:33	9:28	10:04	9:59	11:19	11:15	21:11	21:20	21:45	21:54	21:00	22:12
קולומביה בוגוטה (ח)	5:37	5:36	8:13	8:13	8:43	8:43	9:47	9:46	18:09	18:09	18:31	18:31	17:51	18:35
קנדה טורונטו (ק)	6:05	5:56	9:06	9:02	9:38	9:33	10:50	10:47	20:25	20:32	20:55	21:03	20:13	21:17
קנדה מונטריאול (ק)	5:37	5:29	8:40	8:36	9:12	9:08	10:25	10:22	20:06	20:13	20:37	20:45	19:54	21:01
קפריסין לרנקה (ק)	5:53	5:47	8:43	8:39	9:16	9:13	10:25	10:22	19:32	19:37	19:58	20:04	19:18	20:08
רוסיה מוסקבה (ק)	5:39	5:26	9:00	8:54	9:31	9:24	10:50	10:45	21:15	21:27	21:56	22:09	21:07	22:34
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	6:01	5:52	9:05	9:01	9:38	9:33	10:51	10:48	20:36	20:44	21:08	21:17	20:24	21:21
שווייץ ציריך (ק)	6:03	5:54	9:10	9:05	9:41	9:36	10:55	10:52	20:43	20:51	21:16	21:25	20:32	21:40
תאילנד בנגקוק (ח)	5:53	5:51	8:30	8:28	9:02	9:01	10:06	10:05	18:36	18:38	18:59	19:00	18:20	19:04

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 Israel - P.O.B 2 Kfar Chabad

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il